

**A RENDŐRSÉG TÁRSADALMI RENDELTETÉSE ÉS
A RENDŐRSÉGI KOMMUNIKÁCIÓ**

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

KRISKÓ EDINA

TÉMAVEZETŐ: FINSZTER GÉZA, DSc.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
NYELVTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
KOMMUNIKÁCIÓ PROGRAM

2012

Budapest

Tartalom

Az árbák jegyzéke	7
Köszönetnyilvánítás	8
Bevezetés	9
I. Az értekezés tárgya és a kutatás módszerei	10
I.1. A rendészeti működés mint kutatási tárgy	10
I.2. A kutatás legfőbb kérdései	13
I.3. A dolgozat kulcsfogalmai	14
I.4. A téma rendészeti szempontú szűkítése – avagy a nyugati típusú rendőrségek	16
I.5. A téma kommunikációs szempontú lehatárolása – avagy miért pr?	21
I.6. Kutatási terv	23
I.7. A téma diszciplináris beágyazottsága	25
I.8. A kutatómunka korlátai	27
I.9. A dolgozat várható hozadéka	28
I.10. A dolgozat felépítése	29
II. A rendőrség társadalmi rendeltetése	30
II.1. A rendészettudomány európai története	30
II.1.1. Németország és a német nyelvterületek	30
II.1.2. Franciaország	33
II.1.3. Rendészettudomány Nagy-Britanniában és az Amerikai Egyesült Államokban	34
II.2. Rendészettudomány a 19. századtól kezdődően	36
II.2.1. A kriminológia hozzájárulásai a rendészettudományhoz	36
II.2.2. Kriminológiai gondolkodás hazánkban	41
II.3. A rendészet társadalomelmélete	44
II.3.1. A rendészeti tevékenységek gyökerei	45
II.3.2. A modern rendészet	46
II.3.3. A fegyelmező társadalom	47
II.3.4. Az angol rendőrségi modell létrejötte	49
II.3.5. A francia rendőrségi modell gyökerei	50
II.3.6. A rendészet intézményesülése Németországban (és Ausztriában)	51
II.3.7. A rendészet intézményesülésének francia útja	51
II.3.8. Anglia és az alulról szerveződő rendőrség	53
II.4. Néhány szó a rendőrség állam- és jogtudományi közelítéséről	55

II.5. A rendőrszociológia.....	56
II.5.1. A rendőrség társadalmi rendeltetése, szerepének szociológiai megközelítése	58
II.5.2. A szerepfelfogások változása	61
II.6. A rendőrség és a társadalmi problémák	65
II.7. A rendőrség és a politikai szféra.....	68
III. Rendészet hazánkban.....	70
III.1 Rendőrségi modellek	70
III.2 A magyar rendészeti modell	71
III.2.1 Történelmi előzmények.....	72
III.2.2 A 18. és 19. századi magyar rendvédelem	74
III.2.3 A szabadságharcotól a kiegyezésig	76
III.2.4 A zsandárság	77
III.2.5 Átszervezés Pesten	77
III.2.6 A kiegyezéstől az első világháborúig.....	78
III.2.7 A Horthy-korszak rendőrsége	79
III.2.8 Rendőrségünk 1945 után.....	82
III.2.9 A rendszerváltást követő évek.....	83
III.3 A rendszerváltás és a modernizáció kérdése	85
III.3.1 Reform, modernizáció vagy korszerűsítés?.....	85
III.3.2 Feszültségek a rendőri szervezetben	88
III.4. Égető problémák.....	89
III.5. Alternatív rendészet.....	90
III.5.1 Az alternatív rendészet igénye	90
III.5.2 A problémaorientált rendőrség és a közösségi rendőrség	91
III.6. Milyen szervezet a rendőrség?	93
III.6.1 Szervezetelméleti fogódzók	93
III.6.2 Attitűdök és szervezetek.....	97
III.6.3 Státusz és szerep.....	99
III.7 A szervezet mint kollektív ágens.....	102
III.8 A rendőrség feladata a biztonság őrzése.....	104
III.9. Összegzés.....	106
IV. fejezet: A rendőrség és a sajtó	108
IV.1. Hazai szakirodalmi előzmények.....	108
IV.2 Nyilvánosságok	111

IV.2.1 A társadalmi nyilvánosság	111
IV.2.2 A nyilvánosság fogalmának, jellegének és szerepének változása.....	113
IV.2.3 Sajtóélet a szabadságharc után	113
IV.2.4 Világháború és morális pánik.....	115
IV.2.5 Propaganda.....	117
IV.2.6 Közvélemény	118
IV.2.7 A propaganda gyakorlata	119
IV.2.8 Sajtószabályozás 1919-38 között	120
IV.2.9 Sajtópolitikai koncepciók.....	121
IV.2.10 A sajtóirányítás a második világháború alatt	123
IV.2.11 Sajtóirányítás és suttogó propaganda	124
IV.2.12 A világháborút követő évek	125
IV.2.13 A Kádár-rendszer sajtóviszonyai	127
IV.2.14. Sajtóviszonyok a rendszerváltás után.....	128
IV.3 A sajtókapcsolatok jelentősége és szervezésük alapelvei	130
IV.3.1 A pr mint a szervezet nyilvánosságpolitikájának gondozója	130
IV.3.2 A sajtókapcsolat-menedzsment alapelvei	131
IV.4 A rendőrségi sajtó.....	132
IV.4.1 Sajtótörténet-kutatás mint kommunikációkutatás	133
IV.4.2 Történelmi előzmények – a közözlőlevelek	134
IV.4.3 A riport és a riporter.....	137
IV.4.4 A bűnügyi hír és bűnügyi riport mint sajtóműfaj	139
IV.5 A rendőrségi sajtóiroda	141
IV.5.1 A sajtószolgálat megszervezése	141
IV.5.2 Világháborútól világháborúig	146
IV.5.3 Az újságíró-kamarától a sajtókamaráig.....	150
IV.5.4 Az újságíró társadalom és szakma	152
IV.5.5 A hírszolgálat átalakulása és rendje	154
V. Rendőrségi lapok a II. világháború előtt.....	156
V.1 Az elemzés tárgyai.....	156
V.1.1 A Közbiztonság (1869-70)	157
V.1.2 Közrendészeti Lap (1870-1875)	159
V.1.3 Rendőri Lapok (1882-1883).....	165
V.1.4 A Hivatalos rendőri közlöny	169
V.1.5 Rendőri Lapok (1894-1939).....	172

V.1.6 Közbiztonság (1907-1921).....	178
V.1.7 A Rendőr (1913-1914)	181
V.1.8 A Rend (1921-1927).....	187
V.1.9 Rendőr (1927-31)	190
V.1.10 A Detektív Szemle (1923-28).....	194
V.1.11 A Magyar Detektív (1926-1934).....	195
V.1.12 A Magyar Rendőr (1934-44)	197
V.1.13 A rendőrkutya.....	203
V.2 A rendőrségi sajtó – a nemzetközi hírközlés (és együttműködés) eszközei	205
V.2.1 A Nemzetközi Bűnügyi Rendőri Bizottság és a rendőri hírközlés	205
V.2.2 Az Internationale Öffentliche Sicherheit.....	206
V.2.3 A nemzetközi rendőrségi rádió (Internationaler Polizeifunk)	208
VI. fejezet Rendőrségi sajtó 1945 után.....	215
VI.1 A Magyar Rendőr (1947-1989).....	215
VI.1.1 Az első magyar rendőri képes újság.....	215
VI.1.2 A lap ideológiai jellege	218
VI.1.3 Újítások.....	220
VI.2 A Rendőrségi Szemle	223
VI.2. 1 A Szemle küldetése.....	223
VI. 3. Vita a rendőrség és sajtó kapcsolatáról	225
VI.3.1. Előzmények, a bűnügyi sajtómunka általános helyzete	225
VI.3.2. Szabó érvei a bűnügyi propagandamunka fokozása mellett	227
VI.3.3. A rendőri érvek és álláspontok.....	228
VI.3.4. Nemzetközi adalékok a vitához	231
VI.3.5 Szerkesztői összegzés	232
VI.3.6 Szerkesztőbizottsági helyreigazítás.....	234
VI.4 Pr vagy nem pr?.....	235
VI.4.1 Propaganda és pr	235
VI.4.2 Szervezeti célok, vezetők és vezetettek (belső pr)	236
VI.4.3 Munkavállalói kapcsolatok	237
VI.4.4 Ágazati és szakmai kapcsolatok (külső pr)	238
VI.4.5 Kapcsolat a dolgozó néppel	239
VI.4.6 A közügyek kezelése.....	244
VI.4.7 Médiakapcsolatok és tömegkommunikáció	244
VI.4.8 Válságkommunikáció.....	246

VI.4.9 Interperszonális kommunikáció, kommunikációelmélet.....	246
VI.4.10. Összegzés	247
VI.5 A rendőrségi kommunikáció elvi alapjai és gyakorlata napjainkban.....	248
VI.5.1 Tájékoztatási rend	248
VI.5.2 Múlt és jelen összevetése	250
VI. 6 Amiről nem esett szó.....	251
VI.6.1 A karikatúra, a képregény és a képrejtvény	251
VI.6.2 A rendőrviccek.....	252
VI.6.3 A Kék fény	253
VI.6.4 A képernyőújság	255
VI.7 A rendőrségi sajtómunka szervezeti keretei Európában.....	256
VI.7.1 Németország.....	256
VI.7.2 Finnország.....	257
VI.7.3 Málta	257
VI.7.4 Magyarország.....	257
VII. A rendőrségi kommunikáció és a webkorszak.....	266
VII.1 A web1.0-től az e-pr-ig	266
VII.1.1 Rendőri lapok a rendszerváltástól a webkettőig	267
VII.1.2 A rendőrség honlapja.....	270
VII.1.3 Az ILIAS és a rendőrség.....	271
VII.2 A Web2.0 kihívása a rendőrségek számára	274
VII.2.1 A GODIAC projekt.....	275
VII.2.2 Az olvasott webtől az együttműködő webig.....	276
VII.2.3 Webkettő a rendészeti – nemzetközi esettanulmányok.....	277
VII.2.4 A rendészeti2.0 kezdeti lépései.....	281
VII.2.5 A jövő nyitott kérdései.....	284
VIII. Összefoglalás	285
Felhasznált irodalom:	290
Egyéb hivatkozások.....	301
Mellékletek	302

Az ábrák jegyzéke

1. sz. ábra: A pr-t mint tudományterületet szemléltető ún. interdiszciplináris tölcser
2. sz. ábra: A sajtótörténet interdiszciplinaritását bemutató tölcser
3. sz. ábra: A Magyar Rendőrség weboldala, a www.police.hu

Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt témavezetőmnek, Dr. Finszter Gézának tartozom köszönettel a szakmai támogatásáért. A kutatás évei alatt mindvégig biztatott, segített, a „leglehetősebb” időpontokban és szorongató határidők közepett is szakított időt beszélgetéseinkre. Mindig újabb és újabb szempontokkal gazdagította az elkezdett munkát. Kiegyensúlyozottságával és rendészeti kérdésekben adott útmutatásaival, tanácsaival olyan biztos pontját jelentette a kutatómunkának, amelyről kutató csak álmodik.

Köszönettel tartozom Dr. Molnár Katalinnak, aki már akkor pártfogásába vette a témát, amikor még hivatalos kereteket nem is nyert a kutatói vállalkozás. Az ő munkássága számomra annak bizonyosságát adta, hogy van értelme és helye a civil kutató munkájának a rendészetben, és nemcsak lehet, de kell a rendőrség kommunikációjáról szakmai diskurzusokat indítani.

Köszönettel tartozom Odze Györgynek, hiszen a vele való beszélgetések jelölték ki a kutatási témát, s indítottak el az úton. Provokatív kérdésfelvetései rámutattak, hogy a dolgozatban meg kell jelennie a „hús-vér valóságnak”, a jelen útelágazásainak, nem lehet egy kizárólag a múltba forduló írásmű az értekezés.

Köszönettel tartozom Kovács Tamásnak, aki az első feldolgozásra érdemes levéltári forrásra felhívta a figyelmemet, s ezzel kitágította az értekezés történeti horizontját.

Köszönöm Szász Antónia fáradhatatlan munkáját, hogy éjszakákat töltött a szöveg olvasásával, korrektúrázásával, és megannyi hasznos észrevételt tett.

Köszönöm nővéremnek, Andreának, hogy legfőbb támaszom és első olvasóm mindig.

„The police is an institution, which purposefully resists against the effort to gain knowledge about it.”

A rendőrség olyan szervezet, amely tudatosan ellenáll annak, hogy ismereteket szerezzünk róla. (Brodeur, 1984)

Bevezetés

Jelen értekezés a rendészetről, s konkrétan a magyar rendőrségről kíván szólni, a hazai hagyományokkal semmiképp nem szakítva, de a megszokottól eltérő diszciplináris törekvésekkel. A dolgot a rendőrséget ugyanis nem mint közjogi szervezetet, se nem mint erőszakszervezetet kívánja vizsgálat tárgyává tenni, még csak nem is politikai jellegére kíváncsi, hanem mint kommunikációs ágenszt tekinti. A felsorakoztatott ismeretek és levont következtetések ekként a média- és kommunikációs tudományok keretében értelmezendők. A vállalkozás az irányba tesz lépéseket, hogy a magyar rendőrség szervezeti szintű kommunikációjának egyfajta kronologikus áttekintését adja a rendőrségi tájékoztatási szolgálat megszervezésétől (1880) kezdődően. Szervezeti kommunikációt vizsgál a rendészet mint társadalmi funkció kontextusában, ezért a kettős tárgymegjelölés a címben. Álláspontunk szerint szükséges a rendőrség társadalmi rendeltetésének, funkcióinak szembesítése a kommunikációs célokkal, elvekkkel és gyakorlattal, hiszen a kommunikáció a szervezeti működést kell, hogy támogassa a szervezet céljainak, motivációinak és tevékenysége során alkalmazott eszközeinek a közvélemény általi elfogadtatásával. Legfőbb kérdésünk, hogy a rendőrségi kommunikáció elvei (és gyakorlata) összhangban állnak-e a szervezet küldetésével, a társadalomban betölteni kívánt szerepével? Tehát azt és úgy kommunikálja-e a szervezet, ahogyan azt kell, ahogyan célszerű és/vagy ahogyan azt a public relations (pr) elmélete előírja számára?

A felvetett kérdések megválaszolásához a következőkben áttekintjük a rendőrségekről való gondolkodás legfontosabb (döntően európai) csapásirányait, bemutatjuk a rendőri működést történeti, társadalomelméleti, illetve organikus síkon. Ily módon pozicionálva a rendőri szervezeteket azután a magyar rendészetről, a sajátosan magyar fejlődési útról és a magyar rendőrségről mint kommunikációs ágensről szólunk. A szervezeti kommunikáció vizsgálatakor a szervezet azon kommunikatív megnyilvánulásait helyezzük előtérbe, melyek a külső közvéleményeivel kialakított kapcsolatait írják le. Elsősorban a tájékoztatáspolitikai elveit, deklarált céljait, s az ehhez társított eszközöket, illetve a rendőrség–sajtó, rendőrség–társadalom viszonyt elemezzük. A munka mintegy 130 év nyilvánosságpolitikáját fogja át, a tájékoztatási szolgálat megszervezésétől a policing2.0 megjelenéséig.

I. Az értekezés tárgya és a kutatás módszerei

I.1. A rendészeti működés mint kutatási tárgy

Rendőri tevékenység – bárhogyan is nevezték az idők folyamán – mindig is létezett, mióta az emberek nagyobb csoportokba, közösségekbe tömörültek. Kezdetől megtaláljuk az utcák, piacok, gabonarakarok, városkapuk védelmét biztosító őrszemélyzetet, a társadalom értékeit támadó cselekedetek felderítését célzó nyomozási tevékenységet, a közrend és biztonság érdekében meghozott intézkedéseket és az ezeket végrehajtó személyeket, bár hatósági intézmények nem feltétlenül álltak mögöttük. Ma a rendőrség kifejezés olyan (gyakorta egyenruhás) szervezeteket takar, amelyek feladata a bűnözés felderítése és megelőzése, a béke, a rend (közrend) fenntartása. (Jaschke et al., 2007, 28) Működésüket az örökös, a veszélyelhárítás és a felderítés hármassága jellemzi. (Finszter, 2003, 105)

Az elmúlt 10-15 évben ugrásszerűen megnőtt a tudományos érdeklődés a rendészet, a rendőrségek iránt, bár a kutatások legtöbbször nemzeti és városi szintre korlátozódik. Az európai vonatkozású összehasonlító tanulmányok száma igen alacsony¹, a modern értelemben vett rendészettudomány pedig még mindig gyerekcipőben jár. Ráadásul létét állandó definíciós problémák² árnyékolják/árnyékolják be.

A kérdés, amely végül elvezetett a ma hazánkban is önálló tudományág rangjára emelt rendészettudomány megszületéséhez: vajon a rendőrség olyan komplex vizsgálati tárgy-e, amelynek feltárása új szakág keretében teljesíthető ki? A tudományos specifikáció irányába ható tényezők között elsőként a korábbi rendőrséggel foglalkozó kutatások korlátozott eredményeit, a szociológiai vizsgálatok számos tárgyban (köztük a jogi keretek léteivel szemben) mutatott érzéketlenségét, a jogtudomány normatív alapokra történő koncentrálását, a szervezéstan túlzott (illetve esetünkben és a közszolgálatban csak korlátozottan alkalmazható) menedzseri/vállalkozói/profitorientált szemléletét kell megemlítenünk. A kriminológia és kriminalisztika pedig azért sürgette a továbblépést, mert mindkettő

¹ Kivételt két szerző átfogó munkája képez: Fijnaut, Cyrille (1979): *Opdat de macht een toevlucht zij? Een*

² Elég csak a rendészet-rendvédelem vitára, avagy a rendészet tartalmának kérdéseire gondolnunk: Parádi József: Rendvédelem vagy rendészet, *Belügyi Szemle*, 2001/2. szám; Papp Judit: Rendvédelem vagy rendészet?, *Új Rendészeti Tanulmányok*, RTF, Budapest, 1998/1. szám; Katona Géza: Adalékok a rendészet-fogalom meghatározásához, *Rendészeti Szemle*, 1993/6. szám; Szikinger István: A rendészet katonai jellege, rendvédelem és honvédelem, *Új Rendészeti Tanulmányok*, 1998/1. szám.

érdeklődése és kompetenciája fájó hiányokat hagy maga mögött a rendészeti beavatkozások hatékonyságának mérése, törvényszerűségeinek megállapítása, a kockázatok elemzése, a jelen vizsgálata, valamint a jövő megismerése tárgyában. A rendészet tanával szemben az az elvárás merült fel, hogy oszlasson el bizonyos módszertani kételyeket, haladjon meg/tegyen helyükre olyan korlátokat, mint a rendészeti beavatkozások titkossága vagy a személyiségi jogok védelme. Az új tudományterület alapításának igénye az 1990-es évet követően merült fel a rendszerváltó régióban, ahol az első áttörést Szlovákia és Szlovénia érte el. E két ország tudományos akadémiái fogadták be elsőként a rendészet tanát önálló tudományágként. Magyarországon ezzel egy időben került először napirendre a kérdés. (Finszter, 2003, 9-11)

Közel 20 éven keresztül folyamatosan fel-felvetett kérdés volt az önálló rendészettudomány megszületése, de vele párhuzamosan olyan vélekedések is szilárdan tartották magukat, hogy helyét az állam- és jogtudományon belül, vagy a hadtudomány égisze alatt kell megtalálni. (2007-ben az MTA XI. Osztályán megalakult a Rendészettudományi Bizottság.) A szakterület önállósodási törekvései 2008-ban értek révbe, amikor akadémiai tudományág lett hazánkban is. A Rendészettudományi Bizottság e formájában már megszűnt működni, s 2012-ben már mint az Akadémia Állam és Jogtudományi Osztálya Rendészettudományi albizottsága működik.

Három különböző irányban indultak meg a hazai rendészeti kutatások a rendszerváltás után. Az egyik, s a legsikeresebbnek tartott irány a nyugati eredmények és kutatási módszerek felé fordult, a másik a magyar rendőrség helyzetét, működését vette górcső alá (itt meglehetősen vitatott és részleges eredmények születtek), a harmadik, az eddig teljes kudarcként aposztrofált terület, a magyar rendőrség modernizációjának útjait keresi. Európában – összhangban a rendészeti tárgyú uniós normákkal³ – az új tudományág megalapozása folyik, az egyes országok más-más fázisánál tartanak. (Finszter, 2003)

„Összefoglalva, a rendészet tana azoknak a tudományos módszerekkel feltárt fogalmaknak és törvényszerűségeknek a rendszerbe foglalt összessége, amelyek alkalmasak a rendészet működésének, szervezetének és jogi szabályozásának leírására.” (Finszter, 2003, 22)

Ma már az „új rendészettudomány” elnevezést használja a nemzetközi szakirodalom a rendészetet övező új tudományos érdeklődésre és tudományszervező munkára, amely nemzetközi munkacsoportok műhelymunkáiban, s a legkülönbözőbb tudományterületek

³ Az alkotmányosság, jogbiztonság, átláthatóság, professzionalizmus jegyében.

(történelem, szociológia, kriminológia, politika, jog, rendészet stb.) művelőinek határokon átnyúló együttműködéseiben formálódik. A célja az egyes rendészeti koncepciók kritikus, analitikus vizsgálata, valamint a rendészettudomány közös európai megközelítésének kidolgozása. (Jaschke et al., 2007, 43)

A rendészettudomány különböző elágazásai 5 irányt jelölnek ki a kutató számára: az első a *politikai* vagy *igazgatási*, amely feladatok és kompetenciák normatív meghatározásával foglalkozik, valamint a rendőrség közigazgatási, jogi és társadalmi kapcsolataira koncentrál. Ezt követi a *társadalmi*, amely a tényleges és kívánatos működésre koncentrál a rendőrség szervezetének vonatkozásában, de nem téveszti szem elől a társadalomban végbemenő fejlődést, a hatósági és társadalmi kapcsolatokat sem. A harmadik a *technológiai* irány, amelynek a technikai és szervezési eszközök kifejlesztése áll középpontjában, és érdekli a társadalmi szempontból kívánatos politikai felelősség. A *történeti* irány egyrészt a jelenlegi társadalomtörténeti kutatások, másrészt a tudománytörténeti kutatások leágazása. Az *összehasonlító* rendészettudomány pedig az európai rendőrségi struktúrákra, a szervezeti kérdésekre és azok történetére koncentrálja figyelmét. (Fijnaut, 1983, 36-37)

A szociológia ugyanakkor (szerepértelmezésével) a rendészettudomány számára a globalizálódó és mindinkább multikulturálissá váló társadalomban egy új irányt jelöl ki az európai társadalmakban:

„A rendőrség jelenlétével, beavatkozásával, rendelkezésre állásával stb. korlátozó, megakadályozó, segítő szerepet játszik. Részesévé válik az egyének, csoportok interakcióinak, ha ez szükséges, vagy azok kívánják. Ott kell vagy kellene lennie az integráció súrlódási pontjain (ahogy korábban a társadalmi törésvonalak mentén), hogy biztosítsa a minél konfliktusmentesebb működést, limitálja azokat a magatartásokat, amelyek dezintegrálóak.” (Krémer, 1998)

Nem véletlen, hogy 2004-ben írott korszakalkotó cikkében a Hans-Gerd Jaschke és Klaus Neidhardt (2004) a modern rendészettudományt mint integrációs tudományt (Integrationswissenschaft) határozta meg, élesen elkülönítve az ugyanezen a néven korábban is működő, de tartalmában igen eltérő rendészettudománytól.

Ha a rendőrség társadalmi rendeltetését és kommunikációját – mint azt a címben meghatároztuk – kívánjuk vizsgálni, a társadalmi vonulatot fogjuk követni, s gyarapítani. Annál is inkább, mivel a szervezeti kommunikációt és pr-t a szakirodalom a társadalmi

kommunikáció rendszerében vizsgálja. (Németh, 1993; Sándor, 1996) A hazai kutatási hagyományok közül a dolgozat abban az irányban tesz lépéseket, hogy a magyar rendőrség helyzetéről, működéséről, kommunikációs gyakorlatáról, részben történeti síkon, tárjon fel ismereteket.

A kutatómunka elején kérdésként merül fel, hogy egyáltalán kutatható-e ma Magyarországon a rendőrség működése, milyen eszközökkel, módszerekkel és milyen korlátozásokkal, kitételekkel.

„...a testület látszólag nagy helyzeti előnyben van abból a szempontból, hogy a belső állapotokról keveset tudnak az emberek. Én, aki rendészet-politikával foglalkozom, azt tapasztalom, hogy a rendészet munkája alig kutatható. Pedig a testület tevékenységének négyötöd része a nyilvánosság előtt zajlik, gondoljunk csak a forgalomirányításra, a járőrözésre, a nyomozásokra, az akciókra és az ellenőrzésekre. Ez azonban csak a felszín. Egy olyan centralizált államrendőrségi bürokráciában, mint a magyar, a lényeg mindig fedve marad.”⁴

Fenti idézet Finszter Géza kriminológustól (a Magyar Tudományos Akadémia Rendészettudományi albizottságának elnökétől) származik, s világosan rámutat bizonyos jellemzőkre, szervezeti sajátosságokra, amelyeket szem előtt kell tartanunk a vizsgálat során.

I.2. A kutatás legfőbb kérdései

Jelen dolgozat egy a rendszerváltás óta a helyét és hangját kereső szervezet, a Magyar Rendőrség társadalmi rendeltetését és szervezeti kommunikációját kívánja vizsgálni. Kíváncsi a szervezeti szintű kommunikáció elvi alapjaira, annak történeti változásaira.

A kutatás homlokterében az a kérdés áll, hogyan gondolkodik a rendőrség nyilvánosságkapcsolatainak menedzseléséről, mi célból és milyen mértékig nyit a társadalom felé? A probléma első közelítésben egy eredendően (?) elzárkózó szervezet (Krémer, 2003) működése és az állampolgárok érdeklődésének kifejeződéseként megnyilvánuló médiajelenlét, illetve médiaérdeklődés között feszülő ellentét. A – bizonyos – rendőri tevékenységek által megkövetelt titkosság és – demokratikus viszonyok közepett magától értetődően jelenlévő – a szervezeti működés átláthatóságának igénye ütközik.

⁴ Finszter: a rendőrségnél a parancs megelőzi a jogot, HVG, 2010. január 5. http://hvg.hu/itthon/20100104_finszter_a_parancs_megelozi_a_jogot, (Letöltés: 2010. 01. 06., 10:05)

Kérdés, hogy a rendőrség milyen public relations tevékenységet folytathat (amennyiben a tevékenységet mint a szervezet külső és belső nyilvánosságokkal fenntartott kapcsolatainak menedzselését, tehát mint menedzsmentfunkciót értelmezzük), ha annak alapjai tisztázatlanok, hiszen mint a szakírók látják: *„a rendészet társadalmi szerep-meghatározása ellentmondásos, sok vonatkozásban tisztázatlan és csak részben felel meg a demokratikus jogállam követelményeinek.”* (Rendészeti Stratégia, munkadokumentum, 4. 7. 1. A rendészeti feladatmegosztás általános kérdései) A szervezeti kultúra jegyeit kutató hazai rendészeti szakemberek pedig arra a megállapításra jutottak – az elmúlt években a lehetséges rendészeti reformok kívánatos irányait kijelölni szándékozó kutatásaik során –, hogy *„a rendészeti foglalkoztatási kultúrában militáns, erősen hierarchikus, nem feladatorientált struktúra uralkodik, amely akadálya a szakmai fejlődésnek, az értelmes munkamegosztásnak és a professzionalizmus erősödésének.”* (Rendészeti Stratégia, uo.)

A szervezet kommunikációjának vizsgálatakor a legfőbb viszonyítási alapot az jelenti, hogy a rendőrség sajtó és kommunikációs szervezetének munkatársai, s így a szervezet maga, pr-ként, sőt, „kék PR”-ként definiálja saját kommunikáció szervező-menedzselő munkáját.⁵ Vizsgálat tárgya lesz ezért mindenekelőtt az, hogy a közigazgatás/államigazgatás és/vagy rendészet/rendvédelem területén a menedzsmenteszközök és konkrétan a pr alkalmazható-e, milyen specializációt igényel, s amit a rendőrségünk annak vall és művel, valóban megfelel-e a pr-rel szemben támasztott követelményeknek. Miben áll a „kéksége”?

I.3. A dolgozat kulcsfogalmai

Rendészet: A rendészet fogalom egyfajta hungaricum, idegen nyelvekre le nem fordítható. Német szóhasználatban rendőrtudomány (Polizeiwissenschaft), amelynek az angolban nincs megfelelője (az angolszász terminológiában police - rendőrség, illetve policing - rendőrködés). (Katona, 2008, 12) A Magyar Rendészettudományi Társaság azt írja: *„... ezt a kifejezést [rendészet] a legszélesebb körű kiterjesztéssel, a közrenddel és közbiztonsággal kapcsolatos állami, önkormányzati, társadalmi, vállalkozói és állampolgári tevékenységek célirányos – szándékok, tevékenységek és magatartások – összességét kifejező fogalomként értelmezzük...”*⁶

⁵ A 2005-ös Rendőrségi Évkönyv már a „kék PR” sikeres másfél évtizedéről közöl összefoglalót *Sajtó – Média – Kommunikáció* címmel. http://www.police.hu/data/cms191035/REK05_193_200_sajto.pdf

⁶ <http://www.rendeszeti.hu/tcelok.htm>

„A modern polgári jogállamban rendészeti rendszer alatt mindazoknak a jogszabályoknak, állami szerveknek, társadalmi szervezeteknek és vállalkozásoknak, továbbá feladatoknak és funkcióknak az összességét értjük, amelynek rendeltetése a társadalom egészének, a közösségeknek és az egyeseknek a védelme a jogellenes emberi magatartásokkal szemben.” (Finszter, 2008, 5)

Rendőrség: A rendőrség adja a rendészet alapformáját, amely létét jogállamban a szabadság és a biztonság egyensúlyának köszönheti. (Finszter, uo.)

Szervezet: *„A szervezet a társadalom alkalmazkodóképességét szolgáló kollektív cselekvés eszköze, mely a nyugati kultúra feltételei között messzemenően épít az individualításban rejlő felhajtóerőkre, miközben összhangot és egyensúlyt képes tartani az egymással időnként szükségképpen ütköző egyéni célok, szükségletek, motivációk és különérdekek között.”* (Csepeli, 2003, 21)

Csepeli azt hangsúlyozza – hasonlóan a kormányzás, igazgatás és rendészet kutatóihoz, teoretikusaihoz –, hogy a szervezetek léte mögött olyan társadalmi funkciók (és természetesen szükségletek, aktuálisan a biztonság mint az egyén és a társadalom alapvető szükséglete) állnak, amelyeket az egyes egyén egyedül nem képes maga ellátni (kielégíteni). A szervezet tagjai célirányos és koordinált cselekvéseik révén másként (egyedül) el nem érhető eredmény(ességi)többlet(ek)hez jutnak.

Ide kívánczik még egy, a pr-könyvek számára kiindulási alapot jelentő szervezet definíció is Edgar H. Schein nyomán: *„Több személy tevékenységének ésszerű koordinációja valamely közös, kinyilvánított szándék vagy cél megvalósítására a munkamegosztás és a tevékenységi körök megosztása, a tekintély és a felelősség hierarchiája alapján.”* (idézi Nyárády – Szeles, é.n., 11)

Szervezeti kommunikáció: *„emberek, csoportok vagy szervezetek irányított kommunikációs magatartása, vagyis a kommunikáció menedzselése a szervezet és közvéleményei között.”*⁷ Ebbe a pr szakma képviselői szerint a tervezett és spontán aktivitások is benne foglaltatnak.

⁷ J.E. Grunig: Public relations as a two-way symmetrical process, előadás, 1992.07.03., Utrecht, School of Journalism and Communication, idézi Nyárády-Szeles, é.n., 17.

Pr: Számos definícióval találkozunk a szakirodalomban, s mintha az egyes szerzők nem mernék letenni voksukat egyik megközelítés mellett sem. E helyen az Angol Public Relations Szövetség (IPR – Institute of Public Relations) azon meghatározásából indulunk ki, amely azt mondja: *„A public relations a hírnévről szól, amely annak az eredménye, amit teszel, amit mondasz, és amit mások mondanak rólad. A public relations tevékenység az a tudományterület, amely a hírnevet gondozza azzal a céllal, hogy megértést és támogatást nyerjen és befolyásolja a véleményt és a viselkedést. A public relations munkafolyamata tervszerű és hosszan tartó erőfeszítés azért, hogy egy szervezet és környezete között jóakaratot és kölcsönös megértést építsünk ki és tartsunk fenn.”*⁸ A hazai szakírók és a Magyar Public Relations Szövetség ezt a definíciót tekinti a legkorszerűbbnek. Ezt, illetve a Mexikói Nyilatkozat néven ismertté vált definíciót tekintjük vonalvezetőnek, amely 1978 óta széles körben elfogadott: *„A public relations tevékenység a tendenciák elemzésének, azok következményei előrejelzésének, a szervezet vezetésének adott tanácsok és tervezett akcióprogramok végrehajtásának művészete és társadalomtudománya, amely egyaránt szolgálja a szervezet és a köz érdekét.”* (Idézi Nyárády – Szeles, é.n., 110)

I.4. A téma rendészeti szempontú szűkítése – avagy a nyugati típusú rendőrségek

A rendőrségi kutatások és rendőrképzés akadémozálódásának folyamatában fontos lépcsőt jelentenek a szociológiai rendőrségkutatások, amelyek Európa-szerte csak az utóbbi néhány évben kezdtek szárnyat bontani. Míg a szervezetet történeti síkon vizsgáló vagy belső működési folyamataiban megragadni akaró vizsgálatoknak tetemes irodalma van, addig a szervezet társadalmi beágyazottságát és kultúráként eltérő adaptív vagy diszkomfort jegyeit tárgyaló munkák alig akadnak. A hetvenes éveket uraló marxista ihletésű rendőrség-szociológia is számos űrt hagyott maga mögött a rendőrség mint társadalmi jelenség vonatkozásában. Az összehasonlító kultúrakutatás ezt az űrt kívánja betölteni, amikor a rendőrséget mint kulturális (társadalmi) jelenséget vizsgálja, keresi annak weberi értelemben vett tipikus (szervezeti) jegyeit. A kutatói kíváncsiságot óhatatlanul is hajtja, hogy megtudja, milyen elvárásokat támaszt a társadalom az intézménnyel (rendőri intézményekkel) szemben,

⁸ „Public relations is about reputation - the result of what you do, what you say and what others say about you. Public relations is the discipline which looks after reputation, with the aim of earning understanding and support and influencing opinion and behaviour. It is the planned and sustained effort to establish and maintain goodwill and mutual understanding between an organisation and its publics.”

(<http://www.cipr.co.uk/content/careers-cpd/careers-pr/what-pr>)

s ezek hogyan tudják igazolni a szervezetek létét. (Mindkét motívum eredendően szociológiai.)

Az összehasonlító kutatások iránti igény mutatott rá azonban két nagyon fontos problémára is. Az egyik, hogy nehéz eldönteni, mely kultúrák legyenek (lehetnek) összevetés tárgyai, a másik, hogy mit érthetünk/mit kell értenünk rendőrség alatt. A kiválasztás alapja lehet példának okáért a rendőrséggel kapcsolatos azon feltételezés, hogy fogalma megragadható a törvényileg előírt feladatai által, hogy tudniillik a közrend és közbiztonság fenntartása és védelme a feladata. Csakhogy mindez ott, ahol nem beszélhetünk (rendőri és jogi értelemben vett) nyilvánosságról, meglehetősen problematikus. Az ilyen kultúrákban kell a közrend és a biztonság fenntartása körében a vérbosszú jelenségével foglalkozni. (Grutzpalk et al., 2009, 14)

A vendettának vagy vérbosszúnak nincsen egyetlen érvényes elfogadott meghatározása. Területiséghez nem, de társadalmi szerveződéshez köthető, s már Hamurábi törvénykönyvében találunk róla említést. Általánosságban elmondható, hogy ott jelent meg, ahol az állami erőszak elégtelennek bizonyult. Bizonyos értelemben a modern büntetőjog kialakulása felé megtett első lépés volt. Baumeister (2007) szerint az egész középkori Európát uralta a vérbosszú gyakorlata, s különösen sokáig tartotta magát ott, ahol a gyenge központi hatalom alacsonyfokú városiasodással járt együtt. Később a vérbosszú az állami erőszakkal összeegyeztethetlenné vált. Eredeti, archaikus változatában (Oakes, 1997) nem tekintett el a törvénytől, része volt annak. Grutzpalk (2002) ugyanezen álláspont mellett száll síkra, mikor azt mondja, a vérbosszú azon kulturális kódok része volt, amelyek az együttélést szabályozták. Baumeister (2007) a vérbosszút olyan szokásként definiálta, amely szerint, ha valaki megölt vagy becsületében megsértett egy egyént vagy társadalmi egységet (családot, törzset, klánt), konszenzusos engesztelés vagy kártérítés hiányában a sértett elégtételt vehetett gyilkosság vagy valamilyen testi sértés, bántalmazás, támadás által. Ezzel Baumeister egy olyan eszközt adott a társadalomtudósok kezébe, amely megragadhatóvá tette a becsületbeli gyilkosságokat legfőbb azonosító jegyük, a szabályozottság által. A vérbosszú egyáltalán nem volt ugyanis önkényes. Szóbelileg szabályozott, s nem ritkán megelőző jellegű volt. A vérbosszú biztonságosabbá teszi a társadalmat, mintha nem volna szabályozva az erőszak és annak mások ellen való felhasználása. (Grutzpalk et al., 2009) Ez a bosszú nem „vak”, az erős igazságérzetet kapcsolja össze az erkölcsi renddel, alapelve az egyenértékűség. (Jegyezzük meg, a becsület jelentése eltér a nyugati és keleti-orientális, vagy az észak-afrikai kultúrkörökben.) A globalizálódó világban újra terjedő becsületbeli gyilkosságok elvesztették effajta társadalmi hasznosságukat, ahogyan más normák, értékek és szabályok is meggyengültek, és a vérbosszú kifejezetten destruktívvá vált. Ma a német lakosság például a bevándorlókkal (török, arab, iráni, albán stb.) kapcsolatban használja a fogalmat.

A másik lényegi kérdés az államiság, amely eltérő nemzeti, jogi helyzetek vizsgálatát kívánja meg. A nemzetek feletti szervezetek és határokon átnyúló együttműködések pedig napjainkban megkívánják egy újabb perspektíva bevezetését. Nemcsak a német, amerikai vagy magyar stb. nemzeti rendőrségek berendezkedése válik érdekessé, hanem e nemzetek

nemzetközi együttműködésekben formálódó, közös szervezeteinek funkciója és működése, valamint elvi alapjai is. Különösen problematikus, hogy még a viszonylag azonos történeti fejlődésen keresztülment országok esetében is nagy eltérések mutathatók ki az egyes rendészeti modellek között. Az olyan szupranacionális szervezetek, mint az EUROPOL, épp ezért óriási kihívás előtt állnak, mikor a helyi sajátosságokat és egyetemesen elfogadott értékeket és célokat integráló stratégiát kell alkotniuk, egységes szabályozást lefektetniük.⁹

A szervezet másik vizsgálendő fundamentuma az erőszak. A rendőrség olyan szervezet, amely a legitim erőszak felhatalmazásával rendelkezik a közrend fenntartása érdekében. A szociológiai irodalom különösen nagy érdeklődést mutat e monopólium gyakorlása iránt. (Brodeur, 2002) Nem csoda, hiszen az lehet az állami terror megnyilvánulása is (Fatianova, 2009), de magas színvonalon, legitimen gyakorolt professzió is (Finszter, 2003), s a két véglet között megannyi árnyalat található. A 19. és 20. század történelme megmutatta, hogy az erőszak véletlenül sem archaikus vagy premodern. Azt is megmutatta, hogy az állam által gyakorolt erőszak-monopólium sikere annak törvényes és jogos alkalmazásától függ, ez szabja meg a közrend és a köznyugalom fenntartását. (Grutzpalk et al., 2009) Finszter mindezt kiegészíti azzal, hogy a tréningek és helyzetgyakorlatok általi kiképzés, a szakmai műfogások ismerete nem elég, a legitim erőszak erkölcsi értékeinek ismerete és megértése is szükséges. (Finszter, 2003) Ahol pedig az állami erőszak nem megfelelő működésének vagyunk tanúi, újra virágkorát éli a vérbosszú, amelyet a legtöbb szerző szerint a globalizáció és a nagyfokú mobilitás idézett elő a modern korban számos területen (lásd Németország, ahol 1996 és 2005 között a hatóságok 55 esetben találkoztak becsületbeli gyilkossággal vagy annak kísérletével). (Harnish-Bruhn, 2009)

Megint más szerzők a mellett érvelnek, hogy azóta beszélhetünk rendőrségről, amióta alkalmazottai rendszeres fizetésben részesülnek. (Dell, 2004, 13) Ezen az alapon persze a gyökerek az antikvitásba nyúlnak, hiszen a modern rendőrségek elődszervezeteinek képviselői ugyancsak részesültek rendszeres juttatásban (Zischke, 2009). A vizsgálat tárgyai lehetnek/lehetnének ekként a rendőrségek antik formái.

⁹ Reményeink szerint e téma kibontásának irányába jelent majd hasznos történeti adalékot a Nemzetközi Bűnügyi Rendőri Bizottság felállításának körülményeit, a *Nemzetközi Rendőri Rádió* és nemzetközi rendőr újság, az *Öffentliche Sicherheit* indulását tárgyaló fejezetrész. (V.4.2. és V.4.3 fejezet)

Annál is inkább kereshetjük a gyökereket az antikvitásban, mert a hazai szerzők is három feltételhez kötik a rendészet mint önálló szakma megszületését: köz és magán elválása, a közrend fenntartásának közfeladatként való meghatározása, speciális szakismereteket jártasságot követelő, önálló hivatáskénti elismerése. S ezek az ókorban mind a görög városállamokban, mind Rómában teljesített feltételek voltak. (A rendszeres juttatás e függetlenség követelményét támasztja alá.) S amiért a középkorral a szerzők már sokkal kisebb részletességgel foglalkoznak, az pont a közfeladatok átalakulása hűbéri feladatokká. A feudális keretek szétfeszítése csak az eredeti tőkefelhalmozással válik lehetségessé, s ekkor kerül újból előtérbe köz- és magánjog elválása, a feladatok köz- és magánérdek szerinti elkülönítése. Így lesz a modern rendészet ismérve, hogy államigazgatási feladat, melynek ellátói az erőszakot hivatali hatáskörként gyakorolják, s amely elválik a honvédelemtől. (A 19. században pedig már a hatalommegosztás elvén nyugvó, s a jog uralma alatt álló jogállami rendészet. Finszter, 2003, 172)

Nemcsak régmúlt és jelen ütköztetése mutatna rá elhamarkodott ítéletekre a rendőrség lényegi elemeinek vonatkozásában, hanem kelet és nyugat összevetése is. Mert míg Weber feltételezése szerint a keleti kultúrák nem hoztak létre a nyugati rendőrségekkel párhuzamba állítható szervezeteket, addig azt kell látnunk, hogy gyökeresen eltérő közegben és gyakorlatokkal, de működnek olyan szervezetek, mint a kambodzsai rendőrség vagy a szaúdi Mutawa is.

A kambodzsai rendőrség működése, szerepe, problémái és munkája nem érthető meg a történeti vonatkozások – Pol Pot, a vietnámi megszállás, a nemzetépítés az ENSZ-misszió és az UNTAC hatása – nélkül. A hosszú ideig tartó megszállás, polgárháború és a rémuralom még ma is akadályozza az alkotmányos gondolkodás fejlődését, és az alkotmányos intézmények megalakulását. Sok területen jogtalanság és büntetlenség tapasztalható. A rendőri szervezetben a felvételi és előléptetési rend átláthatatlan, nem logikus, nem a kompetenciák és elhivatottság alapján áll, sokkal fontosabbak a személyes kapcsolatok és függések. Klientizmus uralkodik, és a személyes gazdagodás a cél. A jelentéstételi és fellebbezési utak sem átláthatók. A szabályok keveset nyomnak a latba. A bizonytalan állami költségvetés nem teszi lehetővé kielégítő rendőri fizetések biztosítását. Virágzik a korrupció, tág tere van a megvesztegetésnek. A szervezet működése olyannyira átláthatatlan, hogy lehetőség van fantom szervezetek/részlegek létrehozására, illetve ilyen személyek alkalmazására, ami a korrupció folyamatában sajátos transzfert biztosít. A szervezet ezen („fantom”) része nagyfokú stabilitást mutat. Aki dolgozni akar, az „tejel” a főnökének, s ezt az összeget korrupcióval keresi meg. A nagyobb területek dolgozói nagyobb összeget kötelesek a főnöküknek adni. A foglyok több mint 10%-a számolt be arról, hogy a fogva tartás alatt megkínózták, s ez az arány valószínűleg jóval magasabb a tényleges kínzásokat illetően. Weberi értelemben Kambodzsában racionális uralom és bürokratikus adminisztráció van. A racionális uralomhoz szükséges szerkezeti alapelvek azonban részben vagy egészében hiányoznak. Sem a professzionalizáció, sem a központosítás, feladatok és hatáskörök

kialakításában nem felel meg a racionális hatalom előírt szabályainak. Nagyfokú a lakosság szkepticizmusa is az intézményekkel szemben. (Ellenbeck, 2009)

A Mutawa pedig egy speciális iszlám rendőrségi forma, amely mint vallási rendőrség a 18. század közepén jött létre a mai Szaúd-Arábia területén. A wahhabyia, egy kis radikális vallási szekta ekkoriban nyert mind nagyobb befolyást. A mutawa kezdetben mint vahabita (az iszlám szunnita ágának egy rendkívül konzervatív mozgalma) vallási rendőrség működött. A mutawihin a mai Arábiában egy kb. 3500 embert foglalkoztató ügynökség/szervezet saját költségvetéssel és weboldallal. A korán harmadik suráján alapul: *„Ti vagytok a legjobb közösség, amely az emberek között kialakult. Ti parancsoljátok meg, mi helyes és mi helytelen, mi megvetendő és hisztek istenben.”* Ez a mottó mutatja, hogy mennyiben látja magát vallási intézménynek a mutawa. A rendőrség vallás általi legitimálása nem ritka az iszlám kultúrában. Vallásilag legitimált rendőrség működik ma Egyiptomban, Algériában, Indonéziában, Jemenben, Líbiában, Malajziában, Szudánban, Üzbegisztánban, a palesztin területeken, Pakisztán és Nigéria bizonyos területein. Szaúd-Arábiában egy méltóságteljes (staatstragend) szaúdi család finanszírozza, de létrejöhetnek a mutawa helyi egységei spontán módon is, lásd megszállók által Baszrában. Az iszlám olyan társadalmi környezetben keletkezett, amelynek középpontjában a vérségi kapcsolat, a törzshöz és klánhoz tartozás állt. A plurális arab világ vallási sokszínűsége újabb konfliktusokat fog szülni, és megkívánja a rendőrség működésének újragondolását. (Grutzpalk, 2009)

Tehát a tapasztalat azt mutatja, a rendőrség nem kultúra-független, s bár létrejötte nyugaton volt előbb lehetséges, a modell átvétele, adaptációja (torzításokkal) megvalósulhat(ott) más területeken is.

Egy egész más fejlődési utat tudhat maga mögött az orosz rendőrség. Kiváló példa az opriscsinya arra, hogy a rendvédelem szervezetei nem ritkán a repressziót és visszaélést jelenítik meg a társadalom számára. Az opriscsinya és oprisnyik az orosz nyelvben régóta használt fogalmak mindenféle hatalommal való visszaélés, elnyomás megjelölésére. Az opriscsinya az első olyan szervezet volt a 16. században, amely intézményesített politikai rendőrségnek tekinthető (Hingley, 1970, 15), és azóta egyetlen államfő, cár, politikai bizottsági főtitkár sincs meg ezen elnyomó titkosrendőrség nélkül. Az első olyan nyilvánosan elismert szervezet volt, amelynek tagjai főfoglalkozásként védték az államot ellenségeitől. Munkájuk legtöbbször kimerült a büntetés-végrehajtásban, a prevenció alatt pedig a megfélemlítést és elrettentést értékelték. Kegyetlenkedéseiknek, törvény híján, egyetlen dolog, a cári akarat (önkény) szabott határt. (Fatianova, 2009)

A dolgozat fentiekén túl nem térhet ki az orientális szervezetekre, de képet adhat az európai fejlődési vonalról, annak három ágáról, az angolszász, a porosz-francia és a szovjet modellről, s e fejezete zárulhat az alternatív rendészeti problematikájával. Sajnálatos módon meghaladná e dolgozat terjedelmét az Amerikai Egyesült Államok rendészeti rendszerének bemutatása is, hiszen ott nemcsak a városi rendőrségekről (municipal police) és állami rendőrségről (state police) kellene szót ejtenünk, hanem a nemzeti szintű, de korlátozott hatáskörű szervekről is, mint az FBI (Federal Bureau of Investigation), vagy a

magánrendőrségekről (private police). S e szervezetek bemutatása inkább távolítana – a merőben eltérő fejlődési vonal okán – témánktól, mintsem közelítene ahhoz.

Ami a rendészeti tevékenységek első megjelenési formáit illeti, jelen dolgozat nem kíván részleteiben foglalkozni az antik szervezetekkel, s nem kívánja a fejlődési vonalat megtörő – rendészeti és magánjogi szempontból valóban sötét – középkor eseményeit hosszasan tárgyalni. Az elemző munka a Budapesti Magyar Királyi Államrendőrség felállításától (1880) indul. Ez az év a rendőrségi kommunikáció szempontjából is kiemelt jelentőségű, hiszen ekkor került megszervezésre – Thaisz Elek főkapitánysága alatt – a rendőrségi sajtószolgálat is. (*A Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve*, 1930)

1.5. A téma kommunikációs szempontú lehatárolása – avagy miért pr?

Másfél évtized telt el azóta, hogy Fenyvesi Csaba doktori disszertációjában (Fenyvesi, 1994) a rendőrség és a marketing kapcsolatát vizsgálta, s megfogalmazta a rendőrség „eladhatóságának” (értsük az állampolgárok bizalmát és tiszteletét, szeretetét kivívó működése) érdekében megtenni szükséges lépéseket. Másfél évtized, s mintha a disszertáció opponensei, Korinek László és Zeller Gyula által kifogásoltan, eléggé ki nem fejtett PR és kommunikáció szerepe továbbra sem tisztázódna, jelentősége nem nyerne tudományos igényű megfogalmazást. Annak ellenére így van ez, hogy számos rendészeti szakember kifejtette már, hogy a kommunikáció minősége határozza meg a rendőrség és az állampolgárok viszonyát. A Magyar Rendőrség pedig azt vallja, pr-ben gondolkodik, nyit a társadalom felé. E nyitás szükségességét már 1998-ban felvetette Garamvölgyi László, későbbi kommunikációs igazgató. (Garamvölgyi, 1998)

A tankönyvek tanúsága szerint a pr gyakorlata az angolszász területeken több mint száz esztendeje van jelen¹⁰, s mintegy ötven éve az európai kontinensen is virágzik, a világ többi táján is mintegy három évtizedes múltat tudhat maga mögött. A tevékenységet a szakírók a társadalmi kommunikáció rendszerében, annak egyik alrendszereként helyezik el, és három különböző értelemben tárgyalják: a) mint corporate communication, azaz a szervezet mint egésznek a kommunikációja; b) mint a corporate communication részterülete (amely

¹⁰ Prof. Anne van der Meiden szerint, a public relations fogalma még ennél is régebbi, s mintegy 200 évvel megelőzi a marketing szó megjelenését. (Idézi Dr. Beke, 2001, 11)

szervezeti és irányítási funkciókat is magában foglal), azaz a külső-belső kapcsolatok menedzselése kétirányú kommunikáció útján; c) a corporate identity, azaz az intézményi/vállalati arculat kifejezési formája (mint legszűkebb értelmezés). (Németh, 1993)

A tevékenység mozgatórugója, hogy a szervezet befolyásos közvéleményeivel fenntartott jó kapcsolat képes meggyorsítani a célok elérését. Ma már formálódóban van a pr egyetemes elmélete, amely általános elveken és speciális eszközök alkalmazásán alapszik. Szorgalmazza, hogy a szervezetek magatartásukba építsék be a környezet elvárásait (belátva, hogy ezek nem feltétlenül és nem minden esetben ellentétesek a szervezeti célokkal). Mindez olyan kétirányú kommunikációt feltételez, amelyet a valóságban a szervezeteknek csak igen kis (és a hatóságoknak még kisebb) hányada valósít meg (bár törekvések vannak a modell gyakorlatba való átültetésére a szervezeti kommunikációkban). Grunig rámutatott, hogy ez (lehet) a szervezet kiválóságának alapja.¹¹

Az ország- és terület-specifikus adottságok és kontextus adja a pr azon lényegét, hogy bár az elméleti keret a világon mindenütt azonos, a problémák megoldása minden esetben egyedi kell legyen. Ha társadalmi szintről szervezeti szintre visszük le a kérdést, ez azt is jelenti, hogy nemcsak sajátosan magyar jegyek, de sajátos szervezeti jegyek is megjelen(het)nek a pr gyakorlatában. A dolgozat keresi, hogy vannak-e ilyenek, és miben állnak.

A pr felértékelődését, s az utóbbi években végbement látványos térnyerését nagy valószínűséggel a köz- és magánérdek együttes szem előtt tartása indokolja a köz- és nonprofit szférában is. A pr a szervezetet többcélú, nyitott rendszernek tekinti, amely interakciók sokaságát foglalja magában. A szervezeti jelenségek vizsgálatakor pedig nemcsak az egyének, de az egyének alkotta alrendszerek magatartását is alapul veszi. Tekintettel van a kölcsönös függőségekre és a szervezet környezetével fenntartott kapcsolatára. A szervezet hírnevének menedzselését, kommunikációs alapvetéseit a szervezeti identitásból (corporate identity) vezeti le. Ennek szerves részeként kezeli a szervezet történeti háttérét (legyen az még oly kusza is, mint esetünkben a rendvédelem fejlődéstörténete), a szervezetben együttműködő emberek erről való tudását, a közös célokat és az ezekhez való egyéni és kollektív viszonyulásokat. A szervezetről kialakuló képet (image) nem csak a szavak, hanem a tettek és

¹¹ J.E. Grunig: Public relations as a two-way symmetrical process, előadás, 1992.07.03., Utrecht, School of Journalism and Communication, idézi Nyárády – Szeles, é.n., 17; valamint Grunig, 2002, idézi Valin 2004, 4.

fizikai megnyilvánulások (legyenek bár eltervezettek vagy spontánok, szándékosak vagy nem szándékoltak) együttes eredményének tekinti. Gondolkodik tehát arról is, ami nem kommunikáció, de kommunikatív. Ennyiben jó kiindulás alapot adhat számunkra a kutatáshoz, nem nyújt azonban választ oksági kérdésekre, nem tud bizonyossággal szolgálni az egyes hatások létezésére, mértékére, s a vizsgálandó tényezők körét a végtelenbe szélesíti ki.

I.6. Kutatási terv

A rendőri szervezetek vizsgálata civil kutatóként egyetlen országban sem könnyű vagy magától értetődő, talán csak a jogi és a szociológusi szakma egyes képviselői részéről. Legalábbis erre engednek következtetni a nyilvánosság számára hozzáférhető szakmunkák, mind számukban, mind a rátekintés perspektíváját illetően. A kutatás módszerei legtöbbször közvetettek: statisztikai mutatókon alapuló másodelemzéseket, kritikai forráselemzéseket, tartalomelemzéseket olvashatunk. Résztevő megfigyelésre, kérdőíves lekérdezésre, a mélyinterjú vagy a fókuszcsoporthoz tartozó interjú módszerének alkalmazására legtöbbször (hazánkban civil kutatóként) nincs mód.¹² Kivételt igen ritkán a rendőrségek hivatásos állományú tagjai és a kriminológusok képviselnek, vagy a szervezetben hosszú éve dolgozó közalkalmazottak.

Rendőrségi kommunikációt „testközelből”, „éles” helyzetekben, megfigyelőként Magyarországon igen kevesen, köztük Dr. Molnár Katalin, a Rendőrtiszti Főiskola docense kutathatott az elmúlt években¹³. A szervezet működésével kapcsolatos egyes kommunikációs kérdéseket azonban számos rendőri vezető, rendőrségi HR munkatárs és sajtóreferens vizsgált kisebb-nagyobb lélegzetvételű tanulmányokban, cikkekben.¹⁴ E témában 2008-ban,¹⁵ majd 2009-ben¹⁶ konferencia is zajlott az MRTT (Magyar Rendészettudományi Társaság) és az ORFK (Országos Rendőr-főkapitányság) szervezésében, ami rámutatott arra, hogy igenis

¹² Az általunk készített két, sok szempontból rendhagyó, fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés eredményeinek közzétételére jelen dolgozat keretei között nincsen mód. Az egyik megjelent: Kriskó Edina (2011): Fókuszban a Rendőrség, *Belügyi Szemle*, 59. évf. 12. szám, 53-67.

¹³ Lásd erről Dr. Molnár 2006; 2007.

¹⁴ Cserép – Molnár, 2010; Krémer et al. 2010.

¹⁵ Rendészeti Kommunikáció konferencia 2008.10.29., a Magyar Rendészettudományi Társaság Kommunikációs tagozata és IRM Oktatási Főigazgatóság konferenciája az ORFK támogatásával, Budapest

¹⁶ Kríziskommunikáció konferencia, 2009.12.01., a Magyar Rendészettudományi Társaság Biztonságpolitikai és Kommunikációs tagozatának közös konferenciája, Budapest.

helye és halaszthatatlan teendője van a kívülről jövő, és a szervezet által „meg nem fertőzött” kommunikációkutatóknak.

Jelen értekezés elsősorban arra vállalkozik, hogy összegyűjtse és rendszerezze a szervezet kommunikációjának irányelveiről (civilként, állampolgárként) elérhető anyagokat, történeti forrásmunkákat¹⁷ és sajtóanyagokat, ahol lehet szakmai beszámolókat, állásfoglalásokat. A vizsgálat elsősorban a Magyar Országos Levéltár gyűjteményének 1945 előtti általános belügyi iratanyagainak egy részére (K-150 fond jelzetű¹⁸), az Országos Széchényi Könyvtár folyóirat archívumának anyagaira (*Magyar Detektív*, *Detektív Szemle*, *Magyar Rendőr*, *Rendőri Lapok*, stb.), valamint a belügyi szakajtó 1945 utáni kiadványaira (*Magyar Rendőr*, *Belügyi Szemle*¹⁹) terjed ki. A dolgozat építkezik a nem rendészeti tárgyú sajtótörténeti munkák eddigi eredményeiből, sajtóbibliográfiákból, jubileumi kiadványokból és szakcikkekből. Az értekezés a kvalitatív kutatási módszerek széles körét használja fel.

Első körben tehát *forráskutatást* végzünk, általános belügyi iratanyagok között keresünk a rendőri sajtó indulásához kapcsolódó dokumentumokat, hivatali iratokat (beadványok, kérelmek, jegyzőkönyvek, rendeletek, levelezések stb.). Ezt részben leíró, részben értelmező, részben pedig összehasonlító forráselemzés követi, számolva az esetleges történeti folytonossági hiányokkal, a feltárt ismeretek töredékes jellegével. Ezzel párhuzamosan *dokumentumelemzést* végzünk szerteágazó rendészeti tárgyakra, s keressük a szervezeti működés elvi alapjaiban a szervezeti kommunikáció determinánsait, majd próbáljuk lehorgonyozni azokat a korábban más szerzők által feltárt ismeretek között. Ehhez a nyilvánosságnak szánt, írott dokumentumokat (illetve szóbeli közlésre szánt szövegek átiratait) veszünk alapul. (Nem feledve, hogy kezdetben számos dokumentum kizárólag a belső, szolgálati nyilvánosság számára készült.)

¹⁷ Ehhez a kiindulási alapot olyan kiváló szerzők munkái jelentik, mint Parádi József (*A magyar rendvédelem története*, 1996, valamint *Rendőrség a Horthy-korban*) Ernyes Mihály (*Fejezetek a rendőrség történetéből*), Katona Géza (*Közbiztonság-védelem Magyarországon az I. világháborúig*, 1984) és Sas Ferenc (*A 125 éves fővárosi rendőrség története*, 2006), valamint Kozáry Andrea (*Dokumentumok a szerveződő rendőrségről* (1945. január-február) 1997a, továbbá Gratz Gusztáv és az újjászervezett rendőrség 1945 nyarán, 1997b., valamint *Rendvédelem 1945 után*, 2010). Nem megfeledkezve a ma már nem élő Borbély-Kapy szerzőpáros: *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941* (1942) című kötetéről.

¹⁸ A feldolgozott iratanyagok tételes listáját lásd az 1. sz. mellékletben

¹⁹ 1953-ban indult *Rendőrségi Szemle* címmel, 1963-tól *Belügyi Szemle*, 1991-1994 *Rendészeti Szemle*, majd 1995-től *Belügyi Szemle*, 2006-2010 között *Rendészeti Szemle*, 2010. 6. hótól megint *Belügyi Szemle*.

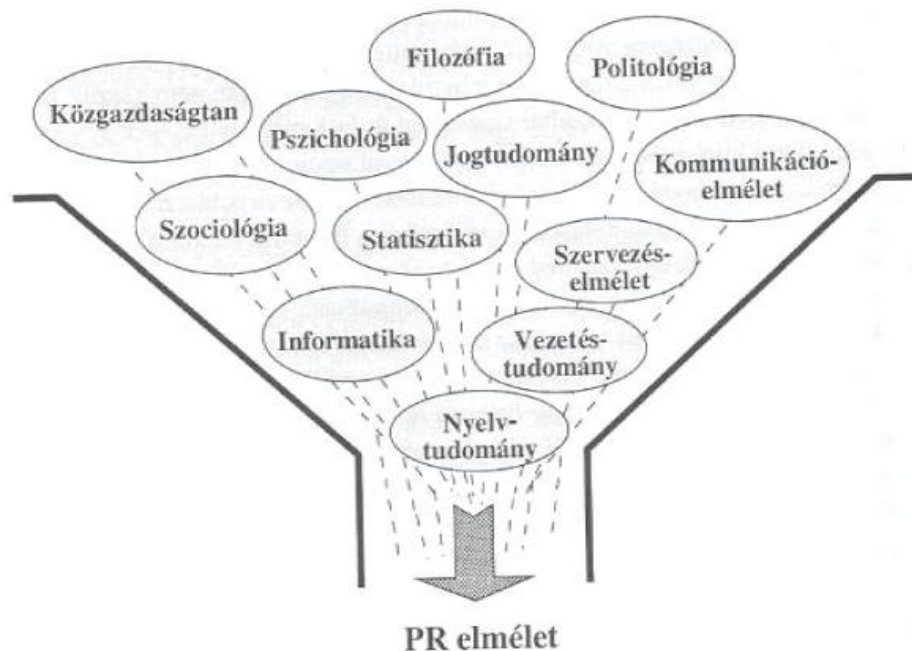
A pr eszköztárában igen népszerű *sajtófigyelés és -elemzés* módszerét használjuk a rendőri szaklapok feldolgozásakor, amely a dokumentum- és forráselemzéssel mutat rokon vonásokat. „A sajtófigyelés során a sajtófigyelő a szervezettel, vállalattal, annak termékeivel, márkáival és vezető személyiségeivel kapcsolatos publicitást, azaz az ezekről szóló cikkeket a megadott kulcsszavak alapján válogatja ki a figyelt médiakör adott időszaki sajtómegjelenéséből.” (Nyárády – Szeles, é.n, 167) Ezekről tartalmi kivonat készül, amely a későbbi elemzés alapját képezi. Eltérés annyiban lesz a pr munkát megalapozó sajtófigyeléshez képest, hogy itt az elemzés tárgya nem az, melyik újságíróra, médiumra kell nagyobb gondot fordítani, mely médiumokkal kell a kapcsolatokat fejleszteni, hanem, hogy hogyan jelenik meg a szervezeti szintű kommunikáció, a rendőrség és nyilvánosság kérdése, a társadalmi léptékű bizalomépítés a rendőri szervezet törekvéseiben. A pr irodalom kiemeli, hogy a napi szintű sajtófigyelés nagyon hamar áttekinthetetlen cikktömeget halmoz fel, amelyet időről időre elemezni, archiválni kell. Esetünkben ez másfajta korlátot jelent a médiumok speciális köre és az időintervallum nagysága (1880–2010) miatt. Épp ezért kulcsszavakkal történik a sajtófigyelés behatárolása: a propaganda, média, kommunikáció, nyilvánosság, bizalom, társadalmi kapcsolatok terminusokat foglalja magában. A szemle a még így is óriási dokumentumhalmaz miatt csak részleges lehet, azaz bizonyos (elsősorban dinamikus) szempontok szerinti áttekintést, rendszerezést és korlátozott érvényű következtetések levonását jelenti. Rendhagyó módon az elemzésnek nem lesz része vizuális (diagramokkal, grafikonokkal történő) illusztráció.

I.7. A téma diszciplináris beágyazottsága

Bármely tudományterületen zajló tudományos kutatást nézzük is, két jellemzőjére kell különös gondot fordítanunk már a kutatási folyamat elején: a tevékenység determinánsaira és a tevékenység céljára. Jelen dolgozat két fiatal terület, a kommunikációtudomány és rendészettudomány találkozási pontjában teszi fel kérdéseit, s remél elsősorban leíró jellegű, a megismerést elősegítő válaszokat. Aktuálisan számolnunk kell a kommunikációelmélet elméleti sokszínűségével és önállóságának vitatottságával, másrészt az igen fiatal, hazánkban csak 2008-ban akadémiai szférába fogadott rendészettudomány (ugyancsak vitákra okot adó) tudomány-rendszertani helyéből fakadó sajátosságaival, a bizonytalan terminológiai alapokkal, igen eltérő elvi alapokon nyugvó diszciplínák találkozásakor keletkező feszültségekkel.

Jelen értekezés elsősorban – mind tárgyát, mind módszereit tekintve – a bölcsészettudományok klaszterében, a média- és kommunikációs tudományok körében kíván eredményekkel szolgálni. A speciális közigazgatási-rendvédelmi intézmény, a rendőrség mint vizsgálati alany azonban óhatatlanul a társadalomtudományok körében gondozott állam- és jogtudomány, illetve bizonyos metszet kérdésekben a hadtudományok területére vezeti át a kutatót. A rendészet joga ráadásul rendelkezik azzal a tulajdonsággal, amelyet a jogi szakirodalom a „keresztben fekvő” jogágak sajátjának tart, hogy tudniillik, számos olyan területre lép át, amely elsősorban nem rendészeti szabályozás tárgya, de rendészeti aspektusai vannak. (Finszter, 2005)

Ami a dolgozat kommunikációs alapjait illeti, a pr nem önálló tudományág, hanem egy interdiszciplináris terület. Olyan integratív szemléletet, elméleti és gyakorlati szakmai jártasságot követelő terület, amely építkezik a vezetéstudományból, jogtudományból, pszichológiából és szociológiából is, de alapoz művelőinek politológiai, informatikai, közgazdasági, máskor üzleti, matematikai felkészültségére, grafikai vagy szövegírói jártasságára, a médiaetika, a humán erőforrás-menedzsment eredményeinek felhasználására a tevékenységben. (Black, 1993) Ezt hivatott szemléltetni az ún. interdiszciplináris tölcser:

1. sz. ábra: A pr-t mint tudományterületet szemléltető ún. interdiszciplináris tölcser

Forrás: Nyárády – Szeles, é.n., I., 134.

Ki kell hát kötni, hogy a pusztán kommunikációs közelítésmód (a társadalmi kommunikáció rendszerében értelmezett pr) a tevékenységi területnek csak egy bizonyos nézőpontból adott helyzetképét rajzolhatja meg.

Sam Black professzor *The Essentials of Public relations* című munkájában, Shakespeare után²⁰ szabadon idéz egy amerikait (what's in a name?): „*My name is public relations. But you can call me communications, or you can call me public affairs, or you can call me public information, or corporate relations, or issue management, or publicity, or marketing communication...so long as you leave me to get on with my job.*” (Black, 1993, 22) Black egyúttal azt is mondja, épp ez a terminológiai sokszínűség (illetve public relations és public affairs összemosása) akadályozza talán a pr (tevékenység) lényegének megértését (the true understanding). (uo.)

I.8. A kutatómunka korlátai

Az elsők között kell említenünk a történeti forrásmunkák hiányát, eltérő részletességét, illetve a levéltári kutatások időről-időre nagy lendülettel meginduló majd megszakadó sorát. (A folytonossági hiányokat hol forráshiány, hol szervezeti változások, hol kutatói kapacitáskorlátok idézik elő.) Mindehhez hozzájárul, hogy a rendszerváltást megelőzően a rendőrség működésének számos területe el volt zárva a civil és tudományos érdeklődés elől, az anyagok visszamenőleg nem minden esetben kereshetők, hozzáférhetők. A megjelent szakmai anyagok szinte kivétel nélkül szolgálati használatra készültek, nem ritkán agitációs és nevelő céllal, ezért hitelességüket (a leírtak való élettel mutatott összecsengését) fenntartásokkal kell kezelnünk. Akadályt jelent továbbá, hogy csak korlátozottan és néhány kutatási szabályt rugalmasan kezelve lehetséges a rendőrök bevonása a kutatásba, ami miatt a kapott eredmények más módszerekkel történő kiegészítésére és magyarázatára van szükség.

Nehéz továbbá a szervezeti szintű pr-ről általános érvényű következtetéseket levonni, ha a tevékenységnek elsősorban a külső oldalát (külső pr) vizsgáljuk, s a belső pr-t nem (illetve csak mint az 1989 előtti rendőri szaklapok belső terjesztése), hiszen egyikről a másik hermetikusan nem le választható. Mégis be kell érünk a külső nyilvánosságokkal fenntartott kapcsolatok elemzésével, ami a nyilvános és szervezetileg privát viszonyában hagy óriási űrt,

²⁰ Shakespeare: Rómeó és Júlia, II. felvonás 2. szín

s az elzárkózás mértékének és motivációinak kérdéseiben is vak foltokat eredményez. (Persze ezek egy részének feltárására a személyes interjúk módját adhatnák.)

A kutatómunka erős korlátját jelenti az a folyton változó környezet, amelyben a szervezet él, s amely a kutatási kérdéseket is (néha évről-évre) új kontextusba helyezi. Lásd, néhány éve még azt kérdeztük, hogyan *tehető rendbe* a rendőrség, ha sosem övezi politikai konszenzus a működésének, szabályozásának kérdéseit, ma pedig a kérdés már az, hogy ha megvan a politikai konszenzus (de legalábbis a 2/3-os parlamenti többség), megvan-e az akarat és a képesség a változtatásra, az eddig hiányolt stratégiai gondolkodásra és fejlesztésre (nemcsak a kommunikációban).

I.9. A dolgozat várható hozadékai

Az előbbieken felsorolt korlátok okán a dolgozat nem vállalkozhat minden esetben egyértelmű állásfoglalások megfogalmazására, mint ahogy nem vállalkozhat arra, hogy eldöntse, rendészetről vagy rendvédelemről kell-e beszélnünk, a szervezetet a védelem vagy a közigazgatás szférájába kell-e integrálni. A közigazgatás versus menedzsment eszközök, nyilvánosság és elzárkózás kérdésében, valamint a pr alkalmazhatóságának (alkalmazhatósága korlátainak) kérdésében azonban már tehet, s tennie is kell állásfoglalást. Egyik célunk az, hogy a szervezet kommunikációs szakemberei kapjanak bizonyos fogódzókat munkájuk rendszerszemléletű viteléhez, a stratégiai dokumentumok kidolgozásához. A kommunikációkutatók és a szervezeten kívüli érdeklődők pedig nyerjenek betekintést a kommunikáció azon sajátos színterére, alkalmazási területére, amit rendészeti és/vagy rendőrségi kommunikációnak hívunk. Szándékunkban áll megszerezni a témában eddig szórványosan elérhetővé vált (vagy tett) irodalmakat oly módon, hogy az a mindenkori rendészeti és kommunikációs szakma számára haszonnal forgatható legyen, megjelenjen benne az a számos dilemma és alternatíva, ami az útkeresés éveit, s a döntések meghozatalát övezi. A kutatás lehetséges eredményei között számolunk azzal, hogy olyan módszertani visszajelzéseket (kizárásokat) kapunk, amelyek megmutatják, mely kutatási módszerek alkalmazása nem célravezető a szervezettel kapcsolatos vizsgálatok lefolytatására.

A dolgozat nem vállalkozik a rendészet fogalom meghatározására, hiszen ez a rendészettudomány számára is rejt még kihívásokat. Nem célja a dolgozatnak a rendészet tartalmának maradéktalan leírása, s ebből adódóan a rendőri szervezet/rendőri tevékenység maradéktalan feltérképezése sem. Ma a rendészeti szakírók legtöbbje „csak” adalékokat mer

kínálni a terminológiai vitákhoz, illetve azok főbb sarokpontjai összegzésére vállalkozik. (Balla, 2000; Ivancsics, 2002; Katona, 2008). Így teszünk ezért mi is.

Röviden azonban szólhat a dolgozat a rendőrség működésére, a feladatok rendészeti szervek egymásközi megosztása révén hatással lévő elvekről, más rendvédelmi szereplők alapvető azonosító, illetve megkülönböztető jegyeiről. Hiszen ez a pr – mint hírnévmenedzsment – egyik célja is: adott szervezetet versenytársai, illetve adott szintér más szereplői között beazonosítani, és egyúttal tőlük egyértelműen megkülönböztetni. (Ez a hírnév egyik gyakorlati eredetű gyökere.²¹)

I.10. A dolgozat felépítése

A dolgozat két nagy részre tagolódik. Az első rész (II és III. fejezet) azt igyekszik körüljárni, hogy mi a rendőrségek, s konkrétan a magyar rendőrség társadalmi rendeltetése, funkciója, létoka, a másik pedig (IV., V., VI., VII. fejezet), hogy milyen a magyar rendőri szervezet kommunikációja. Előbbi téma megkívánja a közjog és a magánjog bizonyos kérdéseinek áttekintését, történeti síkon a rendőrségek intézményesülésének rövid bemutatását, valamint a ma létező rendészeti modellek sajátosságainak számbavételét. E kérdés szükségessé teszi mindannak áttekintését is, amit a rendőrség-szociológia és az összehasonlító kultúrákutatók eredményeivel hozzátett a rendőrség(ek)ről való ismereteinkhez.

A kommunikációs témakör tárgyalása során keresi a dolgozat a szervezet társadalmi rendeltetéséből fakadó kommunikációs sajátosságait, s annak tükrében próbálja beazonosítani, s megrajzolni a szervezet kommunikációs mozgásterének határait. Ezt egyrészt történeti síkon teszi, végigjárva a rendőrség sajtókommunikációjának mérföldköveit, másrészt ütköztető módon a pr alapvetéseinek érvényre jutását keresi a szervezeti kommunikáció gyakorlatában. A dolgozat záró (VIII.) fejezete értékeli a kapott eredményeket, összegzi az elvégzett munkát.

A dolgozat igyekszik reflektálni a szervezet létét övező vitákra, az ellentmondásokat rejtő, máskor fájó hiányokat hagyó szabályozási kérdésekre, történeti hagyományokra és szerepértelmezésekre. A dolgozat a szervezetet érintő jogszabályi, szervezeti, működési és egyéb változásokat 2010 májusáig, a II. Orbán-kormány hivatalba lépéséig vizsgálja.

²¹ Charles J. Fombrun és Cees B.M. Van Riel: Fame and fortune, Prentice Hall, New York, 2004. nyomán idézi Nyárády – Szeles, é.n., I., 230-231.

II. A rendőrség társadalmi rendeltetése

A fejezet a rendőrség társadalmi funkciójáról szól, amely első számú determinánsa a szervezet kommunikációjának. E fejezet szükségszerű annak okán, hogy a pr alapvetéseit mindig a szervezeti célokból, feladatokból, a szervezet alaptevékenységéből vezeti le. Érzékenynek kell mutatkoznia a szervezetről való gondolkodás domináns áramlataira, a társadalom aktuális elvárásaira. Ha pedig a magyar rendőri szervezet szót akar érteni a rendőrségekkel a nemzetközi szinten, ismernie kell a rendőrségek eltérő gyökereit, eltérő rendészeti szemléletét.

II.1. A rendészettudomány európai története

Jelen fejezet összefoglalását szeretné adni mindannak, amit a rendészetről tudnia kell egy kommunikációs szakembernek ahhoz, hogy a szervezeti szintű kommunikáció vizsgálatát akár történeti, akár funkcionális síkon elkezdhesse. Röviden áttekinti, milyen irányokban indultak meg a szervezet társadalmi rendeltetését megfogalmazni akaró, s a rendészet fundamentumait kereső tudományos vizsgálódások, s milyen utat járt be a magyar rendészettudomány. Az áttekintés választ kíván adni arra a kérdésre, mennyiben közigazgatási, s mennyiben védelmi kötődésű a szervezet, honnan a máig el nem döntött, vagy állandóan döntéshelyzet előtt álló közjogi státusa.

II.1.1. Németország és a német nyelvterületek

A szó maga *Polizei* német nyelvterületen mintegy ötszáz éves múltra tekint vissza. Gyökere a görög *politea*²² és a latin *politia*²³. A források a 16. század elejétől használják a „guter Ordnung des Gemeinwesens” („police and good order”, illetve a „good police and order” – „jó közösségi rend”) kifejezéseket. Bár a szó helyesírása igen nagy változékonyságot mutat, jelentése mindvégig a közjó²⁴ érdekében való működés volt. Mint önálló közigazgatási vagy állami szerv nem létezett, sokkal inkább volt az együttélést szabályozó intézmény a mindenkori társadalomban, tükrözve annak gazdasági, erkölcsi állapotát, vallásos meggyőződéseit. E századokban minden rendetlenségért, zavarért a vallásos hit elvesztését, a keresztényietlen életet okolták. A rendőrségi tilalmak élén is az istenkáromlás állt. Csak a

²² Politea (gör.): az állam helyes kormányzásának tudománya.

²³ Politia (lat.): városi rend.

²⁴ A közjó célja az állam, az uralkodó, s ezen keresztül a nép jólétének biztosítása volt.

családi életet, cselédtartást meghatározó szabályok után következtek a koldulásra, alamizsnára, majd az uzsora és monopóliumok megelőzésére (a közösség rendjére) vonatkozó szabályok. Szabályozás alá került szinte az összes állami és magántevékenység, minden szerződéses ügylet (mint a társadalmi rend feltétele). (Jaschke et al., 2007, 29-30)

Az 18. században a rendészet, rendörködés még a kormányzás, igazgatás tudomány részeként kerül tárgyalásra. A 18. század elején az ún. kamarai tudományok (kameralizmus²⁵) részévé vált. I. Frigyes Vilmos 1727-ben hozta létre a kameralizmus első németországi tanszékét Halle egyetemén, amelyet két és fél évtizeddel később követett a Theresianum-beli kamarai tantárgy megjelenése. (Madarász, 2002) A kameralizmus egész időszakában küszködött azzal a nehézséggel, hogy fogalmilag tisztázza az alkotórészei – pénzügytan, rendőrtudomány (Polizeywissenschaft), ökonómia – közötti viszonyt. (Rau, 1825) A Polizeywissenschaft korabeli értelmét talán a rendtartás kifejezés közelíti leginkább (mai értelemben a közigazgatás tana), amely az állam belső rendjét és működését fenntartó intézkedéseket foglalta össze (Dithmar, 1731 nyomán Jaschke et al., 2007).

1750 után a kameralizmus új lendületet kapott, amelyet az újonnan alakuló egyetemi tanszékek, s a nyomdákban kikerülő több tucat kamarai tudományok tárgyú tankönyv jelez. Az általa mozgásba hozott erők azonban már keresték, hol lehet választóvonalat húzni az állam által kikényszerített fegyelem és ellenőrzött területek, illetve az autonóm tevékenység és önkéntesen gyakorolt magatartások – az állampolgári szabadság – szférái között.

Johann Heinrich Gottlob von Justi értelmezésében a Polizeywissenschaft, az államtan (Staatswissenschaft) része, és tárgya az állam egész tulajdonának, beleértve az alattvalók vagyonát és képességeit is, a közös jólét vagy boldogság érdekében történő fenntartása és

²⁵ A kameralizmus a hivatalnokok képzéséhez szükséges, elsősorban gazdasági, ismereteket összefogó gyakorlati államtudomány és egyúttal egyetemi tantárgy volt a 16-18. század Németországában. A kameralizmus az alattvalók jólétéből származtatja az uralkodó jólétét, amelyhez azonban nem magától értetődően vezet az út. Az alattvalóknak külső irányításra van szüksége a boldogság (boldogulás) megtalálásához (megtanulásához). A kameralizmus az ehhez szükséges ismereteket foglalja egységbe. A harmincéves háború (1618–1648) hozománya annyiban, hogy egyfajta újjáépítést, területi fejlesztést céloz a német fejedelemségekben, a Habsburg Birodalom és Skandinávia országaiban. A kifejezés a görög-latin eredetű camera szóból származik, amely eredetileg a fejedelem palotáját vagy lakóhelyét jelölte, később a kincstárt vagy javak, birtokok, jószágok igazgatásának helyét. Szűkebb értelemben a kameralizmus tudománya a fejedelem adóbevételei, birtokai és az általa adott monopóliumok és kiváltságok igazgatását jelentette. (Madarász, 2002)

gyarapítása. A polícia kettős minőségben jelenik meg e hatalmi rendszerben, mint az alattvalókat felügyelő, s az állam hatalmát kiterjeszteni tudó gyakorlat, s mint azután az elért közboldogság őrzője. (Foucault, 1979 nyomán Szigeti, 2005) Az alattvaló kötelessége, hogy jó gazdálkodásával az állam vagyonát (erejét) gyarapítsa, hiszen az az állam biztonságának alapja (vagy a háború lelke). Néhány évvel később Justi már azokat az alkotmányos biztosítékokat kereste, amelyek a természete szerint visszaélésre hajló korlátlan hatalmat gátak közé szoríthatják. A boldogság zálogát az alattvalók szabadságában, a tulajdon biztonságában és a virágzó kereskedelemben látja.

Joseph von Sonnenfels²⁶ (1733–1817) a 18. század utolsó harmadának meghatározó teoretikusa az államcélok tekintetében szembe helyezkedett Justival, a police fogalmát pedig a belső biztonságra szűkítette le. Az mondta, a rendőrtudomány az állam belső biztonságának megalapozását és fenntartását foglalja magában. (Sonnenfels, 1771, 41) Véleménye szerint az államnak olyan dolgokat kell biztosítania az egyének számára, amelyek megteremtésére maguk nem képesek: biztonság, alapvető szükségletek kielégítése, pihenés és kényelem (Sonnenfels, 1771, 26-30), s ebből a rendészet a biztonságért felel.²⁷ A legfontosabb eszköznek a népesség gyarapítását, s azon keresztül a védelmi képesség növelését tartotta. (Nemcsak a külső és belső támadásokkal számolt, hanem a javak mennyiségével, változatosságával, és az adóterhek nagyságával is. Nem csoda, hogy a rendészet ezen korszaka a közgazdaságtan számára is vonzó vizsgálati terület.) Míg a Polizey szférájában bővíteni kívánta az állam tevékenységi körét, beleértve az egyház, az oktatás és a szórakoztatás területeit is, a szorosan vett gazdaság területén a növekedés forrását az állami szabályozás csökkentésében látta.

A 18. század végére a kameralizmust is megrendítették a politikai, hatalmi és intellektuális változások, s fokozatosan visszaszorult. Kant jól látta, hogy egy olyan rendszer, amely kiskorúként kezeli alattvalóit, s helyettük dönt jó és rossz, hasznos és haszontalan kérdéseiben, a lehető legnagyobb zsarnokság, alattvalóit jogfosztottá teszi. (Kant, 1997, 187)

²⁶ Sonnenfelsnek jelentős szerepe volt az osztrák büntető- és polgári jog reformjában, a kínvallatás megtiltásában.

²⁷ Munkájában igen hangsúlyosan elválik a köz nyilvános biztonsága az egyesek magán biztonságától (öffentliche innere Sicherheit és innere Privatsicherheit, uo. 44-46, amelyeket aztán külön fejezetként is tárgyal).

1770-ben Pütter már a rendőrségről való új típusú gondolkodást testesíti meg, amely a rendőrséget mint a rend fenntartásáért felelős, és a jogellenes cselekményeket megelőzni és megakadályozni hivatott szervezet jelöli meg. (Pütter, 1770, 321 nyomán Jaschke et al., 2007, 33)

A rendőrségtudomány a 19. században (is) a változás állapotában volt, de továbbra is az a megosztottság jellemezte, hogy egyrészt a közjóhoz való hozzájárulás oldaláról (tágabb), másrészt pedig az egyén és állam biztonságának biztosítása (szűkebb) felől határozták meg feladatait. Robert von Mohl szintén a mellett foglalt állást, hogy a rendőrségi funkciók és működés köréből ki kell zárni az általános jólét kérdéseit. (Die Polizeiwissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtsstaates, 1866) Ugyancsak ezt állította Zimmermann, akinek felfogásában a rendőrség sokkal inkább az állam hű védelmezője volt a megfigyelés, megelőzés felderítés és elnyomás eszközei által, semmint a közjó jótékony szolgálója. (Zimmermann, 1845) 1848 után a rendőrség-definíciók a célok és feladatok irányába fordultak, s úgy tekintettek a rendőri működésre, mint a kényszer és parancs uralta tevékenységre.

II.1.2. Franciaország

Foucault munkái már azt jelzik, hogy bizonyos társadalmakban kialakult a kormányzás és hatalomgyakorlás, illetve az arról való gondolkodás egy új formája. Ez a fajta kormányzás a nyugat-európai társadalmakban jelenik meg a kora újkor azon időszakában, amikor az állam kormányzásának művészete elkülönült tevékenységgé válik, és amikor a tudás formái, illetve az ember- és társadalomtudományok technikái a részévé lesznek.

A kormányzás művészetéről szóló írásokat Foucault szerint leginkább az jellemzi, hogy önmagukat – kimondva-kimondatlanul – Niccolo Macchiavelli *A fejedelem* című könyvével szemben határozzák meg. (Foucault, 1998b, 107-108)

Foucault kulcsfogalma a *gouvernementalité* (kormányozhatóság), amely három elemből áll:

- Egyfelől azon intézmények, számítások, taktikák, eljárások, elemzések és reflexiók összessége, amelyek a hatalomgyakorlás feltétel- és eszközrendszerét adják (amelyben a politikai gazdaságtan elsődlegessége mellett a biztonsági intézkedések a legfőbb technikai eszközei);

- Másfelől a fogalom nem vonatkoztathat el attól a tendenciától, amely a Nyugat számára ezt a hatalmi fejlődési utat jelölte ki;
- Szintén „kormányozhatóság” fogalmába érti azt az átalakulási folyamatot, amely során a középkori „jogállam” adminisztratív állammá, azaz „kormányzatívá” vált. (Foucault 1998b, 117-123)

Foucault azt mondja, a rendészet lehet annak része, amit kormányzásnak/ kormányozhatóságnak hívunk. Ő is Európa németajkú területeinek rendészet fogalmaiból és rendészettudományából indult ki, megállapítva, hogy azok nem negatív (veszélyelhárítás), hanem pozitív oldalról (állami működés és jólét) közelítik a rendőrséget. A 17-18. század rendőrsége mint egy sor irányítási stratégia és technika jelent meg.

Foucault hivatkozik Louis Turquet de Mayerne írására (Monarchie Aristodemocratique, 1611) amelyben a király melletti négy legfőbb hivatal felsorolásakor a következőket említi: igazságügyi hivatal, hadsereg, kincstár, rendőri hivatal. Ez utóbbi feladata főként erkölcsi volt: elősegíteni a szerénység, szeretet, lojalitás, szorgalom, baráti együttműködés, becsület közösségi értékeinek érvényre jutását. (Foucault 1988, [1982], 154 nyomán Jaschke et al., 37)

Az államérdek előtérbe kerülése háttérbe szorította a politikai élet valláserkölcsei felfogását. A korabeli szerzők az államérdeket mesterségnek vagy művészetnek (art) tartják, vagyis bizonyos szabályokat követő technikának. Az államérdek azonban nem volt önkényes, egy sajátos racionalitásban fogant. Jelentése: az állam erejével összhangban lévő kormányzás, amelynek célja az állam erejének növelése. A növekedést a statisztika és a kameralizmus segíthetik elő (az állam népességének növelésén keresztül).

A politikai racionalitás másik tana a *polícia* fogalmához kötődik, amely nem a mai értelemben vett rendőri tevékenységet, hanem kormányzási technológiát takart. Mindazon területekre kiterjedt, ahol állami beavatkozásra volt szükség: vallás, erkölcs, egészség, ellátás, utak, épületek, közbiztonság, bölcsészettudományok, kereskedelem, üzemek, szolgálok, dolgozók, üzemek, szegények. (Foucault, 1979 nyomán Szigeti 2005 és Jaschke et al., 2007, 49) A polícia feladata, hogy az embereket az életben élvezhető legnagyobb jólét felé vezesse.

II.1.3. Rendészettudomány Nagy-Britanniában és az Amerikai Egyesült Államokban

A rendőr fogalom (koncepció) meglehetősen későn, csak a 18. század végén jelent meg az amerikai politikai és jogi diskurzusban. A legjobb kiindulási alapot Blackstone angol törvényekhez fűzött kommentárjai (Commentaries on the Laws of England) jelentik 1769-

ben, amely mellett a biblia történeti és irodalmi befolyása érvényesült igen erőteljesen az amerikai intézményeken. Kommentárjai utolsó, negyedik kötetében Blackstone megadja a rendőrség lényegét is: A rendőrség ereje, hatalma a király azon kötelezettségéből származik, hogy birodalmában maximálja a jólétet. Ahogyan a családban (családi háztartásban) az apa pater familias-ként jogosult érvényesíteni hatalmát fegyelmi intézkedéseken keresztül, úgy jogosult a király (pater patriae) az államban eljárni (illetve nevében a rendőrség). Az állam gazdaságában (államháztartásban) a király (rendőrsége), a magángazdaságban az apa fegyelmez. Tehát az állam és polgárai mint egy jól kormányzott család tagjai élnek együtt.

Még a 20. század törvényhozói, bírói és kommentátorai is Blackstone-hoz nyúltak vissza, mikor figyelmük a rendőrség felé fordult. Blackstone nem lépett fel az eredetiség igényével, rendőrségképe radikálisan utánzott volt. Ekkorra a kontinensen már mintegy négy évszázados utat járt be a rendészet, s virágzott Német- és Franciaországban is a rendészettudomány. Az alapító atyák kiktől, miből meríthettek még? Ott volt mindjárt Adam Smith, aki a régóta hangoztatott álláspontot ismételte: a rendészet/rendőrség francia eredetű. Kiemelte a kapcsolatot az állami biztonság, közbiztonság és nyugalom, valamint az utcák biztonsága és tisztasága között. (Jaschke et al., 44-45)

Patrick Colquhoun (1745-1820) régóta kulcsfigurája volt a brit rendőrségi kutatásoknak, egyesek szerint ő volt a kontinentális törekvések rendészettudósa, akinek figyelme végül a magánrendőrségek felé fordult.

*„Police in this country may be considered as a new Science; the properties of which consist not in the Judicial Powers which lead to Punishment, and which belong to Magistrates alone, but in the Prevention and Detection of Crimes, and in those other Functions which relate to Internal Regulations for the well ordering and comfort of Civil Society [...]” (Colquhoun, 1800, Preface, 1).*²⁸

Egy másik jelentős értekezésében²⁹ azt írta, hogy a közgazdaságtan művészete egy jól szabályozott rendőrség közvetítésén keresztül a bűncselekmények – korlátozások bevezetése

²⁸ Colquhoun a társadalomban valami megrendszabályozni (rendbe tenni) való dolgot látott, s a szabályozás eszközének a rendőrséget tartotta.

²⁹ Colquhoun, Patrick (1800): A treatise on the commerce and police of the River Thames, etc. 7th.edn., London: J.Mawman.

általi – megelőzésének céljával, a Brit Alkotmány elveihez hasonlóan úgy is tekinthető, mint a politikai filozófia egy új tudományterülete.

Egyesek azt mondják, a kontinens részeként fejlődött a brit rendészettudomány igen hasonlóan a francia és német területekhez a 18. században. Mások, mint Mary Poovey, nem értenek egyet ezzel a kijelentéssel. Érvelése szerint igen nehéz lett volna a rendészettudomány kifejlődése a 18. században ott, ahol a viszonylag gyenge alkotmányos alapú központi kormányzás a központosítási törekvéseknek való tartós ellenállással párosult. (Jaschke et al., 2007, 47)

A modern felvilágosult és tudományos rendőrségfogalmat Európából adoptálták, de egy sajátosan amerikai fogalmat faragtak belőle a rendőri hatalom felé fordítva a rendészettudomány figyelmét. Az amerikai rendőrség hű maradt azonban a fogalom közös magjához, amely mind a Franciaországból induló és Németországban, Skóciában, majd Angliában feltűnő police/policing fogalmakban ott van: a háztartás házigazda általi kormányzása. Az amerikai rendőrség minden komponense visszavezethető erre a modellre.

Bírák és tudósok nemzedéke úgy véli, hogy a rendőri hatalom meghatározhatatlan. Három alapvető komponense azonban ismert: a törvény, a szabályozás (rendelet) és az emberek jóléte. A rendőrség lényege, hogy általa képes az állam érvényt szerezni a törvényeknek és jogoknak, illetve képes ezektől az egyes embert megfosztani a közjó érdekében.

II.2. Rendészettudomány a 19. századtól kezdődően

A mindent magában foglaló rendészettudomány a 19. század második felében – mint az előbbieken kiderült – leszűkült a politikai és jogtudományi területekre, majd néhány évtizeddel később kiegészült a kriminológiával. (Korinek, 2005)

II.2.1. A kriminológia hozzájárulásai a rendészettudományhoz

A kriminológia „hajnala” Beccaria 1764-ben *Dei delitti e delle pene* című munkája megjelenésével „virradt fel”, amely szakítva az erősen középkorias jogfelfogással és büntető gyakorlattal a társadalom védelme érdekében emelt szót, s kívánt reformokat. Beccaria szerint a bűnözők megbüntetésének a társadalom védelmét kell szolgálnia, ami nem érhető el a középkorban bevett, sokszor terrorisztikus eljárások által. Ajánlásai között ott találjuk a rendőrség önkényének tiltását, a bírói függetlenség kívánalmát (csak a jogtól való függés létjogosultságát ismerte el), s az elrettentő, s nem megtorló büntetés szorgalmazását. (Beccaria, 1998) Ugyancsak ő emelt szót a bűnmegelőzés elsőbbsége mellett a büntetéssel

szemben. (Korinek, 2005, 9-14) Követői között ott találjuk John Howardot (The State of Prison) és Jeremy Benthamet is. A klasszikus iskola nem foglalkozott a bűnözővé válás okaival (a bűnelkövetőt racionális, autonóm személyiségnek tekintette), a bűnözés (biológiai) determináltsága felé csak a 19. század olasz pozitivistái fordultak. Ezen iskola erős kételyeket fogalmazott meg a szabad emberi akarat és cselekedet vonatkozásban, s a bűnözőt a természet által vezérelt patológikus esetnek tételezte.

Cesare Lombroso (elmeógyógyintézet vezető, majd börtönorvos) elítélte ezeket vizsgálta, hogy sajátos testi jegyek meglétéből vezesse le tételét, miszerint a bűnöző az evolúció alacsonyabb fokán megrekedt emberfajta.³⁰ Különös jelentőséget nyertek a stigmák, s körvonalazódott a született bűnöző elmélete. E kor megalkotta a tipikus gyilkos leírását is: a nagy orrú, csontos állkapcsú, nagy fülű, keskeny ajkú elkövetői típussal. A biológiailag bűnözésre teremt embert nem tartotta javíthatónak Lombroso, ezért életfogytig elzárni, vagy kivégzés által megsemmisíteni javasolta. (Korinek, 2005, 18-19) Műve, a *L' Uomo Delinquente* első megjelenése (1887) után maga is mindinkább a bűnözésre hajlamosító társadalmi tényezők felé fordult. (lásd az angol fordítás elé írt bevezetőt, Lombroso, 1911)

Munkásságát újabb árnyalatokkal gazdagította tanítványa, Enrico Ferri (1856-1929), aki a biológiai okok mellett a bűnözésben társadalmi és lelki determinánsokat is tételezett, utat nyitva a későbbi többfaktor-elméletnek. A harmadik kiemelkedő tudós ebből az iskolából Raffaele Garofalo (1851-1934) volt, aki a természetes bűncselekmények koncepciójával és a morális anomáliában szenvedő, s ezért nem büntethető bűnelkövető antropológiai típusának megalkotásával írta be magát a kriminológia történelmébe.

Egészen más álláspontot jelenített meg a francia pozitivista irányzat, amely szintén determinista volt, de társadalmi, s nem biológiai okokban kereste a bűnözővé válás gyökereit. Szabályszerűségeket kerestek a legkülönbözőbb területeken: elkövetési rendszeresség (Adolphe Quételet), bűnözési alkalmak (André Michael Guerry)³¹, az árák alakulása (Georg von Mayr, Lafargue). Komoly korszakhatár a társadalmi környezet hatásának elmélete (milieu social), mely szerint szüleink, tanáraink tesznek minket jóvá vagy rosszá.³² Alexandre

³⁰ Paul Broca francia antropológus pedig a törvénytisztelő emberek koponyájától és agyától eltérő jegyeket vélt felfedezni a bűnözőknél. (Giddens, 2000, 143)

³¹ Vö. Vermes, 1971, 21-23.

³² *Handwörterbuch der Kriminologie*, Berlin und Leipzig, 1936, II. kötet 15., idézi Vermes, 1971, 33.

Lacassagne ennek nyomán mondta ki tételét: a társadalmaknak olyanok a bűnözői, amilyeneket megérdemelnek. (Hering 1966, 97 nyomán Korinek, 2005, 25) Gabriel Tarde ezt megerősítendő szögezte le: a bűnözés nem örökletes, sokkal inkább tanult viselkedés, méghozzá utánzás útján elsajátított (mintakövetés). (Tarde, 1908) A gondolatokat, érzéseket, viselkedési formákat emberről-emberre, csoportról-csoportra adjuk és vesszük át.³³

A biológiai és szociológia determinizmus között feszülő ellentétet és fellelhető hiányokat igyekezett áthidalni a közvetítő iskola, amelynek jeles képviselője volt Franz von Liszt. Ő semmi természetellenest nem talált a bűnözésben, azt vallotta, az éppúgy az emberi társadalmak velejárója, mint az emberi szervezetnek a betegségek. Nézete szerint „*A bűn a tettes személyiségének és az őt a cselekmény pillanatában körülvevő világ sajátos terméke.*” (Liszt, 1905, 438 idézi Korinek, 2005, 28) Itt kell megemlítenünk Gerard van Hamel és Adolphe Prins nevét is. A kriminálpolitika célkitűzéseit az elrettenteni, megjavítani, elkülöníteni hármassággal írták le (Marburgi Program).

A 20. század kutatói nem szakadtak el teljes mértékben az antropológiai megközelítésektől, ezt mutatta Charles Buckman Goring és Ernest Hooton munkássága, bár szignifikáns különbségeket nem mutattak ki bűnözők és nem bűnözők között. Ernst Kretschmer (1921) a testi alkathoz meghatározott lelkialkatokat társított (piknikus, atletikus, aszténias). William H. Sheldon kapcsolatot keresett a temperamentum és az alkat között (endomorf, mezomorf és ektomorf – viszcerotónia, cerebrotónia, szomatotónia).

Nagy reményekkel fordult a tudomány az ikerkutatások felé is, hogy megtudják, a bűnözés a sors akarata-e, genetikus örökség vagy szociális hatásra bekövetkező elhajlás. Ugyanezen kérdéseket tette fel az örökbefogadások vizsgálata. (Eysenck, Carver-Scheier öröklődés) A nemzetségvizsgálatok kapcsán Stumpfl és Dubitscher nevét kell megemlítenünk. Számos kutató keresett kapcsolatot a belső elválasztású mirigyek működése, a hormonháztartás, a menstruáció, s bizonyos agyi károsodások, valamint egyéb betegségek és a bűnelkövetés között is. Ugyancsak az érdeklődés homlokterében állt az emberi intelligencia, az idegrendszer, a diszharmonikus személyiség. (Korinek, 2005)

A személyiséggel összefüggő elméletek között helyet követel magának Sigmund Freud, akinek értelmezésében a bűnözés nevelési hiba. Groß, Pollnitz és Pavlov szerint a bűnözés

³³ Vö. Tarde, Gabriel (1969). *On Communication & Social Influence*. 2-5., 30., *Selected Papers*. Chicago: University of Chicago Press.

reflextevékenység. Walter C. Reckless visszatartás elméletével, Albert J. Reiss belső visszatartás koncepciójával, Travis Hirschi pedig kötődés elméletével vívott ki magának előkelő helyet (miszerint gyenge kötődés elősegíti a negatív devianciát) ez irányzatban.³⁴ Glaser a példaképpel való azonosulást tette meg a bűnözés kialakulásának sarokkövévé. A Burgess-Ackers szerzőpáros differenciális megerősítés elmélete szerint a normaszegésre adott társadalmi válasz a kulcs (jutalmazás vagy büntetés).

A szociológiai bűnözéstudományok terén Sellin, Whyte és Cohen nevét kell elsőként említenünk, akik az eltérő kulturális háttérben gyökerező konfliktusokat, illetve a szubkulturális normarendszerek ütközését vizsgálták a bűnözés vonatkozásában. Cloward és Ohlin szerint kulcskérdés az illegitim eszközökhöz való könnyű hozzáférés. (Cloward-Ohlin, 1960) Wolfgang és Ferracuti a személyközi kapcsolatokat tette felelőssé. (Korinek, 2006, 111-115)

Gary S. Becker a bűnözést racionális döntésként szemlélte. Szabó András mint problémamegoldó és szükségletkielégítő tevékenység írta le. Mások³⁵ rutintevékenységmegközelítést alkalmaztak, amelyet a csekély önkontroll képességével (képességihiánnyal) kapcsolnak össze.

A társadalmi struktúra összefüggésében vizsgálva a bűnözést az elméletek egy újabb irányzata bontakozott ki. Durkheim anómia-elmélete talán a legismertebb. Ő azt vallotta, a bűnözés a társadalom természetes velejárója, oka nem az ember rosszasága, hanem sokoldalúsága, és szerteágazó igénystruktúrája. Az anómia nála orientációvesztés, amikor az új élethelyzetben a régi életvezetési gyakorlatok nem nyújtanak eligazítást, s az így keletkező normaválságban az egyén elkötelezettsége meglazul a közösség céljai iránt. (Durkheim, 1978)

Ugyancsak jelentős Merton anómia-elmélete. Kiinduló tétele, hogy a társadalomban egyetértés van az elérendő célok és ahhoz vezető módok és eszközök tekintetében. Anómikus nyomás nehezedik azonban az alsóbb osztályokra, akik a legitim eszközökhöz való hozzáférésben korlátozva vannak. Az alkalmazkodás lehetséges eszközei ilyen feltételek közepette az újítás, a konformizmus, a ritualizmus, a visszahúzódás vagy a lázadás. (Merton, 1980)

³⁴ Lásd még Korinek László (2006): *Bűnözési elméletek*, Duna Palota és Kiadó, Budapest, 90-92.

³⁵ Cohen, Larry – Felson, Marcus (1979): Social Change and Crime Rate Trends: a Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, vol. 44., 588-608.

Újabb lépcső a társadalmi dezorganizáció elmélete volt, amely már a földrajzi elhelyezkedésnek, a városszervezés szempontjainak is teret engedett. Az ún. chicagói iskola (Park, Burgess, McKenzie) alapozta meg a bűnügyi földrajz későbbi törekvéseit, a lakóhely és a bűnözés összefüggéseinek feltárását. (Korinek, 2005, 105-108)

A szocialista kriminológia elgondolásában a bűnözés az osztályharc eredménye, kifejeződése, az osztálytársadalom kényszerű kísérőjelensége. Az ekkori elméletek az (ideológiai) elvárásokból építkeznek főként, s csak kisebb részben támaszkodnak a tényekre. Legnépszerűbb talán a csökevény-elmélet: a bűnözés a kapitalista rend maradványa. Az ideológiailag még nem kellően fejlett emberek viselkedésmódja. (A hiányzó felelősségérzet eredménye.)

Az intézményelméletek sorát Mead interakcionista megközelítése nyitja (1918), mely szerint az egyén reagál a róla kialakult képre, amely interakciók során jut el hozzá. Tannenbaum (1938) szerint a bűnözővé válás folyamata egy felülíró, definiáló, azonosító, kirekesztő, kiválogató eljárás. A társadalom szerepet ír elő, amelyet az egyén elfogad és megvalósít, így válik bűnözővé. Lemert (1975) megkülönböztetett elsődleges és másodlagos devianciát; az előbbinek számtalan oka lehet, az utóbbit a társadalom stigmatizáló, címkéző eljárásai váltják ki. Becker úgy látta, a bűnözés szelektív normaérvényesítés eredménye. Sack normális jelenséget látott a bűnözésben, amely társadalmi osztályonként egyenletesen oszlik el, de az ellenőrzési mechanizmusok torzítása okán az alsóbb rétegeket felülreprezentáltan jeleníti meg.

A sort a többfaktor-megközelítések zárják, amelyek több tényező együttes hatását vizsgálják a bűnözővé válás és bűnelkövetés folyamatában. A legfigyelemreméltóbb kezdeményezés a Sheldon és Eleanor Glueck házaspárhoz kötődik (Harvard). 1930-tól negyven éven át tartó születési kohorsz vizsgálatukban 500-500 elkövető és nem bűnöző egyént vizsgáltak a társadalmi-kulturális mozgástér, testi sajátosságok, intelligencia és pszichikai jellegzetességek dimenziójában. Végül prognózis táblázatokban foglalták össze eredményeiket. (Glueck-Glueck, 1930 és 1956)³⁶

³⁶ Sheldon Glueck and Eleanor Glueck". Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica Online.

Encyclopædia Britannica Inc., 2012. Web. 02. Jun. 2012.

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1353094/Sheldon-Glueck-and-Eleanor-Glueck>

Európában D.J. West (1973) nevéhez kapcsolódik figyelemreméltó kutatás a 70-es évekből, amely kulcsfaktorokat azonosított (alacsony családi összjövedelem, nagy család, hiányos családi nevelés, alacsony intelligencia, büntetett előéletű szülő). Ezt követően Hans Göppinger és munkatársai voltak, akik megkülönböztettek ún. kriminovalens (segítő) és kriminorezisztens (gátló) tényezőket. Fontos szerintük az egyén teljesítmény-elvárásokhoz való viszonyulása, a szabadidős aktivitás jellege és a kapcsolatok labilitása vagy stabilitása. (Lamnek, 1979 nyomán Korinek, 2005, 132)

A kriminológia tehát mindenekelőtt olyan adalékokkal szolgál a rendészettudományhoz, amelyek a rendőri működés tárgyát adó élethelyzetek, cselekmények biológiai, pszichológiai és társadalmi összetevőit tárják fel, oksági kapcsolatokra derítenek fényt, s egyúttal reflektálnak a büntetőjogi normák társadalmi működésére. Teszi ezt átlépve a szociológia, a szociálpszichológia és a magatartástudomány vizsgálati területeire, s felhasználva a társadalomtudományok kutatómódszertanának egészét.

II.2.2. Kriminológiai gondolkodás hazánkban

A kriminológia természetét illetően eltérő álláspontok ütköznek a szakirodalomban, hiszen tekinthető mint a bűnözésre vonatkozó szociológiai és a bűnözőkre vonatkozó lélektani ismeretek sajátos szintézise; vagy mint a bűnözésre vonatkozó szociológiai megközelítés; vagy mint szociálpszichológiai természetű tudománysszak, amely a bűnözővé válás társadalmilag determinált magatartásdiszpozícióit vizsgálja. (Szabó, 1980)

A kriminológia tárgya Vermes Miklós szerint: 1. a bűnözés mint tömegjelenség, 2. a bűncselekmény mint egyedi jelenség, a bűnözés egyedi formája, 3. a bűnözés leküzdésére (megelőzésére) irányuló állami és társadalmi módszerek és eszközök. Szükségesnek tartja leszögezni, hogy a kriminológia jelentősége abban áll, hogy vizsgálata a bűnözés olyan tényezőire is kiterjed, amelyek büntetőjogi eszközökkel nem kezelhetők. (Vermes, 1971, 44-45) Borsi Zoltán és Halász Kálmán a bűnözést ismert és látens bűncselekmények, illetve elkövetők statisztikai sokaságának tekintik (beleértve az effektusok mérését is).³⁷ Ez a szemlélet azonban megfosztja a kriminológiát a bűnözés társadalmi tartalmától. (Szabó, 1980, 27) Így a bűnelkövetés társadalmi dimenzióját az egyedi bűnesetek körébe utalja.

³⁷ Ez a statisztikai szemlélet jellemezte a szocialista kriminológiát is.

Mára általánossá vált az a nézet, hogy a bűncselekmények közvetlenül csak szubjektív okokkal, a személyiségnek a társadalomellenes magatartást kiváltó elemeivel, komponenseivel vannak közvetlen kapcsolatban. Az objektív okok csak közvetve, a személyiségen keresztül fejtik ki hatásukat. (Szabó, 1980, 29) Ez végül oda vezetett, hogy a társadalmiság személyiség-lélektani interpretációja maradt a vizsgálat tárgya, amely az antiszociális személyiségre szűkítette le érdeklődését. A kriminológia (diszciplináris) önállóságát és különállását annak köszönhetette, hogy kutatása tárgyát a bűnözésben mint társadalmi valóságjelenségben határozta meg, elkülönítve annak két oldalát: a tömegjelenséget és az egyedi bűnelkövetést. (Szabó, 1980, 33)

A kriminológia tárgyát tekintve a vita nem jutott nyugvópontra: egyik álláspont szerint a kriminológiának a bűncselekmények jogilag meghatározott körében kell maradnia (Vermes Miklós és Viski László, Vigh József is ezzel értett egyet), a másik szerint a kriminológia fejlődési irányát a deviáns viselkedések szociológiájának kell kijelölnie (ezt vallotta Molnár József), mondván, azok kapcsolatot mutatnak más antiszociális viselkedési formákkal, nem ritkán együtt járnak.

Végül arra a következtetésre jut Szabó, hogy *„a kriminológia szaktudománnyá fejlődésének az (volt) a feltétele, hogy szociológiai és pszichológiai szakismerettel kezelje a bűnözés társadalmi jelenségét és pszichológiai szakismerettel az egyedi bűnelkövetés eseményét.”* (Szabó, 1980, 39)

Az 1960-as években jelentkezett egy új, magát interakcionistaának valló áramlat, amelyet stigmatizációs teória néven ismerünk. Három ponton élesen eltér a klasszikus kriminológiától: 1.) Az irányzat szerint a szabályoktól eltérő, deviáló vagy kriminális viselkedés csak a kisebbség viselkedését jellemzi, a viselkedésbeli eltérés éles, és a személyiségstruktúrában gyökerezik, a devianciát olyan társadalmi státusként elemzi, amelyet a társadalom jelöl ki a deviáns egyén számára (a deviáns nem szörnyszülött, hanem normális emberi lény, aki normális társadalmi processzus hatására válik szabályszegővé); 2.) ez az irányzat valószínűségi determinizmust követ (az egyes faktoroknak csak hajlamosító hatást könyvel el), a deviancia mindenképp kölcsönhatás eredménye, egyfajta szereptanulás; 3.) a klasszikus kriminológiával szemben megértő (és nem nevelő) beállítottságú, amely a normát teszi felelőssé (a norma szabja meg a deviáns nem deviáns határt, és tetőzi be a stigmatizáció folyamatát). (Szabó, 1980, 41-43)

A bűnözés annyiban társadalmi, hogy értelme csak adott társadalmi létfeltételek viszonylatában van, mely viszonylatok emberi magatartásokban nyilvánulnak meg (ennek ellenére objektívek és dologi természetűek). A bűnözés mint emberi magatartás a maga vonatkozási kereteit illetően emberi magatartáshoz viszonylik. E viszonyításban a bűnözés járulékos és tiltott, rendhagyó viselkedési forma. (Szabó, 1980, 98-100)

„... a bűnözés olyan tilalmazott viselkedésmód, amely az adott létfeltételekhez normálisan kapcsolódik, értelmes és racionális, mert problémamegoldó és szükségletkielégítő, az egyén és környezete közti „anyagcsere” lehetséges változata, eszközcselekmény.” (Szabó, 1980, 115-116)

A bűnözés társadalmisága abban is megmutatkozik Szabó szerint, hogy értéktagadó viselkedési forma, amely a társadalom erkölcsi és társadalmi értékei ellen irányul. Az értékek a társadalom intézményeinek szabályaiban öltenek testet, megszégük azonban nem feltételez morális döntést. Szabó idézi Heller Ágnes sorait az erkölcsről: nem egyszerűen a kialakult magatartási szabályok összessége, hanem viszony, amellyel az egyes ember viszonyul a gyakorlatban osztálya, rétege társadalma, az egész emberiség fejlődési perspektíváinak érdekeihez és ezen érdekek teremtetten szokások és követelmények összességéhez. (Heller, 1970 nyomán Szabó, 1980, 121)

A bűnözést mint tömegjelenséget a társadalmi gyakorlat azonosítja és tárja fel. Az észlelést reagálás, méghozzá szabályozott reagálás követi. Kulcskérdés lesz, mit azonosít a társadalmi gyakorlat bűnözésként, s ez mennyiben függvénye a társadalmi szükségleteknek, érdekeknek. (uo. 143-144) A bűnözés egyúttal viszonyteremtő jelenség is Szabó leírásában. A bűnözés termeli ki a tilalmazó törvényeket, s a betartásukra rendelt egész apparátust, a bűnözés elleni társadalmi védekezés egész rendszerét, intézményeit (rendőrséget, bíróságot, hóhérokat, esküdteket, fogdákat stb.). A bűnözés egyedi cselekmények (aktusok) eredményeként társadalmi produktum. Közvetlenül nem vezethető le az egyes emberből és nincs is benne. Szabó szerint természetes bűnözés sincs. A tett jellegzetessége sajátos tárgyra irányultsága, tárgyi vonatkozásai, társadalmilag közvetített tárgyi minősége. A bűnözés társadalmisága a szocializmusban sajátos értelmezést nyer, elsősorban az osztályok és rétegek bűnözéseként jelenik meg. (uo.)

A rendészet tana tehát valódi egzakt tudománnyá érett az idők során, amelyben nagy szerepe volt az 1960-as évektől kezdődő társadalomtudományi kutatásoknak, amelyek lehetővé tették a mai értelemben vett modern rendészettudomány kifejlődését. Közös elem az

egyes területeken, hogy a rendészettudomány mint kormányzati tudomány került kidolgozásra, bár néhol a politikatudomány (is) vagy a hadtudományok klaszterébe sorolják. Közös elem a fejlődés, amelyen a tudomány keresztülment, valamint hogy a legtöbb országban a rendőrségi eljárásokat mint a társadalmi kontroll eszközeit használják.

II.3. A rendészet társadalomelmélete

A kriminológiát a szabályok, az azokat megszegő ember és tettének vizsgálata hívta életre, ami nem sokkal később kiterjedt az állam büntető igényét érvényesítő folyamatra (megszületett a kontrollok kriminológiája). A bűnözés kezelése azonban megkívánta olyan tudományterületek bekapcsolódását is, mint a szociológia és a szervezéstan. Előbbi nagy haszonnal kecsegtetett a problémák feltárásában, de a megoldásban nem vitte előrebb a gépezetet. Az első sikereket azok a kanadai kutatók érték el, akik a szociológiát összekapcsolták a jog szabta normatív keretekkel (ők kriminálszociológiát műveltek). Így formálódott a közösségi rendőrség gondolata, melyet Jean-Paul Brodeur is képviselt. A kontrollmechanizmusok kriminológiájában német, a rendőrség szociopolitikai feltárásában francia és angol kutatók jártak az élen. Ez azonban nem jelentette azt, hogy bármilyen tényleges hatással lettek volna a nyolcvanas években napirendre kerülő rendőrségi modernizációkra.

A szervezéstan megértéssel fordult a rendőri szervezet zavarai felé. Mivel a vállalkozások világában bontakozott ki, szolgáltató szemléletet hozott a rendőrségekről való gondolkodásba. Sajnos azonban nem számolt azzal, hogy a biztonság megteremtése sokszereplős folyamat, amelyben a hatóságoknak kooperálni kell a társadalommal (tehát a tudomány nem koncentrálhat csak a rendőrségre). Nem vette figyelembe, hogy a rendőrség a biztonság szolgáltatásán kívül figyelmeztet és korlátozza is a társadalmat. (Olyan korlátokba ütközik például a titkosság által, amelyek szervezetre gyakorolt hatását így nem tudja prognosztizálni.) A szervezéstan ráadásul megfélemedezett arról, hogy a közigazgatás részeként működő rendőri szervezet nem függetlenítheti magát és reformtörekvéseit a közigazgatás egészétől, a kormányzattól, s csak parlamenti felhatalmazások, törvényalkotás alapján cselekedhet.

A magyar rendőrséget átvilágító Team Consult cég egyik vezetője, Bernhard Prestel mindemellett kiemelte, hogy a változatlanság nem menedzselhető, a szervezéstudománynak csak ott van helye, ahol a szervezet maga is modernizálódni akar. Ezért volt eredményes a szervezéstan a nyugat-európai rendőrségek reformtörekvéseinek támogatásában, s ezért futott

zátonyra hazánkban. (Prestel, 1997, 134 nyomán Finszter, 2003, 71 és 2007, 11) Mielőtt azonban részleteiben megnéznénk, az egyes tudományterületek mivel járultak hozzá a rendőrségről való tudásunkhoz, következzen egy rövid történeti visszatekintés.

II.3. 1. A rendészeti tevékenységek gyökerei

Minden jel arra vall, hogy a törzsi társadalmakban nem volt szükség bírakra és rendőrség működésére, mert a szokásokat mindenki magáénak vallotta, tiszteletben tartotta. A kőkorszak társadalmait ma anarchiaként írnánk le, de a szociális késztetések kordában tartották az emberek cselekedeteit. Az újkőkorszak embere azonban már működtet valamifajta közigazgatást, központi irányítást, vannak hatóságai. A hatóságok pedig rendelkeznek a kényszerítés erejével. (Russel, 1997)

Mint annyiszor, a rendőrség esetében is az antikvitáshoz kell visszanyúlnunk, ha meg akarjuk találni a szervezet és tevékenysége gyökereit. A rendőrség létét megalapozó feltételek az athéni demokráciában jöttek létre.³⁸ A városok létszükségletévé lett a rend, amelyet választott hivatalnokok útján biztosítottak. Bűnügyi rendőrség Athénban nem volt, de működtek a piacokra, víztározókra, gabonarakktárakra és városkapukra vigyázó örök/őrsegek. A rendőri szakma nagy megbecsülésnek örvendett. A rendért, biztonságért felelős személyek Athénban az archonok, Spártában az ephorosok voltak. Az első „magánrendőrség” létrehozója Peisistratos volt.

A rendőrség klasszikus formáit a Római Birodalomban leljük fel, ahol közjog és magánjog markáns elkülönülésének lehetünk tanúi. A bűnüldöző hatóságot Augustus korától a városi praetorok testesítették meg. Közbűntények és magánfelcselekmények üldözése ugyanazon hatóság kezében volt, a közbiztonsági rendőrséget kevés számú, de nagy tekintélyt birtokló hivatalnokok adták (consulok, praetorok, aedilisek és lictorok). Fegyvert nem, de botot viselhettek és eljárhattak a rendfenntartás ügyében. (A rendet a hatalom tekintélye tartotta fenn.) A köztársasági korban a városi praefectus alá rendelt beosztottak – járőrök (vigiles), posztos őrök (stationarii) – biztosították a közrendet. Trajanusz idején találjuk meg a mai

³⁸ Feltétele: közélet és magánszféra elkülönülése, közhatalom és magánhatalom elválása, közjog és magánjog önállósodása, az állam felelősségvállalása a közrend kérdésében, a büntető hatalom államosítása, fejlett áruterelés és nyomában az anyagi javak felhalmozódása, kultúrák találkozása, városok létrejötte. (Finszter, 2003, 170)

titkosrendőrsek elődjét, a frumentarii-t. A bűnügyi felderítés az egész birodalomra kiterjedő hatáskörrel és besúgóhálózattal működött. (Monet, 1993, 26 nyomán Finszter, 2003, 171)

Mindez a középkorra már csak emlék, a közbiztonság letéteményesévé a privilegizált birtokosok és helyi önkormányzati szervek váltak. Nem különültek el egymástól a bírói (igazságszolgáltatói), a rendfenntartói és bűnüldözői szervek, azaz nem alakultak ki specializálódott testületek. Előbbi feladatokat a helyi közigazgatás tisztviselői szolgabírók, alispánok látták el. (Christián, 2010, 18)

II.3.2. A modern rendészet

A kormányzásnak, mióta csak létezik, két feladata volt, egy negatív és egy pozitív. Az első, hogy megfékezze a magánembert az erőszak alkalmazásában (tehát védje polgárainak életét és tulajdonát), s alkosson törvényeket, amelyek megtorlással fenyegetik a bűntetteket, s érvényt szerezzen e törvényeknek. A pozitív feladat pedig azon célok megvalósulásának elősegítése, amelyekről az emberek úgy tartják, hogy a többség közös vágyait testesítik meg. E pozitív feladatok azonban egyre kiterjedtebbek (oktatás, vallás, fenntarthatóság stb.). A fejlődés tehát az embereket mindinkább ellenőrizni akaró kormányzás felé halad.

A kormányzat három legfőbb feladata a biztonság³⁹, az igazságosság megteremtése és a közös értékek megóvása. Ez az állam kizárólagosságát jelenti e három területen. A polgárokat óvjuk a bűnözőktől, de nem minden esetben biztosítjuk a védelmüket önmaguktól. A 15. századtól kezdve az állam hatalma egyre nő az egyén szabadságának rovására, így nem csoda, hogy a következő korszak a törvények tisztelete helyett a szabadságot isteníti. A jogi garanciák meglétének fontossága kerül előtérbe, különösen a bírói függetlenség, amely nélkül nem létezhet biztonság az egyén számára. A szabadság és a jogok egyensúlyának különösen érdekelte a 17-18. századi gondolkodókat. A szabadság szeretetét aztán felváltotta az egyenlőség igézete. (Russel, 1997)

„A társadalmi kohézió, a mely a csoport iránti ragaszkodásban gyökerezik, és amelyet az ellenségtől való rettegés tovább erősít, részben természetes, részben szándékosan előidézett

³⁹ A háborús időszaktól eltekintve a modern civilizációk célja mindinkább a biztonság. Minden veszély kiküszöbölése, amely azonban nem hoz abszolút boldogságot. Hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy akik veszélyben élnek, lehetnek éppoly boldogok, mint a biztonságban élők. A biztonság lehet unalmas, sivár, ingerszegény; nem kell fetisizálni. Cél a biztonság iránti igény és a kaland/veszély kielégítésének módjait összhangba hozni, civilizált életet folytatni az ösztönkésztetések ellenére. (Russel, 1997)

folymatok hatására tovább erősödött, mígnem létrejöttek azok a hatalmas konglomerátumok, amelyeket ma nemzet néven ismerünk.” (Russel, 1997, 28)

Csak a polgárosodással és a nemzetállam kialakulásával, a gazdaság kapitalista átalakulásával párhuzamosan formálódott a modern értelemben vett rendészet. A modern rendészet főbb ismérvei:

- a közbiztonság feletti őrködés államigazgatási feladat;
- az erőszak-monopóliumot hivatali hatáskörként gyakorolják;
- a rendvédelmi és honvédelmi feladatok egyértelműen elkülönülnek;
- a jog uralma, a hatalommegosztás elve, az emberi jogok tisztelete (jogállami rendészet).

E feltételek együttes teljesülése vezetett el a két modern rendészeti modell, a francia centralizált államrendőrség és a decentralizált angol rendszer kialakulásához, amelyekről a későbbiekben lesz bővebben szó. (Finszter, 2003, 172)

II.3.3. A fegyelmező társadalom

Foucault a „fegyelmező társadalom” kialakulását a 18. és 19. század fordulójára teszi. Kérdése, milyen büntetőjogi eljárások jellemzik e társadalmat. Európa országaiban ekkor ugyanis a bíraskodás és büntetés rendszerének reformja zajlik. Angliában a törvények formálisan nem, de tartalmukban igen jelentősen változnak (315 cselekmény fajtáért járt bitófa kezdetben; vérszomjas rendszer), Franciaországban pont fordítva, az intézményrendszer átalakult, a törvények tartalmukban folytonosságot mutattak. (Foucault, 1998, 66)

A törvénysértés immár nem állt kapcsolatban a vallási értelemben vett vétkekkel, a bűncselekmény elszakad a civil jogérzéktől. A törvényhozás a politikai hatalom részét képezi. Amíg nincs törvény, törvénysértés sem lehetséges, csak az büntethető, ami a lefektetett jog illetékességi körébe tartozik. Jogilag az kifogásolható, ami kártékony a társadalomra, az államra nézve. Meg kell adni a bűncselekmények egyszerű és tiszta definícióját.

Bűncselekmény, ami kárt okoz a társadalomnak. A bűnöző fogalma is meghatározásra kerül: ő az, aki összekuszálja a társadalmi rend szálait, vagyis a társadalom ellensége. A bűnöző belső ellenség. A bűn társadalmi zavarhoz vezet, a büntetőjog pedig kizárólag a társadalmi egyensúlyzavar helyreigazítása felől intézkedhet. (uo. 67-68)

A teoretikus számára a büntetés négy változata volt elképzelhető:

1. kiutasítás, elűldözés, számkivetés, deportálás;
2. belső kitaszítás, a közvélemény által létrehozott morális, pszichológiai téren belüli elkülönítés, a bűnök nyilvánosságra hozása, a személy közszemlére tévése...
3. a társadalmi károk jóvátétele, kényszermunka;
4. következő hasonló események meggátolása, közvetlen és egyenlő megtorlás (oly módon, bűnhődni, ahogy az elkövető bűnét elkövette).

Az első forradalmi büntetőtörvénykönyv megalkotói Brissot és Le Peletier de Saint-Fargeau voltak, ám a gyakorlat meghazudtolta elméleteiket. A száműzés igen korán eltűnt, a kényszermunka általában szimbolikussá vált, a megbotrántoztatás célú intézkedések sosem valósultak meg, a fogat fogért elv pedig idejétmúlnak bizonyult egy olyan társadalomban, amely büszke volt fejlettségére.

A jellemző büntetési forma, a Beccaria által csak érintőlegesen említett elzárás, azaz börtön lett. A 18. század büntetőügyi reformerei terveiben még nem szerepelt ez a büntetési forma, mindenféle teoretikus igazolás nélkül jelent meg.

A büntetések a 19. század folyamán mindinkább eltávolodtak a társadalmi hasznosság elvétől. Az 1825, 1850–1860 közötti büntetőreformok az enyhítő körülmények kidolgozásában csúcsosodtak ki. A „ha nincs világos törvény, és nyilvánvaló törvénysértés, akkor büntetésről sem lehet szó” elv (ugyancsak Beccaria) az univerzális törvény eszme megingását hozta.

A 19. században az ellenőrzés vált egyeduralkodóvá a büntető rendszerben. A 19. század kriminológiájában megjelent a *veszélyesség* fogalma, ami azt jelenti, az egyénben rejlő, benne lappangó lehetőségeken van a hangsúly, és nem az általa elkövetett cselekedeteken. Az számít, ami az egyén által képviselt magatartásformában benne rejlik mint lehetőség.

Ezzel jön el a magatartásformáknak már a kialakulással kezdődő kontrollja. Ezt az igazságszolgáltatás egyedül már nem képes ellátni, más hatalmi szerveknek is be kell kapcsolódniuk, például a rendőrségnek. A rendőrség dolga a felügyelet, a korrekció pedig a pszichiátria, pszichológia, kriminológia, illetve orvosi, pedagógiai intézmények feladata.

Szociális ortopédiának nevezhetjük az ekkor kezdődő korszakot. Foucault esetében ez egy hatalom- és társadalomtípust jelent, amelyet fegyelmező társadalom névvel illet (szembeállítva a büntető társadalmakkal).

Benthamnél bontakozik ki a legnagyobb precizitással a jelenlegi életünket meghatározó hatalmi formák képe. Neki köszönhetjük a *panoptikum* modelljét. Úgy értelmezi ezt az építészeti leleményt, mint a szellem hatalmát a szellem felett. A panoptikum egy gyűrű alakú építmény, mely egy udvart zár körül. A gyűrű kisméretű cellákra oszlik, ezeknek kifelé és befelé is nyílik ablakuk, mindegyik cellában egy személy tartózkodik, aki az intézmény céljától függően lehet írni tanuló diák, dolgozó munkás, jó útra térítendő fegyenc vagy a tébolyától megszállott őrült. (uo. 73) A középponti toronyban egy felügyelő foglal helyet, aki az összes fülkét átláthatja. A felügyelő mindent és mindenkit lát, de őt senki. Bentham szerint ez az apró furfang számos intézménytípusban alkalmazható. Ezzel a múlt felderítésére irányuló kísérletet (nyomozás) felváltotta a (teljes, megszakítás nélküli) felügyelet. Ennek célja tudást összeállítani az egyénről, a megfigyeltről. Szabályszerűen viselkedik-e, fejlődik-e? Rendező elve a norma, a helyesség. (uo.74) Ezzel új típusú tudás jött létre.

Beccaria⁴⁰ egy etatizált joggyakorlat terminusaiban gondolkodott, az azon kívül eső kontrollmechanizmusokra nem volt szeme. Pedig ezek a mechanizmusok érlelték ki a ma börtönként ismert elzárás intézményét, s a rendőrségeket.

II.3.4. Az angol rendőrségi modell létrejötte

Angliában a 18. század második felében a társadalmi ranglétra alsó fokain spontán csoportosulásokat találunk, amelyek tagjai a rend fenntartása érdekében különféle intézmények kiépítését kezdték meg. Először a szakadár anglikán vallási közösségek, kvékerek és methodisták hoztak létre egyfajta saját rendőrséget a felügyelet és gyámolítás feladatának ellátásra.

Mélyen vallásos gyökerű, működésű és ideológiájú szervezetek voltak ezek. 1692-ben alapították a „Társaság a viselkedés megújításáért” nevű szervezetet (uo. 76), hogy a viselkedés megreformálását felügyelje. Számos alapszervezete működött, amelyek minden olyan tevékenység ellen harcot hirdettek, amelyek kiválthatják isten rosszállását. Hasonló szervezet volt a „Nyilatkozattételi társaság” és a „Társaság az erkölcstelenség visszaszorításáért” elnevezésű közösség. Hadat üzentek az obszcén könyveknek, bordélyházaknak, játékbarlangoknak. (uo. 77)

⁴⁰ Beccaria, Cesare (1780): *Dei delitti e delle pene*, Harlem, e si vende a Parigi: Dal Molini, elektronikusan: <http://archive.org/stream/deidelittiedelle00becc#page/n11/mode/2up>

Ennél nyugtalanítóbb volt a 18. század néhány olyan paramilitáris önvédelmi szervezete, mint a Londoni fegyveres gyalogezred, vagy a Tüzéregyesület. Ezek adott városrész, tartomány grófság politikai, büntetőjogi rendjének biztosítását tűzték célul.

Ezen kívül gazdasági jellegű társaságok hoztak létre saját magánrendőrséget, hogy leküzdjék a banditizmust, fosztogatást, tolvajlást. Ilyen szervezetek ezrei működtek a nagyvárosokban és kikötőkben. Azt mondhatjuk, a demográfiai és szociális szükségletek, az urbanizáció, a néptömegek városokba áramlása, a gazdasági változások hívták életre működésüket.

Érdekes megfigyelni, hogy az alsó társadalmi rétegek kezdeményezése hogyan kerül végül vissza az arisztokrácia kezébe. A kontrollt megvalósító csoportokat államosították, a moralitásról a büntetőjogi legalitásra tevődött át a hangsúly.

II.3.5. A francia rendőrségi modell gyökerei

Más utat járt be Franciaország, amely erős államapparátust működtetett a klasszikus bírósági rendszerre és a rendőrségre alapozva. A rendőrséghez tartoztak az intendánsok, lovas rendőrök és rendőrtisztviselők olyan intézményi háttérrel, amelyet a Bastille és a Bicetre fémjelez. Működésükben nagy szerepet kapott az ún. pecsétes levelek megjelenése. A látszólagos királyi önkény mögött sokszor a legkülönbözőbb emberek sürgetése, „rend” iránti igénye állt. Tehát legalább ennyire alulról jövő ellenhatalmat képviselt, amellyel a társadalom tagjai a számukra nem kívánatos személyeket akarták eltávolítani. (uo. 81-82) (egyfajta társadalmi kontroll)

A levelek a viselkedések három nagy csoportját hivatottak megtorolni, immorális viselkedés (kicsapongás, házasságtörés, szodómia, iszákosság), veszedelmes vallási magatartások (boszorkányság), munkaügyi konfliktusok. Tulajdonképpen a levelek rendszere az igazságszolgáltatás mellékágaként működött. Mivel a bebörtönzöttek addig kellett lakat alatt maradnia, amíg jobb belátásra nem tért, s az elfogást kérő véleményét meg nem másította, innen ered a javító célzatú elzárás intézménye. Fő feladata tehát a korrekció. Mindez nem vezethető le a jogelméletből, a rendőrhatalom gondolkodásmód terméke. (uo. 84) (E gondolkodásmód a társadalmi kontroll gyakorlatában bontakozott ki, s mintegy a csoportigények és hatalomgyakorlás közötti csereügylet biztosította számára a helyet. (A bebörtönzés elméleti igazolását csak a 19. századi kriminológia adta meg utólag.)

A magyarázatok között ott találjuk a megváltozott termelési formát (megjelennek a nem tisztán monetáris jellegű tőkeformák – áru, raktárkészlet, gépek), az új típusú tulajdon megvédésére irányuló törekvéseket (a sikkasztás, tolvajlás ellen), a földtulajdonok felaprózódását. Foucault szerint itt kereshető a fegyelmező társadalom eredete. (uo. 87)

II.3.6. A rendészet intézményesülése Németországban (és Ausztriában)

Egészen 1794-ig, a porosz Allgemeines Landrecht megszületéséig, a jogszabály kimondta, hogy a rendőrség feladata a köznyugalom, a rend és a biztonság fenntartása, valamint az ezeket fenyegető veszély elhárítása. A rendészet fejlődése párhuzamosan ment végbe vidéken és a nagyvárosokban, bár vidéken a terület nagysága megnehezítette a felügyelet megvalósítását. A városi rendőrségek felállításának sürgető voltát jelzik a Bécs városában 1564-ben felállított Stadtgaurdia, a zürichi és kölni rendőrségek.

Vidéken, hogy érdemben fel lehessen venni a versenyt a banditizmussal, csavargókkal, koldusokkal, különféle rendtartások születtek: 1555-ben a Strassenbreiter-Ordnung, 1597-ben a Brandenburg Landreiter-Ordnung. A 14. században a csavargók és más rossz népesség ellen szervezték meg a nassau hercegségben a tartományi milíciát, Hessenben pedig az ún. Landmiliz egységét. 1610-ben kezdték meg működésüket a csendőrség német előfutárainak tartott Einspanningerek Mecklenburgban. Tulajdonképpen egylovas „kocsisbiztosok” voltak, akik az országutakon cirkálva ellenőrizhették az útonállókat, és jogsértések esetén intézkedtek. (Parádi, 1996, 20-21)

A német rendészeti rendszerrel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy úgy definiálja a rendőrséget mint „a végrehajtó hatalom erős karjait”. (Funk, 1986) Ez a francia szerepfelfogáshoz viszonylag közelebb álló, míg az angol-amerikai szerepmeghatározástól és berendezkedéstől igen távol eső értelmezés. S bár a rendőri erők Németországban igen sokfélék, önállóságuk ellenére is sokkal egységesebbek, mint amilyen képet Franciaország vagy Olaszország rendőrhatalmái mutatnak, hiszen a német belügyminisztérium felügyeli valamennyit. A testületek heterogenitása ellenére az is biztosítja a rendőrszakma homogenitását, hogy a rendészeti vezetőképzés egységes, s magát mindenki mint ugyanazon célok elérésének egyéni képességekkel megáldott letéteményesét tekinti. (Funk, 1995, 71)

II.3.7. A rendészet intézményesülésének francia útja

„A közrendészet, mint központi intézet tekintve, miként sok államban ma jelentkezik, francia találmány, 14-ik Lajos francia király akkor vetette meg annak alapját, midőn 1674-ik

évben Párizs városa hatóságától a közrendészetet elvette és azt a nagyobb rend miatt egy különös királyi közrendészeti igazgatóságra bízta, a párizsi közrendészetnek szervezése nemsokára minden nagy városban Franciaországban behozatott, és minden nagyobb városnak rendészeti hatósága a központi hatóságnak alárendeltetett ...” (Karvasy, 1870, 7-8)

A csendőrség mintegy 800 éves múltra visszatekintő testület, amelynek elődjét a Maréchaussée-t (marésoszé⁴¹) a 13. században hozták létre, hogy visszaszorítsák a hadseregben szolgálatot teljesítők túlkapásait. A feladatok és hatáskörök folyamatosan bővültek és változtak, mígnem a civil lakosság védelmeként kerültek meghatározásra. A nagy francia forradalomban megszüntetett „gendarme”-ot Napóleon ismét életre hívta. A szervezet szükségességét számos európai állam belátta, s francia mintára maga is megszervezte saját csendőrségét. Ezért sokan a 19. századot a csendőrség évszázadaként emlegetik a rendvédelem korszakolásakor. (Parádi, 2005)

A csendőrség és a rendőrség elkülönítését az indokolta, hogy míg a rendőrségek főként városokban működtek, önkormányzatok (helyi) irányítása alatt, addig a csendőrségeket a központi hatalom hozta létre a vidék rendjének, polgárai személy-és vagyonbiztonságának védelmezésére. Az együttes létjogosultságuk mellett érvelők város és vidék eltérő közbiztonsági igényeivel és speciális szervezetek szükségességével szoktak érvelni. Parádi József ezzel kapcsolatban arra hívta fel a figyelmet, hogy ezt a típusú, a hatékonyságot szem előtt tartó szervezés és működés csak a polgári demokráciák érdeke, hiszen *a diktatúrákban az elsődleges szempont a rendvédelmi szervek egységesítése és minél könnyebb irányíthatósága. A csendőrséget egyébiránt a testülettel foglalkozó szakemberek köztes szervezatként szokták jellemezni a haderő és a rendőrség között.* (Idézi Christián, 2010, 22)

Bár Magyarországon csendőrség nem működik (a Jobbik javaslattal élt a szervezet újbóli felállítására vonatkozóan⁴²), Európa-szerte ma is találunk ilyen köztes rendvédelmi testületeket, s az Európai Unió számos tagja támogatta egy közös, válsághelyzetben bevethető csendőri szervezet felállítását. A francia védelmi miniszter, Michéle Alliot-Marie 2003

⁴¹ A maréchaussée szó a középkori mareschalichia szóból eredt. Régente Franciaországban a lovas rendőrséget illették e névvel, amelyet a forradalom után gendarmerie-nek neveztek. E név jelölte a régi marsal-prevotal-törvényszéket is, amely a hamis pénzverőkkel, a rablókkel és betyárokkal szemben sommásan járt el. Belgiumban a lovasrendőrséget mai napig is jelölik e névvel.

⁴² A Tiszavasváriban 2011 májusában felállított szervezettel szemben azonban számos törvényességi aggály merült fel, s 2011 októberétől mint Városőrség működik.

szeptemberében tett javaslatot az Európai Csendőrség létrehozására, amely szervezet 2006. január 23-án hivatalosan is megkezdte működését. A European Gendarmerie Force (röviden EGF vagy Eurogendfor) tagjai között tudhatja Franciaországot, Olaszországot, Spanyolországot, Portugáliát és Hollandiát (mint alapítókat), valamint Romániát, és több országgal kötött megállapodást (Lengyelország, Litvánia). Olyan országok is vannak, amelyek érdeklődnek a testülethez való csatlakozás lehetőségei felől (Azerbajdzsán és Törökország). Németország ugyanakkor elhatárolódott a kezdeményezéstől arra hivatkozva, hogy a rendőri és katonai tevékenységeket egymástól elkülönítendőnek tartja.⁴³

Dominique Monjardet (korunk meghatározó teoretikusa) a rendészet négy ideális típusát különbözteti meg. Rendszerében első a *minimal policing* modell, amelyben a társadalmi és politikai erők befolyása egyaránt gyenge, ezzel szemben a választott bírói (*arbitrational*) modellben mindkettő egyformán erős. A közösségi (*community*) modell ismérve, hogy erős társadalmi befolyás, gyenge politikaival társul, a tekintélyelvű (*authoritarian*) modellben ennek ellentétéként erős politikai és gyenge társadalmi erővonalakról beszélhetünk. A francia rendészeti berendezkedés az autoriter szisztéma prototípusa, habár néha megengedőbb, mint a kontinentális rendszerek. Három jellemzője a francia rendőrségnek ugyanis, hogy államrendőrség, centralizált, közvetlenül a végrehajtó hatalomnak alárendelt, s ebből következően direkt kapcsolata van a politikával. A politikai hatalom támogatása prioritást élvez a rendőrség küldetésében. (Monjardet, 1995, 49-50)

II.3.8. Anglia és az alulról szerveződő rendőrség

Az angol rendőrség gyökereit (is) megtaláljuk már a korai törzsi társadalmakban, de a vámszedők, illetve a *tything-man*-ek rendszere a szász hagyományok átvételének és továbbépítésének eredménye. A *tything* (vagy ahogy ma írják, *tithing*) tíz családból álló régi (a normann feudalizmussal való érintkezés előtti) közigazgatási egység, melynek képviselője a *tything-man*. E szisztémában 10 *tything* együttes képviselője a *hundred-man*, aki a tulajdonképpeni korabeli ispán vagy helytartó megfelelője a megyében (grófságban).⁴⁴ Hódító Vilmos ugyan jelentősen átalakította a közigazgatást (letörve a grófok hatalmát) Angliában, de nem semmisítette meg a *tything-man* -rendszert. Minden egyházmegye köteles volt egy fegyvertelen férfit kijelölni, aki egy éven keresztül (fizetés nélkül) segítette a helyi

⁴³ <http://www.eurogendfor.eu/>

⁴⁴ <http://www.met.police.uk/history/definition.htm>

igazságszolgáltatást, a törvényes rend fenntartását. Ő volt a constable (rendbiztos). Részt vett bűnesetek felderítésében, körözések kiadásában, elfogásban, s támogatta a bírói hatalom érvényre jutását.

A közösség így még inkább maga alakította és vállalt felelősséget az állampolgárok személy és vagyonbiztonságáért. A szigetország hagyományai értelmében minden brit felnőtt férfi köteles volt a seriffet segíteni, a helyi védő- vagy őrgárdába belépni. Kezdetől széleskörű társadalmi (közösségi) részvétel jellemezte a rendvédelmet. (Ezért is tarthatta magát sokáig az a nézet, hogy a rendőr egyenruhába bújt állampolgár⁴⁵, akinek sokáig valóban nem voltak közhatalmi jogosítványai.) Ezért mondjuk, hogy a szigetország rendvédelme a helyi közösségek, önkormányzatok szülötte, amely a lakosság támogatását élvezte. Kezdetől alacsony létszám, csekély hatalom és nagy fokú elszámoltathatóság jellemzi. (Reiner, 1995)

Anglia első közbiztonsági intézménye tehát a constable⁴⁶ rendszer volt, amely később fizetett őrök szolgálataival egészült ki. A 17. században már igen heterogén a rendért felelős személyek köre, kezdve a thief takes-ekkel (tolvajfogók), a night watchman-ekkel (éjjeli felvigyázók) vagy éppen a street keeper-ekkel (utcai őrök). Ők mind a helyi közösség „hivatásos” rendőrei voltak. (Christián, 2010,23)

A rendőri működés jogi szabályozását kezdetől megtaláljuk. Az első jelentős lépés a polgárok részvételi kötelezettségének lefektetése: a Statute of Winchester (1285), majd a Justice of the Peace Act (1361), amely a constable és békebírók viszonyát rendezte. A tényleges rendőrség története a rendőrbírói hivatalok megjelenésével kezdődik, 1739-ben. A rendfenntartás központosítása többször napirendre került, de a kezdeményezéseket végül mindannyiszor elvetették, mígnem 1829-ben megalakult a Metropolitan Police (ismertebb nevén Scotland Yard). Robert Peel belügyminiszter kezdeményezésére született meg az új fővárosi szervezet, s jelentős bürokratikus fordulatot hozott az addig megszokott rendészeti rendszerben. A rendőrség a belügyminiszter irányítása alá került és professzionális szervezetté alakult. (Szikinger, 1998, 50)

⁴⁵ Hardwicke, Glyn (1970): The Citizen Policeman, *The criminologist*, No. 18, 19-28. nyomán Szikinger, 1998.

⁴⁶ A rendszert egy időre Oliver Cromwell katonai rendőrsége váltja fel, de utána ismét visszatér a szigetország (II. Károly trónra lépésével) a már megszokott rendbiztos-szisztémához.

Az alulról szerveződő rendészet ma is az angolszász országok védjegye, amelyben a történelmi hagyományokból táplálkozó szervezési elvek mellett a kontinentális modellekből átvett elemek is mindinkább jelen vannak. (Christián, 2010) Az írott szabályozás térnyerése ellenére – amely a közösségi rendfenntartást a bürokrácia irányába terelte – a rendészeti működés számos kerete ma is precedensekből olvasható ki, s alkotmányos szokásjogon alapul.⁴⁷ (Szikinger, 1998)

II.4. Néhány szó a rendőrség állam- és jogtudományi közelítéséről

A modern rendőrség születése a közjog megjelenésével esik egybe. Az állam kötelezettséget vállal állampolgáraival szemben olyan szükségletek kielégítésére, amelyre az egyes ember egymaga nem képes. Az egyik ilyen szükséglet a közbiztonság volt, amelynek biztosításához professzionális – legitim erőszak monopóliummal felruházott – rendőrségre volt szükség.⁴⁸ Ez nem járt együtt rögtön a beavatkozások (veszély-elhárítás) jogi szabályozásával; arra csak a 19. században került sor. Ekkor rakták le a jogállam normatív alapjait, s nyitották meg a rendészeti közigazgatási jog forrásait, s születtek az első rendőrségi törvények. (Magyarországon 1881-ben a fővárosi rendőrség vonatkozásában.) A rendőrszakma (jogismeretet követelő) jogalkalmazási terület lett, amely a rendőri hivatásnak mint értelmes és nemes vállalásnak erkölcsi elismerést biztosított. (Finszter, 2003, 24)

A rendőrség jogi „alávetettsége” szempontjából meg kell említeni a két végletes álláspontot: az egyik az alkotmányos, amely a rendőrséget a „jog hadseregének” tekinti, a másik a diktatórikus, amely azt mondja, a rendőrségnek a hadsereg státuszát kell kivívnia, s nem engedelmeskedhet, csak saját törvényeinek. A rendőrség társadalmi rendeltetését tekintve a közrend letéteményese, ez azonban nem fedi fel a rendészet valódi jellegét, formáját, tartalmát.

⁴⁷ Jegyezzük meg, a fentiek az angol és walesi rendőrségre vonatkoznak, amelytől eltér a skót, s még inkább az észak-ír rendfenntartó modell, ahol a katonaságnak is jelentős szerep jut egy centralizáltabb és militarizáltabb gyakorlatban. (Szikinger, uo.)

⁴⁸ Megszűnt a bírósági eljárások hibrid jellege a polgári és büntetőeljárás különválásával. A nyomozó hatóságok szintizta bűnüldöző szervek lettek. Az esemény, amelyhez kötik, a párizsi rendőrség, Le prévot de Paris létrehozása, valamint a *La Grande Ordonnance criminelle* kiadása (1670). (Finszter, 2003, 50)

„A rendészet joga tehát mindazoknak a jogi normáknak a foglalat, amelyek meghatározzák a rendészeti intézkedést követelő, lehetővé tevő vagy megengedő tényállásokat, és előírják a hatósági beavatkozások formáját is.” (Finszter, 2003, 25)

Kmety Károly száz évvel ezelőtti megállapítása szerint, a rendészetet a közigazgatási hatósági tevékenység egyéb ágaitól a fizikai erőszak monopóliuma különbözteti meg. (Kmety, 1900) E különbség ellenére Szikinger István a mellett foglal állást, hogy a rendőri működést a közigazgatás rendszerében kell értelmezni, hiszen a testület teendői közigazgatásiak, amely alól csak a nyomozás kivétel. A négy évvel korábbi rendőrségi törvény definícióját ő akként módosítaná, hogy a rendőrség *„végrehajtó-kényszerítő feladatokat ellátó fegyveres rendészeti szervezet”*. (Szikinger, 1998, 102)

A Legfelsőbb Bíróság 1/1999. sz. közigazgatási jogegységi határozatában kimondta, hogy a Rendőrségről szóló törvényben foglalt rendészeti feladatok ellátása közigazgatási jellegű tevékenység, ugyanis a rendőri szerv közhatalmi jogosítványát felhasználva, egyoldalú akaratnyilvánítással intézkedik, melynek során az ügyfélre nézve kötelezettséget állapít meg, és ennek maga szerez érvényt. (Legfelsőbb Bíróság 1/1999. számú Közigazgatási Jogegységi Határozat.)

A rendőri szervezetnek a közigazgatás rendszerében való elhelyezése számos hozadékkal jár: leszögezi annak igazságszolgáltatástól és politikai hatalomtól való különállását, elkülöníti a honvédelemtől, sajátos jegyeinek tudja be más igazgatási területektől való elkülönülését, de nem kezeli zárványként, s végül magyarázatot nyújt arra is, miért nem tekinthetjük (biztonságot) termelő üzemnek. (Finszter, 2003, 26)

II.5. A rendőrségszociológia

A szociológia mint a társadalmi valóság, s annak részét képező intézmények vizsgálója nagy érdeklődéssel, három különböző síkon értelmezve létét, fordul a rendőrség felé. A *szervezetszociológia* kíváncsi mindarra, ami a rendészeti működés sajátos szubkultúráját adja, a belső erőket, amelyek a közösségeket mozgatják, de vizsgálja mindazon tényezőket is, amelyek a szervezet társadalomtól való (szerinte éles) elkülönülését eredményezik. Ez a közelítés igyekszik felderíteni a szervezet esetleges rejtett, máskor nagyon is nyilvánvaló diszfunkcióit. A hazai szerzők közül ki kell emelni Dános Valér, Tauber István munkáit (a rendőrség és a társadalom viszonya, a rendőrség önképe, a társadalom rendőrségképe, a rendőrökkel szembeni előítéletek témákban stb.). Külföldi szerzők művei közül ide

kívánczik Jerome Skolnick *Justice Without Trial* és Taylor Buckner *Deviance. Reality and Change* című munkája.

Skolnick szerint a rendőri kultúrát három erő tartja össze, amelyek a *veszélyvállalásban*, *tekintélyben*⁴⁹ és *szolidaritásban*⁵⁰ gyökereznek. (Skolnick, 1966) Morris Janowitz pedig arra a megállapításra jutott, hogy a veszélyvállalás és szolidaritás szorosan összefüggnek. Szerinte minden olyan szakma/hivatás, amelynek gyakorlása során állandóan számolni kell a veszély fenyegetésével (s a katonai és rendőri hivatás mindenképpen ilyen), a hatékony működéshez megkívánja a nagyfokú szolidaritást. (Janowitz, 1964, 175) Buckner (1972) mindezt megtoldja a *titkosság*, *gyanakvás* és *fondorlat* hármásával. A szervezet zártságát a szociológia kétféle módon magyarázza: instrumentális megközelítésben (politikai hatalomnak kiszolgáltatott), illetve autonóm szemlélettel, a szakmai specifikumokra helyezve a hangsúlyt (elfogadva a társadalmi, jogi, szakmai ellenőrzést). (Finszter, 2003, 73-74)

Az *értékszociológia* érdeklődési horizontján főszereplő a személy, az egyéniség, amelyik a szervezetbe lép, s annak részeként működik. A szervezettel, munkával, hivatással való azonosulást helyezik előtérbe ezek az (élet-hivatás) vizsgálatok. A magyar rendőrség vonatkozásában külföldi kutatók hívták fel a figyelmet arra, hogy a rendőrszakma újradefiniálására és stratégiai szemlélet bevezetésére van sürgető szükség. Főként a szakmai motivációról festettek aggasztó képet, amelyről azt találták, kizárólag a kikényszerített fegyelemre, a közvetlen vezetőtől való függésre korlátozódik.

A *strukturalista-funkcionalista szociológia* az előbbi kettő irányhoz egy fontos harmadikkal járul hozzá, nevezetesen a rendőrség szerepének, társadalmi rendeltetésének vizsgálatával. Legfőbb kérdés a szervezet és társadalmi környezete közti viszony, az elvárások és támogatások rendszere. Modellezni kívánja, hogyan illeszkedik a szervezet a társadalom szövetébe.

⁴⁹ Minekután a tekintély az erőszak alkalmazására való felhatalmazásból ered.

⁵⁰ A más szakmákhoz képest a rendőrök körében kimutatható sokkal magasabb fokú szolidaritást már Skolnick-et megelőzően számos más szerző is feljegyezte, többek közt: Banton, Michael (1964): *The Policeman in the Community*, London, Tavistock Publications; Westley, William (1951): *The Police: A Sociological Study of Law, Custom and Morality*, University of Chicago, Department of Sociology; Wilson, James Q. (1963): *The Police and Their Problems: A Theory*, Public Policy 12, 189-216. (Skolnic, 2011, 48)

Bármely oldalról közelítő kutatásról is legyen szó, figyelembe kell venni, hogy szervezeti oldalról a rendészethez tartozik minden, a rendőrségi törvény által nevesített szervezet (a vám- és pénzügyőrségtől a büntetés-végrehajtási intézményekig, ide sorolva a tűzoltóságot és a katasztrófavédelmet, a polgári védelmet, valamint a polgári titkosszolgálatokat is); a szervezeti kultúrát tekintve azonban ide kíváncsoznak az ügyészégi nyomozóhivatalok is. Célszerű továbbá elkülöníteni az eltérő jellegű rendészeti funkciókat (jelenlét megvalósítása, legitim erőszakot alkalmazó és veszélyelhárítást célzó karhatalmi tevékenység, valamint információ- és bizonyítékszerzés, azaz feltáró bűnüldözés); az egyes szolgálati ágakban dolgozóknak pedig, eltérő felkészültségekre, jártasságokra van szükségük. (Finszter, 2003, 77)

II.5.1. A rendőrség társadalmi rendeltetése, szerepének szociológiai megközelítése

A különböző munkákban keveredik egymással a társadalmi szerep, a funkció és a rendőri tevékenység stílusa, mely terminusok között Krémer Ferenc próbált rendet tenni. Elkülönítve egymástól e három tényezőt, a rendőrség társadalmi szerepének három nagy modelljét – a „bűnözés elleni háborút”, a „rendfenntartást” és a „szolgáltató” modellt – vette elemzés alá. (1998 és 2003) Mielőtt azonban rátérnénk a - rendőrség egyes korszakainak beazonosítására használatos - szerepfelfogások bemutatására, tekintsük át, milyen szakirodalmi előzményekkel kell számolnunk.

Skolnick a rendőrség társadalmi céljáról, azaz meghatározott eszközök igénybevételével, módszerek alkalmazásával, adott úton elérhető (egyszeri vagy permanens) eredményéről beszél. A szervezet létét tehát valamely deklarált cél okolja meg, amely lehet nagyon konkrét (mondjuk adott tevékenység szankcionálása vagy megakadályozása), vagy elvont (olyan absztrakció, mint a rend megőrzése). Krémer azonban azt mondja, ő maga nagyobb figyelmet szentelne annak, ami legtöbbször hiányzik a rendőrség társadalmi céljának tárgyalásából: a saját tevékenységre való reflektálás. Krémer a rendőrség önreflexióját tárgyalja rendőri szerep alatt:

„Megítélésem szerint csak akkor van értelme valamely szervezet társadalmi szerepéről beszélni, ha képes hatást gyakorolni a társadalmi életfolyamatra, önálló tényezőként részt vesz a reprodukciójában, módosításában. Ily módon beszélhetünk például a piac, az oktatás, az önkormányzatok, a parlament stb. társadalmi szerepéről. A társadalmi szerep mellett, hogy tartalmazza a tevékenység reflexióját, a társadalmi reprodukciós folyamathoz

hozzájárulás módját is magába foglalja. Azokat az intézményeket illeti meg, amelyeknek a célja nem merül ki működésük aktusában.” (Krémer, 1998)

B.J. Palombo egy új irányzatot nyit a rendőri szerepről való gondolkodásban, mikor azt a politikai küzdőtéren horgonyozza le. Azt mondja, az intézmény legitimációja (társadalomban betöltött szerepe, hogy miért van, miért úgy működik) csak demokratikus viszonyok közepett lehet diskurzus tárgya, egyébként fel sem vetődik/vetődhet (léte nem is kérdőjeleződik meg).

„A szervezeti szerep nem más, mint az az ok, amely indokolttá teszi valamely nyilvános adminisztratív szervezet létezését, fontosságát és igazolja fennmaradásának jogosságát a politikai küzdőtéren.” (Palombo, 1995, 260)

Ez egy extern és egy intern perspektívát nyit meg, amely egyrészt a politikai erők által meghatározott szerep definiálására ad alkalmat, másrészt egy a szervezet saját maga számára történő szerepértelmezéshez, önmeghatározáshoz nyújt kiindulási alapot. (S professzionális pr tevékenység esetén ez adja a szervezet kommunikációs-szervező munkájának alapját is.)

Krémer Ferenc (1998) azonban úgy látja, a szerep-meghatározási igény még ennél is differenciáltabb: a polgárság érintettsége, érdekei, értékei, a politikai-igazgatási rendszer áramlatai (külső elvárások), valamint a szervezeti hatalom céljai, értékei és a mindennapi tevékenységek realitása (belső elvárások) szerint tovább árnyalható a kép. Sőt, Krémer még tovább megy, és egy harmadik közelítésmód szükségessége mellett érvel: akkor, amikor nincsen társadalmi konszenzus a társadalmi intézményeket illetően, amikor a társadalom igényli a kontroll lehetőségét, a beavatkozást, a változást. (Talán ez az, amivel a magyar rendőrség a legkevésbé sem tud mit kezdeni a rendszerváltozás óta.) A konszenzus természetesen nem lehet állandó és magától értetődő (hiszen a polgárság, a politikai rendszer szereplői, a szervezeti vezetés és az alkalmazottak között ellentétek feszülnek, az erőviszonyok változnak), követnie kell a társadalmi változásokat. Újból és újból meg kell dolgozni az egyensúlyért, időről-időre tudomásul kell venni a felbomlását.

Összefoglalóan tehát a konszenzusos demokrácia aktuális értékrendjének kell meghatároznia a rendőrség szerepét. Annál is inkább, mert az értékrend függvénye, hogy mi probléma, mi a szabályszegés, az eltérés, s mi a problémák kezelésének elfogadott módja. (Krémer, 2003, 41) Napjainkban pedig az lenne a legfőbb cél, hogy olyan szervezeti (foglalkozási) kultúra alakuljon, amely az intézményt alkalmassá teszi a társadalmi

konfliktus-potenciál csökkentésére. (Krémer et al., 2010) Csakhogy a rendőrség sem mindenható.

„Nem lehet azonban hatással azokra a tényezőkre, amelyek létrehozzák az anómiát, ezért a rendőrség ebben az értelemben kiszolgáltatott azoknak a társadalmi erőknek, amelyek hatással vannak a társadalmi viselkedésre egyfelől, másfelől pedig elvárják tőle, hogy az anómia következményeit a minimumra csökkentse. Erre azonban csak akkor lehet képes, ha a társadalom döntő része elfogadja mint közvetítőt, mint az együttélést támogató erőt, amely elősegíti, hogy az életfenntartás különböző típusai egyaránt érvényesülhessenek a normák és a törvények elfogadott keretei között.” (Krémer, 1998)

E sorok egyúttal arra is rámutatnak, hogy a társadalmi elfogadottságért meg kell küzdeni, az egyszer már elnyert (vagy társadalomtól és/vagy politikai kormányzattól kapott, vagy épp megkövetelt) szerep még nem jelent egyöntetű támogatást. Véleményünk szerint a szerep legitimálja szervezet létezését, de működésének mikéntjét nem (különösen akkor nem, ha egy célból levezetett szerepértelmezésről van szó). S e kettő közti űr az, ami leginkább megkívánja a szervezeti szintű kommunikáció tudatos menedzselését.

A rendőrség szerepe napjainkban minden multikulturális társadalomban átalakul, és működése sokkal inkább összeköt, semmint elválaszt⁵¹ magatartásokat. Az együttműködések katalizátorává válik, ahogy előtérbe kerül a másság tisztelete, a tolerancia.

Persze Krémer azt is belátja, hogy a fejlődési út nem egyenes, sokszor vagyunk tanúi visszalépésnek, amire legjobb példa a zéró tolerancia elvének terjedése. (Krémer, 2003, 41) A zéró tolerancia az első korszak, a bűnözés elleni küzdelem háborúként való felfogását idézi vissza, s Magyarországon ennek tanúi vagyunk, a II. Orbán-kormány hivatalba lépése óta különösen. Ráadásul kérdéses, hogy a társadalmi integrációt előmozdítani hivatott rendőri szerep megvalósítható-e, gyakorolható-e, ha a társadalom sok kérdésben nagy fokú intoleranciát mutat (homoszexualitás, cigánykérdés, zsidókérdés, bevándorlók), s a szélsőséges eszmék újbóli térhódításának, a szélsőjobboldali mozgalmak látványos erősödésének tanúi vagyunk. E kérdést csak tovább bonyolítja, ha a rendőrség egyik érdekvédelmi szervezete (Tettekés Magyar Rendőr Szakszervezet) komoly politikai összefonódás jegyeit mutatja egy szélsőséges nézeteket valló politikai párttal (Jobbik Magyarországért Mozgalom) és annak bázisát képező – azóta törvényileg is betiltott – egyesülettel (Magyar Gárda). (A kérdésről bővebben: Kriskó, 2009a)

⁵¹ Mint ahogyan gondolták a teoretikusok, mikor a jó és rossz, normális és abnormalis, barbár és civilizált közti választóvonalat láttak benne. Roberg, R. Roy – Kuykendall, Jack (eds.) (1990): *Police Organization and Management, Behaviour, Theory and Processes*, Brooks/Cole Publishing C., Pacific Grove, C.A

Mivel az erőszak differenciát teremt, dezintegrál, nem lehet a rendőri működés alapmotívuma, érvelnek napjainkban a rendészeti szakírók. Épp ezért a rendészetben előtérbe kell kerülnie a konszenzuskeresésnek, bár a testület továbbra sem mondhat le az erőszak meghatározott feltételek közötti alkalmazásáról.

„A rendőrség szerepe egy multikulturális társadalom integrációs rendszerében az értékrend védelme és képviselése. Magának a rendőrségnek is ennek megfelelően kell felépülnie és cselekednie. A rendőr nem képes megváltoztatni életformákat és értékeket, nem tehet többet, vigyáz arra, hogy a különbségek ne konfrontálódjanak. A rend értelme ebben a vonatkozásban az együttműködés biztosítása.” (Krémer, 1998)

Be kell látnunk, hogy Krémer maga is keveri az egyes rendőri szerepeket érvelésében, amikor értékek védelmét (második korszak), az ütközések megakadályozását (elszigetelés, választóvonal – első korszak) és az állampolgárok irányában történő szolgáltatás (harmadik korszak) követelményét fogalmazza meg. Úgy tűnik napjaink rendészete egy kevert szemléletű rendfenntartó munkát takar, amely minden korszakból át kell, hogy emeljen bizonyos rendőri attitűdöket.

Nem csoda, ha egy *új rendészettudomány* (Integrationswissenschaft) formálódásának tanúi vagyunk. A hazai szakírók az integráló jelleget leginkább a tekintetben látják termékenyítőnek és előremutatónak, hogy a rendészeti diszciplína ily módon egyszerre szólíthatja meg a teoretikusokat és a gyakorlati szakembereket. Ekként az elmélet a mindennapok gyakorlatából leszűrt tartalmakkal gazdagodva tudományos alapokon elgondolt, de a gyakorlatba átültethető megoldásokat szolgáltat. (Szabó, 2011)

II.5.2. A szerepfelfogások változása

A magyar rendőrséget átvilágító cég egyik vezetője 1997-ben a következő kívánalmakat fogalmazta meg a rendőri tisztviselőkkel szemben: legyen a tetteiért felelősséget vállaló autonóm és döntésképes személy, aki nyitott a kommunikációra, jól bírja a stresszt és állja a konfliktusokat, ugyanakkor kooperatív, megújulásra kész, terhelhető, fogékony és járatos az új technikák alkalmazásában, s világnyelveket beszél. (Prestel 1997 nyomán, Finszter, 2003, 72) De nem volt ez mindig így...

II.5.2.1. Háborút a bűnözés ellen!

Ez a korszak a 19. század elejétől a 20. század közepéig tart és egy izolált, előítéletek által meghatározott és parancsuralmi elven működő szervezetet lát a rendőrségben. A testület szinte teljes elszigeteltségben végzi munkáját, mintegy védekező jelleggel.

„A rendőr a társadalmi törésvonalak mentén tevékenykedik, ott, ahol a különböző értékek és viselkedésmódok ütköznek vagy súrlódnak. Ha a törésvonalak mélyek, az ütközések erőteljesek és gyakoriak, előfordulhat, hogy a szembenállók közé szorulva a rendőrség képezi azt a közeget, melynek fel kell fognia az ütközéseket.” (Krémer, 1998)

A társadalom minden tagja potenciális bűnelkövető, tehát mindenki gyanús, a rendőr feladat a kontroll. A rendőr sokkal inkább testi ereje, semmint szellemi képességei révén érvényesül. A szakma presztízse kicsi, a kiváltságosok nem lépnek erre a pályára (ebben már markáns különbség mutatkozik a katonai pályához képest, amely az uralkodó házak tagjai számára is vonzó). A rendőri munka piszkos, de egyben misztikus is (akár az orvosé), és előítéletek sora övezi, már csak azért is, mert gyakorta érintkezik a faji és etnikai kisebbségekkel, szegényekkel. (Bittner, 1990, 96-98)

Azokban a társadalmakban, ahol a társadalmi javak elosztásának szélsőséges egyenlőtlensége nagy különbségeket teremt az egyes emberek életesélyeiben, a hatalom is éppoly szélsőségesen elosztott. Itt a rend fogalma erőteljesen a felsőbb osztályok érdekeit testesíti meg. Az alsó társadalmi csoportok, mivel a felsőbb osztályok szabta keretek között a kijelölt célok elérésére nem képesek, saját életfeltételeiknek megfelelő megoldásokat keresnek. A normaszegés sajátos mintázatai alakulnak ki. Felülről nézve a rendszer szabályos működése azt jelenti, hogy a felsőbb osztály céljainak elérése akkor biztosított, ha az alsó osztályok nem lépik át a megszabott kereteket, azaz beilleszkednek a rendszerbe. Alulról ugyanez megfosztottságnak látszik, a célok és eszközök egyenlőtlen elosztása a rendszerből (a javak eléréséből, a nyereségből, haszonból) való kirekesztést jelenti. Krémer (1998) szerint az alsó osztályok életfeltételeibe beépített kiszolgáltatottság szükségszerűen eredményezi a rendszer működését veszélyeztető magatartások megjelenését.

A rendőri fellépés tulajdonképpen katonai akció, agresszió, s a rendőri szervezet katonáivá válik, feladatai kimerülnek az erőszak alkalmazásban. (Bittner, 1970, 5 nyomán Krémer, 2003, 47) Az előítéletek mind a társadalom, mind a rendőrség oldaláról megjelennek. A felsőbb osztályok szemében a rendőr piszkos munkát végez, a bűnnel érintkezik nap mint nap.

Az alsóbb osztályok szerint pedig a rendőr a felsőbb osztályok érdekeit és hatalmát bátyázza körül. Gyűlölet, megvetés az osztályrésze, de félnek tőle.

A rendőr mindinkább elszigetelődik a társadalomtól, s a testület ennek hatására védekező rendszert épít ki, amelynek legfőbb elemei a (katonai) fegyelem, a parancs (mindenhatósága) (Bittner, 1990) és egy sajátos szubkultúra. Ezek együttesen teremtik meg a rendőr számára biztonságot adó működési környezetet. E környezetben aztán a tisztelet kivívásának eszközévé a bűnügyi statisztika lép elő, amely a letartóztatások számával, a bírságolás összegével és egyéb számadatokkal kívánja demonstrálni az eredményességet. (Bittner, uo.)

II.5.2.2. Védjük meg az értékeket!

E szerep kialakulását (mint minden szerepváltást) Krémer (1998) a megváltozott társadalmi határokból, azok átjárhatóságából vezeti le. Azt mondja, mivel az egyes csoportok közti határok rugalmasabbak lettek és bizonyos feladatokat egyéb intézmények vállalnak át, a rendőrségnek többé nem kell őriznie ezeket a határokat. A gazdasági növekedéssel kapcsolja össze a jelenséget, amelyben - a korábban határok felügyeletére szerveződő - rendőrség immár a rendre koncentrálhat. A rendre, amely fogalom szintén új értelmet nyer.

Cain értelmezésében kétféle rend létezhet: az egyiket a rendőrség képviseli (amennyiben tisztességes emberek tömegét védi a nem tisztességesektől)⁵², a másik (alapvetően megosztott társadalomban) a domináns hatalmi csoportok érdekeinek, értékeinek és rendjének zavartalanlansága. (Cain, 1973, 21) Mindez a rendőri szubkultúra jellegzetes vonását, a „mi-ők” világlátást idézi fel.

A rend, mintegy mező képeződik le, amelyben a társadalmi konfliktusok lezajlanak és különböző csatornákon keresztül elvezetődnek. Ebben a felfogásban a rendőr katalizátor, konszenzusereső ágens, akinek tudnia kell kezelni a kulturális sokféleséget. A rendőrség ezzel behatol az egyén társas kapcsolatainak világába és az események minden addiginál szélesebb körét vonja ellenőrzése alá. (Krémer, 2003)

A rendőrrel szemben felmerül az igény, hogy legyen intelligens, és jó helyzetfelismerő, még akkor is, ha munkáját a kézművesekéhez hasonlítják a szakírók. (Wilson, 1973, 283) A hasonlat alapja, hogy a rendőrszakma fogásait nem az iskolapadban, hanem az utcán lehet

⁵² Ami alig különbözik a „vékony kék vonal” felfogástól.

elsajátítani. Ismerni kell a körzetet és adott szituációban döntésképesnek kell lenni, vagyis a diszkrecionális hatalom köré épül ez a modell. (Krémer, 2003, 51)

II.5.2.3. Szolgáltassunk biztonságot!

A *közösség szolgálata* (social service to the public) már a 1920-as években fel-felbukkant a rendőrségről való gondolkodásban (elsősorban az Egyesült Államokban), de csak a 60-as években vált meghatározó irányzattá. A szolgáltató rendőrség működésének középpontjában az ember áll, aki megvalósítja a rendet, életre kelti a jogot, vagy épp kétségeket támaszt a társadalom intézményeinek működésével szemben. E korszak teoretikusai belátják a rendőrség cselekvőképességének határait, s közösségi összefogást sürgetnek. A biztonság és rend fogalom a közös és kölcsönös jelzőkkel forr össze. Megtörténik annak belátása, hogy a rendőri szervezet nem lehet a társadalom testétől idegen, fel kell adnia különállását. A cél immár a közösség részévé válni, integrálódni a társadalomba. (Baily, 1989)

Csak hogy ez a feladat nem könnyű, s a környezettől (társadalomtól és más szakmáktól) való elkülönülést (szeparáció) olyan látványos jegyek is felerősítik, mint az egyenruha vagy fegyverviselet. Mindez nem okoz gondot akkor, ha az állampolgárok ebben nem egy tőlük független hatalom megtestesülését látják (izoláció), hanem egy értük (közös jólétükért) dolgozó szervezet munkavégzésének szükséges kellékeit. (A különbözés, beazonosíthatóság, sajátos eszközrendszer még nem feltétlen jelent elzárkózást. Nézetünk szerint ezt a különbséget is nyilvánvalóvá kellene tennie a szervezeti kommunikációnak, s a szervezet mindennapi működési gyakorlatának.)

Krémer ugyanakkor alapvető ellentmondást lát a szolgáltató szerep és a legitim fizikai erőszak monopólium között. Mert bár az erőszak eszközét a rendőr a bűnözésre adott válaszként birtokolja, annak alkalmazása nem lesz sosem szolgáltató jellegű. A szolgáltató szerep épp ezért nem a legitim erőszak gyakorlójaként, hanem a közösség önvédelmét elősegítő, bűnmegelőző és önvédelmi képességet növelő szervezetként pozicionálja a rendőrséget. Mint koordinátort és kezdeményezőt állítja a rendőrt a közbiztonság védelem porondjára. (Greenhill 1981, 60 nyomán Krémer, 1998).

A rendőr (mint problémamegoldó) a közösség támogatására akkor számíthat, ha a problémák, melyekkel foglalkozik, közösek, a közösség tagjai is problémaként definiálják azokat és elismerik a rendőr kompetenciáját. Itt újabb buktatót rejthet a jog, amelynek képviselőjében a rendőr eljár, hiszen az tulajdonképpen egy külső, objektív mérce. Ez az

akadály érlelte ki a rendőr tanító, oktató szerepét, illetve vezetett a konfliktusok feloldásában, problémás helyzetek megoldásában a nem jogi eszközök előtérbe kerüléséhez.

Ugyanakkora szolgáltató rendőrség nagy kihívása, hogy a szervezet hogyan tudja felépítését, belső világát e szerephez igazítani. (Jelen kutatás fájdalmas hiánya, hogy megállapításait a szervezet külső kommunikációjára vonatkozóan csak nagyon korlátozottan tudja a szervezet belső viszonyaival összevetni.) Tény, hogy a szervezetek gyakorta más képet mutatnak kifelé, mint befelé. *„Nem számíthatunk arra, hogy a demokratikus rendőrség összhangban lesz a demokratikus társadalommal, hogyha belső rendje eltér a társadalmi normáktól és értékektől.”* (Berkeley, 1969, 29 idézi Krémer 1998) Nem lehet tehát a szervezet belülről militáns, autokratikus, s kifelé demokratikus, konszenzuskereső, párbeszédet folytató, mert a törés a szervezet külső és belső világa között ellehetetleníti a szolgáltatást.

E rendőrségi modell azonban a társadalommal szemben is támaszt elvárásokat, például, hogy legyen erős középosztály, legyen széles konszenzus az értékek, normák tekintetében. A rend a (domináns) középosztály rendje, az értékek a középosztály értékei lesznek. Ez a felsőbb társadalmi osztálynak is megfelel, mert stabilitást biztosít, az alsóbb osztályok pedig azért fogadják el, mert kitörési pontot látnak benne a középosztály felé. Ugyanakkor ez azt jelenti, hogy ott, ahol gyenge a középosztály és/vagy nem képes a társadalmi értékrendet meghatározni, nehezen valósítható meg a szolgáltató rendőrség koncepciója. (Demokráciadeficit, értékvesztett társadalomban e modell megbicsaklik.)

II.6. A rendőrség és a társadalmi problémák

„A rendőrséget eredetileg azért hozták létre, hogy harcoljon a törvénytiszt, a banditizmus és a bűnözés csapásai ellen. Ma azonban sokkal többet várunk tőle: azt, hogy küzdjön a társadalmi kirekesztettség és annak oly romboló hatásai ellen, hogy válaszoljon a tértelenség, a szociális bizonytalanság és az elhagyatottság érzése keltette szenvedésekre; hogy megfékezze a rombolási vágyat, mellyel egyesek csak azt akarják bizonyítani: ők is léteznek. Itt húzódik ma intézményeink vízváltója, az önök mindennapos tevékenységének frontvonala.” (Wacquant, 2001, 124)

Loic Wacquant *A nyomor börtönei* című munkájában a zéró tolerancia világméretű terjedéséről számol be. A gondoskodó államból a büntető államba való átmenet folyamatát írja le, amely során a rendőrség (rendészeti igazgatás) feladata lesz minden, a többségi társadalom által nem tolerált viselkedési forma, állapot, élethelyzet megrendszabályozása. A

szociális területekről fokozatosan kivonuló, illetve a problémákkal (munkanélküliség, hajléktalanság, nyomor és városi erőszak stb.) megküzdeni képtelen állam büntető választ, annak hatásait írja le és illeti igen éles kritikával. A háttérben nyilvánvalóan az államok elosztó rendszereinek hiányosságai és diszfunkciói állnak, amelyek Európa-szerte a szegénység kriminalizálásához vezetnek/vezettek.

A mű aktualitását témánk szempontjából aláhúzza, hogy az elmúlt években Magyarországon is felerősödött az a törekvés, amely a segélyezési (szociális támogatási) és foglalkoztatási rendszer büntető célzatú ellenőrzését szorgalmazza. Különösen aktuális mindez akkor, amikor az újonnan hivatalba lépő belügyminiszter, Pintér Sándor, mint a rendészeti igazgatás feje, maga is állást foglal e kérdésben:

„...Segélyt fizetnek az önkormányzatok, igen gyakran szinte követelmények nélkül, ugyanakkor tönkremegy a település, mert a legelemibb rendet sem képesek fenntartani.

– Segélyért munkát? A monoki modellt alkalmazzák az árvízvédelemben?

– Azt mondom, hogy aki egészséges, dolgozzon, és ne kapjon segélyt munka nélkül. Az önkormányzat foglalkoztassa a település munkaképes lakóit: tisztítsa velük ki a vízelvezető árkokat, tartassa karban a védműveket. És mindezt fizesse meg őket...”⁵³

De megkérdezték a belügyminisztert a bevezetni kívánt „három csapás” (kriminológiai irodalomban „három dobás”, illetve „corner szabály”) törvényről is, a fegyintézmények 120-130%-os telítettsége ellenére is az elzárás büntetések kiterjesztéséről, a rendőrség létszámának emeléséről.⁵⁴ Június 14-én az *Este* műsorában pedig arról szólt, ha szükséges, megnyitnak nemrégiben bezárt fegyintézményeket, hogy az állam büntető hatalmát érvényre juttathassák.⁵⁵

⁵³ http://www.nol.hu/belfold/20100618-nem_szamit_a_politikai_hovatartozas)

⁵⁴ <http://www.168ora.hu/itthon/pinter-sandor-ha-szukseges-ki-kell-nyitni-a-bezart-bortonoket-56714.html>

⁵⁵ Mindez így is történt, hiszen 2011 januárjában a büntetés-végrehajtás 2010-es évét értékelő beszédében Kökényesi Antal altábornagy, országos parancsnok elmondta, 2010. december 31-én a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben 16 329 fogvatartottat őriztek, közülük minden harmadik előzetes letartóztatott volt, ami a végrehajtási intézetek 133%-os telítettségét jelenti. Ennek további növekedésével számolnak a szigorodó ítélkezési gyakorlat és a kormányváltás óta hatályba léptetett új törvények (különösen a három csapás törvény) együttes hatására. A kormány az év végén 4,3 milliárd forint többlettámogatást adott a testületnek, amelyből az adósságait rendezhette. Nyár közepén újból megnyitják a felújított Gyorskocsi utcai 240 férőhelyes fegyintézetet, de ettől az intézkedéstől sem várható az intézmények leterheltségének, zsúfoltságának csökkenése,

A miniszter nyilatkozatai hivatalba lépésének első heteiben mind azt erősítették, hogy az állam büntető szigora felerősödik, miközben nem esik szó a szociális ellátó rendszerek állapotáról, átalakításának vezérfonaláról, e tekintetben a jogalkotók mozgásteréről. Szintén a represszió irányába történő elmozdulást vetítette előre a Nemzeti Együttműködés Programja, amely a Btk. szigorításának szükségességét vetette fel, s a rendőrség személyi állományának növelése és méltóbb javadalmazása igényével lépett fel. E dokumentum is a három csapás törvény erejében bízva kívánta (kívánja) visszaszorítani a bűnözést, s javítani az emberek biztonságérzetét. (Nemzeti Együttműködés Programja)⁵⁶

Az állam erősödő szigorát mutatják a KRESZ változásai, az elzárással büntethető cselekmények körének kibővítése, a bírságolási gyakorlatban a pénzösszegek emelkedésének drasztikus mértéke, s a felvetés, amely az iskolákban erőszak alkalmazására is felhatalmazott iskolaőrök alkalmazását tenné lehetővé.⁵⁷ A belügyminisztérium szóvivőjének nyilatkozata némiképp ellentmondásos volt a tekintetben, hogy minek is tekintsük az iskolaőrt. Hiszen a közlemény leszögezte, hogy nem erőszakosságról és nem rendészeti szervezetről van szó, hanem egy olyan kezdeményezésről, amely által a kormány biztosítani kívánja az oktatási intézményekben a biztonságot. S feladata ellátása során az iskolaőr erőszakot alkalmazhat.⁵⁸ (Tehát az iskolaőri funkció mégiscsak a rendőrség rendet fenntartó, biztonságot óvó feladatát

2010. december vége óta ugyanis alig egyetlen hónap leforgása alatt 350 fővel emelkedett a letartóztatottak száma. (Fekete Gy. Attila: Alig bírják a börtönök a fideszes szigort, *Népszabadság*, 2011. január 28. http://nol.hu/belfold/20110128-szukulo_bortonkapacitasok) Egy évvel később pedig éves miniszteri meghallgatásán Pintér Sándor megint csak az immár 138%-os telítettséget jelző börtönviszonyok ellenére is azt nyilatkozza: „Több a rendőr, több a rab is”. (http://nol.hu/belfold/pinter_tobb_a_rendor_tobb_a_rab_is)

⁵⁶ Jegyezzük meg, Harriet Sergeant „*The Public and the Police*” című munkájában épp arra hívja fel a figyelmet, hogy a rendőrségre költött kiadások soha nem látott magasságokba szöktek, de ez nem hozott nagyobb társadalmi elfogadottságot vagy nagyobb eredményességet, sőt, a brit rendőrökkel szembeni elégedetlenség csak nőtt, ahogyan a testülettel szembeni reklamációk, panaszok száma is meredek emelkedést mutat. (Sergeant, 2008, 7) Angliában és Walesben történelmileg magas a bűnözési ráta, a fejlett országok legmagasabbjai között szerepel, így az egy rendőrré jutó terhelés szinte kezelhetetlenül nagy. Az adminisztratív papírmunka olyannyira eluralta a szervezetet, hogy a rendőrök már csak mintegy munkaidejük 14%-át töltik járőrözéssel. Mindez az 1964-es rendőrségi törvényt követően erős központosítással is együtt járt. A közvélemény nem gyakorol befolyást a szervezetre, minden döntést a politikusok hoznak meg.

⁵⁷ <http://www.hir24.hu/belfold/2012/04/18/iskolaorok-gatolnak-meg-a-logast/>

⁵⁸ http://hvg.hu/itthon/20120419_iskolaor_bm

látja el, s felhatalmazása van erőszak alkalmazására, amely ugyancsak a rendőri hatalom fundamentuma.)

II.7. A rendőrség és a politikai szféra

A demokratikus politikai hatalom a társadalom szükségleteinek tervezője, fejlesztője és koordinátora. A társadalom érdekeinek, értékeinek megjelenítői és érvényesítői a politikai pártok, amelyek szervezeti keretet nyújtanak az állampolgárok politikai életben való részvételéhez. Egyetlen párt sem irányíthat semmilyen állami szervet. Pártok és közhatalom szétválasztásáról törvény gondoskodik. Alkotmányos demokráciákban a politikai működés alárendelt a társadalom olyan alapelveinek, mint a jog uralma, a hatalmi ágak szétválasztása és az emberi jogok tisztelete. A hatalom gyakorlása során pedig a fejlett politikai kultúra (ha valóban fejlett) biztosítja a fölényhelyzet önkorlátozó érvényesítését, politika és gazdaság, politika és szakigazgatás elválasztását, valamint a politikai döntések ellenőrzésére hivatott (társadalmi, jogi, szakmai) kontrollok működését.

„A politika bizonyos államcélok elérésének művészete, a közigazgatás a célok elérésének eszköze.” (Magyary, 1942, 103)

A közigazgatás azonban maga is szakmák foglalata, amivel a politikai döntéseknek számolnia kell. A jó kormányzás összhangot létesít az egyes igazgatási területek között, közvetíti az állampolgári szükségleteket, és egyúttal támogatásokat biztosít a közigazgatás működéséhez. A szakmák és feladatok eltéréseiből adódóan a politika és a szakigazgatás kapcsolata nem minden igazgatási ágazatban azonos tartalmú és terjedelmű. Vannak politikailag színtelen területek, ahol az állam organizatorius (szervező) funkciókat teljesít. Itt szakértelemre, s nem hatalomra van szükség. A szakigazgatás politikailag terheltebb ágazatai azonban politikai konfliktusok forrásai lehetnek, nem egyszer választási küzdelmek központi kérdéseivé válnak. A szakigazgatásnak azok az ágazatai tudnak harmonikus kapcsolatot kialakítani a politikával, amelyekben az organizatorius elemek vannak túlsúlyban. (Finszter, 2003, 99)

A közhivatal a közigazgatás azon szervezeti egysége, amelynek feladata a társadalom igazgatási eszközöket igénylő közös szükségleteinek folyamatos biztosítása. Ilyen szervezet léte, hatásköre, illetékessége jogszabályhoz kötött. Hivatalnokai igazgatási jártassággal és közjogi felkészültséggel kell, hogy rendelkezzenek; minden hatósági intézkedésük jogi felhatalmazásból ered. Minden közhivatalnak van egy institucionális, szervi, és valamilyen

szakirányú működése (amelyet a kitűzött célok elérése érdekében végez). Ez adja szervezeti kultúrájuk heterogenitását. Mert míg egyrészt szükség van a szervezeti tevékenység bürokratikus értékeire, másik oldalról szakmai preferenciák nyomása valósul meg. E kettő harmonizációja Max Weber szerint annak függvénye, hogy a személyes szabadság biztosított-e, a hivatali hatáskörök jogszabályokban vannak-e lefektetve, az egyes állásokat szerződéses viszonyban töltik-e be az emberek, akinek szakképzettsége van a feladat ellátásához. Fontos e harmónia szempontjából az előmeneteli rend jogi szabályozása, a pozíció és a személy elválasztása, a szigorú és egységes fegyelem, valamint a kontrollmechanizmusok működése. (Weber, 1987, 228)

III. Rendészet hazánkban

Miután az előző fejezetekben rámutattunk a rendészet és rendőrségek általános, közös attribútumaira, rendeltetésére, itt az idő, hogy részletesebben megvizsgáljuk a magyar rendőrséget. A következőkben nagy vonalakban áttekintjük a történelmi utat, amit a szervezet államalapításunk óta bejárt, majd sorra vesszük a szervezetelmélet azon kérdéseit, melyek feltárják a rendőrség mint kommunikációs ágens (kollektív ágens) kommunikatív viselkedésének determinánsait. Mivel azonban minden kollektív ágens individuális ágensek együttműködését rejti, úgy illik, hogy a korábbi fejezetben tárgyalt szerep (társadalmi rendeltetés, létok) fogalom párját, a rendőri foglalkozási szerepet is tárgyaljuk néhány szóban (mint a szervezeti kommunikáció egy másik jelentős fundamentumát). A fejezetben tehát a szervezet története, fejlődése, szabályozásának főbb elemei mellett megjelennek a szervezeti kultúra további építőkövei: értékek, érzések, feltevések, attitűdök, nyelvhasználat (zsargon), szimbólumok stb. Ezen jegyek feltárásával a szervezeti identitáshoz mint a szervezeti arculat objektív alapjához kívánunk közelebb jutni.

E fejezet szakirodalmi forrásanyaga elsősorban hazai történeti munkákból, valamint vezetés- és szervezéseméleti írásokból, illetve a kulturális antropológia és a szociológia néhány szerepelméletekkel kapcsolatos publikációjából áll. A cél a szervezet alapvonásainak megrajzolása, ezért sem a történeti feldolgozás, sem a szervezetszociológiai elemzés nem lehet részletekbe menő, beéri az eredmények összegző bemutatásával.

III.1 Rendőrségi modellek

A magyar *rendvédelem* története szorosan összekapcsolódik a *közigazgatás* és *véderő* alapvető kérdéseivel, ezt a szervezet identitásának vizsgálatakor nem felejtethjük el. A kárpát-medencei rendvédelemről nagyon röviden annyi mondható el, hogy a nyugat-európai típusú rendvédelem perifériáját alkotta mindig, s kierielt modellek átvétele szabta meg működési kereteit. A fejlődés egyes vonásai itt – a perifériára szorultság okán – némi késéssel jelentkeztek. (Parádi, 1996)

A *kontinentális* vagy *francia-porosz modell* alapja az alkotmány, az írott jogi normák, erősen központosított, nyomozási elven működő igazságszolgáltatással kapcsolódik össze. Az állam büntető igényének feltétlen érvényesítése áll célkeresztjében. Az utóbbi évek nagy tanulsága, hogy az e mintára létrehozott szervezetek a közösségi rendészet, közösségi

bűnmegelőzés felé kénytelenek nyitni, s problémaorientált szervezeti magatartást próbálnak kialakítani (lásd Németország).

Mindennek egyfajta ellenpólusa az *angolszász modell*, amely történeti alkotmányon, s a belőle levezethető normákon nyugszik, decentralizált berendezkedés jellemzi, s igazságszolgáltatása vádelv alapú az ügyészségek nyomozóhatósági felhatalmazásaival. E közösségi modell archetípusa a londoni rendőrség (Metropolitan Police), amely az amerikai ugyancsak decentralizált modell alapját adta. Csakhogy története során e szervezet is professzionalizálódott, átpolitizálódott, elérte a korrupció, s jócskán eltávolodott korábbi eszmeiségétől, s egyúttal a közösségtől is, melynek szolgálatára létrejött. Ebben persze nagy szerepe volt, mint más szervezetek esetében is, a motorizációnak és az informatika fejlődésének. Az eredmények azt mutatják, hogy a szervezet bár szakmailag és infrastrukturálisan fejlődik, felderítési eredményessége csökken, ha társadalmi kapcsolataiból veszít, azok meglazulnak. Ezt tetézi, hogy a feljelentési hajlandóság is visszaesik, a hatóságok késedelmes értesítése pedig tovább rontja a felderítési eredményességet. (Finszter, 2003, 54)

A *pártállami modell*, amely a korábbi kelet-európai berendezkedésnek felel meg, a szovjet rendvédelem által a 30-as években kiépített mintát követi. Erősen centralizált és militarizált a rendőri működés, amely közvetlen pártirányítás alatt áll. A testületbe belépők kiválasztásának elsődleges szempontja a politikai megbízhatóság. A rendvédelem törvényi szabályozása gyakran teljességgel hiányzik. (Danielisz – Jármay, 2008, 29-30)

A rendvédelem, közigazgatás és véderő alkotta szerves egységet csak a polgári társadalom keretei feszíthették szét, s váltak el egymástól fokozatosan az egyes tevékenységek. Előbb a véderő és közigazgatás, majd a haderő és rendvédelem szétválása zajlott le, ez utóbbi már több lépcsőben, sokszor ellentmondásokkal terhelt. Volt, hogy a katonai közigazgatás vonta magához a civil közigazgatási feladatokat, máskor a közrend fenntartásának feladatai a közigazgatás illetékességébe kerültek. Ez a rendvédelem-honvédelem tengelyen olyan időről-időre felmerülő közeledést-távolodást jelentett, amely máig kihat a szervezet szerepfelfogására.

III.2 A magyar rendészeti modell

Az első fejezetben már szoltunk róla, hogy a rendészet fogalom alkalmazása sajátosan magyar megközelítése a közrend és közbiztonság megteremtésére és megóvására tett állami, kormányzati, társadalmi, vállalkozói és civil állampolgári tevékenységeknek,

viselkedéseknek, szándékoknak és magatartásoknak. Annyiban megfelel az európai gondolkodásnak, hogy a rendőrség más országokban, példának okáért Németországban⁵⁹ is csak egyik típusa a rendészeti szerveknek, s a tevékenység több területet, legtöbbször számos egyéb szervezetet ölel fel. A magyar szóhasználat tulajdonképpen egyfajta állásfoglalás is a rendészet–rendvédelem-vitában, amely a rendészeti funkciók katonai, illetve közigazgatási kötődésének erőssége tárgyában merült fel.⁶⁰ A rendőrségek alkotmányos demokráciákban betöltött szerepével foglalkozó szakírók kevés kivételtől⁶¹ eltekintve ugyanis idehaza és a kontinensen is azt vallják, a rendészetet a közigazgatás részeként kell kezelni, még akkor is, ha a hatósági és kényszerítő funkciók össze is mosódnak a szervezetben. (Dorning, 1922; Szamel, 1990 és 1995; Szikinger; 1998 Finszter 2003) A következőkben azt vizsgáljuk meg, milyen sajátos elemek, stílusjegyek, tradíciók és emlékek vannak jelen, akár történelmi örökségként, a magyar rendészeti működésben, a rendőri szervezetben.

III.2.1 Történelmi előzmények

Államalapításunk korában a vármegye rendszerre alapozott közigazgatás működött, ez szabta meg a rendvédelem kereteit is. A legfontosabb két (nemesi) fórum a közgyűlés és a vármegyei ítélőszék volt. A rend fenntartása és a bűnök szankcionálása a várispán kezében volt, akinek katonai helyettese a hadnagy, ítélkezési jobbkeze az udvarbíró volt. De szintén a rend fenntartásának szolgálói voltak az ispánok, határispánok és erdőispánok. A rendészet korabeli formájáról Szent László királyunk dekrétumai nyújtanak eligazítást. Hiszen e szabályozások tárgyalják a tulajdonnal való visszaéléseket, a bírói törvénytételt, az emberölés (és más törvénszegés) szankcióit, a tizedesek, századosok eljárását, a próba mikéntjét, s e királyi határozatok rendelkeznek a végek őrzőinek feladatairól.⁶²

A határigazgatás sajátosan magyar formáját adták a bánságok, melyek vezetője igazgatási, katonai, igazságszolgáltatási hatásköröket tudhatott magáénak. I. Szent László uralkodása

⁵⁹ Albrecht Funk felhívja a figyelmet arra, hogy Németországban például teljesen megtévesztő német rendőri erőről beszélni, mikor az 16 állami rendőri erőből és számos szövetségi szintű intézményből (például Bundeskriminalamt, Bundesgrenzschutz stb.) tevődik össze. (Funk, 1995, 70)

⁶⁰ Lásd erről részletesen Szikinger 1998, 96-121., illetve az I. fejezet 2. lábjegyzetét.

⁶¹ Berényi Sándor (1990): Közigazgatás a modern társadalmakban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

⁶² Parádi József (1996) ugyanakkor még korábbi gyökereket azonosít be a törzsi korszakban, az ún. etnikai határvédelem intézményét. Példaként a talmácsokat és a kölpényeket, valamint a székeleyeket és kabarokat hozza.

idején már létezett a modern (nem próba típusú) nyomozás, amely a királyi bíró hatáskörébe tartozott.

A rendvédelmi rendszer változásában a következő mérföldkő a királyi vármegyék nemesi vármegyékké alakulása. A tizedesek, száznagyok, hadnagyok helyébe az alispán, a szolgabíró (iudex, iudices nobilium) és az esküdtek léptek. A falvak önkormányzatának élén a falusi bíró állt, aki egészen a 19. századig felelt a falu rendjéért, biztonságáért. A város önkormányzatának élén a városbíró állt, az ő felelőssége volt a közrend biztosítása. Az egyes városrészek fertálymesterek felügyelete alá tartoztak, és minden városi polgár részt vett a közbiztonság fenntartásában. A végrehajtó hatalom képviselői voltak, s kényszerítést alkalmazhattak a poroszlók, akik a bűnösök kézre kerítésében segédkeztek, előállítást végeztek. (Christián, 2010, 26)

A rendvédelem-történet fontos mérföldköve Mátyás király trónra lépése, az államhatalom központosítása és az ún. Decretum Maius törvénykönyv megalkotása. Mátyás idején a legfelsőbb szintű igazságszolgáltatás a „király személyes jelenlétének bírósága” képviselte, amely mindinkább háttérbe szorította a nádor vagy országbíró időszakosan üléselő törvényszékét. (Bertényi, 1996) E központosítást aztán szétzilálta az ország három részre szakadása. Erdélyben a király hatalmát a vajda képviselte mind bírói, mind hadügyi, mind pénzügyi tekintetben. A székelyek és a szászok azonban nem álltak a joghatósága alatt. A székelyek élén az ispán állt, s ő volt a székek bírósági ellenőre is. Az ítélezés a hadnagyok, a székbírók és a székgyűlés jogköre volt. A szászok a szebeni ispán joghatósága alatt rendészeti kérdésekben autonómiával bírtak (a királybírók kinevezésének jogát is megkapták Mátyástól).

A török nem szólt bele Erdély belső igazgatási ügyeibe, de a Porta hozzájárulásához kötött minden katonai és külpolitikai döntést és lépést. Erdély számára a Királyi Tábla volt a legfőbb bírói fórum, az igazságszolgáltatás pedig az ítélmester, falubírák és a székek, a magisztrátus, illetve a városbíró kezében volt. A 16. században jelent meg a darabontok fegyveres katonai és rendfenntartói csoportja. (Parádi, 1996) A Habsburg Birodalomba olvadó királyi Magyarországon Ferdinánd 1528-ban állította fel a Magyar Tanácsot (Consilium Hungaricum), amely a nádor elnöklete alatt működött. Bár székhelye Pozsony volt, összehívására jobbra Bécsben került sor (adóügyekben).

A török hódoltsági területek közigazgatási egységei a vilajetek és a szandzsák voltak, élükön a szultán által kinevezett pasák, valamint a bégek álltak. A falvak és városok működése szempontjából legfontosabb közigazgatási feladatokat a kádi hivatalok látták el. A

tatár és rác martalócok, valamint a rablók fosztogatásai hívták életre (a spontán kialakuló) a parasztvármegyét élén a parasztkapitánnyal. (Mezey, 1996 nyomán Christián, 2010, 28-29)⁶³

A török hódoltság végéig a rendvédelem rugalmasan alkalmazkodott a változó körülményekhez, legfontosabb jellemzője pedig az alulról szerveződés volt. A helyi közösség rendvédelmi szolgálatának megszervezése és irányítása az önkormányzatok elidegeníthetetlen joga volt.

III.2.2 A 18. és 19. századi magyar rendvédelem

„Magyarországon az 1848. előtti rendi alkotmány korszakában a nemes vármegye közigazgatása és igazságszolgáltatása a táblabírák kezében volt. A közigazgatás közegeiként szerepeltek a várnagyok, persekutorok, csendbiztosok, pandurhadnagyok; pandurok, hajduk, börtönőrök; városokban pedig a városkatonák, darabontok, alabárdos éjjeli őrök, bakterek stb.” (Laky, 1921, 3)

A rendi társadalomban a nemesekre a Hármaskönyv törvényeit, a városi polgárookra a tárnoki jogot, a bányászokra pedig a bányajogot alkalmazták a „mindenkinek a magáét” elv szellemében. A nem nemesek főbírája első fokon a földesúr volt, akinek igazságszolgáltatási jogát az úriszék és a helység bírása gyakorolta. A kiváltságos területeken saját igazságszolgáltatási szervek is működhettek. A társadalmi együttélésben az írott joghoz képest nagyobb szerepe volt a szokásjognak. Mindig az adott közösség normarendszere volt a mérce, amely alapján az egyén cselekedete megítéltetett. A magatartásokat a közvélemény általi elítélésük tette büntetetté, s az elkövetőt kítaszítottá.

A társadalmon kívüliek legnépesebb csoportját a betyárok jelentették ekkoriban. Részben tudatosan, részben kényszerből választották a bűnöző életmódot. A szakirodalom két nagy csoportra osztja őket: az alföldi nagyállattartáshoz és kereskedelemhez kapcsolódó, illetve a hegyvidéki csempészéshez, útonálláshoz, rabláshoz, fosztogatáshoz kötődő elkövetőkre. Utánpótlásukat elsősorban a katonaszökevények és pásztorok adták. A betyárvilág fennmaradásának alapja elsősorban a társadalmi ellenőrzés hiánya és a bűnüldöző szervek működésének hiányosságai voltak. Ahogy a civilizációtól érintetlen területek egyre zsugorodtak, s a hatósági fellépés megerősödött, leáldozott a betyárvilágnak.

A bűn fogalma tájegységenként és etnikumonként változhatott. S a közvélekedés gyakran nem esett egybe a tételes jogi normákkal. Leggyakrabban megszégyenítő büntetést alkalmaztak a bűnelkövetőkkel szemben. (Gergely, é.n., 80-82)

⁶³ Mezey Barna (szerk.): Magyar Alkotmánytörténet. 2. átdolgozott, javított kiadás. Budapest, Osiris, 1996, 110.

Az abszolutizmus és a reformkor már nem az alulról szerveződés, hanem a centralizáció, a központosítási törekvések virágzásának időszaka. A rendvédelem és a közigazgatás kérdéseiben (is) a Helytartótanács rendelkezett. II. József politikáját a központosítás és az egységesítés hatotta át mind a közigazgatás, az adórendszer, a nyelvhasználat és a rendvédelem vonatkozásában. 1776-ban Bécsben rendelet született a rendőri őrség (Polizei Wache) megszervezésére. Majd a reformok részeként Pesten, Budán és Pozsonyban megalakult a Stadtpolizeiamt (városi rendőrhivatal), elsődlegesen inkább politikai, semmint tényleges rendfenntartói feladatokkal, valamint néhány városban ekkor születtek meg a Rendőr-igazgatóságok.

Szótárainkban a rendőr (Polizei-landreiter) már akkor előforduló lexéma, amikor a köztereken és köztudatban nemigen találkozunk vele. Első említése Márton József nyelvész magyar-latin nyelvű lexikonában található, amely 1823-ban került kiadásra. Tíz esztendővel később Fogarasi János diák-magyar műszókönyvében már a mai értelmében szerepelt a szó: „rendőr”, néhány éven belül pedig már zsebszótárakban is fellelhető volt. (Kósa, 2000)

A rendőrök elődeiként az *éjjeliőröket*, *városkapuőröket*, *strázsákat* szoktuk említeni, hiszen Pest-Budán a 18. század közepén ők léptek fel a kocsmai vagy utcai verekedőkkel és csendháborítókkal szemben. Mindössze egy 5-6 fős társaságról beszélünk ekkor. 1791-ben azonban már Pest város költségvetése külön tételként számol a rendőrség személyzeti kiadásaiival. Ekkor a rendőrség tulajdonképpen a katonaság mintájára szervezett *darabont század* volt, amely militáns jegyeit sokáig magán hordta, s csak hosszú évek változásai érlelték önálló szervezetté.

Rendészeti feladatokat láttak el rajtuk kívül a *partfelügyelők* telente jégzajláskor és nyaranta a fürdőzők felügyeletével, illetőleg a piacon szolgálatot teljesítő *húsfelügyelők*. Ez utóbbiak mint kvázi fogyasztóvédők ügyeltek a húsok kimérésére és árazására, s mintájukra hozták létre később a szén- és faárusítás felügyeletét is.

Az 1800-as évektől felgyorsuló fejlődés magával hozta az egyes tisztségek betöltéséhez kapcsolódó jogok és kötelességek szabályzatba foglalását, a tiszti és őrszemélyzet különválasztását. A rendőrség létszáma ekkor 134 fő, a 120 fős rendőrlegénységgel együtt. A mind több feladatot magára vállaló szervezet, hogy az adminisztráción túl a közrend védelmét is el tudja látni, s mozgékonyabb legyen „mezei kapitányságot”, s mellette „lovass rendőri osztályt” hozott létre. Az éjjeli őrszolgálat ellátásában pedig katonaságon kívül a polgári lövészekből alakult „polgári őrhad” segítségére is támaszkodott. (Kósa, 2000, uo.)

III.2.3 A szabadságharctól a kiegyezésig

Törvényhozóink mintegy két évtizeddel lemaradva nyelvészeinktől, 1840-ben szólnak első ízben a rendőri szervezetről az 1840. évi IX. törvénycikkben. A jogszabály „mezei rendőrséget” említ, amely tartalmában eltér a mai rendőr fogalmunktól. A maival valóban rokonságot mutató rendőrség megszervezése az 1848-as jogalkotók érdeme.

Az egymást gyors egymásutánban váltó rendőri vezetők az országos rendőri hatalmat mint a Belügyminisztérium rendőri osztályának vezetői látták el (fejenként alig 1-2 hónap időtartamig). Szemere Bertalan miniszter intézkedéseiből az tűnik ki, hogy francia mintára szervezte meg a rendőrség központosítását.⁶⁴

A világosi fegyverletétel merőben új viszonyokat hozott, előbb a magyar rendőrök mellé rendőri biztosokat (besúgókat) nevezett ki Haynau, majd átszervezés címén az osztrák hadtest rendőri osztálya lépett a magyar rendőri erők helyébe. Laky Imre ezért mondta, hogy míg 1848 virágzó betyárvilágot talált, a Bach-korszak elhozta a *Beamterek* és *Bezirksrichterek* korát, akik a táblabírákat váltották székeikben. E hivatalnokok sokkal inkább a politikai eszmék és érdekek, a rendszer kiszolgálói lettek, semmint a közrend letéteményesei. (Laky, 1921)

Rendfenntartó feladatának az osztrák rendőrség nemigen tudott eleget tenni, hiszen a személyi és vagyonbiztonság megteremtésénél fontosabb feladata volt a politikai célú szervezkedések, kezdeményezések felderítése, a felségsértők felelősségre vonása. Ekkor hozták létre az Útlevel s Idegenek Hivatalát.

Szentivónyi Vince, Pest kerületi biztosa, a következőkben szabta meg a rendőrség hatósági illetékességét: „kivilágítás, bérkocsik viteldíja, kávéházak, szállodák ellenőrzése, tolvajok, kéjhölgyek feletti felügyelet”. A főkapitány a tanácstól négy koldusőri, két térbiztosi és négy poroszlói állomás szervezésére kért engedélyt ideiglenesen, a zsandárság felállításáig. (Kósa, 2000)

⁶⁴ Budának és Pestnek ekkor mintegy 110000 lakosa van, s több ízben megfogalmazódik a két város (Óbudával is való) egyesítésének gondolata, s fővárosi rangra emelésének igénye. (Ez papíron 1949-ben meg is történt, de tényleges megvalósítására nem került sor, s a kérdés csak a kiegyezést követően merült fel ismét.)

III.2.4 A zsandárság

1850. január 18-án kelt belügyminiszteri rendelet értelmében megalakult a katonai mintára szervezett, fegyveres, politikai elnyomó szervezet, a *zsandárság*. A testület nem idegenkedett a hatalommal való visszaéléstől, hamis vádaskodástól, és széleskörű jogokat kapott a rendteremtés minden területén. Szinte korlátlan fegyverhasználati joguk volt, felhatalmazással bírtak a személymotosásra, házkutatásra. Jutalmazási rendszerük⁶⁵ csak tovább növelte a testületben amúgy is jelenlévő lekiismeretlenséget, s ügybuzgalmat, amely a lakosság zaklatásában öltött testet.

„A zsandár szó, mely arra lett volna hivatva, hogy a közönségben az államhatalomba vetett bizalmat ébressze és növelje, egyszerűen a gyűlölet tárgyává lett s az maradt hosszú ideig. E gyűlölet ellenszenv alakjában átöröklődött a társadalomban mindenféle rendőri intézmény iránt az alkotmányosság helyreállítása utáni időkre is.” (Laky, 1921, 3)

1850-ben a városokban, így Pesten is városkapitányságok felállítására került sor Karl Geringer tejhatalmú császári biztos felügyeletével. A központi császári és királyi pest-budai rendőrigazgatóság mellett tovább működött, bár jelentősen csökkentett állománnyal és hatáskörrel, az abszolutizmus előtti városi rendőrség, amelynek „községi rendőrség” lett a neve. A községi rendőrségeknek be kellett érnie a tisztán közigazgatási feladatokkal (tűz-, út-, építésrendészeti és szegényügyek felügyeletével).

III.2.5 Átszervezés Pesten

1861-ben Pest város rendőrségét önkormányzati alakulattá szervezték, s élére Thaisz Elek került főkapitányi rangban, s e tisztséget 1885-ig töltötte be. A testület szolgálati szabályzatát a városi tanács adta, s ezzel illetékességébe utalta a közrendészeti szabályok személyi, közegészségi, közbátorsági, vásári, közlekedési, valamint a kihágások büntetésének intézését. Ugyancsak ekkor hozták létre a *békebiztosok* és *rendbiztosok* tisztségét. Három hónap próbaidő után esküdtek fel, s kezdték meg szolgálatukat, amely nem ismerte a szolgálaton kívüli idő fogalmát. A nyájasság és előzékenység kötelező volt számukra, tartózkodniuk kellett az ittasságtól, a megvesztegethetőségtől, a hivatali visszaéléstől és az álnokságtól.

⁶⁵ Munkájukért ún. tagliát kaptak az elfogott polgári személy számára kirótt büntetések nagysága szerint. (Kósa, 2000)

A felderítési eredményesség alacsony mutatói mellett a költségek folyamatos emelkedése végül a szervezet államosításának igényét vetette fel. 1867. október 23-án a közgyűlés feliratban fordult báró Wenckheim Béla belügyminiszterhez, s kérte az állam részvételét a testület finanszírozásában. Az új szabályozásból ismerjük a rendőrség feladatait: toloncügy, házmotózás, cselédügyek, eljárás ipari és kereskedelmi ügyekben, az ipari segéd munkások körüli teendők, kisebb királyi haszonélvezetek feletti felügyelet.

A fővárosi rendőrség számára jelentős fordulatot hozott az 1872-es év⁶⁶, amely megvalósította Buda, Pest és Óbuda egyesítését, s nyomában az egyesített városok rendőrségeinek összevonását. 1873. december 10-én⁶⁷ a közgyűlés döntött a „pestvárosi rendőrség” állami kezelésbe vételéről. (Kósa, 2000)

III.2.6 A kiegyezéstől az első világháborúig

A Magyar Királyságban a kiegyezést követően – hasonlóan az Osztrák Császársághoz – két pilléren, a rendőrségen és a csendőrségen nyugodott a rendvédelem, amelynek szabályozási hátterét a törvényhozásunk által önállóan kidolgozott törvények adták. Állami és önkormányzati rendőrségeket találunk közvetlen miniszteriális, illetve önkormányzati irányítás alatt. E kettős jelleg biztosította, hogy a szolgálat ellátásának keretfeltételei egységesek legyenek országos szinten, a feladatok végrehajtása során (saját végrehajtási utasítások alapján) mégis igazodni lehessen a helyi igényekhez, sajátosságokhoz. Az állami és városi rendőri erők összlétszáma ekkoriban 12 000 főre becsülhető. Ehhez adódott még a Magyar Királyi Határrendőrség mintegy 600 fős (16 kapitányságot és 27 kirendeltséget működtető) állománya. Mindez azonban alapvetően a városok biztonságát célozta, a vidék, amely a községek pénzügyi korlátaiból kifolyólag nem tudott rendőrséget fenntartani, kiszolgáltatott volt a városi és állami rendőrségtől érkező segítségnek, egészen a Magyar Királyi Csendőrség 1881-es felállításáig. A csendőrség a vidék rendvédelmi testülete lett, bár nem kapta meg az önkormányzatok rendfenntartási jogkörét. A testületek hatásköre területi alapon nyugodott, az illetékességi határok átlépését rugalmasan kezelték, bejelentési kötelezettség mellett. (Parádi, 2010a, 7)

Az állami rendőrség elit jellegű volt, mindvégig mintaként szolgált a városi rendőrségek számára. A fővárosi rendőrség a nagyvárosi és külföldön megszerzett tapasztalatokat

⁶⁶ 1872. évi XXXVI. törvénycikk 1. §

⁶⁷ a 4152. B. számú belügyminiszteri leirat alapján.

igyekezett megosztani a vidéki testületekkel. Szerepe, 1885-től, illetve 1887-től a bűnügyi nyilvántartás⁶⁸, illetőleg az arcképes nyilvántartás vezetésétől még inkább központi jelentőséget nyert. (A nyilvántartás 1906-ra vált országossá.)

A későbbi történelmi változások okán jegyezzük meg, ekkor a testület még mentes volt a politikai feladatoktól, hiszen a politikai bűncselekmény fogalma is kívül esett még jogrendünkön. A rendőrség és csendőrség tevékenységét azonban kiegészítették, kisebb szakosodott rendvédelmi szervezetek úgy, mint a Magyar Királyi Pénzügyőrség és vámhivatalok, testőrségek, a Magyar Királyi Koronaőrség, a Képviselőházi Őrség, a büntetés-végrehajtás intézménye. (Ez lényegében megfelelt az osztrák, illetve a korabeli európai modellnek.) (Parádi 2010a, 13)

III.2.7 A Horthy-korszak rendőrsége

A trianoni békekötés után felerősödtek a Magyar Királyság önvédelmi törekvései, csakhogy a békefeltételek mintegy 35 000 főnyi hadsereget engedélyeztek nehézfegyverzet nélkül, s a történelmi Magyarország viszonyait tartották irányadónak a rendvédelmi szervek létszámát illetően. Mindez azt eredményezte, hogy az ország katonai potenciálját a rendvédelem szervezeteiben kívánta elbújtatni. (Parádi, 2010b)

E céllal jött létre például a Rendőr Újonc Iskola, amely a honvédség páncélos képzését rejtette. A szervezet több részleggel, egységgel bővült. Helyet kaptak a rendőrségen belül karhatalmi és motorkerékpáros egységek, rádiós hírközpont, laboratórium és közlekedésrendészeti ágazat. A Politikai Rendészeti Osztály szintén ekkor került felállításra. 1930-tól végezte a külföldiekkel kapcsolatos rendészeti tevékenységeket a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság. További bővülést jelentett a gazdasági rendőrség, majd 1924-ben és 1926-ban az Erkölcsrendészeti, illetőleg a Kábítószereket Ellenőrző Központ (közvetlen belügyi irányítás alatt). A bővülés egyúttal az állampolgárokat védő garanciák háttérbe szorítását is hozta. Újdonságelem a rendőrség karhatalmi feladatokra történő igénybevétele, amely 1932-re megalapozza a karhatalmi század, majd 1934-re

⁶⁸ Kovics Károly, az I. kerületi kapitányság vezetője alapozta meg a bűnügyi nyilvántartást azzal, hogy magánfeljegyzéseket gyűjtött a visszaeső bűnözőkről, bűnjelekről. Ez adta az alapját a később kiépített központi nyilvántartásnak, amelyet 1885-ben hoztak létre és 1887-re egészült ki arcképes nyilvántartássá. Tartalmazta a rovott múltúak és körözöttek, lopott tárgyak és talált értékek, feltételeken szabaddalra bocsátottak adatait, valamint a rendőri körözhvényeket.

karhatalmi zászlóalj felállítását. Ez egyértelmű lépés volt *a szervezet militarizálódása* felé. (Parádi, uo.)

A történeti munkák a militarizálódással párhuzamos folyamatként említik *a szervezet elbürokratizálódását* is, ami elsősorban olyan feladatok felvállalásából fakadt, amelyek nem tartoztak szükségszerűen a rendőrség hatáskörébe. Ilyen volt például az útlevelek kiadása vagy egyesületek létesítésének engedélyezése, de sok más egyéb mellett az üzletek és szórakozóhelyek üzembe helyezésének engedélyezése is. Újabb (elsősorban adminisztratív) terhet róttak a rendőrségre a lakbizonylatok kiadásával kapcsolatos feladatok.

A közigazgatás fokozódó centralizációja összefüggött a rendőrség egységes központi adatnyilvántartási rendszerével, amelynek magas technikai színvonala is biztosított volt. A szervezet hierarchikus, központosított felépítése ugyancsak elősegítette az egységes adatkezelést.

A két világháború között a rendőrség büntetőbírói hatáskörei is bővültek, főként a vizsgálóbírói szisztéma változása, majd a közlekedési bírságok és utcai bírságolás bevezetése okán. Rendőri hatáskörbe tartozott a rendőri felügyelet alá helyezés, valamint az internálás is.

Az ország hadba lépését követően döntően katonai feladatokat látott el a rendőrség is, hiszen ekkor valamennyi fegyveres szerv tagjait beosztották védelmi feladatok ellátására. Honvédelmi feladatok végzésére azonban nem állt rendelkezésükre megfelelő haditechnika, így veszteségeik meghaladták más szervekét. Újabb teendőket a bombázások ruháztak a rendőri szervezetre: az elsötétítési rendelet betartatása és fosztogatások meggátlása került be feladatai közé.

A militarizmus és bürokratizmus jegyei mellett a rendőrség nagyfokú professzionalizmusát és eredményességét emelik ki a szakírók, ami sajnálatos módon az emberi szabadságjogok rovására valósult meg. (Parádi, 2010b) Az elit jelleg a szervezet technikai felszereltségére is jellemző volt, amely megfelelt a kor követelményeinek, s néhány éves késéssel követte az európai centrum országainak rendőrségeit. Az országban a bűnüldözés és -megelőzés eredményessége garantálta a személy- és vagyonbiztonságot, a közbátorság érvényesülését.

A rendőrökkel szemben kezdettől magas követelményeket támasztottak: legyen jellemes, tiszteletet tanúsító, szolgálatkész, előzékeny, nyugodt, erélyes, gyors, határozott stb. feladatai ellátása során. (BM 43 972/1884. sz. rendelet a fővárosi rendőrség számára) Ezen követelmények nem változtak a két világháború között sem. A magas elvárások alapját

ad(hat)ta a testület korábban már említett elit jellege, s a rendőr státushoz járó olyan juttatások, mint biztos jövedelem, nyugdíjjogosultság, orvosi ellátás, halál esetén a hátramaradottakról való gondoskodás, lakás biztosítása stb. (Parádi, 2010b, 23)

A szervezetről való gondolkodást hosszú időn keresztül meghatározta, s a negatív érzelmeket felerősítette a rendőrség által végzett politikai és államrendészeti tevékenység.⁶⁹ 1919. augusztus 6-tól, 1920. október 20-ig, a budapesti rendőrségen külön politikai osztály működött Botár Béla rendőrségi főtanácsos vezetésével, s mintegy 30 fős létszámmal. Az osztály 250 detektívvel dolgozott, illetékessége a fővárosra terjedt ki. A kommunista terroralakulatok ügyeiben való nyomozás 1919. augusztus 31-től az országos központi nyomozótestület feladata lett.

A Politikai Nyomozó Főcsoport szerepe 1925 és 1929 között egyre nőtt, amire ráerősítettek az 1928-tól egyre gyakrabban kirobbanó egyetemi zavargások. 1930-ban a tüntetések rendőri kezelésébe a csendőrség és a katonaság alakulatai is beavatkozni kényszerültek. Egy évvel később a belügyminiszter rendeletet adott ki a központi államrendészeti nyilvántartásról és az államrendészeti zsebkönyv kiadásáról. Központi nyilvántartás készült a politikai, vagy honvédelmi, vagy külpolitikai szempontból veszélyes, gyanús, vagy megbízhatatlan (nem kívánatos) egyénekről. Ugyancsak lista készült a nem kívánatos sajtótermékekről, politikai egyesületekről és társadalmi alakulatokról (belföldi/ külföldi bontásban). (Sas, 2006, 24-26)

Az 1939 és 1944 közötti korszak a német befolyás erősödését hozta, s a háborús előkészületekről szólt. A politikai rendészet mindinkább központi helyet foglalt el a rendőri működésben. A hadba lépést követően, 1941. június 29-étől, a fővárosban mindenféle gyülekezést megtiltottak. A német megszállás napján (1944. március 19.) a Gestapó letartóztatta Sombor-Schweinitzert, s utóda Hain Péter, a Gestapó bizalmi embere lett. Az osztály kikerült a főkapitány felügyelete alól, s március 28-án önálló Állambiztonsági Rendészet alakult, a tulajdonképpeni „magyar Gestapo”. (uo. 27)

Nyáron rendelet született a politikai főosztály főkapitányságon belüli újbóli felállításáról. Augusztus 26-án vagyonuk zár alá vétele mellett megszüntették a politikai pártokat. Megtörtént a nyilas hatalomátvétel.

Szálasi Ferenc 1944. október 15-én alakult kormánya Sédey Gyulát nevezte ki főkapitánynak. Október 21-től az általános mozgósítás körülményei között kellett dolgozniuk a rendőröknek. E hónapban ismét engedélyezték a Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalmak működését, s vagyonát visszaszolgáltatták. Október 24-én Szálasi egybeolvasztotta a közigazgatási, közbiztonsági szerveket és a nyilaskeresztes pártszolgálatot. Ez volt a szakmaiság vége. November közepén minden rendőrnek hűség-esküt kellett tennie

⁶⁹ A témáról lásd Kovács Tamás (2010): Politikai rendőrség a Horthy-korban, *Rubicon*, 2010/3. szám, 24-29.

Szálasira. Több száz rendőr rohamcsapata 1945 januárjában Pestről Budára ment a nyilas egységekkel együtt. Február 13-án véget ért a főváros ostroma. Ezzel új korszak kezdődött a rendőrség életében is. (Sas, uo.)

III.2.8 Rendőrségünk 1945 után

Az 1945. év utáni korszakok bemutatása igen vázlatos, mert 2003-ban leállt a korábban a BRFK által kezdeményezett és támogatott levéltári alap kutatás, és a már elkészült kéziratokat sem publikálták. Számolnunk kell továbbá a politikai hatalomváltások „selejtítése”, és az elemi csapások okozta károkkal. Csak bizonyos támpontok vannak az 1945-89. közötti időszak bemutatásához, amelyek további kutatások alapját képezhetik. (Sas, 2006)

Közvetlenül a szovjet csapatok bevonulása után megkezdődött a fővárosi rendőrség megszervezése, melynek élére (1945. január 23-ával) budapesti rendőr-főkapitányként Sólyom László került. A fővárosi rendőrség hivatalos neve: a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság lett, s a Nádor utcába költözött. A szovjetek által a laktanyákból és kapitányságokról elvitt rendőrök komoly veszteséget jelentettek, ami megnehezítette a szolgálat ellátását.⁷⁰ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány megszüntette a csendőrséget, s egy új rendőrség vízióját alkotta meg, amely azonban felépítésében mit sem változott. Igyekeztek a testületből eltávolítani a régi rend kompromittált személyeit, amelynek eszközei a demokratikus pártok megbízottaiból álló igazoló bizottságok voltak. (Kozáry, 2010)

Június közepén a fővárosban már 6000 rendőr teljesített szolgálatot. Megannyi vita után megkezdődött a rendőrnők sorozása, és szolgálatba lépése. 1951-től nyílt lehetőségük tisztképző tanfolyamon részt venni. (A nők alulreprezentáltak voltak a vezetői szinteken, az évtized végére sem érte el arányuk országos szinten az 1%-ot.) A rendőrségi rendfokozati elnevezéseket lényegében azonosították a honvédségekkel, amely újabb a katonai jelleget erősítő vonása lett a szervezetnek. (uo.)

A fővárosban uralkodó gazdasági inség és anarchia hatásainak rendőrségi kezelésére 1945. szeptember 15-én megalakították a gazdasági rendőrséget (GRO). A 250 fős különítmény nagy erővel lépett fel a feketepiac ellen. 1946 januárjában kezdte meg működését az R (Riadó) csoport az utcákat uraló banditizmus felszámolására. Ebben az évben (Münnich

⁷⁰ A források szerint a naponta szolgálatba induló rendőrök alig 50%-a érte el szolgálati helyét, a többiek fogolytáborokba kerültek.

Ferenc főkapitánysága alatt) jelentős átszervezés történt: megszüntetve a budapesti és a vidéki főkapitányságot, kilenc kerületi-rendőrfőkapitányságot hoztak létre az ország területén. A következő reorganizáció 1949-ben valósult meg, mikor Budapesten megszűnt a rendőrpáncsnokság. Helyette a főkapitányság új szervezeti felépítésében szolgálati és őrségi osztályt hoztak létre. Fontos szemléletbeli változás, hogy a rendőrökkel szemben immár nem elvárás a pártatlanság, az állomány tagjai beléphetnek a nemzetgyűlésben szereplő pártokba.

Az 1956. októberi eseményekkel kapcsolatban a szakírók megjegyzik, hogy egyetlen napi jelentés sem maradt fent (legalábbis nincs róla tudomás) a rendőri intézkedésekről, s hogy a fővárosi rendőrség felkészültnek mutatkozott, és nem vett részt aktívan az események alakításában. (Sas, 2006, 40)

1956. november 8-án a belügyi szervek megkezdték az ORFK politikai nyomozó főosztálya és a BRFK politikai nyomozó osztálya szervezését, amelyek 1962-ben főcsoportfőnökségekké alakultak (hírszerző, kémelhárító, belső reakció elhárító, katonai elhárító, operatív-technikai csoportfőnökségekké és 7 önálló osztállyá.) A Kádár-rendszer első hónapjaiban az állambiztonsági munka tehát ismét a belügyminisztérium, mégpedig a rendőrség (ORFK) keretében folyt. A rendőrség megyei szervezeteinek működése alapján úgy tűnt, hogy az állambiztonsági munka a rendőri tevékenység szerves része. A szervezetet meglehetősen nagy titok lengte körül, mert munkája során gyakran semmibe vette az emberi szabadságjogokat, vagy túllépett a törvényesség határain. (Sas, 2006, 46)

A közrendvédelem terén jelentős lépés volt, hogy 1958-ban bevezették a körzet-megbízotti (röviden: kmb-s) szolgálatot. A kmb-s általában a körzetben lakott, s ott egy irodával is rendelkezett. 1970-ben 380 tiszti, vagy tiszthelyettesi kmb-s dolgozott a fővárosban, akik köré önkéntes rendőrök szerveződtek. Az 1954-es kezdeti kísérlet után 1968-tól erősödött meg az önkéntes rendőri szolgálat, amelynek létszáma elérte a tízezres nagyságrendet.

Hamar kiderült, hogy hibás döntés volt, amikor 1971. július 1-jén megszüntették a körzet-megbízotti szolgálatot a fővárosban. 1978-ban már megkezdték a kmb-s szolgálat újjászervezését, kezdetben a GÖP gépkocsizó járőr osztály létszáma terhére.

III.2.9 A rendszerváltást követő évek

A „titkosítás” jegyében a rendszerváltás idején, 1989. december 18-án, a belügyminiszter-helyettes rendeletére megkezdődött az iratmegsemmisítési akció, amely 1990. január közepéig tartott. Az ekkor kirobbant lehallgatási botrány után kikerültek az állambiztonsági feladatok a rendőrség illetékességéből. A korábbinál jóval nagyobb hangsúlyt kapott a bűnmegelőzés. A fővárosi rendőrség igen impozáns, 80 %-os felderítési mutatóval büszkélkedhetett, ami

nemzetközi viszonylatban is az élvonalban biztosított helyet a számára. Ugyancsak eredményesen működött az önkéntes rendőri szolgálat.

A politikai és társadalmi változásokat rögzítő jogszabályi környezet nagy megrázkódtatások nélküli átalakulást és fejlődést biztosított a fővárosi rendőrségnek. Fontos változást hozott, az alkotmány módosítása, a pártmozgalmak kitiltása a szolgálati helyekről, hogy közel fél évszázad után ismét törvény szabályozta a rendőrség tevékenységét. A budapesti főkapitányság felett a felügyeletet a BM szervezetéből kivált ORFK látja el. A rendőrség egyes igazgatásrendészeti feladatokat más szervezeteknek adott át (okmányok). A kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszer a korszerűsítés új lehetőségeit nyitotta meg, a rendőri állomány alapvetően kicserélődött, az átlagéletkor soha nem látott mértékűen alacsonnyá vált (24-25 év). Azóta csak a képesítési követelményeknek megfelelő rendőrök dolgoznak a testületben, azonban a fluktuáció az országos átlagnál magasabb maradt. A fővárosi rendőrség létszámhiányát nem sikerült felszámolni.

A rendőrség pártatlan szakmai törekvéseit, a társadalmi, gazdasági berendezkedés okozta új problémák ellenére, a társadalom alapvetően elismeri, a rendőrség megítélése javult – a rendészeti szakírók szerint. A főkapitányság, fennállása óta először, 1997-ben kimondottan az e célra épített rendőrségi palotába költözött a Teve utcába. Ebben az időszakban a korábbinál gyakoribb volt a főkapitányváltás.

A főkapitány közvetlen irányítása alá tartoztak: a központi ügyelet, a 22 kerületi rendőrkapitányság, továbbá a főkapitányság központi szervei, amelyek a következők: a Hivatal (ennek keretében működik a titkárság, a személyügyi, az ellenőrzési, a nemzetközi, a sajtó, a megelőzési, az informatikai és az egészségügyi osztály); a Bűnügyi szolgálat; Közrendvédelmi szolgálat; az Anyagi-pénzügyi szolgálat; az Igazgatásrendészet (1991-92).

Ezt követően a szervezet az aktuális igények szerint változott (pl. szervezett bűnözés elleni osztály alakult, speciális nyomozó csoportokat hoztak létre, így a Gepárdot az autó tolvajok ellen 1999-ben, a Kaptárt az ingatlan maffia ellen 2002-ben, a Célkörözési osztályt 2003-ban).

A közrendvédelmi területen beindult az őrprogram, a „közelebb a lakossághoz” és a „látható rendőrség” programja keretében pedig, visszaállították a nyári hónapokban a belvárosban az ún. idegenforgalmi rendőrséget is (1998). Több lakótelepi rendőrség alakult, a belváros három régiójában pedig City rendőrség (2003), s megkezdte működését a metró

rendőrség. A fővárosi rendőrség immár évek óta lényegében adósság nélkül működik, a szigorú gazdálkodás és fegyelem eredményeként. (Sas, 2006)

III.3 A rendszerváltás és a modernizáció kérdése

III.3.1 Reform, modernizáció vagy korszerűsítés?

A modern demokratikus államok közigazgatása egészen a 80-as évekig a porosz-francia, bürokratikus elvű, weberi modellt követte. Az ezredfordulóra azonban elérkezett az idő, hogy a közigazgatásba beépüljenek a magánigazgatásban sikeresnek bizonyult elvek, módszerek, amelyek immár piaci nézőpontokat is beemelték a szervezetek működésébe, s nyitottabbá tették azokat. Az új szisztéma, amelynek angol elnevezése New Public Management, minimalizálást, piacosítást és nyitást jelentett a közigazgatási szervek működésében. Az egymást 15-20 évenként követő reformok – elsősorban a kor kihívásaira adott válaszok egy folyton változó, globalizálódó világban – tehát a rendszer karbantartását szolgálják, adaptív jellegűek, s folytonosságot biztosítanak. (Christián, 2010)

Európában az egyes uniós tagországok közigazgatásának európaizálódása természetszerűleg következett be. A második világháborút követő tendenciák közül Finszter Géza hármát ajánl figyelmünkbe ahhoz, hogy megértsük a rendészet mai arculatát: az emberi jogok győzelmét a demokratikus országokban, majd a '60-as évektől kezdődően a bűnözés váratlan és tartós emelkedését, amely a '90-es évek közepéig tartott, és végül az európai pártállami diktatúrák felbomlását. (Finszter, 2002, 50-52)

Ugyancsak ő három szervezeti átalakítási technikát különböztet meg, mikor a rendőrségek fejlődését vizsgálja: a korszerűsítést, a modernizációt és a reformot. Megítélésük sarokpontjaiként a szervezet múltbeli értékelését, az átalakítás hatókörét, valamint annak célját határozza meg. A *korszerűsítés* a szervezet múltbeli teljesítményével való elégedettségéből táplálkozik, változó külső körülmények miatti belső átalakítás jelent. Ez a változás részleges és teljesítmény-orientált. (Érintetlenül hagyja például a szervezeti kultúrát.) A *modernizáció* a múlt tanulságaiból építkező teljes átalakítás, amely a szervezetet, a működést és jogi kereteket is érinti. *Reform* esetén a múlttal való szakítás tanúi vagyunk, a korábbi berendezkedés, működés tagadása jelöli ki az új irányt. Megújul a szervezet, a működés és új szabályozók lépnek életbe, amelyek a társadalom valamennyi mechanizmusát áthatják. (Finszter, 2002 és 2003, 223-224)

Reformok elindítói lehetnek nagy történelmi pillanatok, is mondják a szakértők, s ilyen lehetett volna a magyar rendőrség számára a rendszerváltás, de a lehetőséggel nem élt az akkori, s egyetlen későbbi kormányzat sem. 1990 óta – a határőrségi integrációt leszámítva – a rendőrség alapstruktúráit négy átszervezés változtatta meg, de azok csak részlegesek voltak. Nem került sor olyan feladatok együttes végrehajtására, mint a rendőrség átvilágítása, a testület hatásköreinek és funkcióinak, és felhatalmazásainak újragondolása, a rendőrség alkotmányos struktúrában elfoglalt helyének újraértelmezése. A szakértők szerint a reformtörekvéseknek választ kellene tudnia (kellett volna) adni olyan kérdésekre, mint:

- Hogyan kapcsolható össze a rendészet professzionalizmusának erősítése a rendészeti funkciók társadalmasításával?
- Kidolgozható-e olyan megoldás, amelyben a centralizáció és decentralizáció (központi irányítás és helyi igényeknek való megfelelés) megfér egymással?
- Létezhet-e olyan kriminálpolitikai koncepció a rendészet működtetésére, amely egyszerre tanúsít szigor és mutat megbocsátást, működtet negatív és pozitív kontrollokat, és a resztoratív igazságszolgáltatás és a mediáció eszközét éppúgy elismeri, mint a börtönök létjogosultságát?
- Kidolgozható-e a nemzeti rendőrség(ek) számára olyan jövőkép, amely szem előtt tartja a nemzeti szuverenitás megőrzésének igényét, de vállalja a nemzetközi együttműködésekben való (integrációs szintű) részvételt? (Avagy a lokális és globális dimenziók összekapcsolása hogyan valósítható meg?) (Finszter, 2003)

A rendszerváltás után hazánkban a korszerűsítési törekvéseknek két irányzata alakult ki. Az egyik táborba a reformerek tartoztak, akik elsősorban kutatók, elméleti szakemberek, zömmel szakjogászok voltak és nem gyakorlati szakemberek. Elképzeléseik középpontjában a depolitizálás, decentralizálás és demilitarizálás igénye állt. Ők vissza szeretnék volna illeszteni rendészetünket a közigazgatás rendszerébe, s már 1990-ben a Parlament elé vitték volna az új rendőrségi törvényt. Az elképzeléseik azonban nem valósultak meg.

A másik irányvonalat az evolucionisták jelölték ki, akik egy modern rendőrség víziójában gondolkodtak, felismerve, hogy a rendőrség elbizonytalanodott a rendszerváltás eseményei közepette. Jelszavaik a működőképesség, magabiztosság és fegyelem voltak. A gyökeres átalakítást nem látták szükségesnek, beérték kis lépésekkel. A hatékonyságot elérhetőnek tartották anélkül, hogy a szervezet egy megrázó, kétes kimenetelű modernizációs programba vágná fejszéjét.

Így történhetett, hogy a mélyreható változások és a tényleges reform helyett csak parciális átalakítások zajlottak, s az eredmény egy olyan centralizált és militarista rendőrség továbbélése lett, amely őrzi elkülönülését a civil társadalomtól, filozófiájában represszív, ezért mereven ragaszkodik erőszak-monopóliumához, s nehezen érti meg, hogy részben épp ezért alacsony a szakma erkölcsi rangja és anyagi megbecsültsége.

A fenti jellemzés 2003-ban látott napvilágot, de a helyzet, ha lehet tovább romlott. *„A 2002-től napjainkig terjedő időszakban a rendészet kormányzati irányításának fő jellemzője az volt, hogy a cselekvés nélküli tervezés fázisait, a legváratlanabb pillanatokban a tervezés nélküli cselekvés váltotta fel.”* (Finszter, 2008b, 51) Csak az ötödik kormányzati ciklusban, 2007-ben került sor olyan rendészeti stratégia kidolgozására, amely egy átfogó, a Kormány – rendvédelmet, rendészetet, közbiztonságot és magánbiztonságot teremtő, illetve fenntartó – alkotmányos kötelezettségeit és feladatait egységes egészként kezelő, koncepció elkészítését tűzte célul. E dokumentum⁷¹ szögezte le, hogy tudományos megalapozottságú, az ország belső biztonságát teljes körűen feltáró munkára van szükség. (Christián, 2010, 13)

A végrehajtás fázisába jutott stratégia azóta sincsen. Számos részstratégia született, melyekről szakmai vita is folyt, de egységes koncepció végül nem kristályosodott ki, s a rendészeti vezetőváltások megint azt eredményezték, hogy csak mint tudományos ismeretterjesztő kiadvány került nyilvánosságra a legutóbbi ilyen dokumentum is. (A Rendészeti Szemle különszámaként jelent meg a tanulmánykötet 2010 márciusában.) Ebben Bencze József országos rendőrfőkapitány mind a legfőbb célra, mind a legfőbb akadályra felhívta a figyelmet:

*„Fel kell oldani a kialakult rendészeti struktúra azon ellentmondását, hogy az átfogó kormányzati szintű rendészeti stratégia és az erre épülő koordinált irányítási rendszer hiányos, és így az egymástól elkülönült szervek működését nem fogják össze közös irányító eszmék, nem teljes az összehangolt cselekvési irányok meghatározásának rendszere sem. [...] Napjaink rendészetpolitikai gondolkodásának lényeges ellentmondása, hogy az egyes kormányzati ciklusokban érvényes rendészetpolitika megvalósíthatóságának időtengelye lényegesen rövidebb, mint ami a tapasztalatok szerint a közbiztonsági, bűnügyi problémák eredményes kezeléséhez szükséges.”*⁷²

⁷¹ A Magyar Köztársaság Rendvédelmi stratégiája

⁷² Tanulmányok a rendészeti stratégiához, Rendészeti Szemle, 2010. március, különszám, Előszó, 10.

III.3.2 Feszültségek a rendőri szervezetben

A rendszerváltás rendőrségével foglalkozó szerzők legtöbbje a magyar társadalom anémiás állapotából indul ki. Úgy látják, nem voltak az ország előtt minták, amelyek a szocialista-polgári demokratikus átmenet folyamatában orientálhatták volna. Szétestek a kiscsoportok, erkölcsi válság bontakozott ki, az új normák pedig még kialakulatlanok voltak. A rendőrökre kettős nyomás nehezedett, mert míg az állampolgárok a rendőröktől a munkavégzésben fokozódó intenzitást vártak, a másik oldalról az emberi jogok (a gyanúsított jogai) fokozott védelme kapott mind nagyobb hangsúlyt. Ugyanakkor a rendőr felelőssége fegyverhasználati joga okán mindenkor óriási, felelőssége büntetőjogi.

A rendőrséget dezorganizálta, hogy politikai csatározások áldozata, bizonyos politikai erők céltáblája lett akkor, amikor a bűnesetek számának növekedése amúgy is fokozott igénybevételt jelentett. Hármaskör áll tehát a szervezet előtt: a múltból hozott örökség, az új helyzet kihívásai, szemléleti-szerkezeti átalakítás. (A rendőrség „túlvállalása”, a hozott bürokratizmus és hatalom imádata ugyanakkor minden kezdeményezést visszahúzott.) (Tauber, 1992b, 128)

A Rendőrségi Kutató Intézet empirikus vizsgálatai szerint általános volt a vélekedés, hogy az egyenruha becsületét lejáratták a korábbi évtizedekben, az előítéletek differenciáltan jelentkeznek, a személyes tapasztalatoknál pedig többet nyomnak a latba a tévhitek, mítoszok és a média által sugárzott kép. (Az okok között Korinek Lászlóhoz hasonlóan a félgyarmati jelleg évtizedeit említi, azt, hogy a rendőr az elnyomó hatalom megjelenítője, a bűnözés növekedése pedig fokozza az előítéleteket.)

A lakossággal való jó kapcsolat kialakításához nincs megfelelő forma, intézmény. Ezt mutatta az 1983-as rendőrkép-vizsgálat, majd annak megismétlése 1991-ben. Ez utóbbi felmérés az intellektuális képességek felértékelődését mutatja a rendőri működésben: szakmai felkészültség, hozzáértés, kommunikációs képesség, udvariasság és jó modor. Az 1983-as és 1992-es presztízs-vizsgálatok alapján a rendőrség a foglalkozási hierarchiában a középmezőnyt képviseli. Ráadásul a sajtó a rendszerváltás óta sajátosan viszonyul a rendőrséghez, eltúloz és felnagyít problémákat, élesen támad a 90-es és 91-es lapok elemzései alapján. 92-től a helyzet javul, a cikkek korrektebbek, konkrét adatokkal objektívebben operálnak. (uo. 131-132)

III.4. Égető problémák

A sok szerző által kifogásolt probléma a *rendvédelmi nyugdíjrendszer*, amely lehetővé teszi, hogy a nagy szakmai rutinra szert tett rendőrök negyvenes éveik elején nyugdíjba vonuljanak, akkor, amikor ezt még egészségi állapotuk, munkaképességük nem indokolja. Ez mind az utánpótlásban nehézséget jelent, mind az állami nyugdíjrendszert indokolatlanul megterheli. E probléma a II. Orbán-kormány hivatalba lépésével és tervezett – a hivatásos állomány szolgálati idejét meghosszabbító reformjaival – robbanáspontra jutott. Több utcai demonstráció zajlott.⁷³

Másik kérdés a *civilesítés*, s ennek nyomán a civilek és egyenruhások szembenállása, anyagi és erkölcsi elismerésük jelentős különbségei. Az egyenruha használatának indokoltságát Christián (2010) szerint át kellene gondolni, s a bérezési rendszert az egyenruha viseléséről leválasztani (s az elvégzett feladatok, ellátott munkakör függvényében szabni).

A beosztottak és *vezetők (tisztikar) torz aránya* a harmadik sok feszültséget keltő probléma. Míg a tisztikar aránya nálunk 30-35%, más európai országokban csupán 4-6%. Ráadásul nálunk ez az arányszám a megszerzett felsőfokú, de nem feltétlen, sőt, jellemzően nem rendészeti végzettség megszerzésével alakult ki. Magas rendfokozatig lehet ugyanakkor jutni pusztán a szervezetben eltöltött idő hossza alapján is, ami megint csak nem mozdítja elő a szakmai fejlődést.

Létszámhiány, amely a nyugdíjazásokra, létszámstopokra és területi elosztásban mutatkozó aránytalanságokra vezethető vissza, s amit a létszám feltöltése önmagában nem old meg átszervezések nélkül. Emellett a *hatáskörök* újragondolására van szükség, főként az igazgatási (szabálysértési és engedélyezési) területeken, ahol más civil közigazgatási szerv hatékonyabban eljárhat. Ugyancsak sürgetik a szakírók a *profiltisztítást* a szükséges felkészültségek, szakértelem és infrastruktúra szerint. Mára elodázhatatlannak tartják a szervezeti struktúra a munka jellegéhez igazított átalakítását. A cél mindenképpen a hatékonyabb munkamegosztás elérése.

Erők, energiák és források *összpontosítása* kell a párhuzamosságok elkerülésével. Újra kell gondolni a rendvédelmet segítő önálló intézkedési joghatóság nélküli szervek működését, a

⁷³ http://nol.hu/archivum/jogaikat_kovetelik_a_rendvedelmi_dolgozok_
<http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=423645#null>

rendészeti közegeket. (Szükség van-e mindre?) A *decentralizáció* kívánalma – mint az ügyek lakossághoz közeli intézésének igénye – fogalmazódik meg, ami magánosítást és társadalmasítást kellene, hogy jelentsen a differenciált intézkedés lehetőségének megtartásával. A *statisztikát* mint a rendőri működés értékmérőjét, s a biztonsági helyzet állapotának tükrét el kell felejteni, a statisztika azt mondja, amit akarunk. Kommunikációs eszköz, amelyet manipulálhatunk. Fontosabb értékmérő az állampolgárok biztonságérzete.

Szemléletváltás szükséges a munkához való hozzáállásban (ambíciók, segítőkészség, hivatásszeretet, fejlődni akarás, naprakészség, tájékozottság, kötelességtudat stb.). Végül, de nem utolsó sorban komoly probléma a rendőri szervezet átpolitizáltsága. Túlságosan direkt a kapcsolat a rendőrség és a mindenkori kormányzat között, melyet az egymást gyors egymásutánban (átlagosan másfél évente) követő rendőr-főkapitányok személye is jelez. (kiemelések Christián, 2010, 172-186 alapján)

III.5. Alternatív rendészet

Az alternatív jelző nem az állami monopólium alternatívája kíván lenni, hanem azt keresik a szakírók, hogy miként tud az állam rendvédelmi, rendfenntartó kötelezettségének hatékonyabban eleget tenni, tehát a rendészeti feladatok ellátásának alternatív módjai miatt alternatív az így körvonalazódó rendészeti működés.

III.5.1 Az alternatív rendészet igénye

Christián László az alternatív rendészetről írt doktori disszertációjában (Christián, 2010) azt írja, hazánkban a közrend, közbiztonság fenntartásának elsőszámú letéteményese a rendőrség, ott összpontosulnak a hatáskörök. Az egyéb rendvédelmi/rendészeti szervek, korlátozott módon és mértékben, vesznek csak részt a rendfenntartásban. Ehhez hozzájárul még az is, hogy kaotikus a helyzet azon önszerveződő rendészeti közegek terén, amelyek valaminő helyet követelnek maguknak a rendészet területén. Szerinte ez vezet az erők és források elaprózódásához, az egymás munkájának hatékonyságát gyengítő erőhatásokhoz. Sürgeti ugyanakkor az önkormányzatok rendészeti szerepvállalásának mielőbbi tisztázását.

Felhívja a figyelmet arra, hogy a bűnözés is megváltozott a rendszerváltás óta, amit a szervezet nem tudott minden téren követni. A siker érdekében bevetendő és bevetendő eszközök között mindenekeelőtt az új módszereket és technikákat, a más tudományterületek felé történő nyitást említi, s mindezt jogalkotási folyamatok által szeretné alátámasztva látni. Indokoltnak tartja a rendészet alternatív módjainak meghonosítását azért is, mert az állami

struktúrákkal szemben általános bizalomvesztés figyelhető meg. (A bizalomvesztés fokozza a társadalmi félelmeket, s ezek nyomán az agressziót, s ilyen körülmények közepett ugyancsak kitüntetett szerep illeti meg a rendészeti szerveket.)

„Ahogyan a közbiztonság nem az egyes polgár magánügye, ugyanúgy nem lehet mindenható és mindentudó az állam produkciója sem. A fenyegetések hatásos elhárításához kollektív munkára van szükség, a közbiztonság kooperáció eredménye. A kollektív önvédelem képes megsokszorozni az egyes ember védelmi lehetőségeit (...).” (Finszter, 2009)

Alternatívaként a *decentralizáció* merül fel, az ügyek helyi szintű kezelése, a döntés hatáskör helyi szintre delegálása. Másik alternatíva a *problémaorientált rendészet* működtetése, amely széleskörű autonómiát biztosít az eljáró rendőrnek. Újfajta munkamegosztás minden érintett szereplővel, magánbiztonsági szervezetekkel, magánszemélyekkel és közösségekkel, más közigazgatás szervekkel stb. A továbblépés lehetséges iránya lehet az *önkormányzati rendőrség* mint a közösségekre építő közös rendvédelem alapja, amely a lakosság cselekvő hozzájárulását várja a helyi biztonság megteremtésében. Mondanunk sem kell, ez a modell szemben áll a félkatonai bürokratikus szervezettel. A rendőrök látható és elérhető tagjai a társadalomnak, egyfajta társadalmi kontrollt testesítenek meg. A közösségi rendőrség sikere nagyban függ a társadalommal való kommunikációtól. (Manning, 1997 nyomán Christián, 2010, 205)

Az állami rendőrség és a piaci alapon szerveződő magánbiztonsági cégek dichotómiája mellett harmadik útnak szokták nevezni a közösségi rendészetet. Ennek megfelelően a rendészet szerveinek működésével foglalkozó tanulmányokban, a 20. században egyre gyakrabban bukkant fel a közösségi rendészet varázsigéje. A *professzionizálódás* mellett, a *társadalmasítás* lett a rendészet jelszava. (Finszter, 1999)

III.5.2 A problémaorientált rendőrség és a közösségi rendőrség

A *probléma orientált (Problem-oriented Policing)* és a közösségi rendőrség sok rokon vonást mutat ugyan, de számos eltérő jegyük is van a teoretikusok szerint. A különbségek részben abból erednek, hogy a probléma fogalma eltérő értelmezést enged meg a rendőri szervek és az állampolgárok számára. Egyesek szerint a problémaorientált rendőrség egy idő után eltávolodik a közösségi rendőrség eszméitől. (Christián, 2010, 207)

A helyi közösség bevonása a közbiztonság őrzésébe az *ún. szomszédsági rendőrség* (Neighbourhood Policing) által lehetséges. Ez a rendszer kezdetben bár fényes sikereket ért

el, hosszú távon nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Mégis, a problémaorientált rendészetnek a régi idők azon közösségi érzését kellene visszahoznia, ahol a lakosok (és rendőrség) kapcsolata szoros, és az emberek számára visszatartó erőt jelent, hogy cselekedetiekről mit gondolnak mások. (A nagyvárosok megjelenésével ez veszett ki a közösségek életéből, s alakult ki mind nagyobb fokú személytelenség és anonimitás.) (Goldstein, 1990, 21-22)

Létezhet ezenkívül *a társadalom által létrehozott önvédelmi alakzat*, amelyet a *törvényenkívüliség*, időszakos működés jellemez, mint a vigilantizmust. Megjelenése ott valószínűsíthető, ahol a hivatalos rendfenntartás elégtelen, és *mozgalmi jellegű* kezdeményezésektől várják az emberek a rend és törvénytisztelet biztosítását. (Veszélye, hogy a szervezet rendfenntartó munkája véres megtorlásokba csaphat át.)

A közösségi rendőrség másik nagy típusa a *professzionális közösségi rendőrség*. E szervezet közhatalmi jogosítványokkal rendelkezik, s munkamegosztás alapján elkülönülő rendvédelmi alakzat. Az állami rendőrségekkel szemben igyekszik nagyobb teret engedni a helyi igények érvényre jutásának, s rugalmasan alkalmazkodni a közösségek sajátosságaihoz. Ez az irányzat nagy hangsúlyt fektet a megelőzésre, erős proaktív attitűdöt vár el.

A *Community Policing* a professzionizált, erősen hierarchizált rendőrség és a társadalom közötti válaszfalat akarja lebontani. Abból a felismerésből merít, hogy az elzárkózás a hatékonyság ellen hat, mert társadalmi léptékű bizalomvesztést eredményez. A katonai jelleg, a parancsuralmi elv és az erős központosítás olyan negatív érzéseket erősíthet fel, amelyek végül a civileket a bűnözőkkel való lélektani azonosulásig vezetik el. Ennek megelőzésére a rendőrség legfőbb fegyvere a kommunikációs csatornák nyitva tartása és az együttműködést segítő információk áramoltatása, illetve a lakosságtól érkező információkra való nyitottság. A több információ eredményesebb fellépést tesz lehetővé. Más megfogalmazásban, „*a közösségi rendőrség a helyi közösség és a vele együtt élő, problémáit ismerő rendőrség interakciója és bizonyos módszerek alkalmazása*”. (Szigeti Péter, 2001, 153)

Ugyancsak az alternatív rendőri működés körében kell szólnunk *az intelligensen vezetett rendőrség* (intelligence driven policing) modelljéről, amely ugyancsak társadalmasítást céloz, de az előzőekhez képest korlátozott mértékben. Itt ugyanis a rendőrség elsősorban a közbiztonsági prioritások meghatározásában kéri a lakosság véleményét és információit. Előrelépést jelent ugyanakkor az átláthatóság és elszámoltathatóság kérdésében, amelyben a korábbiaknál nagyobb teret biztosít a közösségeknek.

Példaként említhető Erdély (Marosvásárhely), ahol az önkormányzat tanácshatározatban kötelezte el magát a Községi Rendőrség Közszolgálatának létrehozása mellett. A Községi Rendőrség jogi személyiség nélküli, a polgármesternek alárendelt közszolgálat, amely a helyi lakosság érdekeire helyezi a hangsúlyt. Különös gondot fordítanak a helyi önkormányzat határozatainak és rendeleteinek betartására. A szervezet élén igazgató és két igazgató-helyettes áll, s a feladatokat az alájuk rendelt osztályok: jogi, műszaki, közúti biztonsági stb. látják el. Ellátják ezen kívül bizonyos objektumok előerős őrzésének feladatát is. (Christián, 2010, 212)

Budapesten a XI. kerületi bűnmegelőzési szervezetről kell szólnunk. Magyarországon elsőként itt nyílt meg Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Centrum. A Fraknó utcai komplexum állományaiban közterület-felügyelők, kerületőrök és település-felügyelők látnak el szolgálatot. A szervezet élén egy nyugalmazott rendőr ezredes áll. A Központ 24 órás diszpécser szolgálatot üzemeltetve várja a lakossági bejelentéseket. (Christián, 2010, 216)

A *polgári sheriff* kezdeményezés szintén a helyi közösségek biztonság iránti igényének megtestesülése. Ez a modell egy olyan személynek ad széleskörű felhatalmazást a helyi közbiztonsági háló kiépítésében, akiben az adott közösség bíz (sheriff). A polgári sheriff megbízását a (civiliek ajánlása alapján) a helyi képviselő testülettől kapja. Kényszerítő eszközt azonban nem alkalmazhat, mert az önkormányzatnak nem áll jogában rendészeti jogkört telepíteni.

Ez esetben sem az elnevezés a lényeg – közbiztonsági tanácsnok, önkormányzati rendbiztos, polgári sheriff vagy egyéb –, hanem az, hogy kitől kap felhatalmazást, s milyen az elfogadottsága a helyiek körében, munkájával mekkora tekintélyt vív ki. (uo. 220-221)

Magyarországon 2010-ben lehettünk tanúi az első polgári sheriff megjelenésének. Polgáron a helyi képviselőtestület döntése nyomán kapott felhatalmazást a seriff (Ferenczi István nyugalmazott rendőrtiszt személyében) arra, hogy szomszédviták, apróbb lopások, kihágások, csendháborítás eseteiben eljárjon.⁷⁴ A polgármester nyilatkozata szerint a kezdeményezés azt tükrözi, hogy a helyi erők szövetségre léptek a nyugalom, rend biztosítása érdekében.

III.6. Milyen szervezet a rendőrség?

III.6.1 Szervezetelméleti fogódzók

Az első fejezetben elmondtuk, hogy egyrészt Edgar H. Schein, másrészt Chikán Attila szervezet definícióját fogadjuk el az elemző munka során. Tehát racionalitást feltételezünk a szervezet léte és működésének mikéntje mögött, szem előtt tartjuk, hogy a szervezetben

⁷⁴ <http://www.civishir.hu/hajdu-bihari-hirek/polgar/rendorbol-lett-seriff/1210100958>

közösen együtt cselekvő emberek tevékenység koordinált, hatásköre (hatalma) eltérő. A szervezetek léte mögött pedig feltételezünk – a biztonságpolitikai szakírók által is kiemelt – valamely célt, amelyet a szervezetben együttműködők másként nem érhetnek el. Ezért a hatékonyság érdekében összefognak, autonómiájukból valamennyit feladnak. Csepeli ugyanezt hangsúlyozza, mikor azt mondja:

„A szervezet a társadalom alkalmazkodóképességét szolgáló kollektív cselekvés eszköze, mely a nyugati kultúra feltételei között messzemenően épít az individualitásban rejlő felhajtóerőkre, miközben összhangot és egyensúlyt képes tartani az egymással időnként szükségképpen ütköző egyéni célok, szükségletek, motivációk és különérdekek között.” (Csepeli, 2003, 21)

A szervezet tagjai tehát célirányos és koordinált cselekvéseik révén másként (egyedül) el nem érhető eredmény(ességi)többletbe jutnak. Merton (1980) emellett a szervezeteknek látens, ki nem mondott, a benne együttműködő egyének élettörténetében és társadalmi szerepében gyökerező funkciót is tulajdonít. E látens funkció pedig a szervezeteket övező változások és reformtörekvések közepette kap fontos szerepet, nem ritkán gátját képezheti az átalakulásoknak.

A szervezetek osztályozására a szakirodalom többféle lehetőséget nyújt, kezdve a szervezeti célokkal. Ha ezt a megközelítést választjuk, a dolgunk egyszerű, a rendőrség a *védelmi szervezetek* osztályába tartozik.⁷⁵ Hasonlóan könnyű a dolgunk, ha a *formális-informális* dimenziók mentén kívánjuk meghatározni a rendőrséget, hiszen nem vitatja senki, hogy van egyértelműen lefektetett célja (bűnüldözés), a szervezeten belül munkamegosztás van, a felelősség pedig hierarchikusan oszlik el. Mindez szerepeket hoz létre, amely szerepek függetlenek a szerepet betöltők személyétől, individuális tulajdonságaitól.

Itt némi feszültséget érzünk a szerep lexéma/terminus aktuális használata és a rendőri működéssel kapcsolatban oly sokat emlegetett diszkrecionalitás között. Kétségbe vonjuk azt a kijelentést is, miszerint a formális szervezetek a szervezeti elrendeződést bemutató séma, a működési szabályzat és a munkaköri leírások által tökéletesen leírhatók. (Csepeli, 2003, 23) Bár annyit Csepeli is elismer (előző állításának ellentmondva), hogy a formális szervezetekben is mindig jelen vannak az informális szerveződésre jellemző ismérvek.

⁷⁵ A gazdasági, védelmi, társadalmi, közhatalmi, közszolgálati, egészségügyi és szociális, illetőleg vallási szervezetek között. (Csepeli, 2003, 27)

A tulajdonlás és haszonjellege szerint a rendőrség mindenképpen a *köztulajdont képező* és közsférában működő szervezet, amelyet az adófizetők, (önkormányzat, állam) tartanak fenn. Lehetnek termelő vagy *szolgáltató* szervezetek, utóbbiak elnevezése *közszolgálati szervezetek*. Ezek természetüknél fogva nem mutatnak hajlandóságot (önmaguktól) a változásra, s hogy ez különösen igaz a magyar rendőrségre, azt Prestel és Finszter nyomán már mi is leszögeztük. Burns és Stalker szerint ez a *mechanisztikus* szervezetek ismérve. Blau és Scott osztályozásában, akik a szervezetek kedvezményezettjeit tekintik kulcstényezőnek, a rendőrség megint csak *közszolgálati*⁷⁶ szervezet, amelynek működése a közösség vagy az egész társadalom javát tartja szem előtt.

A hatalomgyakorlás módja szerint Weber három vezetői típust különít el: tradicionális, karizmatikus, *bürokratikus*. Míg az első esetben a hatalom elismertsége a szokásban gyökerezik, a másodikban a vezető személyiségében rejlik, harmadik esetben pedig teljesen *személytelen, formalizált* szabályok fektetik le. A hatalom különböző változatai azonban már a szervezet által megkövetelt engedelmesség függvényében írhatók le (Etzioni). Ekképpen beszélhetünk kényszerítő, mérhető, normatív hatalomról és elidegenedett, kalkuláló vagy morális kötődésről. A rendőrség minden bizonnyal a *kalkuláló kötődés* és *normatív hatalom* találkozási pontjában van. (uo.)

A szervezet által elérni kívánt célok értékekből következnek, melyekben az emberek hisznek, melyekre vágnak, amelyekért tenni, harcolni hajlandóak. Az értékek gyakorta konfliktusba kerülnek egymással. A közöttük lévő választás a priorizálás révén lehetséges, amely egyúttal a szervezeti filozófia irányát is kijelöli. (Csepeli, 2003, 54) Esetünkben legszemléletesebb példa erre talán a rend, a biztonság értékének és az emberi szabadságjogok csorbításának, a korlátozásnak, a kényszerítésnek a lehetősége a rendőri működésben (amely a szervezet filozófiájában egy a represszív–megengedő tengely mentén történő értékválasztást jelent).

A szervezet működését értelemmel felruházó alapvetések általában két részből állnak: a) a szervezet és környezete közötti kapcsolatot szabályozó elvek (küldetés) és b) a szervezeten belüli kívánatos magatartást, hatalmi jogosítványokat, felelősségi köröket, érdekvédelem lehetőségeit lefektető elvek. A célok és értékek azonban csak akkor lépnek működésbe, ha

⁷⁶ Megjegyzés: a kölcsönös kedvezményezettségen alapuló, gazdasági kedvezményezettségen alapuló és közhasznú szervezetek között. (Csepeli, 2003, 29)

hozzájuk a célok elérését segítő eszközrendszer és eljárások foglalatja is társul, azaz a szervezetnek szervezeti politikája van.

„A Rendőrség védelmet nyújt az életet, a testi épséget, a vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekménnyel szemben, felvilágosítást és segítséget ad a rászorulóknak, tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait. Általános feladata a közbiztonság és a közrend védelme, az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése, az államhatár rendjének fenntartása, a terrorizmus elleni küzdelem és a törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés.”⁷⁷

A szervezetek vizsgálatakor legfontosabb szempontjaink (a kommunikációs szervező munka során is) a következők:

- a szervezet mérete
- működési környezete (szűkebb és tágabb, kulturális, technológiai, tudományos, társadalmi, piaci stb.)
- felépítése, áttekinthetősége (közszolgálati szervezetek esetében elszámoltathatóságuk)
- a szervezet belső rendje (munkaszervezés, szabályok, normák, eljárások)
- munkamegosztás, koordináció, központosítás mértéke
- az ellenőrzés terjedelme, hierarchia, hatalom és felelősség megosztás
- viselkedésalakítás a szervezetben (formálás, jutalmazás, büntetés, fegyelmezés, elbocsátás)
- attitűdök, a munkával való elégedettség
- a szervezet az egyénekben.

E dolgozat keretei között csak néhány mondatban reflektálhatunk e szempontokra. Legkevésbé a szervezeti felépítést tárgyaljuk, mert a szervezet organogramjának elérhető változatai vagy túlzottan leegyszerűsítettek, vagy külön értekezés tárgyát adnák. (Lásd a police.hu-n elérhető a *Magyar Rendőrség szervezete* című menüpontot, amely egy hosszú, oldalakon keresztül lenyíló, szinte áttekinthetetlen felsorolást tár az érdeklődők elé.)

⁷⁷ 2012. évi állami költségvetés Belügyminisztérium fejezet, 10. oldal,
<http://www.parlament.hu/irom39/04365/adatok/fejezetek/14.pdf>

A szervezet méretéről sem kell sok szót ejtenünk, hiszen a legnagyobb állami foglalkoztató szervezetről⁷⁸ van szó, amelynek állománya közel 50 000 fő. A 2012. évi költségvetés Belügyminisztérium fejezetéből világosan kiderül, hogy ebből (Rend- és közbiztonság ágazat) a Nemzeti Védelmi Szolgálat 415 főt, a Terrorelhárítás Központ 858 főt, a rendőrség 48 148 főt, a Szervezett Bűnözés Ellenni Koordinációs Központ 16 főt, a BM Oktatási és Nemzetközi Továbbképző Központ 114 főt foglalkoztat. S éves költségvetési támogatás előirányzata mintegy 218 milliárd forint.⁷⁹

III.6.2 Attitűdök és szervezetek

Az attitűd a társadalmilag konstruált világ megismerésére kialakult megismerő apparátus része, amelyben ott találjuk a véleményeket, a nézeteket, az előítéleteket, a sztereotípiákat, a valószínűségeket és az értékeket. Az attitűd nem megismerhető tárgyra vonatkozik, tapasztalatilag nem bizonyítható, mégis az ismeret evidenciaélményét nyújtja, az igazság elhithető erejével bír (ez az attitűd paradoxona). Kognitív, affektív és viselkedéses elemeket is tartalmaz (cselekvési irányultságot is magában foglal). Gondolati eleme valamely eszme vagy elképzelés (egy álláspont), érzelmi eleme a pozitív vagy negatív érzés, amely az elutasítást vagy helyeslést (elfogadást) eredményezi, a cselekvési irányultság pedig a hajlam, amely konkrét szituációban vagy igazolódik, vagy cáfolatot nyer. (Csepeli, 2003, 106-107 nyomán)

Az attitűdök közvetlen vagy közvetett szociális hatások következtében alakulnak és alakulnak át, nem velünk születettek. A meglévő attitűdök később igen fontosak lesznek, hiszen az újabbak mindig a már meglévőkhöz idomulnak. A régi és új között a kapcsolat lehet asszociatív (pozitív, elfogadó, helyeslő) vagy disszociatív (ellenségeskedés, negatív érzés). Az attitűdök kommunikációs folyamat során jutnak a személyek tudomására, s így épülnek be világra vonatkozó tudásukba.

Az embereknek a szervezetekkel, munkahelyükkel szemben is vannak bizonyos attitűdjeik, melyek meghatározzák viszonyukat a szervezettel, annak vezetőivel és a szervezet működésével, s ennek eredményeként szeretik, vagy nem szeretik a munkát, amit végeznek. A munkával való elégedettség a szervezettel való azonosulás sarokköve. (Csepeli, 2003, 114-115) A vezetők feladata és célja, hogy a munkavállalók attitűdjeibe morális elemek kerüljenek, érezzenek felelősséget a szervezet iránt. A magyar rendőrök esetében a

⁷⁸ szervezetrendszeréről van szó, mintegy 30 költségvetési intézménnyel a háttérben

⁷⁹ <http://www.parlament.hu/irom39/04365/adatok/fejezetek/14.pdf>

szervezettel szembeni attitűdök vizsgálatára elég régen (1999-ben) került sor, s az eredmények nem voltak kecsegtetőek. A SZKORP⁸⁰ kutatásban a megkérdezettek 63%-a számolt be arról, hogy gondolkozott már a pálya elhagyáson, s közel ennyien nem látták biztosítva erkölcsi jövőjüket. A legtöbben anyagi megfontolásból, a rossz munkakörülmények, s az elismerés hiánya miatt fontolgatták, hogy más területen próbálnak szerencsét. (Krémer, 2003)

A szervezet által biztosított környezet is belejátszik a munkával való elégedettségbe. Különösen érdekes ez a rendőrök esetében, akiknek az utca, a mindennapok rendezettsége vagy rendezetlensége lesz a munkahelye. Nyilvánvalónak tűnik, hogy a társadalom „utcai képe” erősen hat a rendőrré, aki napi nyolc órás munkaidejének jelentős hányadát tölti a köztereken. Az elégedettségre azonban hat a szabályozottság, büntetések, jutalmazások rendszere, a szociális elismerés, szervezeti klíma, infrastrukturális feltételek, előrejutási lehetőségek, tanulás, anyagi elismerés, vezetési stílus stb. A viszonyítás és annak bázisán táplált várakozások szintén meghatározóak, döntő, hogy mit kapnak mások. Egyes kutatók szerint a munkával való elégedettség az ember alaptermészetéből is következik (pesszimista, optimista alkat). Akinek saját életével kapcsolatos attitűdjei pozitívak, az kivetíti ezt a munkahelyére is és fordítva. Ebbe pedig már kulturális tényezők is beleszólnak (ha genetikaiak nem is feltétlenül).

„A szervezet iránti elkötelezettség a szervezet céljainak meggyőződés alapján történő elfogadását, a szervezet vezetői iránti lojalitást és a szervezethez tartozásnak tulajdonított fontosságot foglalja magában.” (Csepeli, 2003, 121)

Az elkötelezett dolgozók számára az eredendően személytelen és indifferens szervezeti lét személyes és releváns jelentések forrásává válik. A személy a szervezet problémáinak függvényében fogja saját problémáit is szemlélni. Az azonosulást szimbolikus támpontok is elősegítik, mint az egyenruha, jelvények, használati tárgyak, szervezeti rítusok, ünnepek. Mindezek elősegítik, hogy a szervezeti tagság az egyén identitásában kitüntetett helyet foglaljon el. A munkával való azonosulás nem egyenlő a szervezettel való azonosulással, de része annak. A munka választáson alapul, s idővel része lesz a személy önértékelésének. Míg a munkával való azonosulás autonómiát, a szervezettel való azonosulás önfeladást rejt.

⁸⁰ Az 1999-ben a városi kapitányságokon lefolytatott kutatás során elsősorban a korrupció, a munkafeltételek, a szubkulturális jegyek és a rendőrcsaládok egzisztenciális helyzete képezte a vizsgálat tárgyát.

Létezhet azonban a szervezettel való tekintélyelvű azonosulásnak olyan esete, mikor az egyén a munkával is azonosul: azon munkák esetében, amelyek más szervezetek világába nem konvertálhatók. (uo.)

A rendőrség vonatkozásában elvégzett vizsgálatok (1999) azt mutatták, hogy a magyar rendőrök elsősorban anyag javakkal motiválhatók, s a rendőri foglalkozást inkább munkaként, semmint hivatásként tekintik. Fontos tényező volt számukra a szakmai tudásuk gyarapítása, amelyben (a hivatali ranglétrán való feljebbjutáson kívül) a szervezeten kívüli boldogulásuk zálogát is látták. (Krémer, 2003, 120)

A pr illetékesnek gondolja magát abban, hogy a humánerőforrás területekkel karöltve kommunikációs eszközökkel teremtsen meg a szervezettel való azonosulást, érjen el nagyfokú lojalitást a szervezetbe belépő egyéneknél. A pr ezért az előbb felsorolt elemek mindegyikét (egyenruhától a szervezeti ünnepekig) központi jelentőségűnek gondolja, amikor a szervezet arculata és identitása formálásának igényével lép fel.

III.6.3 Státus és szerep

A szerepfogalom diadalútja az 1950-es években kezdődött, népszerűségét pedig annak köszönhetette, hogy megragadhatóvá tette a társadalmi és társas helyzetekhez kapcsolódó egész jellegű viselkedéseket. Katz és Kahn közelítésében a szerep azt fejezi ki, ahogyan az egyén a társas és szervezeti létben annak egészével, s a különféle pozíciókat betöltő egyénnel, csoportokkal konfrontálódik. A fogalom előnye, s egyben hátránya is, hogy különféle viselkedésaktusok szabályszerűségeit, mintázatait foglalja össze (többrétegű, elemzése lehet felszínes vagy mélyreható).⁸¹

A fogalom tudományos igényű kibontása részben a kulturális antropológia, részben a német szociológia berkeiben indult meg (Simmel, Weber), hogy aztán Parsons *strukturális szerepelméletében* (Parsons 1951, Merton 1957) és a Mead-től (1934, 1964, 1973 és Blumer 1969) induló *szimbolikus interakcionizmusban* teljesséjén ki. A szociológia és a pszichológia egyaránt az egyén és a társadalmi struktúra kölcsönös viszonyát kívánja a szerep, s a kapcsolódó *szerepátvétel* és *szereptanulás* fogalmaival leírni.

⁸¹ Az irodalomban és filozófiában megjelenő szerepfogalom azonban negatív konnotációval társult, mesterkéltséggént, megjátszott viselkedésként nyert értelmet.

A szociológia szerepelméleteit két csoportra osztjuk: strukturalista és interakcionista elméletekre. A *strukturalista szerepelméletek* közös kiindulási pontja az az elgondolás, hogy az interakciókban az egyének minták és forogatókönyvek szerint cselekszenek, s e cselekvés ismétlése teremti meg a társadalom stabilitását, nyújt biztonságot. A státuszhoz adott jogok, privilégiumok és kötelezettségek tartoznak, amelyekre normatív szerepelvárások reflektálnak.

A szimbolikus interakcionizmus a fentiektől eltérően nagyobb súlyt fektet egyén és csoport találkozásának dinamikájára. Felfogásában a társadalom szimbolikus interakciók együttese, amely interakciókban a felek kölcsönösen formálják egymást, tekintettel vannak egymásra, egymás elvárásaira. Mead elméletéből sem a társadalom, sem az egyén elsődlegessége nem olvasható ki, mindkettőt az interakcióban konstruálódónak tartja.

Mead-nél a szerep az énfelfejlődés és a kommunikáció lépcsőfokait vagy viselkedési egységeit leíró fogalom, amely mélyen cselekvésbe ágyazott. A szerepátvétel pedig alapvető emberi készség arra, hogy az egyén a másik ember gesztusait mint jelentéssel bíró szimbólumokat felfogja, jelentésüket feldolgozza, s adaptív válasszal szolgáljon. (Váriné, 1994, 8)

Valamely személy azért személyiség, mert egy közösség része, beépíti ennek a közösségnek az intézményeit saját magatartásába (szerepek átvételével felveszi a közösség tagjainak attitűdjét). (Mead, 1973, 207)

A szociálpszichológia azért fordult elismeréssel a szerep fogalom felé, mert végre tudományos megalapozottságú kategóriát vélte felfedezni benne. Az emberi társas viselkedés elemzése szempontjából megfelelő elemző kategóriát látott benne, mert mind az egyéni, mind a szociális tényezőket összefogta. *A szerep egy szociális interakcióban lévő személy által mutatott magatartásmintának tekinthető, mely minta mind a cselekvő, mind az értelmező számára könnyebbé teszi az adott interakció lefolyását oly módon, hogy a viselkedés egy részére nézve szabályokat tartalmaz.*” (Buda 1965, 103)

E szabályok pedig meghatozzák az egyén cselekvési terét azáltal, hogy a felek státusza szerint cselekvésmintákat írnak elő vagy kínálnak fel.

Csepli azt mondja, a szervezetben az egyes részfeladatok elvégzésére rendelt pozíció a státus, amelynek alapja a szervezetben megvalósuló munkamegosztás. A státusok horizontálisan vagy vertikálisan illeszkedhetnek egymáshoz, előbbi esetben mellérendelt és egyenlő státusokról beszélünk, utóbbi esetben pedig a hatalmi egyenlőtlenséggel állunk

szemben. A státusok jelentőségüket azáltal is nyerik, hogy a kapcsolódó (elvégezendő) részfeladatok szerint speciális felkészültségeket igényelnek. Csepeli Lintonra hivatkozva a szerepet e státus dinamikus oldalának tekinti, amely sajátos viselkedési módot takar. E szerep (viselkedés) teszi lehetővé, hogy a szervezet tagjai egyéni habitusoktól függetlenül cselekvéseik során kövessék a szervezet által megkövetelt rendet (a kitűzött szervezeti célok függvényében).

„Szervezetszociológiai értelemben a szerep a szervezeti pozíció ellátását lehetővé tevő viselkedési minta, melyet azok teljesítenek ki, akikkel az adott pozíció betöltője feladatainak ellátása során kapcsolatba kerül.” (Csepeli, 2003, 169)

A szerep tehát kölcsönhatásban, interakcióban formálódik, a társadalmilag létrehozott valóság része, s ekként része az ember társadalmi identitásának is. Mint viselkedés rendszerszerű, és legtöbbször spontán tanulási folyamat eredménye. (Szervezeti szerepek elsajátítása ennél valamivel többet igényel.) Ismertetője ezen kívül, hogy alkalomhoz kötött, amely alkalom megint csak felek kölcsönhatásában bontakozik ki. A szerepnek e szervezethez kötött típusa része az egyén adott életperiódusára vonatkozó szereprepertoárjának, szerepkészletének⁸², amelyben nemi, életkori, családi stb. szerepei éppúgy jelen vannak. (uo.)

Úgy tűnik, fontos szerepe van az egyén személyiségének abban, hogy milyen szerepek betöltésében lehet sikeres, vagyis abban, hogy bizonyos személyiség diszpozíciói meghatározott foglalkozási szerepek ellátására alkalmasabbá teszik, mint másokéra. Az egyén tehát saját személyisége okán is konfliktusba kerülhet a betölteni kívánt vagy kényszerült szereppel. A szervezet és az egyén szempontjából is fontos, hogy kiderüljön, mekkora a kongruencia a személyiség és a pozícióhoz társuló szerep, illetve annak elvárásai között. (Csepeli, 2003, 176)

Szerepkonfliktusokat oldhat a szervezet a felderítés, a meggyőzés, a szabályozás, az asszimiláció és az akkomodáció eszközeivel. Meg is előzheti azonban azokat, ha az elvárásokat formálisan is rögzíti. E célból (is) jöttek létre a szervezeti és működési szabályzatok. Ugyancsak e célt szolgálják a kiválasztási folyamat olyan elemei, mint a jelentkezők képességeinek és személyiségvonásainak feltérképezése. (Speciális testi erőnlétet, fizikai kondíciót, állóképességet stb. mérő alkalmassági vizsgák, pszichológiai és

⁸² A szerepkészlet az adott szerep ellátása során aktivált összes többi szerepet tartalmazó szerepegyüttes

személyiségtesztek, illetve a dolgozók folyamatos pszichológiai és orvosi szűrése.) Klasszikus monitoring eszköz (lenne) a szervezet és funkciói közötti kapcsolat nyomon követése (rugalmas reagálás, reformlelkület), a képzési programok folyamatos aktualizálása, személyiségfejlesztő tréningek, egyéni karriertervezés. (Csepeli, 2003 177-178)

E sorok írásakor még formálódóban van a rendészet területén (miként az oktatás, közigazgatás területén is) az az életpálya-modell, amely kiszámítható és vonzó hivatássá lesz képes emelni a rendőrködést Magyarországon. (A tervezetet 2011-ben dolgozták ki, de anyagi fedezetről nem áll rendelkezésre információ, s ezért számos szakszervezet aggályát fejezte ki a modell 2012. január 1-jével történő bevezetésével szemben.)⁸³

James Q. Wilson azt találta, a rendőrök munkavégzésük során sajátos kettős nyomás alá kerülnek azáltal, hogy két irányból támasztanak velük szemben elvárásokat, egyrészt az eredményesség és szolgálati érdek oldaláról, másrészt a törvényes rend, az eljárási garanciák és emberi jogok oldaláról. Az egyes rendőrnek pedig adott helyzetben kell döntenie, mikor hová helyezi a hangsúlyt (eredményesség vs törvényesség).

Rendőrtípusok Wilson⁸⁴ kategóriarendszerében:

- Idealista – ambícióinak, mivel mindkét elváráscsoport érvényre juttatását kívánja, a legális, professzionális rendőrség felel meg.
- Represszív – az a rendőr, aki az eredményességet tolja előtérbe a törvényesség rovására, autoriter típusú rendőrség kötelekében érzi jól magát.
- Optimista – aki abban bíz, a törvények érvényre juttatásának automatikus következménye lesz az eredményes rendőri működés, a közösségi típusú, megelőző rendőrség tagjaként lehet sikeres és elégedett.
- Realista – akinek mentsvára a szabályzat betartása és a rutin, nem hisz ugyanis sem a törvényességben, sem az eredményességben, számára a bürokratikus rendőrség jelenti az ideált. (Finszter, 2003, 80)

III.7 A szervezet mint kollektív ágens

E rövid alfejezetben a kommunikáció participációs felfogása szerint tekintünk végi a rendőri szervezeten, hogy minél neutrálisabb képét rajzoljuk meg a kommunikáló

⁸³ <http://szakszervezetek.hu/index.php/koezlemenyek/4020-a-brdsz-tiltakozik-a-rendeszeti-eletpalyamodell-penzuegyi-fedezet-nelkueli-bevezetese-miatt>

és www.rve.hu/attachments/article/1586/bméletpalyajav11.07.25v.doc

⁸⁴ Wilson, James Q.: Varieties of Police Behaviour. Cambridge MA, 1968.

szervezetnek. Horányi azt mondja, vannak ágensek, amelyek a problémakezelés⁸⁵ szempontjából azonos felkészültségek alapján jönnek létre, s közösséget alkotnak. E közösségek ugyanúgy ágensként viselkednek, mint a magányos ágensek. Lényegi vonásuk, hogy magányos ágensek sajátos integrációjából jönnek létre, amely magányos aktorok egy csoportjával és egy sajátos kollektív ágensvilággal jellemezhetők. Ez a kollektív ágensvilág az adott közösség belső nyilvánosságát jelenti (erre fókuszál a belső pr). E nyilvánosság (értsük belső szervezeti nyilvánosság) szempontjából meghatározó, hogy milyen felkészültségekből: tudásokból és véleményekből tevődik össze. (Horányi, 2008, 27)⁸⁶

Horányi a felkészültségek kapcsán szót ejt az attitűdök és „hatókörükben megjelenő” tartalmak közösségképző potenciáljáról. Ez teszi ugyanis lehetővé szerinte a tudásközösségek, vagy élményközösségek, de éppen az érdekközösségek létrejöttét. Egyaránt számol az azonos attitűdöket táplálók közösségeivel és az azonos attitűdtartalmak tekintetében felkészültek közösségeivel. Példaként a fizikusokat és katolikusokat említi, de éppígy szólhatna a rendőrökről is. (uo.)

Vannak olyan (kommunikatív) közösségek, amelyek az ágenstípusok eredendő felkészültségére alapozva eredendő közösségek. Ha jól értelmezzük Horányi sorait, a rendőrség nem eredendő közösség, mert felkészültségei sem eredendők, hanem többletfelkészültségek. (Azokat sorolnák mi ide, amelyek megléte bármely ember számára szükséges ahhoz, hogy a rendőri szervezetbe felvételt nyerjen, s rendőrként működhessen. Lásd rendészeti jártasság, jogismeret, fizikai alkalmassági vizsgán való megfelelés képessége stb.) A rendőri szervezet szubkulturális jegyeihez közelít minket Horányi azon megjegyzése, hogy a többletfelkészültség mint közösségképző erő nem kizárólag tudás karakterű, hanem beletározhatnak vélekedések, hiedelmek, amelyeket a közösség közösként birtokol. Ráadásul a többletfelkészültség dinamikus természetű, változó tartalmú. (Példaként említhető, hogy a

⁸⁵ A participációra alapozott elméletalkotásában a probléma olyan különbségnek tekinthető, amelyet az adott ágens valamely alkalommal való helyzete és egy számára ugyanakkor kívánatos helyzet között fennáll, és meghaladja az ágens számára akkor és ott tolerálható mértéket (a kritikus küszöbértéket); A diszkusszió a kommunikatívot és a kommunikációt is állapotnak (is) tekinti, és nem kizárólag eseménynek, folyamatnak vagy éppen tettnek (aktusnak), mint szokás. (Horányi, 2008, 2-3)

⁸⁶ Horányi Özséb: Arról, ami problematikus; arról, ami szignifikatív valamint arról, ami kommunikatív (szinopszis, 7.3 változat), 2008, www.communicatio.hu

2000-es éveket megelőzően nem volt része mindaz a tudás, amit második generációs webes alkalmazások megjelenése hozott magával.⁸⁷⁾

A többletfelkészültséghez az ágens (esetünkben szervezeti) szocializációja során jut hozzá, egy komplex tanulási folyamaton keresztül. A többletfelkészültségek átöröklése (elérhetővé tétele) történhet direkt és indirekt módon, formális és informális úton. (De akár szervezett vagy nem szervezett, tervezett vagy spontán módon. Történhet akár alkalmi színtereken is vagy permanens módon.)

Kollektív tagjaként megjelenő ágens (például egy hivatásos rendőr) mozgástere korlátozott, hiszen autonómiájából jócskán felad, mikor öt korlátozó szabályokat, normákat a kollektív ágens tagjaként való megjelenésért cserébe elfogad. (Vállalja például a C-típusú nemzetbiztonsági átvilágítást, vagy környezettanulmány készítését.) Ezen autonómia-deficit azt is eredményezi, hogy akadályozva lehet bizonyos színtereken való megjelenésben vagy bizonyos típusú problémák megoldásában való részvételben. (Lásd, ha a rendőr számára megtiltjuk, hogy politikai pártba lépjen.) Horányi kitér arra is, hogy a kollektív ágensek befolyással lehetnek arra, hogy tagjaik más színtereken mutatkozását befolyásolják, vagy éppenséggel meghatározzák. (Lásd, ha szolgálati szabályzat tiltja, hogy a rendőr médiaszereplés alkalmával fegyvert viseljen.) Az autonómia egy részének feladása a többletfelkészültségek révén elérhető haszonnal szemben jelenik meg. A kollektív ágens tagjaként mutakozó ágens lemond bizonyos színtereken lehetséges mozgásterének egy részéről annak fejében, hogy adott kollektív ágens tagjaként problémakezelő felkészültsége megsokszorozódik ahhoz képest, mintha magányos ágensként mutakozna. (Horányi, 2008, 30) Az ágensnek ez a mozgástere része az identitásának, amely tulajdonképpen nem más, mint ami megragadhatóvá teszi, milyen vagyok én, s milyenek mások.

III.8 A rendőrség feladata a biztonság őrzése

„A biztonság gyűjtőfogalom, amely magában foglalja az adott ország külső fenyegetettségétől való megvédését, illetve az erre való (preventív, stratégiai) felkészülést egyfelől, másfelől a belső rend és stabilitás biztosítását, jogi és rendészeti eszközökkel, illetve intézményei által, harmadrészt pedig olyan külső és belső fenyegetettség elleni védelmet, amely különleges (titkosszolgálati) készenléetet, felkészülést igényel.” (Salgó, 1993, 28)

⁸⁷ Erről részletesebben lásd a IV. fejezetet

Ugyanő a szubjektív biztonságot a biztonság belső oldalaként határozza meg mint „érzet, hit, meggyőződés, pszichikus állapot”.

A Rendészeti Stratégia a maga részéről elutasítja, hogy illetékes lenne a biztonság mint komplexum megteremtésében. Azt mondja:

„A rendészeti stratégiának nem tárgya a komplex biztonság, ellenben feladata a közbiztonság-védelem megtervezése, amelynek során a biztonság általános követelményeivel is összhangot kell keresni.” (A Magyar Köztársaság Rendészeti Stratégiája, 2009, 63)

A közbiztonság a Rendészeti Stratégiában mint védendő értékek összessége, mint jogi tárgy és mint államcél jelenik meg. A Stratégia idézi a 115/2003. a bűnmegelőzés nemzeti stratégiáról szóló országgyűlési határozatot, amely a következőket hirdette ki:

„A modern európai felfogás szerint a közbiztonság olyan kollektív társadalmi termék, amely az egyének és közösségeik tevékenységéből, az állami szervek hatósági intézkedéseiből, a polgárok önvédelmi képességei, és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki.” (A Magyar Köztársaság Rendészeti Stratégiája, 2009, 75)

A Stratégia egyenesen paradigmaváltásról beszél a köz-és magánbiztonság felfogásában, amelynek immár el kell érnie, hogy szakítsunk a rendfenntartás monolitikus elvével, s rá lépjünk a kollektív közbiztonság-védelem, s az állam és a tulajdonosok közti ésszerűbb munkamegosztás útjára. Ennek értelmében – összhangban a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájával – helyi közfeladatként a szubszidiaritás elvének érvényre juttatásával kell a helyi rendészeti feladatokat kezelni. (uo. 7.3. és 7.4. fejezet)

Mivel a biztonság igen összetett dolog, viszonyrendszer, tudati, érzelmi állapot, jóval túlmutat a rendészeti szervek illetékességi körén, így nem lehet egy terület, egy intézmény vagy szerv felelőssége és hatásköre a megteremtése és fenntartása. Illetőleg ha azzá tesszük, óhatatlanul felmerül bizonyos jogok korlátozásának, cselekvési kompetenciák leszűkítésének, akár a végletes centralizációnak a kérdése. A minden szférára kiterjedő minden aspektusú biztonság szolgáltatás azonban a jogok csorbításának szükségszerűsége nélkül is eredményezhet olyan túlburjánzó feladatrendszert a felelős szerv számára, amely végül önnön működését lehetetleníti el. Az a rendvédelmi szerv, amely egymaga köteles gondoskodni az egészség-, környezet- és állambiztonságról, garantálni kénytelen a tulajdonosok jogainak és értékeinek védelmét, az elkövetők felelősségre vonását, óhatatlanul belecsöppen a társadalmi alrendszerek és elosztó rendszerek kölcsönös függéseinek útvesztőjébe, szakmai

kompetenciáinak olyan kiterjesztése válik szükségessé, amely csaknem mindenhatóságot követel.⁸⁸

III.9. Összegzés

Egyesek túlonként terjedőnek találhatják az első két fejezet társadalomelméleti és történeti áttekintését, de az út, amit bejártunk, nagyon is szükséges, s talán ez hiányzott korábban a rendőrség kommunikációjával foglalkozó szerzők munkáiból. Hiszen, amikor szervezeti kommunikációval foglalkozunk, akár megfigyelői és leíró oldalról – mint jelen értekezésben – vagy szervezeti kommunikációt szervezünk, irányítunk és valósítunk meg, ha ezt tudatosan tesszük, azt az utat járjuk végig, amelyet a szervezetbe belépő ember is. Vizsgálat alá veszünk egy intézményt, amelynek élettörténete rajtuk túl mutat, s amely számos módon objektívalódott, s amely társadalmi ellenőrzés alatt áll. Megnézzük természetét, amelyhez hozzátartozik, hogy viselkedésmintákat ad, s az elméletileg lehetőséggel szemben valamilyen irányba tereli az emberi cselekvést.

Az intézményes világnak legitimációra van szüksége, létét igazolnia kell tudni. S az erről való közmegegyezés tárgyát képező válaszokat tovább kell tudni adni a következő generációknak. Ez a folyamat zajlik a szervezeti szocializáció során, s e szempontok mentén halad a kommunikációs-szervező (és elemző munka is). S akár a szervezeti kommunikáció alapjaihoz, akár a rendőri (foglalkozási) szerephez szeretnénk közelebb kerülni, ugyanezen tényezőket kell vizsgálnunk, hiszen a szerepek eredete ugyanabban a habitualizációs és objektívációs folyamatban kereshető, mint az intézményeké. (Berger – Luckman, 1998, 80-107)

Ezért fontos számunkra, hogy rendőrségünk kontinentális gyökerekből sarjadt, hogy koronként, s a társadalmi berendezkedéstől függően változik szerepértelmezése, időről-időre másban keresi célját és máshol húzza meg illetékességi határait. Ezért kell tekintetbe vennünk, hogy a szovjet modellel a rendszerváltás óta nem sikerült leszámolni, s a nyugati

⁸⁸ A biztonság fogalmának értelmezésével és a rendészet illetékességével részletesen foglalkozott két konferencia előadás: Kriskó Edina: A társadalmi részvétel módjai a biztonság megteremtésében – a rendőrség stratégiai elképzeléseinek tükrében, konferencia-előadás, Magyar Kommunikációtudományi Társaság (MKTT) Közösségek mai (kommunikációs) arculata konferencia, 2010. június 11-12., Budapest és Kriskó Edina: Kapni vagy tenni? – Az állampolgár és biztonsága, Tudomány Hete a Dunaújvárosi Főiskolán, 2010. november 9., Dunaújváros.

típusú rendőrségekhez képest lemaradásban vagyunk a rendészet-kérdés társadalmazításában. S ha a közösségi rendőrség modelljét a politikai hatalom nem feltétlenül tartja is követendő mintának, a webes eszközök használatáról nem mondhat le.

IV. fejezet: A rendőrség és a sajtó

Ez a fejezet két témát szeretne körüljárni: a sajtókapcsolatok szerepét a szervezetek életében és a rendőrségi sajtó fejlődésének folyamatát. E tárgykörben szól a nyilvánosságról, a sajtótörténet-kutatás kihívásairól, a bűnügyi hír és riport műfajáról, majd a rendőrségi lapok gyökereiről. Az áttekintés a körözőlevelek megjelenésétől indul és a rendőri rovatvezetők szindikátusának jubileumával zárul.

IV.1. Hazai szakirodalmi előzmények

Szakirodalmi előzmények cím alatt két irányban kellene kitekintést tennünk, egyrészt a sajtótörténet-kutatás irányába, másrészt konkrétan a rendőrség szervezeti kommunikációjának területére, csakhogy egyik úton sem juthatunk messzire. Miért?

Először is, mert mint Széchényi Ágnes megjegyzi, a magyar sajtó történetének akadémikus feldolgozása csak 1892-ig történt meg. Az ezt követő kutatások – bár vannak köztük monografikus igényűek és bibliográfiai jellegűek is – csak sporadikus, véletlenszerű publikációk függetlenül attól, hogy egy korszakot vagy egy problémát járnak körül. Éppen abban a történelmi pillanatban szakadtak meg a kiérlelt szemléletű és módszertanú kutatások, amikor a napjaink sajtójával már igen sok rokonvonást mutató tulajdonképpeni modern sajtó megszületett. (Széchényi, 2004, 1150) Ha vannak is lépések a magyar sajtótörténet „vakfoltjainak” eltüntetésére, azok apró és elszigetelt lépések, legtöbbször egyszemélyes kutatói vállalkozások. Épp ezért nagyon nehéz jelen kutatás estében konkrét kutatástörténeti előzményekről beszélnünk.

Részen ezért is született meg az előző két fejezet a rendészetről, mert ott egyelőre könnyebb a témát lehorgonyozni, s szilárd alapokra fektetni. Másrészt azt kell látnunk, hogy a megszületett munkák a rendőrség–sajtó viszonyról csak abból a szempontból ejtenek szót, hogy a rendőrség milyen felhatalmazásokkal bírt lapengedélyek kiadása, s az egyes példányok elkobzása, bezúzása, a lapok felfüggesztése vagy betiltása terén, felügyeleti tevékenysége mennyiben jelentett előzetes vagy utólagos ellenőrzést. (lásd Kókay et al., é.n. és Buzinkay, 1993)⁸⁹

⁸⁹ Ilyen tárgyú dokumentumokkal mi magunk is találkoztunk a levéltári kutatás során „Sajtórendészet” cím alatt. MOL K-150, 3761. csomó VII. kútfő, 1. tétel. E dokumentumok azonban témánkhoz nem vittek közelebb, hiszen

A rendőri lapokat illetően pedig a német nyelvterületen kellene elkezdni a kutatást, hiszen az általunk vizsgált időszakot megelőzően a hazai sajtóéletben is német, illetve német-magyar kétnyelvű kiadványokkal találkozunk. Sajtórepertóriumokból kiderül, hogy a *Polizei Blatt – Rendőri Lap*, amely Pesten jelent meg 1852. január 1-jétől (1863 decemberéig), 1858-ban már naponta kiadott kétnyelvű újság, amely a rendőrségi hírekkel, a városi kapitányság közleményeivel és eltűnt személyek listájával kapcsolódik be a hírközlésbe. Szintén kétnyelvű kiadvány volt a Nagyváradon kiadott *Polizei-Anzeiger (Rendőri Híradó)*, amely 1855-ben indult és 1857. február 1-jétől kéthetente jelent meg, immár mint *Polizei Blatt (Rendőrségi Lap)*. Ugyancsak német lapelődöket sejtethetünk az 1930-as évek közepén megjelenő magyar *A rendőrkutya* című lap háttérében. 1909. május 1. és 1912. november 23. között jelent ugyanis meg a *Polizeihund (Rendőrkutya)* című kiadvány (Karl Herbauer szerkesztésében), amely az Osztrák-Magyar Rendőrkutya Szövetség lapja volt. 1912 februárjától címe *Der Polizei- und Kriegeshund* lett.⁹⁰

A másik irány a rendőrség kommunikációja. Mint azt az első fejezetben említettük, szervezeti kommunikációt vizsgálunk, annak is a külső nyilvánosságokkal fenntartott aspektusait. Mivel speciális és a civil érdeklődést sok esetben a hivatali/szolgálati titokra való hivatkozással elhárító szervezetről van szó, leginkább a deklaráltan nyilvános (ha nem is szándékolt) kommunikációkra helyezzük a hangsúlyt, vagyis a média- és elsősorban sajtókapcsolatokra. Sajnos erről is csak közvetve nyerhetünk információt, mert a szervezet sajtómunkásai (szóvivők és kommunikációs tanácsadók) kutatási célú interjút nem adhatnak, a sajtómunka szervezésének elveit nem osztják meg a kommunikációkutatóval. A megjelent témába vágó (hiteles) közlések száma igen alacsony. A szervezet kommunikációs törekvéseiről és kommunikációs-szervező munkájáról néhány olyan munka tájékoztat (vázlatszerűen), mint Finszter Géza *A rendvédelmi szervek külső társadalmi kapcsolatai különös tekintettel a bűnmegelőzésre* (Finszter, 2006, 95-96 és 208-214), vagy mint a rendőrségi évkönyvek média-sajtó-kommunikáció tárgyú összefoglalói. Az elméleti ismeretanyag egy-egy fejezetének áttekintésére voltak kísérletek, amelyek olyan oktatási segédletek, főiskola jegyzetek formájában öltöttek testet, mint Molnár Katalin *A*

tulajdonképpen jelentéseket, jegyzőkönyveket tartalmaznak arról, hogy mely helyi lap melyik száma lett bezúzáva, s milyen jogszabályt sértett vele a kiadó. Kivételes, ha a betiltásra okot adó közlést mellékelik az ügyirathoz.

⁹⁰ Deutschsprachige Presse in Ungarn 1850-1920., <http://www.bkge.de/7117.html>

*kommunikáció szerepe a bűnmegelőzésben*⁹¹ című munkája a bűnmegelőzési szakirányú továbbképzési szak hallgatói számára, vagy mint Korinek László *A tömegtájékoztató és a bűnözés kapcsolata című írása*⁹². Ritkán történik meg, hogy az elméleti ismeretek, szakmai ajánlások mellett valós intézményi gyakorlat is megjelenne a publikált szakmunkákban. Tudomásunk szerint magyar nyelven nincs hasonló kiadvány, mint a katasztrófa-védelemben (és médiában) dolgozók számára Brigitte Leoni és szerzőtársai által írt *Disaster through a different lens: behind every effect, there is a cause* (2011) vagy a rendőrök számára Karl Beele és Jan Schabacker által írt *Pressearbeit der Polizei: ein Leitfaden für Praxis*⁹³.

Ennek köszönhetően a kép, amit a rendőri sajtómunkáról kapunk, eléggé *foghijas*. Egyrészt tudomásul kell vennünk, amit a Nyárády – Szeles szerzőpáros könyvében (é.n., II.köt., 105) a sajtómunka kapcsán leszögez, hogy tudniillik egy feketedoboz van a sajtókapcsolatok építésének középpontjában. Nem tudjuk, főként nem minden médiumról, hogy mi zajlik a kulisszái mögött. Adott szervezet kommunikációs szakemberei igyekeznek a sajtómegjelenések alapján következtetni arra, hogy milyen publicitási törekvéseik, milyen formába öntése mellett juthatnak keresztül adott dobozon (amit az adott médiumok, szerkesztőségek jelentenek) és érhetik el releváns nyilvánosságaikat. Arról azonban, hogy a magyar rendőri szervezet milyen koncepcionális alapokon és célok mentén építi a közönségkapcsolatait nincs információnk (mint lenne más, a kommunikációs tevékenységet tudatosan menedzselő szervezet esetében), hiszen „sorvezetőit” nem ismerjük. Nem tudjuk tehát, milyen közlések indulnak a sajtó felé, azokkal mi történik, csak azt ismerjük, ami a lapok hasábjain és a rádióban, televízióban, interneten megjelenik.

Persze az előbb említett külföldi kiadványok megjelenési évei is azt mutatják, hogy a rendészeti működésre specifikált sajtókapcsolat-menedzsment csak napjainkban kezd önálló szakmaiságot nyerni a rendészeti funkciók, a kommunikációs kötelezettségek és szükségszerűségek találkozási pontjában. S hogy melyek ezek a szükségszerűségek és sajátosságok, erről kívánunk beszélni a következőkben.

⁹¹ Rendőrtisztviselői Főiskola, 2004, Budapest.

⁹² Kriminológiai Közlemények 53.k. Magyar Kriminológiai Társaság. 1996, Budapest.

⁹³ 2012, Verl. Deutsche Polizeiliteratur GmbH, Hilden.

IV.2 Nyilvánosságok

Jelen értekezés számára a nyilvánosság (fogalom) kettős értelemben nyújt kiindulópontot. Egyrészt mint a modern értelemben vett rendészeti működés alapfeltétele: köz és magánjog, közös és nyilvános elkülönülése a priváttól, a közintézmények (közös vagyis hozzáférhető intézmények) megjelenése, másrészt mint a hírnév, a nyilvánosságban szerzett hír és elismerés (megítélés), s az ennek befolyásolására felmerülő igény és lehetőség jelent origót.

IV.2.1 A társadalmi nyilvánosság

Habermas úgy fogalmaz (1993, 52), hogy az állam (mint közhatalom) intézményei közös intézmények (államhatalmi jellegükénél fogva) mindenki számára hozzáférhetőek, s a nyilvánosság attribútumát annak köszönhetik, hogy a közjó áll működésük célkeresztjében. A rendészeti működés lényege ugyancsak ez, ha visszagondolunk a Polizeiwissenschaft németporosz gyökerére, amely a „guter Ordnung des Gemeinwesens” biztosításában találta meg rendeltetését a 17. században.

A pr és a rendészet számára is terület a nyilvánosság: előbbi számára, a publicitás helye, utóbbi számára a magánterülettel szembeni közterület (vagy a közhatalommal szemben álló közélet). (Habermas uo.) Terület, ahol közös erővel kell a rendet fenntartani és terület, ahol a közösség gondolatait, attitűdjeit, viselkedését befolyásolni van módunk. A közvélemény formálásának és közrend megteremtésének színhelye/színtere.

A rendészet szempontjából kiemelkedő fordulat, a közjog és magánjog elválása, az államhatalomtól elváló társadalom, a nyilvánosság szerkezetváltozását is hozza egyúttal. A piac által szabályozott gazdaság lesz az alapja a modern állami bürokrácia kiépülésének, amely a rendészetet is új alapokra helyezi. A polgári társadalom jelenti a privát szférát, amely ily módon szembe kerül az állam közhatalmával. (Habermas, 1993, 18)

A nyilvánosság körébe tartozik minden olyan színtér, ahol közügyek, illetve a közt is érintő magánügyek jelennek meg. A Habermas-i nyilvánosság elmélet kritikusai ma azt hangsúlyozzák, hogy a korábban elkülönített kategóriák (mint a reprezentatív nyilvánosság, amely a középkort jellemezte, a polgári nyilvánosság, amely a hatalom ellenőrzésének eszközévé vált, illetve a kiüresedett nyilvánosság, amelyet a tömegmédia teremtett a 20. században, s passzivitásra kárhoztatta a befogadókat) átadták helyüket egy másfajta nyilvánosságszerkezetnek. E szerkezetben nem is beszélhetünk nyilvánosságról, sokkal inkább nyilvánosságokról, amelyek között hierarchia áll fenn, s amelyek egységben szemlélve

igen nagyfokú fragmentáltságot mutatnak. Ezek között a nyilvánosságok között jelentős eltérések lehetnek kiterjedésüket illetően, s számos átfedés megvalósulhat közöttük (mikro, mezzo, makro nyilvánosságok). (Keane, 1995 nyomán Heller-Rényi, é.n.) E nyilvánosságok merőben új, s az információtechnológia vívmányaihoz kötődő tulajdonsága, hogy leszámolnak a területhez kötöttséggel. (Illetve területiségük más – virtuális – természetű.) A nyilvánosság egy új típusú lokalitása ráadásul más határokat is újragondolandóvá tesz, a privát és köz határát. Ha belegondolunk, a különféle közösségi oldalakon mi magunk is a nyilvánosság (vagy magán) különböző határait jelöljük ki, amikor létrehozott tartalmainkat, különböző felhasználói csoportokkal különböző mélységben és jogosultságokkal osztjuk meg. A második generációs webalkalmazások pedig újra napirendre tűzik az aktív és passzív hozzáférés közötti különbségek feltárásának szükségességét, hiszen a mérleg a kiüresedett nyilvánosság korszaka után megint az aktív részvétel felé billen. Nem véletlen az elnevezés „az írott és olvasott” web korszaka.

A webkettő (web2.0), az új média (new media) és a közösségi média (social media) fogalma tulajdonképpen egymás szinonimái a hazai szóhasználatban. Mindegyikkel találkozunk, amikor a közösségépítést célzó internetes alkalmazásokról (szociális szoftverekről) esik szó. Andreas M. Kaplan és Michael Haenlein ugyanis úgy definiálják a közösségi médiát mint az internetalkalmazások egy csoportját, amelyek a webkettő technológiára és annak elvi alapjaira épülnek, és lehetővé teszik a felhasználók számára, különféle tartalmak (közös) előállítását és megosztását.⁹⁴ Manapság a legnépszerűbb technológiák a blogok, fórumok, közösségi hálózatok, wikik és podcastok, a történetmesélő és időszalag alkalmazások, üzenőfalak. Az új média fontos attribútuma a valós idejűség, többirányúság és széleskörű (aktív) részvétel, s hogy a közlemények elveszítik végtermék jellegüket. (A webkettő hozta kommunikációs változásokról a közszférában és a rendszertben, illetve konkrét webkettes alkalmazásokról lásd még: Kriskó, 2012a, 2012b, 2012c)

A nyilvánosság(ok) erejét továbbra is az adja, hogy a nyilvánosan lefolytatott diskurzusok kommunikatív hatalmat hoznak létre, amely hatással tud lenni az adminisztratív hatalomra, befolyásolni tudja a közvéleményt, felsorakoztathat társadalmi csoportokat értékek, célok, eszmék, cselekvések mögött, vagy szembefordíthatja őket azokkal. A nyilvános vitában a választójog kiterjesztésétől kezdve (19. század) egyre többen vehetnek részt, soha korábban annyian, mint az új média korában, amikor bárkiből lehet újságíró, riporter. Elég egy bejegyzés személyes üzenőfalunkon, s máris több tucat ember értesül a hírmédia beszámolójánál korábban bármely eseményről.

⁹⁴ Kaplan, Andreas M. – Haenlein, Michael (2010): Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons* 53. (1): 59–68.

Az új média számos korábbi szabályt felrúgva biztosít teret a nyilvánosságban való megjelenésre. A civil újságírókat nem kötik az újságíró etikai kódex kötetelmek, s az információk feldolgozása során nem (feltétlenül) tart szem előtt a hivatásos újságírók által ismert és elfogadott szakmai és szerkesztőségi szabályokat. Ezzel az információk szűrésének korábbi mechanizmusa változik, meg, hiszen a tömegkommunikáció fontos funkcionáriusai, a kapuőrök, nem jelennek meg, illetve csak a közléstevő személy szubjektuma és szándéka lesz a hírt alakító tényező. (A rendőrség közösségi médiában való megjelenéséről és a webkettőnek a rendőrség szervezeti kommunikációjában betöltött szerepéről a VII. fejezetben még részletesen szólunk.)

IV.2.2 A nyilvánosság fogalmának, jellegének és szerepének változása

E dolgozatnak nem tárgya rendet tenni a társadalmi nyilvánosságról szóló elméletek között, de mindenképpen szólnia kell a két következő fejezetben vizsgált korszak alapvető értelmezéssel eltéréseiről. (Az V. és VI. fejezetben tárgyalt sajtóorgánumok szerepét így módon érthetjük csak meg.) Néhány oldalban igyekszünk képet adni a nyilvánosság és a közvélemény világháborúk előtti, majd utáni állapotáról, s a korabeli médiaviszonyokról. A téma feldolgozásához egyrészt olyan összefoglaló jellegű munkák adták a kiindulópontot, mint Sipos Balázs *A politikai újságírás mint hivatás* (2004) és a *Sajtó és hatalom a Horthy-korszakban* (2011) című kötete, valamint Takács Róbert *Politikai újságírás a Kádár-korban* című (2012) nagy ívű sajtó- és politikatörténeti munkája.

IV.2.3 Sajtóélet a szabadságharc után

A Bach-korszak sajtószabályozása formailag nem változtatott a szabadságharc során kivívott sajtószabadságon. Nem volt előzetes cenzúra, ám annál hatékonyabb (ön)korlátozó eszköznek bizonyult az utólagos (lapnyomtatást követő) ellenőrzés. A lapok kötelesek voltak a terjesztés megkezdése előtt a rendőrségnek bemutatni a lappéldányokat, s ekkor döntött el, megkezdhetik-e a terjesztésüket. A kiadók féltek a bezúzástól, s inkább tanúsítottak nagyobb mértékletességet a közleményeikben, semmint bevételeiket veszítsék el. Voltak, akik a hatóságokkal kiépített kapcsolataikban bíztak, vagy előzetes véleményezést kértek (amelyet a szabályozás nem tett lehetővé). Végül megoldásként a kényesnek tartott cikkek letiltása esetére azok helyét kitölteni tudó közléseket tartottak készenlétben a tördeléshez.

Sajtótörvény 1852-ben került kiadásra. Ez szabályozta a lapalapítás óvadékát, illetve egy úgynevezett megintési rendszert körvonalazott, amelyben a trónt és birodalmi érdekeket,

illetve a közrendet sértő lap a terület helytartója által (két írásbeli megintés után) három hónapra felfüggeszthető volt. A felelősséget a törvény a lapszerkesztő, a nyomdász és terjesztő között megosztotta. Ettől az évtől kezdődően pedig a köteles példányok (4 pld) benyújtásának kötelezettsége az újságokat is terheli. 1853-ban helytartósági kerületek szerint a rendőrség gyakorolta a sajtóellenőrzést. Központi, kormányzati irányítás alá egyedül a félhivatalos Budapesti Hírlap tartozott. (Buzinkay, é.n. 107-109)

Az olvasóközönség az évtized elején alig néhány száz főt ölel fel, amely számában alig duplázódik egy évtized alatt, s főként városi értelmiségieket takar. A lapokban még kevés hirdetéssel találkozunk. A lapok nem kimondottan hírmédiumok voltak, sokkal inkább vitaforumok, ahol eszmék ütközhetek meg érvek csatájában. A rendőrség főként a vezércikkeket vizsgálta, de csak a közvetlenül és nyilvánvalóan politikai tartalmú közlések esetében emelt kifogást, s tiltotta meg a terjesztést. E korszak legfőbb stílusjegye ezért a sejtetés, lavírozás, homályos fogalmazás lett.

1854-ben a Vasárnapi Újság elhozza a képi illusztrációkkal (fametszetes képek) színesített újságok korát, amelyet csakhamar követnek az élclapok rajzai, s új szakma születik: a sajtógrafikusé. Az évtized közepén bontanak zászlót az egyes szakterületi közlönyök és értesítők. A hatóságok a hazai német nyelvű lapok előfizetői voltak, de ez mindinkább háttérbe szorult, hiszen a legnevesebb újságírók a magyar lapokban publikáltak. (uo. 118-122)

A kiegyezéssel ismét szabad lett a magyar sajtó, amely igyekezett a nemzetiségekkel való bánásmódban az abszolutizmus viszonyait konzerválni. 1867. március 17-én életbe lépett a '48-as sajtótörvény (XVIII.t.c.), de Erdélyben őrizte hatályát 1871-ig az 1852-es szabályozás, ahogy Horvátországban és Fiumében is. A Határőrvidéken ellenben az osztrák sajtópátens volt érvényben. (Buzinkay, é.n., 124) Az 1875-ig terjedő időszak mint a legszabadabb magyar sajtókorszak él a történelmi emlékezetben. Pusztán a politikai ellenzékiesség immár nem volt elegendő indok vádeljárás lefolytatásához. A lapok szubvencionálása nem, de a vidéki és nemzetiségi lapok esetében kedvezmények biztosítása jellemző volt, ahogyan 1869-től a kauciókötelezettség állami átvállalása is. 1870-től újabb a lapok működését könnyítő lépés volt a Bach-korszakban bevezetett ún. hírlapi bélyeg eltörlése, amely korábban mint sajátos vállalkozói adó funkcionált. Megint csak a sajtót segítő lépés volt 1867-től a kolportázs (utcai árusítás) engedélyezése, amely a (rendszeres) előfizetőknél jóval tekintélyesebb olvasói bázist alapozott meg. A sajtóvétség miatt elítéltek számára további enyhítést jelentett a fogva tartás

körülményeinek rendezése, amely különféle engedményeket és barátságosabb elhelyezést biztosított, mint más deliktumok elkövetőinek.

A lapok illusztrációi akkor indultak gyors technikai fejlődésnek, amikor Magyarország 1884-ben csatlakozott a nemzetközi szerzői jogi egyezményhez, s a lapok többé már nem ollózhatták össze képanyaikat külföldi újságokból. Évtizedeken át az összes hazai lap vizuális megjelenése négy fametszőtől függött: Pollák Zsigmond, Huszka Lajos, Rusz Károly, Morelli Gusztáv. (uo. 126-127)

A lapok tartalma is változik, ahogyan a hírekhez való viszony a korszak folyamán. Fokozatosan felértékelődik az objektivitás, megindul a hírverseny, s a monarchia hagyományaival szakító, belföldi hírközlés intézményesülése, elsősorban magánvállalkozások részvételével. E folyamat betetőzése a Magyar Távirati Iroda létrejötte 1881-ben.

A következő fontos, ám visszalépést jelentő mérföldkő az 1914-es sajtótörvény (XIV.t.c.), amelyet már a mag korában is igen éles bírálatok értek, hiszen lényegében államosította a magyar sajtót, s a korabeli szerzők szerint az orosznál is rosszabb közéleti, és sajtószakmai viszonyokat teremtett. A törvény miatt át kellett szervezni a rendőrségi sajtótájékoztatás rendszerét is: megszűnt a rendőrségi sajtóiroda. Szerepét nyomtatott tájékoztató vette át, amely számos feszültség forrása lett. Vidéken a rendőrségi és ügyészségi hírszolgáltatás beszüntetésére is történt kísérlet, de a helyzet tarthatatlanságát belátva végül a sajtószolgálat újraindult. (Buzinkay, 1993)

IV.2.4 Világháború és morális pánik

1918 több szempontból is vízváltó a magyar sajtó történetében, hiszen jelentős potenciális olvasói kört és az újságírók, s újságíró képzés (utánpótlás) virágzó központjait (Kolozsvár, Temesvár, Arad, Nagyvárad, Szabadka) veszítette el az ország a trianoni határok kijelölésével. Felborult a hatalmi rend és az egymást sűrűn váltó forradalmi hullámok újra és újra ellentétes nyomás alá helyezték a sajtót, amely immár mind közvetlenebb politikai tényezővé vált. A társadalmi kérdések átpolitizálódásának, s a média szerepe felértékelődésének tanúi vagyunk, miközben fokozatosan átalakítja a közéletet és újságírói működést a zsidókérdés. A korszakban az eredetileg szakmai minőségi szűrőként megálmodott újságíró/sajtókamara ideológiai és faji alapon szelektáló intézménnyé válik, s a sajtóéletet kezdetben felpörgető zsidó származású zurnaliszták végül teljesen kiszorulnak a szakmából. (Buzinkay, 1993)

Sipos Balázs szerint a kor sajtójának tükrét adva figyelemmel kell lenni a kor emberének olyan meghatározó élményeire, mint a háborús vereség (mint az állam kudarca, s a biztonság több aspektusú megingása), a határok átírása, az életszínvonal jelentős csökkenése, ennek nyomán számos társadalmi konfliktusok kiéleződése, s a hatalom legitimációjának megkérdőjelezése. Szem előtt kell tartani, hogy megváltozik a média (s főként a nyomtatott sajtó) társadalmi megítélése is, amelyben a közvélemény a háborús vereség okozóját vélte felfedezni. A médiát tették felelőssé a társadalmi dezintegrációért és az ország integritásának felbomlásáért. (Sipos, 2011, 42-43)

A világháború totális jellegének fő tünete, hogy a propaganda elérte és behálózta az egész világot, s a háború ezáltal propagandaháborúvá is vált. A korszakot a média erős hatásának elmélete uralta. A hírközlést gyorsaság és kiterjedtség jellemezte, hiszen a háború minden országban megnövelte a hírigényt és a szórakozás iránti vágyat. Ezt tükrözi a mozi felfutása és a lapszámok növekedése.

Magyarországot is elérte a morális pánik, amit a társadalmi rend felborulásától való félelemként írhatunk le. A legfőbb bűnös e folyamatban a média, amely az erőszak borzalmaival, halottak fotóival sokkolja a közönséget, miközben a mozi a bűnügyi filmekkel a bűnözésnek ad táptalajt. Mindezt csak tetézi az alkoholizmus és az öngyilkosságok gyakorta túlzó vagy manipulatív bemutatása, olykor össze nem tartozó képi és híryanagy együttes közlése. Az eszközöket a cél, az ellenség dehumanizálásának igénye szentesíti. Megengedett a hazugság, a sztereotip ábrázolás, az ellenség megfosztása minden emberi vonásától. A manipuláció érdekében a lapok nyugodt szívvel nyújtottak illusztrációként egy-egy eseményhez másról és máskor készült fotográfiákat. Ez egyfajta ellenpontosítása volt a hazai hadsereg és a katonák magasztalásának. (Sipos, 2011, 46-48)

A háború és propagandaháború kimenetelének egymástól való függését feltételező logika vezetett aztán a propaganda felértékelődéséhez, majd Gömbös Gyula kormányától kezdődően a sajtóirányítás és propaganda egyértelmű és immár tudatos összekapcsolásához, s a mind szigorúbbá váló szabályozáshoz. Néha diktatórikus és szélsőséges – bár e tekintetben Európában egyáltalán nem egyedülálló – tájékoztatási politikák, koncepciók születtek az egyes kormányok alatt.

Az időszak sajtóviszonyait a nagy hírügynökségek, az angol Reuter és a német Wolff, valamint a francia Havas összecsapásaként értékeli Gesztesi Gyula.⁹⁵ Dékány István pedig azt emel ki, hogy a sajtó a „hatodik nagyhatalom”, a sajtópolitika helyet követel magának a külpolitika eszköztárában.⁹⁶

IV.2.5 Propaganda

A világháború jelentős változást hoz a pr elődjének tekintett propaganda kérdésében is. A fogalom első dokumentált felbukkanása az 1622. évhez és XV. Gergely pápa személyéhez köthető, aki a keresztes hadjáratok kudarcait látva az egyházi doktrínák követését a „meggyőző” kommunikációtól remélte. A pápai propaganda intézménye a hit szilárdságát kívánta visszaállítani, s hamar megosztotta a protestáns és katolikus híveket. (Előbbiek esetében nyilvánvalóan negatív konnotációval társult a meggyőzés ezen eszköze.) (Aronson-Pratkanis, 1992, 18)

Elterjedté azonban az első világháború során vált a fogalom, amikor a háborús meggyőzési módszerekre sütötték rá a propaganda bélyegét. A fogalmat kiterjesztették mindenféle a vélemények és eszmék terjesztésére szolgáló intézményekre, valamint a titkos társulatokra is. Megítélésében – ahogy korábban vallási alapon, most politikai – kettősség figyelhető meg, mert amíg az ellenséges propaganda igaztalan, elítélendő és leküzdendő, addig a hazai (magyar) propaganda szükséges és helyes, hiszen hazug eszmék, igaztalan vádak leküzdésének eszköze. Mint előre eltervezett tendenciózus közlés, jogosan használja a túlzás, csúsztatás, kiszínezés és egyoldalú témabemutatás eszközét, vagy akár a valósággal nem egyező keretezést. (Sipos, 2011, 53-55)

Amerikai felfogásban egy semleges eszköz, vagy meggyőzési technika, amely irányultságától függően lesz jó vagy rossz, erkölcsös vagy erkölcstelen, igaz vagy hamis. A definíció eleme azonban a kor Magyarországon a mozgósítás („akarat megindítása”)⁹⁷, mozgalom indítása⁹⁸. (uo.) Korányinál az emberek megnyerésének (toborzás) eszköze, amelynek első lépése a figyelemfelkeltés, az eszmei egyensúlyérzet megingatása, amely

⁹⁵ Gesztesi Gyula (1918): *Magyarság a világsajtóban*. A magyar sajtópolitika. Dick Manó, Budapest, 25.

⁹⁶ Dékány István: A sajtó szerepe a természetes és mesterséges közvélemény alakításában, *A Sajtó*, 1938/3-4., elektronikus: http://www.ektf.hu/remittenda/tan/9_dekany_andras_a_sajto_szerepe_a_termeszetes.htm

⁹⁷ Urbán Gusztáv: *A propaganda világnézeti jelentősége*, Szeged, 1937, 13.

⁹⁸ Pintér Jenő és munkatársai: *Magyar nyelvvédő könyv*, Budapest, 1938, 2. kiadás

remélhetően és valószínűleg egyfajta hiányérzettel társul. Ekkor következhet a hiányérzet fokozása, ami elvezet a cselekvési hajlandóság felébredéséig (felébresztéséig), amely egységes akarat kinyilvánításában ölt testet (alapos előkészítés után), amit az agitáció (az elhatározás erősítése, fokozása) tetőz be, mely kiváltja a cselekvést. A propaganda címzettjei az egyének, eszköze a sajtó, távíró, távbeszélő, rádió és diplomácia, valamint a nemzetközi szakkörök.⁹⁹

Az 1920-30-as években „eszmék irányzatos és elfogult terjesztését” jelentette, az állampolgárok jó, helyes eszmékre való nevelését, egyfajta felvilágosítást értettek alatta. (Sipos, 2011, 57) Eszköztárában ott voltak a mítoszok, szimbólumok és irracionális elemek is, hogy képes legyen az emberek véleményében, hozzáállásában változást előidézni (nem cselekvésre való ösztönzés, hanem hosszú távú szemléletformálás volt a célja).

Ma leginkább mint manipuláció szándékával formált közlés jelenik meg a propaganda, amely a lélektan eszközeit használja fel, s jelképekkel operálva kíván hatást (tömeghatást) elérni. Célja, hogy a befogadók magukévá tegyenek valamilyen nézetet, mintha az mindig is sajátjuk lett volna. (Aronson-Pratkanis, 1992, 18)

IV.2.6 Közvélemény

E fogalom is mást jelentett némiképp az 1900-as évek elején. A sajtótörténet-írók a Révai Nagy Lexikon szócikkét idézik előszeretettel, s mutatnak rá, hogy elsősorban mint közös vélemény értelmezhető emberek bizonyos, közügyekkel foglalkozó körében. Az egységességét illetően inkább az az álláspont elfogadott, hogy közvéleményekről kell gondolkodni (a tagoltság jegyében). Köz, illetve *közület* az emberek azon csoportjának köre, akiket eszmék és vagy törekvések kapcsolnak össze. Halasy és Nagy szerint tömeglélektani jelenség a közvélemény. A sajtó pedig súlyát tekintve csak egy a számos közvéleményt alakító intézmény közül, nincs kizárólagossága. (Sipos, 2011, 58-59)

Gerő Ödön „Sajtó és Politika” című előadásában azt mondta, sajtó és közvélemény kapcsolata kétirányú, a sajtó közvéleményt csinál és egyúttal meg is hódol előtte. E behódolás oka az üzleti érdek, a profit. A sajtónak pedig 3 alapvető funkciót kell betöltenie: politikai iskolázás (politikai tudat és akarat helyes kialakítása), a tömegpolitika feltételeinek megteremtése a köz politikára nevelése által, továbbá ellenőrzése annak, hogy a népakarattól

⁹⁹ Bárány Korányi Frigyes: A propaganda, Budapesti Szemle 1932/1. szám, 1-23. o.

nem távolodott-e el a törvényhozás (tehát képviseli a közvéleményt és nyilvánosságot biztosít). Gerő szerint a sajtó eszköze immár nem a meggyőzés, hanem az agitáció: párt- és tömegvélemény adása az egyéneknek. A sajtó a kapitalizmus hatalmi őrségének tagja. (Sipos, 2011, 60-62)

Tápay-Szabó László a közvéleményt a művelt – gondolkodni tudó, s tényleg gondolkodó – rétegekkel kapcsolta össze, amelytől élesen elválasztotta a műveletlen rétegek irracionálisnak bélyegzett véleményét. Szabó László szerint a közvélemény a népakarat megszületésének előállomása. Angyal Pál azt mondja, a közvélemény szuggesszió és diszkusszió során jön létre magánvélemények egymásra hatásából. Tulajdonképpen valamilyen közügyre vonatkozó értékítélet, amelyhez szabadon bárki hozzáférhet, s csatlakozhat. Legfőbb, de nem kizárólagos eszközének a napi sajtót és a rádiót tartja. A közvéleménynek dinamikája van, nem állandó, nem stabil, mozgásban van. (uo. 63-65)

Dékány István pedig időtlen kategóriát vél felfedezni benne, amely névtelen vélemények halmazata, s a tágabb környezet változásaira reflektál. A média megmutatja, amit személyesen az egyén át nem élhet, máskülönben tehát meg nem ismerne. Az így kapott hírek egy konstruált valóságot hoznak létre. Dékány az érzületet és a közvéleményt is szükségesnek látta elkülöníteni. Nála a közvélemény egyik fő ismérve, hogy aktuális.

A korabeli nyilvános diskurzusokban aztán megjelent még a nemzeti közvélemény, de éppígy a politikai és társadalmi közvélemény. Nem volt egységes képe róla sem a politikusoknak, sem az újságíróknak, de meggyőződésük volt, hogy a sajtónak komoly hatása van rá, és hogy egyfajta felvilágosító munkát kell végeznie a közemberek véleményének orientálása céljából. A sajtó, média feladata kettős: konstruálja és képviseli is a közvéleményt. (uo. 65)

IV.2.7 A propaganda gyakorlata

A Károlyi-kormány 1918 novemberében hozta létre az Országos Propaganda Bizottságot, amely mind a hazai propaganda, mind a külföldre irányuló ellenpropaganda irányítója volt. A tevékenységet vagy tárca nélküli miniszter (1919 Haller István) vagy a külügy (1920-as évek első fele) vagy a miniszterelnöki sajtóosztály felügyelte.

Napirendre került a zsidókérdés is, s mind erőteljesebben volt jelen az antiszemita fajvédő propaganda, amelynek csúcsszerve az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) lett, sürgetve az összefogást a zsidók világuralmi törekvései ellenében. Hangot kapott az igény, hogy a

zsidókat és szabadkőműveseket zárják ki a sajtóéletből, de legalábbis gördítsenek akadályt vezetővé válásuk elé. Innentől egyenes út vezetett az olyan követelések felé, mint hogy cenzor csak katolikus lehessen vagy, hogy a zsidó lapok megjelenésükben legyenek egyértelműen elkülöníthetők a nem zsidó lapoktól. (A címüket héber betűkkel tüntessék fel a fejlécben.) (uo. 86-91)

Az 1919 utáni autoriter többpárti rendszer a tekintély védelmét tartotta elsődlegesnek. Hiszen a társadalmi dezintegráció okát a tekintély megingásában látták. Érthető, ha a problémák kezelésének eszközt a tekintély helyreállításában találták meg. 1920-ban 628 postán szállított újság létezett Magyarországon. (uo. 108) A sajtóélet színes, de ténylegesen a véleménynyilvánítás nem szabad (épp a tekintély védelme okán).

Komoly változást majd 1938-39 fordulója hoz az Imrédy-kormány azon intézkedésével, amely mintegy 410 különböző sajtóorgánumot szüntet be, amelynek hátterét a megszülető zsidótörvények biztosították. Külön korszakként tekinti ezért Sipos, amikor a sajtókamara, a sajtócenzúra és a zsidótörvények együttes hatására a nyilvánosság alapjaiban nyer új karaktert. A tekintélyelvű nyilvánosság így adja át a helyét egy diktatórikusabb berendezkedésnek. Nincs egységes politikai nyilvánosság és vannak újsághoz egyáltalán nem jutó rétegek is. A tömegkultúra tovább szabdálja a nyilvánosságot, amelynek egyetlen közös, mindenkit elérő eleme a tekintélyelvűség. A kultusz eszköze (médiума) a propaganda. A lapok betiltása ugyanakkor nem bírói, hanem közigazgatási úton történt. A sajtószabadság alapvető jogát rendeletek útján korlátozták. (uo. 111-119)

IV.2.8 Sajtószabályozás 1919-38 között

A sajtópolitika – mint azt Sipos megállapítja – két nagy területet ölelt fel: a sajtó működésének jogi szabályozására vonatkozó elvi keretrendszert és az arra vonatkozó elgondolásokat, hogy mit, milyen szellemben és értékek mentén (propaganda) kellene a lapoknak, hírügynökségeknek, a rádióknak sugározni. A tanácsköztársaság után (a Peidl-kormány) teljes sajtószabadságot biztosított az 1918. évi II. néptörvény értelmében, de az 1919-től berendezkedő hatalom az 1914-es szabályozáshoz tért vissza, amit további rendeletekkel módosított (liberális, de nem demokratikus sajtószabályozás). Ez 1919-21 között működő cenzúrát jelent, s a sajtóügyekben nincs helye esküdtszéki eljárásnak, új lap indítása (politikai okból) miniszterelnöki engedély függvénye. (Sipos, 2011, 120-121)

A belügyminiszter a belső rend védelme érdekében betilthatta bizonyos lapok terjesztését, ha úgy ítélte meg, illetve megvonhatta a kolportázst. E jogával az aktuális miniszter a húszas években számos alkalommal élt is. 1931 és 1938 között a Budapest Közlöny adatai szerint 52 újság megjelenését, utcai árusítását tiltották meg, 1939-41-ben pedig további 26 lapét. (uo. 123)

A Sajtótájékoztató Miniszterközi Bizottság megszűnésekor (1922. január-február) létrehoztak egy alkalminak nevezett szervezetet a Miniszterelnökség Sajtóosztályán, amely a kiadványok utólagos felülvizsgálatát és megfigyelését végezte. Az egyes lapok elleni eljárások vagy a bizottság munkatársaitól, vagy kívülről (főként a Honvédelmi Minisztériumon keresztül) jövő panaszok alapján indultak. Általános eljárási joga a Miniszterelnökség sajtóosztályának volt a sajtóügyek vonatkozásában. (Sipos, 2004, 38-39)

1938-39 anyyiban hozott újat, hogy a sajtót érintő rendkívüli intézkedéseket törvénybe foglalhatták, fokozatosan történhettek lépések a sajtó keresztény, nemzeti jellegének elősegítésére a zsidótörvények szellemében. A (Horthy-)kort összefoglalóan úgy jellemzik a szakírók, hogy azt az 1914 előtti liberális szisztéma továbbélése legalább annyira jellemzi, mint annak tagadása, a forradalomellenesség, s az abban fogant ellenforradalmi eszme és magatartás. A rendszeren belül korszakhatárként fogható fel 1922, majd 1938/39 fordulója és 1944. (Sipos, 2011, 126-127)

IV.2.9 Sajtópolitikai koncepciók

Liberálisnak mondható sajtópolitikák az ellenzék részéről fogalmazódnak meg a korban, s lényegük a sajtószabadság helyreállításának követelése. 1929-re körvonalazódik az egyesületi sajtópolitika, melynek célkitűzései: a lapalapítás szabadsága, a betiltás és a korlátozás jogának elvétele a végrehajtó hatalomtól, elfogadható mértékű kaució meghatározása, hogy az ne lehessen akadály (működhessenek lapok komoly tőkeháttér nélkül is), és álljon vissza az esküdtszéki bíraskodás a sajtóügyekben. Olyan sajtókamara felállítását szorgalmazták, amely autonóm és épp ezért képes ellátni a szakmai és etikai felügyeletet.

A szélsőjobboldal sajtópolitikai térnyerésének atnúi vagyunk ekkor, amelynek két pillére a központi ellenőrzés (cenzúra) és a zsidó sajtó elleni határozott fellépés (felszámolás) volt. A lapok faji-vallási alapú megkülönböztetését követelte, s be kívánta tiltani mind a szociáldemokrata, mind a polgári radikális és liberális lapokat. E szélsőséges programot képviselte többek között az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME). A '20-as évekre országos

mozgalommá nőtte ki magát a sajtóprogram, amelynek értelmében listát vezettek a „veszedelmes” lapokról (uo. 145-146).

Igen hasonló követeléseket fogalmazott meg a Nemzeti Szocialista Magyar Munkáspárt 1932-es antiszemita kiáltványa, amely ugyancsak a demokratikus és liberális sajtó felszámolását, a zsidó zszurnaliszták számonkérését követelte, s a lapkiadást kizárólag „erkölcsi testületek” részéről tartotta elfogadhatónak. Ugyanezt célozta a Nemzeti Front 1936-os programja. 1938-ban a Hungarista Mozgalom pedig a következőkben látta a helyes irányt: a sajtó magyarosítása azáltal, hogy lapkiadásban (szerkesztőként, kiadóként, tulajdonosként) csak nemzeti szocialista hungarista testvérek vehetnek részt, s munkatársként is csak (teljes jogú) magyar állampolgárok jöhetnek szóba. Szerző zsidó fajú nem lehet! (uo.)

A szélsőjobb oldali sajtópolitika kormányzati szintre emelése a Darányi-kormány első zsidótörvényével kezdődött, illetve a 1938. évi XVIII. tv. elfogadásával, amely az állami rend megóvása érdekében megtenni szükséges sajtórendészeti intézkedéseket foglalta egységbe. Ennek nyomán került betiltásra mintegy 200 zsidólapként számon tartott sajtótermék. Fontos lépés volt az Imrédy-kormány által hozott 6070/1938. ME számú rendelet, amely a sajtókamarával kapcsolatos kérdéseket rendezte. Ezt tetőzte be végül a Teleki Pál miniszterelnöksége alatt meghozott második zsidótörvény (1939. évi IV. törvény). (uo. 147)

Sipos három korszakot javasol elkülöníteni: az 1919-től 1921 közepéig tartó időszakot, a sajtó szabadságát felszámoló jogszabályok születésének periódusaként, majd az 1921 és 1938 közötti időszakot (amelyben belső korszakhatárnak tekinthető a Gömbös-kormány és megtett lépései, közte a három elindított kormánylappal – amelyet a kor szónokai már sajtódiktatúraként és fiktív szabadságként jellemeznek); az utolsó korszak az ezt követő a kamara felállításával és a második zsidótörvény életbe lépésével megvalósuló gyakorlat.

Az 1938-ig tartó törekvések az irányított demokráciának megfelelő irányított sajtópolitika megvalósulását célozták, amelynek alapjait új sajtótörvényben remélték lefektetni, erre végül nem került sor (Sipos, 2011, 150) sem a Bethlen-kormány, sem a Károlyi-, sem a Gömbös kormány alatt. A 30-as évek sajtópolitikai koncepciói rendre a kamarai gondolatot helyezték középpontjukba, csak hogy akkoriban a kamarák elsősorban a centralizáció intézményei voltak, a társadalmi-politikai rendszer átformálását célozták. (uo. 160)

IV.2.10 A sajtóirányítás a második világháború alatt

A sajtókamara a kötött újságírás (alkalmazotti jogviszony) korszakát hozta el, ami jelentős visszalépés volt a sajtó és publicitás szabadságának kérdésében. Ugyanígy a lehetőségek szűkülését eredményezte a kamara mint szűrő: csak az lehetett újságíró, aki erre alkalmasnak találtatott. Az 1938. évi XVIII. törvény ugyancsak korlátozást jelentett, hiszen az állam védelmében különleges sajtórendészeti intézkedéseket tett lehetővé. Időszaki lap alapításához vagy jellegének megváltoztatásához (illetve folytatólagos megjelenéséhez) miniszterelnöki jóváhagyás vált szükségessé. Az 1938 és 1941 között kiadott lapok száma mind Budapest vonatkozásában mind a trianoni területek vonatkozásában 30% feletti csökkenést mutat. (uo. 209-210)

1939 szeptemberétől, a világháború kitörésétől az 1939. évi II. tv. alapján lehetett eljárni, bevezetésre került a kivételes hatalom köre, ennek keretében cenzúra működött (8140/1939. M.E. számú rendelet értelmében), amely az ügyészség feladata lett a Sajtóellenőrző Bizottság iránymutatás alapján. (uo. 212) Rendőrhatalom vagy ügyészség által betiltható volt ugyanakkor az a sajtótermék, amely a hadviselés érdekét nézve sérelmesnek találtatott. Belügyminiszter által is betiltható volt az a lap, amely a hadviselés vagy állam valamely fontos érdekét sértette.

Néhány hónap múlva változott ez a szabályozás, és a 10.800/1939. M.E. rendelet már bizonyos esetekben (ha az írás nem érinti a hadviselést, a külpolitikát s az állam belső rendjét, közbiztonságát, gazdasági érdekeit) fakultatívvá tette a lapok ellenőrzésre való benyújtását, s Budapesten az ügyész mellé bizottságot rendelt a sajtótermék ellenőrzéséhez. (uo. 213)

Az 5555/1940. M.E. számú rendelet ismét kötelezővé tette a cenzúrát, s megerősítette az ellenőrzés rendszerét. Immár nem volt rá lehetőség, hogy az ellenőrzés tényére a lapok üresen hagyott fehér hasábokkal hívják fel a figyelmet – a letiltott cikkek – helyét ki kellett tölteni. A cenzúra ráadásul a lap korábbi szakaszában kezdett működni, a nyomtatás, s nem a terjesztés megkezdése előtt. Ezzel akarták kiküszöbölni, hogy a letiltott közlések valami módon mégis – eltűnt lappéldányokon keresztül – kiszivárognak. Betiltatott a mutálás is. (1940 augusztusáig) nem készülhetett több lapverzió, s ezért a szerkesztők és tulajdonosok még szigorúbb önmérsékletet tanúsítottak a közléseikben, s egységes tartalmat adtak vidéki és fővárosi olvasóik kezébe. (uo. 214)

IV.2.11 Sajtóirányítás és suttogó propaganda

A világháború alatt a legfőbb kérdés a nagyhatalmakhoz való viszony volt: mit kell gondolni a Szovjetunióról és hogyan kell viszonyulni a németekhez. Ennek fő oka a német-szovjet viszony három év alatt ellenségesből baráтивá, majd barátiból ellenségessé válása volt. (uo. 239)

A cenzúra legfontosabb szerve a Sajtóellenőrző Bizottság volt, melynek tagjait a minisztériumok küldték. A cenzorok döntéseit ügyész szentesítette. A bizottság munkáját a miniszterelnök, illetve sajtófőnöke irányította. A cenzorok úgynevezett parancskönyv alapján hozták meg döntéseiket, amely irányelveket és konkrét utasításokat is tartalmazott arra vonatkozóan mi közölhető és mi nem. Gyakran kormányzati megrendelésre is készültek cikkek. A szerkesztők sem az utasításokat, sem az egyes cikkek letiltásának okát nem ismerhették meg. Volt, hogy az utasítások telefonon érkeztek a szerkesztőségekhez. (uo. 215-217)

Hamarosan sajtóértekezleteket vezettek be a sajtóirányítás hatékonyabbá tételére. A külügyminisztérium a lapok munkatársait átlagosan heti 3 alkalommal tájékoztatta. (A vezérkar a haditudósítóknak külön értekezleteket tartott.) A megbeszélések levezetője a sajtófőnök volt, majd egy munkatársa tájékoztatta a sajtóellenőrző bizottságot az összejövetel tartalmáról. (uo. 219-220) 1942 szeptemberétől, mivel a propaganda továbbra is elégtelennek bizonyult, újabb értekezletípust vezettek be, a főszerkesztői értekezletet. A Darányi-kormány idején (1938) kezdett körvonalazódni egy központi propagandaszerv felállításának terve. Ennek eredményeként előbb különféle propagandaosztályokat hoztak létre, majd megszerveződött a Nemzetnevelési Csoport a miniszterelnökségen. (uo. 221)

Felmerült egy néplap indításának és a falvakban faliújság felállításának ötlete. Alapelveként fogalmazódott meg, hogy a magyarok erős kritikai érzékére való tekintettel a nyílt propaganda helyett inkább suttogó propagandát kell alkalmazni. A *suttogók* napi három *fellépésükért* költségtérítést és napi 5 pengőt kaptak. A propaganda ügyosztály feladata volt továbbá hangulatkeltő cikkeket írni és megjelentetni. A kísérletezés 1940 elejéig tartott. Ekkor került sor Teleki Pál kezdeményezésére a miniszterelnökség Társadalompolitikai Osztályának a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba történő áthelyezésére. 1941-től a Nemzetpolitikai Szolgálat újlappal jelentkezett, az Országépítés című kiadvánnyal. A Szolgálat emellett ponyvaregény sorozatot szervezett és nyilasellenes röplapokat adott ki. 1942-ben fogalmazódott meg a Nemzetvédelmi Propaganda Minisztérium felállításának gondolata.

Hamarosan újabb cél került a propagandamunka homlokterébe, a közvélemény háború utáni időkre való felkészítése. 1942 őszétől újabb kötelező terhek nyomták a sajtó vállát, a kormány-közlések, a miniszterelnöki és miniszteri beszédek közlésének feladata az állampolgárok felvilágosításának jegyében. A sajtó irányításának erős központosítását jelentette Kállay Miklós miniszterelnöki kinevezése után, hogy Ullein-Reviczky egyszerre volt miniszterelnöki és külügyi sajtófőnök, valamint a rádió és a filmhíradó ura. (uo. 222-226)

A sajtóirányítás nemcsak a belső közvéleménynek szólt, külpolitikai érdekek is vezérelték. Megtörtént, hogy a sajtó munkatársai az ellenséges államok vezetőinek bírálataira, tetszőlegesen megválasztott támadására kaptak felhatalmazást. (1941. december és 1942. február között). Máskor karikatúrák, gúnyrajzok készülhettek, bár a női hozzátartozók kifigurázása nem volt támogatott gyakorlat. (uo. 232-234)

Ullein-Reviczky Stockholmba helyezésével a miniszterelnöki és külügyi sajtófőnök szerepe ismét külön vált, megszűntették továbbá a főszerkesztői értekezleteket. 1944-ben pedig már egyértelmű német nyomás érvényesült a sajtóban. Március 19. után újabb sajtótermékek betiltására került sor, máshol főszerkesztői személycserék zajlottak. A sajtóért felelős személy a miniszterelnökségen Kolosváry-Borcsa Mihály lett. (uo. 237-238) A polgári ellenálláshoz kötődően számos illegális lap (kommunista) lap jelent meg, amelyek száma a nyilas puccs után még tovább emelkedett.

1945-ben, a felszabadulást követően azonnal megkezdődött az ellenállás lapjainak méltatása, a mártír újságírók kultuszának építése, amelyben főszerepet a Magyar Újságírók Országos Szövetsége vállalt. A sajtókiadványok az elvhűségnek állítottak emléket. (Sipos, 2011, 257-263)

IV.2.12 A világháborút követő évek

Bibó István „A magyar demokrácia válsága” című írásában azt mondja: *„Az egész válságban a rendőrség ügye központi jelentőségű, mert a kommunistáktól és a proletárdiktatúrától való félelem konkrét okait – a megszállás nehézségeitől eltekintve – elsősorban a rendőrség szolgáltatja.”* (Bibó, 1986, 38) Az a rendőrség, mely elsősorban a kommunista párt számára jelentett pozíciót. A rendőrség, a túlkapások ellenére is, mint a népi igazságtétel eszköze jelent meg. Bibó szerint ez csak mintegy 10 %-ban tartható álláspont. A szervezet nem volt az adminisztráció legsötétebb intézménye, de megújulásra szorult, hogy ne kevesek (kiváltságosok) biztonságának őrzője legyen, hanem mindenkié. Bibó azt mondja, az

lehet népi rendőrség, az érdemelheti ki e nevet, amely szervezet minden vonatkozásban az igazságtevő szerepébe kerül, s nem szakad el a népi szükségletektől. Nem áll be a válságtényezők közé azáltal, hogy egy irányban gyakorolja igazságtevő szerepét. (uo. 39)

S a rendőrség, mivel nem hajtott végre történelmi cselekedeteket, nem menthető túlkapásai a forradalmi időkre való hivatkozással. Különösen demoralizálónak tartja az internálást, amely bizonytalan garanciák mellett működik és teret ad az egyéni önkénynek. „...egy sivár embergyötrő nagyüzem, mely népi igazságtételnek túl közvetett, jogászai értékű igazságszolgáltatásnak pedig nagyon is rendőri.” (uo. 40) Az internálás tehát alapjaiban elhibázott, hiszen olyanokat zár el, akikkel szemben népbírósi eljárás nem indokolt, s akik szabadulván a demokrácia ellenségei lesznek. Véget kell tehát vetni neki, mielőtt a bűn és bűnhődés közti arány teljesen meg nem billen. De éppígy elhibázottnak tartja a rendőrséget politikai pozíciókat biztosító szervezatként tekinteni. Az csak polgárháború közepett lenne indokolt.

„A rendőrség nem az a terület, ahol nagyméretű, haladó szellemű alkotó munka számára sok lehetőség volna. A rendőrség egy szakigazgatási ág, melynek eljárás módjait – a demokratikusabb emberkezelés követelményétől eltekintve – nem a haladó szellemiség, hanem a jó szakigazgatás szükségletei és követelményei kell hogy megszabják.” (uo. 41)

A „legszorosabb konszolidációra” van szükség Bibó szerint, s a tárgyyszerű rendfenntartó attitűd kiterjesztésére a szervezetben, még akkor is, ha az eredmények elismerése késik, s a túlkapásokat folyton a szervezet szemére vetik. „Ha azokra a félelmekre vagyunk figyelemmel, melyek egyéni esetek folytán a közösségben születtek, akkor azt kell mondanunk, hogy az egyéni esetek frappáns és látható megtorlása lélektanilag többet számít, mint a szervezés előrehaladása.” (uo.)

„Nem kevésbé kártékony azonban, ha a párttúlsúly helyébe a koalíciós „pártegyensúly” jelszava vonul be a rendőrséghez: a feladat nem ez, hanem az, hogy a rendőrség a legrövidebb időn belül újból komoly „szakmá”-vá váljék.” (uo. 42)

„Eltűnt a csendőrség, helyette kialakult egy új rendőrség, amely egyharmad részben régi szakmabéli emberekből áll, egyharmad részben valóban a nép rendőrsége, egyharmad részben pedig olyan egyéni forradalmi vállalkozások összessége, amelyek a régi uralom erőivel szemben állnak, de a népben sem gyökereznek.” (uo. 52)

IV.2.13 A Kádár-rendszer sajtóviszonyai

Először is nem árt tudni, hogy e korszakban a hatalom nem igen használta a nyilvánosság fogalmát, mikor a sajtó és tájékoztatáspolitikai kérdéseiről rendelkezett. Az 1986-os sajtótörvény is más (sajtótermékek terjesztésének esetei) értelemben használta, mint teszi azt a kommunikációelmélet Jürgen Habermas nyomán. Közkeletű fogalommá csak 1987-től vált hazánkban, mikor is a tömegkommunikáció reformjáról folyó viták központi terminusa lett. (Takács, 2012, 27-28)

A sajtóhoz fűződő viszonyt nagyban meghatározta, hogy a rendőrség feladata ekkoriban a szocialista társadalmi együttélés szabályainak betartatása volt. A rendőrség működését a politikai rendszerben elfoglalt helye határozta meg. A rendőrség ebben a (sztálini) modellben a párt utasításainak végrehajtójaként jelent meg, feladata a pártutasítások szerinti cselekvés kikényszerítése volt. E szisztémában az erőszakkal való fenyegetés lehetősége (állandósága) kiemelt jelentőségű, s a rendőrség és a civil lakosság közti viszony alapmotívuma. Kommunikációs szempontból a parancsok, utasítások akadálytalan áramlása az elsődleges cél. A paramilitáris jelleg, a centralizált irányítás és a hatalom felé való nyitottság biztosította a szervezet életébe való politikai beavatkozás lehetőségét. Ez ugyanakkor együtt járt a civil társadalomtól való éles elzárkózás jelenségével. A cél a biztonság tekintetében nem annyira a problémák megoldása, mint inkább eltüntetése, a nyilvánosságban való megjelenésük megakadályozása. (Krémér, 2010)

„A rendőrség akkoriban tehát az erőszak, a képzetlenség és a hatalom furcsa kombinációja volt.” (uo. 20)

A rendőrség nem büszkélkedhetett komoly társadalmi elismertséggel, hiszen nevetség tárgya volt, rosszabb esetben megvetés övezte, jobb esetben erős félelemérzet kapcsolódott hozzá. Az állampolgárok a hatalom kiszolgálóját, az állam fegyelmező apparátusát látták benne. A rendőrök sokszor olyan előjogokat birtokoltak, amit ma egyértelműen a korrupció fogalmával íránk le.

A második világháborút követően új alapokra helyeződik a sajtó–nyilvánosság–rendőrség kérdés, hiszen megváltozik a hatalmi berendezkedés, s a hatalmon lévők nyilvánosságról, s a sajtó szerepéről vallott felfogása. A tömegkommunikáció az állampolgárok meggyőzésének eszközeként került újradefiniálásra, s a lenini úton kellett járnia, azaz a munka primátusát kellett hirdetnie. A média mint népnevelő, s a megfelelő (párt)értékeket, s (párt)elveket az

emberek lelkébe és mindennapjainak gyakorlatába plántáló közvetítő közeg jelent meg. A közlemények továbbítása során fellépő szűrők elsősorban a politikai pártosság (állampártiság) mentén működtek, s csak másodsorban nyugodtak a szakmaiság elvén. A hír és kommentár egymástól nem különült el, s ideológiailag kockázatos tartalom csak belső kiadványokban jelenhetett meg. S ahogyan a cikkeket, közleményeket, azok szerzőit is politikai alapon szűrték. A rendszer kultúrpolitikájának támpilléreként biztosítani kellett azonban nemcsak a sajtóorgánumokhoz, de irodalmi alkotásokhoz, színdarabokhoz és filmekhez való széleskörű hozzáférést is, amely állami dotációval volt megoldható. Sorra épültek a vidéki kultúrházak és filmszínházak, a lapok és folyóiratok nagy példányszámban, nyomott áron jelentek meg, így lassacskán a magyar vidék lapolvasóvá vált. (Takács, 2012)¹⁰⁰

Az újságírás mint politikai munka jelent meg a párthatározatokban és a tankönyvekben úgyszintén. A pártosság felelősség és érték lett. A legfőbb elvárás a rendszer melletti elköteleződés és nyilvános állásfoglalás lett. A korszak kulcskategóriái Angelusz Róbert szerint a szabad, preferált és tilalmazott (tabu) közlések, vagy véleményalkotások, amelyek biztosítják, hogy a témák sokfélesége ellenére se képezzenek vita tárgyát a legfontosabb elvek. Ez az alapja az ún. *félnyilvánosságnak*. Más szerzők odáig mennek, hogy egyenesen „*szimulált*”, hamis nyilvánosságnak tekintik az e korszakban biztosított vitateret. (Kalmár, 1998)

IV.2.14. Sajtóviszonyok a rendszerváltás után

A rendszerváltással bekövetkező vagy éppen elsikkasztott és meg nem valósított változások számbavételére egyre több szerző vállalkozik a legkülönbözőbb diszciplináris alapokon, – hol politikatörténeti, hol jogelméleti, hol sajtótörténeti perspektívából kapunk értékes adalékokat. Az egyes szerzők által alkalmazott vizsgálati módszerek és levont következtetések igen szerteágazóak, s nem nyújtanak egységes képet. Mégis, arra alkalmasak, hogy alapvető, a médiarendszer szerkezetére, szereplőire és működésére vonatkozó információkat összegezzük.

¹⁰⁰ Persze az állami szubvenció nem volt új jelenség – hiszen mint azt Buzás Sándor (2006) tanulmányában írja – a kormányzat által képviselt eszmeiséget megjelenítő lapok már Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején is kaptak anyagi támogatást. Sőt, Gömbös sajtófőnöke, Antal István kormányzati pénzekből három új lapot (Függetlenség, Új Magyarország, Esti Újság) is sikerrel indított el és tartott fenn.

Egyrészt fontos kikötni, hogy a rendszerváltást sokan máig be nem fejezett folyamatként írják le, amelynek ezért „végső” eredményeiről még nem adhatunk számot. Megkezdett változ(tat)ásokról ejthetünk szót, amelyek egy része azzal függ össze, hogy a sajtó és média állami ellenőrzése átadja helyét a társadalmi ellenőrzésnek, más része pedig azzal, hogy az információs monopóliumot információs sokszínűség váltja fel. Gazdasági síkon a tervgazdálkodást a piacgazdaság váltja fel. Az újságírók pedig elvhű pártkatonákból a demokrácia őrzői (a hatalom számonkérői) lesznek. A cenzúra pedig létalapját veszti a véleményszabadság égisze alatt. (Bajomi-Lázár, 2007)

Az 1986-os sajtótörvény azonban nem tartalmazta a sajtószabadság jogszabályi garanciáit. Lapalapítási kérvényt továbbra is a Tájékoztatási Hivatalnak kellett elbírálnia, s az információk tekintetében az MTI továbbra is monopolhelyzetben volt: megőrizte tehát azt a pozícióját, amelyben a hírfolyamból kizárhatta a párt számára nem kívánatos információkat. A sajtószabadság közvetett gátjait jelentette ugyanakkor a nyomtatópapír beszerezhetősége, az újságíró képzésben való részvétel, illetve az állami szubvenciókból való részesedés feltételrendszere. (Monori, 2007)

A sajtó politikai ellenőrzésének enyhülése a gazdasági válságnak köszönhetően következett be. Mivel a párton belüli hatalmi harcok és legitimációs válság lekötötte a pártfunkcionáriusok figyelmét, a sajtó munkatársai kihasználva az alkalmat, korábban tabuként kezelt témákat emeltek be a közbeszédbe. A lapok előállításának megugró költségei adták a következő lökést, megjelenhettek a profitorientált magukat függetlennek hirdető lapok. A ténylegesen független lapok sorában első a Hitel volt, amelyet nem sokkal később követett a máig létező, s új stílust meghonosító Magyar Narancs. 1988/89 fordulóján a párt már kiszolgáltatott a sajtó jóindulatának, ezért inkább kegyeit keresi, semmint utasítja a szerkesztőségeket.

A piaci modell kiépülésében fontos lépés a külföldi magántőke megjelenése (Murdoch, Bertelsmann stb.), amely a sajtószabadság jogállami garanciáival karöltve vezetett el a sajtószabadság megszületéséig. Kivételt az elektronikus média képezett, ahol frekvenciamoratóriumot vezettek be az új médiatörvény megszületéséig. (uo.)

A gyengülő politikai elit tehát elveszítette az ellenőrzést a média felett, de nem volt egy új, a hatalmat azonnal átvenni tudó új politikai elit, amelyik egységes médiapolitikai koncepcióval rendelkezett volna. Mint Bajomi-Lázár (2005) mondja, nem is volt ekkoriban egységes elképzelés és retorika e tárgyban, egymást sűrűn, akár néhány havonta váltó

elképzelések voltak. Mindenesetre a média és nyilvánosság szerepéről folytatott diskurzusokban végre megjelentek a csoportérdekek, a társadalmi ellenőrzés és a transzparencia igénye. Mindez összefüggött azzal, hogy csak a tájékozott állampolgár hozhat felelős politikai döntést. A média mint érdekegyeztető fórum nyeri el szerepét. Ez azt is jelentené, hogy a médiapolitika is egy konszenzuskereső, párbeszéd alapú folyamatban formálódik, s nyeri el végleges formáját. A demokratikus médiapolitika tehát minden érintett részvétele által születik meg és a társadalom egészének érdekeit szolgálja. (uo. 34)

Bár Bajomi-Lázár leszögezi, hogy a média működésébe erőszakos módon történő beavatkozásnak sem közvetlen, sem közvetett formáira nem gyakran találunk példát, mind a jobboldali-konzervatív, mind a baloldali-liberális kormányok törekedtek a sajtó befolyásolására. (A jobboldali-konzervatív kormányok talán erősebb késztetést mutatnak.) (uo. 45)

IV.3 A sajtókapcsolatok jelentősége és szervezésük alapelvei

IV.3.1 A pr mint a szervezet nyilvánosságpolitikájának gondozója

A pr mint menedzsmentfunkció és mint szerteágazó gyakorlati tevékenység, teljes körűen uralni akarja a szervezet nyilvánosságaival fenntartott kapcsolatait annak érdekében, hogy közvéleménycsoportjai bizalmát, megértését, támogatását, együttműködési hajlandóságát kivívja és konszenzusra jusson működését illetően. Ennek első lépéseként a szervezet üzleti tervének párjaként nyilvánosságpolitikai tervet készít, amelyben célcsoport szegmentációt végez, beazonosítja a szervezet releváns (belső és külső) nyilvánosságait.

Ezt követően az egyes célcsoportokkal folytatott kétirányú kommunikáción keresztül igyekszik javítani a megértést, létrehozni egy egységes szervezeti identitást (arculatot), fejleszteni a kommunikációs struktúrákat, s befolyásolni a felek gondolkodásmódját. Nevezhetjük a folyamatot a „hidak építésének” is.

A célok és a releváns célcsoportok meghatározása fogja megrajzolni a külső pr tulajdonképpen szakmai részterületeit úgy, mint: pénzügyi kapcsolatok, szakmai kapcsolatok, médiakapcsolatok, ágazati kapcsolatok, marketing-pr, public affairs, fogyasztói és ügyfélkapcsolatok, issue management. (Nyárády – Szeles, é.n., I. kötet, 113-123) Az egyes tevékenységi körök persze tovább differenciálhatók, de minket jelen dolgozatban a sajtó-, illetve médiakapcsolatok érdekelnek elsősorban. Ezen belül a szakirodalom határvonalat húz két terület, a kiadói, szerkesztőségi kapcsolatok és az újságírói kapcsolatok között. Az

Amerikai Public Relations Szövetség pedig két külön kompetenciaterületként értékeli a pr-ben a médiakapcsolatok ápolását és a publicitásszervezést. (uo. 125)

A következőkben érintőlegesen szó lesz a rendőrség ágazati kapcsolatairól és „ügyfél” kapcsolatairól is. Nem tárgyaljuk azonban a marketing-pr-t, mert annak kormányzati, civil, egészségügyi, kulturális, egyházi, politikai szervezetben¹⁰¹ nincs létjogosultsága. Az olyan közhatalmi szervezetekben, mint a rendőrség csak az össz-szervezeti szintű pr értelmezhető. (Nyárády – Szeles, é.n., II. kötet, 73)

IV.3.2 A sajtókapcsolat-menedzsment alapelvei

A pr úgy tekint a sajtókapcsolatokra, mint a szervezet leghatékonyabb eszközére, amely összeköttetést teremt a közönséggel. Erre az összeköttetésre pedig a harmonikus és problémamentes együttműködés, az alapvető bizalom miatt van szükség, amelyet a pr célul tűz maga elé. A pr a szervezetet nyitott rendszernek tekint, amely a közvélemény támogatása nélkül hosszú távon nem lehet eredményes. Ennek érdekében a kétoldalú kommunikációs kapcsolatok építése és működtetése mellett kötelezi el magát.

A sajtókapcsolatokról akkor mondjuk, hogy megfelelően működnek, ha az újságírók értesültek, tájékozottak (tájékoztattak), képesek és hajlandók fontos, releváns, hiteles és aktuális információt áramoltatni a szervezetről, vagy annak termékeiről, szolgáltatásairól, eseményeiről vagy vezetőiről. A szervezet oldaláról ez azt jelenti, hogy hozzájut a szükségesnek ítélt publicitáshoz, közérdekű ügyei nyilvánosságot kapnak, a szervezeti célokkal összhangban lévő üzenetei eljutnak célközönségéhez. (Nyárády – Szeles, é.n.)

Ennek érdekében a szervezet kommunikációs (pr) részlege az újságírók számára ismereteiket bővítő anyagokat bocsát rendelkezésükre, feldolgozott, s ha lehet, nyomdaképes anyagokat állít össze, kerüli a kivételezést és vállalja a rossz hírek menedzselését is. A pr tudomásul veszi, hogy a média autonóm hatalmi ág, ezért nem törekszik a sajtó munkatársainak kihasználására, kerüli a zsarolást és a nyomásgyakorlás egyéb eszközeit. Hírértékű anyagokkal küzd a publicitásért.

A rendészeti területén figyelembe veendő sajtókapcsolati szempontokhoz a hazai szakirodalom nem, de a nemzetközi nyújt némi támpontot. A már említett *Disaster through a different lens: behind every effect, there is a cause*, (az UNISDR kézikönyve, Leoni et al.,

¹⁰¹ Vagyis olyan szervezetben, amely nem terméket állít elő.

2011) számos elvet lefektet, és számos gyakorlati tanácsot ad. A könyv fókuszában a katasztrófa téma társadalmosítása áll, mi mégis két részre bontanánk a sajtón keresztül eljuttatandó üzenetek körét: a szervezetről szóló hírekre és a biztonságról szóló információkra. Mindkettő tartalmaz kemény és puha híreket is, és mindkettőben a szemléletformálás a nehezebb, a hosszú távon következetes erőfeszítéseket követelő terület. Mindkét területen a konkrét esemény, történés, aktualitás lesz az azonnali reagálások terepe, s a tudat- és attitűdformálás az aprólékos építőmunka színtere. Úgy is mondhatnánk, a biztonsági kérdések társadalmosításán túl a sajtókapcsolat segíthet a szervezet saját jó hírnevének megalapozásában, a rendészeti szakma rangjának, elismertségének visszaszerzésében. A rendészeti működés tartalmára és hatékonyságára is jótékonyan hathat, amennyiben a jobb informáltság a felderítési és megelőzési eredményességet növel(het)i.

Ha a katasztrófavédelem téma gondozásának igényét kiterjesztjük szélesebb rendészeti területekre, akkor a biztonságot fenyegető veszélyekről való gondolkodást és a kockázatok csökkentését kell a mindennapok döntéshozatalának részévé tenni. A rendészeti diskurzus tárgya a sebezhetőség mértékének és területeinek tudatosítása, illetve a felkészítés kell, legyen. Meg kell tanítani az állampolgároknak, hogy saját illetékességükben mit tehetnek a közrend, a közbiztonság megőrzése ügyében. Eszközöket és módszereket kell a rendelkezésükre bocsátani, hogy veszély esetén tudják, mi a teendő. A könyv úgy fogalmaz, hogy a média megteremtheti azt a kultúrát, amely a biztonságot tudatosan keresi és óvja. A kormányok felelőssége mellett szólhat az egyén felelősségéről, a megelőzés lehetőségeiről, az önvédelmi képesség növelésének eszközeiről. Hosszú távon az attitűdök változását érheti el, karöltve a neveléssel, és gyakorlatokkal segítheti a rugalmas reagálást. A média ezen potenciálja indokolja a rendészeti szervek stratégiailag koordinált együttműködését a médiával. (lásd még Kriskó, 2012c)

IV.4 A rendőrségi sajtó

A következőkben a magyar rendőrségi sajtó indulását, a „műfaji előzményeket”, a sajtószolgálat intézményesülésének folyamatát, s a korabeli nyilvánosság néhány jellemzőjét tekintjük át. Elsőként a körözőlevelekről kívánunk beszélni, majd a bűnügyi tudósításokról, a bűnügyi hír és riport műfajáról, végül a riporteri szakma önállóvá válásáról, s az információk nyilvánosságáért folyó küzdelemről.

IV.4.1 Sajtótörténet-kutatás mint kommunikációkutatás

Sajtótörténetet kutatni sokféleképpen lehet, hiszen az egyes diszciplínák nagyon különbözően gondolkodnak e tárgyról. Lehet politikatörténeti vagy irodalomtörténeti nézőpontú az áttekintés, lehet institucionalista, de nyerhet alapvetően politikai színezetet vagy koncentrálhat a hatalmi viszonyokra, illetve tükrözhet szociológiai perspektívát. (Márkus, 1979 nyomán Sipos, 2004, 15 és Takács, 2012, 11) Mindezt Gyáni Gábor egy új iránnyal egészítette ki: a sajtó társadalomtörténeti szempontú vizsgálatával. Ez utóbbi megközelítés, amely a sajtó tartalmi kérdéseinek leíró bemutatása helyett a megjelenő tartalmak kontextusát helyezi előtérbe, s a sajtót mint sajátos társadalmi intézményt tekinti. (Gyáni, 2006)

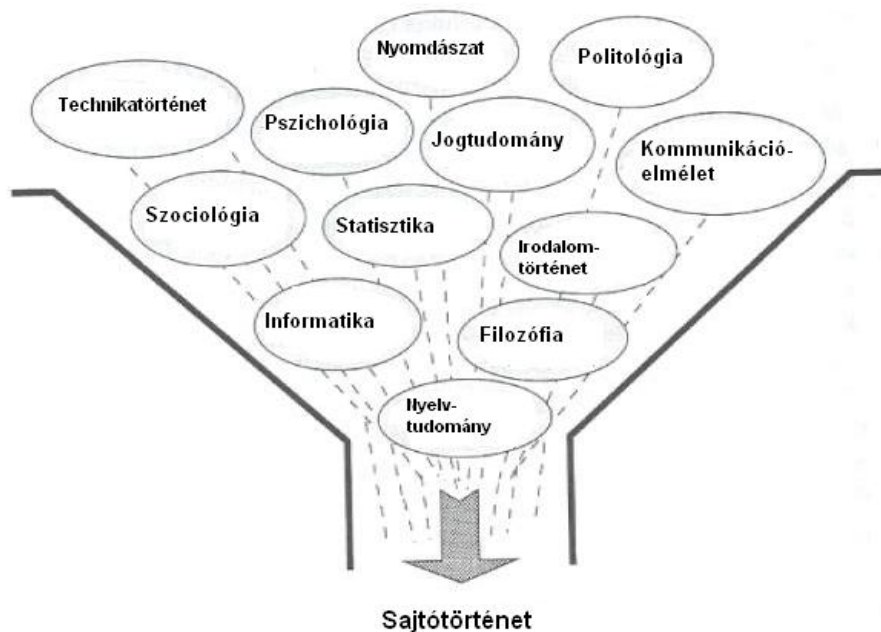
Jelen értekezés közelítésmódja, akárcsak a pr-é a szervezeti kommunikáció vonatkozásában, többirányú, s több rétegű: institucionalista annyiban, hogy tárgyalja a rendőri szervezet tájékoztatáspolitikájának intézményi kereteit és a rendőri tudósítók szindikátusának, majd sajtókamarán belüli (al)osztályának megalakulását, s politikai-hatalmi irányultságú annyiban, hogy a vizsgált időszak hatalmi berendezkedésétől, s a nyilvánosság hatalom általi kisajátításának (vagy korlátozásának) törekvéseitől el nem vonatkoztathat. Mindazonáltal, ez „csak” a kontextuális kerete (társadalmi, kulturális és politikai kontextusa) a szervezeti szintű kommunikáció tartalmi vizsgálatának. Ha ezt elfogadjuk, el kell ismernünk, hogy máris a Gyáni értelmezte társadalomtörténeti mezsgyére lépünk, ha nem is hatolunk a mélyére. Jelen dolgozathoz kimaradnak a Gyáni által oly hangsúlyos elemek, mint szöveg és kép egységének, a nyomdatechnológia fejlődésének (technikatörténetnek), a lapkiadás szervezeti és gazdasági kereteinek (sajtóvállalkozók és vállalkozások) szintén vizsgálatra érdemes, de e munka kereteit meghaladó kérdései. Vizsgálat tárgya azonban, hogy a megjelent sajtóanyagok, sajtótermékek és fenntartásuk elvi alapjai milyen célt szolgáltak, mennyiben segítették a rendőri működést. Az egyes szövegek pedig a céllal kerülnek a törzsszövegbe, hogy tanúi legyünk a társadalmi valóságot létrehozó diskurzusoknak, azok eredeti nyelvi megformáltságában.

A sajtótörténet tudományrendszertanban elfoglalt helyét és rangját illetően álljon itt egy idézet, amely a pr-hez hasonlatosan a tudományos életben egy kevésbé kegyelt és sok forrásból táplálkozó terület képét rajzolja meg, s megint a módszertani sokféleség mellett szól:

„A sajtótörténet mostoha területe a társadalomtudománynak. Maga a definíció, a sajtótörténet státuszának meghatározása sem könnyű. Elegánsan interdiszciplináris területnek,

kevessé finoman segédtudománynak mondják, és akként kezelik. Manapság még annak sem.”
(Széchenyi, 2004, 1159)

Ezen a ponton a pr interdiszciplinaritását bemutató tölcser mintájára rögtön egy a sajtótörténet tudományközi helyét és merítésének számos forrásterületét bemutató tölcser is rajzolhatunk (2. sz. ábra):

2. sz. ábra: A sajtótörténet interdiszciplinaritását bemutató tölcser
Saját készítésű (mutált) ábra

IV.4.2 Történelmi előzmények – a közözelevek

Ha a rendőrségi sajtó, a rendőri lapok történelmi előzményeit akarjuk feltárni, a 19. század elejéig kell visszanyúlnunk, az első nyomtatott¹⁰² közözei értesítők megjelenéséig. A

¹⁰² A források azt mutatják, hogy az ókorban közreadott közözelek tartalmukban, felépítésükben igen hasonlatosak voltak a 19. század közözeleveihez: "Ein junger Sklave des Aristogenes, Sohn des Hrispos, mit Namen Kerman, bartlos, hat gerade beine, ein Grübchen am Kinn, eine linsenförmige Warze am linken Nasenflügel, eine Narbe im rechten Mundwinkel und ist mit barbarischen Zeichen an der Biegung der Innenfläche der rechten Hand tätoviert. Er trägt bei sich eine Tasche, in welcher sich 3 Münzen, 10 Gold-Drachmen und Silberring, in welchem eine Vase für Parfüm und eine Harke eingraviert sind. Bekleidet is er mit einer Hlamida und einer Lederschürze. In seiner Begleitung befindet sich der Sklave Bion, untersetzt, mit breiten Schultern, grünlichen Augen, mit einer Tunika und einem kleinen Sklavenmantel bekleidet." A közözt személy tehát Aristogenes egyik fiatal rabszolgája, Hrispos Kerman nevű fia, akinek nincs szakáll, a lába egyenes, egy gödröcske van az állán és egy lencse alakú szemölcs a bal orrcimpáján, sebhely a jobb százugában, jobb keze

körözőlevelek (Steckbriefe) értelmezhetők mint körözési, nyomozási, felderítő eszközök, amelyek célja a körözött személyek vagy tárgyak felkutatása (később fellelt személyek és tárgyak beazonosítása) volt. Kezdetben gót betűkkel szedett nyomtatott kiadványok voltak, és szinte számolhatatlan mennyiségben jelentek meg. A körözések kötelezően tartalmazták a körözött személy nevét és személyleírását, valamint a bűncselekményt, amelynek elkövetésével alaposan gyanúsítható volt a feltételezett (s ezért körözött) tettes. Alapos gyanú hiányában körözés nem volt közzé tehető.

A rendőri lapok ezen történelmi előzményei gyakorlatilag mint elfogatóparancsok funkcionáltak, hisz ezek alapján kerülhetett sor a gyanúsított előállítására, elővezetésére. A körözés szorítkozhatott a legfőbb és kötelezően közzéteendő adatokra (név, személyleírás, bűncselekmény, utolsó tartózkodási hely vagy viselet), de akár részletes életrajzi leírást is közre adhatott (családi állapot, utolsó munkája, nyelvismerete). (Ez természetesen hatással volt az igazságügyi hatóság munkájának sikerességére is.) Az adatok ilyen körének nyilvánosságra hozatala persze a privát szféra határának átlépését jelentette, hiszen nemcsak a jelentősebb bűncselekmények elkövetőinek adatait tették közzé, hanem minden körözött személyét. Máskor a kormány tudta nélkül az országot elhagyókat mint disszidenseket körözték ily módon, vagy a mesterüket elhagyó, tanulmányaikat megszakító tanoncokat. De ugyancsak okot adott a körözüvényben való megjelenésre a jogtalan illetve céltalan vándorlás, az engedély nélküli halászat stb.

A német birodalom területén az elkövetők nyilvántartására az egyes kisállamok saját gyakorlatot vezettek be, csakhogy az elkövetők nem álltak meg a területi határoknál, s a bűnüldözés hatékonysága érdekében szükség volt egységes elkövetői listák és közös orgánus létrehozására. Ez az igény hívta életre a rendőri lapokat/rendőri leveleket (Polizei Blätter).

Németországban 1810-től jelent meg az ún. Königlich-Baierische Polizey-Anzeiger, illetve a Kundschafts-Blatt von München a Bajor Királyi Rendőri Igazgatóság kiadásában. Ezt követte Észak-Németországban, Erfurtban, 1819-től a Mittheilungen zur Beförderung der

belső felületére egy barbár jel van tetoválva. Magával vitt egy zacskót, amelyben 3 érme, 10 arany drachma és ezüstgyűrű volt, amelybe egy parfümös váza és egy gereblye van vésve. Hlamidát és bőrkötényt visel. Vele van egy zömök, széles vállú, zöld szemű rabszolga Bion, aki tunikát és egy kis rabszolgakabátot visel. (Barkaitsch, Michael – Polizei-Attachés, von Reg.-Rat, Delegat des ministeriums des Inneren in Beograd, MOL K-150, 3757. csomó, VI. kútfő, 13. tétel, 1928, 5/a) Sőt, ha jobban megnézzük, nem sokban különböznek a napjainkban az interneten közzétett körözésektől sem.

Sicherheitspflege, majd 1836-tól az Allgemeine Polizei-Anzeiger für Thüringen, Franken und Sachsen, mint Thüringia, Frankföld és Szászország hivatalos rendőri lapja. (Ez utóbbit később, alapítójának neve után csak mint "Eberhardts Polizei-Anzeiger" emlegették.)

Mivel az egyes hatóságoktól igen eltérő időközönként érkeztek a szerkesztőségbe körözési adatok, a lapok hó végén, illetve év végén, vagy akár több évet összefoglalóan ismételt összegző elkövetői listákat tettek közzé betűrendben. A Hannoverische Polizei-Blatt a túlburjánzó hatósági jelentések/körözések közül jó néhányat végül már elhagyni volt kénytelen (ha nem volt a (kisebb súlyú) cselekmények mellett az elkövetéssel gyanúsítható személy), mert oly sok körözés érkezett a szerkesztőségbe, hogy a nyomtatás költségei már komoly anyagi teherként jelentettek. Hasonló nehézségekkel más lapok is küzdöttek. Nem csoda, hiszen a harminchat éven keresztül megjelenő Mittheilungen zur Beförderung der Sicherheitspflege például évente mintegy ezer körözést jelentetett meg.

A magyar Rendőri lapok – mint a későbbiekben szó lesz róla – e körözőlevelek magyarországi reprezentánsa. Ha megnézzük, a lap rovatai szinte teljesen megegyeznek a hannoveri rendőri lapok rovataival: "Personen deren Verhältnisse zu ermitteln", "Erledigungen", "Verschwundene Personen", "Gestohlene und unterschlagene Sachen", "Verlorene Reisepapiere", "Vollzogene Strafen", "Gemeinschädliche Umhertreiber", "Zu stellende Personen", "Landesverweisungen" sowie "Bestrickung von Personen".¹⁰³

Idővel visszalépés is megfigyelhető volt a lapok tartalmának tekintetében, amelyre jó példa a korábban említett Mittheilungen zur Beförderung der Sicherheitspflege. Utódlapja, a "Königlich Preussische Central-Polizei-Blatt" ugyanis mindenféle rendszerezés nélkül adta közre a közleményeket. A Berlinben 1855-től megjelenő lap szerkesztője a rendőrség igazgatója (Stieber) volt, aki felhívásban kérte az igazságügyi hatóságokat, hogy híreiket küldjék meg a szerkesztőségnek, amely azokat térítésmentesen közli. (Mintegy 25 évvel később ugyanerre tesz kísérletet hazánkban Fekete Adolf, mikor előfizetői felhívást intéz a törvényhatóságokhoz.) E lap igen sikeres volt, köszönhetően talán annak, hogy a belügyminiszter már 1820 márciusában pártfogásába vette a lapot, s a hatóságok számára jártni ajánlotta. Nem volt ilyen szerencsés azonban az 1846-ban indult (s Ernst Lebrecht v.

¹⁰³ Felkutatandó személyek, intézkedések, eltűnt személyek, lopott és jogellenesen használt tárgyak, elveszett úti okmányok, letöltött büntetések, kiutasítottak (nálunk kitoloncoltatottak), közveszélyes csavargók, előállítandó személyek.

Cloditz által kiadott) "Polizeiblatt für die Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg", amely egy év elteltével sem találta a hangot a hatóságokkal. (Erre is találunk magyar példát, elég csak a Forster József névvel jelzett Közbiztonság rövid életére gondolnunk.) A "Königlich Preußischen Central-Polizei-Blatt" a hagyományos körözések mellett egyéb információkat/írásokat is közölt: tartalmazta az elkövetők részletes életrajzát, máskor az eset leírását a hatóságok szemszögéből. (Deutsches Gauner-Repertorium, é.n.) Az adatok felsorolásán túlmutató közlések indítják el azután az ismeretterjesztő, s a rendőrség működését a szélesebb közönséggel megismertetni és elfogadtatni akaró rendőri lapok sorát.

IV.4.3 A riport és a riportér

A riportér megnevezés megjelenésétől kezdve egészen a 20. század elejéig a bűnügyi tudósítót jelölte.¹⁰⁴ A sajtó és a rendőrség között az információk nyilvánosságáért folyó küzdelem formálta a magyar hírlap arculatát, s teremtette meg a modern újságíró szerepét, alakította az újságírás jellegét. (Buzinkay, 2009) Nagy szerepet kapott a riport műfaja, amikor az olvasók neveléséről¹⁰⁵, a kiszolgálására helyeződött a hangsúly, s a szerkesztők végre a lapolvasók ízlése szerint való, emberléptékű, ismerős, vagy épp szörnyűködésre, rácsodálkozásra alkalmas híryananyagot közöltek lapjuk hasábjain. A történészek ezt a változást egyértelműen a média fejlődéséből vezetik le, szükségszerűségként definiálják, amely az üzleti racionalitás talaján ment végbe.

A bűnügyi hírek térnyerésében közrejátszott a politikai élet stabilizálódása mellett Budapest nagyvárossá fejlődése, amely a (nagyvárosi) bűnözés megjelenését és a deliktumok számának emelkedését eredményezte. A rendőrség szervezetének kiépülése, jogi alapjainak

¹⁰⁴ A magyar riport ősváltozatait az 1848/49-es szabadságharc és forradalom írásai között vélik felfedezni egyes szerzők. A műfaj hajnalát pedig mintegy másfél évvel a kiegyezés utánra teszik. Ez egy több évtizednyi lemaradást jelent a nyugat-európai sajtóhoz képest. Térhódítását a riport műfaj a lapok politikai függetlenedésének, elüzettségének köszönhet. Így a korábban csak a hátsó oldalak valamelyikén helyet kapó műfaj mindinkább előtérbe, s a tömegsajtó legfontosabb tárgykörei közé került. (Buzinkay, 2009)

¹⁰⁵ A bűnügyi tárgyú írások a felvilágosodás korában még hangsúlyosan erkölcsi nevelő célzatúak voltak, a leírások maguk pedig irodalmi igényűek. Néhány évvel később, 1811-ben, már olyan hírek is bekerülnek a sajtóba, melyek hétköznapiak, közönségesek, nincs nevelő célzatuk, de nyelvi megformáltságuk egyedivé teszi őket. A reformkor a politikai ügyek túlsúlyát hozta, bűnügyi hír is csak ennek kontextusában kaphatott helyet pl. a Kossuth szerkesztette Pesti Hírlapban. Ugyanakkor a Budapesti Hírlapban már találunk a mai bulvárnak megfelelő híreket. A bűnügyi hírek jellege, terjedelme, hírlapokon belüli súlya aztán változatlanul nem volt jelentős az 1880-as évekig, mikortól számuk megnőtt.

lefedtetése (mint a modern közigazgatás s a modern értelemben vett rendészet feltétele) ugyancsak fontos mérföldkő, amely a rendőrség szervezett publicitását, s ezzel a bűnügyi hírek szándékos és tudatos terjesztését hozta. Témánk szempontjából mindenképpen kiemelkedően fontos állomás a rendőrségi sajtószolgálat megszervezése, illetve az újságíró szakma mint megélhetést biztosító (magánhivatalnok) tevékenység fejlődése.

1907-ben Balla Jenő (a Budapest riportere) már az olvasók csillapíthatatlan szenzációéhségéről számol be, s jelzi, az újságírás gerincét nem is adja/adhatja más, mint a riport.¹⁰⁶ 1908-ban pedig azt olvashatjuk a Közbiztonság hasábjain, hogy „*A napi krónika kriminális része a főszerepet viszi az újdonságok sorában.*”, s a közönség szenzációéhsége oly nagy, hogy annak a rendőrség nem is képes minden esetben megfelelni.¹⁰⁷ Cholnoky László ugyanakkor azt is megjegyzi, hogy a riport és bulvár felfuttatásában nem kis szerepe volt a zsidók emancipációjának¹⁰⁸. A zsidók megjelenése felpezsdítette a szerkesztőségek életét, mindenhol ott voltak, ahol történt valami, mindenről tudtak és beszámoltak, megteremtették a hazai interjú műfajt és külföldi útjaikkal a magyar sajtó nemzetközi kapcsolatait is jelentősen bővítették.¹⁰⁹

Az újságírást immár önmagáért való foglalkozásként választották a fiatalok, nem irodalmi vagy politikusi pályák előtanulmányaként, s a szakma anyagi megbecsültsége is emelkedett. Bíró Lajos *A sajtó lélektanához* című írásában (1908) arról ír, hogy a riporter munkája a legtöbbek számára tisztességes polgári megélhetést biztosít (évi 10 000 korona jövedelemmel, míg a kezdők havi 100-200 korona javadalmazásban részesülnek). A rendőri riporterek közül kiemelendő Fröhlich János, a Nemzet, majd az Újság rendőri tudósítója, később a Rendőri Rovatvezetők Szindikátusának elnöke, a majdani Kinoripor nevű dokumentum- és riportfilm készítő vállalat alapítója, továbbá Balla Jenő a későbbi Magyar Detektív szerkesztője, valamint Hetényi Imre a későbbi budapesti főkapitány-helyettes. (Buzinkay, 2009, o.n.)

¹⁰⁶ Balla Jenő (1907): A rendőri riport. In: *Harminc év 1877-1907. A "Budapest" jubileumi Albuma.* Wodianer, Budapest, 134.

¹⁰⁷ Közbiztonság, 1908. XV. évf. 33. szám.

¹⁰⁸ A kiegyezés évének utolsó törvénye (XVII. tc.) értelmében a zsidók a keresztény lakosokkal minden politikai és polgári jog gyakorlására egyaránt jogosítottak

¹⁰⁹ Cholnoky László: *A magyar irodalom és a zsidóság. Mi az igazság?* Garai ny., Budapest, 1920. 7. Idézi: Zeke Gyula: A nagyvárosi kultúra új formái és a zsidóság. *Budapesti Negyed*, 1995/2. oldalszám nélkül, elektronikus: <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00007/zeke.htm>

IV.4.4 A bűnügyi hír és bűnügyi riport mint sajtóműfaj

A bűnügyi hír és bűnügyi riport tartalmi alapon létrehozott műfaji címkék a hírek és riportok csoportosításában, elméleti jelentőségük nincs. Ha mégis e műfajok jellegzetességeiről kívánunk szólni, a hír, illetve riport fundamentumaihoz kell visszanyúlnunk. A hírek (s ekként a bűnügyi hírek is) formájukat tekintve objektív közlések egy lezajlott, bekövetkezett vagy jövőben bekövetkező és közérdeklődésre számot tartó történésről, eseményről. Írójuk elmondja, hogy ki vagy mi, mikor, hol, mit csinált¹¹⁰, s teljes hír esetében kitér a hogyan mellett a miértre is, s ezzel kívánja a közönség információigényét kielégíteni. (Cserhalmi, é.n. és Domokos, 1995, valamint Zsolt, 2002)

Szigethy András ugyanakkor megjegyzi – s ez különösen fontos lesz számunkra a politikai berendezkedés és sajtóirányítási elvek okán –, hogy *„A hír, az információ, a tudósítás objektív műfaj. Nem fér bele vélemény. Ideológia, politika pedig végképp összeegyeztethetetlen a műfaj sajátosságaival.”* (idézi Bernáth, é.n. 52) Ugyanezt erősíti meg az a kitétel, amely szerint a hír nem függ(het) attól, mit mond a politika, vallás, erkölcs vagy akár a művészet. (Zsolt, 2002) Mégis a kommunikációelmélet számos olyan megközelítést ismer, amely helyt ad a hírek mögött megjelenő érdekeknek, a hírgenerálás vagy nem generálás tekintetében. Például a Molotch–Lester szerzőpáros (1974) érdekvezérelt beszámolóként definiálja a hírt. Demokratikus viszonyok között a hírek áru jellege van, a sajtó profitorientált, a piaci viszonyok (kereslet) meghatározóak a hírré válás folyamatában. A sajtó tömegigényeket elégít ki, széles rétegeket szolgál ki. Diktatórikus viszonyok között azonban a hírek ez az árujellege elvész, s a központi sajtóirányítás apparátusa politikai alapú információelosztást hajt végre. Az állampolgárok nem alanyi jogon, hanem a társadalmi hierarchiában betöltött pozíciójuk alapján jutnak információhoz. A hírforgalomban nem szakemberek, hanem hivatalnokok döntenek. (A közönségigényre válaszul szamizdat kiadványok születnek.)

Rövid példa 1883-ból: *„Hulla: 55-60 éves ismeretlen – felakasztott – férfi holtteste találtatott folyó évi november hó 25-én a pinnyédi erdőben.”* S ez után következett a részletes

¹¹⁰ Ez összecseng Peter Dahlgren (1985) azon megközelítésével, amely a „mi történt” elmesélésének tekinti a hírt.

leírás az illető öltözkéről, termetéről, szőrzetéről, arcvonásairól, végül egyéni testi jegyiről, mint lágyéksérv, anyajegy, vagy forradás stb.¹¹¹

Hasonló volt a helyzet a talált (kitett) gyermekek esetében: „Egy 4-5 hetesnek látszó fiú-csecsemőt talált kiteve Kräner Rozália, II. kerület Pala-utca 9. szám alatti lakása előtt a kapu alatt.” Ezt megintcsak személyleírás követte, s a gyermeknek adott név. (uo. Lelencz rovat) Nem sokat változott a helyzet negyven év elteltével sem, mutatja a Magyar Rendőr beszámolója egy új lap indulásáról: „Ez év szeptemberében izléseken szép kiállítású, gondosan szerkesztett, új rendőrségi szakfolyóirat indult meg Amsterdamban „Tijdschrift voor de Politie” címen. A kisformátumú, félhivatalos jellegű szaklap havonta egyszer jelenik meg.”¹¹²

A riport¹¹³ műfaj értelmezése igen nagy eltérést mutat a szerint, hogy a világ mely táján, s milyen társadalmi, politikai körülmények között járunk. Magán viseli azon társadalom (kultúra) jegyeit, amelyben megszületik, s visszatükrözi azon igényeket, amelyek életre hívták. Megmutatkozik benne az újságíró világlátása, réteghelyzete, műveltsége, értékrendje. A riport műfaját hazánkba az 1848. március, áprilisi majd, szeptemberi események hívták életre.¹¹⁴

Hazánkban erősen irodalmi kötődésű műfaj, hiszen szerzője gyakran él a miliőfestés, feszültségteremtés, késleltetés eszközével, előszeretettel fogalmaz metaforikusan, használ költői képeket, s mondja el dialógusokban, amit közölni kíván a nagyérdeművel. Ami – mint átmeneti műfajt – a tényközlő műfajcsaládhoz köti, az az adatszerűség, tényyszerűség: nevek, időpontok, helyszínek, résztvevők és események valóságvonatkozásainak precíz dokumentálása. Előfordul azonban, hogy a történet, a sztori csupán ürügy arra, hogy az újságíró egy általa fontosnak vélt kérdéstről szót ejthessen. S a riport sem adhat vissza

¹¹¹ Rendőri Lapok, II. évf. 1. szám, 1883. január 3. Hullá rovat

¹¹² Magyar Rendőr, I. évf. 3. szám., 21. o., 1934.

¹¹³ Gyökere a latin reporto ige, amelynek jelentése: haza hozok, hírt viszek, hírül adok, jelentek; az angolban olyan dokumentum, jelentés, amely valamely témát meghatározott céllal vagy szempontból jár körül, s mutat be közönségének. Tényeken alapul, de élhet javaslattal és szerzője szólhat személyes hangon. (<http://knye.communicatio.hu/index.php?title=Riport>, Kommunikációtudományi Nyitott Enciklopédia, Gagy Ágnes et al.)

¹¹⁴ Dersi Tamást idézi Bernáth László (é.n.): Bevezetés a műfajelméletbe, In: Bernáth (szerk.): Műfajelmélet, Sajtóház Kiadó, 75.

mindent, szerzője szelektál, hangsúlyokat jelöl ki, belátása szerint élhet az elhagyás vagy előtérbe tolás eszközével. A hírrel szemben a riport nem feltétlenül aktuális eseményről számol be, elővehet és leporolhat ügyeket a múltból, melyeknek aktuális konklúziója van. Mégis sokkal kevésbé elemző, mint ábrázoló műfaj. Az író inkább sejtet és sugalmaz, mintsem bonyolult vagy tudományos igényű okfejtésekbe bonyolódna. (Kiemelés tőlem Bernát, én. 73-77)

IV.5 A rendőrségi sajtóiroda

A sajtóiroda működése talán az egyetlen olyan mozzanata a rendőrség-sajtó viszonynak, amely a sajtótörténeti munkákban viszonylag nagy részletességgel kibontásra kerül. Köszönhető ez a Borbély–Kapy szerzőpárosnak (1942), amely a 60 éves Magyar Rendőrség történetét feldolgozta, illetve Dr. Buzinkay Gézának (2005, 2006)¹¹⁵, valamint a témát a Belügyi Szemle hasábjain megjelenítő Alföldi Andreának (1998). Ugyancsak szót érdemel A *Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve* 1930-ból, amelyre az előbbi szerzők mindegyike hivatkozik.¹¹⁶

IV.5.1 A sajtószolgálat megszervezése

Mint a szindikusok jubileumi évkönyve fogalmaz: a magyar rendőrség volt az első Európában, amely az újságírók s ezzel az *ezerszemű nyilvánosság* előtt (már az 1880-as években) szélesre tárta kapuit, felismerve a sajtóval való együttműködés jelentőségét a bűnüldöző munka sikerességében. (uo. 3) Ha eleinte *nem is hivatalosan, de megtűrt módon* így kapcsolódtak be mindinkább az *újdonszok* a bűnügyi apparátus munkájába. A szindikusok azonban úgy látják, kezdeti lépéselőnyét elveszítve, a rendőrség épp azon az úton jár a 20. század első negyedében, amely a sajtót egyre inkább háttérbe szorítja, s a hivatali ügyintézés keretei közé kényszeríti vissza. (uo.)

A rendőrségi sajtószolgálat megszületésének dátumát a korabeli szerzők az 1880-as évre teszik, bár ekkoriban még nem beszélhetünk kikristályosodott szervezeti keretekről, a hírszolgálatot a Két Korona vendéglőben lebonyolított személyes találkozók jelentik újságírók

¹¹⁵ Buzinkay Géza: A bűnügyi hír, a riporter és a rendőr, http://bfl.archivportal.hu/id-678-buzinkay_geza_bunugyi_hir_riporter_es.html, és lásd még: Buzinkay Géza: A bűnügy és az újságíró: a riporter születése, In: *Acta Academiae Pedagogicae Agriensis, XXXIII.*, Sectio Scientarium Medialium, A magyar újságíró múltja és jelene, 2006, 33-41. (szerk: Buzinkay Géza)

¹¹⁶ elektronikusan: <http://mek.oszk.hu/04800/04884/#>

és rendőrök között. A legtöbbször a nyilvánosság célkeresztjébe kerülő rendőr ekkor maga a főkapitány, Thaisz Elek, akinek egy fővárosi nyilvánosház tulajdonosnőjével kötött frigye, s beosztottai korruptsága adott okot a sajtónak és a közvéleménynek a szervezettel szembeni méltatlankodás kifejtésére. A főkapitány állandó szereplő a lapok hasábjain és rágalmazási sajtóperek tárgyalóiban, de személy szerint egy esetben sem marasztalta el őt a bíróság. Fontos korszaka ez a rendőri riportáznak, ekkor indult Csernátony Lajos, Kaas Ivor báró, Bartók Lajos, Falk Miksa, Veigsberg Leó és Vadnai Károly riporteri pályája. (Alföldi, 1998)¹¹⁷

A Thaiszt követő¹¹⁸ Török János (1885) vitathatatlan érdemeket szerzett a rendőrségi sajtószolgálat önálló szervezeti egységként történő megszervezésével. Az új kapitányság (az egykori Európa Szálló) Zrínyi utcai épületében kezdte meg működését a tájékoztató szolgálat, amely két főből, Garlathy Ödönből és Aszlay Antalból állt. Garlathy volt a szolgálat vezetője, Aszlay a kapcsolattartó. Napi egy tájékoztatót tartottak, az újságírók pedig naponta kétszer, délben és este vehették át a rendőri híreket. Ekkoriban megváltozott a rendőr társadalmi megítélése is, mutatja a Borsszem Jankó¹¹⁹ Mihaszna András rendőrfigurája, avagy a „biztos úr”¹²⁰, aki kedvelt, bár komikus figura (de végre nem ellenség). (Buzinkay, 2009)

A sajtószolgálat véget vetett annak a rendszernek, amelyben az újságírók csak véletlenszerűen és személyes kapcsolatokon keresztül juthattak hozzá a legfontosabb jelentésekhez, de egyúttal rivalizálás is kezdődött az egyes lapok riporterei között.

¹¹⁷ Szintén a rendőri riportázs úttörői között említi Borbély – Kapy (1942) Palásthy Sándort, az Ellenőr korrektorát majd szerkesztőjét, Futtaky Gyulát mint a legélelmesebb pesti riportert s Rudolf trónörökös bizalmi emberét. Ugyancsak a Két Korona társaság tagjaként szólnak Kászonyi Dánielről, Fenyvessy Adolfról, Böszörményi Sándorról és Törs Kálmánról.

¹¹⁸ Jekkefalussy Lajos és Pekár József után

¹¹⁹ Az Ágai Adolf által 1868-ban alapított, s ugyanő általa szerkesztett képes hetilap (kormánypárti élelapp), amely a konzervativizmust figurázta ki. A Borsszem Jankó nevezte el a korlátolt magyar királyi rendőrt Mihaszna Andrásnak. (Dezsényi–Nemes, 1954, 215) Mihaszna figurájának állandó kísérője volt a szállóigévé vált érvelés: „.....mert rőndnek muszáj lennyi!” (Kosáry–Németh, 1985, 398)

¹²⁰ Vagy ahogy Török János a budapesti államrendőrség őrszemélyzetének főparancsnoka fogalmaz: „[...] a sajtó alkotta meg nagy megértéssel és szeretettel a köztisztviselőben álló BIZTOS ÚR nemes alakját is, kinek sorsa, lakása, fizetése, ruházata és szolgálata iránt ma is nemes megértéssel viseltetik és törekvéseiben, eredményes munkálkodásában szeretettel támogatja”. (Török, 1930, 26, In: *A Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek 50 éves jubileumi évkönyve*)

Megszerveződött az ún. nagykartell és a kiskartell, előbbi a Pester Lloyd, az Egyetértés, a Neues Pester Journal és a Budapesti Hírlap tudósítóiból (Szvoboda Lajos, Barna Izidor, Eichner Soma, Révész Gyula), utóbbi lelkes fiatal újságírók összefogásából. A nagy kartell közel egy évtizeden keresztül uralta a bűnügyi tudósítások terepét.

Újságírók és rendőrök kapcsolata még szorosabbá vált, mikor az újságíró és egykori színész, Szombatfalvy Albert lett a szolgálat vezetője. A korszakot kiváló tudósítások jellemezték, melyek nyomán a magyar nyomozói sikerek híre bejárta egész Európát. A sajtószolgálat szervezeti kereteinek továbbfejlesztését (kodifikálását) az 1896-ban kinevezett Rudnay Béla főkapitány hajtotta végre, aki immár sajtóirodává alakította a tájékoztatási szolgálatot.

A sajtóirodát megszervező főkapitányi rendelet egyúttal fontos sajtótörténeti eseményről is számot ad:

„Tudomásvétel és miheztartás végett az intéző- és végrehajtó rendőrség összes tisztviselőivel közlöm, hogy a Budapesten megjelenő napilapok rendőri tudósítói szindikátust alakítottak, amely szindikátus 1902 január 1-ével működését már meg is kezdi.

Ezen szindikátus vezetősége Vészi József orsz. képviselő és szerkesztő elnöklete alatt négy szindikusból áll. Ezek: Balla Jenő, Horváth Elemér, Illés H. Zsigmond és Soós Antal.

A rendőri tudósítók összes ügyeit ez a négy szindikus fogja képviselni a rendőrségnél is. Előrelátható nagy események, ünnepségek vagy tüntetések esetén ők fognak előzetesen eljárni a rendőri tudósítók érdekében, hogy azoknak megfelelő hely biztosíttassék, vagy bizonyos általános adatokat megszerezzenek. Miért is fölhívom az összes tisztviselőket, hogy adott esetekben a szindikátus tagjait (akiknek olyan arcképes „Rendőrtudósítói igazolványaik” lesznek, amelyen ezen minőségük is ki leszen tüntetve), amennyire a helyzet megengedi, tőlük telhetőleg támogassák és mindenben járjanak közre a segítségükben.

*A kölcsönös támogatásra, a rendőrség és a sajtó közti jó viszonyra nagy súlyt helyezek s e tekintetben elvárom a tisztikartól, hogy intencióimat méltányolni és előmozdítani fogja. Amennyiben valamely helyszínen nézeteltérés vagy panasz merülne föl, a négy szindikus valamelyikéhez forduljanak s az ügy megoldása végett velük tárgyaljanak.”*¹²¹

Reggel a lapok megjelenési idejéhez igazodva lapszemle várta a riportereket, majd 12-14, 16-19, 23-24 óráig rendszeresen közleményeket adtak ki. A kerületi kapitányságok kötelesek

¹²¹ 11/fk. eln. 1902. sz. körirat., Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve, 1930, 5-6.

voltak telefonon jelenteni a kerület fontosabb eseményeit a sajtóirodának, a hivatali idejükön túl pedig, a másnap reggeli napi jelentésbe betenni. A sajtó folyamatos és alapos tájékoztatását irányozták elő, de a hírek erős szelekción estek át az osztályvezetők, illetve a főkapitány által. Rudnay megtiltotta továbbá, hogy az egyes ügyekben eljáró tisztviselők neveit a sajtó tudomására hozzák.

Fontos mérföldkő volt a Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa megalakulása, amelyről a főkapitány is szólt rendeletében, hiszen ez a szervezet a sajtó képviselőjét látta el a rendőrségnél Vészi József mint legfőbb szindikus elnökletével. Céljuk kettős volt: a rovatvezetők testületének erkölcsi elismerését növelni és a hírszolgáltatást megkönnyíteni. (Szabályzatuk, melyről a későbbiekben még lesz szó, 1929-ig érvényben volt.)

A Sajtóiroda fogadóóráit rendszeresen látogatta mintegy 15-18 fő. Sor került arcképes újságírói igazolványok kiadására is, hogy az események helyszínén a tudósítók a lezárt területekre is beléphessenek. Elsősorban a négy szindikus számára volt fenntartva a lehetőség, hogy a helyszíneléskor a kordonon belül tartózkodjanak, kisegítő hírlaptudósítók csak másodsorban férhettek ilyen közel a történésekhez. Ekkoriban megváltozott a rendőri sajtóigazolványok struktúrája is. Rendőrtudósítói Igazolványt kaptak a rendőri rovatvezetők, laponként pedig két (arcképes) Rendőri Engedély került kiadásra a riportereknek (hivatásos hírlapírók, fényképészek, rajzolókat számára foglalkozásuk megjelölésével), hogy a kordonnal elzárt területekre is beléphessenek. Bevezették az Ideiglenes Engedélyeket is (arckép nélkül), melyek meghatározott helyre, adott időpontra szóltak. (Buzinkay, 2009, 11 és Alföldi, 1998)

Az 1900-as évek legelején Rédey Miklós rendőrfogalmazó volt a sajtóiroda vezetője, akinek munkáját nagyban segítette a detektívtestület élén álló Krecsányi Kálmán, aki – mivel Európai szintű ügyekben folytatott nyomozását a sajtó végigkísérhette – a sajtóval való jó kapcsolat kulcsfigurája lett. Az ekkortájt születő tudósítások pontosak, színesek voltak. (Alföldi, 1998, 83)

Az iroda vezetését hamarosan Székely Vladimír rendőrségi fogalmazó vette át¹²², aki közel két évtizeden keresztül látta el a szolgálat vezetését (1918-ig). Az ő feljegyzései alapján

¹²² Akit 1902. október 26-án kelt 9889/fk. eln. 1902. sz. végzésével Rudnay Főkapitány másod ízben bízott meg a sajtóiroda vezetésével, 1902. november 1-jétől kezdődően. (Első megbízatása: 1896. a sajtóiroda helyettes vezetője.)

tudjuk, hogy a rendőrség ekkoriban teherterelt látott a tájékoztatás feladatainak ellátásában, nem ismerve fel rendőrség és sajtó egymásrautaltságát.

„Mintha az a felfogás uralkodott volna, hogy a sajtó kiszolgálása inkább egy kellemetlen teherteretel. A rendőrségnek reklámra, vagy mi egyébre semmi szüksége.” (Székely, 1930,28)

Folyamatos félrevezetési kísérletek, apróbb trükkök terheltek a mindennapokban az együttműködést, de 1907-re már a főkapitányi rendelet is a sajtó és a rendőrség egymásrautaltsága mellett emelt szót. Dr. Boda Dezső főkapitány sajtórendeletében (8939/f.n.eln) elismerte, hogy *„[...] a hírszolgálat igen gyakran egybeolvad a nyomozás céljának elősegítésével, amikor a nyilvánosságot, a közönség támogatásával megfigyeléseit és szolgáltatásait, vagy akárhányszor cselekvő ténykedését bevonja a bűnfelderítés, s bűnüldözés munkájába.”*¹²³ A rendelet gyors, kimerítő tájékoztatást írt elő minden olyan ügyben, amelynek kiadása nem ütközik a BM utasításaival, s a hivatalos titoktartás köteleességével. Nyomatékosan leszögezte, hogy hírt kiadni, csak a sajtóirodán keresztül szabad. Minden rendőri közegnek megtiltotta a sajtóirodát megkerülő tájékoztatást. A szabályozás ezen mozzanatai a későbbi évek és főkapitányok vezetése alatt több ízben újbóli megerősítést nyertek, mint azt a későbbiekben látni fogjuk.

A hírszolgálat folytonossága érdekében Boda Dezső úgy rendelkezett, hogy a sajtóirodai szolgálatot az oda beosztottak (Székely Vladimir, Szabó Károly, Császik Ferenc) este tíz óráig egymást váltva lássák el. Továbbá Székely Vladimir kötelessége lett, hogy *„minden nagy jelentőségű esemény alkalmával (utcai mozgalmak, tüntetések, zavargások, főbenjáró bűnesetek nyomozása, stb.) szükség esetén a hivatalos időn túl is megjelenjen és a r. sajtóiroda ellátását átvegye.”*¹²⁴

„Éjjel 1 órán túl az értesítésadás ismét a közp. ügyeleterre hárul olyképpen, hogy a közp. ügyeleter tisztviselők a reggeli lapok zártáig (éjjel 3 óra) csupán a rendkívül nagy jelentőségű, főbenjáró eseményekről (gyárégés, rablógyilkosság stb.) adnak telefonon értesítést, az eseményt röviden egy pár szóval megjelölve.” (8939/ fk. eln. 1907, uo.)

Az etikailag ma már elfogadhatatlan zsaroló alkudozás a mindennapok része volt, a kompromisszumkeresés csak az első világháborút követően jutott érvényre. Nagy szerepe volt

¹²³ Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve, 1930, 10.

¹²⁴ 8939/ fk. eln. 1907, Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve, 1930, 11.

az újságírói szakma újrapozicionálásában az 1914-es sajtótörvénynek is. Az újságíró szakma kiteljesedett, nem redukálták a bűnügyi tudósításra, vagy rovatonkénti tevékenységre.

Székely Vladimir 1898-1918. között, ahogy saját maga visszaemlékezéseiben fogalmaz, mint *primus inter pares* állt a rendőri sajtóiroda élén, amely időszak a rendőri riportázs virágzó 30 éve volt. Visszaemlékezéseiben így írt erről:

„A bűnpraeventíva és üldözés munkájának egyáltalán nem melléklete a dobpergés és ágyúszó, vannak stratégiai titkok is a nyomozásban, vannak magasabb rendű tekintetek, melyek hét lakat zárját követelik, de viszont az esetek túlnyomó százalékaiban a nyilvánosság ezer szemét és ezer karját kell magunk mellé vennünk. A közönségnek, a nyilvánosságnak gyors, kellő besorakoztatása a detektívgárdába sokszor a siker első feltétele.” (Székely, 1930, 8)

A rendőrségi sajtó szemléletébe ő hozta be a riporter nézőpontját, aki mint mondja, magában kell hogy egyesítse a jó detektív ügyességét, az emberismerő megfigyelőképességét, a művelt ember tudását, s a rutinos író gyors, könnyű tollát. Ideg és testölő hivatás – mondta az újságírói szakmáról. Azzal, hogy a riporterek munkáját elismerte, sokat javított a sajtóval kialakított viszonyon, az együttműködés minőségén. Vonzó terület lett a bűnügyi tudósítás, s népszerű műfaj a riport, ami a 20. század első évtizedeiben új tudósítók megjelenését hozta a lappiacon. (uo.)

IV.5.2 Világháborútól világháborúig

*„[...] amikor Szentkirályi Béla rendőrtanácsos vezetésével néhány rendőrforradalmár bejelentette a Nemzeti Tanácsnak – a testület egészének tudta és beleegyezése nélkül – a rendőrség csatlakozását, a rendőri sajtóiroda is felfüggesztette működését. [...] a főkapitányság nem volt többé a centrálisán egybefutó hírek közös forrása, önmagától szétesett tehát a rendőri sajtóiroda intézménye is. Fegyveres munkások, az ú. n. népőrség tagjai, majd matrózok, végül bőrkabátos kézigránátos terroristák foglalták el a magyar érzésű, megbízható régi rendőrök helyét s ahogy a rendőrség intézménye szünetelt, éppen úgy megbénult a rendőri sajtóiroda munkája is.”*¹²⁵

1919 augusztusától (a kommün bukása után) a központi ügyelet tisztviselői közvetlenül látták el az alkalmi napilapok tudósítóit híryanaggal. Ekkor indult el külföldi mintára a fővárosi rendőrség felhivatalos könyomatosa, a Magyar Országos Tudósító (MOT). Ettől kezdve bár hivatalosan ellenjegyzett, részletes híryanag várta a tudósítókat, az mégsem

¹²⁵ Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve, 1930, 13-14.

bizonyult elegendőnek, s a sajtóiroda Pászkan Ferenc rendőrkapitány vezetésével újraindult. Innen kezdve a hírszolgálatot a rendőri sajtóiroda és a MOT párhuzamosan látta el, ami nem kevés súrlódás forrása lett.

Az ellentétek Nádosy Imre főkapitánysága idején olyannyira kiéleződtek a rendőri vezetés és a sajtóiroda között (melynek élén ekkor Szlovák Lajos állt), hogy a rendőri tudósítokat rendeleti úton kitiltották a főkapitányság bűnügyi osztályáról. Amikor pedig 1921. augusztus 7-én dr. Nádosy Imre országos főkapitány lett és a főkapitányság vezetését dr. Marinovich Jenő főkapitány-helyettes vette át, eljött a szakítás ideje: a rendőri sajtóiroda tagjai kivonultak a főkapitányság épületéből. 1922. március havában Marinovich megszüntette a sajtóirodát (6500/1922. rendeletével), a tájékoztatást egészében a MOT-ra bízta, s csak akkor állította fel ismét, mikor a főkapitányi székbe került (még ugyanezen év júliusában).¹²⁶

„A rendőrség és a sajtó viszonyát pedig a főkapitány 1928. évi május 26-án kelt rendelete, – amely több ízben megismételt értekezletek és a belügyminisztériummal folytatott tanácskozás után állapított meg, – szabályozta részletesen.”¹²⁷

E rendelet oly módon is elő kívánta segíteni a sajtó intenzív tájékoztatását, hogy a főkapitányság bűnügyi osztálya vezetőjének előírta, hogy naponta úgy délelőtt, mint délután a belügyminiszter által meghatározandó időpontban közvetlen tájékoztatást kell nyújtania az igazolvánnyal rendelkező tudósítók számára az aktuális bűnügyekkel kapcsolatban. Szükség esetén ugyanerre kötelezte a központi ügyelet vezetőjét, az éjszakai tájékoztatásokkal kapcsolatban. (10.696/1928. fk. eln. rendelet I.) Más állami hivatalt vagy közintézményt (is) érintő bűncselekményekkel kapcsolatban a közintézmény vezetésének kötelező meghallgatását írta elő. Ha pedig valamely közhivatal számára sértő, valótlan közlemény jelenne meg, azt a sajtóirodának kell a MOT útján helyesbíteni.¹²⁸ A budapesti királyi ügyészség vezetőjének joga van az ún. intellektuális bűncselekmények közérdeklődésre számot tartó eseteiben a rendőri sajtóiroda számára közlést engedélyezni.

A sajtóirodában csak az arcképes igazolvánnyal rendelkező újságírók voltak jogosultak tartózkodni. Az igazolványokat (az elnöki osztály útján) a főkapitány adta ki a politikai napilapok és a hétfőn megjelenő politikai lapok rendőri rovatvezetői és azok helyettesei

¹²⁶ A Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve, 1930, 11. és Borbély – Kapy, 1942, 221.

¹²⁷ A Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve, 1930, 12.

¹²⁸ K-150, 3732. csomó VI. kútfő 7. tétel, 1928, 185. o.

számára. Az igazolványok a főkapitány által bármikor visszavonhatók, „*ha annak indoka merül fel*”. (10.696/1928. fk. eln. rendelet III., 185. o. /b)

E rendelet a korábbihoz képest korlátozza a rendőri tudósítók mozgását a bűncselekmények helyszínén, hiszen azt mondja, „*a helyszín mindenki előtt elzárandó, azonban az elzárt területen kívül tartózkodó igazolványos rendőri rovatvezetők részére a helyszínen levő sajtóiroda vezetője, vagy a helyszínen intézkedő tisztviselő, – vizsgálóbíró jelenléte esetén természetesen vele egyetértőleg – amennyiben a nyomozás érdekei azt megengedik, közléseket tehet.*” (10.696/1928. fk. eln. rendelet IV, 185.o. /b) A rendőrségi tisztviselőkre és közegekre azonban továbbra is fennáll a sajtó részére adott nyilatkozatok teljes tilalma – mondja a rendelet V. pontja. A rendőrségi hírszolgálat működésére vonatkozó szabályzat a rendőri rovatvezetők és a rendőri sajtóiroda között állandó közvetlen érintkezést ír elő. A MOT-ra való tekintettel a sajtóirodába más nyomtatott lap tudósítója vagy szerkesztője meg nem jelenhet. (10.696/1928. fk. eln. rendelet 4., 186. o. /b)

A sajtóiroda vezetője a híryanagy begyűjtése érdekében köteles minden nap felkeresni a bűnügyi osztály vezetőjét, a detektívfőnököt, a bűnügyi osztály csoportvezetőit, s a tőlük kapott információk szerint esetleg az osztályok előadóit. A sajtóiroda a begyűjtött híryanagyokról sajtókönyvet vezet, amelyet a hírek kiadása előtt a bűnügyi osztály vezetőjével láttamoztat. A híryanagyok kiadásának igazodnia kell a lapzártákhoz. A sajtóiroda vezetője híryanagy gyűjtése céljából a rendőrség bármely hivatalában megjelenhet, s az illetékesektől felvilágosítást kérhet, akiknek azt kötelessége megadni, s az iratokba a betekintést lehetővé tenni. (10.696/1928. fk. eln. rendelet 5., 186. o. /b, 187. o. /a)

Érdekes dologra hívja fel a figyelmet a szabályozás 6. pontja, amelynek értelmében a sajtó részére írásban kiadott közleményeket meghaladó információkat a sajtóiroda vezetője nem adhat. Ha erre mégis sor kerülne valamilyen előre nem látható okból, akkor ezt külön könyvben kell feljegyezni. Rögzíteni kell a kiadott közlést az információt kérő rovatvezető nevével együtt (nehogy ez később vita tárgyát képezhesse). A szabályozás lényege, hogy a rendőrség elkerülje a kivételezést, más lapok szerkesztőinek, tudósítóinak kárt ne okozzon. (Ugyanezen okból később gondoskodni kell arról, hogy az így kiadott információk a többi laphoz is eljussanak.) (10.696/1928. fk. eln. rendelet 6., 187. o. /a)

A hírszolgálat gyakorlati megvalósításáról annyit tudunk, hogy fentiekén túl a főkapitánysági napos altisztnek eseménykönyvet kellett vezetnie a kerületi kapitányságok altisztjeitől kapott esetetokról azok vételi sorrendjében. Az események vezetésének

folytonosságát a sajtóiroda vezetője vagy helyettese naponta ellenőrizte, s a mulasztásokról jelentést készíteni volt köteles. (10.696/1928. fk. eln. rendelet 9., 188. o. /a)

„Általános irányelvül szolgáljon, hogy 1/ a bűnügyi nyomozások anyagai idő előtt a lapokba ne kerüljön, 2/, hogy a hatósági eljárás által érdekelt személyek bírói döntés előtt becsületükben vagy jogos magánérdekükben a bűnvádi eljárás érdeke által parancsolt szükség nélkül meg ne hurcoltassanak, nekik később megtéríthetetlen kár ne okoztassék.” (10.696/1928. fk. eln. rendelet 10., 188. o. /a)

Pászkán Ferenc utódja majdan dr. Héczey Péter rendőrkapitány lett, s a sajtóval való viszony megint szorosabbá vált. Meg sem lepődhetünk, hogy a konfliktusok később mégis újfent kiéleződtek. Az újságírókat igyekeztek fizikailag megakadályozni a bűnügyi osztályra való bejutásban. Kezdetben a folyosón álló detektívek képezték az akadályt, majd, amikor ez nem bizonyult elegendőnek, a főkapitány vasrácsokkal zárta le a bűnügyi osztályt a riporterek elől. Még az épületből is kitiltatott Borbély Zoltán, Petur László és Benczés Tibor hírlapíró. (Borbély – Kapy, 1942, 222)

Az áldatlan állapot nem tarthatott ezúttal sem sokáig, Kozma Miklós belügyminiszter a kitiltott 3 riportert visszahelyezte jogaikba. Ekkor szerveződött újjá a Rendőri Rovatvezetők Szindikátusa is.

„A vita még folyik, de az új szellem, amit Bezegh-Huszágh Miklós főkapitány hivatalbalépésekor a sajtó iránt a rendőrtisztviselők körében feltámasztott, amit Héczey Péter rendőrtanácsos, a Rendőri Sajtóiroda vezetője tapintatos és körültekintő eljárásával napról-napra elmélyít, minden bizonnyal hamarosan megteremti a tökéletes harmóniát a bűnügyi nyomozás és a rendőri újságírás közöscélú és közérdekű munkájában.

Nem fejezhetjük be ezt a félszázados, korszakos változásokat méhében hordó sajtókrónikát anélkül, hogy a Rendőri Sajtóiroda jelenlegi alakjairól ne nyújtsunk vázlatos képet. Héczey Péter dr. rendőrtanácsos, a Sajtóiroda vezetője mellett két fiatal és nagytehetségű rendőrtisztviselő, Erley Ferenc dr. és Borbély László működik, akik a hírközlés napi munkáját annyi megértéssel, tapintattal és buzgósággal, olyan kifogástalanul látják el, már esztendők óta, hogy minden súrlódás és ellentét, ami a sajtó és a rendőrség között felmerülhetne, önmagától omlik össze.”¹²⁹

Ezzel zárják a rendőri sajtóiroda felállításával kapcsolatos soraikat a rendőri rovatvezetők. S a későbbi történeti munkák sem visznek sokkal közelebb, a történeti forrásmunkák ott érnek

¹²⁹ A Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve, 1930, 17-18.

véget, ahol Borbély László és Kapy Rezső letette a tollat 1942-ben. A köztes évekről szóló feljegyzések már eléggé szófukarak.

Rövid ideig dr. Graul Viktor és dr. Jakab Lajos is vezették a sajtóirodát. 1937. április 26-án dr. Horváth András r. tanácsos vette át a szolgálat vezetését, munkáját egymást váltva dr. Arday-Janka Dezső és dr. Vidra István, majd Erley Ferenc segítették. (1942-ben éppen Selmeczi Alajos, ekkor született a Borbély – Kapy-könyv.)

1940. jelentős változást hozott a rendőri riporterek számára, ugyanis a belügyminiszter megszüntette a szindikátusokat (köztük a rendőri rovatvezetőkét is). Az egyesületi törvény rendelkezései szerinti új szervezet létrehozása vált szükségessé, így alakult meg a Budapesti Rendőri Újságírók Egyesülete. Élére rangidős rendőri riporterek kerültek, de még a bejegyzés megtörténte előtt keresztülhúzta számításait a Sajtókamara, amely kötelezővé tette a kamarai szakcsoportokba való tömörülést. A Szindikátus utolsó vezetői: dr. Kapy Rezső (Függetlenség), Molnár Béla (Magyarság) és Tamás Ernő (Pesti Hírlap) voltak. (Borbély – Kapy, 1942, 223)

IV.5.3 Az újságíró-kamarától a sajtókamaráig

A kamarai gondolat jóval az intézmény tényleges megszületése előtt napirendben volt, hiszen 1890-ben Farkasházy Zsigmond, majd 1907-ben Légrády Imre is létrehozása mellett érvelt. S egy jó tíz évvel később Kun Andor, a Budapesti, majd Magyarországi Újságírók Egyesülete választmányi tagja is kitartóan képviselte a szakmai szervezet létrehozásának igényét, ekkor már részletes koncepcióval. (Sipos, 2011, 161)

A kamarában, mint kötelező tagságot jelentő szervezetben a 20-as években a fajvédők láttak támogatandó kezdeményezést. Ők az ellenforradalmi korszak azon eszközét látták benne, amellyel a Trianonért és forradalmakért felelős zurnaliszták kizárhatók a pályáról, s ezzel a közéletből. Egyfajta őrségváltásban gondolkodtak. A Bethlen-kormány és igazságügy-minisztère (Tomcsányi) a bíróságok által kívánták megfékezni a hazafiatlannak bélyegzett újságírókat, s nem kamarai tagságon keresztül. (uo.)

1923-ban újabb koncepció született ezúttal Nyékhegyi István (a Magyar Turán Szövetség Sajtótanfolyamának igazgatója) munkája nyomán (kinek segítségével volt Eckhardt Tibor), de elképzelésüket a Bethlen-kormány elvetette. Jelentős hatásúnak a téma 1929-es megvitatása nevezhető, mikor Kun Andor mint teljesen autonóm, s ezért szakmai érdekképviselőre és minőségellenőrző szerep betöltésére is alkalmas, hatósági jellegű intézmény tervét vázolta. A

mindenkivel szemben önmagát védeni tudó szervezet tervét a Magyar Újságírók Egyesületének közgyűlése egyhangúlag támogatta (1929.május 9.) (Sipos, 2011, 162).

Valószínűleg 1930/31. fordulóján készült az újságíró-kamara alapszabály-tervezete (a MÚE dolgozta ki). Feladata a sajtó és a kamara tekintélyének és jó hírének óvása, a sajtó általános és az újságírók speciális érdekeinek védelme és képviselése, mind a sajtót, mind a sajtószabadságot érő támadások kivédése. A(z egyébként kötelező) kamarai tagságot betöltött 20. életévhez és magyar állampolgársághoz kötötték. Tag vagy MÚE tag, vagy legalább három éve újságíróként működő személy lehetett. A későbbi belépők számára felvételi vizsgát írtak (volna) elő. Kizárta soraiból a kamara a kiadói tevékenységet végzőket.

Dulin Elek 1935-ben elkészítette az Országos Magyar Újságírói Kamara felállításáról szóló törvény tervezetét, amelyet aztán 1938-ban a kamara létrehozásának évében jelentetett meg. (uo. 166) Ő a kamara választmányát arra is felhatalmazta volna, hogy akár lapok beszüntetéséről dönthessen. A tagok számára tilthatta volna, hogy bizonyos – az ország érdekeit sértő – lapoknál munkát vállaljanak. Ez a tervezet csak részben tekinthető azonban a 38-as kamara előzményének. A hazai szabályozás ugyanis német, olasz és osztrák hagyományokból merített, amely négy pillér átvételét jelentette: hivatásrendi alap (tehát kiadók és újságírók közös szervezete), az autonómia szinte teljes hiánya (a felvételtől a párt, ill. végrehajtó hatalom dönt), politikai szempontok érvényesítése a működésben (s az intézmény megszervezésében), valamint a faji jelleg. (uo. 167)

Végül az 1938. évi. XV. törvény a sajtókamara felállításáról a totális államok szabályozásának két paragrafusát vette át, a hivatásrendi alapot és a faji jelleget. A zsidó vagy zsidószármazású újságírók arányának maximuma 20%-ban lett megszabva. (uo. 171) Miniszterelnöki rendelet tette ugyanakkor lehetővé, hogy a miniszterelnök kamarai határozatokat semmisítsen meg (6070/1938. ME), illetve ha az állam érdekét veszélyeztetve látja, felfüggeszse a kamara önkormányzatát (uo. 171). A 6080/1938 ME rendelet értelmében pedig a tagfelvételtől a végrehajtó hatalom öt képviselőjéből és a miniszterelnök által kijelölt négy újságíróból és lapkiadóból álló felvételi bizottság döntött. (Többeket utasítottak el, mint ahányakat végül tagjaik sorába fogadtak.)

A kamara létrehozásának legfőbb célja az újságírók (és különösen gyakornokok szigorú) faji és vallási, illetve politikai alapon történő megszürése volt. (1939-ben a felvételért folyamodók 55%-át utasították el.) (uo. 172) A második zsidótörvény 6%-ban maximálta a

zsidók vagy zsidószármazásúak jelenlétét a kamarában. 1942-ben a gyakornokok között már egyetlen zsidó zszurnaliszta sincs a kamarai kimutatások tükrében. (uo. 187)

IV.5.4 Az újságíró társadalom és szakma

Ki az újságíró? Akiról a rendőrkapitánynak a szerkesztő néhány ajánló sort írt, 1931-től hivatalos okirat tanúskodott az újságírói hivatás üzéséről, mégpedig az útlevélbe történő „hírlapíró” („újságíró” vagy „lapszerkesztő”), bejegyzéssel, ha az illető két hétnél nem régebbi igazolást kapott egy ténylegesen megjelenő időszaki kiadvány kiadójától, hogy „állandó fizetéssel” van alkalmazva. (Ha nem, de korábban ilyen tevékenységet végzett, bejegyzett újságíró egyesület tagjának kellett lennie.) (uo. 173)

tehát egyfajta magántisztviselő az újságíró, aki valamely lap előállításában szellemi tevékenységet fejt ki munkavállalóként, az állandóság jellegével. (uo.)

A Kúria 1928-as határozata értelmében újságíró lapkiadóval szerződésben álló személy, aki irodalmi természetű kiadói ügylet rendszeres végzésére szerződik. (Kürthy, 1936 nyomán Sipos, 2011, 173)

Az újságírás a sajtókamara felállításától kezdődően nem volt szabad pálya – kamarai tagsághoz kötötték a működést. Aki nem tag, nem nevezhette magát újságírónak, szerkesztőnek, s nyilvánosan mások sem illethették őket e megnevezéssel. (uo. 175) Központilag szabályozták az újságírói minimálbérekét. 1908-ban egy 23 éves rendőri riporter fizetése havi 240 korona volt. (Bíró, 1908 nyomán Sipos, 176)

A megbízhatóság, a világnézeti elkötelezettség mint felvételi feltétel fogalmazódott meg, s a kamara a fizetések kérdését is szabályozta mint korporatív intézmény. Emellett a nyugdíj ügyekben is változást hozott a nyugdíjmaximum megállapításával (1939), s azzal, hogy a főállású újságíróknak, szerkesztőknek és gyakornokoknak kötelező tagságot írt elő a Magyarországi Hírlapírók Nyugdíjintézetében. (uo. 181)

Újságíró-képzés szervezett keretek között (politikai alapon) a Magyar Turán Szövetség Sajtótanfolyamán folyt 1921 és 1928 között. A képzés révén egyfajta őrségváltást akartak végrehajtani az újságírói szakmában, hogy csak nemzeti érzelműek gyakorolhassák a hírlapírói hivatást. (uo. 188) A kétéves képzésben való részvétel érettségihez vagy tanítói végzettséghez kötött volt. Arra tanították a hallgatókat, hogy az újságíró feladata a helyes eszmék propagálása. Sokan kétségbe vonták, hogy a sajtófőiskola alkalmas lett volna a képzési feladat ellátására, hiszen az újságírói pályán elérhető siker főként tehetség kérdése –

vélték. (uo. 189) A Miniszterelnökség sajtóosztálya is azon az állásponton volt, hogy a főiskola nem tudja betölteni küldetését, de főként a tanárok alkalmatlanságát kárhoztatta.

1941-ig az újságíró képzés mégis elsősorban szerkesztőségekben zajlott, a voluntári időszak három évig tartott és célja az újságírói kompetenciák meglétének vizsgálata volt. (uo. 190) A sajtókamara azonban legkevésbé sem volt szakmai minőségi szűrő, csak politikai, világnézeti, faji rosta. 1941 őszén bontott zászlót a kamara Sajtófőiskolai Tanfolyama, Mihelics Vid egyetemi magántanárral mint igazgatóval az élen. Hat szemeszteres képzésként indult, külön előadásokkal a rendőri tudósítók számára. (uo. 194) A vidéki hallgatók számár a többhetes nyári egyetem is indult 1942-ben. Külön tanfolyamot hirdetett a kamara ezen felül a fotóriporterek számára. (uo. 196)

A korszak vizsgálatakor nem tekinthetünk el attól, milyen normák kötötték az újságírókat, mit tekintettek a hivatás legfőbb feladatának.

A sajtószabadság és a közönség szolgálata helyébe a propagandista szerepfelfogás lépett. A 80-as évektől a szerkesztőségek üzemszerű működésének tanúi vagyunk, ahol a hír mint termék készül. Az újságíró bér munkás, fizetett alkalmazott, amelynek következtében kialakul az önálló hírlapírói (kvázi magántisztviselő) réteg. Az írói tehetségnél többet nyom a latba az információk megszerzésének képessége, a gyorsaság. A hírközlést a közérdek vezérli, de őrzi romantikus jegyeit a szakmáról alakuló kép. A hivatás bohém (s nem konszolidált polgári) oldalát helyezik előtérbe az irodalmi alkotások. Az ábrázolásokban mindvégig állandó elem, hogy az újságírónak nem kelléke a meggyőződés. (uo. 200)

Sorra jelennek meg a szakma által közösen működtetett olyan szociális intézmények, mint az Újságírók Kórház- és Szanatórium-Egyesülete vagy a Magyarországi Hírlapírók Nyugdíjintézete. (uo. 202) Alapok ellen indult eljárások tekintetében az Újságírók Egyesülete egységesen lépett fel. Fontos esemény 1922-ben (Milotay István elnöklétével) a Pátria Magyar Írók, Hírlapírók és Művészek Körének megalakulása, amely a MÚE tulajdonképpeni ellenszervezeteként jött létre. (uo. 203) A Pátria Kör azonban nem tudta megbontani az újságírói egységet (a legtöbbben egyesületi tagok is maradtak). Változást a Gömbös-kormány idején az hozott, hogy a kormánylapok újságírói kollektíve kiléptek az újságíró-egyesületből. Sikeresebb volt az ellentétek kielezésében az 1938-ban létrehozott Magyar Újságírók Kamarai Csoportja, amely néhány hónap alatt közel ezer tagot toborzott. (uo. 204)

Az Országos Magyar Sajtókamara felállítása a propagandista felfogás erősödését hozta. Innentől olyan hivatásrendi célok fogalmazódnak meg, mint a magyar öntudat világossá tétele, a nemzet gondolkodásának tükröt tartani. (uo. 205)

IV.5.5 A hírszolgálat átalakulása és rendje

A sajtókamarának köszönhetően a rendőri hírszolgálat teljes átalakuláson ment keresztül. 1940. április 15-én alakult meg az Országos Magyar Sajtókamara Újságírói Főosztályának Rendőri Rovatvezetői Alosztálya. (Borbély – Kapy, 1942, 224) Ennek részleteiről azonban már a 11.386/fk.eln. 1940 rendeletből tájékozódhatunk¹³⁰. A szakcsoport, amely a megszűnt szindikátust volt hivatva pótolni, működését 1940. május 1-jén kezdte meg Borbély Zoltán vezetésével. A szakcsoport titkára Jagits József lett, s öttagú intéző bizottság alakult, amelynek Tamás Ernő, Nyigri Imre, Reichard László, Orbán Ferenc és dr. Kapy Rezső voltak a tagjai. (uo. 191) Ők voltak hivatva a rendőri rovatvezetők ügyeit képviselni a rendőrségnél. A szakcsoport székhelye a rendőrségi sajtóiroda volt, ahova csak a jelvénnel¹³¹ és igazolvánnyal rendelkező tudósítók léphettek be, a korábbiakkal egyezően főkapitányi felhatalmazás alapján. A jelvény és igazolvány egyúttal arra is feljogosította tulajdonosaikat, hogy a főkapitányság épületében szabadon mozogjanak, s mindazon helyiségben megjelenjenek, ahova újságírói kötelességük szólítja őket.

A főkapitányi rendelet részeként egyúttal megküldésre került a szakcsoport ügyrendje is, amely kimondta:

„A szakcsoport célja: A rendőri riportázs munkalehetőségét minden rendelkezésre álló törvényes eszközzel biztosítani, a hírszolgálatot megkönnyíteni, és ennek érdekében állandó kapcsolatot tartani a budapesti és vidéki főkapitánysággal, egyéb hatóságokkal és minden olyan testülettel és szervvel, melynek a rendőri hírszolgálattal vonatkozásuk van. Megvédeni a testületi tisztességet, védelmezni a tagok érdekeit, ápolni a kartársi szellemet. A rendőri rovatvezetők szakképzettségének elősegítésére és fokozására külföldi tanulmányutak létesítése, az idegen államok rendőri hírszolgálatának tanulmányozása.” (uo. 191. o. /b)

Bűnügyi tudósító csak az lehetett, aki a sajtókamara újságíró főosztálya I. szakosztályának tagja volt, a nem zsidók névjegyzékében volt nyilvántartva (7720/1939. M. E. sz. rendelet),

¹³⁰ Ugyancsak K-150, 3732. csomó VI. kútfő 7. tétel

¹³¹ Az ovális alakú jelvény egy zománczott pajzs volt, amelyen piros, fehér, zöld mezőben a magyar címer volt látható, két szélén felirat: „Rendőri Sajtó”. A jelvény másik oldalán búzakék mezőben R.S. rövidítés szerepelt. (uo. 192. o.)

valamely napilapnál vagy a MOT-nál állt alkalmazásban, legalább egy évig működött a rendőri rovatvezető mellett a rendőri sajtóirodában, s időnként a főkapitány által tartott szakelőadásokon részt vett.¹³² (uo. 191. o. /b) A főkapitánynak pedig joga volt a riporter igazolványát (időlegesen) bevonni, ha az a sajtóiroda rendfenntartási kötelezettségeit megszegte, vagy a rendőri nyomozás, illetve rendőri testület érdekei ellen vétett. Véglegesen megfosztható volt igazolványától az a riporter, aki erkölcsi kifogás alá esett, a nemzethűség ellen vétett vagy aljas indokból követett el bűncselekményt.

Az egész korszakot jellemezte az a hozzáállás, amelyet Dr. Dorning Henrik főkapitány is képviselt a sajtó és rendőrség egymásrautaltsága kérdésében:

„Ha eltér is itt-ott a sajtó meg a rendőrség útja, a nagy Közérdek szolgálatában találkozniuk kell. [...] Nagyon sok ügyben nagyon sokat köszönhattünk a rendőri rovatvezetői gárda megértő támogatásának. Nemcsak a sajtó nagynyilvánosságával segítettek bennünket, hanem, ha a közérdek kívánta s mi kértük, a – hallgatásával is.

Egy vonatkozásban adósak is maradtunk a sajtó munkásainak. Ha nem tévedek, pesti rendőrből eddig még nem lett hivatásos, vérbeli hírlapíró, a rendőri rovatvezetők azonban adtak nekünk olyan tisztviselőt, akinek a pályája nálunk a magasba ívelt s akinek a tehetségét és szolgálatait mindenki mindenkor elismerte és elismeri.” (Dorning, 1930, 23)

¹³² Az újságírók ekkoriban rendőrszakmai képzésben is részesültek.

V. Rendőrségi lapok a II. világháború előtt

V.1 Az elemzés tárgyai

A rendőrségi sajtóorgánumokról való tájékozódáshoz a kiindulási alapot a Magyar Országos Levéltár gyűjteményének K-150 jelzetű iratanyagai, illetve az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) mikrofilm olvasójában hozzáférhető egyes rendőri lapok, illetve a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyűjteményében őrzött újságok (Magyar Rendőr) adták. Nyilvánvalóan nem lehetett teljes körű a sajtószemle és sajtóelemzés, ezért az egyes lapok bemutatása főként a lapok indulására, küldetésére, felvállalt szakmai feladataira koncentrál. A vizsgálat fókuszában a lapok ars poeticáján túl az egyes újságokban megjelenő cikkek rendőrség–sajtó, rendőrség–társadalom viszonyáról tett közlései állnak. A fejezet a nemzetközi és az elektronikus sajtó irányában tett kitekintéssel zárul: szót ejt a *Nemzetközi Rendőrségi Rádió* (*Internationaler Polizeifunk*) indulásáról és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrhatalóság hivatalos lapjáról, az *Internationale Öffentliche Sicherheit* szerepéről.

A rendőrségi sajtó bemutatása azért is nehéz feladat, mert a napjainkban a rendőri vezetők által mondott beszédekben¹³³, megtartott előadásokban, publikált cikkekben és tanulmányokban felbukkanó adatok visszakeresése a levéltári kutatómunka során nem (mindig) járt sikerrel. Az általunk feldolgozott dokumentumok sokszor a más szerzők által közzétett ismeretekkel nem voltak összevethetők, illetve a különbözőségek, ellentmondások feloldása további információk hiányában kudarcba fulladt. Gyakran még az OSZK mikrofilmjeinek adatközlő oldalai is kérdőjeleket tartalmaznak az egyes tételek megjelenési, kiadási, szünetelési adatai között (lásd pl. Rendőri lapok). Következzék mégis annak ismertetése, milyen adalékokkal szolgált a rendőrségi sajtó és szervezeti kommunikáció tárgyában a belügyi iratanyag (K-150) 1869-től kezdődő s 1945-tel végződő (szervezési, igazgatási, elvi ügyek, oktatás, nyomtatványok, sajtóügyek, rendészeti szabályrendeletek, rendőrségi ügyek, csendőrségi ügyek, rendőrségi közlöny előfizetések témák alá sorolt)

¹³³ Lásd példának okáért Dr. Bencze József altábornagy, országos rendőrfőkapitány beszédét, amelyet a rendőrségi sajtó fennállásának 140. évfordulója alkalmából mondott 2010. március 11-én (http://www.police.hu/print/sajto/sajtoszoba/orf100312_01.html); vagy lásd a Zsaru magazin azon lapszámát, amely a rendőrségi sajtó 135 éves fennállását méltatja, <http://www.zsaru.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=920>

tételeinek¹³⁴ feldolgozása. Mivel a levéltári anyagok csak elvétve tartalmaznak 1-1 lappéldányt a folyamodványokban, rendeletekben, iktatott anyagokban megjelölt kiadványokból, a levéltárban lelt adatokat a kiadványok – Közbiztonság (1869-70), Közrendészeti Lap (1870-1875), Rendőri lapok (1882-1883), Hivatalos rendőri közlöny (1884-1896), Rendőri Lapok (1894-1939), Közbiztonság (1907-1921), A Rend (1921-1927), A Rendőr (1913-1914), a Rendőr (1927-1931), Detektív Szemle (1923-1928), Magyar Detektív (1926-1934), Magyar Rendőr (1934-1944), A rendőrkutya (1934-1936) – sajtószemle jellegű feldolgozásával egészítettem ki.

V.1.1 A Közbiztonság (1869-70)

A Magyar Rendőr 1937. augusztus 15-i számában¹³⁵ Vécsey Leó *A magyar rendőri szaksajtó őskora* címmel közölt cikkét, melynek alcíme: *A hatvannyolc esztendő előtti, első magyar rendőri szaklap háromnegyedéves, viharos pályafutása*, az alábbi sorokkal vezeti be:

*„Pontosan 68 évvel ezelőtt, amikor Magyarország újjászületett a kiegyezés utáni melengető, alkotmányos, felszabadult atmoszférájában, 1869 augusztus hó 15-én indult meg az első magyar rendőri szaklap Közbiztonság címen.”*¹³⁶

Kezdetben minden hét vasárnapján jelent meg, magát mint rendészeti elméleti és tapasztalati ismereteket közvetítő „szak-közlönyt” határozva meg. Az éves 4, majd a második lapszámtól 5 forintos előfizetési díjú lapot a Fanda és Frohna-féle nyomda állította elő, szerkesztője Forster József volt. Főmunkatársa Kokujav Adolf.

„Ki nem ismeri nagy horderejét ezen szónak. „előre”. – A nemzetek ugymint egyesek czéljainak kivívására buzditóbb szó, - rövidebb program nem képzelhető. E szó leendő jelszavunk!” (I. évf. 1. szám, 1. o., Forster, Pest, 1869. július)

Az első lapszám 16 000 példányban jelent meg, bevallottan „mutatványlapként”, s megkapták a hatóságok (fő- és alszolgabíró, tisztügyész, városi fő- és alkapitány, jegyző, csendbiztos, községi jegyző) egy felhívással, melyben a szerkesztők kérték az érdekesebb rendőri, s főként nyomozati hírek részükre történő megküldését publikálás céljából. A lap állandó rovatai: Tolonczügy, Tárca, Belföld, Külföld, Vegyesek, Szerkesztői üzenetek. A lap

¹³⁴ A feldolgozott levéltári anyagok tételes listáját lásd az 1. számú mellékletben.

¹³⁵ Magyar Rendőr, IV. évf., 16. szám, 365-366.

¹³⁶ A szerző jelzi, hogy ez a lap semmilyen kapcsolatban nem állt a későbbi Darányi Sándor nevével fémjelzett, ugyancsak Közbiztonság című folyóirattal.

hirdetéseket is felvesz, ezt bizonyítják az első lapszámban megjelenő, zömében vadászathoz kapcsolódó hirdetések (vadászfegyverek, revolverek, s hozzá vadásztáskák, szivar- és pénztárcák, bőröndök stb.). Később a „Gőzhajók menetrendje” és „Vaspályák menetrendje” is helyet kap az utolsó oldalon.

Egy különösen népszerűtlen korszakban indult a lap, hiszen a bécsi rendőrségről szerzett tapasztalatok éltek még mindenki emlékezetében – írja a szerző. A lap azzal a vállalással bontott zászlót, hogy a külföldi és a hazai rendőri szakmába vágó híreket könnyen érthető és érdekesítő leírásban találja. A kiadónak azonban csalatkoznia kellett, a második lapszám igazodva az előfizetésekhez, mindössze 25(!) példányban jelent meg, s e számot csak alig valamivel többre, 400 példányra tudták növelni az év végére. A vállalkozás szerény méretét jelzi az is, hogy minden anyagot a szerkesztő lakására várt a lap. A szeptember 19-i lapszám felhívásban kérte az olvasókat, hogy saját körükben előfizetésre ajánlják a lapot. A számvetés az addigi működéssel igen óvatos:

„Ugy hisszük eddigi működésünk némileg megfelelt várakozásaiknak, jövőre pedig oda törekszünk, hogy a tartalom érdekességét fokozzuk.”

1 000 példányban a kiadó ugyanakkor továbbra is küldte a lapot a (nem előfizető) hatóságok számára. Forster kérte lapja kormányzati támogatását, de elutasító választ kapott. Mindehhez hozzájárult, hogy a Közbiztonság élesen szembekerült a főkapitánnyal, Thaisz Elekkel, s így a városi kapitánysággal, amely immár a teljes szerkesztői gárda lecsukását kilátásba helyezte.

Nem csodálkozhatunk rajta, hiszen Forster nem fukarkodott a bírálatokkal és szemrehányásokkal:

„... mi tegnap jó volt, ma már rossz, tarthatatlan, a mi egykor kielégítő volt, ma már nem csak hogy elégtelen, de hátrányos is, aki az idővel nem halad, az általa eltapodtatik; és legyen bár az államintézmény, ha szervezete meglazult, és korhadt gépezettel – az ősz idők hagyományos hibáival – bír: önmagában összeroskad, semmivé lesz.

Ezen a ponton áll hazánkban a rendőrség, mely jelenlegi szervezetében ugyan csak leélte magát, s itt az idő hogy ujja szülessen...[...] Megegyezik szívünk e rendőrségnek csufolt intézmény felett, ha szemügyre vesszük annak jelenlegi állapotát: minden megyében, városban más más eljárás a szolgálatban, nem csekély önkényedéssel, basáskodással, – aránytalanság a létszámban a terület nagyságához, s földrajzi helyzetéhez, minden egyöntetűség nélkül a működésben, ruházat és fegyverzetben, hanyagság a kötelesség teljesítésben bátorság nélkül a vész perczeiben, – tétovázás, tapogatódzás, ügyetlenség ott, hol gyors elhatározás

lélekjelenlét, helyes tapintat s szakismeret kívántatnék...” („Országos rendőrség”, I. évf. 5. szám, 1. o., 1869. szeptember 12.)

S bár Forster élesen ostorozta a rendőrséget, várta volna annak tevőleges részvételét lapja sikerre vitelében, hiszen, mint írja a 10. számban (október 17.):

„Mióta lapunkat megindítottuk, leszámítván minden a kezdettel járó nehézségeket, egyáltalán részvéthiányról nem panaszkodhatnak, a mennyiben előfizetőink száma mind egyre szaporodik, de igen is méltán panaszkodhatunk, hogy a közrendészet, s közbiztonság teréről igen gyéren szerencsétlenek közleményekkel.”

Akkoriban bizony nem vették jó néven, ha a rendőrök a Közbiztonságot olvasták. A harcban végül a lap maradt alul, s 1870 elején már csak összevont lapszámokkal jelentkezett egészen februárig. Ekkor ugyanis Forster Józsefet mint a lap felelős szerkesztőjét Thaisz Elek bíróság elé állíttatta, amelynek esküdtszéke 7:5 arányban bűnösnek mondta ki a főkapitány ellen elkövetett rágalmozási sajtóvétségben. Az ítélet 3 havi fogház és 200 forintnyi bírság, valamint az eljárási díjak megfizetése lett. Ezzel a Közbiztonság megszűnt, s a második rendőri szaklap indulásának tanúi lehetünk.

V.1.2 Közrendészeti Lap (1870-1875)

1870. március 27-én szárnyat bontott a „Közrendészeti Lap” Kolos Lajos szerkesztésében, Jáhn Lajos kiadásában. Az új lap színvonalában már jobban megfelelt az elvárásoknak, s a kormányzat támogatását is megkapta, hiszen a belügyminiszter 1870. június 4-én kelt 2548. sz. körrendeletével megrendelésre ajánlotta a törvényhatóságoknak. Alcíme, illetve megjelölése: *„Közlöny a rendőrség és a rendőri büntető igazságszolgáltatás tárgyait illető törvényhozás és közigazgatás köréből”*. Vasárnaponként jelenik meg, éves előfizetési díja 5 forint. Fél évre és negyedre is előfizethető arányos díjfizetés ellenében. Melléklete *„A Magyar Királyi Belügyminisztérium Rendőri Körözüvénye (1870-71¹³⁷)*. Ennek címe 1872 és 1875 között *Hivatalos Körözüvény*.¹³⁸

„Feladatunk:

¹³⁷ Az OSZK példányinformáció a II. évfolyamból hiányként jelzi az 1-4. számot és a mellékletet (a Belügyminisztérium Rendőri Körözüvényét).

¹³⁸ Felépítésében klasszikus körözülevél, rovatai: Gazdátlan tárgyak, Elveszett tárgyak, Ellopott tárgyak, Szökevények, Eltűnt egyén, Hullá.

Parlagon heverő hazai rendészeti szakirodalmunk kiművelését a rendőri törvényhozás és közigazgatás körébe tartozó egyes fontosabb kérdések elméleti fejtegetése által előmozdítani; a rendészet alapelveit a közönség laicus részével is megismertetni, a rendőrség eszméjével a magyar népet megbarátkoztatni (mi célra tanulságos és mulattató tartalmú tárcacikkeket fogunk közölni); továbbá tért nyitva az eszmék megvitatásának, rendőri intézményeink jó és rossz oldalait fölűntetni, a művelt és alkotmányos külállamok rendőri intézményeit megösmertetni, ezeket a mienkkel összehasonlítani, s így hazai rendőrségünk tökélyesbülését lehetőleg elősegíteni; végre a hatósági, községi és rendőri közegeket a fennálló törvények és rendszabályok ismerésére és megértésére vezérelni.”

„Nem törni és zúzni, - hanem csöndesen építeni szándékozunk; minden fölmerülő tárgyat az objectiv tudomány és a rendőrség - nem pedig a politika álláspontjáról fogunk tárgyalni.”¹³⁹

Abban, hogy a lap megkapta a kért kormányzati támogatást, nagyban közrejátszhatott fenti hitvallása, és hogy a rendőrség-sajtó viszonyban egy rendőrpártibb álláspontot képviselt, amit jól mutatnak a Thaisz-Forster-féle perrel kapcsolatban tett észrevételei:

„A sajtó útján való becsületsértésnek meggátlására megelőző együttes (collectiv) rendszabályokat felállítani, fájdalom, nem igen lehet. [...] A sajtó útjani becsületsértések megelőzésére tehát egyéb módszer alig létezik, mint a sajtóvétséget elkövetettek legszigorúbb megfenyítése. Ha ezek után meggondoljuk, hogy mennyire elharapózott a journalistikánkban a személyeskedés mētelye, hogy fővárosunkban egy egész csapat oly lap létezik, mely mint az olasz briganti, kisajtolta váltságdíjakból; botrányos hírek lelkiismeretlen terjesztéséből és becsületorzásból él - - és visszagondolunk a Thiasz-Forster-féle sajtóper esküdtszéki tárgyalására: lehetetlen, hogy meg ne ütközzünk azon a becsület-biztonsági érdekeivel össze nem férő, elnéző engedékenységen, mely az esküdtszék ítéletéből kitűnik.

7 szó 5 ellen! Tehát csak hajszálon függött, hogy az esküdtszék a vádlón rajta száradni nem hagyta a reá dobált sarat.”¹⁴⁰

Thaisz mint köztisztjeletben álló, becsületes férfiú jelenik meg Forsterrel szemben, aki *„hogy igen keveset mondjunk – nem a legjobb hirben álló, már sajtóvétség miatt is fenytve volt egyén, ki különféle érdekcsoportosulások alkalmából, meggondolatlan vakmerőséggel és a legilletlenebb modorban szórta rágalmaait a világba.”* (14. sz. 1. o.)

Kiemeli, hogy Forster hiteles dokumentumokkal nem, csak kétes hírű személyek (*kiknek nagy része a prostitutio barlangjaiból került elő*) tanúvallomásaival tudta alátámasztani a

¹³⁹ Kolos Lajos, a felelős szerkesztő (I. évf. 1. szám, 1. o., 1870. március 27., Pest).

¹⁴⁰ Becsületsértés sajtó útján, I. évf. 14. szám, 1870. július 3.

lapjában megjelenteket. Bár a cikk azt mondja, nem akar lándzsát törni a rendőrség mellett sem.

A lap felépítésében, rovataival (*Belöld, Hirfűzér, Külföld, Tárcza, Levelezés*) a korábbi lapok vonulatát követi. Újdonság talán csak a *Könyvészet* rovat, amely mint könyv- és folyóirat-ajánló működik. Ezeken kívül *Lapszemle* és rendőrtiszti kinevezések jelennek meg az egyre inkább közlöny formát öltő lapban, a III. évfolyamban. Az amerikai, berlini s egyéb európai rendőrségek ügyeit rendre tárgyalja a lap, sokszor történeti perspektívában bemutatva azokat. A vezető témák is igen színesek: a rendőrijogról, a nyomozórendőrségről, a svájci rendőrelőjárói intézményről, máskor a sajtóról vagy épp lótolvajlásról olvashatunk a lap vezércikkeiben. A *Különfélék* rovat, mint amolyan külföldi és belföldi rövidhírek közlési helye ad számot apróbb ügyekről, számol be az angol trónbeszédéről, balesetekről, öngyilkosságokról vagy járványokról. A *Törvényszéki csarnok* különféle tárgyalótermi eseteket dolgoz fel. (III. évf. 7-8. szám, 1872. február) Idővel a *Fővárosi ügyek* és *Miniszteri rendeletek* is külön rovattá lép elő. *Gyors körözhvényekben* számol be a lap a legfrissebb lopásokról, kisebb súlyú cselekményekről, mint egy tinó vagy ellős tehén ellopása. (III. évf. 10. szám, 1872. március 10.)

A lap fontos számunkra még a tekintetben, hogy Csepy Pál e lap hasábjain tesz javaslatot, hogy más szakmák már létező gyakorlatának mintájára, készüljön Rendőri naptár. Írásában a lap szerkesztőjét, „*ki a közjó érdekében eddig is oly önzetlenül s annyit fáradozott*”, felkéri, hogy „*az 1872-ik évre szóló „Rendőri Naptár” szerkesztését s kiadását elvállalni sziveskedjen.*” (Rendőri naptár, II. évf. 33. szám, 1-2. o., 1871. augusztus 13.)

Bódy Imre 1872 májusában (III. évf. 19. szám) megjelent írása szolgáltat igen érdekes adalékot a napisajtóról (A napisajtó titkos rendőrsége):

„*Nem szándékunk a rendőri intézmény valósággal meglévő , - eddig már többektől az elégen túl ócsárolt és kímélet nélkül megrovott ferdeségeit védelmezni, - melyek egyéb iránt a forradalmi kormányok által messze fölül mulvák, annyira, hogy az első hibái ez utóbbiak bűnei mellett teljesen eltűnnek; itt csupán azon titkos rendőrséget óhajtjuk tárgyalni, mely a napisajtó szolgálatában áll, s már mindent körülhálózva, - daczára a büntető törvénynek, - napjainkban országos csapássá vált.*” (148. o.)

Az újságírás mint csapás, a becsületre, s a családi fészekre veszedelmet jelentő foglalkozás jelenik meg, amely felelőtlenül bánik emberi sorsokkal, nem tiszteli a magánszférát és személyes/családi jó hírnevet. Mint tendenciózus lejárató tevékenység jelenik meg a bulvár,

amely tárgyában a rendőri működéssel egyező, de irányultságában, érdekeiben szöges ellentéte annak.

„Nem egy journalistikai adatgyűjtő reménykedik egy pár garast nyerni abból, ha valakit pikánsul, alkalmilag elhomályosíthat, vagy bosszanthat. Ennélfogva az ily journalistikai metélyek szolgálati buzgalma sem házijogot sem a családi szentélyt nem tisztelik, hanem mindenhová betolakodnak, mindent kifürkésznek, a felfedezett hibákat kikiabálják, ezrekre menő embertársainknak becsületét és szerencsáját össze roncsolják. [...] Kérdezzük azonban, hogy szükséges e célból a személyeket megnevezni, lakásaikat megjelelni oly közelről, hogy mindenki ujjal mutathasson rájuk?

Napisajtónk becsülete és méltósága érdekében kívánatos volna, ha ezen utálatos csacszkodásnak és botránynak egykor tér se adatnék.” (148. o.)

Maguk a hírlapok a közönségigény kiszolgálóiként ugyancsak eléggé lealjasult üzleti vállalkozásként jelennek meg:

„A közönség botrányvágya teremtetője a hírlapokénak, mert az ez utóbbiakat azért fizeti. A hírlapok pedig e téren úgy járnak el, mint a prostituáltak, kik mindaddig míg vevőt s jó fizetőt találnak, nem szűnnek meg áruikat kínálni.

Jaj azon háznak, melyben éles botrány adja magát elő. Azonnal gyülekeznek a journalistika kesejűi (!), kik éjjel nappal ott keringenek. A jegyzeteket gyűjtő csontszedők, kik rég elásott s elfeledt gazt kaparnak el, melyet ők hírlapiroi spodium-gyárukban oly értékesen felhasználni tudnak; - és ily ház hosszú időre elveszti nyugalma, becsületét.” (uo.)

A sajtóval szembeni vádak akár a maiak: szenzációhajhász, túloz, hamis színben tüntet fel, öncélúan ábrázol, s nem kötik erkölcsi, etikai szabályok. Mint professzió elismertségéről nemigen beszélhetünk az ekkor a Közrendészeti Lapban megjelent rendőri cikkek alapján. A sajtó egyetlen képessége ad okot elismerésre, a hírek beszerzésének gyorsasága, vagyis az ébersége.

„A napisajtó titkos rendőrsége tagjai számánál és élénk éberségénél fogva fölülmulja az állam- és községi rendőrséget, köztök azonban különbség forog fenn, hogy az előbbi, ha nem bir botrányos eseményeket felfedezni, ilyeket költ, vagy legalábbis a szunyogot elefánttá fujja fel, s eszközeinek alkalmazásában határtalanul halad elő, mialatt utóbbi csak igazság szerint vizsgál és még itt is gondosan, tisztelettel vonván magát a törvények által szabott keskeny korlátok közzé.

Itt valósággal egyik hatalmasság másikkal áll szemben s minden jó és békés állampolgár csak azt kívánhatja, hogy az állam nyerjen fölényt.” (uo. 149. o.)

E mondatok egyértelmű szembenállásról tanúskodnak, küzdelemről, amelyben az egyik fél csak a másik rovására arathat diadalt. E küzdelmet egyenlőtlenként tünteti fel Bódy, mikor azt

az érzetet kelti, mintha a törvény és a jog csak a rendőrt (s az újságírókat nem) kötné. Érdekes ugyanakkor, hogy a rendőrség–sajtó szembenállás az utolsó mondatban már mint az állam és sajtó szembenállása jut kifejezésre. Tehát ha a sajtó a rendőrség ellenében cselekszik, az államot támadja.

Miközben a napisajtóról nincs jó véleménnyel a lap, s e nézetének a közölt cikkek útján hangot is ad, hasonlóképp szapulja a rendőrséget is a tekintetben, hogy saját szakmájában nem kíván a rendőri szaksajtó útján további fontos ismereteket szerezni:

„A kapitányi hivatalok nem törődnek azzal a tudománnyal, amelyre működésük rá van szorulva, nem akarják figyelemmel kísérni, hogy mi történik a rendészet körében?

Ha az egyetlen magyar rendőri szakközlöny nem támogatják, nem fizetnek erre elő, akkor nem hisszük, hogy külföldi művekért áldoznának, innen merítenének ismereteket. Ha pedig ismereteik vannak e téren, mit kétségbe vonni akarunk, akkor közleményeiktől volna elhalmozva lapunk, eszmét cserélnének egymással, mint ezt megyei rendőreink közül többen teszik...” (III. évf. 25. szám, 1872. július 14.)

A lap megélhetésének kérdése így fordul át a rendőrök szakmai igényességének kérdésébe. Hiszen a szakma vonatkozó információit, statisztikáktól a reformtervekig a közlönyben volna mód közzétenni, s ekként szolgálni az összes rendőri közegek rendőrszakmai fejlődését (hangzik a szerkesztőségi érvelés).

„De a kapitányságok elég fősvények az anyagi s szellemi pártfogásra. Elhagyják engedni bukni azt a közlényt, mely érdekeit képviseli. Ez az érdektelenség vádját kelti fel, mely kockáztatja lapunk létezését. Ha e lap elbuknék, meg nem bocsátaná az utókor a mostani rendőrségnek.” (uo. 193. o.)

„Mi nem a kapitányok ellen panaszkodunk, de azon közönyt rójuk meg, mit lapunk irányában tanúsítanak, mely összekötő kapcsa az ország minden részében lakó rendőröknek.” (uo. 194. o.)

A III. évf. 45. szám előfizetési felhívást intéz az olvasókhoz, melyben a lap leszögezi, jelszava marad a régi: *„Szabadelvű haladás rendőri ügyünk reformálásában”*. Ismertetni akarják a rendőri törvényeket és szabályrendeleteket, hogy az olvasók rendészeti ismereteit gyarapítsák, s külön rovatot terveznek indítani a rendőri kihágási ügyeknek *„Rendőri igazságszolgáltatási gyakorlat”* címmel. Reményeik szerint alkalmas lesz olyan jogszolgáltatási elvek felszínre hozásában, amelyek másként nem *világlanak ki* a törvényekből, rendszabályokból. Továbbra is ígéri a Rendőri körözhvények megjelentetését.

(Jáhn Lajos felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos, 1872. december 15.) Éves előfizetési díj 6 forint.

A szerkesztő a nyár folyamán, ahogyan az már megszokott, „Nyílt levél”-lel fordul a közönséghez a Közrendészeti Lap érdekében, (IV. évf. 27. szám, 1873. július 27.) Természetesen a lap támogatásáért száll síkra, annak szükségességét bizonygatva, érveket hozva, hogy mennyi téma van, ami a közvéleményt érdekli a rendőri működésből a statisztikáktól kezdődően a prostitúción át:

„A mi fenyegeti az erényt, a közegészséget, erkölcsöt, vetéseinket, vagyonunkat, életünket, mindezt a közrendészeti tudomány elveinek gyakorlati alkalmazása háritja el.

E tudomány a társadalom boldogítását célozza az intézmény tagjai oly kötelezettséget vállalnak magokra minek betöltéséhez a lélekismeretes gyakorlásához annyi önfeláldozás kell mint a görög hitrege hőseiben volt.

A rendőr feje felett Damocles kardja csügg, mely minden perczen leeséssel fenyegeti – az ő családja a társadalom s otthona a nyilvánosság.

Lelkesültséget önteni, az intézmény horderejét jelezni közlönyre van szükség.” (201. o.)

Érdekes megfigyelni, hogy itt a közrendészet a német/porosz hagyományokból induló legszélesebb értelemben vett rendőri működésként (Polizeiwissenschaft, policing) jelenik meg, ahol a közjó, a közboldogság (Guter Ordnung des Gemeinwesens) a tevékenység mozgatórugója. A rendőr szerepe társadalomba ágyazott, nyilvános, hiszen közvetlen érintkezésen alapul. A rendőri hivatás felmagasztosul, s önfeláldozást követel, familiáris jelleget ölt. A szervezet és tevékenység népszerűségének megalapozásában ugyanakkor a véleményvezérek fontosságának felismerését, s mint egyfajta vezetői szinten koordinált tevékenység melletti állásfoglalást jelent, hogy támogatást kiktől is vár a lap, s a rendőri zszurnalisztika:

„Mi a „közrendészeti tudomány” népszerűsítését, s a társadalom rétegeibe való elterjedését, megbarátkoztatását, a megyék s városok vezetőitől várjuk.” (uo. a szerkesztő Jáhn Lajos)

Az V. évfolyam (1874) esetében A *Hivatalos Körözhvény* mint hiány van feltüntetve a gyűjteményben. A lap alcíme immár – *„A közigazgatás s kiválóan a rendészet összes érdekeinek közlönye”*. A lap megszűnésére vonatkozó adatokat nem találunk a lapban.

V.1.3 Rendőri Lapok (1882-1883)

Fekete Adolf 1881. december 23-án a miniszterelnökhöz intézett folyamodványában¹⁴¹ a következő sorokkal vezeti be lapindítási kérelmét:

„Europa minden nagyobb városában szükségesnek mutatkozott oly közeg, mely a közbiztonság érdekében úgy az állami, valamint a városi rendőrség intézkedéseit gyors közvetítés által előmozdítja, s ez által a közérdeket támogatja.

A közbiztonság érdekeinek támogatására eddigelé megindított szaklapok közül egyik sem felelt meg a kívánalmaknak, mert jól felfogott rendeltetésük, célját tévesztvén, híreik alaptalansága, s kútforrásaik megbízhatatlansága folytán, meg kellett szűnniök.

A fővárosban utoljára megindult „Rendőri Értesítő” sem foglalkozott kizárólag rendőri körözésekkel és nyomozásokkal mint a külföldi hasonírányú lapok, hanem hasábjai polemikával és tendenciosusan irt oly rendőri hírekkel voltak tele, melyek a közérdeket épen nem költötték fel.”

Lapja a rendőrség „hasznavehető közege” kívánt lenni heti két megjelenéssel (vasárnap és szerdai napokon). A Rendőri Lapok legfőbb célja az igazságszolgáltatás gyors közvetítésében tapasztalt hiányok kiküszöbölése, a rendőri közegekhez a körözési adatok minél gyorsabb eljuttatása volt (lehetőleg „arczéppel”). Fekete azt remélte, kiadványa elősegíti a körözött személyek mihamarabbi elfogását, az ismeretlen tartózkodási helyek kipuhatolását, s a budapesti államrendőrség sürgős nyomozási leveleinek eljuttatását az ország minden szegletébe. Szép eredményeket remélt a szökésben lévők elfogása terén és a külföldi elkövetők kézre kerítésében.

„A % alatt alázattal idecsatolt „Előfizetési felhívás” tartalma szerint, a Nagyméltóságod kezeihez mély tisztelettel, személyesen átnyújtott drezdai „Polizei Anzeiger” mintájára, - kizárólag rendőri körözések és nyomozásokkal foglalkozó „Rendőri Lapok” című lapot óhajtok megindítani.”

Ehhez kérte a nagyméltóság pártfogó támogatását és az előfizetési felhívás megküldését a hazai törvényhatóságoknak. Fekete Adolf a lapengedélyt 1882. január 1-jével kapta meg a 63615/87. sz. rendelet útján a BM V/b osztálya eljárása keretében. A harmadik lapszám pedig már arról tanúskodik, hogy Fekete Adolf a hatóságok tevőleges részvételét kérte lapja sikerre vitelében.

¹⁴¹ 63615/1881. F.A. hírlapíró kérvénye, MOL K-150, 1139 csomó (1883) VII. kútfő 15. tétel (Rendőrségi lapok támogatása) 3202. alapszám

Az 1882. február 8-i lapszám (I. évf. 3. szám) közli az igazságügyminiszter 3670. 1882. számú Kőrendeletét az országos fegyintézetek és a királyi börtönök igazgatóságaihoz szőlvá. Kéri, hogy a fegyintézetek küldjék meg a Rendőri Lapok szerkesztőségének a büntetésüket letöltött azon szabadulók névsorát, akik „*visszaélésre még hajlammal bírnak*”. Kérte mindezt abból a célból, hogy a rendőri közegek számára ezen listák közzé tétessenek, és a listákban szereplő személyek veszélyességére a hatósági közegek figyelme felhívattassék.

A kérelemnek teljes terjedelemben a miniszter és nevében a miniszteri tanácsos (László Zsigmond) nem adhat támogatást, már csak a tehertétel nagysága miatt sem, azonban a vagyon elleni nagy súlyú cselekmények vonatkozásában havonta egyszeri adatközlésre engedélyt ad. Közreadható a terheltek neve (vezeték-, kereszt- és gúnyneve is), illetőségi helyük, a büntett és büntetési tételük is.

A lap első eredményeiről Fekete maga a következőképpen számol be:

*„Bemutatom 1-10 szám alatt az eddig megjelent számok 1-1 példányát és kiemelem, hogy lapom úgy tartalom mint szigorú tárgyilagossága által a külföldön e téren kiadott hasonnemű szaklapokkal vetekedik, sőt a mennyiben majdnem minden számban egy egy szőkevény arcképét közölnöm sikerült, ez által még a külföldieket is – melyek ilyeneket csak nagy ritkán közölnek – túl is szárnyalta.”*¹⁴²

Ezért kéri a minisztert, hogy lapját előfizetésre ajánlja 10 forintról 8 forintra leszállított kedvezményes előfizetői díj mellett valamennyi törvényhatóság számára.

A fegyintézetek után az ügyészségeken és járásbíróságokon volt a sor, hogy bekapcsolódjanak a hírek terjesztésébe. 1882. március 4-én kelt 7017. számú I.M. Kőrendelet (valamennyi kir. ügyészséghez és kir. járásbíróséghez) arra kéri a nevezett hatóságokat, hogy küldjék meg a lapnak körözési és nyomozási anyagaikat. Az indoklás hivatkozik a lap addig megjelent számainak célszerűségére és hasznosságára, az ügyek feldolgozásának gyorsaságára és alaposágára. Fontos érvként merül fel a lap előfizetési díjának két forinttal történő leszállítása, illetve a büntető igazságszolgáltatás a lapéval összezsengő célja. E rendelet kitér a hírek adásának és vételének pénziális alapjaira is, mikor azt mondja, az az irodai átalányból történhet az illető szerveknél.

„Folyó évi március 4-én 7017. szám alatt kelt kőrendeletemmel megengedem, hogy a királyi járásbíróságok és ügyészségek a Fekete Adolf által szerkesztett „Rendőri Lapokra”

¹⁴² Fekete Adolf, 1882. márciusi folyamodványa

előfizethessenek, egyszersmind felhívtam nevezett hatóságokat, hogy a bűnügyekben hivataluk körébe eső mindennemű hirdetést, körözést vagy nyomozást ne csak a „Rendőri Körövénybe” leendő iktatás végett hozzám, hanem egyidejűleg a „Rendőrségi Lapok” szerkesztőségének is ingyenes közzététel végett közvetlenül megküldjék.”

„Egyszersmind tekintettel arra, hogy több törvényszék elnökétől kérdés intéztetett hozzám, hogy a felügyeletnek alatti királyi járásbírók részére az említett lapokra minő alaptól történjék az előfizetés? Értesítem a törvényszékek elnökeit, hogy miszerint e célra az irodai általányt jelöltem ki, melyből amennyiben eddigelé is meg nem történt volna, a szükséges összeg az illető kir. járásbírók rendelkezésére bocsátandó.”(1882. május 19., Dr. Pauler Tivadar)¹⁴³

A rendelet egyúttal a királyi törvényszékek és ügyészek számára engedélyezte a hirdetések és körözések említett szerkesztőségeknél történő portómentes szállítását, amennyiben azon feltüntetik a „hivatalból, bűnügyben portómentes” jelzést. A lap rovatai: Körözések, nyomozások, Lopott tárgyak, Gazdátlan tárgyak, Eltűnt egyének, Hullák, Törvényesen távollévők, Hadkötelesek, Megsemmisítések, Elveszett tárgyak, Körözés beszüntetések, Fővárosi rendőri hírek, Eltoloncoltatottak, Kitiltottak a fővárosból, Vidék, Csődök, Csőd megszüntetések, Sürgöny, Idegenek a fővárosban, Vasúti- közlekedési útmutató.

Fekete Adolf egy évvel később már (1883. január 14.) *tetemes*, 500-at elérő előfizetői számról tesz említést, s beadványától újabb terjeszkedést vár, elsősorban a csendőrség körében. Hiszen, mint írja, a csendőrségnek nincsen munkáját elősegítő szaklapja, s e hiányt a „Rendőri Lapok” pótolni tudja.

*„A szerkesztésem alatt megjelenő „Rendőri Lapok” a második évfolyamát érte el. Nem tévesztettem soha szem elől, Nagyméltóságodnak lapom megindításakor azon kegyesen adott tanácsát, hogy tárgyilagosan s minden tendenciát kerülve közöljem a lapom keretébe illő nyomozásokat és körözéseket, kilátásba helyezve, hogy ez esetben Nagyméltóságod kegyes pártfogására számíthatok.”*¹⁴⁴

Nem is kell csatlakoznia, hiszen a január 23-i keltezésű megrendelés a következőképp szól:

„A m. kir. I, II, III. és IV. számú csendőrparancsnokságok részére /: Kolozsvár, Szeged, Budapest és Kassa székhellyel:/ a „Rendőri lapok” egy-egy évi folyamára ezennel

¹⁴³ 14844. szám 1882. I.M. Körrendelet, valamennyi királyi törvényszék elnökének, királyi ügyésznek és járásbíróknak

¹⁴⁴ MOL K-150, 1139. csomó, 1883, VII. kútfő, 15. tétel, 3202. alapszám, Fekete Adolf levele, 1883. január 14.

előfizettetik és felkéretik, hogy az említett lapot 1883. évi január 1-től kezdve december végeig a fent nevezett csendőrparancsnokságoknak pontosan megküldeni – az előfizetésről szóló vevényeket pedig, minden parancsnokság részére külön kiállítva alolirottak kézbesíteni szíveskedjék.”¹⁴⁵

Végül a „Rendőri Lapokra” vonatkozó iratanyag egy függőben hagyott folyamodvánnyal zárul, melyben Fekete Adolf további üzleti terveit vázolja, s kéri a Nagyméltóság kegyes támogatását vállalkozása sikerre vitelében. Ismételten felhívja a figyelmet rá, hogy lapja hézagot tölt be a tájékoztatásban, s szemben a „Rendőri körözhvények” havi 2-3-szori megjelenésével, immár havonta 8-9 alkalommal jut el a hatóság közegeihez növelve a rendőri munka eredményességét a körözésekben, elfogásokban. Méltatja, hogy lapja közvetlenül jut el rendeltetési helyeire, s nem az alispáni hivatalok útján (mint a „Rendőri körözhvények”) s ez további időbeli hatékonyságot jelent. Konkrét példával támasztja alá lapja jelentőségét a gyors reagálásban megemlítve Hauptmann Jóska betörő, Schanzer Henrik csalo és sikkasztó, valamint Kovács Alajos sikkasztó felismerését és elfogását, melyet az arcképes körözés alapján vihetett véghez a rendőrség.

„De legjobban bizonyítja lapom szükséges voltát az a kimutatás, melyből kitűnik, hogy egyes csendőr-örsparancsnokságok, saját megtakarított fillérjeikből előfizetnek a lapra, mert tudják, mert látják, hogy az reájuk nézve szükséges és hogy hiányt pótol.”

Ezzel lapja terjeszkedésének új irányát jelöli meg, melyhez új üzleti ajánlatokkal áll elő. Szerinte módot kell nyújtani az előnyomozást és elővizsgálatot végző hivatali személyzet számára is, hogy a körözött egyének és szökevények névsorát és anyagait megismerhessék, s hogy hozzájuk is közvetlenül kellene eljutni a lapnak. Fekete hajlandó lenne – a szélesebb körű hatósági terjesztés érdekében – az előfizetési díjat évi 4 forintra, 50%-kal leszállítani. Mint írja, 1800 példánnyal számolva – melyben benne foglaltatik az összes csendőrség, alispáni, szolgabírói és rendőrkapitányi hivatal –, már 7200 forintból finanszírozható lenne a korszerű tájékoztatás. (Az állam ilyen irányú kiadásai évente 12200 forintos tehertételt jelentenek a „Rendőri körözhvények” működtetésével.) Ajánlatát végül a megjelenés gyakoriságának további fokozásával fejeli meg, mikor havi 12-14-szeri megjelenésre vállal kötelezettséget.

¹⁴⁵ Megrendelés a m. kir. belügyminisztérium s.h. igazgatóságától a „Rendőri Lapok” tek. szerkesztőségének. Bp. IV. ker. Sarkantyús u. 3. szám, 1883. január 23.

Fekete Adolf a „Rendőri körözhvények” hiányosságait oly lényeglátóan írja le, hogy ügye éppen a körözhvényeknél tervezett változtatásokról folyó tárgyalásokra való tekintettel marad függőben, említett belügyi akta jelzete szerint.

V.1.4 A Hivatalos rendőri közlöny

1884. március 10-én a 15.580 B.M. számú rendelet meghatározta, hogy március 31-étől hivatalos lap jelenjen meg Rendőrségi Közlöny címmel a BM rendőri osztályának szerkesztésében, amely tartalmazza a következőket: személykörözhvények (akár arcképpel), el- és áttoloncozottak névjegyzéke, elveszett igazolványok érvényesítésének közzététele, eltűntek, talált hullák körözhvénye, rendőri jellegű magánhirdetések, körözhvény beszüntetések.

Az adatok arra engednek következtetni, hogy Fekete Adolf lapja így adta át helyét a tartalmában egyező, címében új kiadványnak, s lett a hivatalos, immár belső szerkesztésű körözhvényi értesítő a *Hivatalos* (nem Rendőrségi, hanem) *rendőri közlöny*. E címen jelent meg egészen 1896-ig. A Közlönyt naponta kellett megküldeni: a megyei és városi törvényhatóságoknak, a fővárosi rendőrségnek, a szolgabírói és városkapitányi hivatalnak, csendőrségi szárny- és szakaszparancsnokságoknak, a királyi járásbíróságoknak, az ügyészségeknek, a nagyközségeknek, a körjegyzőségeknek, a fegyházaknak, "vesztegintézeteknek".

A lapban hirdetések is feladhatók: „Rendőri jellegű közlemények garmond sora 20 kr.” Az előfizetési pénzek pedig a Légrády testvérekhez intézendők. Hogy a közlöny a klasszikus körözhvények hagyományait követi, mi sem példázza jobban, mint a körözhvények formája és tartalma:

„Zauner János gondatlanságból okozott súlyos testi sértéssel vádolt egyén, a bűnügyében hozott másodbírósági marasztaló ítélet kihirdetése előtt eddigi tartózkodási helyéről Pozsonyból ismeretlen helyre távozván, nyomozandó s elfogadás esetén a legközelebbi kir. ügyészséghez kísérendő. – Személyleírás: születési helye: Pozsonysztgyörgy: kora : 45 éves : vallása : evang.: családi állapota : nős : foglalkozása : utoljára kocsis : termete : közép, erős, széles vállu : arca : hoszas vöröses : haja : barna : szeme : barna : orra : szája : rendes : bajusza : vörös barna, nagy : nyelvismerete : német és tót : különös ismertető jele : menésnél teste előre hajlik. – 695/884. b. f. sz. Pozsony, 1884. március 27. Kir. törvényszék¹⁴⁶

Érdekes azonban hogy a lopott tárgyak esetében tárgyleírást nem igen találunk:

¹⁴⁶ Hivatalos rendőri közlöny, I. évf. 1. szám, 1. o. (Nyomozások) 1884. március 31.

„300. Dr Weisz Sándor aradi lakostól, egy ezüst gyertyatartót ismeretlen tettes ellopott. 4126/884. k. h. sz. Arad, 1884. március 25. Főkapitány.”(uo.)

Körözés megszüntetése értelemszerűen olyan közléseket takar, amikor korábban elveszett és köröztetett jószág, tárgy vagy személy feltaláltatott, vagy körözött személy bekísértetett, előállítatott stb. Az első fotóval a 21. lapszámban találkozunk, Coppi József, újabban Mlekusch Mátyás körözése kapcsán, aki „*minden igazolvány nélkül letartóztatott egyén, foglalkozása és illetősége helyét tagadja, hihetőleg valamely nagyobb büntény elkövetése miatt.*”¹⁴⁷ A következő fotó, május 19-én ötlik szemünkbe (42. szám.). A fotó oka ezúttal egy „*siket-néma hülye fiu*”, akitől sem kilétét, sem tartózkodási helyét a hatóságoknak megtudni nem sikerült, s ezért mint hajléktalant fogházban helyezték el.¹⁴⁸ A körözést Kassán adták ki. Ezt követően hónapokig nem kerül fotó a lapba, s a fényképek sosem lesznek állandó elemei a kiadványnak.

Mivel azonban a körözések kezdettől sorszámozottak, képet kapunk a vállalkozás nagyságáról, amelyet a lap jelent: egy hónap leforgása alatt mintegy ezerkétszáz körözést adnak ki ekkoriban. Az április 31-i lapszám az 1197. számú körözéssel zárul.

A 94. lapszám igen terjedelmes, az első négy oldalas kiadvány, szemben a korábban következetesen kétoldalas lapszámokkal. (1884. július 22.) Ekkorra gyakorlattá válik, hogy külön címekre bontva jelennek meg a Rab-szőkevények majd, Cseléd-szőkevények vagy a kiemelt ügyek lásd: „Talált lólevelek” (128. szám.). A legterjedelmesebb rovat mégis a Megsemmisítések (Igazolási jegyek és Járlatok). Ha több hulla akad, külön bontásban közli a lap a Talált és (vízből) Kifogott hullákat.

Hirdetésként ekkor találkozunk fizetett jószág „körözéssel”, egy itatásnál elszökött lovat keres a gazdája (Tomba Lajos nagydorogi lakos). Az első csonka év a 11863. számú körözéssel ér véget. Nagyságrendileg jól mutatja a vállalkozás mértékét.

A lap felépítésében és megjelenésében nem változik, háromhasábos tördelésű, s egy-egy kivételtől eltekintve kétoldalas közlöny. A körözések sorszámozása azonban minden évben 1-essel kezdődik, így a második év végére mind a lap „teherbírására”, mind a bűnözés volumenére vonatkozóan beszédes a 16 697 darab körözés.

¹⁴⁷ Hivatalos rendőri közlöny, I. évf. 21. szám, 1. o., 1884. április 24.

¹⁴⁸ Hivatalos rendőri közlöny, I. évf. 42. szám, 1. o., 1884. május 19. hétfő.

A közlőny olyan közigazgatási változásokról is beszámol, mint egy új községi pecsét bevezetése:

„3629. *Bajsa bács-bodrogh-megyei község új pecsétet készíttetett, melynek felirása: „Bajsa község pecsétje”, közötte: „Bács-Bodrogh-megye topolyai járás”. 6304/84, Zombor, 85. márc. 24. Alispán*”¹⁴⁹

A 147. szám (1885. július 1.) melléklete egy névmutató, amely a közlőnyben 1885. január 1. és június 30. között körözöttek névsorát tartalmazza betűrendben, mintegy 14 oldalban. Innentől kezdve félévente találkozunk ilyen összesítővel.

A „Rendőri Közlőny” címre 1896-ban vált a lap, ekkor el is veszíti önállóságát és mint a Belügyi Közlőny melléklapja kerül kiadásra. Az 1899-es évtől kezdődően megváltozik a tördelés, kéthasábos immár. A megjelenés gyakorisága is változik, a fejlécben szereplő adatok szerint már csak rendszerint hetenként négyszer jelenik meg, kedden, szerdán, pénteken és szombaton, „*rendkívüli számként hétfőn vagy csütörtökön is (a Gergely naptár szerinti ünnepnapok kivételével)*”.

Az 1901-es évfolyam számai már több meglepetést tartogatnak, például, hogy az év első három lapszáma téves évszámmal (1900-assal) jelenik meg. Csak a január 8-i lapszámnál térnek át az új év szerinti helyes jelölésre. A névmutató immár negyedéves összefoglalót nyújt a körözött személyekről. 1902. január 15-én az 1901. október 1-jétől, december 31-ig körözöttek listáját adja.

Ha adódik pénzhamisítás, az is bekerül a lapba külön cím alatt, mint az 1901-es 45. számban, hamis osztrák veretű ezüst egyforintosok kerültek forgalomba, erre is felhívják a figyelmet a lap hasábjain. Máskor engedélyek kiadásáról értesülhetünk, mint az 1898. évi 9. számban:

„398. *A királynépi gör. Kath. Hitközségnek templomépítési költségek beszerzése céljából 123067B. M. szám alatt, a gyűjtőkönyv kiállításától számított 3 óra orsz. Könyöradomány-gyűjtési engedély adatott. Bpest, 97. decz. 30. Belügyminiszterium*”

Ez évben megjelenik néhány lapszám, amelyben több, kettő vagy három fotó is helyet kap (106., 114. szám), azután teljesen eltűnnek a fényképes körözések a lapból. E címen 1919-ig jelenik meg a lap, 1922-től 1950-ig a Bűnügyi körözések lapja látja el feladatait. 1945 és 1950 között a Rendőrségi Közlőny lép a helyébe.

¹⁴⁹ Hivatalos rendőri közlőny, II. évf. 1. szám, 2. o., 1885.

V.1.5 Rendőri Lapok (1894-1939)

1894. október 7-én jelentkezett a lap I. évfolyamának 1. száma. Felelős szerkesztője Csepreghy Lajos, kiadó-tulajdonosa Mihályfalvi J., főmunkatársa pedig Dr. Scheff László volt. A vasárnaponként jelentkező újság felvett hirdetéseket. Előfizetési ára a hatóságok számára 7 forint volt egy évre, fél évre 3.50, negyed évre 2 forint.

A nyitó oldalon Dr. Sélley Sándor (miniszteri osztálytanácsos) rendőrfőkapitányt foglalja keretbe a „A köz és közbiztonság” című cikk.

„A rendőrség, még csak nem is olyan rég, egyedül harczolt a társadalom eme misztikus osztálya (értsd a tolvajvilág, a bűnösök – a szerző megj.) ellen. A közönség nem vett részt e harczban, de nem is vehetett részt, mert ehhez alkalma sem volt, nem is buzdították reá, de nem is rendelkezett azokkal az ismeretekkel, hogy a veszedelmes ellenféllel felvegye a harczot. A közönség tartózkodólag viselkedett. A rendőrséghez fordult, ha megkárosodott, a rendőrség pedig igyekezett minél jobban eltitkolni eljárását, a mi bizonyos időben érthető is volt. Ma azonban a nyilvánosság korát éljük s ha körültekintünk, láthatjuk, hogy a közvélemény, a sajtó sokszor milyen nagy szerepet játszott a bűntények kinyomozásánál.

A legtöbb közbiztonsági hatóság ma már szakított is a titkolódással s ha nagy bűntény történt, a sajtóhoz folyamodik mert tudja, hogy a közönség sokszor rendkívül fontos adatokat szolgáltathat kezébe. De fenntartja a közönséggel az érintkezést már csak azért is, hogy egyik legszebb kötelességét teljesíthesse: megelőzhesse a bűntényeket, és mert minél felvilágosodottabb a közönség, annál inkább kevesbednek a bűntények.

A közönség azonban bizonyos beteges félelmet és borzalmat tanusít a tolvajvilág iránt s azt a félelmet a napilapok szenzációs ujdonságai csak fokozzák. A kik a „Rendőri Lapok” hasábjait szorgalmasan olvasni fogják, meggyőződhetnek arról, hogy félelmük sokszor milyen alaptalan. Megismerkedhetnek a tolvajvilág minden fogásával, tudja honnan fenyegeti veszély s így minden eshetőségre elkészülve lévén, aligha éri baj. Erről meggyőzni a közönséget a „Rendőri Lapok” egyik célját képezi.” (Rendőri Lapok, I. évf. 1. szám, 1894. október 7.)

Ismeretterjesztő közléseket szándékoznak közreadni minden számban, s ehhez belföldi és külföldi kriminalistákat kívánnak megnyerni. Ott találjuk a lap külföldi munkatársai között Guglielmo Ferrerót, a turini egyetem tanárát, kinek „a bűnügyi antropológiáról Lombroso Cesarral együtt irt könyvei óriási feltűnést keltettek az egész világban”. A szerkesztőség munkáját erősíti továbbá dr. Kohut Adolf, a Berlinben élő jeles író. A lap rendes munkatársa Batille Albert (Párizs), a Figaro bűnügyi rovatának vezetője, Breitenfeld Károly, udvari tanácsos, a közbiztonsági iroda volt elnöke Bécsből, s az aktuális elnök, Jurka Antal. Lyka Károly révén Milánóval, Klausman A. Oszkár (bűnügyi író) révén Berlinnel, Nyitrai József révén Rómával, Hand Grosson keresztül Graz-cal, Petroff Ivanics nyugalmazott rendőrbiztos

személyén keresztül Szentpétevárral is összeköttetésben állt a lap. A lap írói között volt: Bérczy Béla és Dr. Boda László rendőrkapitányok, Barabás Péter detektív felügyelő helyettes, Chudy Hugó rendőrtanácsos, Dr. Diner Ákos rendőrfogalmazó, Engelbach Károly rendőrtanácsos, Egyed István rendőrkapitány, Dr. Farkas Alajos rendőrtanácsos, Karácsony Sándor, Krecsányi Kálmán rendőrkapitányok, Meiszner Flórián kormánytanácsos Bécsből, Mihálik Béla rendőrkapitány Kassáról, Rédey Miklós, Sélley Sándor, Szombatfalvy Albert, Sally Károly, Sajó Sándor és számos levelező tudósító. A lap kapcsolatba lépett a bécsi rendőrigazgatósággal, ahonnan így közvetlenül kapa meg a rendőri híreket.

„Emellett a „Rendőri Lapok” egy másik nagy célzt tűzött ki maga elé, a bűnügyi irodalom fejlesztését, mely nálunk teljesen parlagon hever.” (2. o.)

Nagyobb bűntények alkalmával különszámokkal kívánnak jelentkezni a körözések sikeressége érdekében, részleteiben tárgyalva az elkövetés körülményeit és fényképes körözést adva közre széles körben.

„Minél inkább támogat bennünket a nagyközönség, annál inkább szolgálhatjuk érdekeit s minél elterjedtebb a hatóságok közt az új rendőri lap, annál könnyebb a hatóságok feladat, mert a „Rendőri Lapok” révén a közönség is szolgálatába áll a hatóságoknak s így ezeknek a nyomozást nagyban megkönnyíti.” (2. o.)

Miként egyéb lapok indulásakor is, hangsúlyos témaként jelenik meg a közönség tájékoztatásának kérdése egyfajta számvetéssel és a jövőbeni kívánatos perspektíva kijelölésével:

„A rendőrséget leginkább a közönséggel szembezálló hatalomnak tekintik, a helyett hogy tulajdonképpen természete és feladata szerinti megóvó hatalomnak tekinssék. Ez a téves fogalom pedig oly balvélemény idéz elő, mely esetleg nagyon könnyen ellenségeskedéssé fajulhat.” (Rendőri publicitás, 2. o.)

„A rendőrséget lényegében és motivumaiban kellene felismerni: és minél intenzívebben ismertetjük azt a közönséggel, mind jobban számíthatunk a nagy közönség jobb részének támogatására.” (uo. 2. o.)

Ezt biztosabban nem lehetne elérni, mint a publicitás által – vallja a szerző, Dr. Scheff László. Hogy mik a magyar rendőrség népszerűtlenségének okai, s milyen intézkedések tehetők, azt azonban már külföldi szerzők tollából születő cikkek tárják az olvasók elé:

„Míg Angliában a rendőrség rendkívül népszerű intézmény, melyről a közönség minden rétege elismeri, hogy közérdek és közbiztonság érdekében dolgozik s ezért támogatja is, addig a kontinensen a leggyűlöltebb intézmény s a közönség nem hogy támogatná, hanem még meg

is nehezíti működését.” (A rendőrség népszerűsítése, I. évf. 10. szám, 1. o., 1894. december 9.; A Rendőri Lapok számára írta J. Travers, mainzi rendőrtanácsos.)

„Hogy a rendőrség, a lehetőség határai közt népszerűvé legyen, akkor két tényezőt kell tekintetbe venni: a közönséget s magukat a rendőrközegeket. Ha a közönség annyira gyűlöli a rendőrséget, hogy a kettő közt áthidalhatatlan ürr van, akkor természetesen szó sem lehet a rendőrség népszerűsítéséről. A dolog azonban nem így áll. A rendőrség népszerűtlenségének oka nem a közönség, hanem maga a rendőrség az oka. Éppenezért reformálni kell a rendőrséget s apellálni a közönségre s akkor a rendőrség eléri azt a szociális magaslatot, a honnan a közönség kegyét és támogatását elnyerheti.” (uo. 1. o.)

„A rendőrtisztviselőnek minden körülmények közt meg kell őrizni a hidegvérűségét, de a mellett legyen tapintatos és előzékeny; legyen mindig ura a helyzetnek s ne ingerüljön fel minden csekélység fölött.” (uo. 1. o.)

Elgondolkodtató, hogy a beavatkozás kérdésében azt vallja, fontolja meg a rendőr, hogy sikerrel járhat-e, mert a kudarc rontja a szakma és a testület tekintélyét, ezért apróbb ügyek felett talán szerencsésebb szemet hunyni.

„...mert a hivatalos tekintélynek sokkal jobban árt az, ha a tisztviselő kudarcot vall, mint az, ha szemet huny jelentéktelen eset fölött s nem avatkozik bele.” (uo.)

Ennél fontosabb azonban a végrehajtó közegek részéről végiggondolni a beavatkozás törvényességét, szükségességét, jogszerűségét. A jogászok által különösen aggályos lehet a népszerűség érdekében tett azon javaslata a szerzőnek, hogy a rendőrségnek büntető hatalma legyen. (Hiszen modern felfogás szerint a rendőrség csak előkészítője lehet az igazságszolgáltatás hatósági eljárásainak.)

„Ha a rendőrség népszerű akar lenni, akkor szüksége van önálló cselekvési s büntethetési jogra, a melyekkel rendeleteinek érvényt, önmagának pedig tekintélyt tud szerezni, mert a rokonszenvhöz még tekintély is kell s csak így lehet népszerű a rendőrség.” (uo.)

A szerző szerint ugyancsak a testület népszerűségét növelné, ha hozzá tartoznának a szegényalapok, mert a rendőrök ismerik a nyomort, abban járnak munkájuk során, lehetőségük lenne a beavatkozásra, nem úgy, mint a törvényhatóság embereinek, akik *„meleg szobában ülnek.”*

„A mellett figyelembe kell venni azt is, hogy a rendőrségnek, ha már népszerű lett, nyíltan dolgozhat s megvetheti a kémkedés titkos eszközeit, illetve a titkos ügynököket, az agent provokatöröket, a kikről azt hiszi, hogy segítenek a nyomozásnak, holott éppen gyűlöltté teszik a rendőrséget.” (2. o.)

Érdekes, hogy a probléma megoldásához a gyökerekhez nyúlna, a toborzás és kiválasztás folyamatát reformálná meg, finom modorú őrszemélyzetet, s nem kiszuperált altiszteket venne fel a testületbe.

„A mit husz ambiciózus rendőr nagy fáradsággal kivivott, azt egy ember tapintatlanságával tönkre teheti – s ennek a közönség az oka? Nem, maga a rendőrközeg, ki fellépésével önmagát és társait tette gyűlöltté.” (uo.)

A cikk folytatása (I. év. 11. lapszámban, 1894. december 16. 1. o.) a jó modor és udvariasság kérdését helyezi középpontba. Az udvarias hang mint főkellék kerül definiálásra a rendőri munkában, amellyel kapcsolatban Travers¹⁵⁰ szerint az előjáróknak kell jó példát mutatnia. Példával próbálja érzékeltetni, hogyan is kellene a rendőröknek az állampolgárokkal kommunikálni. A *„Tessék szétoszolni! Takarodjanak innét itt nem szabad állani!”* helyett olyan formulák használatát szorgalmazza, mint: *„Sziveskedjenek, uraim, valamivel hátrább menni. Méltóztassanak a járdára menni, hiszen a kocsi-uton az elgázolásnak teszik ki magukat.”* (uo. 1. o.) Fontosnak tartja, hogy a testület ne tűrjön fecsegőket a sorai között, s a rendőrök, hogy valóban a köz érdekében állhassanak, megfelelő bérezésben részesüljenek.

Hamarosan megerősítést nyer a lap belügyi támogatottsága, amelyről a 2444. sz. eln. M. kir. Belügyminiszteri körrendelet az ország összes törvényhatóságaihoz és a csendőrkerületi parancsnokságokhoz igazít el:

„A „Rendőri Lapok” szerkesztősege az említett lap támogatása érdekében folyamodott hozzám. Minthogy ez a lap két évi fennállása óta is már hasznos szolgálatot tett a rendészet, nevezetesen pedig a rendészeti nyomozás terén, s minthogy általában oly jól szerkesztett szaklapnak bizonyult, hogy nemcsak méltányosnak tartom a szerkesztőség kérelmének teljesítését, hanem e szaklapnak minél szélesebb körben való terjesztésével a rendészet és közbiztonság érdekeit vélem előmozdithatni: A „Rendőri Lapokat” a törvényhatóság figyelmébe ajánlom és fölhívom a törvényhatóságot, hogy e lap iránt az érdeklődést felkelteni és azt lehetőleg terjeszteni sziveskedjék.[...]” (Perczel II. évf. 32. szám, 1. o., 1895. augusztus 11.)

Közben a csendőrség történetét feldolgozó cikkek születnek hétről-hétre, s központi témává lesz természetesen a millennium, a kapcsolódó rendezvények, teendők, kongresszusok stb.

¹⁵⁰ E lapszám közli Travers rövid életrajzát is. Az ő nevéhez fűződik az Internazionali Kriminal Polizeiblatt alapítása 1887-ben, amely német, angol és francia nyelveken jelent meg. A lappal csereviszonyban áll a Rendőri Lapok.

Az 1895. október 20-i lapszámban felmerül, hogy nyilvánítsák a Rendőri Lapokat a fővárosi államrendőrség hivatalos lapjává, s ebben egy megrendezni szándékozott közbiztonsági kongresszus vállaljon kezdeményező szerepet. (II. évf. 42. szám¹⁵¹) E téma kerül kibontásra a következő két lapszám vezércikkeiben¹⁵² és hozzászólásaiban is, s látszólag minden a mellett szól, hogy a lap hivatalos közlönnyé lépjen elő. Még a 44. lapszám is folytatja a sort, igen, támogatandó a kezdeményezés, hogy a lap nyerjen hivatalos jelleget. (Időközben a lap német nyelvű alcíme megváltozik „Interessantes Criminal-Polizeiblatt”-ra.)

Végül a II. évfolyam 49. szám már felhívást intéz az olvasókhöz, hogy töltsenek ki szavazólapot arról, legyen-e hivatalosan is a törvényhatóságok lapja a hamarosan III. évfolyamát kezdő Rendőri Lapok. A szavazás december 22-ig tart, és minden rendőrtisztviselő élhet szavazati jogával. A december 29-i lapszám (II. évf. 52. szám) már mint a Magyarországi Rendőrhatóságok Hivatalos Közlönye – Offizielles Organ der Ungarischen Polizeibehörden – köszönti olvasóit. Nékám Ede rendőrfőkapitány határozata szentesíti az új hivatalos lapot (1. o.):

„Az ország rendőrkapitányainak 190 szóval kijelentett egyhangu határozatából, a Mihályfalvi J. főszerkesztő-tulajdonos és Csepreghy Lajos felelős szerkesztő által mult 1894-ik év folyamán megindított „Rendőri Lapok” című heti szaklapot az ország rendőrhatóságainak hivatalos közlönyévé avatom fel.

Ezen határozatot, a „Rendőri Lapok”-ban azzal hozom tisztelt kartársaimnak tudomására, hogy az érdekeinket, - illetve a szeretett haza közrendészei érdekeit előmozdító, most már saját hivatalos szaklapunkat teljes erejükből istápolni, szellemi és anyagi támogatásaikban részesíteni sziveskedjenek.” 1895. dec. 17. Gyöngyös. (E rendeletnek a keltezése azért érdekes, mert ekkor a lapon keresztül meghirdetett szavazás még nem zárult le.)

A lap milleniumi ajándéka előfizetőinek, hogy biztosíttatja őket baleset ellen 500 korona erejéig. (III. évf. 18. szám, 1896. április 26.) Alig egy hónappal később pedig a lap arról számol be, hogy immár túljutva a kezdeti nehézségeken, a Rendőri Lapok új életszakaszba lépett, konszolidálódott. Megváltozott a felelős szerkesztő személye, Rédey Miklós a rendőrségi sajtóiroda vezetője vállalta a feladatot. (III. évf. 26. szám, 1896. június 21.) A szigorú szakszerűséghez továbbra is ragaszkodik a lap, a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt

¹⁵¹ „A közbiztonsági kongresszus és a Rendőri Lapok mint hivatalos lap” – vezércikk (1. o.)

y-I- rendőrkapitány a cikk szerzője

¹⁵² „A mi ügyeink – A „Rendőri Lapok” hivatalos jellegéről – Van-e szükség újabb rendőrkapitányi kongresszusra?” (II. évf. 43.szám)

kíván azonban fektetni a bűnügyi rendészetre. A politikai rendészettől a szerkesztők, ígérk, távol tartják magukat, hiszen azzal amúgy is csak a legfelsőbb rendészeti hatalmak foglalkoznak.

Regény melléklet indul, az előléptetésekről a *Hivatalos rész* számol be, a *Vegyes* rovatban apróságok kapnak helyet. A csendőrség ügyeiről továbbra is, az immár főállású Adorján Lőrincz ny. csendőrszázados ad hírt. Az illusztrációk tekintetében is szeretne a lap fejlődni, de bevallottan anyagi korlátai vannak. Ettől függetlenül a törvényhatóságok körözei továbbra is díjmentesek és arcképesek maradnak.

A lap azonban újabb változások elébe néz. Az 1896. szeptember 6-i lapszám arról számol be, hogy: „a harmadik évfolyamában levő „Rendőri Lapok”-at s a magyar királyi csendőrség érdekében Endrődy Géza nyugalm. csendőr főhadnagy által ez év január 1-én alapított „Magyar Csendőr” című szakközlőnyt egyesítjük s oly lapot adunk a közönség kezébe, a mely egyaránt kielégíti közéletünknek a kriminalitással foglalkozó összes faktorait.

Programmunk röviden az, hogy terjesszük a szakismereteket, legyünk segélyére a nyomozásnak a bűnesetek felderítésében, tőlünk várható minden eszközzel, azonfelül pedig erős és kitartó szószólói legyünk a magyar közbiztonság őreinek úgy az intéző kormánykörökben, mint a közönséggel és a gyakran igazságtalanul, egyoldalulag ítélő sajtóval szemben.” (1. o.)

Különkiadással, ahogy ígérte a lap, jelentkezett, amint nagyhorderejű bűneset történt, 1897. szeptember 4-én például, mikor is 50 forint jutalmat ajánlottak fel a nyomravezetőnek, aki segít az ékszerlopás miatt körözött Pishoni Károly kézre kerítésében.

Az V. évf. 10. számtól (1898. március 5.) a felelős szerkesztő immár Gúthi Imre, aki e posztra kerülén ugyancsak időszerűnek tartja a napi sajtó és a rendőrség néhány kérdését tárgyalni. (V. évf. 1898. március 12. vezércikk: A napi sajtó és a rendőrség, Guthi Imre írása) Elsősorban a főkapitányt Rudnay Bélát veszi védelmébe, s az igaztalan vádakat gyártó sajtót támadja.

„A budapesti magyar királyi államrendőrség ellen a napi sajtó az utóbbi időben valóságos hajszát indított. Alig mulik el nap, hogy egy-egy kirohanást ne olvasnánk a policzia ellen. Fölhangzik a vád, hogy a rendőrség megsérti a személyes szabadságot, nem respektálja a legszentebb jogokat. A nyomozatok vezetésével megbízott egyik rendőrtisztviselő ellen a diffamáló vádak egész légióját hozza föl: szóval a napi sajtó a rendőrséget olyan színben tünteti föl, mint amelynek kebelében napirenden vannak a visszaélések és fájdalom, nem akad a sajtónak egyetlen egy orgánuma sem, amely az igaztalan támadásokkal, a légből kapott vádakkal szemben állást foglalna.” (1. o.)

Pedig Guthi szerint soha nem állt még ilyen magas színvonalon a rendőri munka, mint Rudnay kapitánysága alatt. (1902-ben változik a Rendőri Lapok fejléce, a 13. számtól, március 23.)

V.1.6 Közbiztonság (1907-1921)

A Rendőri Lapok XIV. évfolyamának 5. számától (1907. január 27.) változik a lap elnevezése, innentől kezdve mint Közbiztonság jelenik meg. A (XIV. évf.) 7. számtól (február 10.) főmunkatársként (Guthi Imre felelősszerkesztő mellett) Székely Vladimír és Gegus Dániel tűnik fel. A lap állandó új rovata a *Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete*, melynek rovatvezetője Hegedüs Sándor maros-vásárhelyi főkapitány. E rovat közli az egyesület új tagjainak neveit. A *Nagy Világból* címmel a tudományos szemelvények számára indul új rovat. A *Közbiztonság Krónikája* is új rovat, míg a *Regénycsarnok* csak elnevezésében az. Andrassy sk. rendelete 1907. november 22-én 123196/V-a. 1907 B.M. sz. körrendelet, amely az elődökhöz hasonlóan a megváltozott nevű lapot további pártolásra ajánlja.

A XV. évfolyam 33. lapszám „A rendőrség és a szenzációk”¹⁵³ témában szolgál fontos adalékokkal. A cikk apropóját olyan sajtómegjelenések adják, miszerint bizonyos fiatal tisztviselők „szereplési vizsketegségből” elhamarkodottan adnak ki információt folyamatban lévő ügyekről a sajtó munkatársainak.

„Sehol úgy rá nem fekszik a napilapok hasábjaira a rendőri riport, mint nálunk. A napi krónika kriminális része a főszerepet viszi az újdonságok sorában.

Nem mondhatnók hogy ez valami örvendetes jelenség. Nagyon is jellemző fényt vet nagyközönségünk – izlésére, mely ilyenén még nagyon is lenső rétegekben mozog. Művészet, irodalom, gazdasági kérdések nem melegítik fel bágyadt érdeklődését. Ellenben teljes mohósággal veti rá magát fiatal, öreg, apraja-nagyja azokra furfangos alcimekkel tele ékelt szenzációkra, melyek gyilkosságról, nagystilű gazságokról s általában izgató történetekről szólnak.

A sajtó pedig üzlet is, alkalmazkodik tehát a közönséges izléshez, s ma a napilap riportere minden szerkesztőség lesanyargatottabb munkatársa.

Hir, hír kell a híréhes közönségnek, tehát szállítani kell a hirt – akárhogyan, akárhonnán.” (XV. évf. 33. szám, 361. o)

¹⁵³ A rendőrség és a szenzációk (sz-y), XV. évf. 33. szám, 1908. augusztus 9.

„A szenzáció elsőrendű szállítója s közvetője pedig a rendőrség. A rendőrség műhelyében érlelődnek a szenzációk. A kriminális nyomozások gépezete a legforróbb kánikulában is tovább jár...”

„A rendőrség természetesen nem tud mindig megfelelni az itt-ott erősen neki berzenkedő szenzációéhségnek. Nem, mintha anyagban volna hiány – a bünyügyi esetek száma dehogy apad, - hanem mivel hogy a hivatali titoktartásnak is van mindezekhez szava.

Nem kell különösen részletezni, annyira kézenfekvő, hogy a rendőrség intézkedése alá kerülő nyomozati ügyeknek legnagyobb része sehogy sem kívánczik a nyilvánosság elé. Vagy a nyomozás érdeke perhorreszkálja azt, vagy a szereplők anyagi és erkölcsi érdeke teszi egyenesen lehetetlenné, hogy vitás ügyeik, melyeknek java talán nem is bünyügyi természetű a nagy nyilvánosság elé dobassanak könnyelműen.” (uo. 361. o.)

Mert mint mondja, a nyilvánosság gyorsan ölt pellengérré változhat át. A közvélemény metamorfál.

„A rendőrség tehát tekintse mindenkor elsőrendű kötelességének, hogy amikor vállalja a sajtóval szemben a hirközzvetítést is, nemcsak a hivatali titoktartás követelményeit lássa szárazon szem előtt, hanem teljes figyelemmel legyen arra a morális felelősségre is, melylyel a nyomozati ügyeknek a sajtóval való ismertetése jár.” (uo. 362. o.)

„Megszületik hangos sajtóharsona kíséretében, általános érdeklődést kelt, s az ezernyi kávéház füstös csarnokaiban, a legkülönbözőbb alkalmi népbiróságok, jobb ügyhöz méltó buzgalommal és drákói szigorral ítélkeznek.” (489. o.)

„Az ujságok napi krónikája telve ilyen gyászjelentésekkel, nincs az a járvány, amely annyi holttestet aratna, mint ez a rettenetes kórság, az emberirtó szenzáció.” (A szenzációról, írta Dr. Dési Géza, XV. évf. 45. szám, 490. o., 1908. november 1.)

A témát folytatja a 46. lapszám, november 8-án. Részben ért csak egyet Désivel, s azt mondja:

„Az államrendőrség felelősségteljes hivatásával együttjáró közvéleményeinek teljes tudatában van. Öndicséret nélkül mondhatjuk, mert jelen és jövő programmunként iktatjuk ide.

Egy baj van azonban, amit szívesen elismerünk. Ez az, hogy a rendőrségnek van gerince is. Bátorsága, hogy a törvényes határokig teljes erélyével vesse rá magát azokra a káros, a kriminalitással egyre kacérkodó üzelmekre, melyik immár szinte elválaszthatatlanul belenőttek a társadalmi, kereskedelmi és hiteléletünknek oly sok mozzanatába.” (Közbiztonság, XV. évf. 46. szám, 503. o., 1908. november 8.,válasz Dési cikkére „sz-y”-tól)

A polémia folytatódik:

„...azon szerény nézetemet fejezem ki, hogy amely országnak közvéleménye nincs, vagy a közvéleménye nem döntő, - a züllés útján van! (525. o.)

„A rendőrséget két szempontból érdekli a nyilvánosság véleménye. Az egyik szempont működésének ellenőrzésére vonatkozik.

[...] Második szempontja pedig: „...hogy a rendőrségnek távolabbi és magasabb céljai eléréséhez nincs erősebb segítőtársa, mint a közvélemény.” (A közvélemény, írta Tahy Iván, XV. évf. 48. szám, 526. o., 1908. november 22.)

A Közbiztonság (Rendőri Lapok) 1909-ben XVI. évfolyamába lépett, s új mellékklappal jelentkezett. Elindult a *Nemzetőr* (1909. január 25–december 27., 1-49. szám), amely magát mint politikai heti szemle hirdette, s megjelent minden hétfőn.

„Valóban, a sajtójog szabadsága ennek az országnak egyik legföltettebb alkotmánybiztosítója s ha vannak is ma már erősen szépséghibái, azokkal szemben mindig enyhébb kritikát kell gyakorolnunk, mint bármi más hibákkal vagy kinövésekkel. Durva kézzel nem szabad semmi estre sem nekimenni annak az ósdi törvénynek, amelynek fontosságát és életrevalóságát legjobban igazolja, hogy hatvankét éven keresztül éltünk és meg voltunk vele teljes békességben.” (A sajtójog reformja, XVII. évf. 13. szám, 145. o., 1910. március 28.)

„A sajtó is óriási fejlődésen ment keresztül s egy tengernyi mélység és távolság fekszik a Landerer és Heckenast apró kézi sajtója és a modern, félelmetes rotációs óriások között.” (uo.)

„Ama sok sulyos és felelősségteljes feladat közül, melyek a rendőrségre hárulnak, egyik legkényesebb s legbonyolultabb tisztje a hirszolgálat. Amolyan az eseményekkel együtt születő beszámolója az a rendőrségnek, melynek krónikasorozatán át a nyilvánosság minduntalan bepillantást nyer a rendőrség műhelyébe, ahol összefut az élet, egyre gyártván megannyi mesét: mindennapos történeteket s megrázó drámákat. Katasztrófákkal játszik, felemel, lesújt s tévedések és bűnök sötét gomolyagja szakad fel a riportok egymás után rótt soraiból...

A rendőri hirszolgálat a körülöttünk nyüzsgő, loholó élet históriáját adja: egy fontos fejezet abból, melyet az óvó, szabályozó rendtartás, a bünfelderítés s bűnüldözés kötélme a rendőrség szférájába visz.

Nemkülönben adja a rendőri hirszolgálat az ellenőrzés és kritika anyagát. Önként nyitott könyvet szolgáltatva a rendőrség műsorából és munkájáról.

Fontos szerv tehát a rendőrség kebelében, melynek mind igazibb jelentősége azonban még hatalmasabban ott domborodik ki, a mikor a közérdekeknek és szűkebben vonva a nyomozási érdekeknek megbecsülhetetlen támogatójává és elővivőjévé válik.” (Közbiztonság – Rendőri Lapok: Rendőri hirszolgálat, XX. évf. 17. szám, 191. o., 1913. április 27.)

„A modern nyomozásban pedig a leghivebb detektív az ujság révén bevont nyilvánosság, melynek száz szeme és karja van. Odatapad, utána nyúl a menekülő bűnös után. Láthatatlan

háló képződik körülötte a hir fürge betüiből megszöve. Természetes tehát, hogy minden rendőrség egyéb funkciói mellett mindenütt kiváló gondot fordít a rendőri hirszolgalat céltudatos, tökéletes működésére, bármilyen - nehéz feladat is az.”

Nincs bonyolultabb, a legkülönbözőbb érdekek összeütközésétől minduntalan megterheltebb feladat, mint a rendőri hirszolgalat.” (uo.191. o.)

„A kiadók sajnos, mind úgy festenek, mint valami korzóbeli hölgyalanyok. Csak az a kalap becses, mi nincs másnak, csak az a hir avatódik meg hirrre, ami nincs sehol másutt. Felviradt az ugynevezett eredeti hirek fénykora. Azok tudniillik, melyekről nem tud a rendőri hirszolgalat.” (uo. 194. o.)

Valódi hírversenly van tehát kibontakozóban, ahol az elsőség, kizárólagosság, exkluzivitás a legfőbb hatalom.

V.1.7 A Rendőr (1913-1914)

A Közbiztonság /Rendőri Lapok/ kiadása. Főszerkesztője és kiadótulajdonosa Mezei Sándor, felelős szerkesztője Laky Imre. Minden vasárnap jelenik meg, az első lapszám pedig 1913. október 1-én kerül az olvasók kezébe.

A lap „Beköszöntője” átfogó pillanatképét akarja megrajzolni a rendőrség aktuális helyzetének, a rendőri szakma meg nem becsülttségének, s küldetésnyilatkozattal zárul.

„Tizenöt évi munkálkodást tagadtam volna meg, ha visszariadtam volna attól a felkinált alkalomtól, mely ismét teret és alkalmat ad ama kedves eszmém ápolására, melynek célja: a magyar rendőröknek a közbiztonsági szolgálatra oly teljes és tökéletes kiképzése, hogy ne csak a közönség hivatkozassék büszkén a „magyar rendőrrre”, hanem a magyar rendőr is felelősségteljes hivatásának teljes tudatában büszkén hangoztathassa azt, hogy:

„Én rendőr vagyok!” (Laky, I. évf. 1. szám, 1. o., 1913. október 1.)

Laky oktatói pályájára emlékszik vissza, méltatja a tankönyvekből oly sokat tanuló rendőröket, s elért fényes eredményeiket, üzenve, hogy a kor rendőre igényes, szellemét is művelő szolgálója a közrendnek. S ezt az újságírók alapvetően ellenséges beállítottságuk ellenére is mindinkább elismerni kénytelenek:

„Örömmel láttam azt is, hogy a rendőri őrszemélyzet intelligenciája, általános műveltsége évről-évre szinte szemmel láthatólag fejlődött, külső és belső becsben egyaránt emelkedett, s hogy ezt az előnyös fejlődést nemcsak hatásaink ismerik el, hanem a rendőrről epébe mártott tollal irt napi újságcikkek is gyakran méltánylásban részesítik s megszűnnek a rendőrt az élclapok Mihaszna Andrásának tekinteni.” (uo. 1. o.)

Hangot ad abbéli hitének, hogy a magyar rendőrök, akik a katonaság soraiból lesznek a közbiztonság közegei, éppoly köztisztviselőnek örvendő rendőrök lehetnek, mint más világvárosok rendőrei. Az előzékenységet és udvariasságot mint nemzeti jelleget említi, amelyet megfejei a rendőri képzés magas színvonala, s így értelmi képességekben is meghaladja a magyar rendőr az átlagot. Hogy ez így is maradjon, a rendszeres ismétlő oktatás fontossága mellett érvel, hiszen az biztosítaná, hogy az iskolapadból kikerülő rendőr, a napi élet valóságában ne süppedjen bele az általánosságba, sablonszerű szolgálatteljesítésbe (amelynek veszélye fennáll, ha nem akarja, hogy strébernek bélyegezzék). (uo. 2. o.)

A képességek fejlesztése (de legalább szinten tartása) önképzés útján valósulhat meg, amelyhez olvasmányok kellenek.

„Ily célra azonban alig talál olvasmányokat az őrszobán. Az őrszobára kiadott törvények, rendeletek, napiparancsok és hivatalos lapok tanulmányozása igen fáradságos munka. A hivatalos lap, a napiparancsok is csak szárazon utasítanak, rendelkeznek, s ha magyarul is, azt épp oly stílusban teszik, mint a törvény szövege. Oly szaklap pedig, mely egyszerű, népies iránylyal foglalkozna a rendőri szakkérdésekkel, - nincs. A „Közbiztonságot” ismerik ugyan a rendőrök, de nem olvashatják kellő érdeklődéssel. E lap már magasabb társadalmi s jogi szempontokból van irányítva s inkább csak a jogászbereknek szól s a rendőr apró cseprő dolgaival behatóbban nem foglalkozhatik.

Szükség van tehát oly folyóiratra, mely tartalmánál, irányelveinél és irányánál fogva alkalmas legyen úgy a rendőr érdeklődésének felébresztésére, mint további önképzésének szakszerű irányítására; valamint arra is, hogy a rendőrt megismertesse, megkedveltesse s közelebb hozza rideg közönségünk szívéhez.” (uo. 2. o.)

Célkitűzései között épp ezért a rendőr érdeklődésének felkeltése, önképzésre ösztönzése áll, s közben szeretné lebontani a válaszfalat, amely a közönség és a rendőrség között fennáll. Le akarja küzdeni a tömeg azon hangulatát, hogy időnként még a legméltányosabb intézkedéskor is a rendőr ellen fordul. Egyszerű, érthető, igazságnak megfelelő és tanulságos közlések mellett tesz hitet. A hatóságokon kívül a nagyközönséghez is szól, részvételében bízva:

„Szívesen látjuk, vendégszeretettel fogadjuk a lap hasábjain mindazon tiszteket, altiszteket, rendőröket s a nagyközönségből is mindazokat, kik szellemi munkásságukkal hozzánk szegődnek. [...] Munkatársunknak várjuk mindazokat, kik szeretik a rendőri pályát s kik a rendőri őrségnek, a nagy testű, de még zsenge gyermeknek erős és derék férfiuvá nevelésében gondolataik és eszméik révén közreműködni óhajtanak.” (uo. 3. o.)

Legalább ilyen fontosnak tekinti a lap, hogy a szervezettel szemben felmerülő igaztalan vádakra válaszoljon, a közéleti sajtó tévedéseit helyre tegye, a rendőrségnek ily módon méltóbb megítélését segítse elő.

„Irni fogunk mindenről, ami az elemi rendőri ismeretek fejlesztésére, ami a rendőri állás tekintélyének emelésére alkalmasnak ígérkezik.

Szakkikkeken kívül irunk az oly napi eseményekről is, amelyeknél a megtörtént rendőri beavatkozást a napi sajtó vagy tulbecsülte, vagy tájékoztatlanul sárba rántotta. Feladatunk lesz az ily eseményeket az igazság szemüvegén át megvizsgálva úgy ismertetni, hogy az a nagy közönséget megnyugtassa, rendőreinket pedig az igaztalan támadásokkal szemben megvédelmezze.” (uo. 3. o.)

A külföldi lapok és rendőri szakirodalom szemláját is felvállalja a szerkesztőség, hogy ezzel is a szakmai fejlődés szolgálatába álljon, elősegítse a naprakész ismeretek elsajátítását.

E lapban olvashatjuk Zemplén Árpád *Éjjel* című versét, amely a rendőrt mint „látható Gondviselet”-et festi le. (uo. 2. o.)

*„Alszik a város, szendereg.
Mind gondtalan, boldog gyerek,
Baj, aggodás kit nem riaszt,
Jól érzi: van ki fönnvirraszt.*

*Álomtalan, deres legény –
Be sokszor, hajh, nem alszom én!
Az ablaktáblát fölnyitom
S merengek egy-egy csillagon.*

*Az utca nedves fényfolyam;
Lépés közelget komolyan,
S egy daliás, nyugodt alak,
Köpenyes rendőr elhalad.*

*S e látható Gondviselet
Felém vet egy tekintetet:
...Csöndes a föld, csöndes a menny!
Te zajló szív, eredj, pihenj!” (1913. szeptember 25.)*

Ahogy megszokhattuk az induló lapszámok nagyobb terjedelemben szólnak a rendőrség és a sajtó, a rendőrség és a nagyközönség viszonyáról. Ez esetben sincs ez másképp. Verén János rendőrfelügyelő is e lapszámban közli eszmefuttatását a kérdésről „A közönség és a

rendőri intézkedések” címmel. (uo. 3-5. o.) Elismeri, hogy sokszor vagyunk tanúi olyan intézkedésnek, amely felszínes, elítélendő, helytelen, vagy személyes indulatoknak biztosít teret, nem látja azonban igazságosnak egyes esetekből vonni le következtetést az egész testületre és az egészrendőri intézményre nézve. A közönség ellenszenve ugyanis, érvel, visszahat a szolgálatteljesítésre, megnehezíti azt. Lépni kell hát a közönség megnyerésének irányába, csakhogy az nem olyan könnyű:

„Felületesen, de teljesen ki nem oktatott rendőrökkel kell szolgálatot ellátni; e szolgálat állandóan nehéz és meddő marad, mert egy és ugyanazon legénység áll mindig szolgálatban, kik egyedül és önállóan intézkednek. Hát megnyerheti-e a közönség rokonszenvét, hát mutathat-e fel eredményeket és sikereket az oly rendőr, ki a törvényekkel hagyján, de még a szolgálati utasításokkal sincs teljesen és tökéletesen tisztában?” (uo. 4. o.)

Fizetős, nyilvános tanfolyamokról tartaná célszerűnek pótolni a hiányzó állományt, amely így biztos, hogy megfelelően képzett lenne, s a további ismeretek elsajátítása sem lenne megerőltető számára. *„Nyilvánossági joggal felruházott rendőri iskolák”* mellett érvel, német mintára. A cikk alatt a szerkesztőség néhány sorban egyetértését fejezi ki, s kéri a szerzőt, hogy a továbbiakban is foglalkozzék a témával mélyrehatóan. (uo. 5. o.)

A lapszerkezet nemigen tér el a korábban megszokottól: van Heti krónikák, Mulattató rész (kockarejtvény, talányok), Kérdések és Feleletek (pl. olvasói kérdés a nyugdíjról), Szerkesztői Üzenetek (köszönet Zemplén Árpádnak a versért, melyet a lap számára írt), Előfizetési felhívás, később Hasznos tudnivalók (a gyorsírásról, igazolási eljárásról, a rendőrség államosítása, a rendőri gépkocsi tanulmányút stb.).

E lap teret biztosít más lapokban a rendőrséggel kapcsolatban megjelent cikkekre megfogalmazott válaszok közzétételére is, aminek jó példája a *„Jámbor felelet egy hirlapi cikkre”*. (Budapest, I. évf. 2. szám, 17-18. o., 1913. október 5.)

„Az Ujság” szeptember 21-iki számában Illés István úr cikket írt „Tíz óra hosszat taxisofőr” cím alatt. Kedves iróniával mondja el mi mindent tapasztalt mint ujságíró egy napi önkéntes sofőrködése alatt.

Természetesen a riportot a rendőrön kezdi. Ezen legkönnyebben esik a püfölés és ezzel szemben szokott dolog a jóindulat elemi szabályai áthágni anélkül, hogy érte felelősséggel tartozna az író a nyilvánosság előtt. De ha igaz általánosságban az a feltétel, hogy a riporter urak cikkeikkel mégis csak a kulturát szolgálják talán s amit írnak, azt közérdekből írják, akkor nekem is jogom van, mint érdekelt félnek foglalkozni ezzel a cikkel. Hogy mennyire közérdekből írt Illés úr, annak bizonyítására idézem eszmefuttatásából a következőt:

„A dolog (ugyanis a cikkíró úr egy napi hivatásos soffőrösködése) tulajdonképpen a rendőrségen kezdődött. Most, hogy megírom a napi történetét, boldog vagyok, hogy a befejező akkord nem a Zrínyi-utcában történt.

Reggel fél kilenckor jelentkeznem kellett Kötsky fogalmazó előtt, hogy megkapjam a taxi-vezetői jogosítványt. A rendes soffőr-diplomát ezen a ponton nem respektálja a policia. Az előszobában trónoló közrendőr igen kegyes és leereszkedő volt hozzám, Megnyugtató, hogy nem kell soká várnom a fogalmazó úr gyors munkás.

- Hála istennek – mondtam s egy Luxor-cigarettát nyomtam a biztos úr kezébe.”

Ebbe az idézetbe hadd kapaszkodjunk meg egy pettyet! Illés István úr cikkében elismeri, hogy a rendőr leereszkedő és kegyes volt hozzá. Eszerint nem volt durva, sem goromba, még csak modortalan sem, pedig hát leendő soffőrrel, - nem pedig újságíróval állott szemben. Olyan lehetett talán a rendőr mint Molnár Ferenc kiváló újságíró úr képeli a jövő rendőré: közvetlen, egyszerű, jómodorú.

Molnár Ferenc úr július hó 27-én a „Pesti Hírlap”-ban megjelent Vasárnapi krónika rovatában „Egy rendőrvizsga tanulságai” címen cikket közölt, melyben elismeri, hogy sok rosszat írt már a rendőrségről, de a jót, sőt a nagyon jót sem hallgatja el, mert sok mindent tanult azon az egyszerű rendőrvizsgán – a rendőröktől.

Molnár úr és Illés úr cikkét elolvassa, gondolkodóba estem felettök.

Az egyik közelebb akarja hozni a közönséget a rendőrhöz, mert nézete és tapasztalata szerint megérdemli, hogy érdeme szerint foglalkozzanak és bánjanak vele.

A másik meggondolatlanul gunyt üz belőle, kicsufolja, nevetség tárgyává teszi, anélkül, hogy rászolgált volna.

Illés István úr cigarettát nyomott a rendőr kezébe. A rendőr előzékeny, udvarias, szolgálatkész – tehát jó modoru volt Illés úrral szemben, amint ezt Illés úr elismeri. Valószínű, hogy ő ezért a jómodorért kínálta meg a rendőrt és nemcsak úgy nyomta a markába a cigarettát? Ugyan mit tehetet a jó modoru rendőr? Elfogadta csupa tiszteleből és udvariasságból, azon reményben, hogy az uriember nem fogja szemére vetni, nyilvánosság előtt meghurcolni az ő személyében az összes Mihaszna Andrásokat. Gondtalanul fogadta a felkinált szivességet – és borzalom el is gondolni: talán rá is gyújtott, mert hát akkor és ott nem rendes rendőri, hanem időleges kiegészítő-szolgálatot teljesített, ahol a dohányzás is meg van engedve.

E miatt cikkíró úr pellengérre állítja, lekicsinyli, nevetség, megvetés és guny tárgyává teszi a rendőrt. És nemcsak azt az egyet, hanem az egyben valamennyit. Hogy árt-e, vagy használ-e ezzel a közérdeknek – az mellékes. Az a fő, hogy „Ő”, a soffőrösködő újságíró Luxor-cigarettát szokott szívní. És ezt meg kell írni.

Természetes, ez mind közérdek. Közérdek az is, hogy cikkíró úr Luxor, Menpfisz, Király, vagy szerény Magyar cigarettát szokott-e szívní? Most már csak arra vagyok kíváncsi, hogy vajjon mindig a Luxor-okból kínálga-e. Mert hogy azt drágának sejttem.

Kérem tisztelettel! Azt hiszem nem csalódom, ha azt állítom, hogy ön is volt már sokszor olyan helyzetben, mikor Nagyságodat méltóságos és kegyelmes urak udvariasságból vagy előzékenységből cigarettával kínálták meg, - amit ön el is fogadott. Erről is méltóztatott írni mindannyiszor? Még nem olvastam! Tessék majd azt is megírni legközelebb. Szeretném megtanulni, hogy kell elfogadni s megszolgálni másképp a Luxor-t.

Én – instálom – mint tapasztalt rendőr egy jó tanáccsal bátorkodok szolgálni önnek, ha megszívleli:

- Tessék máskor jobban vigyázni a márkákra. Az a Luxor nem volt „echt”!

Irta: a megajándékozott rendőr.

Ez az írás rámutat, hogy komoly feszültségek vannak a rendőrök és újságírók között, amelyek a társadalmi (és kölcsönös) megbecsülés, lenézés, önérzet, jóhiszeműség kérdései körül összpontosulnak. Talán ezért is állandó a törekvés, hogy a rendőr kiszolgáltatottságát és emberi vonásait igyekeznek bemutatni a lap hasábjain:

„A rendőr az, ki leginkább ki van téve szolgálata teljesítése közben oly veszélyeknek, melyektől mint katona vissza nem riadhat, még ha tudja is, érzi is, hogy azok végzetessé válhatnak rá.

A rendőr szolgálatának teljesítése közben legtöbbször a közönség ama rétegét találja magával szemben, mely a társadalom meghasonlott egyéneiből alakult, kik nem tisztelnek sem Istent, sem embert, kik nem akarják ismerni a törvény tilalmait, azokkal minden pillanatban összeütközésbe jönnek. [...] Állandóan hadilábon áll a bűnözőkkel, a számtalan rovott multu bűnbe visszaesőkkel s a társadalom legelvetemültebb oly söpredékével, mely halálos gyűlölettel van eltelve a rendőr iránt, s nem válogatós az eszközökben, ha bosszút állhat a rendőrön, vagy ha bőrének megmentéséről van szó.”¹⁵⁴

A családi háttér fontosságáról szól a cikk, amelynek kiegyensúlyozottsága, szeretetteljes volta biztosítéka az elhivatott, kísértéseknek nem engedő rendőri munkának. Hit és kötelességérzet vezeti az ilyen rendőrt.

Az új lap, amint teheti reflektál saját fogadtatására, lapszemlét és olvasói leveleket közöl (I. évf. 3. szám, 33-36. o.), hogy jelezze, figyeli, elnyerte-e közönsége tetszését, támogatását. Érdekes, hogy belekerül a Népszava eléggé bántó beszámolója a lapról:

„Ha ez az ujság betölti célját, akkor a mi rendőreinket igazán nem fogjuk megismerni. Érzékeny, poétalelkek lesznek, akik az őrszobákon nem kart csavarnak ki, nem melleken térdelnek, nem kardlapoznak, hanem verseket szavalnak és önképzik magukat. Ezek a derék emberek nem rugnak bele eztán az utcán összeesett eskórusba, kelj föl te részeg disznó, hanem hivatalos és emberbaráti kötelességtől sarkallva szaladnak a telefonhoz mentőket hívni. Ezek a derék emberek nem vagdálnak eztán koponyákat, nem szurnak keresztül fegyvertelen embereket, hanem igazi őrei lesznek a rendnek, békés védelmezői a közbiztonságnak, udvarias és szakképzett közegei annak a testületnek, amelynek szolgálatában nemcsak a kenyérkereset szükségessége, hanem az ambíció hajtotta őket.” (uo. 35. o.)

¹⁵⁴ Veren János írása az I. évfolyam 3. számában, „A rendőr mint családfő”, 1913. október 12., 31. o.

A budapesti rendőrök szociális intézményei ugyancsak kezdettől állandó rovata a lapnak, miként a Humor a rendőrségen, vagy ahogy a Cserkészés a hírlapokban is. Innen a következő merítés is:

„Természetes dolog, hogy a rendőri intézmény sokak előtt gyűlöletes és népszerűtlen.

Nem tudjuk felfogni, hogy miért, de ez az ellenszenv rendszerint azoktól indul ki, kik valamikép érintkezésbe jöttek kihágásaikat megszüntető, bűnüket megtorló hatósággal és ezek után kifogyhatatlanok a rémmesék kitalálásában és a rágalmak terjesztésében.

A törvénnyel soha összeütközésbe nem jött békés polgárt sohasem halljuk panaszkodni, vagy a rendőri intézményt szidalmazni.” (uo. 59. o.)

V.1.8 A Rend (1921-1927)

A Rend rendészeti, társadalom-politikai és közgazdasági napilap, heti két megjelenéssel. Az OSZK példányinformációi szerint szünetelt 1922. február 1-22. között. A lap főszerkesztője Baksa János, felelős szerkesztője Horváth István. Melléklapja a Bűnügyi Körzések Lapja. Hivatalos Jellegű Közlemények címen 1921. december 13. és 1922. január 31. között melléklettel is jelentkezik. A lap címe 1927. július 16-tól „Rendőr”-re változik (1931. október 31-ig). Az egyes példányok ára 3 korona, az élves előfizetési díj pedig 660 korona.

„A magyar közönséghez!

Azok a katasztrófák, amelyeken nemzetünk az elmúlt esztendőben átesett, a maguk rettenetes fényével százszorososan megvilágították a törvényes rend szükségét, az állami és társadalmi rend hivatott őrzőinek fontosságát, a közigazgatási és közbiztonsági szervek és a közvélemény eleven kapcsolatának óriási jelentőségét. E hármas közszükséglet, e hatalmas állami és társadalmi érdek jegyében indul meg A Rend, amely elsősorban a közigazgatási hatóságok, a budapesti és vidéki államrendőrség, a csendőrség, a rendőrtartalék, a folyamőrség és vámőrség, valamint a velük karöltve működő állami és társadalmi szervezetek kapcsolatát fogja szolgálni, ápolni és megerősíteni, az említett szervek sajátos érdekeinek védelmével. A Rend a mai számmal indul meg, hogy az imént vázlatosan említett programját a napi ujságírás eleven, tartalmas, színes eszközeivel, forró és rendithetetlen magyar érzéssel, az állami és társadalmi együttműködés belső, lelki irredentizmusával szolgálja.”

A Rendnek címében benne van a legteljesebb társadalmi harmónia, benne van az egymásra utalt magyarság összeforrása, benne van a katonás szellem, az önfegyelem, az állami és társadalmi biztonság, - amelyek tragikus hiánya szerencsétlen hazánkat vesztébe sodorta s amelyek helyreállítása nélkül a területében és szellemében ép Magyarország helyreállítását el sem lehet képzelni.” (I. évf. 1. szám, 1921. november 15.)

Törekvéseikről (Mit akarunk) Baksa János azt mondja, szeretnék, megalapozni a magyar rendőri szakirodalmat, fejleszteni a megelőző rendészetet, a rendészettel összefüggő társadalompolitikai kérdések megvitatásában való részvételt. Nyomozó-levelek, körözések és hivatalos közlemények továbbítói akarnak lenni, támogatni óhajtják a rendészeti szervek munkáját, bel és külföldi hírszolgálatot kívánnak működtetni. (I. évf. 1. szám, 1921. november 15.)

A lap közgazdasági jellegét tükrözi a Közgazdaság rovat, az árfolyamok közlése, a vámtarifákhoz kapcsolódó közlések, pénzügyi hírek (pl. hatályon kívül helyezett lengyel bankjegyek), a tőzsdei hírek: a bécsi börze záró adatai, deviza zárás stb. (I. évf. 3. szám)

A 4. számban tűzrendészeti és csendőrségi témák dominálnak jelezve, hogy a lap szélesebb közönséget szolgál ki, mint elődje. De éppígy megtaláljuk a Meteorológiai Intézet előrejelzéseit is (6. o.) és a Pályázati hirdetményeket, valamint a Színház és művészet rovatot. (Nem sokkal később már a színházak heti műsora is színesíti a lapot.¹⁵⁵) Körözések, Eltűntek, Hírek ugyancsak részei a lapnak. Elmaradhatatlanok a reklámok is – közigazgatási nyomtatványok (nyomdaipar). A közigazgatás nem rendészeti kötődésű ágazatai is helyet követelnek maguknak (A jegyző – 5. szám). Mindemellett persze a rendőrségi szervezési kérdések is napirenden maradnak. (Gyakori szerző Dr. Bingert János, Nagy Valér és Panti Kálmán.)

A lap melléklete a *Hivatalos Jellegű Közlemények*, amely körözésekről ad számot vagy „Engedélyezett és betiltott filmek” listáját közli (1913. december 13.), egyéb hatósági híreket szolgáltat. Ekkor már mint napilap hirdeti magát az újság (I. évf. 27. szám, 1913. december 16.), amelynek hasábjain a rendőrség és sajtó kapcsolatának újabb eleme kerül tárgyalásra: „Sajtóközlemények a nyomozás folyamán”¹⁵⁶

„Eddig törvényhozási uton kielégítő módon meg nem oldott kérdés az, hogy a nyomozás adatai közölhetők-e a sajtó útján?

Rendszerint nem fontos az, hogy a napilapok közölnek-e adatokat a nyomozás s vizsgálat során; gyakran azonban igen nagy jelentőségű ez a kérdés; mert a tapintatlan közlés nagy sérelemmel járhat mint a gyanúsítottra, mint a büntetőigazságszolgáltatásra.”

„A nagy közönség pszichikai színvonalánál fogva mindig szenzációéhes. A feltűnőt, rendkívülit, váratlant, meglepetésszerűt szereti; keresi a botrányt, nagy szerencsétlenséget,

¹⁵⁵ I. évf. 23. szám, 1921. december 11.

¹⁵⁶ II. évf. 5. szám, 1922. január 6.; Vargha Ferenc kir. Kuriai tanácselnök.

különösen és főképpen, ha az mások bőrére megy, épp úgy mint nagy élvezettel olvassa a „cronique scandaleuse” tudósításait; s így annál nagyobb a nagy közönség öröme, minél magasabb állásu, minél tiszteltebb egyéniség töri a nyakát szédületes pályafutásán.” (II. évf. 5. szám, 2. o.)

Mi a helyes elv tehát? Erre azt mondja:

„...minél nagyobb, minél borzalmasabb az elkövetett büntett s minél jobban belevág a kollektivitás érzelmi életébe s érdekkörébe, annál jogosabb a közönségnek az a követelése, hogy az eljárás folyamatba tételéről s annak fontosabb eseményeiről értesítést szerezzen, mert egyrészt a közönség megtorlást követel saját nyugalma érdekében és tudni akarja, hogy a bűnös merényletekre lesújt az igazságszolgáltatás keze, másrészt megnyugvást vált ki az a tudat, hogy a bűnös üldözése megkezdődött. [...] Midőn tehát a polgárok az iránt érdeklődnek, hogy üldözik-e a gonosztevőket, tulajdonképpen az iránt érdeklődnek, hogy az állam teljesíti-e kötelességét, mikor ők számos polgári kötelességüknek megfelelnek.” (uo. 2. o.)

Az érdeklődés jótékony oldalának tartja a szerző a szolidaritás érzés és altruizmus fejlődését.

A Bűnügyi Körözések Lapja az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal Kiadványaként jelenik meg. A II. évfolyam 31. szám: A Rend 31. számának (III. évf. 31. szám, 1923. április 21. szombat) melléklapjaként jelöli magát. Körözés-visszavonásokkal indul, majd Személyleírás-körözések következnek (a hatóság értesítését kéri), aztán Nyomozólevelek (nyomozást, letartóztatást, előállítást kérnek a hatóságoktól). Elég terjedelmes, 16 oldalas kiadvány (321-336. o)

„A sajtó érdemes munkásai között elég sokan vannak, akik elméjük élet és tolluk hegyét szeretik a rendőrség intézményén köszörülgetni. Szervezetünk a nagy nyilvánossággal ezer szállal van naponkint összekötve, természetesnek találjuk tehát, hogy a napi sajtóval sűrűn van találkozásunk. Még azon sem csodálkozunk, ha a hirszerzés lázában néha félrecsuszik a tolluk.

Nem találjuk azonban természetesnek, hogy egyik-másik hirlapíró a komoly, megfontolt kritika terén is sűrűn elcsuszik, ellensége indulattal bírálgatja a rendőrség ténykedéseit, még pedig legtöbbször ötletszerűen, a való tényállás ismerete és megfelelő szakértelem nélkül.” („A mindentudók”, III. évf. 32. szám, 1. o., 1923. április 25.)

A Színház és zene rovatban a fővárosi színházak műsorán szereplő darabokról, bemutatókról kapunk információt. Sport rovat is van. Az Irodalom-Művészet rovatban könyvészeti, kiadói hírek kapnak helyet. A falunak rovat a vidéki olvasókhoz szól, A világ folyása rovat pedig társadalmi, közéleti folyamatokat, jelenségeket mutat be széles

merítésben/ből? (Megjelenik minden szerdán és szombaton a bűnügyi körözések melléklettel.)

1923. május 12-i lapszámban (III. évf. 37. szám) megtudjuk, hogy a belügyminiszter újra kívánja indítani az 1918-ban megszűnt kiadványt, a „Rendeleti Közlöny a magyar királyi csendőrség számára” c. lapot régi alakjában, június hó 1-től, havonta két megjelenéssel.

Az 1923. június 23-i lapszám arról számol be, hogy „Megjelent a Rendőralmanach” „hatodfélszázoldalas” vaskos kötete, Baksa János szerkesztésében a Stephaneum-nyomda kiadásában. Horthy Miklós arcképével és bevezető soraival szólítja meg az olvasókat:

„Az állam lelke a rend! ki rendet tart, erőt akar, ki erőt akar, nagy Magyarországot akar.”¹⁵⁷

V.1.9 Rendőr (1927-31)

A főszerkesztő, Dr. Markovich Miklós rendőrtanácsos az alábbi célkitűzést fogalmazza meg a lap számára:

„Mi nem akarunk és nem is tudnánk irányítói lenni a m. kir. államrendőrség gondolkodásának, törekvéseinek és célkitűzéseinek, de igyekezni fogunk hűséges interpretálói lenni annak, amit testület érez és akar.” (Markovich Miklós: A szaklap problémája; I. évf. 1. szám, 1. o., 1927. július 16.)

Vallja, hogy *„A jó sajtónak a nemzet szíve dobbanását kell visszaadnia. Vágyait hirdetnie, hitét erősítenie. Ezt csak úgy érheti el, [ha] állandó szellemi és érzelmi kontaktusban van a nemzettel.”* (Markovich cikkében nem jelzi az idézet forrását.)

„A m. kir. csendőrség és a m.kir. rendőrség hat éven keresztül volt közös szaklapja – a két szív egy dobbanása – „A Rend” című közbiztonsági szaklap 1927. évi június hó 30-ával megszűnt.

Megszűnt azért, mert célirányosabbnak látszott, hogy Magyarország közrendjének és közbiztonságának két főpillére: a csendőrség és rendőrség külön külön szaklapban önállóan valósítsa meg a testület hazafias, erkölcsi, szellemi oktatására kitűzött terveit.” (Testvérünk, I. évf. 1. szám, 2. o., 1927. július 16.)

„Működési terület, szervezet, élet és szolgálati viszonyok és szolgálati meg fegyelmi szabályzat tekintetében a csendőrséget és a rendőrséget egy Oceán választja el egymástól.” (uo. 2. o.) Ezzel indokolja, hogy külön utakon kell elérnie a két szervezetnek közös ideáikat.

¹⁵⁷ idézet a kötetből, A Rend, III. évf. 43. szám, 3. o., 1923. június 23.

„A rendőrség szaklapja, a „Rendő” új lap. Törhetetlen akarattal tartjuk kezünkben a zászlót, amely az állam és a rendőrség nevét hordozza magán s amelynek szolgálatában élünk és halunk.” (uo.)

A második lapszámban két olvasói levél észrevételeit olvashatjuk a tárgyban, hogy milyen legyen a rendőri szaklap (I. évf. 2. szám, 2. o., 1927. július 23.): *„Igazi és könnyed magyarsággal megírt cikket mindenki szívesen elolvas.”* Legyen tehát ilyen, mert a bonyolult törvényi hivatkozások és a sok szakkifejezés a lap *elmellőzéséhez* vezetnek. Kellenek a hírek, bár hetilapként nem lehet minden eseményt követni s közvetíteni, de a Rend *„Budapesti bűnkrónika”* és *„Vidéki bűnkrónika”* rovatához hasonló megoldást szívesen látna a vidéki kapitány. Szerinte kellenek a testület egészét érintő kérdések a lapba, ekként a testület gazdálkodásával kapcsolatos és javadalmazással foglalkozó cikkek: lakhatás, családi pótlék stb. A másik levélíró, az apró-cseprő ügyeket kéri számon a lapon, s kéri, hogy a kinevezések és örszemélyzeti áthelyezések is kapjanak helyet a lapban.

„Kopottruhájú, sportsapkás, amolyan iparoskülsőjű, gyárimunkás-féle fiatalembert látok valamelyik nap a körúton. Tétován néz maga körül, majd nekivág az úttestnek és odamegy a posztonálló rendőrhöz, nyilván valami kérdeznivalója lehetett. A jókiállású, elegáns rendőr „vigyázz” állásba merevedik, fehér kesztyűs kezét a sapkájához emeli és tiszteleg feszesen, mintha csak valamelyik tisztje előtt állana. Azután előveszi a zsebkönyvét, valamit magyaráz és karjával mutogat és amikor a sportsapkás fiatalember szemmel láthatólag dolgavégeztével a sapkáját megbillentve, továbbáll, ismét keményen tiszteleg.

Amint a forgalmas körút járdaszélén állva, nézem ezt a jelenetet, a járókelők közül többen is figyelmessé lettek és mosolygó arcuk mutatja, hogy örülnek annak, amit most tapasztaltak.

Ez a jelenet sok mindent kifejez és hűen jellemzi azt a viszonyt, ami ma a közönség és rendőrség között fennáll.

Valljuk be őszintén, hogy nem is olyan régen más elbánásban részesült a közönség a rendőrség részéről, éppen ezért úgy maga az intézmény, mint a rendőr-közegek hallatlan népszerűtlenség középpontjában állottak.” (A közönség és a rendőrség, I. évf. 2. szám, 3-4. o., 1927. július 23.)

A korábbi század 1890-es és a századforduló 1900-as éveit teszi felelőssé azért, hogy „politikai pribékeket” láttak a rendőrökben. A kurta tapintatlan modor pedig a rendőrvicceknek ágyazott meg. Ebből vezeti le Mihaszna András figurájának megteremtését. Meglátása szerint a rendőri hibák a közönség „fegyelmezetlensége” miatt domborodtak ki a kelletténél jobban. A szerző szerint Dr. Boda Dezső érdemeit kell méltatni a rendőrszemélyzet oktatása terén, amivel modern alapokra fektette a testületet.

„A budapesti rendőr elé londoni kollégáját állították ideálnak, - a népszerű Bobbyt, akit körzetében minden lakos ismer, tisztel és szeret. A londoni rendőr meg is érdemli ezt a szeretetet és tiszteletet, mert ő a világ legideálisabb rendőre.”

„Elértük tehát, hogy a rendőrnek nemcsak a keze fehérkesztyűs, hanem a modora is és ha ezen az úton halad tovább, be kell következnie annak az időnek, hogy mint Londonban, nálunk is megértéssel, szeretettel, tisztelettel fogja nézni a rendőrség munkáját a közönség minden vonalon.” (uo. 4. o.)

A rendőr személyes felelősségén túl azonban, nyilván fontos, a hírszolgálat, amely a nagyközönség hivatalos tájékoztatásának feladatát látja el.

„A sajtó részére a rendőrségi hírszolgáltatás továbbra is a főkapitányság épületében elhelyezett Rendőrségi Sajtóiroda és a rendőrségi félhivatalos könyomatos, a MOT útján történik.

[...] A rendőri helyszíni eljárásoknál a helyszín és rendfenntartás érdekében az eddigi gyakorlat marad fenn, vagyis a helyszín mindenki előtt elzárandó, azonban az elzárt területen kívül tartózkodó igazolványos rendőri rovatvezetők részére a helyszínen jelenlévő sajtóiroda vezetője, vagy a helyszínen intézkedő tisztviselő, vizsgálóbíró, amennyiben a nyomozás érdeke megengedi, közléseket tehetnek.” (uo. 7. o.)

„A sajtóiroda vezetője részéről viszont szolgáljon irányelvül az, hogy minden iránt érdeklődjék, mindent jegyezzen fel magának, mert sokszor a legjelentéktelenebbnek mutató esetekből is „események” származhatnak.” (uo.)

„A bűnügyi osztály vezetője vagy helyettese köznaponként délelőtt 10 és 11 óra között, valamint délután 1 és 2 óra között a Sajtóirodában megjelenik és az aktuális bűnügyekben a nyomozás érdekeinek szem előtt tartása mellett közvetlen felvilágosítást nyújt.” („A rendőri hírszolgáltatás szabályozása”, II. évf. 23. szám, 6-7. o., 1928. június 9.)

Az 1928. augusztus 4-i (II. évf. 31.) számtól a felelősszerkesztő személyében változás áll be, Dr. Élthes Gyula veszi át e feladatot. A főszerkesztő változatlanul Markovich Miklós. „A rendőr népszerűsége” tárgyában pedig ezúttal a budapesti királyi ítélőtábla egyik bírāja, dr. Miskolczy Ágost fejt ki véleményét. (1-2. o.)

„Mi a rendőr? A városban lakó emberek nagy részére nézve az egyedül látható megtestesülése a törvénynek és a törvény biztosította rendnek. Azóta, hogy a rendőrség állami intézménnyé vált, a rendőr egyúttal ama nagy gépezet egyik kereke, amely a középponti kormányzat irányításával tartja fenn a társadalmi viszonyok összhangját. A városok zsúfolt utcáin éppen úgy, mint a külvárosoknak a fejlődésben visszamaradt területein a társadalmi gépezetnek különösen sok surlódása van. Ezekben a surlódásokban sokszor a rendőr a

legelsőfokú törvényes hatóság, tanácsadó és békeszerző szerv, nem ritkán bíró, akinek ajkáról az irgalom szava hangzik el vagy kezében a megtorlás pallosa emelkedik fel.” (uo. 1. o.)

Miskolczy szerint a rendőrségnek le kell mondania arról, hogy minden társadalmi réteg jóindulatát megnyerje, hiszen *„minden társadalomban, különösen pedig annak fenekén, de nem szükségképpen és kizárólag ott, van egy társadalmi réteg, amely rögtön megmozdul és a társadalmi rend ellen támad, ha a kormánygépezet meglazulását, meggyöngyülését veszi észre. Ezzel az ellenszenvvel tehát számolni kell.”* (uo.) Végző következtetésként azt mondja, a rendőrségnek le kell mondani a népszerűségről, arról, hogy bálványként tiszteljék, ünnepeljék, vagy hálát érezzenek iránta.

„A rendőrnek mindig és mindenütt a szigorú törvénytisztelet és igazságosság élő képviselőjeként kell viselkednie és el kell minden alkalmat és ténykedést kerülnie, mely eziránt csak kétkedést is ébreszthetne bárkiben. Ez a magatartás egyúttal különleges fellépést és öntudatosságot is jelent, eltérőt más közönséges polgároktól.” (uo. 2. o.)

Ez az öntudat védi majd meg a rendőrt attól a kísértéstől, hogy a népszerűséget hajhássza, véli a szerző.

Említést érdemel Szabó Aladár rendőr-főfelügyelő cikke Kiskunfélegyházáról. A szolgálati szabályzat sorait idézi:

„A közönséggel szemben a rendőrnek sohasem szabad elfelejtenie, hogy a rendőr van a közönségért és nem pedig a közönség van a rendőrért: mindig szem előtt kell tartania, hogy feladata a közönséget oltalmazni, támogatni, személyes szabadsága, testi és vagyoni biztonsága elleni támadások és veszélyek ellen megvédeni.

A rendőr tartozik tehát a közönséggel szemben és előzékeny, nyugodt és komoly magaviseletet tanúsítani, különösen: a) mindenkit illedelmesen megszólítani, hogyha tőle bárki valami felvilágosítást, útbaigazítást vagy segílyt kér, e kérdésnek – amennyiben kötelességébe nem ütközik s tehetségében áll – készségesen megfelelni, amennyiben kötelességébe ütközik vagy tehetségében nem áll, erről a felkérőt röviden és illedelmesen értesíteni; b) megszólításokat és figyelmeztetéseket minél kevésbé feltűnő módon eszközölni; minden kiabálást, fenyegetést, minden heves taglejtést és az embereknek kézzel való érintését mellőzni; c) minden durvaságot, gorombaságot, önkényt, heveskedést és feleselést kerülni; d) azon esetben pedig, ha a jóakaró figyelmeztetés sikertelen marad, vagy ellenállás tanúsíthatnák, utasítás szerint erélyesen, határozottan fellépni és a legrövidebb úton célhoz vezető eszközöket alkalmazni.”¹⁵⁸

¹⁵⁸ A rendőr és a közönség, III. évf. 15. szám, 3. o., 1929. április 23.

Úgy látja, a rendőr nem tarja be az idézett utasítás rendelkezéseit, főként, mert nem érti a mögöttes célt, a jelentőséget, s nem szívvel-lélekkel azonosul a szabállyal, hanem kényszerűségből, gépiesen. Szerinte sokak ebben a szolgálai alárendelődést érik csak tetten, s elvesztik a szemük elől az utasítások egyéb rendelkezéseit, ajánlásokat, melyek értelmében „*A rendőr szerezzon nevet, becsületet és neveljen közönséget magának!*” (III. évf. 15. szám, 3. o.)

„*Arról a rendőrről, aki olyan tessék-lássék módon tiszteleg, szétvetett lábakkal, lóbáló vagy zsebredugott kezekkel, kénytelen-kelletlen, lekicsinylő, bizalmaskodó hangon tárgyal, rossz felvilágosítást ad, ha nem is mondja a kérdező, de gondolja: paraszt! És hiába vannak százával Csizmazia Józsefeink, szemében csak „mihasznaandrások” maradunk.*” (uo. 3. o.)

A 17. lapszám, április 27-én folytatja a megkezdett gondolatot: „*A közönség egyes tagjaival való érintkezésre körvonalazott magatartásnál is fokozottabb figyelmet kell az udvariasságra fordítani akkor, amikor ünnepélyek, felvonulások, felügyeletek stb. alkalmával a rendfenntartás érdekében a rendőr nem egyesekkel, hanem tömegekkel, vagy tömegek előtt intézkedik. Az ilyen helyen várakozók, nézelődők már csak unalmukban is szívesen pihentetik szemüket a rendőrön és jártatják nyelvüket ugyancsak róla.*” (III. évf. 17. szám, 4. o.)¹⁵⁹

A megszólítás fontosságáról szól

„*A megszólítás illedelmes és feltűnést nélkülöző módon történő foganatosításának elrendelésével az utasítás nem a közönséget óhajtotta kegyben részesíteni, hanem intézkedésednek eredményességét akarja biztosítani és téged akar a felesleges kellemetlenségektől megóvni.*” (uo. 6. o)

„*Tanuld, gyakorlod társaiddal a közönséggel való érintkezést, menjen a véredbe a minden körülmények között való udvariasság és akkor eredményét is látod munkádnak, ha nem ma, hát holnap, vagy később. Ne feledd: Az utca tanítómestere vagy, őrhelyed katedra, amelyről az élet diákjait, a közönséget neveled rendre, fegyelemre és szolgálatoddal az állami és társadalmi rend, a személy- és vagyonbiztonság hatalmas épületének nemcsak oszlopa, hanem építője is vagy.*” (III. évf. 18. szám, 1929. május 4.; még mindig Szabó Aladár; A rendőr és a közönség III.)

V.1.10 A Detektív Szemle (1923-28)

Havonként megjelenő szakmai lap (évfolyam jelzet nélkül), amelynek főszerkesztője Dr. Gellért Ede detektív főfelügyelő. A lap indulásakor (1923. október 15.) éves előfizetési díja 12 000 korona volt. (Ez azonban már novemberre 15 000-re ugrott fel, 1924 májusában pedig

¹⁵⁹ A rendőr és a közönség II. Szabó Aladár újabb írása

már 100 000 koronára rúgott.) A lap főmunkatársai Szalay Ágoston és Csere Lajos detektívfelügyelők, valamint Tunai Imre detektív voltak.

Nem meglepő módon – az inflálódó korona éveiben – rendszeresen és nagy terjedelemben foglalkozik a lap a tőzsdéhez és pénzülethez kapcsolódó bűncselekményekkel. *A bűn útja – a tőzsdéig, Tőzsdei és más gonosztevők, Bűn és börze*, csak, hogy az első cikkeket említsük e körből. Hasonlóan szívesen tér ki a lap a nők bűnözésben való részvételére: jelzik ezt a *Nők a bűnözés útján, Női tolvajok az új feketekönyvben, Az amolyan nők, Híres magyar kalandornők* című írások. (1924. március 1-i, május 8-i, június 10-i, október 20-i lapszám)

Fontos téma a lap hasábjain a detektívtestület története, a detektívek munkája és más nemzetek rendőri szerveinek működése. Székely Vladimír is publikált e tárgykörben, méghozzá a New York-i Pinkerton-féle nemzetközi detektíviroda kapcsán.

„Pinkertonék mindenütt jelen vannak, így mondják. Alkalmazottai, ha kell, elegáns frakkban az amerikai pénzarisztokrácia legfinomabb társaságaiban csevegnek és ha kell, betörők lebujaiban isszák a keserű pálinkát, mindenféle jött-ment csavargó népséggel együtt.” (1923. december 25-i lapszám, 7. o.)

Egy negyed évvel később pedig „Old reporter” számol be egy külföldi látogatás tanulságairól, miszerint van, *„Ahol szeretik a rendőrfélét”*. *„A rendőrség vezetőjénél népszerűbb ember nincs Ausztriában és a budapesti rendőrségnek nem tudok jobbat kívánni, mint hogy a viszony közte és a publikum közt olyan legyen, mint a bécsi.”* (1924. március 1-i lapszám, 1. o.)

A lap teret engedett a humornak is viccrovata által. A lap ugyanakkor igen impozáns szerzői listával rendelkezik, olvashatunk benne Balzac-, Kosztolányi-, Móricz-, Molnár Ferenc-műveket, rendszeresen publikál hasábjain Tábori Kornél, Székely Vladimír, Csolnoky László, s természetesen a rendőri állomány erre elhivatottságot érző tagjai, rendőrfogalmazók, detektívek. A lapszámok az 1925. október 20-i lapszámtól kezdődően rajzokkal és képekkel illusztráltak.

V.1.11 A Magyar Detektív (1926-1934)

1926. szeptember 15-én jelent meg az első lapszám. A magyar Kir. Államrendőrség Detektívtestülete Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesületének hivatalos lapja, havi két megjelenéssel, elsején és tizenötödikén. Előfizetési ára egy évre a lap indulásakor 300 000

korona. Főszerkesztője Dr. Csécsy József, felelős szerkesztője Dr. Vécsey Leo. A Beköszöntőt Stodolni János írta, a nyugdíjpótló egyesület akkori elnöke.

„A Magyar Detektív a szakirodalom fejlesztését tűzi büszkén felemelt, vadonatúj zászlajára. Ama szakirodalom fejlesztését, amelynek célja nevelni, tanítani, bővíteni az ismeretek tárházát és szélesíteni a látókört. Hogy ezt azután mulattató és élénk formában adjuk, megtűzdeljük a rendőri szaktéma körül csoportosított szépirodalom, színes riportok, élénk tréfák tarka virágaival is, ezt azért tesszük, hogy a főcél mellett ama mellékcél is szolgáljuk, amely a szórakoztató olvasmány keretében népszerűsíteni és megkedveltetni akarja – a meglévő helyzetenél fokozottabb mértékben – a magyar rendőrség intézményét.” (Magyar Detektív, I. évf. 1. szám, 1. o., 1926. szeptember, 15.)

A lap ahogy ígéri, fotókkal gazdagon illusztrált, tartalmában színes. Már az első szám is szerteágazó érdeklődési körrel tesz tanúbizonyságot, írnak a morfinistákról, a csendőrség és rendőrhatalom viszonyáról, a berlini rendőr-szakkiállításról, az amerikai rendőri repülőgépparkról, vannak sporthírek és rejtvények. Szerkesztői üzenetek is helyet kapnak. S hogy a megszokott irodalmi vonal is érvényesüljön, az 5. oldalon helyet kap „A svédgyufa” című bűnügyi történet Csehov tollából.

„Módjával és mértékkel bepillantást engedünk a rendőri nyomozómunka laboratóriumába, foglalkozunk olyan tervekkel és ujitásokkal, amelyek a detektívmunka hatásosabbá és eredményesebbé tételét célozzák, ápoljuk a kapcsolatot a nagyközönség és a rendőrség között, s ugyanakkor, amikor mulattatva neveljük és tanítjuk a testület tagjait, - nevelni és tanítani próbáljuk a nagyközönséget is.” (uo.)

A lap – amely magát mint képes folyóirat határozza meg – igazi erőssége, hogy valódi kuriozitásokkal szolgál, kitekintései már nemcsak a német vagy román rendőrség, vagy az amerikai detektívtestület munkájába engednek bepillantást, de olvashatunk a dél-¹⁶⁰, majd a kelet-afrikai¹⁶¹ detektívtestületről, bennszülöttek kiképzéséről, az első detektívkisasszony nyugdíjbavonulásáról¹⁶², a rendőrség-történeti múzeumok felállításáról¹⁶³. A lap rugalmasan reagál a bűnügyi aktualitásokra, szakmai rendezvények kapcsán angol¹⁶⁴ és német¹⁶⁵ nyelven is közöl írásokat.

¹⁶⁰ III. évf. 23. szám, 1928. december 1.

¹⁶¹ IV. évf. 4. szám, 1929. február 15.

¹⁶² VIII. évf. 19. szám, 1933. október 1.

¹⁶³ A magyar rendőrmúzeum, IV. évf. 5. szám, 1929. március 1.

¹⁶⁴ The Hungarian State Police, Dörning Henrik főkapitányhelyettes cikke az angol rendőri szaklapban, IV. évf.

V.1.12 A Magyar Rendőr (1934-44)¹⁶⁶

A rendőrségi sajtó áttekintését nem könnyítik meg ezen kiadvány könyvészeti, könyvtári adatai sem. Az OSZK katalógusa szerint 1934-ben indult útjára kettős évfolyam számozással, tehát az I. évfolyam 1. száma, egyúttal mint a IX. évfolyam 195. száma kerül megnevezésre. Ennek oka, hogy a lap az 1925 és 1934 között megjelent Magyar Detektív örökösének tekintette magát. (Joggal, hiszen annak kereteiből és átszervezésével hozták létre az új orgánusot.) A szerkesztőbizottság élén Dr. Szemerjay-Kovács Dénes miniszteri tanácsos állt, a tagok pedig vitéz Benedek Géza¹⁶⁷, Hajós László¹⁶⁸, Dr. Krisztinkovich Antal¹⁶⁹, Nagy Valér¹⁷⁰, Ribiczey Gyula¹⁷¹ és Dr. Szathmáry Róbert¹⁷². Megjelenik minden hó 1-jén és 15-én, előfizetési ára egy évre 20 pengő. Beköszöntője pedig a következőkben határozza meg a lap küldetését:

„Ez a lap, melyet most szárnyra bocsátunk, régóta érzett hiányt hivatott pótolni. A magyar rendőrség tisztviselői karának és derék őrszemélyzetének körében mind fokozatosabban tört utat az a lelki és szellemi vágy, hogy hiteltérdemlő forrásból értesüljön a hivatása körébe vágó eseményekről, a testület egyetemét vagy egyes tagjait érdeklő hírekről, a rendőrhivatal legújabb elméleti és gyakorlati problémáiról, csak úgy, mint azokról a célkitűzésekről, melyeket szem előtt tartani és követni kell, ha hivatása színvonalát emelni és fejleszteni akarja.” (I. (IX.) évf. 1. (19.) szám, 1934. október 15.)

„[...] másrészt annak a fájdalmas hiánynak felismeréséből, hogy amíg a rendőrségnél sokkal kisebb fajsúlyú és létszámú közületek is rendelkeznek saját sajtóval, amíg minden nyugati kultúrállam rendőrségének meg van a maga kitünően vezetett és magas színvonalú szaklapja, éppúgy mint a magyar rendőrség testvérszervezetének: a m.kir. csendőrségnek is, - csupán a magyar rendőri testületnek kell ennek a fontos szellemi és erkölcsi támasztéknak hiányát éreznie.” (uo.)

2. szám, 4. o., 1929. január 15.

¹⁶⁵ A IV. évfolyam 20. számában (1929. október 15.) több cikk is köszönti a hazánkban vendégeskedő német rendőröket: Willkommen!, Abriss der Organisation der k. ung. Statspolizei, Geschichte des Detektivkorps, Der Mann mit den gläsernen Füßen, stb.

¹⁶⁶ 151406. számú iratanyag, VI. kútfő 13. tétel, 350-362. o., 1944.

¹⁶⁷ M. kir. rendőrfelügyelő

¹⁶⁸ M. kir. rendőrfelügyelő

¹⁶⁹ M. kir. rendőrtanácsos

¹⁷⁰ M. kir. rendőrtanácsos

¹⁷¹ M. kir. rendőrtanácsos

¹⁷² . kir. detektívfelügyelő

A lap szerkesztői mellett érvelnek, hogy szükség van a sajtó irányító, felvilágosító munkájára, hogy az állomány szellemi és erkölcsi látókörét tágítsa. Épp ezért módot kívánnak adni, hogy a szervezet egészét, a rendőri közegek mindegyikét érintő feladatok megoldási lehetőségei körül vita bontakozzék, s a vélemények a szakmai nyilvánosság színe előtt megütközzenek. *„Visszhangja, serkentője és továbbápolója akar lenni annak a magasabb erkölcsi szellemnek és megrendíthetetlen nemzeti érzésnek, mely a magyar rendőrség egyetemét és minden egyes tagját áthatja.”* (uo.) Hálával adóznak a lapelődőknek: „A Rend”-nek, „A Rendőr”-nek és a „Magyar Detektív”-nek.

Hogy a párbeszéd, vita, részvétel szellemének fontosságát aláhúzzák, közlik, milyen elvárások fogalmazódtak meg a lappal szemben. A rendőri vezetők „Milyen legyen a magyar rendőri szaklap?” kérdésre adott válaszaiból szemezgetnek, amellyel mintegy hitet tesznek az azokban foglaltak teljesítése mellett.

„Szeretném, ha elevenségével, közvetlenségével, tanulságos voltával és szórakoztató tartalmával örömmel várt vendége lenne minden rendőrcsaládnak.” (Török János, rendőrfőparancsnok) (uo.)

Állandó rovatai a Krónika, Kérdések-Feleletek, A szerkesztő póstája, Kitüntetés, dicséret, Sajtószemle, Áthelyezések, sőt, külön sportoldala is van. Később az Ismerjük meg hazánkat rovat szállít honismereti adalékokat, Az őrszem rovat pedig a nemzetközi szakmai kitekintés feladatát tölti be. Időről időre valamely külföldi rendőrség szervezetét mutatja be (német, francia, angol, kanadai stb.) A Magyarok magyar nevei rovat folytatólagosan közli az őrszemélyzet tagjainak névváltozásait. Keresztrejtvény, illetve betű- és szórejtvények is színesítik a lapot, amelynek elmaradhatatlan üde színfoltjai a karikatúrák Lipovniczky Gábor rendőrfogalmazó keze munkája nyomán, és A mosolygó biztos úr rovat anekdotái.¹⁷³ A lap az időközben felmerülő új igények kiszolgálására is nagy súlyt helyezett, így került sor német nyelvlecke elindítására a lap hasábjain 1937 márciusában (IV. évf. 5. szám, 111. o.) Szilágyi Árpád vezetésével. A lap a napi aktualitásoktól kezdődően a szakmai elméleti (főként kriminalisztikai és büntetőjogi) ismereteken keresztül a humorig bezárólag tárgyalta a rendészet körébe eső kérdéseket, tíz évvel az indulást követően mégis az elégedetlenség hangjai csapódnak le a belügyminisztérium aktáiban.

¹⁷³ A lap indulásakor pályázatot hirdetett adomák, anekdoták írására a rendőri életből vett mulatságos esetek megőrzése céljából, majd ezeket folytatólagosan közölte.

„A rendőrség szaklapja a „Magyar Rendőr” abból a célból létesített, hogy a testület tagjainak lelkében a keresztény nemzeti szellemet, valamint a bajtársi érzést ápolja, fejlessze és a szellemi színvonalat szakismeretekkel gyarapítsa.” (uo.)

Griezmann Gyula nyugalmazott magyar királyi rendőrfőtanácsos e bevezető sorokkal fordul az államtitkárhoz, hogy csendőrségi mintára készüljön alapszabály a Magyar Rendőr számára, s kerüljön szilárd elvi alapokra a lap működése, hogy szakmai feladatát (melyet korábban nem sikerült) maradéktalanul elláthassa.

A lap eddig ezt a hivatását nem tudta teljes mértékben szolgálni. Szellemisége a magyar rendőr lelkétől idegen, tartalma vérszegény, nem érdekli az előfizetők túlnyomó részét; a szerkesztőség és olvasótábor között szükséges kapcsolat teljes mértékben hiányzik. „Minden benne van a lapban” – mondják – „ami a rendőröket nem érdekli és semmi sincs benne ami érdekelné. [...]” (uo. 351. o.)

Fentiek okait abban látja, hogy a lap erős pénzügyi korlátok közé van szorítva, s írói mind hivatásbeli, mind szakmai hiányosságokat mutatnak. A lap a Detektív Nyugdíjpótló Egyesület tulajdona ekkor (főszerkesztője Vécsey Leó), s előfizetése minden rendőr számára kötelező. Probléma ugyanakkor a főtanácsos szerint, hogy a lap bevételei nem az eszmei célokra fordíttatnak, hanem az egyesület céljaira lesznek elkölve. *„Az sem helyeselhető, hogy a lapot zsidó nyomda állítja elő.”* (uo. 351) Bródyék nyomdavállalatát túl drágának tartja, amelynél a keresztény nyomdák olcsóbban dolgoznak. Végezetül kifogással él a hirdetésekkel, s a szerkesztéssel szemben:

„És nem kellene a zsidó élelmesség megnyilatkozását példázó azt a jelenséget tűrni, hogy a lap legkomolyabb szövegét üzleti reklámok tarkítsák.

Ami pedig a szerkesztést illeti nem kívánatos állapot az, hogy a lap felelős szerkesztője felett egy szerkesztőbizottság van, amely nem felelős, hanem cenzor. Ez a kétlakiság megöl minden életet és megakadályoz minden fejlődést; következetesen és mereven elzárkózik minden olyan írás közlésétől, amely legcsekélyebb mértékben is a haladás gondolatát szolgálná.” (uo. 351. o.)

Griezmann folyamodványához csatolja a csendőrségi mintára létrehozott Alapszabály tervezetet, s ahhoz mellékeli a Csendőrségi Lapok főszerkesztőjének (Beöthy Kálmán őrnagy) hozzá írott levelét a szerkesztőségi működés jó/helyes gyakorlatáról. Ebből megtudjuk, hogy a csendőrség a legénységi anyagok közzétételét preferálja a tisztek anyagaival szemben, hiszen az erősen széttagolt állomány, tisztekkel ritkán érintkezik, s az összekötő kapocs a lap (nem a tisztek). Az egyszerű ember számára saját felelősségét bemutató esetekkel igyekeznek serkenteni és nevelni az állomány tagjait, hogy a rájuk ruházott feladat büszkeséggel tölti el

őket. Kiemeli annak fontosságát is, hogy a legénység és a tisztek számára a lap előfizetési díja nagyobb különbséget mutasson, mint tíz fillér (estükben 80-120).

„A másik fontos körülmény az, hogy én szerkesztek és tiszt a segédszerkesztőm. Más nem szól bele. Annyira vagyok csak kötelezve, hogy az érvényes utasítások és rendelkezések bírálatát tartalmazó cikket be kell mutassam előzetesen. Egyébként teljesen szabad vagyok amennyire azt az alapszabályaink keretében tehetem. Tenni pedig lehetséges.” (uo. 354. o. /b)

A csendőrségi lapok tanulságait levonva a következőket tartalmazta az alapszabály (tervezet):

„1. §. Általános határozmányok

1./ A „Magyar Rendőr” a m. kir. rendőrség szaklapja. Feladata főleg szakközlemények, de szórakoztató olvasmányok közlésével is a rendőrség tagjainak, különösen azonban a rendőrlegénységnek szakképzését elősegíteni és általános ismeretkörét bővíteni. Terjeszteni kell a hazafias és öntudatos rendőri gondolkodást, a férfias és a rendőrségi erények tiszteletét, ápolni kell az összetartozás érzetében megnyilvánuló testületi szellemet és a testület jóhírnevének fenntartására irányuló törekvést.” (uo. 352. o.)

„2./ A lap tulajdonosa a m. kir. rendőrség mint erkölcsi testület, amelyet a lap ügyeinek intézésében a „Magyar Rendőr” felügyelőbizottsága képvisel.” (uo. 352. o.)

Szót érdemel a lap kizárólagosságára vonatkozó kitétel is az alapszabályban, amely a következőt mondja:

„A „Magyar Rendőr” szaklapon kívül más, magánegyének által szerkesztett és kiadott rendőrségi szaklapot rendőrségi intézmények, vagy a rendőrség tagjai számára megrendelni nem szabad.” (uo. 352. o.)

A 2. §., mely a szerkesztőségre vonatkozó szabályokat rögzíti, egyértelművé teszi, hogy a lap felelős szerkesztője csak *„tényleges állomány hivatásos rendőr törzs- vagy főtiszt”* lehet, aki Budapesten állomásozik, önként vállalja, s alkalmas a posztra. A felügyelőbizottság választja őt ki, majd a belügyminiszter nevezi ki. A lap segédszerkesztője ugyancsak a hivatásos tisztek közül kerülhet ki, s előbbiek szerint töltheti be tisztét. A felügyelő bizottság és a főszerkesztő javaslatára egyes rovatoknak állandó munkatárs személyében lehet vezetője, s a lap terhére küldöncöt kell tartani.

„4.§ Szerkesztés. 14./ A „Magyar Rendőr” a szerkesztő szellemi irányítása alatt áll, akinek utasításaihoz és felfogásához a szerkesztőség tagjai és állandó munkatársai alkalmazkodni kötelesek.” A lap szerkesztésében résztvevők szabadidejükben és szolgálati teendőik sérelme nélkül látják el teendőiket a lapnál. A lapnak minden hó 1-jén és 15-én kell megjelenie. A

szerkesztő feladata, hogy a belföldi és külföldi (rendőrségi, közbiztonsági, katonai) szaklapokkal kapcsolatot, s lehetőség szerint kölcsönös információcserét tartson fenn. E kapcsolatokról a felügyelőbizottságnak beszámolni köteles. (21-22.) A 18. §. leszögezi, hogy közlésre anyagot a testületen kívüli szerzőtől is lehet fogadni, de a testület munkatársainak írásai elsőbbséget élveznek a leközlésben.

„Névtelen levelekre, továbbá olyanokra, amelyek a szolgálati ügyeket vagy előjárók intézkedéseit meg nem engedhető módon feszegetik, vagy amelyek a rendőrségnél általában uralkodó szellemmel és felfogással ellenkeznek, nem szabad válaszolni.” (uo. 354. o. /b)

A beérkező megkeresésekre és kérdésekre adott válaszokért a szerkesztő felel. Ma is élő gyakorlatot érünk tetten a szerkesztő azon jogosultságában, hogy évente két alkalommal pályázatot hirdethet valamilyen a rendőrséget érintő témában. (uo. 355. o.)

A hivatásos állomány előfizetési kötelezettségét a 33. pont rögzíti:

„A „Magyar Rendőr”-re kötelesek egyénenként előfizetni a m. kir. rendőrség összes tényleges hivatásos tagjai /: tisztek, tisztviselők, őrszemélyzet:/. Az előfizetési díjat /: tisztektől, tisztviselőktől l. P. őrszemélyzettől 0.60 Pengő:/ a havi fizetést kifizető hivatalok havonként levonják és a folyó számlát kezelő pénzügyi intézetnek egy összegben beküldik.”

Magánelőfizetők előfizetési kérelméről – amely legkevesebb fél évre szólhat – a főszerkesztő dönt, s a felügyelő bizottság szabja meg az előfizetés díját.

A 8. cím (Hirdetések) 45. pont igazít el a fizetett hirdetések kérdésében, amely kimondja: „A lapban kereskedelmi hirdetéseket lehet közölni.” Természetesen csak megbízható – elsősorban korábban hivatásos állományú rendőr által működtetett – hirdető irodával lehet szerződni. (uo. 357. o. /b)

Végezetül a rendőrségi zsebkönyv („A m. kir. rendőrség zsebkönyve”) kiadása kerül a lap kötelezettségeinek sorába, amelyet a „Magyar Rendőr” szerkesztőségének feladata évről-évre megszerkeszteni (s csak a megrendelői kör részére értékesíteni). A Magyar Rendőr számára készült alapszabályokból annyit szűrhetünk le, hogy a zsebkönyv egy évente kötelezően megjelenő kiadvány, amely szerzői számára – bruttó bevételei terhére 10%-ig – tiszteletdíjat fizet. A felügyelőbizottság, illetve a szerkesztő által megállapított tiszteletdíj összege tárgyában pedig felszólalásnak nincs helye. (358. o. /b) A kiadvány számára a szükséges adatokat a kapitányságok kötelesek adott határidőre megküldeni, hogy a könyv minden év január 15-re megjelenhessen. Csak megrendelők számára elérhető a zsebkönyv, ha ezen igényüket a megelőző év október 20-ig jelzik. A kiadvány ára a december havi fizetésekből

kerül központilag levonásra, s a zsebkönyv pénzügyi vezetői vezetéki számlájára befizetésre. A zsebkönyv kiadásából származó esetleges hasznót a Magyar Rendőr javára kell fordítani, mint ahogyan az esetleges deficitet is a lap viseli.

„*A rendőrségi zsebkönyvre a rendőrségen kívül előfizetőket gyűjteni nem szabad.*” (uo. 359. o.)

A lap köteles előfizetője minden tiszt és az őrszemélyzet minden tagja (kivéve a próbarendőröket), tudjuk meg a 8053/1944. fk. eln. beadványból, melyet Petrányi György főkapitány címzett a belügyminiszterhez. Ebben azzal a kéréssel fordult a nagyméltósághoz, hogy a rendőrlegénység mentesüljön „minden lehetséges anyagi megterheléstől”, így a Magyar Rendőr című lapra történő előfizetés kötelezettsége alól. A teljes állományra vonatkozó személyenkénti kötelező előfizetés eltörlését, s helyette a lapok parancsnokságok és őrszobák számára hivatalból történő megrendelését kéri.¹⁷⁴ A beadványra a következő válasz érkezett szeptember 9-én:

„*Méltóságos Főkapitány Úr!*

Előterjesztésére értesítem, hogy bár kívánatos lenne, hogy a Magyar Rendőr c. szaklapot a rendőrlegénység kivétel nélkül díjtalanul kapná meg, ennek végrehajtása a mai viszonyok mellett mégsem lehetséges. A lap köteles előfizetői közül 12000-13000 a rendőrlegénységi előfizetők száma. A havi 70 fillér előfizetési díjat alapul véve, amelynek ellenében két számot kap minden előfizető, havonta 8400-9100 pengő bevételtől esnék el a lap, s ennyi bevételehiány előállása az igen megdrágult nyomási és papírárak mellett a lap megszüntetésével lenne egyértelmű.”

„*Főkapitány úr aziránt is tett előterjesztést, hogy az egyes parancsnokságok, őrszobák, alakulatok legalább 2-2, illetve a 40 főnél nagyobb létszámú őrszobák és alakulatok 3-3 példánnyal hivatalból, tehát díjtalanul láttassanak el.*¹⁷⁵ *Értesítem Főkapitány urat, hogy ezt a kérdést a lap fenntartójával megtárgyalatom és annak eredményéről Főkapitány urat tájékoztatni fogom.*”¹⁷⁶

¹⁷⁴ 1944. augusztus 10.

¹⁷⁵ Mindez 800-900 ingyenesen hozzáférhető lappéldányt jelentene.

¹⁷⁶ MOL K-150, VI. kútfő, 13. tétel, (1944) 350.o a/b A Magyar Rendőr előfizetési árának megállapítása

V.1.13 A rendőrkutya

A magyar sajtó 1935-ös évkönyve szerint ekkor (1934) élte első évfolyamát a Dr. Sziklay János és Szász Menyhért nevével fémjelzett *A rendőrkutya* című lap¹⁷⁷, amely az Országos Magyar Rendőrkutya Egyesület (OMRE) hivatalos lapja volt, s évente tíz alkalommal jelentkezett. Felelős szerkesztője és kiadója dr. Kotoff Olivér volt. (Nyomatott Faragó Imre nyomdájában Kíspeszt, Üllői út. 85. szám alatt, a szerkesztő és kiadóhivatal pedig a József tér 1. szám alatt székelte.) Az első számot február 7-én jelentette meg az egyesület, s a tagok a tagsági díj fejében kapták. Az egyesületen kívüliek számára az előfizetés ára egy évre 3 pengő volt, de megvásárolhatóak voltak az egyes lapszámok is darabonként 40 fillérért.

Felhívás és hirdetés is van a lapban, előbbi az egyesületi kutyák nyakban hordható érmének átvételéről tájékoztat, utóbbi a rendőrkutya vizsga- és versenyszabályzat megvásárlására hív fel (ára 1 pengő). A laphoz csekkszámra és előfizetési felhívás (külön szórólapon) van mellékelve az előfizetni szándékozók számára. Ebben mint hiánypótló szaklapot hirdeti magát *A rendőrkutya*, s állítja, „*minden ezen a téren felmerülő szakkérdést részletesen tárgyalunk és ismertetünk.*”

„Egy új és a nagyközönség előtt talán feltűnő című sajtóterméket bocsájtunk útjára, mely sajtóorgánumnak az a célja, hogy a nagyközönség körében eddig nem, vagy csak kevésbé ismert dolgokat világítson meg. A Rendőrkutya, amely egyesületünk hivatalos lapjának címét viseli, a nagyközönség előtt úgy ismeretes, mint egy csodálatos lény, mely minden bűntényben bámulsztató tehetséggel kinyomozza a tetteket.

*Az ilyen beállításon a szakember csak mosolyog, azonban nekünk egyesületnek nem szabad megelégednünk egy mosolygással, nekünk meg kell világítanunk ezt a kérdést, hogy mi is valójában a rendőrkutya. Hogyan lesz a rendőri szolgálatra alkalmas rendőrkutya-fajta ebből, megfelelő kiképzés után rendőrkutya. Ezt a célt szolgálja a most megjelent „A Rendőrkutya”.*¹⁷⁸

A lap mindössze 16 oldal terjedelmű, kis formátumú, de oldalszámozással ekkor még nem találkozunk benne. A rendőrkutya kiképzésével kapcsolatos szerkesztőségi (név nélküli) írások és szakértői cikkek is megjelennek. Állatorvosok írnak a kutyákat érintő betegségekről, ápolásról, általános gondozási kérdésekről, rendre közlésre kerülnek a versenyszabályok és versenykiírások, de az ebtartáshoz kapcsolódó egyéb kötelezettségek és tudnivalók is helyet

¹⁷⁷ Írásmódja nem egységes, előfordul: *A Rendőrkutya*, *A rendőrkutya*, s a *Rendőrkutya* formában is.

¹⁷⁸ I. évf. 1. szám, Dr. Kubinyi Géza m. kir. rendőrtanácsos, az O.M.R.E. ügyvezető elnöke.

kapnak, mint az ebadóra vonatkozó szabályok. Állandó rovat a *Kinológiai figyelő*. Fokozatosan fejlődik a lap, s kerül fotó a kiadvány borítójára, majd rajzok a belső oldalakra, és a III. évfolyamban már olykor a szakértői cikkek is fényképpel illusztráltak. Már az első lapban hirdetőket toboroz a lap:

„Ha kutyát venni vagy eladni akar, hirdessen „A Rendőrkutya” c. lapban!

Az első évet összegezván Kubinyi a következőkre jut:

„A kis lap terjedelme nem volt kicsi, értem ez alatt tartalmát, mert első betűjétől az utolsóig a kutyasport kedvelőket, a kutyatartókat, a kutyájukat magasabb kiképzésben részesíteni kívánókat minden tekintetben kielégítette.”¹⁷⁹

A II. évfolyam 2. számától kezdődően a megjelölés változik, innentől kezdve már az Országos Magyar Rendőrkutya Egyesület és a Magyar Dobermannosok és Magyarfajta Kutyákat Tenyésztők Egyesülete hivatalos lapja. A II. évfolyam 8-9. szám után ugrik a gyűjtemény, következik az 1936. január-február hóban az első szám, majd márciusban a III. évfolyam 2. szám, megváltozott fejléccel. Változást sejtet a szerkesztői munkában Anghi Csaba Geyza nevének megjelenése a fejlécben mint főmunkatárs.

A lapban verses feladvány is megjelenik, ki kell találnia az olvasóknak, mely fajról szólnak a rigmusok, pl.:

„Világdivat. Áramvonalú.

Kapós modell, akár egy Patou.

A vére is inkább vonal, mint vér...

On dit: az oroszlanoktól sem fél.” (uo. 31. o.)

Szerkesztői üzenetek címszó alatt általában egyesületi eseményekről vagy kiképző tanfolyamról kaphat információt a lapolvasó: a telep megközelítéséről, képzések idejéről, nyitvatartásáról stb. Kezdetből vannak ezenfelül apróhirdetések a lapban: kölykök kaphatók és fedeztetés témákban. Egy háromsoros hirdetés ára 80 fillér.

A Bűnügyi Körözések lapja, amelynek kizárólagos célközönsége az igazságügyi hatóságok, ekkor már a XIV. évfolyamánál jár.¹⁸⁰ A Belügyi Közlöny ekkor már 43. éve kerül

¹⁷⁹ Bp., II. évf. 1. szám, 1. o., 1935. január 19.

¹⁸⁰ MOL K-150 3732. csomó VI. kútfő, 7. tétel, 101. o. szerint 1922. július 19-én jelent meg először, hogy a noymozóleveleket, személykörözéseket és az ország területéről való kitiltásokat közzé tegye. A honvédelmi miniszter egyetértésével (a 129.648/1923. honvédelmi miniszteri rendelet értelmében) e lapban jelennek meg a

kiadásra a belügyminisztérium által. Jegyezzük meg, a Csendőrségi Lapok 29., a Csendőrségi Közlöny XXV. évfolyama kerül ki a nyomdákból immár, havonta két, illetve havi egyszeri megjelenéssel. (S van külön Honvédségi Közlöny, sőt, Tűzrendészeti Közlöny is.)¹⁸¹ A korábban említett Rendőrségi Zsebkönyv katalógus adatai is eléggé kalandos életutat sejtetnek: a kiadvány I. évfolyama 1921-ben indult, a XXVI. évfolyam 1948-ban, majd a XXVII. évfolyam 1991-ben.¹⁸² Kiadását a Magyar Kir. Állami Rendőrség Őrségi Személyzetének Tanosztályparancsnokságától 1928-ban a Pallas, 1947-ben a Szikra, 1991-ben a KFTK, 1993-ban pedig az Útmutató Kft. vette át.

V.2 A rendőrségi sajtó – a nemzetközi hírközlés (és együttműködés) eszközei

V.2.1 A Nemzetközi Bűnügyi Rendőri Bizottság és a rendőri hírközlés

Ne feledkezzünk meg ugyanakkor arról, hogy Európában igen intenzív kriminológiai szakmai párbeszéd folyt kongresszusok, kerekasztalok, ankétok és egyéb nemzetközi szakmai fórumok útján. Ezen rendezvények beszámolóí, s a megtartott előadások – ugyancsak levéltárban őrzött – szövegei arról tanúskodnak, hogy már ekkor igény mutatkozott a nemzetközi szakmai párbeszéd számára teret és összefogást biztosító (rendőri) szaklap megindítására. Az egyik ilyen kezdeményezés az „Internationalen Öffentlichen Sicherheit” megindítása volt (1923-as kezdeményezésre) 1925-ben. A lap működésének első tapasztalatait Dr. Oskar Dreßler beszámolóiból ismerhetjük meg, melyeket 1927-ben¹⁸³ és 1928-ban¹⁸⁴ tartott Bernben (1928. szeptember 10-12. V. ordentlichen Tagung in Bern).¹⁸⁵ Illetőleg az ugyancsak az ő tollából született „Die Internationale Kriminalpolizeiliche

katonai hatóságok körözei is.

¹⁸¹ A magyar sajtó évkönyve, 1935, Hungária Lloyd Lapkiadó vállalat Rt., Budapest.

¹⁸² A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár katalógusának adatai szerint. Többször címváltozáson esett át: Budapest és környékének közrendészeti és közigazgatási rendőri útmutatója és címtára, Budapesti útmutató és címtár: rendőrségi zsebkönyv. Előbbi mint könyv, utóbbi mint folyóirat szerepel a nyilvántartásokban. Budapesti útmutató és címtár: rendőrségi zsebkönyv címen találunk ezen felül folyóíratként megjelölt kiadványt 1902-es dátummal, a Stephaneum kiadásában.

¹⁸³ Geschäftsbericht der Schriftleitung der „Internationalen Öffentlichen Sicherheit” 6. bis 8 Juli. 1927.

¹⁸⁴ Geschäftsbericht der Schriftleitung der „Internationalen Öffentlichen Sicherheit” 10. bis 12. Sept. 1928.

¹⁸⁵ 3757. csomó VI. kútfő 13. tétel, 1928. év anyagai, amelyek közt ott találjuk az 1923-as bécsi rendőrkongresszus referátumait is és a teljes programot.

Kommission und ihr Werk” című kötet ad számot a nemzetközi rendőri sajtó és hírközlés egy igen élénk korszakáról.

V.2.2 Az Internationale Öffentliche Sicherheit

Az 1923-as bécsi rendőrkongresszuson elhatározás született, hogy a megjelent nemzetek összefogásával nemzetközi szervezeti keretet adnak a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemnek. Ekkor született meg a mai INTERPOL elődje, az Internationale Kriminalpolizeiliche Kommission (Nemzetközi Bűnügyi Rendőri Bizottság), amely 1946-ig állt fenn. (Ekkor újjászerveződött és új néven – már mint INTERPOL – folytatta működését a nemzetközi bűnügyi összefogásban.) Magyarország 1952-ig tagja volt a szervezetnek, majd 1981-től újra az lett.

Számunkra különösen az a kezdeményezés fontos, amely elvezetett a nemzetközi szervezet tagországai közös lapjának megjelenéséig. Az első találkozó (1923, Bécs) IV. határozata értelmében a tagországok rendőrhatalásai saját közlönyt adnak ki, hogy felgyorsítsák az információcserét és hatékonyabbá tegyék a bűnüldözést, hozzáférhetővé a körözési adatokat nemzetközi bűnelkövetők és bűncselekmények vonatkozásában. A lap alapvető tartalmát a következőkben jelölték meg:

- a Nemzetközi Bűnügyi Rendőri Bizottság nyilvános közleményei
 - esszék, tanulmányok és cikkek, melyek nemzetközi érdeklődésre tarthatnak számot
 - körözőlevelek (Steckbriefe) nemzetközi bűnelkövetőkre vonatkozóan
 - kriminológiai hírek, jelentések és nemzetközi bizonyítékok anyagainak értelmezései.
- (Dreßler, 1942, 35)

Eredetileg az alapítók arra gondoltak, hogy a bizottság üléseinek jegyzőkönyveit tartalmazó kiadvány, az „Öffentliche Sicherheit” mellékleteként jelentetik meg nemzetközi híreiket, körözéseiket, végül azonban önálló lapként adták ki „Internationale Öffentliche Sicherheit” címen (némi, részben technikai jellegű akadály miatt) 1925. január 15-én.

A lap indításának célja az volt, hogy értékes publicisztikai segédeszközt adjanak egyrészt a szakmai munka fejlődéséhez az „Internationale Kriminalpolizeiliche Kommission” (a Nemzetközi Bűnügyi Rendőri Bizottság) számára, másrészt a nemzeti hatóságoknak a nemzetközi bűnözéssel szembeni küzdelemben. A lap a különböző országok képviselőinek akart lehetőséget adni, hogy tapasztalataikat megosszák egymással. Az 1927-es év szerzői között belga, bolgár, finn, norvég, porosz, szerb, horvát, szlovén és magyar rendőröket is

találunk. 44 tanulmány, 30 egyéb típusú közlemény és kérelem kapott helyet az említett év kiadványaiban.¹⁸⁶ A lapot eredetileg – mint neve is mutatja – német nyelven írták, de igény mutatkozott a francia és angol nyelvű megjelentetésre is, már az első évben. A lap költségigénye a fordítások révén igencsak megnőtt. Szükséges volt azonban a különböző nyelveken történő megjelentetésre, hiszen a lap előfizetői köre igen széles volt: ott találjuk az előfizetői névsorban nemcsak Törökországot, Dél-Afrikát, de Japánt, Jávát, és Indiát is.¹⁸⁷ A lap ilyen körülmények között sosem volt/lehetett olcsó, 50-55 svájci franknak megfelelő összeg (más nemzeti valutában is fizethető), amely egyes országok rendőrhatalásai számára nem kis megterhelést jelentett.

A lap indulásakor négy nyelven, németül, angolul, franciául és olaszul jelent meg „Internationale Öffentliche Sicherheit”, „International Public Safety”, „Sûreté Publique Internationale” és „Sicurezza Publica Internazionale” címen. (Dreßler, 1942, 35) Az általános szerkesztői feladatokat a Bizottság főtitkára látta el, aki mellett a bizottság tagjaiból álló szerkesztőség működött, amelynek feladatát az 1926-os találkozó IV. határozata rögzítette. Takarékosági szempontokat is mérlegelve a lap 21 cm × 29,7 cm-es formátumban jelent meg (erről az ötödik találkozó X. határozata döntött). A körözések és figyelmeztetések iránti igény fokozódása azt eredményezte, hogy a lap kizárólag körözüvények gyűjteményeként is megjelenhetett, ha egy-egy időszakban nem álltak rendelkezésre egyéb szerkesztőségi tartalmak (elemzések, tanulmányok).

A lap 1932-től új témákkal bővült: elfogatóparancsok, sikeres letartóztatások és elfogások, eltűntek körözése és holttestek azonosítása, lopott tárgyak ismertetőjegyeinek leírása. A következőkben aztán további olyan témák is bekerültek a lapba, mint a nemzetközi elkövetők azonosítása és a pénzhamisítás. A hatodik találkozáson pedig, már a lapban megjelenő körözések tartalmának egységesítése került napirendre. Ugyanezen találkozó XII. határozata elrendelte, hogy a jogtalanul eltulajdonított értéktárgyak leírásai külön mellékletben jelenjenek meg, amely melléklethez a lap előfizetői díjmentesen juthattak hozzá. (uo. 40)

¹⁸⁶ MOL K-150, 3757. csomó VI. kútfő 13. tétel, 61/b, Dreßler, Oskar (1928): Geschäftsbericht der Schriftleitung der „Internationalen Öffentlicher Sicherheit” erstattet aus Anlaß der V. ordentlichen Tagung in Bern (1928.09.10-12.)

¹⁸⁷ MOL K-150, 3757. csomó VI. kútfő 13. tétel, 172/a

A lap takarékosági okokból egy ideig csak német és francia nyelven jelent meg (második találkozó IV. határozat), de a hetedik találkozón visszaállították a lap olasz nyelven való megjelenítését. Innentől kezdve a lap hivatalos megjelenési nyelvei a német, a francia és az olasz. Jelentős változást hozott 1937 ősze, amikor a lap megjelenítésének feladatát a Bizottság saját kezelésébe vonta, amikortól már nem támaszkodott magánkiadó részvételére. Saját kiadású lapként az újság új életszakaszba lépett. A lap neve is megváltozott, és kiadása ismét négy nyelven történt: Internationale Kriminalpolizei, International Criminal Police, Police Criminelle Internationale, Polizia Criminale Internazionale. Az első új lapszám 1938. június 30-án jelent meg. (Dreßler, 1942, 41)

V.2.3 A nemzetközi rendőrségi rádió (Internationaler Polizeifunk)

Ugyancsak a nemzetközi bűnözés elleni harc (nemzetközi) eszközeként szánták a Bűnügyi Rendőri Bizottság tagjai a Nemzetközi Rendőrrádiót is (Internationaler Polizeifunk). A második világháború kitörésének évében (1939) rádióösszeköttetés kapcsolta össze Amszterdamot, Berlint, Brüsszelt, Budapestet, Bukarestet, Párizst, Pozsonyt, Varsót és Zürichet. (Ezen állomások közül Amszterdam és Brüsszel csak vevőtornyokkal volt felszerelve.) A rádióhálózat két részből tevődött össze: egy központi műsorszóró állomásból (Internationale Polizei-Zentralfunkstelle) és egy összekötő hálózathoz (Verbindungsfunknetz) állt, amely utóbbi adó és vevő állomások sora volt az egyes tagországokban. (Dreßler, 1942, 42)

A cél nem lehetett más mint az IKPK¹⁸⁸-országok között a hírek gyors továbbítása a bűnüldöző munka sikeressége érdekében. E célból naponta háromszor küldtek jelentéseket előre meghatározott időpontokban. A rádió működésének legfőbb hozadéka az igen költséges táviratok kiváltása volt, s az időnyereség, amelyet azzal spóroltak meg, hogy nem kellett mérlegelni, mely információkat kik kapjanak meg. Egyszerűbbnek mutatkozott a jelentősebb bűnesetokről minden tagország bűnüldöző hatóságát egyaránt értesíteni. A rádióforgalmazásnak 3 különböző típusa volt: a központi rendőrállomás forgalmazása; valamely tagországok központi állomásainak egymásközi forgalmazása (Budapest-Zürich, Bukarest-Berlin); valamely tagország központi állomásának forgalmazása a nemzetközi központtal, illetőleg a nemzetközi központi állomás forgalmazása minden tagország irányába.

¹⁸⁸ Internationale Kriminalpolizeiliche Kommission (IKPK)

A rádiótechnikai bizottság időről-időre tanácskozássra ült össze a feladatok megvitatására, 1929-ben Bécsben, 1930-ban Budapesten (június 27-28.), 1931-ben Párizsban, 1935-ben Berlinben. A nemzetközi tárgyalások eredményeként 1942-ben csatlakozott a hálózathoz Bulgária, Olaszország és Szlovákia is.

Minderről kicsit részletesebb képet adnak az Országos Levéltár anyagai az 1928-as évből, ekkor történt ugyanis kezdeményezés a magyar rendőrség rádiószolgálatlalt történő ellátására, méghozzá árajánlati felszólítás útján a belügyminiszter részéről. A pályázati kiírás egy budapesti székhelyű telefon- és távíró szolgálatra egyaránt alkalmas állomás – a lágymányosi rendőrtelen (Fehérvári út) történő – felállítására kér ajánlatot. A pályázatoknak pontos helyigényt, méretezést és elrendezést kellett tartalmaznia. A minisztérium feltétele volt a „*Sugárzási teljesítmény: antenna energia és sugárzási határfok megadása oly adatok mellett, hogy a vétel az ország legtávolabbi pontján is minden év- és időszakban üzembiztos legyen [...]*”¹⁸⁹

Végül a 116.122/1928. iktatószámú iratban közli a belügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel meghozott döntését és indokait a versenytárgyalást illetően. Figyelemmel a rádiótechnika jövőbeli fejlődésének várható irányára a rövid hullámú rendszer kiépítése mellett döntöttek. A kivitelezést a Telefunken G.m.b.H. (Berlin) nyerte műszakilag legjobb és legolcsóbb ajánlatával. A döntés indoka: a magyar posta rádió berendezései is Telefunken gyártásúak, s kiválóan üzemelnek, az ország közbiztonsága pedig a legkiforrottabb rendszert követeli meg. A vevőállomások tervezett száma Budapesten és környékén 150, vidéken 80 volt. Elvárás volt a fejhallgatóval történő vétel, és hogy az adóberendezések a lehető legegyszerűbbek legyenek. A kiíró kikötötte, hogy az indítási idő nem haladhatja meg a húsz másodpercet.

A Telefunken ajánlatát ugyanakkor kétségkívül vonzóvá tette, hogy egyebek mellett kötelezte magát arra, hogy csak a Magyarországon megfelelő minőségben be nem szerezhető alkatrészeket hozza be külföldről, s amit lehet, saját tervei alapján magyar gyárakkal gyártat le. Az iratanyag tartalmazza a beérkező pályázatok bizottsági felbontásakor készített jegyzőkönyvet is, amelyből megtudható, hogy a vevőkészülékek szállítási határideje öt hónap,

¹⁸⁹ A belügyminiszter a rendőrségnek drótnélküli távíróval való felszerelésére engedélyezett elkölteni 325 000 pengőt (február: 90 000, március: 35 000, április: 35 000, május 35 000, augusztus 65 000, december 65 000). (11 1881. sz. 1928.)

s az ajánlattevőnek a pályázat benyújtásakor az ajánlat értékének 5%-át letétbe kellett helyeznie. A pályázat kiírásával a minisztérium ugyanakkor rendelési kötelezettséget nem vállalt. Kérte azonban, hogy az ajánlatban szereplő tételekhez képest több és kevesebb is rendelhető legyen a készülékekből. A dokumentáció listázza az ajánlat beküldésére felszólított társaságokat is, összesen 14 céget, melyek közül végül a Standars Villamossági rt., a Martin és Sigray rt., a Siemens Halske (Telefuken), a Telefongyár r.t., a Magyar Marconi rt., a Ericson magyar villamossági rt. és a Vatea rádiótechnikai és villamossági rt. nyújtott be pályázatot.

Két évvel később, 1930. február 22-én megtörtént a rádióállomások átadása, melyről az ünnepség vezérfonala és a kapcsolódó feljegyzés tanúskodik (Vezérfonál a m. kir. állami rendőrség rádióállomásainak átadása alkalmából rendezett ünnepséghez¹⁹⁰). A bevezetésből megtudjuk, hogy a beruházás indoka a rendőrségi és csendőrségi hírszolgálat elavultsága volt, mely a telefon és távíró igénybevételén alapult, s igen lassúvá és körülményessé tette a rendfenntartó, bűnüldöző munkát. Ekkor pedig Európa nyugati felében a hatóságok bevett eszköze volt a rádió, amely eleget tett a modern élet követelményeinek a rendőri szolgálatban. A rádió nagy előnye, hogy gyors, egyidejű, közvetlen és központi parancsadást tesz lehetővé, elvághatatlan (nem úgy, mint a távíró vezetékek), saját kezelésben tartható (karhatalmi védettség), ráadásul aránylag alacsony a beruházási és a fenntartási költsége – szölt az érvelés. (uo. 69. o./a)

A rádióhálózat tagozódása a következők szerint alakult: Budapesten 1 fő- és 1 tartalék adóállomás, valamint 120 vevőkészülék nyert elhelyezést, Szombathelyen, Debrecenben és Szegeden szintén 1-1 adóállomás létesült. Az ország egyéb területein további 93 vevőállomást szereltek fel. (uo. 69. o. /b) A rendszernek köszönhetően percek alatt kiadhatóvá váltak a nemzetközi körözések, amelyektől javuló bűnügyi statisztikákat, nagyobb biztonságot reméltek. Már ekkor tervbe vették az állomáshelyek további szaporítását, a csendőrség felszerelését, képtávíró bevezetését, az ujjnyomatok és fényképek továbbítását, valamint mozgó automobil állomások létesítését.

A rádióadások szempontjából talán kevésbé fontos, a szervezeti kommunikáció szempontjából azonban annál inkább, hogy milyen is volt az ünnepélyes átadás forgatókönyve. Elsőként a „Kegyelmes úr” köszöntötte a megjelenteket, ismertette a

¹⁹⁰ MOL K-150, 3733. csomó VI: kút fő 7. tétel, 1929-36.

rádiószolgálat megszervezésének fent ismertetett okait és körülményeit, majd vitéz Dr. Szentirmay Endre mutatta be a szolgálatot, kitérve a műszaki feltételekre. Vay Kázmér kérte fel a „Kegyelmes urat”, hogy rádión keresztül üdvözlje a hazai és nemzetközi szervezetet. Ezt ugyancsak Szentirmay konferálta fel magyar, német és francia nyelven. A belügyminiszter ezután köszönetet mondott, s az adóállomás megtekintésére invitálta a megjelenteket. Körözések kiadása történt, majd a 3 db vevőkészülék megtekintése, amely után a közönség elvonult. (1930. február 22., délelőtt 10 óra.)

A belügyminiszter beszéde a rendőrségi rádióállomások átadásakor:

„A m.kir. állami rendőrség rádióállomását a mai napon Budapesten megnyitottam és azt rendeltetésének átadtam.

Ez alkalommal szívélyes üdvözetemet küldöm Európa valamennyi rendőrhatalmának és a berlini központi adóállomás útján a Nemzetközi Bűnügyi Komissiónak, melynek lelkes munkássága kezdeményezte és megalkotta a nemzetközi rendőri rádió szolgálatot.

Büszke örömmel tölt el, hogy Magyarország is bekapcsolódott a mai nappal az európai rendőrségek egymással való gyors érintkezésének ebbe a korszakalkotó új formájába. Ezzel lehetővé vált, hogy Magyarország is eredményesen vegyen részt a rendőri szervezeteknek a nemzetek belső békéjét biztosító áldásos munkájában és ezáltal az emberiség békés fejlődésének előmozdításában.

A most fejlődő jövő generáció világszerte közszerepetben álló intézményének: a cserkésznek kedves jelszával üdvözlöm Európa valamennyi rendőrségét és a Nemzetközi Bűnügyi Komissiót: Jó munkát! Légy Résen!” (uo. 71. o.)

A téma legközelebb 1935-ben kap hangsúlyt, amikor Magyarország küldöttei beszámolnak a Berlinben (1935. november 12-14. között) megrendezett nemzetközi bűnügyi rendőri bizottság rádió szakbizottságának üléséről. Megtudjuk, hogy a gyűlésen Ausztria, Csehország, Franciaország, Hollandia, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Németország, Románia, Spanyolország, Svájc és Törökország küldöttei cseréltek tapasztalatot. Az üléseket a német belügyminisztérium, illetve a rendőrség műszaki iskolájának (Tempelhof) épületében tartották, s különféle szakmai programok keretében gyárak és cégek látogatására is sor került.

„A délutánokat fenntartották a rendőrfőnökség központi híradó hivatala, a potsdami vizirendőrség rádió műszaki berendezése, a rádió műszaki kísérleti állomás és a híradó iskola látogatására, valamint a rendőrségi mozgó és hordozható rádióállomásainak, iránymérő

(Poiler) berendezéseinek megtekintéseire s végül a szakmabeli cégek készülékeinek, felszereléseinek, ezek tartozékberendezéseinek s műszereinek bemutatására."¹⁹¹ (23. o.)

A gyűlés legfontosabb határozmányai képet adnak a nemzetközi rádió helyzetéről és formálódó terveiről. Javaslat született a nemzetközi rendőri rádió egyezményes jeleinek új jelekkel való kibővítésére, s azok gyakorlati kipróbálásáról megállapodás született. Spanyolország bejelentette, hogy 14 elkészült állomásával (a próbaadások lebonyolítását követően) bekapcsolódott a nemzetközi hálózatba. Varsó rövidhullámú adójának (3KW-ra történő) erősítéséről számolt be. Svájc jelezte, hogy a zürichi állomással bekapcsolódik a rendőri hálózatba. Hollandia (1933-ban megszakított) nemzetközi hírvételét ismét megkezdte. Németország itt jelentette be, hogy 20KW-ra építette át berlini központi „IPCQ” állomását. A korábbi hangerősségi jelentés havi megküldését Berlinnek a tagok elvetik, s megegyeznek, hogy Berlin esetenként maga fog érdeklődni az adatok iránt. (uo. 24. o.)

A berlini központi állomás adási periódusainak rendjét is megvitatták a felek, amelyben végül nem jutottak megegyezésre, ezért az eseti adás/vétel meghosszabbítások mellett döntöttek. Magyarország korlátozott kapacitásai miatt a vitában a folyamatos vétel ellen érvelt. Az államok vezető állomásainak korábban egymást zavaró közlései miatt nemzetközi rádióterv kidolgozásában állapodtak meg a felek. Tervbe vették, hogy Berlin-Wien-Páris-Budapest között Siemen-féle rádió betűtávíró kísérleteket végeznek. Nem sokkal ezt követően indultak meg a Berlin-Páris közti képtávíró kísérletek. Arra jutottak, Berlin kérdőívet dolgoz ki a tagállamok vezető állomásai műszaki adatainak összesítéséhez. Megegyeztek, hogy évente legalább egyszer ülésezik a rendőri rádió szakbizottság, lehetőleg nemzetközi bűnügyi rendőrkongresszussal egybekötött rendezvény keretében. A testület kimondta, hogy a nemzetközi rádió szakbizottság tagjának nem kell feltétlenül a nemzetközi bűnügyi rendőri bizottság tagjának is lennie. Magyarország pedig kérte a tagokat, hogy adjanak tájékoztatást arról, hogy vannak-e a magasfeszültséggel dolgozó személyzet baleset biztosítására különösebb intézkedéseik. Erre válaszul a tagok vállalták, hogy írásban megküldik erre vonatkozó jelentéseiket.

A jelentés ezután kitér a berlini rendőrség híradó műszaki berendezéseire. Betekintést nyerünk a rendőrfőnökség rádió üzemi központjának működésébe:

¹⁹¹ MOL K-150, 3733. csomó VI: kútfő 7. tétel, 1929-36., Beszámoló az 1935. nov.12-14. között Berlinben megrendezett nemzetközi bűnügyi rendőri bizottság rádió szakbizottsági gyűléséről

„A továbbításra beérkező hiranyagot a felvevő iroda veszi át, zsinorpostával a leadó helyiségbe továbbítja, ahol három kezelő azokat megszámozza, könyveli s a gépzemi adással továbbítandó táviratok adószalagát elkészíti. A központba érkező és rádióon telefonikusan továbbítandó hiranyagot ugyancsak ők veszik át a felvevő iroda részére.” (uo. 25-26. o.)

„A német képtávíró hálózat hat állomásból áll /Berlin, Königsberg, Breslau, Kiel, Kassel és München/. Lorenz-Kkorn-féle készülékeken, 397 kHz frekvencián dolgoznak. Az adást távbillentyűzve Adlershofon keresztül, a vételt pedig távkapcsolva Reinickendorfon keresztül végzik.” (uo. 27. o.)

A fentiekén kívül mintakén szolgálnak a rendőri rádiószolgálat mozgó egységei és azok berendezései. Két közép- és két rövidhullámú rádióautó üzemel. A középhullámú kocsik *„adóállomásai és vevőkészülékei csak a kocsi álló helyzetében helyezhetők üzembe [...] Az állomás üzembe helyezése nagy antennával négy perc, a kis antennával pedig, miután ennél ellensúlyként a kocsi váza szerepel, - fél percig tart. Távíró hatótávolsága 150 km., távbeszélő hatótávolsága pedig 50km.” (uo.)*

A rövid hullámhosszú kocsik felszerelése a következő: *„20 wattos rövidhullámú távíró és távbeszélő üzemű adóberendezés, 40-140 méter hullámterjedelemmel [...] Hatótávolságuk beépített területen is távíró üzemmel 40, távbeszélő üzemmel 10 km. Minden kocsinak van egy Lorenz-féle lehallgató készüléke, amellyel a vezetékes távíró és távbeszélő hálózat forgalmát fel tudják fogni anélkül, hogy a vezetékre rákapcsolnák a készüléket.” (uo. 28. o.)*

Van a hálózatra kapcsolható távbeszélő és távíró készülékük is, amely útján a legközelebbi központra keresztül távíró és távbeszélő összeköttetést létesíthetnek. A magyar fél e szakmai út során megismerkedhetett a vízi rendőrség és az úttellenőrző motoros rendőrség rádió felszereléseivel is, majd a rendőri híradó iskolában tett látogatást, s a kiképzés tagozódása felől tájékozódott.

„A tanfolyam hét hónapig tart, napi nyolc óras oktatási idővel s csak oly fiatal rendőrök jöhetnek tekintetbe, akik mindamellett legalább négy éve szolgálnak a rendőrségnél.” (uo. 31. o.) „Az oktatás célja tökéletes szakembereket nevelni.” (uo. 32. o.)

Tárgyalja a jelentés a fentiekén kívül a rendőri telefonhálózatot is, a távolba író hálózatot a lapíró és szalagíró hálózatot is. A berlini vészjelző berendezés, ami a Siemen-Halske magánvállalkozásaként üzemel, már ekkor 600 előfizetőt tudhat magáénak. 10-12 vészjelző központja működik mintegy negyven utcai jelentőállomással. A rendszer alapját a helyszínekhez tartozó vázlatok adják, amelyek a legrövidebb odavezető útvonalakat tüntetik

fel. A magyar rendőrség számára újdonság, hogy a berliniek „*A rendőrfőnökségre érkező rádiófényképeket, valamint bármily más tárgyról felvett fényképet, fénykép sokszorosító automatával sokszorosítják.*” (uo.)

Dr. Antal Géza a m.kir. Belügymin. rádióállomása vezetője a meghatalmazott szakértő az állandó szakbizottságban, az ülésen csak előzetes engedély és szabályos kiküldetés kieszközlése útján jelenhet meg. (1936. április 7. 2. o. /b)

VI. fejezet Rendőrségi sajtó 1945 után

Jelen fejezet a '45 utáni rendőrségi sajtó két legjelentősebb hazai reprezentációjáról, a Magyar Rendőrrel és a többször nevet váltó Belügyi Szemléről szól. Két olyan sajtóorgánus mutat be, amely a mai napig meghatározó szerepet tölt be a rendészetről szóló szakmai és közéleti diskurzusban. Két nagyon eltérő, de egymást jól kiegészítő sajtótermék indult útjára közel azonos időben. A Magyar Rendőr színes, olvasmányos kívánt lenni, a Szemle pedig tudományos igényű, és a szakmai színvonal emelésének igényével lépett a sajtóporondra. Az egyik heti lap, a másik szakmai folyóirat havonkénti periodicitással, ami önmagában is jelzi a lapok hasábjain megjelenő közlések eltérő jellegét. Az egyik rövid eszmefuttatásokat közöl sok fotóval, a másik nem fél alapos, mélyreható tanulmányokat publikálni. Mindkettőben közös azonban a – kor igényei szerinti – nevelő célzatú törekvések jelenléte, a rendészet téma átpolitizálása, elméleti és gyakorlati kérdések – bár eltérő mélységű – együttes tárgyalása. Mindkét lap széles horizonton mozog a rendészeti témák feldolgozásakor, mindkettő él a nemzetközi kitekintés eszközével.

Ez az időszak azonban már az elektronikus médiumok irányába történő nyitás korszaka is egyben, ezért a fejezet szól a rendőrség legjelentősebb rádió és televízió műsorairól, valamint a Belügyi Filmstúdió munkájáról is. Az elektronikus médiumok tárgyalása során is elsősorban a nyomtatott lapok témába vágó közléseire épít a fejezet.

VI.1 A Magyar Rendőr (1947-1989)

A Magyar Rendőr címében a korábban tárgyalt lappal egyezik, de mint az interneten elérhető digitális fotóarchívum¹⁹² anyagai jelzik, nem annak utódját jelöli, hanem a rendőrségi sajtó egy új kezdeményezését. Legalábbis erre következtethetünk a gyűjteményt bemutató sorokból.

VI.1.1 Az első magyar rendőri képes újság

Mint belső terjesztésű újság a belügyi állomány tájékoztatására szolgált. 1947 januárjában jelent meg a folyóirat első száma a később a Rajk-perben elítélt és 1949-ben kivégzett Marschall László rendőr ezredes főszerkesztői közreműködésével. A Belügyminisztérium

¹⁹² Magyar Rendőr Fotóarchívum, <http://magyarrendor.osaarchivum.org/content/index.php?act=about&lang=hu>

Körendészeti Főosztályának Politikai Osztálya adta ki. Marschall László kivégzése után az egész szerkesztőségi állományt szélnek eresztették, s új tagok egyengették a szakmai lap útját.

A Magyar Rendőr kezdetben kétheti, fényképek nélküli lapként jelent meg, de hamarosan nemcsak a külső borítója, hanem belső oldalai is illusztráltak lettek (1949). Ezzel egyidőben főállású fotósok szerződtetése is szükségesnek mutatkozott az immár heti rendszerességgel megjelenő laphoz. Általában 3-4 fotós szállította a riportokat és tudósításokat, melyek kétharmad része sosem jelent meg a lapban. A képkockák zöméről papírnagyítás sem készült. A fotónaplók tanúsága szerint az évtizedek során a filmtekercsek csaknem negyede elveszett. A dokumentumok és a képanyag hiányosságai ellenére a riportok zöméről tudható, hogy ki készítette, hol és mikor, s mi lett a címe.

A Magyar Rendőr fotósai nem művészi fotósok, de jó szakemberek (zömében helyszínelők) voltak, szakmájukat általában magas színvonalon, kevés selejtet gyártva űzték. A fotósok közül a legismertebb a közlekedési helyszínelőből lett fotós Ruttkay Pál volt, aki fotóival kiérdemelte a „testület krónikása” címet. Gyakran találkozunk azonban Pless Zsuzsa nevével, illetve P.Zs. monogrammal az *Amit fényképezőgépünk lencséje megörökített* rovatban. (lásd az 1961-es lapszámok képriortjait)

A tudósítók az ország egész területén dokumentálták a belügyi, rendőrségi munkát, igyekeztek mindenhol ott lenni, ahogy maga a rendőrség is a Rákosi-korszakban. A lap tudósítói nem pihentek az ünnepnapokon sem, ott voltak a BRFK Központi ügyeletén (Ruttkay Pál fotója a címloldalon) és az utcai intézkedésekkor karácsonykor és szilveszter éjjelén is (1966. évi 1., január 6-i lapszám). A képek tárgyai legtöbbször az állampolgárokkal szembeni eljárások és akciók: igazoltatások, előállítások, mikronyom vizsgálat (uo. Bíró Klára fotó). Gyakran találkozunk olyan mindennapi munkafolyamatokkal, mint bejelentés vétele s egyéb intézkedések az őrökön, mozgóőrök vagy járőrök szolgálatban.

Külön csoportot képeznek a digitális gyűjtemény azon fotósorozatai, amelyek a rendőrség belső működését kapták lencsevégre, amelyek a tisztiklub zártkörű eseményein (például a szombathelyi Fegyveres Erők Klubjában, 1966-ban), kiképzések, eligazítások, lövészetek alkalmával készültek, vagy amelyek a helyszínelői munka mozzanatait rögzítik. A riporterek ott voltak a BM üdülőkben, a rendvédelmi dolgozók gyermekeinek táboraiban (a BM óvodások karneválján, 1966-ban), akárcsak a rendőriskolákban. Nagy számban mutatnak be más képriportok izgalmas városképeket, sportfotókat, életképeket és úti fotókat is. Így tehát

miközben számtalan beállított, a valósággal még köszönőviszonyban sem álló tudósítást látunk, a fotókon folyamatosan jelen van, „kilátszik” a létező kommunizmus.

Az 1947 és 1989 között készített több mint 18 000 tekercs film mintegy 500 000 képkockát és mintegy 20 000 riportot jelent. Egy témájában és minőségében is rendkívül sokféle anyag vár tehát (akár kommunikációs szempontú) feldolgozásra, amely a szocialista Magyarország történetét a belügy nézőpontjából tárja a néző, a kutató elé.¹⁹³

A nyolcvanas években a rendészeti szakemberek a felszabadulás utáni rendőri sajtó azon reprezentánsaként tartják számon a lapot, amelyben kezdettől helyet kaphattak a tudományos eredmények is. Az ideológiai cikkek, törvények alkalmazásához nyújtott iránymutatás („A szolgálati titoktartás értelmezése”, XX. évf. 9.szám, 6. o., Konzultáció rovat, 1966. március 3.), a rendőri szervek, szervezet és feladataik áttekintése mellett időről-időre megjelentek a külföldi rendőri szervezeteket bemutató írások („Afrika arca”, XX. évf. 15. szám, 7. o., Kitekintés rovat, 1966. április 14.). A nemzeti rendőrségek és egyéb testvérszervezetek jubileumai mellett sem mehetett el szó nélkül a lap: „20 éves a lengyel önkéntesrendőrtestület” (uo. 6. o.) vagy „21 éves az NDK rendőrsége” (XX. évf. 27. szám, 12. o., 1966. július 7.) A lap átfogó jellegét mutatják az olyan rovatcímek, mint *Bűnügyi lélektan*, *Babonától a törvényig*, *Postánkból*, *Filmhírek képekben*, *Rendőri munka a hazai lapokban*, *Hírszolgálatunk jelenti*.

A lap közreadta az aktuálisan lefolytatott és tanulságosnak ítélt nyomozások konzekvenciáit, feladványokat, pályázatokat írt ki, máskor a továbbképzés fontosságát kiemelő tanulmányozási cikkeket közölt. Később könyvajánlóval és nemzetközi lapszemlével is jelentkezett. Elsődleges feladata azonban az agitáció és mozgósítás volt.¹⁹⁴ Ennek rendeltetett alá a Külpolitikai jegyzet rovat is, amely elsősorban a nyugati burzsoá/imperialista országok szégyenteljes, elítélendő cselekedeteit és történeteit tárgyalta. Ennek ellenpólusa volt a közvetlenül mellé tördelt Testvérpártjaink életéből rovat, amely a világ (s nemcsak Európa) kommunista pártjainak életéből közölt szemelvényeket.

¹⁹³ kiemelés tőlem, <http://magyarrendor.osaarchivum.org/content/index.php?act=about&lang=hu>

¹⁹⁴ Kovács István (r. őrnagy): A Belügyminisztérium központi sajtójának első évei, *Belügyi Szemle*, XVIII. évf. 4. szám, 58-63. o. (1980. április)

VI.1.2 A lap ideológiai jellege

Hogy mennyire szötte át az agitáció, s a vallásosságnak mint a szocializmus eszméjével össze nem egyeztethető tévedésnek az elítélése és lenézése a lap közléseit, annak illusztrálására nagyon jó példa a *Hívő volt-e Darwin?* című írás Lantos Tibor tollából. Ennek végső konklúziója, hogy *a természet valódi törvényeinek kutatása nem fér össze a hittel.* Beszédeselek azok a méltatlankodó írások, amelyek a Biblia történeti és tárgyi tévedéseit lajstromozzák hétről-hétre. Elsősorban földrajzi, a természeti környezetre vonatkozó sorokat citálják, hogy az evangéliumokban hibát, tévedést fedjenek fel. De a lap képes a leghétköznapiabbnak induló életképből is ideológiai nevelő cikket kerekíteni, mint azt az „Eltársi szóval” című írás mutatja:

„Tihanyi János r. főtörzsőrmestert, a komáromi pártcsoport-bizalmiját éppen bokros teendői ellátása közben lepték meg. Az őrs tagjaival beszélgetett és fejcsóválva állapította meg, hogy többen közülük csak elvétele olvassák a pártkiadványokat. Tihanyi elvtárs külön-külön foglalkozott az őrs minden egyes tagjával, akik végülis belátták, hogy bizony nem szabad lemaradniuk a politikai tájékozottságban.” (Magyar Rendőr, XV. évf. 1. szám, 1961. január 7. o.n.)

Még ugyanezen lapszámban olvashatjuk Gy. S. elvtárs esetét, aki saját családjával szemben nem tanúsított kellő ellenállást, s hagyta gyermekeit megkeresztelni. *„Talán azért sem, mert még nem látja tisztán, hogy a vallásos világnézet, az egyházi ceremóniák sötétsége ellentétes a mi tudományos világnézetünkkel.”* Pedig Gy. S. elvtárssal – mint párton kívülivel – a pártvezetőség már elbeszélgetett „nem is egyszer”. (uo.)

Fontos nevelő célzatú példákkal is rendre él a lap, önkéntes véradók segítőkészségét állítja mintaként (Hatvanszoros véradó – XV. évf. 1. lapszám) vagy „Eredményes fáradozás” (XV. évf. 2. lapszám) címmel tesz jelentést a lakosság számára fontos (akár a rendőri munkához szorosan és kötelezően nem tartozó) intézkedések megtételéről. Nem maradhat érintetlenül azonban a családi élet sem (Példás gyereknevelés – XV. évf. 3. lapszám), s az általános életvitel kérdései (A kispolgári magatartásról – uo.). Ez utóbbi írás azért is érdekes, mert a szerzők olvasói levélre hivatkozva taglalják, hogy mit is kell kispolgári magatartás alatt érteni: természetesen az „állhatatosság, vagyis az elvi szilárdság hiányát”. És hogy a magyar rendőr életvilágának egyetlen része se maradjon lefedetlen, megjelenik az egészségügyi kérdéseket taglaló rovat, amelyben a lábdagadás, vérnyomás és feszültség, szívbetegek, rekedtség vagy ízületi bántalmak témakörökben jelennek meg írások, ügyelve a dolgozó közegek egészségének megóvására.

Ha alkalom kínálkozik, a nyugati sajtó bírálata is helyet kap a rendőri zsurnalisztikában. „A három grácia. Az amerikai sajtó „erkölcsöszei” című írás William R. Hearst sajtómágnás lapját veszi célba, annak is társasági pletykarovatát.

„Hearst lapjai naponta ötven millió olvasó kezébe jutnak el. Ezeknek a lapoknak megvan a kipróbált módszerük ahhoz, hogy – az egész nyugati burzsoá sajtóhoz hasonlóan – elvonják az olvasók figyelmét a létfontosságú kérdésekről, leszoktassák őket az önálló gondolkodásról.” (Sztandar Mlodych írása, XV. évf. 3. szám, 7. o.)

Az ellenséges, uszító propaganda elleni fellépés azonban még az 1961-es közlekedés elleni bűncselekményekről szóló rendőri kiállítást¹⁹⁵ méltató cikkben (mint ahogy a kiállításon) is explicit módon jelen kell, legyen:

„– Irányítja a „Szabad Európa” rádió, München – olvashatjuk az első tablón. Mellette a levitézlett úri rend néhány tipikus figurája: a fenti rádió bementői. Ők uszítanak nap, mint nap szocialista államrendünk ellen, a társadalmi tulajdon fosztogatására, szabotálásra ösztökélik a gyenge jellemű embereket. [...] A kiállítást befejező tabló egy kígyót ábrázol, amint erős kezek ragadják meg. Ez a rajz képletesen azt fejezi ki: erős az államhatalmunk, meg tudjuk akadályozni annak kivitelezését, amit a „Szabad Európa” és más imperialista hírszerző szervek kitervelnek.” (XV. évf. 10. szám, 1961. március 3.)

A lapszámoknak sajátos dinamikát ad – a témák és a feldolgozás módjának állandósága ellenére – az időről-időre megváltozó elrendezés, az egyes témák hasábok közötti vándorlása, az időről-időre frissülő (rovatonként eltérő betűtípussal szedett) cím formátumok (cím hátterek, keretek változtatása). A fotóriport is vándorol, hol függőleges elrendezésben találjuk előbb a jobb hasábban, hol a lap alján az alsó harmadban vízszintesen, máskor átkerül a bal szélső hasábra. Ugyanígy nincs rögzítve a keresztretjvény és a karikatúra sem. (Ez utóbbi üde színfolt, amelyben gyakran tiszta humor is megmutatkozik ideológiai felhangok nélkül.)

A hatvanas évek második fele sem hoz jelentős változást. Őrzik pozíciójukat a rendőrportrék, amelyek az áldozatkészség és ideológiai megbízhatóság példáival fordulnak az olvasóhoz: „Hivatása: a rendőrség”, „Az életem a forgalom” (XX. évf. 9. szám, 8. o., 1966. március 3.) Olyan népegészségügyi problémák is tartják magukat, mint a fogszuvasodás. Visszatérő téma az alkoholizmus is. És az olyan a képzés és önképzés fontosságát hirdető írások is, mint a „Több nyelven beszéljünk!” (XX. évf. 20. szám, 15. o., 1966. május 19.)

¹⁹⁵ A Közlekedési és Postaügyi Minisztérium és a Belügyminisztérium közös kiállítása, melynek célközönsége elsősorban a postások, vasutasok és közlekedési dolgozók.

VI.1.3 Újítások

Az 1971-es évfolyam újabb formai újításokkal rukkol elő, például azzal, hogy az egyes rovatok címeit a lap alján tünteti föl: Vitafórum, Közlekedésrendészet, Tapasztalatcsere, Kriminalisztika, Humor, Vezetés és végrehajtás, Lapszemle. Egyre következetesebben elválnak bizonyos szolgálati ágak szerinti cikkek, híradások: Igazgatásrendészet, Állambiztonság stb. Gyakorlattá válik, hogy az utolsó oldalon speciális rendészeti szerv vagy funkció nyer bemutatást, például a gyárőrség (XXV. évf. 7. szám, 1971. február 18.), máskor a katonai rendészet stb.

Eddigre már komoly hagyományai vannak a rendőrfilmeknek, amelyek két nagy csoportját az oktató célú belső használatú és a lakosságnak szánt felvilágosító filmek adják. Az elkészült alkotásokról jegyzékeket adtak ki, amelyek alapján a következő témakörök különíthetők el: az állambiztonság, a bűnügyek, a közrendvédelem, az igazgatásrendészet, a közlekedés, a tűzrendészet, a határvédelem, a lökiképzés és a testnevelés. (Baracsi, 2004) A filmalkotásokat a BM Rendőrfilm Stúdiója gyártja le. A Magyar Rendőr e filmek gyártását és bemutatását is nyomon követi.

„A Rendőr Filmstúdió – elsősorban oktató-nevelő munkánk számára – örömet hozott és jól kezdődött az 1971. esztendő. A Rendőrfilm, amely az elmúlt esztendőben kevésbé hallatott magáról, az új évben egyszerre több, nagy teljesítményeket is magában foglaló oktatófilmekkel gazdagította rendőrképzésünk színvonalát.

Két bemutató napon négy oktatófilmet láthattunk. Különösebb értékelés nélkül is megállapíthatjuk, hogy nagy és nehéz feladatra vállalkoztak a filmek alkotói, amikor a rendőri munka legfontosabb szabályait és kiemelkedő mozzanatait tartalmazó filmösszeállítást az oktatómunka szolgálatába állították. A négy film a közrendvédelmi, körzetmegbízotti, állambiztonsági és bűnügyi szolgálatba nyújt betekintést.”¹⁹⁶

Az első film a „Rendőrség Szolgálati Szabályzata”, amely a szolgálati kötelességről szól két címben és nyolc részben, közel egy órában. A második „Az utazók”, amely a nyugati hírszerző eszközöket mutatja be két magyar állampolgár a való életből vett példáján keresztül. A film azt jeleníti meg, hogyan használják ki a két magyar tájékozatlanságát és jóhiszeműségét. A harmadik alkotás a „Körzetmegbízotti szolgálat” címet viseli és annak feladatait, szerepét mutatja be. Funkciója a szemléltető oktatás, amely bevezet a kulturált rendőri intézkedés gyakorlatába. A negyedik e sorozatból a „Házkutatás”, amely ugyancsak

¹⁹⁶ Dr. Kovács József r. őrnagy: Rendőrfilmek, *Magyar Rendőr*, XXV. évf. 9. szám, 15. o., 1971. március 4.

didaktikai és taktikai elveken nyugvó szemléltető film. A házkutatás elvégzésének helyes módját viszi vászonra, sorra véve a legfőbb kriminalisztikai és büntetőeljárás-jogi szempontokat. A cikk írója kiemeli, hogy a film erőssége a lélektani hitelesség. (uo.)

Fél évvel később újabb négy film mutatkozik be a lap hasábjain, ami jól mutatja az oktatófilmek népszerűségét. (A mögöttük rejlő szakmai munka elismertségének növekedésére utal, hogy immár a rendezők neveit is közli a lap.) Megjelenik témaként a „Fiatalkori bűnözés” egy, a rendőri állomány és a lakosság részére is vetíthető filmben, amely Kovács Nándor rendőr alezredes rendezői munkáját dicséri. Teret követel magának a tűzrendészet is „Tüzek és tűzoltók” címmel Bánki László filmjében. A „Nyomozási kísérlet” a belügyi állomány számára készült továbbképzési célú oktatóanyag. Szakmai kérdéseket válaszol meg. Írója és rendezője Czigány Tamás. Ugyancsak belső használatú filmalkotás az „Állj, vagy fegyvert használok!”. Ez a jogos (lő)fegyverhasználat eseteit bemutató mozi.¹⁹⁷

1972. évi első lapszámban már a negyed százados Magyar Rendőr érdemeiről olvashatunk Benkei András akkori belügyminiszter „25 éves a belügyi sajtó” címmel. Cikkében a miniszter a demokratikus magyar rendőrség és egyben „az új belügyi sajtó” első kiadványaként nevesíti a lapot, s mint mondja:

„A Magyar Rendőr megjelenésétől kezdve a kommunista sajtóra kötelező lenini normák érvényesítését tekintette munkája eszmei alapjának.”¹⁹⁸

A belügyi sajtó, mint a rendőri munka nehézségeinek és áldozatos harcának tükre, azonban eredményes éveket tudhat maga mögött.

„A Magyar Rendőr kezdettől pártosan foglalt állást, cikkeiben a demokratikus vívmányok védelmére, a szocialista perspektíva elérésére mozgósította az állományt. Azt igyekezett elősegíteni, hogy minél tökéletesebben megvalósuljon a párt politikája a rendőri munka gyakorlatában.”(uo.)

Tehát mind a rendőri működés, mind a rendőri sajtó deklaráltan pártérdekeknek alárendelt. Eredményességük mércéje a párt által kitűzött célok eléréséhez való hozzájárulásuk mértéke. A lap legfőbb feladata a továbbiakba is az, hogy következetes hirdetője legyen a kongresszuson és a Központi Bizottság határozataiban kijelölt feladatoknak. Ezt erősíti meg a belügyminiszter 1. számú parancsa, amely a belügyi szervek egységének elősegítésére és a

¹⁹⁷ A BM Filmstúdió jelenti, *Magyar Rendőr*, XXV. évf. 32. szám, 15. o., 1971. augusztus 12., (B.J.)

¹⁹⁸ *Magyar Rendőr*, XXVI. évf. 1. szám, 3. o., 1972. január 6.

társadalmi támogatás szélesítésére, a jó kezdeményezések népszerűsítésére ösztönzi a lapot. Utasítást ad a hibás szemlélet vagy helytelen gyakorlat elleni küzdelemre.

Az 1972-es év fontos formai újítása, hogy végre tartalomjegyzék igazítja el az olvasó a lap tartalmát illetően (a címdoldalon). Eddigre a nyomtatott sajtót mindinkább háttérbe szorítják az elektronikus médiumok, amelyek a propagandamunkában, a társadalmi kapcsolatok szélesítésében tervszerűen részt vállalnak. A belügyi propagandamunka 15 hónapos tanulságainak közlésekor Dr. Pásztor György úgy látja, 1973 már a stabilitás éve volt. Ezt jelzi az a mintegy 18000 vidéken és mintegy 3000 a fővárosban rendőrtisztek által megtartott előadás, amely több mint egymillió hallgatót szólított meg közvetlenül. Az előadások túlnyomó többsége, több mint 53%-a a közlekedésrendészetről szólt. Az osztályfőnöki órák keretében eljutottak valamennyi továbbtanuló 16-18 éves fiatalhoz.

A televízió évente 20-22 óra adásidőben ad rendészeti tárgyú műsorokat, ezek egyharmadát a „Kék Fény”adja. 60%-ban fővárosi ügyeket dolgoznak fel. 7 tévéfilmet vetítettek, főként állambiztonsági témában. A „Különös vadászat” a katonai elhárításról, a „Sólyom a sasfészekben” a hírszerző tevékenységről szólt, és a „Mindenki közlekedik” című műsornak 8 adása futott le.

A rádióban belügyi témájú hangjátékokat íratnak. „A bűn nyomában” című sorozat 6 darab, egyenként egyórás műsorral jelentkezett. Az „Ifjúsági randevú” egész délutános műsorként született a rendőri hivatás népszerűsítésére. A 04-05-07 című sorozatműsor (12 alkalommal) rendőri, bűnügyi, tűzrendészeti feladatokat dolgozott fel. Változatlan népszerűséggel futott a Csúcsforgalom. 5 vidéki stúdió belügyi műsorainak aránya növekedett, de sok tekintetben még mindig egyoldalúak tartalmukat illetően.

1973-ban a sajtócikkek mennyisége csökkent. Végre azonban azt is belátta a belügy, hogy nem kell feltétlen a rendőri vezetőnek írni (mint ahogy azt Békésben és Szabolcsban teszik), elég kezdeményezni, hogy írjon az újságíró. Az üzemi lapok kihasználtsága rossz – hangzik a megállapítás. A kiállításos propagandának azonban nagy sikere van, különösen a rendőri hivatást népszerűsítő, toborzást segítő kiállítások látogatottsága számottevő. Ezen felül persze vannak vagyonvédelmi kiállítások és egyéb vándorkiállítások (államtitok, szolgálati titok védelme témákban).

A Kék Fényt a belügyminisztérium által kinevezett szerkesztő bizottság állítja össze, s jelöli ki 1974 feldolgozandó témáit, amelyek a következők:

- Az alkohol és a bűnözés
- A társadalmi tulajdon ellen elkövetett bűncselekmények
- Az ifjúsági bűnözés
- Az állam elleni bűncselekmények
- A tudomány szerepe a bűnüldözésben

Tervben van a „Mindenki közlekedik” (8 adással), portré és dokumentumfilm, egy sorozat a határőrökről „Ének a végekről” címmel. A központi sajtómunkában az országos lapokkal 15-20 közlésre születik megállapodás. 1974-ben pedig a támogatandó kezdeményezések között van a Közlekedési morál című kiállítás. „Kiutazóink védelmében” címen vándorkiállítás nyílik, amit a határőrökről szóló „Államhatáraink védelme” című, ugyancsak vándorkiállítás egészít ki.¹⁹⁹

VI.2 A Rendőrségi Szemle²⁰⁰

VI.2. 1 A Szemle küldetése

1953 januárjában indult útjára a rendőrség központi folyóirataként azzal a céllal, hogy a szakmai munka színvonalát – s benne a vezetői működést – színvonalasabbá, szakszerűbbé tegye a kérdések széles nyilvánosság előtti megvitatásával.²⁰¹ Széles nyilvánosság itt a szakmai közvélemény, hiszen a kiadvány „*Csak szolgálati használatra!*” készült.

A „*győzelmes szocializmus országa miliciájának*” tapasztalatait kívánja a szakmai és ideológiai fejlődés szolgálatába állítani.²⁰² A Szemle szerkesztőbizottsági állásfoglalása értelmében ahhoz a következetes elvi és gyakorlati harchoz kíván segítséget adni, amely leszámol a kapitalizmus maradványaival, s megteremti a szocialista társadalom igényeihez igazodó rendőri munka alapjait. Feladata rávilágítani az új feladatokra, s biztosítani, hogy az *ellenséget egy pillanatra se veszítsük szem elől.*²⁰³

¹⁹⁹ Dr. Pásztor György: A belügyi propagandamunkáról, *Belügyi Szemle* XII. évf. 7. szám, 1974. július.

²⁰⁰ A fejezet alapja a szerző Vita a rendőrség és a sajtó kapcsolatáról (1963-65), *A Dunaújvárosi Főiskola Közleményei XXI.*, Dunaújvárosi Főiskola Kiadói Hivatala, 2009, (elektronikus, oldalszám nélkül), valamint Rendőrségi kommunikáció 1953-89. – Egy sajtószemle eredményei, *Rendvédelmi Füzetek*, 2010/1. szám, 123-132. o. (szerk. Dr. Valcsicsák Imre) írása

²⁰¹ Szerkesztőségi előszó, *Rendőrségi Szemle*, I. évf. 1. szám, 3. o. (1953. január)

²⁰² Uo. 5. o.

²⁰³ Uo. 4. o.

A Szemle ars poeticájához híven igyekezett színes lenni, ami a témák feldolgozásának módját illeti. Kezdetből próbált mind az elmélet, mind a gyakorlati élet tanulságainak, konfliktusainak teret biztosítani, vitákat generálni és kitekintést nyújtani a szocialista országok rendőri tapasztalataira. Állandó (és visszatérő) rovatai között ott találjuk az Interjút, a Fórumot, Tudományos életet, de a Tükör és Reflexió rovatokat is, miközben a gyakorlati élet tanulságait a Szolgálati tapasztalatok, Bűncselekmények, nyomozások, illetve a Szakértők gyakorlatából rovatok voltak hivatottak közvetíteni. Ezen kívül Tájékoztatóval és Lapszemlével is rendszeresen jelentkezett a folyóirat. Neve 1963-ban Belügyi Szemlére változott, de tartalmában és célkitűzésében követője lett elődjének.

VI.2.2 Kommunikáció tárgyú írások a Szemlében

Az évek során a kommunikációs kapcsolatok minden szegmense tárgyalásra került a lapban. Olvashattunk *a tanács és a rendőrség kapcsolatának néhány kérdéséről* Árkos Antal tollából²⁰⁴, a *lakosság körében végzett felvilágosító munka módszereiről* a Naroden Sztrázs című bolgár folyóiratban megjelent tanulmány fordítása útján, amelyben F. Titorenkov a Népi Milícia helyettes igazgatója taglalta, hogy milyennek is kell lennie egy termelőszövetkezeti előadásnak, hogy „*megfelelő állásfoglalásra és cselekvésre ösztönözzön*”.²⁰⁵ 1956-ban Kardos Gyula őrnagy buzdította a szakmai olvasóközönséget a dolgozókkal való kapcsolat erősítésére, amelynek alapjaként a rendszeres lakossági tájékoztatást szorgalmazta.²⁰⁶ (Számos későbbi írás sarokköve lett az a kérdés, hogy ez a tájékoztatás mennyire legyen rendszeres, s mennyire legyen széleskörű, alapos.)

Az ágazati kapcsolatok szervezésének kérdését az ügyészséggel való együttműködés után 1957-ben a munkásőrségek felállítása tűzte napirendre ismét. Balogh Sándor rendőr százados fejtette ki a lap hasábjain, milyen mértékű együttműködés lenne célszerű a két egymásrautalt „testvérszervezet” között.²⁰⁷ Az 1958-as és 1959-es, majd 1960-as esztendőben aztán megint a

²⁰⁴ Árkos Antal: A tanács és a rendőrség kapcsolatának néhány kérdése, *Rendőrségi Szemle*, II. évf. 10. szám, 902-903. o.

²⁰⁵ F. Titorenkov: A lakosság körében folytatott állandó felvilágosító munka módszerei, *Rendőrségi Szemle*, II. évf. 12. szám, 1157-1158. o.

²⁰⁶ Kardos Gyula: Erősítsük a rendőrség és a dolgozók kapcsolatát, *Rendőrségi Szemle*, IV. évf. 4. szám, 291-293. o.

²⁰⁷ Balogh Sándor: A munkásőrség és a rendőrség kapcsolatáról, *Rendőrségi Szemle*, V. évf. 5. szám, 215-218. o.

tömegbázis kérdése került előtérbe, Mohácsi Gyula rendőr őrnagy²⁰⁸ és Toldy József rendőr ezredes is erről értekezett²⁰⁹ a Szemlében.

1963-ban pedig már az induló lapszám olyan kérdéseket feszegetett, mint hol húzódik a határ a parancsnokok szakmai és közéleti tevékenysége között?²¹⁰ Ezzel a Szemle mintegy 10 év alatt sorra járta a ma pr-nek nevezett tevékenység legfőbb területeit kezdve az újoncok szervezetbe integrálásától (humán erőforrás menedzsment és belső pr feladatok) a gyár- és üzemlátogatások során elhangzó előadásokkal szemben támasztott követelményeken (külső közönségkapcsolatok) és a jó szónok ismérvein (kommunikációelmélet) keresztül, az egyes szolgálati ágak együttműködésének sajátosságaiig (ágazati kapcsolatok) a szocializmus építésének jegyében. hirdetve a széles társadalmi elfogadottság fontosságát. Nem csoda, ha eddigre elodázhatatlanná vált egy legalább ennyire központi pr terület, a sajtókapcsolatok elvi alapjainak megvitatása.

VI. 3. Vita a rendőrség és sajtó kapcsolatáról

Az évek során a Szemle oly sok, a rendőrséget övező elméleti kérdést tárgyal, hogy nem csodálkozhatunk, ha felvállalta a ma is igen kényes témának számító tájékoztatási elvek megvitatását. A „lavinát” Szabó László cikke indította, de nem alakulhatott volna ki éveken keresztül folyó érvcsata, ha a Szemle főszerkesztőjénél, Déri Pálnál, nem talál értő fülekre az újságírói érvelés.

VI.3.1. Előzmények, a bűnügyi sajtómunka általános helyzete

1963-ban Szabó László, a Népszabadság munkatársa közre adott egy cikket „*A rendőrség és sajtó*” címmel²¹¹, melyben az újságírók és rendőrök együttműködésének főbb kérdéseit vette sorra. Ezzel egy három évig húzódó vitát indított el a rendőrségi tájékoztatásról és ideológiai irányelvekről.

Szabó mielőtt belefog az előremutató kezdeményezések és fennálló problémák áttekintésébe, az 1956 előtti, bűnügyi újságírói munkát gátló tényezőkre utal vissza. Felrója,

²⁰⁸ Mohácsi Gyula: A rendőrség tömegkapcsolatairól, *Rendőrségi Szemle*, VI. évf. 8. szám, 568-573. o.

²⁰⁹ Toldy József: Szélesítsük és erősítsük tömegkapcsolatainkat! *Rendőrségi Szemle*, VIII. évf. 5. szám, 324-330. o.

²¹⁰ Dr. Vincze Béla: A parancsnokok közéleti tevékenységéről, *Belügyi Szemle*, I. évf. 1. szám, 13-20. o.

²¹¹ Szabó László: A rendőrség és a sajtó, *Belügyi Szemle*, I. évfolyam 1. sz., 16-25. o.;

hogy erősen tartja magát a szemlélet, mely szerint, ha sokat írnak a bűnügyekről, az olvasóban (dolgozó népben) az a kép alakul ki, hogy magas a bűnözési arány Magyarországon. Annak belátására buzdít, hogy ez a téves szemlélet nemhogy nem csökkentette korábban sem a bűnesetek számát, de egy olyan hamis biztonságérzetbe ringatta a lakosságot, amelynek következtében számos szükséges óvintézkedést nem tettek meg az emberek. Amellett érvel, hogy a bűnmegelőzésben is hatékony segítséget nyújthat a sajtó.

A 60-as éveket mérlegre téve a rendőrség és sajtó kapcsolatát megfelelőnek találja, bár, mint mondja, éles ellentétben áll a főváros és a vidék követte gyakorlat, s ez ügyben mindkét felet hibásnak tartja. Az újságíró nem megy vidékre, a vidéki kapitányságok pedig nem támaszkodnak kellő mértékben a sajtó munkatársaira. E kritikai észrevételt azzal tompítja, hogy beismeri, maga is úgy látja, hogy *„a nagy, társadalmi nevelés szempontjából hasznosítható bűncselekmények Budapesten történnek zömükben.”*²¹²

Összességében pozitív változásként értékeli, hogy megszűnt a rendőrök sajtómunkásokkal szembeni averziója, jó szakmai kapcsolatok alakulhattak, s a kölcsönös bizalom alapján megszűnt az okatlan titkolózás. Ez persze annak egyértelmű elismerése, hogy korábban volt okatlan titkolózás, a szükségesnél nagyobb mértékű elzárkózás.

Fontos eredményként könyvel el Szabó, hogy a feleknek sikerült közös nevezőre jutni a sajtó jelentőségének kérdéseiben, a bűnüldözési munka propagálásának fontosságában. Végre mindkét fél vallja, hogy az együttműködés a tájékoztatásban a szocialista erkölcs kialakítása és az emberek tudatának átformálása terén igen jelentős hozadékokkal járhat.

Szabó a mindenkori újságírás alaptételét mondja ki, amikor leszögezi, *az újságírónak mindenkor többet kell tudnia, mint amit megírni szándékozik, vagy amit megírhat*, hiszen csak pontos háttérismeretek birtokában tálalhatja a témát a megfelelő (vagy megfelelően tág) kontextusban és megfelelő hangsúlyokkal, hogy a népnevelő hatás is érvényesüljön. Nyomatékosítás végett itt ellenpéldát hoz, amelyben ő maga tévesen jelenített meg egy elkövetőt egy ügyben, mert a rendőrség nem tárt fel előtte fontos, a cikk hangvétele szempontjából döntő részleteket.

Szabó úgy látja, hogy vannak bűnügyek, amelyekről csak azért kell hírt adni, mert megtörténtek (s a lap hitelét veszti, ha nem tájékoztat), másokról pedig azért, mert magukon

²¹² Szabó László: A rendőrség és a sajtó, *Belügyi Szemle*, I. évf. 1. szám, 17. o.

viselik a nevelő-oktató jelleget (érdekes, hogy ezt a családon belüli erőszak egy példájával támasztja alá).

A rendőrség népszerűsítésének kérdésében azt vallja, a rendőrportrék hatástalanok, míg a rendőri, s főként nyomozati munka műfogásait feltáró írások lebonthatják az elzárkózás falait és megteremthetik a rendőri munka iránti bizalmat.

VI.3.2. Szabó érvei a bűnügyi propagandamunka fokozása mellett

Szabó elsőként a rémhírek megelőzésének eszközeként veti fel a tájékoztatás szükségességét, mert – mint mondja –, ha a lakosság nem kap információt, kombinál, alaptalan pletykáknak is felül, más esetben pedig emiatt marad védtelen. Példaként egy betöréssorozatot említ, ahol véleménye szerint a lakossági tájékoztatás, s nyomában biztonsági zárok felszereltetése elkerülhetővé tette volna, de számszerűen mindenképp csökkentette volna a „sikeres” bűncselekmények számát.²¹³

A sajtó képviselőjeként a ténykérdések közlését az olvasók tájékozódási igényéből és a lapok tájékoztatási kötelezettségéből vezeti le nagyon racionálisan. Felhívja a rendőrség figyelmét arra, hogy ami nem maradhat titokban, azt jobb lenne automatikusan a sajtó tudomására hozni. Önmagát ismételve mondja, nem várhat a rendőrség addig, amíg eredményt tud felmutatni, s meg tudja nevezni a felelősöket. Mint mondja, ez olyan idővesztéssel járhat, ami a nyomozati munkát hátráltatja, fontos nyomok, tanúk elveszését/elvesztését jelentheti.

Szabó azt mondja, beszélni kell a lakosság rendőrségtől való idegenkedéséről is, hiszen a hallgatás, a nem tudás miatt, bizonytalanságot szül, az pedig félelemhez vezet. Végül mindez kölcsönös információhiányba torkollik.

Az újságíró kiszolgáltatottságáról szólva azt sérelmezi, hogy tabu a rendőrség bírálata, amelynek legcsekélyebb megnyilvánulása is az újságíró-rendőr bizalmi kapcsolat végleges töréséhez vezethet. Épp ezért azt veti saját szemére is, hogy a sajtó nem ad hangot méltatlankodásának a kulturálatlan rendőri intézkedések kérdéseiben.²¹⁴ A sajtó munkatársainak megalkuvását az ügy, a lakosság tájékoztatásának és nevelésének

²¹³ Szabó László: A rendőrség és a sajtó, *Belügyi Szemle*, I. évf. 1. szám, 19. o.

²¹⁴ Szabó László: A rendőrség és a sajtó, *Belügyi Szemle*, I. évf. 1. szám, 22. o.

fontosságával mentetgeti, amely így jobban szolgálható (mintha a megromló kapcsolatok miatt más ügyekben is, vagy teljesen hallgatnia kéne).

A nyilvánosság s benne a sajtó szerepét ismeretlen tettesek felkutatásában találja különösen fontosnak. Bírálja azonban a gyakorlatot, amennyiben az nem szelektál megfelelően az ügyek súlya és típusa szerint. Nagyon helyesen látja a tömegesség-zaj-immunitás problémát: ha minden apró-cseprő ügy kapcsán felhívást intéz a rendőrség a lakossághoz, egy idő után a kiemelt ügyek is elvesznek a felhívások rengetegében, s nem érnek célba, hatásukat veszítik. Főként attól inti óva a rendőröket, hogy a felderítő munkát csalják el felhívások közreadásával. Az elkövetők vagy gyanúsítottak média útján történő dezinformálásakor az időzítést tartja nagyon fontosnak (egy csalást idézve a rossz gyakorlat szemléltetésére).

Végül az államellenes és politikai bűncselekmények jogpolitikai kontextusba ágyazott (alkalomszerű!) bemutatása mellett emel szót. Azt mondja, el kell kerülni, hogy az államvédelmi szervek a titok kódéba vesszenek. Szabó ezzel megnyitja a vitát.

VI.3.3. A rendőri érvek és álláspontok

A vitába bekapcsolódó Zlatniczky István rendőr főhadnagy továbbmegy bizonyos kérdésekben Szabónál; ő a tájékoztatást egyértelműen kiterjesztené már a nyomozati szakaszra is. Azt mondja, kapjon lehetőséget az újságíró az előzetes letartóztatásban lévő terhelttel beszélni, a vizsgálati anyagba betekinteni. A nyomozati szakaszban való publikálás mellett szólhat szerinte az elhúzódó nyomozás, a gyors vádemelés célzata. Szerinte a tudósításban nem a nyomozást veszélyeztető közlést, hanem biztosítékot kell látni. Sőt azt mondja, az ítélelhozatalkor célszerű visszatérni az ügyre, hogy a következmények is részét képezzék a nevelésnek. Felveti, hogy a sajtónak ismeretterjesztő szerepet is be kell tölteni az új büntető törvénykönyv tárgyában, meg kell ismertetnie az olvasókat a helyes kifejezésekkel.²¹⁵

Ezen a ponton Budai János rendőr százados is úgy érezte, hogy be kell kapcsolódnia a rendőrség–sajtó polémiába. Ő egy jóval konzervatívabb irányvonalat képviselve a Horthy-rendőrséget és az 1881-ben felállított rendőrségi sajtóirodát hozza példaként. Előbbiről a

²¹⁵ Zlatniczky István: Hozzászólás Szabó László „A rendőrség és a sajtó” című cikkéhez, *Belügyi Szemle*, I. évf. 12. szám, 89-92. o.

tekintélytisztelet (s kivívásának eszközei), utóbbiról a tájékoztatás korlátai kapcsán beszél. Felidézi a rendeletet, amely kimondta, hogy a nyomozást akadályozó információ köztörvényes bűncselekmény esetén sem adható ki, illetve, hogy az 1740/1896. sz. rendelet felújítása kötelezte a kapitányságokat, hogy minden a területükön történő eseményt jelentsenek a sajtóirodának a hivatali órákban, a hivatali órákon kívül eső eseményeket pedig napi jelentéseikben rögzítsék.²¹⁶ A túlzottan liberális sajtókapcsolat ellenében a Horthy-korszak rendőrségi sajtójának néhány ismervét hozza: nem lehetett akárki bűnügyi tudósító, s arra is volt példa, hogy bizonyos újságírókat a bíráló hangvétel miatt kitiltottak a főkapitányság épületéből.

Talán nem haszontalan bemutatni, milyen követelményeket támasztottak a (Horthy-) kor bűnügyi tudósítóival szemben:

- a Sajtókamara Újságíró Főosztály szakosztályának tagja,
- nem-zsidók névjegyzékében van nyilvántartva,
- valamely napilapnál vagy a MOT-nál van alkalmazásban,
- legalább egy évig működött a rendőri rovatvezető mellett a rendőri sajtóirodában,
- időnként szakelőadásokon részt vett.

Az újságíró igazolványa pedig bevonható (a főkapitányság által), ha a riporter a sajtóiroda rendfenntartási kötelezettségeit megszegi, ha az újságíró a rendőri testület vagy a nyomozás érdekei ellen vét. Véglegesen megfosztható igazolványától, aki erkölcsi kifogás alá esik, nemzethűség ellen vét, aljas indokból követ el bűncselekményt. Fontosnak tartja, hogy az újságírók rendőrszakmai képzésben részesültek. (Érdekes, hogy a világ mintha ma is ez irányba haladna, hiszen a Budapesti Kommunikációs Főiskola az idei évben indította útjára Rendészeti kommunikációs és szakújságírói szakirányú továbbképzését a Rendőrtiszti Főiskola szakmai támogatásával. Mindezt egyébként akkor, amikor nem eldöntött kérdés továbbra sem, hogy ki alkalmasabb a rendőrségi kommunikációs feladatok ellátására, egy kommunikációs képzésen átesett rendőr, vagy egy rendőri, rendészeti képzésben részt vett kommunikációs szakember.)

Ha Budai János a Horthy-rendőrséget hozta példaként, erre reflektál elsőként a következő, vitába bekapcsolódó rendőr, Dr. Dénes J. Tamás rendőr alezredes. Ő a kardlap és brutalitás

²¹⁶ Budai János: Hozzászólás „A rendőrség és a sajtó” című cikkhez, *Belügyi Szemle*, II. évf. 2. szám, 76-78. o.

kiváltotta tekintélyt idézi meg leszögezve, hogy a sajtónak annak megteremtésében nemigen volt szerepe. Dénes ellentmondva Zlatnickynek azt mondja, a sajtóiroda minden köztörvényes rendőri eseményt kiadott a sajtó számára, s vitába száll azzal a kijelentéssel is, hogy a lakosság idegenkedne a rendőrségtől. Dénes végső kérdése: Lehet-e jogos és építő jellegű a rendőrség bírálata, vagy az minden esetben a tekintélyrombolással egyenlő, minden körülmények között bizalomvesztést eredményez, s társadalmilag káros?²¹⁷

Dr. Bodor Endre a vitának ezen a pontján a rendőrség újságírókkal szembeni nyitottságát érzi szükségesnek bizonyítékokkal alátámasztani: nincsenek zárt kapuk, a sajtó munkatársai ott lehetnek helyszínelésnél, kerületi ügyeleten, ülhetnek a rendőrök mellett járőr-kocsiban, részt vehetnek razziákon – mondja. A sajtó munkatársainak állandó belépője van, beszélhetnek előzetes letartóztatásban lévőkkel, van soron kívüli tájékoztatás és a megfelelő alosztály az adatok összegyűjtése, feldolgozása után, közzé teszi a bűncselekményekhez kapcsolódó információkat, melyekből a sajtó munkatársai tetszés szerint válogathatnak, publikálhatnak. Nincs tehát titkolózás, misztifikálás. Rendszeresen vannak sajtómegbeszélések a napilapok bűnügyi riportereivel, a Magyar Rádió és Televízió, valamint az MTI képviselőivel. A Zlatniczky által javasolt „értékelő tiszti” beosztás megszervezéséhez képest ez nagyobb fokú betekintést és újságírói szabadságot jelent. Zlatniczky szerint az értékelő tiszt (vagy megfelelő végzettséggel rendelkező vizsgálótiszt) végezné a híranyag szelektálását és készítené az elemzést, amit aztán a sajtónak kiad.

Bodor az összegzéseket és egyértelmű állásfoglalásokat hiányolja a sajtóanyagokból, bár a „túlagítást” ő sem tartaná szerencsésnek.²¹⁸ Jó megoldásnak látná azonban, ha az újságírók a jó példákból csinálnának szenzációt, és bizonyos, mindig aktuális kérdéseket folyamatosan napirenden tartanának: bűncselekményeket lehetővé tevő okok, társadalmi segítség, önkéntes rendőrök, visszaeső bűnözők, mulasztások, amelyek emberei életeket oltanak ki, felnőttek felelőssége a fiatalkorúak bűnözésében. Bodor azt mondja, az a fővárosi gyakorlat, hogy minden cikket 24 órán belül véleményeznek, és az újságírókat óvják az esetleges szakszerűtlenségek elkövetésétől. Észrevételeit végül azzal zárja, hogy *a rendőrség és a sajtó kapcsolata élő, kifogástalan.*

²¹⁷ Dr. Dénes J. Tamás: Hozzászólás „A rendőrség és a sajtó” című cikkéhez, *Belügyi Szemle*, I. évf. 11. szám, 72. o.

²¹⁸ Dr. Bodor Endre: Hozzászólás Szabó László „A rendőrség és a sajtó” című cikkéhez, *Belügyi Szemle*, II. évf. 1. szám, 98-101. o.

VI.3.4. Nemzetközi adalékok a vitához

A vita talán nem minden ok nélkül indult 1963-ban, abban az évben, amikor nemzetközi szakmai eszmecsere folyt a rendőrség és a sajtó között a bűnügyi tudósítás műfajáról. A Nemzetközi Sajtószövetség 1963. március 24. és 27. között Hamburgban tartott éves ülésének témája épp megegyezés keresése volt e tárgyban. A vitafórumon felszólalt a kanadai rendőrség parancsnoka, aki a sajtó feladatairól eképpen szólt: *„A sajtó feladata az érvényben lévő törvények és rendeletek publikálása, tudósítás a kihágásokról, a bűnözésről, az állami szervek munkájának hatékonyságáról vagy annak hiányáról.”*²¹⁹ Az újságíró pedig kellő információval kell ellátni, hogy cikke ne fikciós mű legyen, ne legyen hiányos, se megtévesztő, és ne illesse igazságtalan kritikával a rendőrséget.

A Szemle ezen túl egy kivonatos fordítást is közreadott „Adalékok a rendőrség és a sajtó vitához” címmel. Ez a *„Szovjetszkoje Goszudársztvo i Právo”* című folyóirat 1963. évi 5. számából átvett cikk a szovjet sajtó és a bűnözés elleni harc egyes kérdéseit tárgyalta.

*„A sajtó bűnözés elleni harcban való részvételének fontos feladata: a tömegek nevelése a törvény, a bírói, az ügyési, a vizsgáló és nyomozó szervek iránti tiszteletre.”*²²⁰

Az a közelítés, hogy a sajtószervek kötelesek a hibák és törvénysértések bírálatával párhuzamosan az állami és társadalmi szervezeteknek a bűncselekmények megelőzésében és megszakításában szerzett tapasztalatait propagálni, jóval értékterheltebb, mint a tájékoztatási kötelezettségből levezetett álláspont. A lapban megjelenő kivonatos közlések és fordítások esetében jól megfigyelhető, hogy a népszerűség a célja, és az eszméi eligazítás áll a középpontban. A nemzetközi kitekintések célja mindig, s e helyütt is az, hogy emlékeztessenek, a sajtóközlemények nem veszíthetik el „elviségüket”, „élességüket”. A nyilvánosságra hozható adatok kérdésében a szovjet cikk szerzője (I. M. Gólperin) a Szovjet-ország Bűntetőeljárás Törvénykönyv 139. cikkére hivatkozik, s emlékeztet, hogy előzetes vizsgálat adatai csak a vizsgáló vagy az ügyész előzetes engedélyével hozhatók nyilvánosságra.

²¹⁹ Nemzetközi vita a sajtó és a rendőrség között a bűnügyi tudósításról (Lapszemle), *Belügyi Szemle*, II. évf. 5. szám, 121-122. o.

²²⁰ Adalékok a rendőrség és a sajtó vitához, (A szovjet sajtó és a bűnözés elleni harc néhány kérdése - kivonatos fordítás), *Belügyi Szemle*, II. évf. 4. szám, 77. o.

VI.3.5 Szerkesztői összegzés

Dr. Déri Pál rendőr alezredes, a Szemle főszerkesztője 1965 augusztusában szükségesnek látta összegezni a rendőrség és sajtó kapcsolatának tárgyában elhangzottakat. Már önmagában írásának címe is érdekes: *„Az ideológiai irányelvek és a tájékoztatás”*. Talán tudat alatt, talán nagyon is tudatosan, ezzel a mai kor olvasójának azt üzeni, ez a vita legalább annyira arról is szólt, mennyiben ideológiai a bűnügyi újságíró által – és természetesen a Szemle által – végzett/végzendő munka, s mennyire szakmai. Mindez persze a rendőrségnek is feltehető kérdés: mennyiben ideológiai, s mennyiben bűnügyi szakmai a feladat, amit a rendőrség betölt? Ha emlékszünk, a Szemle már 1953-ban úgy határozta meg magát mint szakmai folyóirat, amely megvalósítani igyekszik a rendőrség tagjainak kommunista szellemben való nevelését, amiben benne értendő a nép szolgálata, a hazaszeretet és a proletár nemzetköziség eszméjének ápolása. Cél, hogy, hogy a rendőrök *„felismerve a szocializmus ügyének legyőzhetetlenségét, egész életükkel, minden tevékenységükkel akarjanak harcolni és győzni.”*²²¹

Déri örvendetesnek találja a felek azon felismerését, hogy a tájékoztatás szoros kapcsolatban van a (szocialista) demokratizmussal, de felhívja a figyelmet, hogy a gyakorlati kérdések tisztázásán túl, az elvi alapok lefektetése is szükséges. A főszerkesztő a kiindulási alappal nem ért egyet a vitában, szerinte nem az a kérdés, mennyiben segíti a rendőrség munkáját a sajtó, vagy mennyire feladata az, hanem hogy mennyiben segíti az egész társadalom ügyét, hiszen a rendőri érdek annak alárendelt. Mint mondja, a dolgozónak lehetősége és érdeke, az államnak célja, hogy az állampolgár érdeklődjön a közügyek iránt. Az államéletben való részvétel pedig jól tájékozottságot követel. A hírközlő szervek joga és kötelessége nem lehet más, mint a tájékoztatás, az összefüggések feltárása (marxista-leninista szellemben természetesen). Ezzel a korábbi tételt visszajára is fordítja, s kimondja a sajtó nem hallgathat el fontos információkat, s nem szorítkozhat csak a jó dolgok közlésére. Ennek alátámasztására az MSZMP Központi Bizottságának irányelveit idézi az ideológiai feladatokról. Legfőbb érve a kedvezőtlen hírek, események sajtóba kerülése mellett, hogy ezzel kiküszöbölhető a suttogó propaganda, a rémhírterjesztés.

„Ha egyes szerkesztőseink vagy az érintett szervek illetékesei túl tudnák tenni magukat legtöbbször – a szervek vagy vállalati szinten is csak vélt érdekek szempontjain, s állami,

²²¹ Szerkesztőségi előszó, *Rendőrségi Szemle*, I. évf. 1. szám, 3-5. o.

gazdasági, társadalmi életünk minden pozitív-negatív eseményeiről rendszeresen tájékoztatást adnának, akkor az állampolgároknak kialakíthatnánk azt a feltétlen bizalmat, hogy csak azt fogadják el megtörténtnek, amit hírközlő szerveink közléseknek, és amit nem, annak egyáltalán ne adjanak hitelt.”²²²

A sajtó feladatát a hibák, elavult dolgok leleplezésében, a kapitalista múlt maradványainak lebontásában és utóhatásainak közömbösítésében határozza meg. Azt várja az újságírói munkától, hogy tárja fel a bűnözést elősegítő okokat, mozgósítson azok megszüntetésére, és erősítse a bűnözők társadalmi elítélését.

Déri (Szabóhoz hasonlóan) úgy látja a rendőrség hol az eredménytelenség látszatának kerülése céljából, hol „szocialista szeméremből” hallgat. Hallgat „a rendszertől különösen távol álló gonosztettek” esetében, mert attól fél, az ellenséges sajtó mint a rendszer torz jelenségeit felhasználja ellene.

Déri szerint már nincs meg a tabuk tisztelete (s ekként a rendőrség és bírálata sem eshet e körbe); az emberek azt tisztelik, amibe belelátnak, aminek erényeit és hibáit is ismerik/ismerhetik. Épp ezért nem kell félni a hibáktól.

Déri legelősebben a sajtóba kerülő hírek szelektálásának kérdésében fordul szembe a korábbi álláspontokkal. Meggyőződése, hogy mivel a rendőrséget és a sajtót azonos cél vezérli, a közlések szelektálását nyugodtan a sajtó munkatársaira lehet bízni. Elég garanciát jelent a szakmaiság, az osztálytársadalmi érdek. Nem tartható az a kifogás ez ügyben, hogy a sajtó szenzációhajhász és ötleteket, tippeket ad az elkövetőknek tájékoztatásaival. Déri költői kérdése: ha Magyarországon nincs cenzúra, miért kéne ellenőrizni a rendőrségnek a leközlendő bűnügyi cikkeket? Személy szerint azt vallja, ellenőrizni egy cikket csak akkor lehet indokolt, ha ezt az újságíró vagy szerkesztőség kéri, akkor is csak rendőrszakmai szempontból. Ezzel lehet segíteni a sajtót, hogy teljesítse feladatát, a valóság torzításmentes tükrözését.

Déri még a rendőrségi felhívások ügyében is a sajtót védi, amelynek elzárkózását, mivel nem lehet minden lapból hivatalos közlönyt csinálni, megérti. A propaganda tevékenységet pedig azért bízna a sajtóra, mert az jobban ért a hírveréshez, az érdeklődés felkeltéséhez. Tudja, hogyan kell tálalni, olvasmányossá tenni a híreket. Zárszavában maga is érzi, hogy a

²²² Dr. Déri Pál: Az ideológiai irányelvek és a tájékoztatás, *Belügyi Szemle*, III. évf. 8. szám, 6. o.

sajtó oldalára billenti a mérleget, ezt azzal indokolja, hogy a sajtó van kiszolgáltatott, információhiányos helyzetben.

VI.3.6 Szerkesztőbizottsági helyreigazítás

Ha Déri kezdeti megállapításai nem is, de az utóbbiak óhatatlanul kivívták a szerkesztőbizottság nemtetszését, olyannyira, hogy nyilvános dorgálásban részesült az 1965. évi záró lapszámban. A szerkesztőbizottság „*Még egyszer a tájékoztatásról*” címmel közölte saját álláspontját, s ezzel felülbírálta Déri Pál kijelentéseit, azok egy részétől élesen elhatárolódott.

A bizottság bár elismeri, hogy néhol helyes következtetéseket vont le a szerző, de felhívja a figyelmet arra, hogy Déri nem vette kellően figyelembe a BM helyzetét, munkájának jellegét és azok összefüggéseit a tájékoztatással.²²³ A bizottság igyekszik leszögezni, hogy sokat javult a helyzet, a lapok helyesebben tájékoztatnak, s csak a kérdéses év első nyolc hónapjában közel 8000 belügyi vonatkozású cikk jelent meg ország szerte.

A bizottság szembe megy Dérirel, aki szerintük elavult példáival indokolatlanul sötét képet festett. A helyzet sokkal jobb, ezt a Magyar Újságírók Szövetsége V. Küldöttközgyűlése is megállapította. A bizottság kitart a mellett az álláspont mellett, hogy anyagot válogatás és alapos ellenőrzés nélkül nem lehet kiadni a sajtónak. Az állam- és hivatali titok miatt a sajtó nem áraszttható el bűnügyi anyagokkal. A sajtó további szelektáló munkáját pedig iránymutatásokkal kell segíteni. A rendőrség nem tabu, a suttogó propaganda kérdésében pedig Déri téved. Hogy a negatívumok közlésével megszüntethető lenne a suttogó propaganda, ez illúzió csupán, nincs automatikus fordított arány (amelyről egyébként Déri nem is beszélt.). Ezzel a gondolattal zárult a vita 1965-ben, legalábbis formálisan, hiszen kommunikáció, tömegkommunikáció és sajtó tárgyú írások továbbra is szép számmal jelentek meg a lap hasábjain.

Fentiekben igyekeztünk áttekinteni a rendőrség és a sajtó viszonyának azon alapkérdéseit, amelyek 1963 és 1965 között megvitatásra kerültek a Belügyi Szemle hasábjain. A megjelent cikk, az ahhoz érkező hozzászólások, majd a főszerkesztői és szerkesztő bizottsági állásfoglalások jelzik, a vita nem jutott nyugvópontonra akkor.

²²³ Még egyszer a tájékoztatásról (a szerkesztőbizottság közleménye), *Belügyi Szemle*, III. évf. 12. szám, 5-7. o.

VI.4 Pr vagy nem pr?

Mivel a legátfogóbban és legrészletesebben – mi több valóban tudományos megalapozottsággal és szakmai igényességgel – a Szemle foglalkozott a rendőrség működésének elvi alapjaival, úgy véljük, az e lapban megjelent cikkek, tanulmányok segíthetnek leginkább annak eldöntésében, hogy a rendőrség életében mikor jelent meg a pr, ha megjelent, és milyen mértékig vert gyökeret a gondolkodásmódban és a szervezeti kommunikáció gyakorlatában.

Ezért a folyóiratban 1953 és 1989 között megjelent írásokat a szempontból is elemeztük, hogy a pr illetékességi körébe tartozó mely kérdésekkel foglalkoztak, s milyen állásfoglalásokat tettek. E vizsgálat eredményeit mutatjuk be a következőkben.

VI.4.1 Propaganda és pr

Mi köti össze a kettőt? Elsőként az, hogy a pr-t a propagandából kifejlődött, azt kiszélesítő tevékenységnek írja le a szakirodalom, sőt, sokan úgy vélik, a pr rossz hírét annak köszönheti, hogy az ismeretek hiányában vagy összemosása miatt sokan a két tevékenységet azonosnak tekintik (illetve tekintették hosszú időn át).²²⁴ Összeköti őket azonban, eszközrendszerük, célorientáltságuk (a viselkedés, gondolkodás befolyásolása) egy konkrét szervezet, intézmény (vagy intézményes rend) széleskörű társadalmi elfogad(tat)ásának vonatkozásában. Mindkettő el akarja érni, hogy azonosuljunk az általa kínált alternatívával, legyen az érték vagy egész értékrendszer, eszme vagy eszmerendszer, célkitűzés, vágyott állapot. Mozgósítani akar, tehát a befolyásolás eredményeként tevőleges részvételt vár.

Hol válik ketté propaganda és pr? Az alkalmazott eszközökben (meggyőzés vagy manipuláció), a kontextusban (ideológiailag terhelt vagy nem), a kommunikációs folyamat egy- (propaganda), illetve többirányúságában (pr). Tárgyalt témánkra lefordítva azt mondhatjuk, a pr célkeresztjében a rendőrség iránti bizalom áll, a propaganda pedig a rendőrség működésén keresztül (is) el akarja érni, hogy az állampolgároknak kedvező kép alakuljon ki a szocializmusról. A kettő nem zárja ki, sőt, határozottan erősíti egymást, mint azt a következőkben látni fogjuk.

Leszögeznénk, hogy bár a rendőrség a vizsgált időszak alatt mindvégig propagandamunkáról beszél, mi a következőkben mégis a pr nyomait keressük a rendőrség

²²⁴ A nyilvánosság politikai és gazdasági célokra történő felhasználásának több évszázados múltja van.

kommunikációs alapvetéseiben és gyakorlatában. Amikor feltesszük a kérdést, túlzás-e pr-ról beszélni – áttekintve azt a mintegy 40 000 oldalnyi anyagot, ami a Szemlében a vizsgált időszakban íródott –, látszólag magától értetődik a nemleges válasz. Miért? A megjelent cikkekben nemcsak, hogy a szervezeti szintű kommunikáció majd minden szegmense tárgyalásra kerül, de a fejtegetések eljutnak a visszacsatolás, a kommunikáció kétirányúságának kérdéséig. Természetesen mindez nem a pr szakterminológiáját használva történik, hanem a szocializmus építésének jegyében, hirdetve a széles társadalmi elfogadottság fontosságát.

VI.4.2 Szervezeti célok, vezetők és vezetettek (belső pr)

E tárgykörben a legfőbb kérdés, amely az ötvenes években felmerül, az agitáció és a pártagitátorok szerepe a rendőrség működésében.²²⁵ Az agitáció feladatai közé tartozik, hogy felvilágosító, meggyőző szóval segítse a parancsnokok által amúgyis megkövetelt parancsok jobb végrehajtását. A szerző itt azonban rámutat arra is, hogy ez némiképp a jelentés leszűkítése. (Gellért, 1958. 83. o.)

Tágabb értelemben döntő feladata az agitációnak a párt politikájának tudatosítása a rendőri állomány körében, népszerűsítés és mozgósítás. Az agitáció a tömegek eszmei, politikai nevelésének a párt és tömegek kapcsolata megszilárdításának eszköze. Az eredményesség megköveteli, hogy az agitátor álláspontját a párt határozza meg, s hogy agitációja hű legyen az eszméhez. Az agitátor a bizalom elnyerés érdekében beszéljen egyenesen, nyíltan a célokról és eredményekről, de ne hallgassa el a nehézségeket se. Az egyszerű és világos beszédnek van hitele. (uo.)

A pártagitátornak fontos szerepe van a rendőri egységek, szervezetek vezetésében, a párt és a köztük lévő kapcsolat kialakításában. (Gellért, 1958. 84. o) Az agitáció formái a szóbeli agitáció (gyűlés, röpgyűlés, egyéni agitáció) és az írásbeli sajtó, plakát, vagy faliújság útján megvalósuló agitáció.

A vezetői szerepfelfogás alapjai már az első lapszámban tárgyalásra kerülnek, amikor a (bolsevik!) vezető legfőbb feladatairól esik szó. Ez pedig nem más, mint az utasítások (és tervutasítások maradéktalan) végrehajtásának ellenőrzése. A vezetővel szemben megfogalmazott követelményeket pedig Kirov és Malenkov elvtársak nyomán foglalja össze,

²²⁵ Az agitáció szerepe a rendőrségnél, Gellért Tibor r. őrnagy, *Rendőrségi Szemle*, 1958/2. szám.

s azokat Rákosi és Sztálin idézetekkel nyomatékossítva szögezi le: *legfontosabb a forradalmi lendület.*²²⁶

A pr számára alapvető adottságként s a kommunikáció mozgásterét behatároló elemként jelenik meg a vezetés (annak stílusa) és a cél vagy feladat, amelynek végrehajtására a szervezet létrejön. E helyütt csak egy igen érdekes részecské emelek ki, amely 1960-ban fogalmazódott meg a lap hasábjain. Azt olvashatjuk, hogy a tömegek még nem ismerik kellően a felépült szocializmust, többek közt azonban a rendőrség munkája alapján vannak lekövetkeztetések, ezért a rendőrségnek elő kell segíteni a jó tapasztalatok szerzését a szocializmus megismerésében.²²⁷

VI.4.3 Munkavállalói kapcsolatok

E tárgykörben kiemelt fontosságú a vezetői információs rendszer, a szervezet irányítása, az alkalmazotti tájékoztatás és az érdekképviselés. A vizsgált időszakban igen hangsúlyosan jelenik meg az újoncok szervezetbe történő integrálásának kérdése, a kollegiális kapcsolatok kiépítésének fontossága. Erről ír a 1975-ben Rózsa Tamás rendőr törzssászlós „*A pályakezdő nyomozók kapcsolat kialakításának egyes kérdései*” című cikkében²²⁸. A pályakezdő mint alárendelt, végrehajtó, mint alegység tagja és mint a rendszer egyik eleme jelenik meg (64. o.) A szervezeti munkaszféra, párt- és közéleti sféra, életforma sféra valamint az erkölcsi és pszichológiai viszonyok szférája kerül elválasztásra Rózsa által. Kiemelt mozzanatnak tarja a pályakezdő bemutatkozását és fogadását, a kommunikációt és informáltságot, valamint a beosztás és vezetés kérdéseit. Szintén Rózsa Tamás volt az, aki két évvel később „*A közterületi szolgálatot ellátó pályakezdő rendőrök munkahelyi beilleszkedéséről*” publikált rövid összefoglalást.²²⁹ Szorgalmazta, hogy alakuljon ki egység az elvárások és a szervezet nyújtotta lehetőségek között. Ennek érdekében vizsgálta a pályamotivációt.

A hivatással kapcsolatos elképzeléseik megvalósulása tekintetében is készített felmérést. Azt találta, hogy a személyes kapcsolatok és képességek kiteljesítése, jó kapcsolat kialakítása a vezetővel különösen fontos tényezők a hivatásos állomány körében, és csak ezután

²²⁶ *Rendőrségi Szemle* I. évf. 1. szám, 15. o.

²²⁷ Toldy József r. ezredes: Szélesítsük és erősítsük tömegkapcsolatainkat! *Rendőrségi Szemle*, 1960/5. szám, 325. o.

²²⁸ 1975/9. szám.

²²⁹ 1977/11. szám, 78-86. o.

következnek a munkakörülmények, fizetés stb. Ezen kérdések tárgyalása már a pr és humán erőforrás menedzsment kapcsolatát veti fel. Volt továbbá még egy cikk²³⁰, amely a rendőrség és határőrség 2008-as integrációjának kapcsán érdemel említést, ez pedig „A határőrség sorozott állományából továbbszolgálatot vállaló, pályakezdő rendőrök beilleszkedéséről” címmel Kürti István r. százados és Tepliczky Miklós r. hadnagy által írt rövid összefoglaló (96-98. o.). A tisztek beilleszkedésének kérdéseit tárgyalta még 1986-ban Pásztor László határőr alezredes is.

Az alkalmazotti tájékoztatás lehangsúlyosabban mint az eligazítás és mint különféle munkaértekezletek megtartása jelenik meg. A belső kommunikáció jelentőségéről szólva a kiküldött járőrök eligazításnak kívánalmairól olvashatunk. Az eligazítás jelentőségét a szolgálat tartalommal való megtöltésében jelöli meg Rudas György. Mint mondja, cél, hogy a kiküldött járőr az elindulástól az őrsre visszaérkezésig tudja, mit kell tennie.

Az őrsök felé az eligazítást az őrszolgálati osztály parancsnoka tartsa meg (természetesen egyeztetve a belügyi osztály vezetőjével). Fontos, hogy a nyomozók is rendszeresen kijárjanak az őrsökre, tájékozódjanak és tájékoztassanak. A kapcsolattartás fontos formájaként jelenik meg a felderítés, amely során több terület dolgozói együtt dolgoznak, ilyenkor a nyomozóknak a területfelelősök hely- és személyismeretére kell támaszkodniuk.²³¹

A hetvenes években aztán a parancsnoki értekezletek szerepéről és a munkahelyi légkör alakulásáról is olvashatunk Kaposvár, illetve Komárom megye vonatkozásában.

VI.4.4 Ágazati és szakmai kapcsolatok (külső pr)

E tárgyban számos írás született a vizsgált időszakban. Balogh Sándor rendőr százados a munkásőrség és a rendőrség kapcsolatát mint egymásra utalt két testvérszervezet együttműködését vizsgálta. A kérdés aktualitását nyilvánvalóan az 1957. évi 13. sz. törvényerejű rendelet adta, amely a munkásőrség feladatát a következőkben jelölte meg: *„a szocializmus vívmányainak megvédése, a dolgozó nép nyugalmának és a termelés zavartalanságának biztosítása, továbbá ellenforradalmi elemek restaurációs kísérleteinek megakadályozása, illetőleg ennek érdekében a fegyveres erők támogatása.”*

²³⁰ A Pásztor László: A pályakezdő fiatal tisztek beilleszkedéséről, 1986/2. szám, 70-73. o.

²³¹ Rudas György: A bűnügyi és őrszolgálat együttműködéséről, 1953/1. szám, 24-28. o.

Balogh szorgalmazta, hogy rendőrség vezetői mindent kövessenek el, hogy „*mind a munkásőrség, mind a rendőrség helyiségeiben jöjjenek össze munkásőr és rendőr elvtársak szolgálati, politikai és gazdasági kérdések megbeszélésére és szabadidejük eltöltésére, kulturális és sportrendezvényekre*”.²³²

Nem titkolta azonban el, hogy vannak, akik riválist látnak a munkásőrökben, és vannak, akik a nők részvételét helytelenítik.

Jelentős terjedelemben esett szó a rendőrség más szervekkel, köztük a tanácsokkal, a polgárőrséggel és határőrséggel vagy épp az ügyészséggel²³³ való együttműködéséről is. Máskor a mentők és rendőrség vagy a tűzoltók és a rendőrség együttes intézkedése, a szakértők bevonása lett elemzés tárgya.²³⁴

Mint látjuk, az együttműködés mikéntje mindvégig jelen lévő téma, s kiterjed a rendészeti (rendvédelmi) szervezetrendszer (csaknem) egészére. Természetesen voltak a büntetés-végrehajtás kérdéseivel is foglalkozó tanulmányok, ezek terjedelmi korlátok okán itt nem kerülnek említésre.

VI.4.5 Kapcsolat a dolgozó néppel

Ez talán a legtöbbet tárgyalt téma a vizsgált időszakban, a széles tömegbázis megteremtése, a dolgozó nép bizalmának elnyerése, s az együttműködés által biztosítható *teljes rend*.

A lakosság körében folytatott állandó felvilágosító munka módszerei, a rendőrség és a dolgozók kapcsolatának erősítése vannak napirenden a legnagyobb terjedelemben. Az idevágó alapelveket s a követendő magatartást már 1956-ban igen átfogóan tárgyalta Kardos Gyula rendőr őrnagy. Cikkének²³⁵ első mondata: „*Rendőrségünk nem dolgozhat eredményesen népünk aktív támogatása nélkül.*” (Kardos, 1956/4. szám, 291. o.)

A dolgozók bejelentéseikkel és egyéb módon segítik a rendőri munkát, a közrend, közbiztonság őrzését, de nem merítették belőle eleget, mint ahogy a szovjet milícia

²³² Balogh Sándor (1957): A munkásőrség és a rendőrség kapcsolatáról, *Rendőrségi Szemle*, V. évf. 5. szám, 215-218., 218.o.

²³³ 1953, 1963, 1968, 1970, 1974, 1976, 1981

²³⁴ 1971, 1978, 1981

²³⁵ Kardos Gyula: Erősítsük a rendőrség és a dolgozók kapcsolatát, 1956/4. szám;

tapasztalataiból sem. Keresni kell tehát a lehetőséget a lakossággal való együttműködésre. A dolgozók támogatása megnyerésének feltétele a gyors, szakszerű és eredményes rendőri munka.

„A dolgozók olyan munkát várnak a rendőrségüinktől, amely meggyőzi őket arról, hogy valóban sajátjuk a rendőrség, amely mentes a bürokratizmustól, amely mentes a goromba, kulturálatlan intézkedéstől, és amelynek tevékenységét a szocialista törvényesség szelleme hatja át.” (uo.)

Más szerzőktől sem idegen módon Kardos is idézi Lenin válogatott műveinek 23. kötetét, amelyben azt írja:

„A milícia a nép óriási többségének akarátát, erejét és hatalmát fejezze ki, amely a lakosság abszolút bizalmát, megbecsülését élvezzi, amely biztosítani tudja a teljes rendet.” (uo. 292. o.)

Káros a durvaság, a törvénytelen intézkedés, s komoly politikai kihatásai vannak. Leszögezi, hogy a rendőrség van a népért, és nem fordítva. A lakosság rendszeres tájékoztatása nélkülözhetetlen, de:

„A tájékoztatás azt sem jelentheti, hogy a szabályoktól eltérően megsértsük a titoktartás követelményeit, a tájékoztatás nem jelentheti az ébertelenséget, a felelőtlen fecsegést.” (292. o.)

Két évvel később Mohácsi Gyula rendőr őrnagy szedte csokorba a bizalommal teli lakossági kapcsolat főbb feltételeit: az állomány tagjai lássák annak szükségességét, hogy közelebb kerüljenek a dolgozókhoz, és törekedjenek egy bizalommal átitatott kapcsolat kialakítására. Feltételként az eljáró rendőr mindenkor kifogástalan viselkedését jelöli meg a közvetlen interperszonális kommunikációban. Mindezt azért kell szem előtt tartani, hogy a rendőr az intézkedés alá vont szabálysértőt ne tegye ellenségévé. Mohácsi szerint ez csak úgy érhető el, ha a rendőr egyértelműen üzeni minden megnyilvánulásával, hogy a dolgozók, a közösség érdekében jár el.

Mivel az igazgatásrendészeti osztályok naponta tízezrek ügyeit intézik, kiemelten fontos, hogy elkerüljék a felesleges várakozást/várakoztatást, leültessék, olvasnivalóval lássák el a várakozókat, mindenkor udvarias, meggyőző türelmes tájékoztatást adjanak.

A bűnügyi szolgálat területén szintén a várakoztatás és durvaság elkerülése a cél. Mohácsi nagyon jól látja, hogy az ún. kisügyekkel való foglalkozás közelítheti/távolíthatja a

rendőrséget a lakosságtól, hogy a törvényesség és az intézkedések indoklása a rendőrellenesség leszerelésének hatékony eszköze.

A proaktivitás igényét veti fel, amikor azt kéri, a rendőrség menjen elébe a lakossági megkereséseknek, ezzel bátorítsa a dolgozókat a kapcsolatfelvételre.

„Leszögezhetjük: ahol a rendőri szervek gondot fordítanak a tömegkapcsolatok ápolására, ott a rendőri munka is eredményesebb, a rejtett bűncselekmények napfényre kerülnek és a tettesek felelősségrevonása nem késik. Ott viszont, ahol nem rendelkeznek élő tömegkapcsolattal, nem látnak túl a rendőri épület falain, a bűncselekmények jórészt felelősségrevonás nélkül követik el.” (573. o.)²³⁶

Említésre méltó adalékokkal szolgál a rendőrség tömegkapcsolatairól Toldy József r. ezredes *„Szélesítsük és erősítsük tömegkapcsolatainkat!”²³⁷* című írása 1960-ból, amely leszögezi, hogy a tömegkapcsolat semmi esetre sem egyenlő a hivatalos emberek közötti hivatalos kapcsolattal. *„A rendőri munka (megtartva a szabályzatok előírásait is) nem misztikus dolog és ok nélkül nem kell eltitkolni, hogy a rendőrség milyen feladatot lát el a közrend és közbiztonság érdekében.”²³⁸* (Toldy, Rendőrségi Szemle, 1960/5. szám, 327. o.) Nem azt kell nézni, hogy a tömegkapcsolat milyen hasznot hoz a rendőri munkában – mondja –, a sorrend fordított, a megteremtett biztonság lesz a lakossági segítségnyújtás alapja. A tömegkapcsolatok értékelésének nem lehet egyetlen fokmérője, hogy a propaganda előadáson hányan vettek részt. Ez a mennyiségtől a minőség felé való elmozdulást jelez a kapcsolatépítés szemléletében.

Azt mondja, a rendőrnek jó példával kell elől járnia. Példának okáért a balesetet okozó rendőr rontja a szervezet hitelét, bomlasztja a közlekedési fegyelmet. Toldy értelmezésében a kulturált rendőri intézkedés *„kommunista, emberséges magatartást” jelent, ami azért együtt jár a parancsok maradéktalan végrehajtásának kívánalmával, méghozzá „azok igazi szelleme szerint”.* (uo.) Az önkényes elgondolások és a szabályoktól való eltérés felszámolása szükségeltetik.

A kulturáltság foka a megjelenésben és fellépésben is megmutatkozik. A rendőri magatartással összeférhetetlen a gorombaság, durvaság, hiszen tehetetlenséget tükröz.

²³⁶ Mohácsi Gyula r. őrnagy: A rendőrség tömegkapcsolatairól, 1958/8. szám.

²³⁷ 1960/5. szám.

²³⁸ Toldy József (1960): Szélesítsük és erősítsük tömegkapcsolatainkat!, Rendőrségi Szemle, 1960/5. szám, 324-330., 327.o.

Felhívja a figyelmet, hogy az eljárás nem teszi jóvá az állampolgárok menet közbeni zaklatását; hiba például a lélektelen ügyintézés is.

Kiemelt kérdés a parancsnokok közéleti szerepe (1963-ban): „*A párt és az állami funkcionáriusok tanácskozzanak a tömegekkel, éljenek a tömegek között.*”²³⁹ A közéleti tevékenység végzésének legfőbb formái:

- választott testületi tagság, (pártbizottság, tanács, végrehajtó bizottság), hiszen ez alkalmat ad üzemi és iskolai értekezleteken való részvételre, termelőszövetkezeti közgyűlésen való felszólalásra, véleménynyilvánításra;
- a belügyi szervek munkájával kapcsolatosan cikkek, leírások megjelentetése a napi sajtóban;²⁴⁰
- lakossági fogadóórák tartása.

Mindvégig azt hangsúlyozza a cikkíró, hogy fontos kilépni a belügyi szervek épületéből.²⁴¹ A parancsnoknak be kell kapcsolódnia a társadalmi, kulturális és politikai (megyei, járási) életbe is, de egyúttal szemmel kell tartania beosztottai családi életét is.

A cikkekre érkezett reflexió azt a kérdést vetette fel, hol húzódik akkor tulajdonképpen a határ a parancsnokok szakmai és közéleti tevékenysége között? A kérdés megválaszolására egy éves bontást kapott a lapolvasó, amely éves szinten összegezte Szabó János r. őrnagy társadalmi-közéleti tevékenységét, benne járási és pártbizottsági üléseket, ünnepségeket, oktatással kapcsolatos rendezvényeket, munkaértekezleteket, társadalmi és gazdasági szervezetek megbeszéléseit, előadásait.

Összesen 220 alkalom szerepelt a bontásban, az említett parancsnok azonban mégsem érezte kellően alaposnak az elvégzett kapcsolatépítő munkát. Mintegy 50 munkanapra saccolta a közéleti tevékenységet, 60 munkanapra a parancsnoki tevékenységet fentiek tükrében. Végül a mellett tette le voksát, hogy a parancsnokok próbálják 20-25 és 80-75%-ban megosztani közéleti és parancsnoki tevékenységeiket.²⁴²

²³⁹ Dr. Vincze Béla: A parancsnokok közéleti tevékenységéről, 1963/1. szám, 13. o.

²⁴⁰ Példának hozza, hogy a Vas Népe szerkesztőségével féléves sajtótervet készítettek, ifjúsági munka, társadalmi tulajdon védelme és közlekedés rendészeti témák feldolgozásának ütemezésére.

²⁴¹ Dr. Vincze Béla: A parancsnokok közéleti tevékenységéről, 1963/1. szám, 19-20. o.

²⁴² Dr. Szabó János r. őrnagy Hozzászólás „A parancsnokok közéleti tevékenységéről” c. cikkhez, 1963/2.szám, 72-73. o.

Ezzel azonban vitába szállt Dr. Kovács Lajos r. őrnagy, aki szerint éles határt nem lehet húzni a kétféle tevékenységek közé, de a parancsnoki leterheltséget csökkenteni lehet az alparancsnokok bevonásával. Ez kettős haszonnal jár, hiszen egyúttal az alparancsnokok képzéséhez is hozzájárul, önállóságukat növeli, vezetői képességeiket fejleszti.²⁴³ Ezzel tehát az utánpótlás nevelés kérdése is bekerült a diskurzusba.

Szintén e tárgykörben kerül tárgyalásra a panaszügyi munka²⁴⁴, az iskolás korosztály kellő időben történő megszólítása, erkölcsi nevelése²⁴⁵. Kitekintés gyanánt „Szoros szövetségben a néppel” cím alatt a Szovjet Milícia példáját hozta a lap.

1965-ben összegző munka is születik „A rendőrség és a lakosság együttműködésének 20 éve” címmel.²⁴⁶ A szerző azt mondja, a rendőrség akkor volt a legeredményesebb, amikor a legnagyobb mértékben támaszkodott a lakosságra. Így hát a legfontosabb tanulság, hogy a szocialista jellegű rendőri munka nem képzelhető el a dolgozó tömegekkel való együttműködés nélkül. (25. o.)

A rendőrség és a dolgozók közötti kapcsolat lényegi kérdéseiként a rendőrség munkájának tartalmát és törvényességét, valamint a rendőri állomány magatartását jelölte meg. Lefektette, hogy mindezt erodálja a felesleges titkolózás, ha a lakosság tájékoztatása elmarad, ha nem támaszkodik a rendőrség a dolgozó népre és a tömegkapcsolatokra, ha a rendőrség időről-időre nem igyekszik tökéletesíteni szervezetét és munkamódszereit.

Úgy találja, hogy 1957 után „kielégítően alakult a lakosság tájékoztatása.” Eredményként könyveli el a körzeti megbízotti szolgálat megszervezését és az újbóli önkéntes rendőri szolgálatot. 1958-tól Gépkocsizó Járőr- Szolgálat (URH) fokozta a dolgozók biztonságérzetét. 1960-61 között javul a kulturáltság és a viszony. Lehetőségként a sajtó, rádió és tévé szerepét emeli ki, amely által széles rétegek vonhatók be. A (VIII. Kongresszus után) cél olyan közhangulatot teremteni, amelyben végülis lehetetlenné válik a törvények megsértése vagy kijátszása. (38. o.)

²⁴³ Hozzászólás „A parancsnokok közéleti tevékenységéről” c. cikkhez, 1963/5.szám, 64-67. o.

²⁴⁴ Kónyi Alajos: A Belügyminisztérium és a lakosság kapcsolata a panaszügyi munka tükrében, 1969/10. szám.

²⁴⁵ Rajkó István: (Reflexió) A belügyi osztályfőnöki órákról, 1977/9. szám.

²⁴⁶ Dr. Györök Ferenc: A rendőrség és lakosság együttműködésének 20 éve, 1965/4. szám.

A korábban megszokott témák bővítését jelenti „A lakosság aktivizálása a népgazdaság és a társadalmi tulajdon védelmére” (1979)²⁴⁷ és a „A figyelmeztető levelek hatékonyságáról” (1980)²⁴⁸ című írás.

VI.4.6 A közügyek kezelése

Egyrészt mindvégig erről van szó, hiszen a közbiztonság, közrend és köznyugalom áll a rendőri tevékenység célkeresztjében, másrészt egy igazából csak napjainkban virágkorát élő terület. A ma CSR (Corporat Social Responsibility) tevékenységek körébe tartozó törekvések a 80-as években jelennek meg a rendőrségnél, mint a főváros tisztaságáért²⁴⁹ és a környezetvédelem propagálásáért tett erőfeszítések²⁵⁰. A hangsúlyt a rendőrség a megelőzésre (és nem a büntetésre) helyezi, s úgy foglal állást, hogy a rendőri szervezet tekintélyét növeli, ha támogatást nyújt a (nem szorosan a tevékenységi köréhez tartozó) probléma felszámolásában.

VI.4.7 Médiakapcsolatok és tömegkommunikáció

1963-ban Szabó László, a Népszabadság munkatársa közre adott egy cikket „*A rendőrség és sajtó*” címmel²⁵¹, s ezzel egy három évig húzódó vitát indított el a rendőrségi tájékoztatásról és ideológiai irányelvekről- amint azt fentebb láthattuk. A vita egyik központi kérdése volt, hogy a sajtóban megjelenő híreket ki szelektálja, a rendőrség vagy a sajtó munkatársai. Polémia bontakozott ki arról, mik a bűnügyi tudósítóval szemben támasztott követelmények, hogy lehet-e bírálat tárgya a rendőri működés, s mely újságírói műfajok támogatják leginkább a lakosság rendőrség iránti bizalmának megalapozását, megszilárdítását. A tájékoztatás feladatát és szükségszerűségét akkor a lapolvasók tájékozódási igényéből vezették le.

²⁴⁷ Kerekes András – Soós Géza: A lakosság aktivizálása a népgazdaság és a társadalmi tulajdon védelmére, 1979/12. szám, 64-66. o.

²⁴⁸ Dr. Horváth Sándor: A figyelmeztető levelek hatékonyságáról, 1980/9. szám. (Reflexió Dr. Pajcsics József egy korábbi írására.)

²⁴⁹ Hégyel Ferenc: Védjük a főváros tisztaságát!, 1980/4. szám.

²⁵⁰ Tóth Ferenc: A belügyi szervek környezet- és természetvédelmi tevékenységéről, 1981/7. szám, 11-16. o.

²⁵¹ Szabó László: A rendőrség és a sajtó, 1963/9. szám, 16-25. o.

Tárgyalásra került a lap hasábjain „A tömegtájékoztatás eszközeinek alkalmazása a bűncselekmények megelőzésében”²⁵², A sajtó, a rádió és a televízió szerepe az eltűnt személyek felkutatásában²⁵³. Aztán szépen sorra kerültek a rendőrség munkájához kapcsolódó televízió műsorok is: a Kék Fény és a BM/HM dolgozók vetélkedője²⁵⁴. Ez utóbbit ugyan rádióra komponálták, de a televízió közvetítette a 7 adást. Tetszési index tekintetében sajnálatos módon csak a HM BM adatok álltak rendelkezésre. A műsor pozitív kicsengése jó hatással volt az ily módon először reflektorfénybe lépő fegyveres szervekről kialakuló képre és elősegítette az ismeretterjesztést – áll a cikkben (Petress, 1972/6.).

A rádióhoz történő visszakanyarodást jelentett Petress István írása „A rendőrségről a rádiós újságíró szemével” címmel.²⁵⁵

1973 áprilisában „A tömegkommunikációs eszközökön keresztül végzett közlekedési propaganda hatékonyságáról” jelent meg tanulmány,²⁵⁶ amelynek fontos aspektusa, hogy itt végre olvashatunk a propagandamunkát megelőző kutatási módszerekről. (Aktuálisan kérdőíves felmérés, amelyet itt fókuszcsoportos beszélgetés egészít ki.)

Jeles szerzők foglalkoztak ez idő tájt a tömegtájékoztatási eszközeink közlekedésbiztonsági munkájával²⁵⁷. A meggyőzés módszereiről szólva kimondatik, hogy „A szabálykövetés értelmi igenlését érzelmi töltéssel kell megerősíteni.” (25. o.) és „*a szabályszegésekkel szemben erkölcsi felháborodás kiváltásához is érteni kell.*” Felmerül, hogy forgalmi rend megváltozásakor az új rend megszokásában, tudatosításában segíthet a sajtó, máskor pedig esetleges hibákra hívhatná fel a figyelmet a baleseti hírek alapján. A kommunikáció kétirányúságát tételezi a felvetés, hogy olvasói levelek útján az utca embere panaszainak közvetítése is megtörténhet a sajtón keresztül (leszögezve, hogy a laikusok írása lehet azonban félrevezető is).

²⁵² 1970/1 sz. Vladiszlav Krupka őrnagy a Polgári Milícia Főparancsnoksága osztályvezetője a VI. Várnai Nemzetközi Kriminalisztikai Szimpóziumon elhangzottak nyomán.

²⁵³ 1970/6. sz. Reflexió.

²⁵⁴ László György (a Magyar Rádió és Televízió Tömegkommunikációs Kutató Központ munkatársa): Gondolatok a fegyveres erők BM/HM vetélkedőjéről, 1970/12. szám.

²⁵⁵ Petress István (a MR szerkesztő riportere): A rendőrségről a rádiós újságíró szemével, 1972/ 6. szám, 57. o.

²⁵⁶ Gonda Attila: A tömegkommunikációs eszközökön keresztül végzett közlekedési propaganda hatékonyságáról, (Tükör) 1973/4. szám, április, 45. o.

²⁵⁷ Dr. Viski László egyetemi tanár, Dr. Irk Ferenc az OKKRI munkatársa, 1974/6. szám, 23-32. o.

Még ezen a nyáron napirendre került a *belügyi sajtótájékoztatás és propaganda néhány kérdése*²⁵⁸, majd „A Belügyminisztérium központi sajtójának első évei”²⁵⁹. Értelemszerűen két jelentős eszköz a képernyőújság²⁶⁰ és a Kék Fény²⁶¹ is helyet követelt magának a szakmai diskurzusban. A sajtókapcsolatok cím alatt említhetjük azt a cikket, amely a sajtó felelősségét boncolgatja egy halálos közúti baleset kapcsán²⁶² 1985-ben.

VI.4.8 Válságkommunikáció

Ezt a kérdést további kutatások számára nyitva hagynánk, mert a szemle során készített jegyzetek nem tartalmaznak idevágó adatokat. Ez adódhat a kutatói szem elfáradásából, figyelmetlenségből, de adódhat abból is, hogy nem ismeri a kor rendőri vezetése a rendőri válságkommunikációt mint jelenséget, vagy a válság magától a rendszertől (a szocializmustól) idegen (pontosabban idegenként definiált) jelenség ekkoriban.

VI.4.9 Interperszonális kommunikáció, kommunikációelmélet

Külön témacsoportba soroltuk az interperszonális kommunikációval és kommunikációelmélettel foglalkozó munkákat. Az ide sorolt cikkek olyan kérdéseket feszegetnek, mint „A rendőrök intézkedési készségét befolyásoló tényezők”²⁶³, „A rendőri állomány magatartásának hatása a rendőrség tömegkapcsolataira”²⁶⁴, „A szavak hatása”²⁶⁵ vagy „A parancsnoki értekezlet szerepe a Kaposvári Rendőrkapitányság vezetésében”²⁶⁶.

²⁵⁸ Tomasovszky Attila: A belügyi sajtótájékoztatás és propaganda néhány kérdéséről, 1973/6. szám 51. o-tól.

²⁵⁹ Kovács István, 1980/4. szám.

²⁶⁰ Horváth Gyula Géza: A képernyőújság és a közlekedési információk adásának rendőrségi hasznosításáról, 1982/5. szám, 61-63. o.

²⁶¹ Dr. Szabó László (a Népszabadság belpolitikai rovatvezetője): A Kék Fény és a hatásmechanizmus, 1983/8. szám, 9-15. o.

²⁶² (Reflexió) A sajtó felelősségéről egy halálos közúti baleset kapcsán, 1985/9. szám.

²⁶³ Dr. Tóth Tihamér: A rendőrök intézkedési készségét befolyásoló tényezők, 1968/8. szám, 49-53. o.

²⁶⁴ Mező Béla: A rendőri állomány magatartásának hatása a rendőrség tömegkapcsolatára, 1969/1. szám, 89-91. o.

²⁶⁵ (Lapszemle – Volkspolizei) 1969.

²⁶⁶ Dr. Virág Ferenc: A parancsnoki értekezlet szerepe a Kaposvári Rendőrkapitányság vezetésében, 1973/11. szám.

A vezetői kommunikációs feladatok egy-egy elméletibb megközelítését is idesoroltuk, mint „A vezető személyiségfejlesztő feladatai és néhány kommunikációs eszköze”²⁶⁷, „Módszer és stílus a fegyveres testületek vezetésében”²⁶⁸.

Külön kiemelnénk az olyan elméleti okfejtéseket, amelyek konkrét eszközök és kommunikációs viszonyok tárgyalását vállalták fel, mint „A vizsgálótiszt és a gyanúsított közötti személyi kapcsolat kommunikációs vonatkozása”²⁶⁹ vagy „A taktikai blöff alkalmazása”²⁷⁰, ahol kommunikációs és etikai kérdések együttesen kerültek tárgyalásra.

Szintén ebbe a blokkba soroltunk két másik elméleti okfejtést a „Korunk kommunikációs zavarai, Hogyan segítheti a bűnügyi munkát a nyelvi zavarok ismerete?”²⁷¹, illetve a „Szervezet, információ, kommunikáció”²⁷² tanulmányokat.

VI.4.10. Összegzés

Jegyezzük meg, hogy a pr a vizsgált időszakban mint (gyanús, manipulatív) kapitalista eszköz került hivatalos értékelésre, s a témáról, mint Németh Márta írja (Németh, 1998. 6. o.), publikálni és előadni csak nagyon szűk szakmai körben, kizárólag kis példányszámú szakmai orgánumokban lehetett. Nem csoda, ha épp ezért nem Public Relations-ről, hanem propagandáról olvasunk a vizsgált cikkekben. A kommunikációs tevékenységek értelmezése azonban tartalmilag már igenis a pr alapvetését visszhangozza.

Ha a pr olyan definitív tényezőiből indulunk ki, mint hogy a kommunikációt irányítja és szervezi²⁷³ egy szervezet és közvéleményei között, hogy a bizalom kiépítése és támogatás megnyerése a célja²⁷⁴, vagy hogy tudatos, sőt céltudatos²⁷⁵ kommunikációs tevékenység,

²⁶⁷ Dr. Sz. Várnagy Marianne: A vezető személyiségfejlesztő feladatai és néhány kommunikációs eszköze, 1976/4. szám.

²⁶⁸ Dr. Zsiga József: Módszer és stílus a fegyveres testületek vezetésében, 1978/10. szám.

²⁶⁹ Machó Márta – Magasházy Géza: A vizsgálótiszt és a gyanúsított közötti személyi kapcsolat kommunikációs vonatkozása, 1980/2. szám, 16-22. o.

²⁷⁰ Dr. Tóth Mihály (ügyész): A taktikai blöff alkalmazása, 1980/5. szám, 15-21. o.

²⁷¹ Szilák Jolán: Korunk kommunikációs zavarai, Hogyan segítheti a bűnügyi munkát a nyelvi zavarok ismerete?, 1981/9. szám, 43-50. o.

²⁷² Koltainé dr. Tóth Márta: Szervezet, információ, kommunikáció, 1981/12. szám, 44-51. o.

²⁷³ James E. Grunig – Todd Hunt: Managing Public Relations. Holt, Reinhart & Winston, New York, 1984. p.6.

²⁷⁴ Marinovich Endre: A szocialista vállalat aktív információs tevékenysége, különös tekintettel az értékesítésre. Kandidátusi értekezés. Budapest, 1975. 104. o.

akkor helyben vagyunk. A ma kikristályosodott pr meghatározások egyetlen momentuma érdemel csak egy kis magyarázatot, az pedig a hosszan tartó és stratégiai dokumentumokon nyugvó erőfeszítés. A kérdés ugyanis a vizsgált időszakban mindvégig napirendben van, de stratégiai dokumentumokat a mai napig nem kérhetünk számon a rendőri (ill. rendészeti) szervezeten (szervezetrendszeren). A most kidolgozásra került Rendészeti Stratégia²⁷⁶ sem került még nyilvánosságra.

A Szemlében 1953 és 1989 között szervezeti kommunikáció tárgykörben megjelent cikkek igen haladó szelleműek, célkitűzéseik középpontjába a rendőrség iránti bizalmat, s az ennek nyomán javuló eredményességet tűzik. Tulajdonképpen a ma rendőri állományához is szólhatnának, ha a marxista-leninista, szocialista, illetve bolsevik lexémákat kihúznánk a szövegekből.

VI.5 A rendőrségi kommunikáció elvi alapjai és gyakorlata napjainkban

VI.5.1 Tájékoztatási rend

Összegzés gyanánt nézzük meg, milyen gyakorlatot követ a rendőrség ma a sajtókommunikációban, a vita mely kérdései, állásfoglalásai köszönnek vissza a jelenlegi irányelvekben!

A rendőrség a sajtót elsősorban a kiemelt ügyek kapcsán és a média érdeklődésére tájékoztatja. A kereskedelmi médiumok hírigénye, amely az eladható hírekre van kihegyezve, új tájékoztatási gyakorlat kidolgozását tette szükségessé. A híryanag megszürésének kérdésében, a rendőrség szelektál elv érvényesül, ha a következő sorokat nézzük:

„Rendszerezítettünk egy ún. napi reggeli hírösszefoglalót, melyet minden nap reggel – legkésőbb 8 óráig – e-mailben eljuttatunk közel negyven újságírónak és szerkesztőségnek. Ez a hírösszefoglaló röviden tartalmazza az elmúlt 24 órában történt események leírását.” (Finszter,2006,95)

A titokban nem tartható, nagy jelentőségű eseményeknél érvényesül a sajtó automatikus tájékoztatása:

²⁷⁵ Az MPRSz definíciója. Megjelent az MPRSz ún. Gárdonyi Nyilatkozatában, 1992. október, Idézi Sándor-Németh: *Public Relations*. Kísérleti kézikönyv. BKE és Külker. Főiskola, Budapest, 1993. 110. o.

²⁷⁶ *A Magyar Köztársaság Rendészeti Stratégiája*, 2009. január 15. munkadokumentum.

„Kiemelt és rendkívüli eseményeknél azonnali sms értesítést küldünk a velünk kapcsolatban álló rendőrségi tudósítók, szerkesztőségeknek, fotósoknak.” (uo.)

A kor igényeinek megfelelően a sajtó ma már válogatott képanyagot is kap, ha kéri, elsősorban az online médiumok fokozódó versenyére való tekintettel, és *„a személyiségi jogokat és az eljárás érdekeit fokozottan szem előtt tartva”*. (uo.)

Az eredmények ismertetésének fontosságát nem tagadja a szervezet ma sem, de e tárgyban, megint érdekes mondatra figyelhetünk fel.

„A sikeresen felderített bűncselekményekről minden esetben sajtótájékoztatót tartunk.”(uo.)

Az idézett anyag azonban hallgat a felderítetlen ügyekről.

A bűnügyi munka bemutatása és bűnmegelőzési ajánlások tekintetében a rádióműsorok (hetente jellemzően 1 órában) és a televízió-műsorok (jellemzően kéthetente helyi televízióban, hírműsorban) biztosítják a leghatékonyabb fórumot. Aktualitások az önkormányzati támogatottságú, általában havonta jelentkező ingyenes helyi újságokban kapnak még helyet. Ezek a lapok nyújtanak fórumot az olyan ügyek számára, amelyek az országos médiumok érdeklődésére nemigen tarthatnak számot, de a helyi lakosság életében releváns információkat, célzott üzeneteket közvetítenek.

Ma a legkiválóbb elméleti szakírók a következő elveket fektetik le a rendőrség tájékoztatáspolitikájával kapcsolatban:

- A közvélemény tájékoztatása a rendészeti munkáról, közhivatalról lévén szó, kötelesség. A működéssel kapcsolatos információk csak kivételes esetben minősülhetnek titoknak.
- A közvélemény támogatásának megnyeréséhez szükséges, hogy az intézmény betekintést engedjen tevékenységébe, a kiképzés folyamatába, a testület életébe.
- A közvéleményt fel kell készíteni a lehetséges veszélyhelyzetekre, aminek eszköze megint csak a gyors, pontos, hiteles tájékoztatás.
- Ismeretlen tettesek felderítésében segítséget kérni a lakosságtól a sajtó útján lehet. A szemléletbeli változások is a média útján közvetített üzenetekkel érhetők el, például a feljelentési készség javítása tárgyában.

- A jogkövető magatartás propagandája a jogszabályok ismertetésével és a jogi tájékozottság növelésével érhető el.²⁷⁷

Az idézett dokumentum ellentmondást nem tűrően szögezi le:

„A nyilvánosság kezelése a rendőri szaktudás része. Az oktatásban és a kiképzésben erre figyelemmel kell lenni, noha a tapasztalatok azt mutatják, hogy a mesterségbeli tudás és az intelligencia minden kommunikációs tréningnél fontosabb.” (uo.)

Ugyanez a dokumentum foglalja össze, mi a rendőrségi sajtószolgálat legfőbb feladata: *„...pótolja a szakmai vezetés kommunikációs ismereteit és a médiumokat pedig, segítse a rendészeti hatósági tevékenység szakszerű bemutatásában.” (uo.)*

VI.5.2 Múlt és jelen összevetése

A tájékoztatás feladatát és szükségszerűségét akkor a lapolvasók tájékozódási igényéből vezették le, ma sokkal inkább mint a közügyekbe való betekintéshez való jog jelenik meg a rendőri szervezet és tevékenység bemutatása. Ezért is fogalmazódik meg mind határozottabban az elvárás, hogy a rendőr számára a nyilvánosság kezelésének képessége legyen evidencia, a rendőrszakmai ismeretekkel párhuzamosan elsajátított tudás.

A sajtóval szembeni hatvanas évekbeli vád, hogy szenzációhajhász, ma úgy fogalmazódik meg: az „*eladható*” híreket veszi. A lakossághoz intézett felhívások száma, s az ügyek típusának, súlyának megfelelő differenciálás nem nagyon kap hangsúlyt, a nyomravezetői díjak kitűzése, mértéke, hatékonysága annál inkább kérdés. (Itt merül fel a nyomozati, felderítő munka elcsalásának veszélye.)

A tájékoztatás kialakított rendje – a reggel 8 óráig küldött előző napi összefoglalókkal – egyértelműen a rendőrségi sajtóiroda 1881-es felállítását, s gyakorlatát idézi vissza. A rendőrség szelektál elv erősen tartja magát, a hírzárlat eszközével ma is tetszés szerint él a rendőrség a nyomozás, eljárás érdekére hivatkozva. Bár a tájékoztatás eszköztára jócskán bővült az elmúlt évtizedekben – sms, e-mail, fax, rendőrségi weboldal stb. – a tájékoztatáspolitikai kérdései változatlanok: hogyan lehet a lakosság rendőrség iránti bizalmát megteremteni, a rendőrszakma presztízsét helyreállítani, a biztonság megteremtésében a lakosság együttműködését megnyerni? A válaszok megint késnek, a gyakorlat esetleges.

²⁷⁷ Finszter Géza: A rendvédelmi szervek külső társadalmi kapcsolatai, különös tekintettel a bűnmegelőzésre, A rendőrtiszt Főiskola nyomdája, Budapest, 2006, <http://www.rendeszeti.hu/rendvedelmi.pdf>

VI. 6 Amiről nem esett szó

Jelen értekezés a szöveg és kép, betű és rajz viszonyát nem elemzi. A szerző nem is rendelkezik e tárgyban felkészültségekkel, ergo nem érzi magát erre felhatalmazottnak, ám nem mehet el szó nélkül a tény mellett, hogy a lapok kezdettől vizuális konstruktumok is. Ahogy az idő halad, mindinkább le akarják nyűgözni az olvasó nemcsak szellemét, de szemét is. Néha az arányérzék, máskor a mondanivaló, vagy a kifejező erő hívja életre az ábrákat, rajzokat, melyek alkotói művészek, dokumentaristák, grafikusok, karikaturisták, fényképészek. Arányérzékük és valóság-, illetve lényeglátásuk a mérce, amely a lapok megjelenését teljessé, a közlést nyomatékosabbá, hitelessé teszi.

A dolgozat másik fájó hiányossága, hogy a nyomtatott és elektronikus rendőrségi sajtó egymáshoz való viszonyát területi és kapacitás korlátok okán nem tárgyalja. Mégis két emblemikus eszközről röviden szólunk: a Kék Fényről és a képernyő újságról.

VI.6.1 A karikatúra, a képregény és a képrejtvény

A karikatúra, ahogyan a műfaj hazai neves művelője, Kajánt Tibor fogalmaz, sokszor csak indok arra, hogy a szem megpihenjen, az alfabetikus módszert az információk feldolgozásában a vizuális vegye át. (Kaján-Martin, 2005) Nyomatékosít, kiemel, más oldalról közelít, gazdagít, s általában a legmagasabb hírértékű szöveges közlés kísérője, már, ha jó. (uo. 13) Mint Széchényi Ágnes írja: a karikatúra (rajzoló) „Túloz, tódít, de nem hazudik. Épp ellenkezőleg: megszállott igazmondó, nem a valódit mondja, hanem az igazat és kétszer aláhúzza.” (Kaján-Martin, 2005, 5) A rendőri lapokban (eddig tapasztalataim szerint) nem a fő hírek kísérője, hanem a szöveg monotonitásának megtörője, s nem tolakodik előtérbe.

Ideáltipikus megjelenésében rajz, amelynek része a humor, de nem viccrajz, több annál, morális és kritikai, célirányos reflexív műfaj: rajzba álmódott publicisztika. Két támpillére a mondanivaló és a képzőművészeti megformáltság. (uo. 14) Gyakran él a meglepetés erével, máskor bizarr, de mindenképpen túlmutat önmagán és a konkrétan ábrázolton, saját világot terem. Megengedheti magának, hogy ne essen egybe az olvasói/nézői várakozásokkal, hogy botrányt okozzon. Legfőbb kifejező eszköze a vonal, s nem a szín, kezdeti szakaszában nem tör festői, festészeti hatásokra, hiszen maguk a lapok is fekete-fehérben jelennek meg. (uo. 42-45.)

Sajátos formája a comics (comic strip – komikus csík), amely akár kerek történetté is összeállhat az alkotói szándéktól függően, s mini képregényként funkcionálhat. A műfaj őskora a 19-20. század fordulója. (uo. 40)

A rendőri lapokban a karikatúrát kezdettől megtaláljuk (a körözőleveleket, közlönyöket és körözvényeket nem számítva), általában humor és rejtvény rovatok központi elemeként. Legtöbbször szakmai és nem közéleti témák feldolgozása ad okot a megjelenésére.

VI.6.2 A rendőrviccek

Német eredetű (Witz) vice szavunk leginkább valamilyen nevetetés céljából elbeszéltnél rövid történetet takar. Lényegi eleme a csattanó és a tömörség. A Magyar Néprajzi Lexikon szerint a műfaj virágzását általában az elnyomatás időszakai hozzák el a történelemben (mint a Bach-korszak vagy a fasizmus évei).²⁷⁸ A rendőrviccek értelemszerűen a közéleti, foglalkozási viccek reprezentánsai. Gyakoriságuk, számuk a gépkocsiforgalom növekedésével párhuzamosan emelkedett.

„- *Miért van a gépkocsikon hátul „H” betűjelzés?*
- *Hát nem tudod? Azért, hogy a rendőr felismerje a gépkocsi hátulját... – hangzik a kaján csattanó.*”²⁷⁹

A cikkíró belátja, hogy igen divatosak a rendőr-viccek, de azokat csak múlandó hóbortnak tartja. A bíráló kritika eszközei, amelyek alapja, hogy a rendőrség a végbement *hatalmas* fejlődés ellenére is hibázik még olykor. Az okok között elsőként a modorbeli hiányosságokat rója fel mind a rendőröknek, mind az elkövetőknek.

„*Az is igaz, hogy a hangnem és a modor kérdése nem egyedüli hordozója a rendőrség és a tömeg kapcsolatának, mégis ez a viszony elég sok elemzést kap minden oldalról. E téren még van sok kívánnivaló testületünk tagjainak magatartásában. A tanulmányok kritikus és önkritikus elemzése nyomán bizonyára kevesebb lenne a rendőr-viccek száma.*” (uo.)

A műfaj ma is virágzik, s még mindig a rendőrök (csekély) értelmi képességei adják a viccek alapját leggyakrabban. Sági Zoltán a rendőrség volt kommunikációs vezetője azonban 2003-ban úgy látta, hogy a szőke nő viccek megjelenése némiképp (szerencséjükre) háttérbe szorította a rendőrökön élcelődő poénokat.²⁸⁰

²⁷⁸ <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-1349.html>

²⁷⁹ Bardóczy Béla: Rendőr-viccek és a valóság, *Magyar Rendőr*, XX. évf. 15. szám, 11. o., 1966. április 14.

²⁸⁰ Hermann Irén: Ein, Zwei, Polizei. Stratégiai gondolkodás nélküli a rendőrségi pr., *Kreatív*, 2003. április 1.

VI.6.3 A Kék fény

A műsor indulásának időszakából kevés újsághírt találtunk a műsor újszerűsége és hallatlan sikere ellenére is. A műsor indulásának pontos dátuma sem igen tudható meg, van, aki 1964 végére, mások 1965-re vagy éppen 1966 elejére teszik az indulását. (Előtte is volt bűnügyi műsor 07 címmel.) 1971-ben Kelemen Pál rendőr alezredes a Magyar Rendőr hasábjain mint a körözöttek elfogásában segítő eszközt méltatja – az ekkor 30 adását maga mögött tudó – műsort. A tévéműsor összeállítását kezdettől szakmai viták övezték.

„A belügyi szervek a és a televízió alkotói e vitákban arra törekedtek, hogy a Kék fény²⁸¹ adásokat politikai és társadalmi mondanivalóval töltsék meg, s hogy a műsor célszerűségét tekintve szolgálja a lakosság felvilágosítását és a bűnesetek megelőzését.”²⁸²

A cikkből azt is megtudjuk, hogy a lakossághoz intézett felhívások 1969-ben indultak egy kísérleti felhívással, amely után még órákig csöngtek a telefonok és özönlöttek a bejelentések a rendőrségre. Megtudjuk azt is, hogy a rendőrség legfőbb aggálya a lakossági felhívásokkal kapcsolatban az volt, hogy netán a segítségkérés a tehetetlenség üzenetét küldi a polgároknak. Győzött azonban mégis az ideológia:

„Ha abból indulunk ki, hogy a szocialista társadalomban a bűnüldözés elleni harc²⁸³ közügy – minden állampolgárnak kötelessége segíteni a bűnüldöző szervek munkáját –, akkor választ kapunk arra a kérdésre is, hogy miért helyes egyes büntetések esetében a lakosság segítségét kérni az elfogásukhoz. Ez is egyik konkrét formája a bűnüldöző szervezés az állampolgárok kapcsolatának.”²⁸⁴

A felhívásokat eredményesnek tartja Kelemen, hiszen a műsorban körözött 23 főből 22-t sikerült a rendőrségnek a bejelentések nyomán elfognia. A kihallgatások során pedig néhány elkövető arról számolt be, hogy az adás után nem mert az utcán járni, mert félt, hogy a járőrok felismerik. Így voltak, akik inkább önként jelentkeztek. A nézői levelek pedig a

<http://www.magellanpr.hu/index.php?inc=inc.hajonaplo.anyag.php&title=Haj%F3napl%F3%20-%20Ein,%20Zwei,%20Polizei&azon=183>

²⁸¹ A műsor címének írásmódja nem mutat egységet, találkozunk vele Kék fény, Kék Fény és Kékfény formában is.

²⁸² Kelemen Pál: A Kék Fény segítség a körözöttek elfogásában, *Magyar Rendőr*, XXV. évf. 18. sz., 5. o., 1971. május 6.

²⁸³ Vélhetően elírás, hiszen gondolatilag a bűnözés elleni harc lenne a helyes megfogalmazás.

²⁸⁴ *Magyar Rendőr*, XXV. évf. 18. szám, 5. o., 1971. május 6.

nézők azon igényét fejezik ki, hogy gyakrabban szeretnék képernyőn látni a műsort. A „Nyomozzon velünk!” a Kék fény erőssége lett.

A Kék Fény 1983-ban már 19 éve jelentkezik a képernyőn, 40-60 majd 70 perces műsoridővel, kéthavonta (bár majdnem minden megkérdezettnek úgy rémlik, hogy havi rendszerességű műsor, amelynek oka az lehet, hogy a bűnözésről szóló, dokumentum jellegű műsorok éles nyomot hagynak az emlékezetben). 6-6,5 millió nézője van átlagosan a Magyar Tömegkommunikációs Kutató Központ mérései szerint. A rendőri riportázs egyik feladata a nevelés, a rendőr nem ismer el öncélú bűnügyi tudósítást. A magyar felderítési arány 90-95%-os. Az esetek bemutatása a Kék Fényben nem változtat jelentősen a felderítési arányszámokon.

Ismeretlen elkövetőjű bűncselekményeknél 40-50%-os a felderítési arány, de nem ez a televíziós bemutatás oka, hanem a lakossággal való kapcsolat erősítése. A tömegkommunikációs eszközöknek meg kell győznie az embereket arról, hogy a rendőr értük van. A műsor erőssége a szigorú dokumentarista jelleg. A bemutatásra kerülő ügyek a BM-mel egyeztetve kerülnek képernyőre. Alapszabály, hogy a Kék Fény nem sérthet rendőrségi érdekeket, s a tapasztalat azt mutatja, a bírókat sem befolyásolja a későbbi ítélelhozatalban. A műsor olyan elkövetőket szólaltat meg, akik önként vállalják a szereplést (engedély visszavonásakor az ügyész dönt van-e ok a közlés visszatartására)²⁸⁵

Három évvel később Szabó László azt írja, a hír már elektronikus szárnyakon jár, de a legfőbb dilemma még mindig az, hogy mit közöljön a rendőrség. Amit sokan láttak, tudnak, az ügyis belekényszeríti a rendőrséget a nyilvánosságra hozatal vitájába. A Kék Fény népszerűsége töretlen, ezért nem lenne célszerű alapjaiban megváltoztatni.²⁸⁶

Szabó László 2012. június 1-jén a Rendészettudományi Társaság konferenciáján személyesen idézte fel a Kék Fény éveit és az adáskészítés néhány mozzanatát. Előadásában úgy fogalmazott, hogy a politika két ízben próbált direkt módon beleszólni a műsor szerkesztésébe, amelynek célja valóban a lakosság önvédelmi reflexeinek felébresztése, erősítése volt. Az egyik eset egy nagy vihart kavart kettős gyilkosság, a Hungária körúti rablógyilkosság volt, ahol két tarkólövés érte az áldozatokat, s az elkövetés módja és a

²⁸⁵ Dr. Szabó László: A Kék Fény és a hatásmechanizmus, *Belügyi Szemle*, 1983/8. szám, 9-15. o. (XXIV. évf.)

²⁸⁶ Dr. Szabó László: A gyors, hiteles tájékoztatásról és a Kék Fényről: hozzászólás A belügyi tájékoztató és propagandamunkáról című konzultációhoz, *Belügyi Szemle*, 1986/3. szám, 54-57. o. (XXVII. évf.)

(honvédségnél használatos) fegyver hivatásos katonára, nem civil személyre vallott. A másik pedig Demján Sándor társadalmi tulajdon ellen elkövetett feltételezett bűncselekménye volt, ahol 10 liter pálinka körül folyt a vizsgálat. (Ez utóbbiról a Kék Fény nem számolt be.) Szabó hangsúlyozta, hogy soha máskor sem felkérést, sem utasítást, sem felszólítást nem kaptak a műsorban tárgyalandó ügyekre vonatkozóan. A kapcsolattartó tiszt javasolt témákat, amelyekből ők válogattak szakmai szempontok alapján.

A műsor ma is fut, nevét Sváby András védte le, s jelképes összegért, 1 forintért adta el Szabó Lászlónak.²⁸⁷

VI.6.4 A képernyőújság

1982-ben jelent meg a cikk arról, hogy a képernyőújság lehet a rendőrség új eszköze a közlekedési információk közvetítésének. A tervek ekkor úgy szólnak, hogy a képernyőújságot az MTI fogja szerkeszteni és kezelni, s az információkat kiegészítő egységekkel felszerelt tévékészülékeken lehet majd venni. A kapcsolódó adatbank tartalmazhat olyan információkat, melyeket a BM állít össze és nem titkosak, illetve közlésük célszerű lehet (statisztikák, címjegyzékek, hírek, rövid tájékoztató írások, táblázatok és egyszerűbb ábrák vagy állóképek formájában jeleníthetők meg). 1981-ben már volt kísérleti adás. A vételre alkalmas készülékek gyártása nullszériában van ekkor. A műszaki feltételek adottak, hogy a rendszeres adást 1982-ben elkezdjék.

A szerző szerint az eszköz használatát a szolgálati követelmények elemzése után szorgalmazni kellene a személy-, tárgy- és gépjármű-körözések esetén, engedélyek adása, tilalmak meghirdetése tárgyában. Horváth Gyula felveti a kódolt tartalom és differenciált hozzáférés lehetőségét is, rendőrök és civilek számára elkülönülten. A közlekedési információkat sugárzó rendszer – a műsorszóró vagy külön URH-adóhálózaton – a rendes műsor mellett, de annak zavarása nélkül üzemel.²⁸⁸

²⁸⁷ Dr. Szabó László: Kék fény – Kékfény, a rendőrség és a média akkor és most, konferencia-előadás, A magyar rendészettudomány XX. századi története I., A XX. századi magyar rendőrség a korabeli szaksajtó és tömegművelődés tükrében, BM Nemzetközi Oktatási Központ, MRTT Biztonságpolitikai tagozat, 2012. június 1.

²⁸⁸ Horváth Gyula: A képernyőújság és a közlekedési információk adásának rendőrségi hasznosításáról, *Belügyi Szemle*, 1982/5. sz., 61-63. o., (XXIII. évf.)

“A közlekedési információ adásának kezdetén egy speciális jelzőhangot sugároz az adó. Ennek elhangzásakor a közlekedési üzenet időtartamára a vevőkészülék automatikusan bekapcsol, vagy esetleg átkapcsol a magnóról rádióra.” (Horváth, uo. 62. o.)

A rendszer tökéletlenségeivel kapcsolatban felmerül, hogy a közlekedési információk főváros centrikusak, az előnyök, mint a gyors beavatkozás, pedig csak akkor aknázhatók ki, ha a rendőrség maga is gyorsan továbbítja az információkat saját szervezetén belül. Vidéken két lépésben, a körzeti stúdiók adásaival tervezik összekapcsolni (Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs, Győr).

A Tömegkommunikációs Kutatóközpont adatai szerint egy 1977-es felmérés alapján autórádióval a tulajdonosok 13,6%-a rendelkezik, és ezek 38,5%-a alkalmas URH-sáv vételére. Az autótulajdonosok mindössze 4-5%-a tudja csak venni az adást, de a városokban az arány jobb. Posta-ipar-útinform-rendőrség együttműködést igényel a rendszer. (uo.)

VI.7 A rendőrségi sajtómunka szervezeti keretei Európában

Ebben a fejezetben Danielisz Béla és Jármay Tibor „Rendészet Európában” című kötetének (2008) a rendőrségi kommunikációra, s elsősorban a sajtó- és médiakapcsolatokra koncentráló ismereteiből merítünk, hogy bemutassuk a megoldások sokféleségét. A különbségek ellenére azonban egyező vonásokat is találunk.

VI.7.1 Németország

Két területről, Mainz-ból és Bajorországból vannak információink a rendőrségi kommunikáció szervezeti kereteiről. Mainz (rheineland-palatine-i rendőrség) abban a szerencsés helyzetben van, hogy nagyon pozitív a rendőrség lakossági megítélése. A szervezetben 49 nemzet tagjai látnak el szolgálatot. A sajtóval való kapcsolataikat kifogástalannak minősítették. Rendőreiket nem „sztárolják”, nagy gondot fordítanak a folyamatos fejlődésre.

A bajor rendőrség minden szolgálati helyen működtet olyan egységet, amely kizárólag a társadalmi kapcsolatokkal és a sajtóval foglalkozik. Jól működő belső szervezeti kommunikációjuk alapja online kommunikációs felületük, a „Polizei Online Plattform”. Bűnmegelőzési (elektronikus) hírlevelükre bárki feliratkozhat.

VI.7.2 Finnország

A finn rendőr számára a médiaszereplés a mindennapi munkavégzés része, hiszen nincsen a miénkhöz hasonló szóvivői rendszerük. A nyilatkozattétel törvényileg szabályozott és elsősorban az ügyeletes nyomozóra vagy felettesére hárítja a sajtó tájékoztatásának feladatát. Sajtótisztjuk szakmai támogatást nyújt, de nem képvisel, nem ő a szervezet arca. Minden rendőri egység feje felelős saját illetékessége külső kommunikációjáért. Ebből adódóan nincsenek sztárrendőrök, s ilyen példaképek állítását sem a rendőrség, sem a média nem ösztönzi.

A finn rendőri szervezet filozófiája igen egyszerű: megőrizni a lakosság bizalmát, s tevőleges segítséggé konvertálni. Ezért úgy tekintenek a bizalomépítő munkára, mint beruházás igényes területre, ahol fontos a nyitott kommunikáció az együttműködés.

VI.7.3 Málta

A Danielisz–Jármay szerzőpáros (2008) Máltát mint jó példát említi könyvében, ahol a sajtókapcsolatok menedzselése kifogástalan. A Rendőri Erő (mint helyi rendőrség) kommunikációs feladatait a Community and Media Relations Unit (CMRU) mint hivatalos Sajtó- és PR-hivatal fogja össze. Elsősorban a média képviselőivel való kapcsolattartás és publicitásszervezés áll működése középpontjában. Sajtófigyelést végez, sajtóközleményeket gyárt, sajtóeseményeket koordinál. Felel a rendőrség személyi állományába tartozók médiamegjelenéseiért és reagál a média legkülönbözőbb megkereséseire. A hivatal dolgozza ki a producerekkel, illetve a film- és televízióipar képviselőivel való együttműködések feltételeit. A közösségi kapcsolatokért ugyancsak e hivatal felel, s e feladata körében iskolai és tanácsi tanórák szervezését, lebonyolítását végzi; online információkezelő rendszert működtet Rendőrségi Bejelentési Rendszer néven. Ugyancsak a CMRU foglalkozik a Police Band, Police Jazz Band, a Rendőrségi Szabványosítási Képzési Csoport és a Rendőrkutya Szekció bemutatóinak teljes körű menedzselésével, a Police Magazin (mint negyedéves kiadvány) megjelentetésével. Szintén a hivatal szervezi a rendőri intézményekben a látogatócsoportok körbevezetését. Máltán nincsenek „sztárrendőrök”, a jelenségről még csak nem is hallottak, nemhogy ebben látnák a hivatal feladatát.

VI.7.4 Magyarország

A magyar rendőrség kommunikációs-szervező munkájáról igen keveset tudunk. Részben a szervezeti és működési szabályzat igazít el bennünket, részben néhány vitatható értékű

publikáció, amely egy-egy kiemelt témát vezet fel, de nem szolgáltat pontos adatokat az ismeretek értékeléséhez.

1990-ben az ORFK-n belül létrehoztak egy sajtóirodát, melyről Garamvölgyi László azt írta 2005-ben, hogy a rendőrségi tájékoztatás egy vadonatúj szervezete lett. Nem voltak előzményei, korábban nem volt ilyen szolgálati ág, nem volt minek a bázisán építkezni. S bár nem tudjuk, milyen időhorizonton teszi kijelentéseit, megtoldja azzal, hogy a bűnügyi, igazságügyi, illetve rendőrségi témákra szakosodott újságírók hiányát rója fel a rendszerváltás előtti időszakra (megint csak nem tudjuk időben meddig visszamenően). A bűnügyi újságírók megjelenését egyértelműen '89 utánra teszi, de máris degradálja tevékenységüket mondván: „*az ilyen jellegű tudósítások sajtószakmai szempontból a rutinműfajok közé tartoznak*”, megírásuk sokkal könnyebb, mint a glosszák, riportok és egyéb publicisztikai műfajok papírra vetése. (Garamvölgyi, 2005, 85)

A következő lépés a BRFK sajtószervének létrehozása volt (alosztályként) 1992-ben, majd a referensi hálózat kiépítése a megyei rendőr-főkapitányságokon egy évvel később. Ez idő tájt Garamvölgyi a hírpiramis feje állításáról, s a rendőrség mint a hírpiramis csúcsán álló forrás legitimitásvesztésének veszélyéről beszél. Elismeri, hogy a referensek mindennemű kommunikációs (sajtó, média) végzettség és tapasztalat nélkül vágtak bele a tájékoztatási munkába. Ráadásul a rendszerváltást követő években a kriminalizáció irdatlan növekedése eleve defenzív helyzetbe sodorta a kommunikálni akaró rendőrséget – menti saját hibáikat Garamvölgyi.

Érdekes, hogy a drasztikus kriminalitási mutatók ellenére a szubjektív állampolgári biztonságérzet nem romlott, s Garamvölgyi ezt nagyrészt a rendőrségi kommunikáció eredményességének tudja be (kisebb részben az emberek egocentrizmusának). (uo. 87) Okfejtéséből az derül ki, hogy bűnügyeknél egyetlen legitim hírforrás tételezhető fel, s az a rendőrség. Nem tudjuk meg, miért ne lehetne ez az áldozat, az elkövető, az előbbiek jogi képviselője vagy akár egy szemtanú. Azt sem tudjuk meg (mint ahogyan más szerzők publikációiból sem), hogy előbbi szereplőket hova helyezi egyáltalán a rendőrség kommunikációs rendszerében?

A kereskedelmi televíziók 1997-es indulását követő időszak kihívásait Garamvölgyi még nagyobbnak tartja a kibontakozó „valódi híerverseny” okán. Erre válaszul alakult meg a kommunikációs igazgatóság, amely szervezetileg integrálta a klasszikus sajtófeladatokat ellátó osztályt, ugyanolyan jogállással egy társadalmi és civil kapcsolatokért felelős egységet,

a Zsaru Magazint mint egyetlen (?) rendőrségi kommunikációs eszközt, valamint a Bűnügyi Múzeumot. Előbbi mondatának ellentmondva említi meg az internetes és intranetes külső és belső kommunikációs egységet. (Sajnos azonban részleteket nem tudunk meg az online felületekről.) A 1998-as igazgatósági modellt, mint mondja, menedzsercégek is átvették, sőt, államigazgatási szervek is másolták, olyan sikeres volt. (A siker bizonyosságait e cikkben nem sorolja fel.)

Belátja, a rendőrség éveken keresztül rosszul pozícionálta magát, mert saját értékrendjéhez, s nem a lakossághoz mérte működését, túl sokat adott a terminus technikusokra a kommunikációban, s azt hitte, a statisztika meggyőző erővel bír. A legitim hírforrás (a rendőrség) offenzív tájékoztatásának erejében hisz. Vagyis a rendőrségnek kell kezdeményeznie a kommunikációt, s azt végig kezében kell tartania, egész a megtervezett utókommunikációig. Minden hírértékű információ birtoklását és az időfaktort látja kritikusnak, hogy *lenyűgöző* lehessen a szervezet kommunikációja.

A harmadik évezred színvonalához igazodó és európai szervezetű rendőrség kialakításakor elengedhetetlennek tartja a jó belső kommunikációt és a vele összefüggő pr-t. A lovat aztán bizonyos kérdésekben fordítva üli meg, hiszen azt mondja, a pr oltárán végig kell gondolni az egyes vezetői döntések meghozatalakor azok kommunikálhatóságát is. Vagyis összemosásra kerül a döntések meghozatala és kommunikáció (illetve ezek elsőbbsége), mintha a jó vezetői döntés ismérve lenne, hogy eleve sajtóképes.

2010-ben némiképp másképp fest a helyzet. Az ORFK első számú vezetője továbbra is az országos rendőrfőkapitány, aki ellenőrzi és irányítja a rendőr-főkapitányságok működését, szakmai munkáját, (közvetlenül vagy) vezetői útján felel annak törvényességéért, szakszerűségéért, eredményességéért. Ő felel a rendőrség stratégiai terveinek megvalósulásáért²⁸⁹, azok nyomon követéséért, a jelentéstételi és adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítéséért. Ő látja el a szervezet képviselőjének feladatát (ellenkező rendelkezés hiányában), különös tekintettel a nemzetközi szakmai együttműködésekre. Más szervezetekkel szerződést köthet.²⁹⁰ Helyettesei a bűnügyi főigazgató, rendészeti főigazgató, gazdasági főigazgató.

²⁸⁹ Ha a szervezet pr-ben gondolkodik, mindenképp ide kell tartoznia a stratégiai szintű kommunikációs terveknek.

²⁹⁰ Az ORFK éves költségvetésében biztosított előirányzatok mértékéig szerződéseket köthet és

Kommunikációs szempontból kiemelt jelentőséggel bír, hogy az országos rendőrfőkapitány felelős a Rendőrség sajtó- és tömegkommunikációs tevékenységéért; gondoskodik a közérdekű bejelentések és panaszok kivizsgálásáról és az ügyek érdemi elbírálásáról, legalább háromhavonta fogadónapot tart a lakosság és a személyi állomány részére (SZMSZ, III. 17. i) és l)). Az SZMSZ meglehetősen szűkszavú a szervezet sajtókapcsolatait illetően, annyit leszögez, hogy mi az országos rendőrfőkapitány feladata, s hogy az ORFK egyéb vezetői a sajtó- és tömegtájékoztató tevékenység során együttműködnek a Szóvivői Irodával. (SZMSZ, V. fejezet 36. m))

Az ORFK országos rendőrfőkapitány közvetlen irányítása alatt álló szervezeti egysége a Hivatal, amely a Titkársági Főosztályból, Elemző-Értékelő Stratégiai Tervező Főosztályból, a Jogi Főosztályból és a szintén főosztály jogállású Szóvivői Irodából áll. (VI. fejezet, 172.) A Szóvivői Iroda tevékenységét tehát a Hivatal vezetője irányítja és ellenőrzi. A Szervezeti és Működési Szabályzat azonban nem főosztályonként tárgyalja a Hivatal által ellátott feladatokat, ezért csak valószínűsíthető, hogy a szabályzat VI. fejezet 207-211. pontjaiban felsorolt tevékenységek tartoznak a Szóvivői Iroda illetékességi körébe, vagyis:

„207. Irányítja és szervezi az ORFK sajtó- és tömegtájékoztatási, belső kommunikációs tevékenységét, koordinálja, elemzi, felügyeli a rendőri szervek ez irányú működését. Folyamatos kapcsolatot tart az írott és elektronikus médiával, sajtótájékoztatókat szervez, sajtókommunikét, kiadványokat, tájékoztatókat állít össze. Felelős a Rendőrség sajtótevékenységének szakirányításáért, a Rendőrség honlapjának rendeltetésszerű működtetéséért.

208. Gondoskodik a vezetők folyamatos tájékoztatásáról a médiában megjelent, a Rendőrséget érintő hírekről, valamint az országos rendőrfőkapitány és helyettesei médiaszerepléseinek előkészítéséről. Elkészíti a napi sajtószemlét. Javaslatot tesz a hírek szükség szerinti sajtókezelésére.

209. Ellátja az ORFK szóvivői teendőit, közreműködik a Rendőrség arculatának alakításában. Felel a központi rendezvények szervezéséért, a központi tájékoztató-, illetve reklámkiadványok és ajándéktárgyak biztosításáért.

210. A szakterületéhez tartozó kérdésekben jogosult együttműködési megállapodás megkötésére.

kötelezettségeket vállalhat a gazdálkodásra vonatkozó jogszabályi keretek között, a gazdasági főigazgató ellenjegyzésével. (SZMSZ III. fejezet 12. a))

211. Irányítja a ZSARU Magazin szerkesztősége és a Rendőrség-történeti Múzeum tevékenységét.”

A Szóvivői Iroda vezetője állandó résztvevője a heti rendszerességgel megtartott vezetői értekezletnek. Állandó résztvevője ezenkívül a főkapitányi értekezletnek is. (SZMSZ, VII. fejezet, 266. a) és b)). Ennyit tudunk meg a nyilvános dokumentumból.

Nem kétséges, hogy a 2006. októberi események új fejezetet nyitottak a rendőrség életében, s a szervezeti kommunikáció néhány gyakorlati aspektusa is ennek köszönhetette reflektorfénybe kerülését. A nem engedélyezett (törvénysértő) tömegrendezvények, tömegdemonstrációk alakalmával a sajtó munkatársait ért atrocitások elvi megállapodást sürgettek, ennek eredményeként olvashatóak ma a rendőrség weboldalán az alábbi, 2008-as datálású (ORFK) ajánlások:

1. Pozitív diszkrimináció

Azon újságírók személyi szabadságát, akik az ajánlások ellenére sem viselnek azonosító mellényt törvénytelen demonstrációk alkalmával, ám a helyszínen igazolni tudják, hogy újságírók (például: újságíró igazolvány, munkáltatói igazolás stb.) és kizárólag munkavégzés céljából tartózkodnak a területen, a rendőrség nem korlátozza. Mindez nem érvényes olyan újságíróval szemben, akivel kapcsolatban bűncselekmény (például hivatalos személy elleni erőszak) gyanúja merül fel.

2. A fizikai akadályoztatás tilos

Harmadik személlyel szembeni intézkedés esetén, ha a rendőr feladatainak ellátása indokolja, felszólít(hat)ja a jelenlévő újságírókat, hogy vonuljanak vissza, s ekkor a felszólításnak eleget kell tenni. Az intézkedő rendőrt fizikailag nem lehet megakadályozni jogszerű tevékenységében.

3. Egyéni rizikó tömegosztatásnál

Törvénytelen demonstrációk alkalmával a rendőrség a harmadik eredménytelen felszólítás után tömegosztatásba kezdhet, amely során nem áll módjában pozitív diszkriminációt alkalmazni az újságírókkal szemben. Az újságíró ennek tudatában döntsön a helyszín elhagyásáról vagy a maradásról.

4. Helyszíni kommunikáció - korrekt információ

Utcai demonstrációk alkalmával a rendőrség jól azonosítható rendőrségi sajtómunkatársakat küld a helyszínre. Javasolja a sajtó tudósítóinak, hogy vegyék fel velük a kapcsolatot, mert konfliktus vagy kérdés esetén ők mediátori szerepet is ellátnak a rendőrség felé. A rendőrség vállalja ugyanakkor, hogy az eseményekről egy központi forrásból tájékoztatást ad.

5. A hírverseny a média dolga

A rendőrség garantálja, hogy a különböző médiaszervezeteket, intézményeket képviselő és magukat igazoló újságírók egyenlő feltételekkel végezhetik a közjót szolgáló tudósítói munkájukat az utcai demonstrációk helyszínein és/vagy a rendőrség által kontrollált területeken. A rendőrség a médiapiac hírversenyének nem része.

6. Best practice és a törvény ismerete

A rendőrség vállalja, hogy a közösen elfogadott ajánlásokat valamennyi illetékes rendőrhöz eljuttatja, s akárcsak a törvényes eljárási rendet, úgy ezeket is a napi képzés részévé teszi, valamint azokat a gyakorlat során alkalmazza. A médiumok pedig vállalják, hogy a rájuk vonatkozó, munkavégzésük biztonságát garantáló törvényeket ismerjék és alkalmazzák, akárcsak a közösen elfogadott ajánlásokat. (kiemelés tőlem a <http://www.police.hu/sajto/ajanlas> alapján)

E sorok azt sugallják, hogy a rendőrség a médiakapcsolatok olyan követelményének, mint „Ne kivételezz!”, eleget tesz. Azzal azonban már kevésbé érthetünk egyet, hogy a rendőrség a médiapiac hírversenyének nem része. Hiszen akaratán kívül, de kezdettől az, mióta a bűncselekmények csak vonzzák az olvasókat. Ha nem így lenne, nem olvasnánk magukat meg nem nevezni akaró forrásoktól származó idézeteket a lapok hasábjain, nem lennének próbálkozások a hivatalos (központi!) utat megkerülő kommunikációra akár egyik, akár másik fél részéről. Az újságíróknak törekedniük kell az egységes tájékoztatás ellenére is több információt és hamarabb nyújtani, mint konkurenseik. Sajnos az ajánlások azon érdekegyeztető háttéréről, amely elvezetett a „közösen elfogadott” ajánlásokig, nem nyertünk információt.

A sajtótájékoztatón és prevenciós rendezvényeken, bemutatókon kívül az új eljárások és változások népszerűsítésében fontos hírforrássá nőtte ki magát a police.hu portál is, amely az ORFK szerkesztésében látja el a tájékoztatás sokrétű, s részben a rendőrség adatszolgáltatási kötelezettségéből eredő feladatait. A legelterjedtebb szakmai lapként a Zsarut említik a szakmunkák, a legjelentősebb médiaszereplések között pedig az elsőség a Kék Fényt illeti. (Danielisz-Jármy, 2008, 280)

Nálunk létezik a „sztár-zsaru” jelenség, de megítélése kettős: egyrészt a rendőrség renoméjának megingását látják mögötte a szakírók, s ekként negatív jelenségnek tartják, másrészt új emblematis arcok megjelenésétől várják a megtépázott hírnév és társadalmi megbecsülés helyreállítását. (uo.) Jegyezzük meg, 2003-ban még Garamvölgyi László is kíváncsian látott a „sztár-zsaru csinálásban”.²⁹¹

A rendőrség kommunikációjával kapcsolatos elégedetlenségnek számos jele volt az elmúlt években, amely 2009-ben a cigánybűnözésről folyó viták során jutott robbanáspontra, s végül roma szóvivők kinevezését hozta. Tervek születtek képzési programok indításáról, hogy a rendőri vezetőket óvják a nyilvánosság előtti elszólásoktól, tréningezzék a tudatos és profi

²⁹¹ Stratégiai gondolkodás nélküli a rendőrségi pr. Hermann Irén, *Kreatív*, 2003. április 1.

médiakommunikációra.²⁹² Ekkor röppent fel a hír, hogy az akkor már 19 éve a rendőrség kommunikációs gépezetében dolgozó Garamvölgyi Lászlót menesztik²⁹³. (Nem ez történt, főtanácsadó lett.) Legutóbb pedig alig néhány hete olvashattuk, hogy Pintér Sándor személyi változásokat akar a rendőrség sajtócsapatában.²⁹⁴

A legnagyobb probléma talán ott van, hogy a pr a szavak, tettek és fizikai megnyilvánulások összhangját, egymást erősítő üzeneteit várja el. S ezt a rendőrség szemmel láthatóan nem képes elérni. E területen ráadásul a rendőri vezetők és a kommunikációs vezetők is óriási hibákat vétnek. Elég csak arra gondolnunk, milyen ellentmondás rejlik a pr által megkívánt sajtóval való partneri viszony kívánalma és az alábbi kijelentés között:

„Nyilvános helyekre nem nagyon járok, mert semmi szükségem arra, hogy lefényképezzenek az asztalomon egy pohár vizet, és a kép másnap úgy jelenjen meg a sajtóban, hogy Garamvölgyi nyakalja a vodkát.”²⁹⁵

Nyilatkozza a kommunikációs vezető, aki azért (is) felel, hogy a rendőrség–sajtó viszony a szervezet számára kedvezően alakuljon. Problematikus az is, ha a kommunikációs vezetőről olyan cikkek jelennek meg, melyek szerint rendszeresen tilosban parkol²⁹⁶, s e közléseket egymásnak is ellentmondó nyilatkozatokkal kezeli a szervezet. Egyszer az az álláspont kap hangot, hogy ő megteheti, máskor meg, hogy rendszeresen megteszi és meg is bírságolják érte. Ezek a nyilatkozatok szülik aztán az olyan cikkeket, amelyek azt írják:

„Morális válságban a rendőrség. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a rendőri vezetés sem tartja be azokat a szabályokat, amiket az állampolgárokkal betartatnak.”(uo.)

Ráadásul, ha a rendészeti államtitkár is kommentálja a hírt, máris az egész rendőri szervezetre vetítve jelenik meg a kérdés:

²⁹² A kérdés akkor került napirendre, mikor Pásztor Albert, miskolci kapitány a cigány bűnelkövetőkre tett igen szerencsétlen megjegyzéseket. A képzésben mintegy 160 kapitány vehetett részt. Médiaismeret, sajtótaktika és szituációs játékok adták a képzés alapját. <http://origo.hu/itthon/20090203-kommunikacios-treninget-szervez-a-rendorkapitanynak-az-orfk.html>, Hogy ez a képzés a tervek szerint alakult-e, rutinná vált-e, arról nincsen információnk.

²⁹³ Garamvölgyi távozik, http://index.hu/belfold/2009/03/06/garamvolgyi_tavozik_/?rnd=912

²⁹⁴ Pintér Sándor átszervez és szóvivőket meneszt, 2012.06.28., <http://hetivalasz.hu/itthon/elegedetlen-a-kommunikacioval-a-belugyminiszter-50118/>

²⁹⁵ *Népszabadság*, 2001. május 18., idézi a habostorta.hu

²⁹⁶ Rendszeresen a tilosban parkol Garamvölgyi, 2007.05.24., <http://index.hu/bulvar/0518grmv/>

"A magyar rendőrség gigantikus szervezet, 35-36 ezer emberről van szó, van elit, van derékhad és vannak megtévedt tagjai" - nyilatkozta csütörtökön az Indexnek Kondorosi Ferenc rendészeti államtitkár. *Garamvölgyi vajon melyik kasztba tartozik? Vagy létezne megtévedt elit is?"* (uo.)

Jogosnak tűnik a megállapítás, hogy bizony vannak még hibák a kommunikációban.

Kérdés továbbá az is, mi módon segíti elő a rendőrség népszerűségének növelését az első számú rendőri szóvivő szereplése olyan televíziós produkciókban, mint a *Barátok közt*²⁹⁷ vagy a *Tűzvonalba*n című sorozat? Növeli-e a rendőrség vagy a produkció hitelességét, ha valós rendőri vezetők jelennek meg fikciós és szórakoztató alkotásokban különösebb rendvédelmi-rendészeti (közbiztonsági) mondanivaló nélkül? Esetleg ezt a sztár-zsaru csinálás részének tekinti a rendőrség? S itt nem a sorozat mondanivalójára, vagy az abban való szakértői közreműködésre gondolunk, hiszen annak célját világosan tárja elénk a rendőrség 2007-es évkönyve:

*„Nos, tehát az ötlet lényege az volt, iparkodjunk úgy megismertetni a szervezet tevékenységét, a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyét, a hivatás szépségeit és gyötreimét, hogy mindeközben villantsuk fel a rendőr hétköznapijait, a „civil szférát”, amelyben él, s igyekszik megoldani a gyakran konfliktusokkal terhelt magánéletének problémáit. Vélelmeztük: ettől lesz hiteles és emberi.”*²⁹⁸

Mi is elismerjük a film mint kommunikációs eszköz véleményformáló hatását, de a rendőri vezetőknek be kell(ene) látnia, hogy nem segít azon a szervezeten, amelynek „ügyei” (Mór, Zsanett-ügy, Széna téri ügy, Vizoviczki-ügy, stb.) vannak, és amelynek nincsen kommunikációs stratégiája. Hiába, az állítólag az európai rendőrségek által is irigylelt arculatformáló magazin, a Zsaru²⁹⁹, ha a megtett kommunikációs lépések nem rendszerbe ágyazottak, hanem esetlegesek.

És valóban, most mindezt betetőzni látszik a Vizoviczki-ügy, amely kapcsán Fekete Gy. Attila cikkében már azt kérdezi:

„Mert ki fog ezek után nyugodt szívvel együttműködni velük, információt adni a számukra, miközben a gyanú szerint egy az elmúlt két évtizedben – ahogy mondani szokták, „többször a

²⁹⁷ <http://www.kiskegyed.hu/sztarok/portrek/peldakepnek-hivtak-a-baratok-koztbe-105835>

²⁹⁸ Rendőrségi évkönyv 2007, http://www.police.hu/data/cms505667/06_Publicisztika.pdf

²⁹⁹ http://zalaihirlap.hu/cimlapon/20120623_garamvolgyi_laszlo

rendőrség látókörébe került”, de – majd minden eljárásból megerősödve kikerülő vállalkozó kilóra megvette a szervezett bűnözés ellen felállított egység vezetőit, a BRFK egyenruhásainak egyik főnökét, és egy fontos, bizalmi pozícióban lévő nyomozót.”³⁰⁰

Az ilyen súlyú tények napvilágra kerülése olyan pusztítóan hat a szervezet hírnevére, amelyen nem segítenek a közlemények, sajtótájékoztatók, de még egész estés mozifilmek sem. A közvélemény feddhetetlenséget és eredményes működést vár, a nyílt, őszinte, partnerségen alapuló kommunikáció mindennek „csak” természetes velejárója kellene, hogy legyen.

³⁰⁰ Fekete Gy. Attila a korrupcióról: Rendőrporta, 2012.06.07., <http://nol.hu/lap/allaspont/20120607-rendorporta>

VII. A rendőrségi kommunikáció és a webkorszak

A webkorszakba lépve első megállapításunk talán az lehetne, hogy a médiatörténet olyan fejlődési fázisába érkeztünk, amely nemigen rokonítható a nyomtatott sajtó vagy elektronikus média estében megfigyelt változásokkal. Egy merőben más természetű kommunikációs szintérre lépünk, ahol megváltoznak a szabályok, a kommunikációs utak és stílusok. E fejezetben nagyon röviden azt járjuk körül, milyen kihívásokat jelentett a web megjelenése a szervezeti kommunikáció számára, s milyen jellegű az a változás, amelyet az internetes alkalmazások második generációja (webkettő, illetve web2.0) indított el. A fejezet a Nyugat-Európában és az Amerikai Egyesült Államokban már évek óta jelenlévő fogalom és gyakorlat, a policing2.0 bemutatásával és felvetett kérdéseivel zárul.

VII.1 A web1.0-tól az e-pr-ig

A World Wide Web megszületését – bár számos előzményének tekinthető kezdeményezést találunk³⁰¹ – két jeles dátumhoz köti a szakirodalom: a hálózati kommunikációt sztenderdizáló protokoll (http) és leíró nyelv (html) megszületéséhez (1990), annak az első böngészővel és szerverrel való összekapcsolásához, illetve ahhoz az időponthoz, amikor az Európai Nukleáris Kutatási Szervezet számára elérhetővé vált a World Wide Web project (1991. március). Az internet megváltoztatta a tér és időfelfogásunkat, lineáris gondolkodási sémánkat az asszociációkon alapuló modell irányába terelte. Megszülettek a kereszthivatkozások és a jelentéstágító címkézési lehetőségek. (uo.)

E korszak hozta el a szervezeti kommunikáció online bázisát jelentő szervezeti weboldalak első, még főként statikus oldalak működtetését jelentő, virágzását. A pr-ben pedig új szakterület, az e-pr kezdett szárnyat bontani. A CERP ajánlása³⁰² szerint az „EPR” a kommunikáció mindazon formáit magában foglalja, ahol a kommunikációban résztvevők interneten vagy intraneten keresztül, interaktívan kommunikálnak egymással, akár a szervezeten kívüli, akár a szervezeten belüli közvéleményeikkel folytatnak párbeszédet. Ekként az e-pr magában foglalja a web pr-t, net pr-t és online pr-t is.

³⁰¹ Ezekről lásd bővebben Szűts Zoltán (2012): Az internetes kommunikáció története és elmélete. Az ARPANET-től az a Web 2.0-ig, *Médiakutató*, XIII. évf. 1. szám, 2012. tavasz, 7-18.

³⁰² www.prineurope.com

Míg első esetben elsősorban a weboldalak és különböző portálok nyújtotta lehetőségeket használja a pr, a net pr főként az e-mailszolgáltatásokra és virtuális közösségekre fókuszál (levelező lista, virtuális szervezetek, chatszobák és intranet, valamint elektronikus hírlevelek és net média szolgálat). A legtöbb lehetőséget rejtő online pr pedig elvezet minket egészen az online konferenciákig, az online adatbázisokig és az e-oktatás előretöréséig. (Baráth, é.n.) Így jutunk el végül az LMS (Learning Management System) és LCMS (Learning Content Management System) rendszerek pr funkcióihoz (amelynek hazánkban ugyancsak nincs kommunikációs szakirodalma) és lépünk át a policing2.0 területére. Ez utóbbi kapcsán azt nézzük meg, milyen felhasználási területei vannak a rendészetben a blogoknak, a wikiknek és a különféle tartalommegosztó alkalmazásoknak.

Az e-pr minden területén kiemelt hangsúly helyeződik az interaktivitásra, a két- vagy többirányú kommunikációra, amely kritérium teljesülése nélkül az internet nyújtotta lehetőségeket is csak a reklám és a propaganda eszközeinek tekinthetjük. Az online szavazások megjelenése, a kommentelés lehetőségének majdnem minden tartalomnál való megjelenése, és a visszajelzés azonnalisága ráerősített a korábban kijelölt párbeszéd alapú együttműködésre. Ma már az e-pr a legkülönbélebb konzervatív ágazatokban (mint az értéktőzsde, vagy a rendészet lásd Görögország, Svédország) is jelen van³⁰³, ami azt mutatja, a közigazgatás, sőt a rendészet is megtalálhatja benne a hatékony kommunikáció eszközét.

VII.1.1 Rendőri lapok a rendszerváltástól a webkettőig

E cím alatt meglehetősen rövid áttekintést adhatunk a rendőri sajtó rendszerváltás utáni reprezentánsairól és elektronikus térben való megjelenésükről. Itt egyrészt tudományos, szakmai periodikákról, másrészt szórakoztató-ismeretterjesztő kiadványokról kell szólnunk.

Rendőrséggel foglalkozó lapot adott ki a Rendőrtiszti Főiskola is *Főiskolai Figyelő* címmel 1990-től kezdődően. A cél az ismeretek terjesztése és a rendészettel foglalkozó szakemberek (a főiskola oktatói és hallgatói) számára a publikálási lehetőség biztosítása volt. Erős képzési kötődésről beszélhetünk.

A Belügyminisztérium Rendészeti Kutatóintézete 1991-ben jelentette meg tudományos folyóiratát, a *Rendészeti Tanulmányokat*, amely később *Új Rendészeti Tanulmányok* címen

³⁰³ Heather Yaxley: Online Public Relations: The adoption process and innovation challenge, a Greek example
<http://www.prconversations.com/index.php/2010/11/online-public-relations-the-adoption-process-and-innovation-challenge-a-greek-example/>

jelent meg. A lap tudományos vitáknak adott helyet, illetve vitafórumokon, szakmai rendezvényeken elhangzott előadásokat publikált. Nem titkolt célja volt a Tanulmányoknak a rendészeti szakma presztízsének emelése. Szerkesztői között kell említenünk Dr. Valcsicsák Imrét, Dr. Szikinger Istvánt, Dr. Finszter Gézát és Dr. Timoránszky Pétert.

2000-ben pedig útjára indult a *Magyar Rendészet*. E lap a rendészeti képzés átstrukturálását követően a Főiskolai Figyelő és az Új Rendészeti Tanulmányok örököseként (azok összevonása nyomán) lépett a szakmai-közéleti diskurzusok színpadára. A lap beköszöntőjében azt olvashatjuk, hogy a lap elődei szellemiségét kívánja továbbvinni, és erősíteni kívánja a közszolgálati jelleget.³⁰⁴

A tudományos periodikák közül említést érdemel a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság lapja, a *Rendvédelem-történeti Füzetek*, amely az idén (2012) lépett 22. évfolyamába. E lap egyaránt foglalkozik a határőrizet és a határőrség, a csendőrségek és a rendőrségek történetével, működésével, a katonai erők rendvédelmi feladataival stb. Évente 1-2 alkalommal jelenik meg. Nem összekeverendő a Rendőrtiszti Főiskola gondozásában megjelenő *Rendvédelmi Füzetekkel*, amely ugyancsak a rendészet területén oktatók és tanulók szakmai tudományos közleményeit jelenteti meg 1999 óta. Továbbra is központi szerepet tölt be az időközben ismét Belügyi Szemlévé keresztelt folyóirat.

A *Zsaru* 1992-ben jelent meg először. Rendőrségi magazin, amelyet az ORFK gondoz, Főszerkesztője Cs. Csala Károly, s 2002 óta online verziója is van. Állandó rovatai az *Összes*, az *Őszintén szólva*, az *Akcióban*, az *Autó*, a *Bűn és tudomány*, a *Bűnügy*, a *Baleset*, a *Borkortyok*, a *Címlapsztori*, a *Családi gyilkosság*, a *Dokumentum*, az *Erőszak a családban*, az *Exkluzív* és a *Fegyvermester*. A *Zsaru* magazin ma már a Facebookon is elérhető, bár rajongói tábora tetemesnek nem mondható, 90 ember kedveli.³⁰⁵ A magazin 2009-ben esett át arculatfrissítésen, amelynek célja a lap népszerűségének visszanyerése volt. A közbeszerzési tenderen az egyetlen induló, az Absolut Média nyerte el a kiadás 5 évre szóló jogát. Az arculatváltást országos óriásplakát-kampány és eladáshelyi promóciók kísérték.³⁰⁶

³⁰⁴ <http://epa.oszk.hu/00900/00976/ismerteto.html>

³⁰⁵ <http://hu-hu.facebook.com/pages/Zsaru-magazin/227532833956655>, 2012.07.06-i állapot

³⁰⁶ http://index.hu/kultur/media/2009/02/12/megujult_a_zsaru_magazin/

A *Hekus* 1990-ben indult útjára magát rendőrségi és rendészeti magazinként megjelölve Dr. Boross Dezső és Keleti Pál szerkesztésében (a Veszprém Megyei Bünt megelőzési, Ifjúság- és Vagyonvédelmi Alapítvány kiadásában). Ma a bűnügyi magazin megjelöléssel találkozunk. A lap ismertetője azt ígéri, hogy izgalmas, informatív újságot vesz kézbe az olvasó. Azt hirdeti, hogy oknyomozó és tényfeltáró jellegű cikkeket közöl. Odafigyel a rendőri aktualitásokra, kriminalisztikai kérdésekre, beszámol a jelentős bűnügyekről mind a hazai, mind a nemzetközi eseményekből merítve. Kezdetben havonta jelent meg, s 1994-től már a Hekus Magazin Kiadó Kft. gondozásában. 1997-től a megjelenés gyakorisága kétheti. Ismertetőt, az állomány bárminemű feldolgozására utaló adatot nem találtunk. (2004-ben az OSZK katalógusa szerint szünetelt a lap.) A terjesztő ma olvasó-centrikus lapként mutatja be a Hekust, amelynek erőssége a szókimondás és kritikai attitűd. A rendőrök világát – részben marketing fogásként – úgy írja le, mint ahol titkok uralják a tényeket és misztikum övezi a lényeket.³⁰⁷ Az egyes példányok tartalomjegyzékei erős bulvár attitűdöt sejtetnek: Szintetikus halál, Luxus és csillogás. (2009/2. szám)

Ide kívánczik még a *Privát Kopó* online bűnügyi magazin bemutatása is. Valencsik Ferenc a lapigazgató-főszerkesztő. A magazin a Kriminálinfo Hírügynökség Kft. kiadásában jelenik meg.³⁰⁸ Rovatai a *Hírmix*, a *Politika és bűnözés*, a *Gazdasági bűnügyek*, az *Erőszakos bűnügyek*, a *Balesetek, tüzesetek, katasztrófák*, a *Bűnözés a nagyvilágban*, a *Rendőrségi hírek, Közlemények*, a *Jogháló* és a *Régi idők nagy bűnügyei*. A lap médiaajánlata szerint naponta mintegy 50-55 000 olvasója van a weboldalnak, a megcélzott közönség a 18-50 éves korosztály. 60-40%-ban épít a magazin a férfiak és nők bűnügyi hírfogyasztására, s főként közép- és felsőfokú végzettségűek érdeklődésére számít, a városlakóknak szól.³⁰⁹

A fentiekén kívül különféle helyi bűnügyi magazinok jelentek és jelennek meg a lakosság széles rétegeihez szólva, mint a pécsi *Pandúr* (Jogi- és Bűnügyi Magazin), amely 1990 óta jelenik meg (56 oldal terjedelemben, havonta), jelmondata „A Pandúr rabul ejt.”³¹⁰ A Police Press adja ki. A pécsi *Sziréna* ugyancsak sikeres utat járt be, hiszen 1992-es indulása után 1998 és 2000 között országossá lett, majd rádióműsorként is elindult, s televíziós műsorként is találkozhattak vele a pécsiek. Ma is működő lapok közül a *zsaru.zug.hu* említhető, amely

³⁰⁷ http://www.lapker.hu/katalogus/index.php?p=catalog&act=show&id=0104298100_20090002

³⁰⁸ <http://privatkopo.hu/Index.aspx?MN=Impresszum&LN=Hungarian>

³⁰⁹ <http://privatkopo.hu/Index.aspx?MN=Mediaajanlat&LN=Hungarian>

³¹⁰ <http://www.policepress.hu/pandur/mediaajanlat>

elsősorban szórakoztató kíván lenni.³¹¹ A non profit lap szerkesztője Seres Zoltán. Főbb rovatok a Vegyes, színes, érdekes, a Belföld, a Külföld, a Bűn- és baleset megelőzés. Az oldalon fórum is üzemel.

VII.1.2 A rendőrség honlapja

Az online jelenlét ma már nem újdonság a hazai rendőri szervezet számára. Weboldala a www.police.hu évek óta működik, bár koránt sem mindenben követve a website usability³¹² által napjainkban lefektetett elveket. Mérnöki típusú weboldal, amely az informativitásra és nem a külsőre (mint a művészi típusú weboldalak) helyezi a hangsúlyt. A rendőrség arculati elemei, színvilága, vizuális azonosítói következetesen és mindenhol megjelennek. Az adatok strukturáltsága egyes esetekben a szervezet felépítését, illetve földrajzi logikát követ, hiszen a területi egységek (megyei rendőr-főkapitányságok) szerinti bontásban nyújt számos információt, más esetben pedig betűrendet követ (lásd kmb irodák). A felhasználó dolgát ugyanakkor megnehezíti, hogy sem a 7±2 elvet nem tartja be a menüpontok tekintetében, sem a főmenüre és almenüre vonatkozó azon szabályt, hogy azok vertikálisan, illetve horizontálisan legyenek elhelyezve, egymáshoz vizuálisan kapcsolva, s a főmenü legyen a vízszintes.³¹³

Mint azt a 3. számú ábra mutatja, nem derül ki, hogy a bal oldali címszavak, kiemelt témakörök vagy menüpontok. A jobb oldalon felsorolt témák is azt sugallják, mintha harmadlagos menüvel lenne dolgunk. Nem tisztázott ugyanakkor a Friss hírek menüpont elhelyezése sem: miért került a felső (fő) menüsorban jobb szélre?

A felhasználó azon kényelmi szempontját, hogy ne kelljen sokat görgetnie az oldalon (mert az elfordulást eredményez a webes tartalmaktól) szintén nem veszi figyelembe az oldal felépítése. Különösen a szervezeti egységekre, helyi szervezetekre való kereséskor okoz ez problémát, ahol a kmb irodák keresésekor már hosszú oldalakon keresztül görgethet lefelé a user.

³¹¹ <http://police.zug.hu/impresszum.php>

³¹² A felhasználóbarát weboldalak ismérveit kutató szakterület, amely együttesen foglalkozik a design, struktúra, ergonómia, tartalom és a felhasználói preferenciák kérdéseivel, s a felhasználó kényelmére helyezi a hangsúlyt.

³¹³ Krug, Steve (2008): *Ne törd a fejem!* Felhasználóbarát webdizájn. HVG Kiadói Rt., Budapest.

A képzés anyaga ILIAS keretrendszerben vált elérhetővé. A nap 24 órájában a hét valamennyi napján üzemelt a rendszer a www.e-rendeszlet.hu webhelyen.³¹⁴

A képzés 2009. január 1-jével indult és 8 ütemben zajlott. Kommunikációs jelentőségét az adja, hogy egy új szinttel ismerkedhettek meg a felhasználók, s jártasságok szerezhettek olyan webkettes alkalmazások használatában, mint a chat, a fórum, a wiki vagy a könyvjelzők. A tanulók a tananyagot önállóan sajátították el, s online vizsgával zárták tanulmányaikat. E széleskörű képzés lehetett volna meglátásuk szerint az áttörési pont a rendőrség weben való megjelenése szempontjából. Hiszen e képzés keretei között minden résztvevő digitális kompetenciafejlesztésben vett részt. S ez bizonyos szemléleti változások elindítására is alkalmas pillanat lehetett volna.

Az ILIAS (Integriertes Lern-, Informations- und Arbeitskooperations System, azaz Integrált Oktatási-, Információs és Csoportmunkarendszer) a világ 22 országában használják, Észtországtól, Moldávián át, Japánig bezárólag³¹⁵. Ott vannak a felhasználók között az argentin, lengyel és ukrán egyetemek éppúgy, mint a magyar Gábor Dénes Főiskola vagy a 4Tappancs kutyakiképző iskola³¹⁶. Nyílt forráskódú, kölni fejlesztésű tananyagkészítő és -szolgáltató keretrendszer. Lehetővé teszi különféle oktatási anyagok elkészítését és publikálását, kommunikációs felületet biztosít a felhasználók és felhasználói csoportok számára, lehetőséget teremt kurzusok menedzselésére és hallgatói nyomkövetésre, az üzleti szféra számára pedig projektmunka teljes körű menedzselésére. Ingyenes és webalapú. Népszerűségéhez hozzájárul, hogy testre szabható munkakörnyezetet és szereporientált jogosultsági rendszert biztosít. (www.ilias.de)

Az ILIAS már 3.10.4 verziójában is, mind a szinkron mind az aszinkron kommunikációhoz megbízható szolgáltatásokat nyújtott. Megfelelő intézményi háttérrel és szakszerű, elhivatott működtetéssel tehát régóta képes megfelelni az e-pr követelményeinek. Ma a nyújtott

³¹⁴ http://www.police.hu/data/cms536309/55_2008_orfk_ut.pdf

³¹⁵

http://www.ilias.de/docu/ilias.php?ref_id=470&from_page=8858&obj_id=8859&obj_type=StructureObject&cmd=layout&cmdClass=ilImpresentationgui&cmdNode=2f&baseClass=ilLMPresentationGUI
http://www.ilias.de/docu/ilias.php?ref_id=470&obj_id=8862&from_page=8862&cmd=layout&cmdClass=ilImpresentationgui&cmdNode=2f&baseClass=ilLMPresentationGUI&obj_id=8859

³¹⁶ www.iliaskozosseghu

szolgáltatások köre (4.2 verzió) tovább bővült – többek közt e-portfólió és blog modullal.³¹⁷ Tehát a webkettes alkalmazásokról és alkalmazásokban való tapasztalatszerzés naprakész terepe (lehet).

2009-ben az RTTIT tudományos pályázatára írt tanulmányban (Kriskó, 2009) amellet érveltünk, hogy az ILIAS-t – mivel a rendőr és határrendész online átképzési program során a teljes állomány megismerhette – jó volna a szervezet kommunikációjába integrálni. Fontos érvként merült fel az ILIAS sokoldalú felhasználhatóságának a 2005-2013 közötti időszakra vonatkozó *"Konceptió és stratégiai intézkedések a rendészeti szervezetek oktatási rendszerének korszerűsítése"* c. dokumentum célkitűzéseivel való összhangja. (Az ugyanis a képzési rendszer átalakításának jegyében az élethosszig tartó és rugalmas keretek között megvalósuló tanulás strukturális, tartalmi és módszertani fejlesztésével összecsengő kívánalmakat fogalmazott meg.)

A rendészeti szakma, képzési stratégiája megfogalmazásakor, azt vetítette előre, hogy az e-learning az oktatás és a tanulás egyik alapvető csatornájává válhat³¹⁸ a szervezetben, mi pedig megtoldottuk azzal, hogy ily módon a szervezeti kommunikáció alapvető csatornájává léphet elő az e-learning keretrendszer, az ILIAS. Úgy láttuk, az ILIAS alkalmazása összhangban van az *Új Magyarország Fejlesztési Terv 2007-2013* azon törekvésével is, hogy a közigazgatás átalakításában támaszkodjanak az intézmények az infokommunikációs technológiák nyújtotta előnyök kiaknázására. E tekintetben már az is nagy előrelépés volt, hogy a teljes állományra kiterjedően biztosíthatták a szükséges e-kompetenciák elsajátítását. (Hogy ez milyen szintű ismeretelsajátítást jelent, nem tudjuk.)

Az ILIAS sikerétől azonban ennél is szélesebb körben vártunk pozitív hozadékokat, amennyiben az *Információs Társadalom Stratégia* és *E-kormányzat 2005 Stratégia* priorizált céljaihoz, történetesen a közszolgáltatásoknak és igazságszolgáltatásnak a modern alapokon történő működéséhez is hozzájárulhatott volna. (Élünk a gyanúval, hogy ezt a lehetőséget a magyar rendőrség nem használta ki.) A keretrendszer szervezeten belüli további életútjáról

³¹⁷ Lásd különösen Budai Attila, Szász Antónia és Kriskó Edina előadásait és publikációit a témában, http://www.iliaskozosseg.hu/goto_iliaskozosseg_cat_51.html

³¹⁸ Stratégiai dokumentum: az e-learning bevezetése és megvalósítása a rendvédelmi képzés rendszerében, IRM Oktatási Főigazgatóság, 121-6/24/07

nincs információnk. Az biztos, hogy a szervezet külső nyilvánosságaival fenntartott kapcsolataiban azóta sem kapott szerepet. (Kriskó, 2009, 18)

A ILIAS rendszerben minden bejelentkezett (regisztrált) felhasználó élhet közlési jogával: kezdeményezhet beszélgetést, küldhet e-mailt, nyithat új fórum topicot, feltölthet fájlt. Az online felhasználókkal a 3.9.2 verzió óta valós időben (chat), a többiekkel aszinkron módon kommunikálhat. (A rendszerben a bejelentkezett személyek a munkaasztalon megjeleníthetők. Ez lehet a nyilvánosság egyik aspektusa.) Illetőleg nyilvánvalóan a szerepek szerinti jogosultsági rendszer adja a nyilvánosság szabályozásának eszközét. A rendszeradminisztrátorok szabják meg, milyen tartalmak mekkora nyilvánosságot kaphatnak (nyilvánvalóan a tartalom gazdájának irányutatói alapján, s nem saját hatáskörben döntve).

Az időbeli körülményekről csak annyit, hogy a rendszer a nap 24 órájában rendelkezésre áll(hat), s a hozzáférés a tanulmányok/foglalkoztatás teljes időtartama alatt biztosítható, sőt, azon túl is. A rendészeti szervekkel és minisztériummal (foglalkoztatási) jogviszonyba nem kerülők, látogatói jogokat kaphat(ná)nak, s bizonyos nyilvános mappákhoz biztosítható (lenne) számukra hozzáférés különösebb kockázatok nélkül.

Idő és nyilvánosság dimenziók mentén érdemes még az online, valós idejű nyilvánosságot elkülöníteni, és a rögzített tartalmak nyilvánosságáról leválasztani. Hiszen alapvetően más minőségű az élő kommunikáció a rögzítettől. S az ILIAS 3.10.4 verziójának épp a valós idejű interakciókat és tartalommegosztást, csoportmunkát támogató funkciói által érdemel figyelmet az átértékelődő szervezeti kommunikációban. (Kriskó, uo.)

VII.2 A Web2.0 kihívása a rendőrségek számára

Az ombudsman szerint a magyar rendőrség és rendőri állomány nincs felkészülve a 21. század információtechnológiai kihívásaira – olvashattuk a február 2-ai Népszabadságban.³¹⁹ Az alapvető jogok biztosa úgy látja, a rendőrség nem képes a közösségi oldalakon párbeszédet kialakítani az állampolgárokkal, pedig erre különösen nagy szükség lenne, már csak az internetes közösségi oldalakon szerveződő mozgalmak, demonstrációk miatt is. Egyfajta *közrendvédelmi partnerség* kiépítésére lenne szükség, hívta fel a figyelmet Szabó Máté. A partnerség új, minden eddiginél szélesebb, gyorsabb és közvetlenebb elérést biztosító színtere (lehet/lehetne) az új média rendőreink által még meghódításra váró területe. A következőkben az új média (new media vagy social media) hozta szervezeti kommunikációs kihívásokról és az új színtér legfőbb sajátosságairól szeretnék beszélni, röviden reflektálva már néhány, főként az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában működő gyakorlatra.³²⁰

³¹⁹ http://nol.hu/belfold/internetes_tovabbkepzest_javasol_a_rendoroknek_az_ombudsman

³²⁰ A fejezet alapja a következő megjelenés alatt álló kézirat: Kriskó Edina: Rendészet 2.0 a kommunikációs szakember szemével (Belügyi Szemle, LX. évf. 2012. szeptember)

VII.2.1 A GODIAC projekt

Elsőként azt kell belátnunk, hogy az ombudsman nem a levegőbe beszél, működő projektek, valós és aktuális kutatások alapján tette kijelentését. A GODIAC (Good practice for dialogue and communication as strategic principles for policing political manifestations in Europe) projekt 2010 augusztusában indult, s 2013 júliusáig a közrendvédelmi partnerség és az új infokommunikációs technológiák közrendvédelemben való konstruktív felhasználását kutatja. Központi kérdése, hogyan valósíthatók meg a rendőrség közbiztonsági törekvései az állampolgári jogok szabad gyakorlásának egyidejű érvényesülése mellett.

A GODIAC projekt célja egy egységes európai megközelítést kidolgozni a (nemzeti) rendőrségek számára a – mindinkább közösségi oldalakon szerveződő – tömegdemonstrációkkal kapcsolatos intézkedések meghozatala, párbeszéd lefolytatása és az átlátható működés megvalósítása érdekében. A projektet a svéd gyakorlat (rendőrségi taktikák) inspirálta, s vezetését a svéd hatóságok vállalták magukra. 12 ország³²¹ 20 szervezete – köztük a magyar alapjogok biztosa és az ORFK – vesz részt a programban, amelynek célja, hogy a különböző kulturális körülmények között működő nemzeti rendőrségek számára egyaránt alkalmazható megoldás szülessen.

A résztvevők tíz különböző területen vizsgálják a tüntetéseket, férfiak, nők, rendőrök és kutatók közreműködésével. Fontos része a projektnek a tüntetések megfigyelése és interjúk készítése, amely során azonban csak korral és nemmel jelölve kerülnek említésre a vizsgálati alanyok és megkérdezettek, nincs regisztrálva semmilyen személyes adatuk. Tulajdonképpen szándékok, célok és igények felmérése zajlik egy hatékonyabb párbeszéd kiépítése érdekében.

A projekt végterméke (várhatóan) egy kutatási jelentés lesz, amely összesíti az egyes országok gyakorlatait, hogy azután bemutathassa azokat, s tanulságaikat az Európai Unió különböző fórumain, ezzel segítve a döntéshozók munkáját.³²²

A GODIAC-projekt eddigi tapasztalatai azt mutatják, mint azt az ombudsman is jelezte, hogy a magyar rendőri működésben még nem tudatosultak a közösségi oldalak használatának lehetőségei, szükségességük, épp ezért kielégítő közösségi médajelenlétről sem beszélhetünk.

³²¹ A részt vevő országok Svédország, Dánia, Egyesült Királyság, Németország, Spanyolország, Portugália, Ciprus, Ausztria, Szlovákia, Magyarország, Románia és Hollandia.

³²² <http://www.polisen.se/en/Languages/The-Swedish-Police/International-cooperation/Cooperation-in-Europe/The-Godiak-Project/> letöltés ideje: 2012.02.06.

„A londoni rendőrség, a Metropolitan Police például a közösségi oldalakon aktívan kommunikál a rendezvények ideje alatt is, és csaknem 1600 bejegyzése van a Twitteren. Ezzel szemben a Magyar Rendőrség nevű felhasználó mindössze 14 bejegyzést³²³ tett közzé, a legutóbbit 2010 februárjában - mutatott rá a hivatal.”³²⁴

VII.2.2 Az olvasott webtől az együttműködő webig

Az elmúlt öt évben megduplázódott az internet-felhasználók száma nemzetközi szinten. A 2009-ről 2010-re újonnan a webre lépő mintegy 0,2 milliárd új online felhasználó zöme (226 millióból 192 millió) a fejlődő országok lakosa.³²⁵ Az NHH jelentése szerint pedig, a magyar háztartások mintegy fele (46%) rendelkezik magán célú internet kapcsolattal.³²⁶ Színre lépett az első olyan generáció, amelyben mindenki internethasználó. A kommunikáció minden szintjén, az interperszonálistól a tömegkommunikációig, a valósídejűség és széleskörű részvétel (hozzáférés, megosztás) többirányúság felé való elmozdulás tanúi vagyunk.

Olyan fogalmakkal kellett (és kell) barátkoznunk, mint a kommentelés, lájkolás, taggelés vagy a tweet. Andreas M. Kaplan és Michael Haenlein úgy definiálják a *közösségi médiát* mint az internet-alkalmazások egy csoportját, amelyek a webkettő technológiára és annak elvi alapjaira épülnek, s a felhasználók egymás közötti tartalommegosztását célozzák. (Kaplan-Haenlein 2010) Közösén előállított, folyamatosan reflektált és a kommentek tükrében (közös igény szerint) változó tartalmak birodalmába érkeztünk ezzel, ahol a közlemények elveszítik végtermék jellegüket. Az üzenet címzettek során halad keresztül és e folyamatban szándékolatlan módosul. Manapság a legnépszerűbb (webkettesnek is mondott) technológiák a *fórumok*³²⁷, *blogok*³²⁸, *közösségi hálózatok*³²⁹, *wikik*³³⁰ és *podcastok*³³¹.

³²³ 2012. február 6-án is érvényes állapot (<http://twitter.com/magyarrendorseg>)

³²⁴ Népszabadság uo.

³²⁵ Herendy, 2011:11

³²⁶ INTERNET 2009: Internet-használat a lakossági felhasználók körében, <http://www.nmhh.hu/dokumentum.php?cid=25292>, letöltés ideje: 2011.07.21.

³²⁷ webes alkalmazás nem valósídejű társalgáshoz, aszinkron beszélgetésekhez

³²⁸ webnapló

³²⁹ ismeretségek, közös tulajdonságok és /vagy közös érdeklődési kör alapján szerveződő társas weboldalak, mint a Facebook, iWiW, MyVIP stb.

³³⁰ Olyan (döntően szöveges) online enciklopédia projektek, amelyek célja közös tartalom előállítása. Szabadon nyithatók új oldalak, amelyek a szövegben való haladás linearitását megtörik. Főként mint a kollaboráció, csoportmunka eszközei jelennek meg, illetve mint tudástárak.

Más szerzők az új média fogalmát használják inkább, de lényegében ők is az új színtér azon lehetőséget ragadják meg definícióikban, hogy a felhasználók a tartalmakhoz on-demand hozzáférhetnek: bárhol, bármikor, bármilyen digitális eszközön keresztül a részvétel élményét kapják. A hangsúly tehát az interaktivitáson van. Az azonnali felhasználói visszajelzések lehetősége pedig szélesre tárta a kaput a médiatartalmak körüli felhasználói közösségek formálódása, vélemények közvetlen cseréje előtt. (Az új média fogalmába nem tartoznak bele a televízió műsorok, játékfilmek, magazinok, könyvek, kivéve, ha tartalmazznak a digitális interaktivitást biztosító technológiákat.)³³²

VII.2.3 Webkettő a rendészetben – nemzetközi esettanulmányok

A hazai rendészeti szakírók munkáiban még nemigen köszönt vissza a rendészet2.0 fogalom, de a nemzetközi szaksajtóban már 2009-ben találkozunk a policing2.0 terminussal. Az e-Learning2.0 és e-Government2.0 mintájára élünk a gyanúval, hogy ez alatt a második generációs internetes alkalmazások rendészeti működésben való használatát, kapcsolódó gyakorlatokat, s azok elvi alapjait jelenti. A fogalom és tevékenység életre hívója pedig az az igény, hogy a rendőrségek (rendészeti szervek) kiterjesszék a bűnözés elleni harcot, s a bűnmegelőzést és felderítést a világhálóra is.

New York

A bűnüldöző szervek első lépése a MySpace és a Mugshotbook (rendőrségi célú arcképfotó-könyv) elindítása volt a social network birodalmának meghódításához. A joghatóságok és bűnüldöző szervek, valamint egyéb ügynökségek közötti bürokratikus határok leküzdését remélik az új média színtereken való megjelenéstől, amely óhatatlanul együtt jár új kommunikációs utak építésével, új kommunikációs stílus (háttérben új kommunikációs (rész)stratégia) elsajátításával.

A rendőri ügynökségek (bűnüldöző hatóságok által) használt legnépszerűbb/leggyakoribb webkettesek természetesen Amerikában is azok, amelyeket más felhasználói körök is előnyben részesítenek: a Twitter, a MySpace, illetve a YouTube és a Facebook. Az amerikai példa – három tizenéves vandál kézre kerítése: egy Facebookra feltöltött videó segített felkutatni az elkövetőket a közösség tagjai által a hatóságoknak adott hatékony tippeken keresztül – rámutatott azonban arra is, hogy a személyiségi jogok védelme sok esetben aggályossá teszi a civil megosztó oldalak alkalmazását a bünyügyi hatóságok számára. Ezért olyan alkalmazások kifejlesztése folyik éppen, amelyek a hatóságok (és akár magánnyomozó irodák) egymás közti információmegosztását segítik elő, s bontják le az adminisztratív akadályokat, ezzel gyorsítva meg a felderítést. Persze, ahogyan az új technológiáktól (ha lehet, azonnali) nagy előrelépéseket (a bűnüldöző munka hatékonyabbá

³³¹ RSS-hez hasonló szolgáltatás, amely lehetővé teszi hanganyagok letöltését és internet kapcsolat nélküli meghallgatását hordozható digitális eszközön (okostelefon, mp3 lejátszó)

³³² http://en.wikipedia.org/wiki/New_media, letöltés ideje: 2011.08..06.

válását) remélünk, úgy válik egyre kritikusabbá az információk megosztásának megannyi jogi aspektusa, ha egy feltételezett elkövetőről van szó (s netán a gyanú később nem is igazolódik be).³³³

San Francisco

2002 óta működik a CrimeDex nevű alkalmazás, amelynek életre hívója Jim Hudson egykori rendőrtiszt, aki egy sajátos rendészeti Facebook-ot akart útjára bocsátani. A cél annak átláthatóvá tétele volt, hogy egy adott körözött személyt mely más ügynökségek üldöznék még. Az alkalmazás ma már egy San Francisco-i cég tulajdonában van, amely képfelismerő térfigyelő (és biztonsági) kamerákat üzemeltet. A cég ügyfelei között ott találjuk a bűnügyi hatóságokat, magánvállalkozásokat, bankokat és kiskereskedelmi egységeket, melyek száma meghaladja az ezret. A tagok havi előfizetési díj ellenében küldhetnek be (oszthatnak meg) bűnelkövetéssel kapcsolatos információkat (képeket, videókat) és kérhetnek le adatokat. Az esetek ilyen típusú összevetésétől azt remélik, segít felfedni bizonyos elkövetői mintázatokat, rámutathat bizonyos egyezőségekre, tendenciákra stb. Maga az alapító a korábbi köztéri plakátkihelyezések webes megfelelőinek tartja az alkalmazást. (New York Times, 2009)³³⁴

A CrimeDex segített már különböző államokban ugyanazon elkövető által végrehajtott bűncselekmények összekapcsolásában, de a jogvédők számos aggálllyal hozakodtak elő, köztük a rendszer felügyeletének, az adatokkal történő lehetséges visszaélések kérdésével. A rendőrség bár kérheti a rendszer felhasználoitól egyes esetekben a bizonyítékok átadását, de eljárási joga nincsen, a processzus egyáltalán nem hivatalos. A magánélet sérthetlensége miatt szintén szót emeltek már a jogvédők, s az alaptalan vádak, s emiatti esetleges meghurcoltatás veszélyét ugyancsak a rendszer lehetséges nem kívánt következményei között tartják számon.

Salt Lake City

Adatvédelmi szempontból azonban a többi rendészeti alkalmazás is vitára ad okot. Nem kivétel a Salt Lake City-i CrimeReports.com weboldal sem, amely az átláthatóság javítása és a nyilvánossággal folytatott jobb párbeszéd jegyében kezdte meg működését. A cél a bűnözésről országos képet adni térkép formájában (Google alapokon) s az oldal látogatói számára megmutatni, milyen bűnözési aktivitást mutat közvetlen környezetük (esetleg más területekkel készített összevetésben). A rendszer útján a regisztrált felhasználók számára bűnügyi riasztások is kiadhatók. A rendszer használati díja 199 dollár volt 2009-ben a tagok számára, amelyek között mintegy 450 rendőri szerv található San Franciscótól Clevelanden át Marylandig bezárólag. Már ekkor tervbe vették, hogy a tagok számára különböző csoportok létrehozását is lehetővé teszik (tulajdonképpen célcsoport szegmentálás), hogy egymás között célzott riasztásokat adhassanak ki, s tippek adásával segíthessék a helyi ügynökségeket/hatóságokat.

A rendszer üzemeltetői és használói a kritikusok vádjai ellenében hangsúlyozzák, hogy nem a vigilantizmusnak kívánnak teret nyitni ily módon, csak szeretnék hasznosítani mindazt az információtömeget, amelynek a helyi lakosság a birtokában van. Senkit nem buzdítanak

³³³ Stone, Brad: Police Take the Fight Onto the Web, New York Times, March 7, 2009

<http://www.nytimes.com/2009/03/08/technology/08stream.html>, letöltés ideje: 2012.02.04.

³³⁴ Stone, Brad uo. In: New York Times, March 7, 2009.

önbíráskodásra, ellenkezőleg, kérik, hogy mindenki tartsa nyitva a szemét, s aki releváns információval bír, forduljon a hatóságokhoz.³³⁵

Egyesült Királyság

A MyPolice egy olyan semleges platformként hirdeti magát, ahol a felhasználó közvetlenül küldhet visszajelzést a hatóságok számára, nyílt közvetlen beszélgetésbe bocsátkozhat a közrenddel kapcsolatos kérdésekben. Az oldalon keresztül megismerheti a helyi rendőrséget, kik ők, mit csinálnak, s történeteket oszthat meg, hogy azokat olyanok olvassák, akik számítanak. A MyPolice egy 2009-ben alapított, Glasgow-i korlátolt felelősségű társaság, amely Európa minden tájáról várja a mentorok, szakértők, fejlesztők hozzájárulását tevékenységéhez. A projekt vezetője Lauren Currie, akinek vezetésével a csapat mint független és pártatlan szervezet azon dolgozik, hogy a világ egy jobb hely legyen, s az Egyesült Királyságban megjelenő valamennyi véleményt tükrözze az oldal.³³⁶ A csoport nem szerkeszti a közzétett kérdéseket, véleményeket és azokra adott válaszokat, nem emeli ki a bejegyzéseket, észrevételeket az eredeti kontextusból, azokat a maguk teljességében közli és teszi szabadon hozzáférhetővé. Így szeretné összehozni a lakosságot és a rendőrséget, segíteni a konstruktív együttműködést.³³⁷

Az oldal hitvallása, hogy az állampolgár, mint a rendőrség munkájáért fizető (adózó), a legfőbb érték, ő az ügyfél, az egyetlen, aki számít. Épp ezért buzdítanak az üzemeltetők mások meghallgatására, kérdéseik megválaszolására, a közzétett történetek további megosztására, a rendőrség munkájának értékelésére. Az üzemeltetők szeretnék ily módon az elbeszélte történetek és felvetett kérdések által megismerni a felhasználói (állampolgári) igényeket, hogy azokra a legközvetlenebb módon reagálhassanak a hatóságok. A kísérleti kezdeményezés South Perthshire (Tayside) területét fogja át.³³⁸

Vannak azonban más jellegű kezdeményezések is, nemcsak weboldalak. Múlt év novemberében számolt be róla a The Guardian³³⁹, hogy a Sussex-i rendőrség a közösségi média eszközeit felhasználva kíván betekintést nyújtani a nagyközönségnek működésébe. Webchat, blog és megosztó alkalmazás (Twitter) használatával nyit új frontot közönségkapcsolatainak menedzselésében. Ami miatt fontos megemlíteni az e cikkben megjelent nézőpontot, az a hiba lehetőségének vállalása. A rendőrség felismerte ugyanis, hogy nem tévedhetetlen, óhatatlanul fog hibákat elkövetni, de az a szervezeti (minden szervezeti) működés része, tehát ezt is vállalnia kell. A program célja demonstrálni, hogy a szervezet kész mindent megmutatni. 12 fővel indult a „Sussex-i Rendőrség Emberei” kezdeményezés, amelynek legfőbb célja, hogy ismerős arcokat nyújtson a Sussex-ieknek: 12 karakter, aki interakcióba bocsátkozik a közönséggel, blogot vezet egy éven keresztül.

³³⁵ Uo.

³³⁶ <http://www.mypolice.org/theteam>, letöltés ideje: 2012.02.06.

³³⁷ <http://www.mypolice.org/whatwedo>, letöltés ideje: 2012.02.06.

³³⁸ <http://www.mypolice.org/>, letöltés ideje: 2012.02.06.

³³⁹ Sade, Laja (2011): Sussex police leap into social media, 2011. november 10.

<http://www.guardian.co.uk/government-computing-network/2011/nov/10/sussex-police-social-media>, letöltés ideje: 2012.02.05.

A kezdeményezés sikerét mutatja, hogy több mint 62 ezer ember tekintette meg a feltöltött videókat, több mint 5000 chatbeszélgetés zajlott, és mintegy 2500 komment és kérdés érkezett a felhasználóktól. A projekt összköltsége pedig nem érte el a 6000 angol fontot.³⁴⁰

Ausztia és Németország

Az osztrák rendőrség szintén úgy látja³⁴¹, komoly kihívás előtt a rendészeti szakma, amennyiben lépést akar tartani a technológiai változásokkal, s elkötelezi magát a mellett, hogy az új média eszközeit beépíti munkájába. Az eddigi kutatási projektek, mint a „Composite“ (Comparative Police Studies in the EU), amely tíz európai ország részvételével zajlott, arra kereste a választ, az új eszközök rendőri munkába integrálása által hogyan növelhető a társadalmi tudatosság és tehető transzparenssé a szervezeti működés. (Belgiumban, Németországban, Franciaországban, Nagy-Britanniában, Olaszországban, Macedóniában, Hollandiában, Romániában, Spanyolországban és a Cseh Köztársaságban készültek a kérdést feltáró interjúk a hatóságok és őket kiszolgáló IKT cégek bevonásával.)³⁴²

A projekt 2010 augusztusában indult és 2014 júliusában fut ki. A legfőbb célja kideríteni, milyen kulturális és szervezeti célok képezik a változási folyamat gátjait. Két részre tagolódik a kutatás, az első lépésben a szervezetek környezeti kihívásait tekintik át, a második szakaszban pedig a szervezeti belső kapacitások, készségek és képességek (vagy épp deficitek) feltárása zajlik. Emellett a projekt keretében útjára indul az Európai Rendőrségi Monitor, amely arra hivatott, hogy a változási folyamatokat szisztematikusan gyűjtse és elemezze, és az eredmények felhasználóbarát megosztását biztosítsa a résztvevők között.³⁴³

Németország webkettes rendőri gyakorlata kapcsán az interneten barangolva nem egy kutatási projekt, hanem egy blogbejegyzés „köszön rá” az érdeklődőkre: Twitter vs. Police.³⁴⁴ A blogbejegyzés szerzője egy 2010. május 1-i náci felvonulás tanulságai közt veti fel, hogy a web2.0 címkézés és lájkolás funkcióin túl kell tekintenie a rendőrségeknek is, és újra kell gondolniuk, hogy az új média tulajdonságait és az új eszközöket – Twitter, Facebook, You Tube, Flickr stb. – mi módon használják munkájukban. Míg a tömegek oldalán – egy demonstráció alkalmával – a közvetlen, gyors információcsere tanúi vagyunk (amely a spontán azonnali reagálás záloga), a hatósági kommunikációs láncok lineáris csatornákat használva felesleges kommunikációs hurkokat képeznek. A rendőrség óhatatlanul is lépéshátrányban van, amíg nem veszi birtokba az új média eszközeit, színtereit. Szükség van tehát a szemléletváltásra, menedzsmentváltozásokra és digitális kompetenciafejlesztésre, hogy a web2.0 immár a rendészet2.0 sikerét is elhozza.

³⁴⁰ The Guardian uo.

³⁴¹ Polizei und Neue Medien, *Öffentliche Sicherheit* 11-12/11, 19-20. o.

http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_OeffentlicheSicherheit/2011/11_12/files/Internet.pdf, letöltés ideje: 2012.02.07.

³⁴² http://cordis.europa.eu/search/index.cfm?fuseaction=proj.document&PJ_RCN=11421106

³⁴³ <http://www.fit.fraunhofer.de/en/fb/ucc/projects/composite.html>

³⁴⁴ Shaked, Spier: Twitter vs. Police, <http://drawer20.wordpress.com/2010/05/10/twitter-vs-police/> letöltés ideje: 2012.02.06.

Néhány további érdekes alkalmazás

A Police Pulse egy nyitott szakmai alapon szerveződő közösség minden rendőrtiszt, önkéntes és támogató számára a világon.³⁴⁵ Arubától, Írorszáig terjed a felhasználói kör. Szervezeti információkat, rendőrszakmai aktualításokat vagy épp szakmatörténeti érdekességeket osztanak meg egymással a felhasználók. A közösségi oldalak minden klasszikus modulját megtaláljuk: fénykép-, zene- és videómegosztó, fórum, csoportok, események, közösségi könyvjelző, blog és webshop.

Ugyancsak a webkettesek széles körben használt reprezentánsai a különféle térképalkalmazások. Csakhogy míg a turizmusfejlesztésben, településmarketingben arra használjuk azokat, hogy személyes élménybeszámolókat fűzzünk adott földrajzi egységhez, a rendőri munkában mint a helyi bűnözési adatokat, kriminológiai sajátosságokat (is) feltüntető térképek jelennek meg. A londoni városi rendőrség kriminalitási térképén³⁴⁶ valamely kerületre kattintva, azonnal megkapjuk az adott időszaki kriminalitási rátát, s az összes elkövetett bűncselekmény számát. Az alkalmazásnak térkép és szöveg nézete is van, ahol az egyes adatok más területek adataival összehasonlítva jelennek meg. Az oldal jelmondata igen egyértelmű: „Dolgozzunk együtt egy biztonságosabb Londonért!”

További jó gyakorlattként hozhatjuk a www.nyc.mybikelane.com amerikai kerékpárosok által üzemeltetett weboldalt is, amelyen bepanaszolhatók a kerékpárosokat akadályozó autók és tehergépkocsik, valamint a nem megfelelő állapotban lévő utak, közlekedési csomópontok. Az üzemeltetők célja rámutatni azokra a problémás helyekre, ahol beavatkozásra lenne szükség a biztonságos közlekedés érdekében. Törekvéseik egy közös tudásbázis kiépítését, s kerékpáros közlekedés kérdésének napirenden tartását célozzák, s a megoldáskeresésben a helyi önkormányzatok tevételes részvételére is számítanak. Az oldalra felkerülő képeket földrajzi és rendszám adatokkal látják el, mikor a regisztrált felhasználók képeket osztanak meg egymással. (Sokak fejében nyilván újból felüti fejét az adatok közzétételével kapcsolatos megannyi aggály.)

VII.2.4 A rendészet 2.0 kezdeti lépései

Amíg az előzőekben említett projektek projektdokumentációi, s a konkrét nemzeti eredmények elérhetők lesznek, azért érdemes áttekinteni, mi az, amit a közösségi médiáról, s a szervezetek életébe történő integrálásáról tudunk. Ehhez egyrészt marketingszakértők szakértői blogjaiban közzétett ajánlásait használhatjuk fel, másrészt néhány a rendőri szaksajtóban megjelent cikket. A versenyszféra és rendészet eddigi tapasztalatai is világos, egymást kiegészítő elveket fektetnek le.

Lauri Stevens cikkében kilenc lépésben fogalmazza meg a rendőrségek számára³⁴⁷, mi kell ahhoz, hogy a social media eszközeinek alkalmazásában sikeresek legyenek.

³⁴⁵ <http://www.policepulse.com/> letöltés ideje: 2012.02.06.

³⁴⁶ <http://maps.met.police.uk/> letöltés ideje: 2012.02.06.

³⁴⁷ Social Media in Policing: Nine Steps for Success,

http://www.policiechiefmagazine.org/magazine/index.cfm?fuseaction=display_arch&article_id=2018&issue_id=

1. Elsőként kell egy intézményi stratégia, mint az eszközök használatát egységbe foglaló terv. Ennek kialakítása során mérlegelni kell az egyes eszközök karakterét, előnyeiket, hátrányaikat, s dönteni kell a használatuk módjáról is. (Pl. Mennyiben felel meg jobban céljainknak egy történetmesélő alkalmazás, mint egy időszalag?) A választás meg fogja határozni, hogy mennyi időt kell a közösségi média eszközeinek alkalmazására fordítani. A stratégia nyilván nem működhet ütemezés nélkül. Ha meg vannak az eszközök, s azok egymással való kapcsolata világos, tréningezni kell az alkalmazottakat az új eszközök használatára, hogy az a napi munkafolyamatban készség szintű legyen. Ki kell dolgozni azután az értékelés módszereit.

2. A következő lépés a szervezeti politika, vagy akár szervezeti egységekre lebontott politikák megfogalmazása. Ezzel készül fel a szervezet arra, hogy az új média szemlélete – a kölcsönösség, együttműködés, megosztás elvének érvényesítésével – új típusú munkát igényel. Minden aktivitás interakciókban fog formálódni, a párbeszéd visszahat a célokra, eszközökre, módszerekre, s a teljes szervezeti aktivitásra, annak minden aspektusára. Lesz számos előre nem látott szituáció, számos kedvezőtlen komment, ezeknek kezelésére irányelveket kell kidolgozni (mivel minden lehetséges esetet nevesíteni nem lehet, kész foratókönyvek nem nyújthatók). Irányelveket és szabályokat kell kidolgozni arra vonatkozóan, hogy a szervezet, így az alkalmazottak számára melyek az elfogadott platformok, ott a szervezet és/vagy az egyén milyen módon jelenhet meg, melyek az elfogadott és el nem fogadott viselkedési formák. (Mely platformok mellőzése ajánlott vagy melyek használata von szankciókat maga után.)

3. Az eszközökhöz és feladatokhoz személyeket, felelősöket kell rendelni, hogy biztosítva legyen a megfelelő folyamatos(!) (online) jelenlét. A vezetőnek ezt is irányítani kell, mint minden más munkát (az ő új médiában való jártassága és rendszerszemlélete tehát még fontosabb), döntenie kell, hogy mely (szervezeti) egység, mérettől és személyzettől, profiltól függően, mennyi időt fordítson az egyes tevékenységekre, mi tartozzon az illetékességébe. (Akár arra is kitérve, milyen elvek vonatkoznak a szolgálati időn túli közösségi médiajelenlétre?)

4. Negyedszer szem előtt kell tartani, hogy az új technológia nem a válasz, csak az eszköz szervezeti/szakmai problémák megoldásához. Az eszköznek a tartalomról kell szólnia, ahhoz kell igazodnia.

5. Talán a legnehezebb az ötödik lépés: félretenni azokat a félelmeket, hogy a rendőrség túl sokat mutat meg magából. (A nebraskai Bellevue mind a 93 rendőre tud például tweetelni, mert tudják, hogy olyan gyorsan kell kommunikálniuk, amennyire csak lehet, s ennek leghatékonyabb eszköze a közösségi/megosztó oldalak alkalmazása.) A szakemberek javaslata, hogy próbáljuk pozitívan szemlélni a kérdést, tekintsünk úgy a közösségi médiajelenlétre, mint lehetőségre, amely által képesek vagyunk egy szervezet emberi arcát megmutatni. A rendőrség tehát, ha szimpátiát, bizalmat, együttműködést akar, próbálja felismertetni közönségével: a rendőr nagyon is emberi. A tapasztalatok szerencsére azt mutatják, a közösség részéről érkező visszajelzések sokkal nagyobb számban fogalmaznak meg pozitívumokat, mint negatívumokat. Ha mégis valamilyen hibára derülne fény, elmarasztaló jellegű komment érkezne, a rendőrségnek megvan a lehetősége, hogy cáfolja azt.

6. A hatodik feltétel, a folyamatos, kitartó munka. Mert aki az első – esetleg kevésbé sikeres próbálkozás után – feladja, vagy csak alibizik – mint *kipipálandó* feladat tekint a webes megjelenésre – hiteltelenné válik. Nincs hiteltelenebb, mint egy létrehozott oldal, vagy profil, ami „halott”, ami nem frissül rendszeres időközönként.

7. A hetedik jó tanács, hogy kerülje a szervezet az anonimitást. Könnyen visszaüthet, s a tartalom nem éri el a célját. Arctalanul nem lehet hidakat építeni. A tartalmak mögött mindig valós személynek kell állnia. Ajánlott ezért konkrét közösségi média feladatokhoz konkrét személyeket rendelni, a profilokban valós arcokat szerepeltetni. (És nem egy céges logót vagy rendőri címet, jelvényt stb.)

8. A Twitter (de más webkettes alkalmazás is) kétirányú – nem elég posztolni, a követőknek rendre információt közzétenni, beszédbe kell elegyedni az emberekkel, s a rendőrségnek magának is követnie kell mások tweetjeit.

9. A kilencedik pont arra buzdít, kérjünk segítséget, ha nem boldogulunk, és nyújtsunk segítséget azoknak, akiknek szüksége van rá. Ha kell, vonjunk be szakértőket, kérjünk tanácsot, hogyan lehetnénk még hatékonyabbak és folyamatosan tréningezzük saját magunkat is. A közeg oly gyorsan változik, hogy nem fejezhetjük be a tanulást, nem mondhatjuk, hogy kész. (kiemelések Stevens, 2010 nyomán)

VII.2.5 A jövő nyitott kérdései

A lecke fel van adva. A rendőrséggel kapcsolatosan oly sok vitára okot adó kérdés, most egy helyen merül fel: tekintély és bizalom, elzárkózás és állampolgári részvétel, egyirányú vs kétirányú kommunikáció, szolgáltatás vagy partnerség dilemmái most új kontextusban, új szintéren jelentkeznek. Kérdés, meg tud-e, meg akar-e felelni az új idők elvárásainak – miként a külföldi rendőrségek igyekeznek – a magyar rendőrség? De éppígy új kontextusban merül fel a centralizáció és decentralizáció kérdése is. A social média a helyi közösségekről, helyi igényekről és aktivitásokról szól, széleskörű részvételről, az alulról szerveződő kezdeményezésekről. Az ilyen közösségekben nem lehet központilag irányítottan megjeleníteni, itt a helyi kapcsolatokra, személyességre helyeződik a hangsúly. A rendészet2.0 közösségi rendőrséget jelent akkor is, ha adott ország közbiztonsági törekvései más típusú, centralizált, bürokratikus rendőrséget működtetnek is.

VIII. Összefoglalás

Az első fejezet a témaválasztás és tárgymegjelölés indokait tartalmazta, majd ismertette a kutatás módszereit, s felhívta a figyelmet a téma aktualitására. A módszertani sokféleség jelzése annak is, hogy a választott téma két nagy interdiszciplináris terület (rendészettudomány és public relations) találkozási pontjában fekszik, s feldolgozásának a hazai szakirodalomban nemigen vannak ilyen időhorizontot átfogó előzményei. Felvezetésre kerültek azok a dokumentumok, amelyek a levéltári kutatás fókuszát adták, s a (végül igen kiterjedt) sajtószemle irányait kijelölték.

A problémafelvetés utalt rá, hogy a rendőrségek szerepének, rendeltetésének meghatározása, s maguknak a rendőrségeknek a definiálása sem magától értetődő. A keleti típusú rendőrségekről ejtett néhány szó pedig figyelemfelhívás kívánt lenni, hogy mennyire így van ez, s a magyar szakmai diskurzusban szélsőségesen kevés szó esik az orientális rendőri szervezetekről.

A dolgozat célkitűzése az volt, hogy rendszerezze az eddigi ismereteket és a rendőrség sajtókapcsolatait (szervezeti szintű kommunikációja alapelvei) tárgyában új ismereteket tárjon fel. Mutasson rá szervezeti sajátosságokra, sajátosan magyar jegyekre, ha vannak ilyenek. A vállalkozás, úgy találtuk nem kompetens a rendészet fogalom, s a teljes rendészeti szervezetrendszer leírása terén, de kompetens a corporate pr-ről minősítő módon nyilatkozni:

- Jelen van-e a szervezet működésében, gondolkodásában?
- Mióta?
- Mennyiben felel meg a pr definitív tényezőinek?
- Rendeltetését ellátja-e?
- Vannak-e sajátos (rendőri/”kék”/szakma-specifikus) jegyei?

A fejezet a kutatás korlátainak ismertetésével és a dolgozat szerkezeti felépítésének bemutatásával zárult. Jegyezzük meg a kutatás korlátai egyrészt a kutató civil voltából adódtak, másrészt a téma speciális, a rendszerváltás előtt nyilvánosság elől számtalan vonatkozásban elzárt jellegéből származtak. Korlátot jelentett még, az „út járatlansága”, hogy hazánkban rendőrségi szervezeti kommunikációt hasonló törekvésekkel és hasonló diszciplináris alapokon átfogó módon más – tudomásunk szerint – nem kutatott. A rendőrségi sajtóval pedig még a sajtótörténet-kutatás is igen mostohán bánt eddig.

A második fejezet tulajdonképpen szakirodalmi áttekintés kívánt lenni a rendészettudomány fejlődését és a rendészet intézményesülését illetően. Bemutatta a rendőrségről való gondolkodás heterogenitását, s a nagyon eltérő fejlődési vonalak ellenére is egyező momentumokat a rendészeti működésben (a nyugati típusú kultúrákban, és elsősorban Európában). E fejezet elsősorban arra világított rá, hogy a társadalmi részvétel módja és mértéke a rendészeti működésben alapvetően más berendezkedést és jogosultságokat indukál. A fejlődési vonalat a rendészeti működés alternatíváinak keresésével zártuk, amely mindenképpen választatot fog jelenteni a nemzeti rendőrségek számára (vagy amely már az elmúlt években számos országban a tekintélyelvű és centralizált, militáris jegyeket hordozó rendőrségi működés újragondolását és újjászervezését tette szükségessé.).

E kérdés szorosan kapcsolódik ahhoz, hogy a rendőrség, hol jelöli ki működése határait, s miben látja működésének, beavatkozásának tárgyát. A rendőrség szerepértelmezése és társadalmi problémákhoz való viszonya, kompetenciája döntő fontosságúvá vált a mindinkább globalizálódó társadalmakban. Mára a társadalmi változások kiérlelték a rendészetről való gondolkodás egy új irányát is, amelyet új rendészettudomány névvel illethetünk, és amely integratív szemléletet követel, s a társadalmi felzárkóztatást tűzi zászlajára. Az újraértelmezett rendészet pedig átgondolni kényszerül kapcsolatát mind a jogtudománnyal, mind a politikával, ha meg akar felelni a vele szemben támasztott elvárásoknak és működésében a szakmaiság dominanciáját reméli. A fejezet ezáltal a német-porosz hagyományokból induló Polizeywissenschafttól az új rendészettudományig vezetett el.

A dolgozat harmadik fejezete már a magyar rendészet gyökereit eleveníti fel, s tekinti át nagy lépésekben a szervezet történetét. Ebben a részben szó esik mindazokról a szervezeti változásokról, amelyek végül egy a társadalomtól elidegenedett, s a 30-as évektől kezdődően erőteljes militáns jegyeket hordozó, majd a politikai és államrendészeti feladatok ellátásától kezdődően egy mereven elzárkózó szervezetig vezettek. Ebben a kronologikus leírásban sajnos az egyes korszakok bemutatása csak annyiban egyező mélységű, amennyiben jeles történészeink és társadalomkutatóink eddig feltárták a szervezet múltját, s erről szóló eredményeiket publikálták. Mivel érdeklődésük inkább a világháborút megelőző periódus felé fordult, a Kárád-rendszer és a rendszerváltás utáni rendőrség-történet már komoly hiányosságokat mutat.

A rendszerváltás kapcsán mi magunk is csak az intézményi reform szükségességéről, megvalósításának tervezett irányairól, s a szervezetben ma komoly feszültségeket okozó

ellentmondásokról számoltunk be. Fontos volt annak elmondása, hogy az alábbi kérdések megválaszolásával ma is küzd a magyar rendőrség:

- Hogyan kapcsolható össze a rendészet professzionalizmusának erősítése a rendészeti funkciók társadalmasításával?
- Kidolgozható-e olyan megoldás, amelyben a centralizáció és decentralizáció (központi irányítás és helyi igényeknek való megfelelés) megfér egymással?
- Létezhet-e olyan kriminálpolitikai koncepció a rendészet működtetésére, amely egyszerre tanúsít szigorot és mutat megbocsátást, működtet negatív és pozitív kontrollokat, és a resztoratív igazságszolgáltatás és a mediáció eszközét éppúgy elismeri, mint a börtönök létjogosultságát?
- Kidolgozható-e a nemzeti rendőrség(ek) számára olyan jövőkép, amely szem előtt tartja a nemzeti szuverenitás megőrzésének igényét, de vállalja a nemzetközi együttműködésekben való (integrációs szintű) részvételt?

E kérdések sikeres megválaszolása adhatna csak igazán szilárd kiindulási alapot a rendőrség szervezeti szintű kommunikációjához.

A harmadik fejezet második része pedig a szervezetelmélet területére vezetett át, hogy e szempontból is áttekintsük a szervezeti pr alapjait. A második fejezetben tárgyalt szerepfogalom (szervezeti létok) kiegészítéseként bemutatásra kerültek az interakcionista és strukturalista szerepelméletek, valamint magyar kutatási eredmények alapján a magyar rendőrség néhány szubkulturális sajátossága, a magyar rendőrök szerepértelmezése.

A dolgozat negyedik fejezete már szorosan kötődik a rendőrség sajtókommunikációjához, hiszen a nyilvánosság, közvélemény, sajtószabályozás kérdéseivel indít, majd a sajtótörténet-kutatás lehetséges irányzatai között elhelyezi saját közelítés módját. E közelítésmód részben institucionalista, részben társadalomtörténeti. Ezután tér át a rendőrségi sajtó előfutárait jelentő körözőlevelek (Steckbriefe) hagyományainak bemutatására. Ezt követi a bűnügyi hír és riport műfaji jellegzetességeinek ismertetése, s a rendőrségi sajtóiroda felállításának részletes bemutatása. Mivel a sajtóélet és újságíró szakma szempontjából meghatározó a sajtókamara létrejötte, s egyáltalán a kamarai gondolat, ennek alakulását is nyomon követi a fejezet. Szól emellett az áttekintés a rendőri rovatvezetők szindikátusáról, s a rendőri riporterek helyzetéről. Ezzel kíván átvezetni az ötödik fejezetet lefoglaló rendőri lapok bemutatásáig.

Az 1945 előtti lapok bemutatása teszi ki az ötödik fejezet nagy részét, s itt kezdődik az új tudományos eredmények közzélése, mások által még kommunikációs szempontból nem vizsgált dokumentumok ismertetése és a rendőrségi kommunikáció sajtón keresztüli bemutatása. A levéltári kutatómunka és az elvégzett sajtószemle arra koncentrált, milyen vállalással és milyen szellemben indultak az egyes lapok: a Közbiztonság (1869-70), a Közrendészeti Lap (1870-1875), a Rendőri lapok (1882-1883), a Hivatalos rendőri közlöny (1884-1896), a Rendőri Lapok (1894-1939), a Közbiztonság (1907-1921), A Rend (1921-1927), A Rendőr (1913-1914), a Rendőr (1927-1931), a Detektív Szemle (1923-1928), a Magyar Detektív (1926-1934), a Magyar Rendőr (1934-1944), A rendőrkutya (1934-1936). A fejezet a nemzetközi és az elektronikus sajtó irányában tett kitekintéssel zárul: szót ejt a *Nemzetközi Rendőrségi Rádió* (Internationaler Polizeifunk) indulásáról és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrhatalóság hivatalos lapjáról, az *Öffentliche Sicherheit* szerepéről.

A hatodik fejezet sem kisebb feladatra vállalkozik, hiszen a második világháború végétől tekinti át a fennmaradó időszakot a web1.0-ig bezárólag. E korszakot két jelentős rendőri orgánus uralta a Magyar Rendőr és a Rendőrségi Szemle, így ezekről szoltunk részletesebben. Ez utóbbi folyóirat ráadásul már kimerítő adalékokkal is szolgált a rendőrség-sajtó viszony jellegére vonatkozó szakmai vitákat illetően. Olyan kérdések kerültek napirendre 1963 és 1965 között a Szemle hasábjain, amelyeket ma is a rendőrségnek kell(ene) szegeznünk, hogy rákényszerítsük saját szerepe és kommunikációs stílusa, illetve kívánatos kommunikációs stílusa tudatosítására. E korszak azonban már a nyomtatott sajtón kívül egyéb tömegkommunikációs csatornák vizsgálatát is megkövetelte, ezért néhány mondat erejéig reflektáltunk a rádió és televízió műsorokra, és belügyi oktatófilmekre.

A hetedik fejezet már a jövőbe vezeti az olvasót, hiszen a webkorszakkal kezdődő technológiai innovációk okozta kihívásokra, létező nyugat-európai gyakorlatokra hívja fel a figyelmet. Itt rendőrség online jelenlétéről, webkettes lehetőségeiről és a webhárom sok találgatása okot adó várakozásairól ejtettünk szót. A dolgozat ily módon próbált megfelelni azon vállalásának, hogy bemutatja a rendőri sajtó fontos fejlődési állomásait a rendőrségi tájékoztatási szolgálat megszervezésétől (1880) a policing2.0 megjelenéséig (a kétezres évekig bezárólag).

Az állásfoglalást igénylő kérdésekben a következő válaszok születtek:

- A rendőri szervezet kommunikációs kommunikációs szervező tevékenysége és gyakorlata a mai napig nem tudott *maradéktalanul* megfelelni a pr-rel szemben támasztott követelményeknek.
- Időszakonként más-más korlátja van a pr érvényre jutásának.
- A vizsgált időszak egészére igaz, hogy a pr alapvető definitív tényezője hiányzik a kommunikáció menedzseléséből: a stratégiai tervezés.
- A pr *szemléletmódja* jóval korábban megjelenik azonban, mint azt a rendszerváltás óta a rendőrség kommunikációs vezetői eddigi megnyilatkozásaikban hangsúlyozták.
- Nem jelenthetjük ki, hogy a rendőrségi tájékoztatási szolgálat megszervezésétől megtett út fejlődés volna.

S minden kutatásban szerezz a kutató olyan tapasztalatokat, amelyek, ismeretében másképp döntött volna az útirány kijelölését illetően. Esetünkben ilyen tapasztalatot hozott a levéltári kutatómunka, amely kissé megkésve indult. Nem maradt idő az 1945 utáni időszak levéltári forrásait kutatni. Ez a jövőben mindenképp hasznos, érdekesítő munka volna.

Ezen kívül illő, hogy szóljunk arról, mely területeken hagy maga után hiányokat az értekezés. Az egyik a háborús időszakok sajtója, amely kifejtetlen maradt. Betudható annak, hogy a háborús időszakok önmagukban is önálló kutatási témát jelenthetnek, s a források töredékességével a háborús viszonyok miatt még inkább számolni kell. Ilyenkor ugyanis a hírigény bár folyamatosan nő, a lapkiadás sokszor akadozik, máskor a háború nyomában járó pusztítás semmisít meg forrásokat, dokumentumokat.

Sajnos meglehetősen későn került látókörünkbe Takács Róbert és Sipos Balázs könyve (ez részben a kötetek kiadási éveinek is köszönhető), amely megnevez számunkra is fontos és újabb, kommunikációs szempontú elemzést kívánó levéltári iratokat (MOL K-26, K-654). Ezen anyagok feldolgozása jelenthetné a következő állomását a rendőrségi sajtó kutatásának.

Fontos volna továbbá a német köröző levelek és rendőri lapok hagyományainak alaposabb feltárása is, hiszen számos esetben történik utalás rá, hogy a magyar hatóságok és a lapszerkesztők, lapkiadók német mintákra támaszkodnak. A sor a végtelenségig folytatható volna, hiszen egy izgalmas, színes téma részletei kerültek kibontásra az értekezésben, amely részletek további felvetéseket, kérdéseket indukálnak, csak győzze a kutató energiával.

Felhasznált irodalom:

- Alföldi Andrea (1998): A magyar rendőri sajtószolgálat 1880-1914 között, *Belügyi Szemle*, 1998. évi 6. sz., 81-87.
- Angelusz Róbert (1992): A rejtőzködéstől a megnyilatkozásig, In: Somlai Péter (szerk.): *Értékrendek és társadalmi-kulturális változások*. 78-95., ELTE Szociológiai Intézet, Budapest.
- Bajomi-Lázár Péter (2001): *A magyarországi médiaháború*, Új Mandátum, Budapest.
- Bajomi-Lázár Péter (szerk.) (2005): *Magyar Médiatörténet a késő Kádár-kortól az ezredfordulóig*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Bajomi-Lázár Péter – Monori Áron (szerk.) (2007): *A rendszerváltás és az újságírók*, Antenna Könyvek, Jaffa Kiadó és Kereskedelmi Kft., Budapest.
- Balla Zoltán (2000): A rendészet fogalmának tisztázásához. *Magyar Közigazgatás*, 2000/1. sz., 18-19.
- Baracsi Erzsébet (2004): Állambiztonsági oktatófilmek a Történeti Levéltárban, In: Gyarmati György (szerk.): *Trezor 3. Az átmenet évkönyve 2003.*, 329-338., Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, elektronikusan:
http://www.abtl.hu/kutatoterem/cikkek/baracsi_film
- Baráth Tamás (é.n.): *Új fogalom a public relations területén, az "EPR", avagy a public relations és az Internet kapcsolata*, <http://www.fibraco.hu/epr.htm>
- Barkaitsch, Michael, Polizei-Attachés, von Reg.-Rat, Delegat des ministeriums des Inneren in Beograd (1928): (a rendőrkongresszus referátumainak átirata – cím nélkül), MOL K-150, 3757. csomó, VI. kútfő, 13. tétel, 1928, 5/a.
- Baumeister, Werner (2007): *Ehrenmorde. Blutrache und ähnliche Delinquenz, in der Praxis bundesdeutscher Straffjustiz*. Waxmann, Münster.
- Beccaria, Cesare (1998): *A bűnökről és büntetésekről*. (Madarász Imre ford.) Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Beele, Karl – Schabacker, Jan (2012): *Pressearbeit der Polizei: ein Leitfaden für Praxis*, Verl. Deutsche Polizeiliteratur GmbH, Hilden.
- Dr. Beke Tamás (2001): *A public relations szakma története*, Management Kiadó Kft, Budapest.
- Berger, Peter, L. – Luckmann, Thomas (1998): *A valóság társadalmi felépítése*. József Műhely Kiadó, Budapest.
- Berkeley, George E. (1969): *The Democratic Policeman*. Boston: Beacon Press.

- Bertényi Iván (1996): A magyar királyi udvar tisztségviselői a középkorban, *Rubicon* 1996/1-2. sz., Ezer év, elektronikusan: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_magyar_kiralyi_udvar_tisztsegviseloi_a_kozepkorban/
- Bibó István (1986): *Válogatott tanulmányok*, II. kötet 1945-1949, Magvető, Budapest.
- Bíró Lajos (1908): *A sajtó lélektanához*, A Huszadik Század Könyvtára, Deutsch, Budapest.
- Bittner, Egon (1970): *The Function of the Police in Modern Society. A Review of Background Factors, Current Practices, and Possible Role Models*. Cambridge, Massachusetts: Oelgeschlager, Gunn and Hain, Publisher Inc.
- Bittner, Egon (1990): *Aspects of Police Work*, Northeastern University Press, Boston Massachusetts.
- Black, Sam (1993): *The Essentials of Public Relations*, Kogan Page Limited, London.
- Blumer, Herbert (1962) Society as Symbolic Interaction. In: A. M. Rose (ed): *Human Behaviour and Social Process. An Interactionist Approach*. Houghton Mifflin, Boston.
- Borbély Zoltán – Kapy Rezső (1942): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941*, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, Budapest.
- Bourdieu, Pierre (2007): Az újságírás hatalma (részlet) In: Angelusz et al.: *Média, nyilvánosság, közvélemény*, 113-121., Gondolat Kiadó, Budapest.
- Buckner, Taylor (1972): *Deviance, Reality and Change*, Random House, New York.
- Buda Béla (1965): A szerep fogalma a szociálpszichológiában. *Magyar Pszichológiai Szemle*. 1965/1-2 sz., 101-112.
- Buzás Sándor (2006): Kormányzat és sajtó. Sajtópolitika Magyarországon 1932 és 1936 között, *Első század*, 66-99., Budapest.
- Buzinkay Géza (é.n.): A magyar sajtó története 1849-től 1948-ig, In: Kókay – Buzinkay – Murányi: *A magyar sajtó története*, 105-200., Sajtóház Kiadó.
- Buzinkay Géza (1993): *Kis magyar sajtótörténet*, Haza és Haladás Alapítvány, elektronikusan: <http://mek.oszk.hu/03100/03157/03157.htm>
- Buzinkay Géza (é.n.): *A bűnügyi hír, a riporter és a rendőr*, http://bfl.archivportal.hu/id-678-buzinkay_geza_bunugyi_hir_riporter_es.html,
- Buzinkay Géza (2006): A bűnügy és az újságíró: a riporter születése, In: *Acta Academiae Pedagogicae Agriensis*, XXXIII., Sectio Scientiarum Medialium, A magyar újságíró múltja és jelene, 33-41., (szerk: Buzinkay Géza)
- Cain, Maureen E. (1973): *Society and the Policeman's Role*, Routledge & Kegan Paul, London-Boston.

- Christián László (2010): *Alternatív rendészet*, (PhD-disszertáció) Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog – és Államtudományi Kar, Budapest.
- Cloward, Richard A. – Ohlin, Lloyd E. (1960): *Delinquency and Opportunity*. Free Press, New York.
- Colquhoun, Patrick (1800): *A treatise on the police of the metropolis; containing a detail of the various crimes and misdemeanors, etc.* 6th. edn., London: Baldwin and Son.
- Csepeli György (2003): *A szervezkedő ember*, Osiris Kiadó, Budapest.
- Cserép Attila – Molnár Katalin (2010): A rendőrség kommunikációs stratégiája és belső kommunikációja, *Rendészeti Szemle*, 58. évf. 2. sz., 3-41.
- Dahlgren, Peter (1985): Hangolás a hírben, *Tájékozódás*, 1985. XVI. évfolyam, 17. sz.
- Danielisz Béla – Jármay Tibor (2008): *Rendészet Európában*, Duna Palota Kulturális Kht., Budapest.
- Dell, Simon (2004): *The Victorian Policeman*; Shire album 428.
- Deutsche Steckbriefkultur im 19. Jahrhundert, In: *Deutsches Gauner-Repertorium*, <http://home.foni.net/~herumstreifer/steck.htm>, utolsó letöltés: 2012-05-29, 23:42h
- Dezsényi Béla – Nemes György (1954): *A magyar sajtó 250 éve*, I. kötet, Művelt Nép Könyvkiadó, Budapest.
- Domokos Lajos (1995): *A nyomtatott és az elektronikus újságírás elmélete*, Teleschola, OMIKK.
- Dorning Henrik (1922): A rendőrség intézményének fejlődése, Különnyomat. *A rend.* II. évf. 177. és 178. sz.
- Dr. Dorning Henrik (1930): A rendőrség munkája és munkájának bírálata, In: *A Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve*, 19-23.
- Dreßler, Oskar (1942): *Die Internationale Kriminalpolizeiliche Kommission und ihr Werk*, IKPK, Berlin-Wannsee.
- Durkheim, Émile (1978): *A társadalmi tények magyarázatához*. KJK, Budapest.
- Ellenbeck, Saskia (2009): Polizei im Orient, In: Grutzpalk, Jonas – Bruhn, Anja – Fatianova, Julia – Harnisch, Franziska – Mochan, Christiane – Schülzke, Björn – Zischke, Tanja: *Beiträge zu einer vergleichenden Soziologie der Polizei*, 108-120., Universitätsverlag Potsdam, Potsdam.
- Ernyes Mihály (1994): *Fejezetek a rendőrség történetéből*, a szerző kiadása, Pécs
- Fatianova, Julia (2009): Opritschnina. Orden des Schreckens oder Vorstufe eines russischen Polizeiwesens? In: Grutzpalk, Jonas – Bruhn, Anja – Fatianova, Julia – Harnisch,

Franziska – Mochan, Christiane – Schülzke, Björn – Zischke, Tanja: *Beiträge zu einer vergleichenden Soziologie der Polizei*, 70-88., Universitätsverlag Potsdam, Potsdam.

Fenyvesi Csaba (1994): *Rendőrség és marketing*. Doktori értekezés, PTE ÁJK, Pécs.

Fijnaut, Cyrille (1983). *Theoretische opstellen rondom de politie*. (Theoretical essays about police). Apeldoorn: Nederlandse Politie Academie.

Finszter Géza (1999): Európai rendészeti modellek és a magyar rendőrség. *Kriminológiai közlemények*, 57. sz., 233–250., Budapest.

Finszter Géza (2002): A rendészet rendszere, *Kriminológiai Tanulmányok*, 39. sz., 37-71.

Finszter Géza (2003): *A rendészet elmélete*. KJK-Kerszöv, Budapest.

Finszter Géza (2005): A demokratikus jogállami rendőrség alternatívái a XXI. században, In: *Rendőrségi Évkönyv 2005*, 7-22., Budapest.
http://www.police.hu/data/cms191027/REK05_007_022_finszter.pdf

Finszter Géza (2006): *A rendvédelmi szervek külső társadalmi kapcsolatai különös tekintettel a bűnmegelőzésre*, Magyar Rendészettudományi Társaság, RTF, Budapest

Finszter Géza (2007): A rendészeti funkciók és a határőrség integrációja, In: *Pécsi Határőr* VII. kötet, 13-27. (szerk. Hautzinger Zoltán), Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs. elektronikusan:
<http://www.pecshor.hu/periodika/2007/VII/finszter.pdf>

Finszter Géza (2008): *A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai*. 2. számú előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához, Budapest.

Finszter Géza (2008b): Rendészet – rendvédelem közjogi megközelítésben. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, IX. Pécs.

Foucault, Michel (1976): *Überwachen und Strafen: die Geburt des Gefängnisses*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt/Main.

Foucault, Michael (1979): Omnes et Singulatim. Towards a Criticism of 'Political Reason' In: S. McMurrin (ed.) *The Tanner Lectures on Human Values II.*, 223-54., Salt Lake City, 1981., elektronikusan:
<http://www.tannerlectures.utah.edu/lectures/documents/foucault81.pdf>

Foucault, Michel (1988) [1982]: The political technology of individuals, In: Martin, Gutman, Hutton (eds.) *Technologies of the self*, 145-162., Amherst.

Foucault, Michel (1998): *Az igazság és az igazságszolgáltatási formák*. Latin Betűk Alapítvány Kiadó, Budapest, (Sutyák Tibor ford.)

Foucault, Michel (1998b): *A fantasztikus könyvtár*. Válogatott írások. Ford. Romhányi Török Gábor. Pallas Stúdió – Attraktor Kft., Budapest.

Funk, Albrecht (1986): *Polizei und Rechtsstaat*, Campus, Frankfurt, New York.

- Funk, Albrecht (1995): The German police system in a European context, In: Brodeur, Jean-Paul (ed.): *Comparisons in Policing: An International Perspective*, 69-85., Ashgate, Aldershot, Burlington.
- Garamvölgyi László (1998): Média és bűnüldözés. *Belügyi Szemle*, 1998/ 6. sz., 61-66.
- Gergely András (szerk.) (é.n.): *19. századi magyar történelem 1790-1918*, Korona Kiadó, Budapest.
- Giddens, Anthony (2000): *Szociológia*. Osiris Kiadó, Budapest (szerk. Meleg Attila).
- Glueck, Sheldon W. – Glueck, Eleanor (1930): *500 Criminal Careers*, Harvard University, Milton Fund for Research, A. A. Knopf.
- Glueck, Sheldon W. – Glueck, Eleanor (1956): *Physique and Delinquency*, Harper and Row, New York.
- Goldstein, Herman (1990): *Problem-oriented Policing*, McGraw-Hill. Inc., New York.
- Greenhill, N. J. (1981): Professionalism in the Police Service. In: *Modern Policing*, 53-68., David Watts Pope and Norman L. Weiner, (eds.) Taylor & Francis
- Grutzpalk, Jonas (2009): Mutawa, Eine islamische Polizei in Saudi-Arabien, In: Grutzpalk, Jonas – Bruhn, Anja – Fatianova, Julia – Harnisch, Franziska – Mochan, Christiane – Schülzke, Björn – Zischke, Tanja: *Beiträge zu einer vergleichenden Soziologie der Polizei*, 121-131., Universitätsverlag Potsdam, Potsdam.
- Grutzpalk, Jonas (2002): Blood Feud and Modernity. Max Weber's and Emile Durkheim's Theories. *Journal of Classical Sociology*, 115-134., Jg. 2, H. 2, 2002; elektronikusan: http://club.fom.ru/books/grutzpark04_3.pdf
- Gyáni Gábor (2006): Sajtótörténet a társadalomtörténész szempontjából, *Médiakutató*, VII. évf. 1. sz. (2006. tavasz), 57-64.
- Harnisch, Franziska – Bruhn, Anja (2009): Ehrenmorde als mutierte Blutrache. Die Gleichzeitigkeit von Polizei und Blutrache in der globalisierten Welt, In: Grutzpalk, Jonas – Bruhn, Anja – Fatianova, Julia – Harnisch, Franziska – Mochan, Christiane – Schülzke, Björn – Zischke, Tanja: *Beiträge zu einer vergleichenden Soziologie der Polizei*, 33-54., Universitätsverlag Potsdam, Potsdam.
- Heller Ágnes (1970): *A szándéktól a következményig*, Magvető, Budapest.
- Heller Mária – Rényi Ágnes (é.n.): A nyilvánosságfogalom kommunikációelméleti megközelítéseiről, In: Horányi Özséb (szerk.): *Kommunikáció II.. A kommunikáció világa*, 231-253., General Press, 2. kiadás, Budapest.
- Herendy Csilla (2012): Website usability a közigazgatásban. Külföldi önkormányzati gyakorlatok: Bologna, *Médiakutató*, XIII. évf. 1. sz. (2012. tavasz), 39-58.
- Hingley, Ronald (1970): *Die Russische Geheimpolizei 1565-1970*. Hestia, Bayreuth.

- Ivancsics Imre (2002): Hozzászólás a rendészet meghatározásához, *Pécsi Határőr, Tudományos Közlemények* I., 2-7., Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, Pécsi Szakcsoport, <http://www.pecshor.hu/periodika/2002/ivancsics.pdf>
- Jaschke, Hans-Gerd – Neidhardt, Klaus (2004): Moderne Polizeiwissenschaft als Integrationswissenschaft. Ein Beitrag zur Grundlagendiskussion. *Polizei & Wissenschaft* 5, no.4, 14-24.
- Jaschke, Hans-Gerd – Bjorgo, Tore – Romero, Francisco del Barrio – Kwanten, Cees – Mawby, Robin – Pagon, Milan (2007): Perspectives of Police Science in Europe; Final Report, *CEPOL Series*.
- Kalmár Melinda (1998): *Ennivaló és hozomány. A kora kádárizmus ideológiája*, Magvető, Budapest.
- Karvasy Ágost (1870): *A közrendészeti tudomány és a culturpolitika*. Athenaeum, Pest.
- Katona Géza (1984): *Közbiztonság-védelem Magyarországon az I. világháborúig*, BM Könyvkiadó, Budapest.
- Katona Géza (2008): *A kriminálpolitikai és a rendészettudományi fogalomrendszer analízise, az egységes fogalomhasználat biztosítása*. 4. sz. előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához, Budapest.
- Keane, John (1995): Struktural Transformation of the Public Sphere. *The Communication Review*: 1995. Vol. 1/1. 1-22.
- Kerner, Hans Jürgen (1980): *Kriminalitätseinschätzung und Innere Sicherheit*. Bundeskriminalamt, Wiesbaden.
- Kmety Károly (1900): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Politzer Zsigmond kiadása. Budapest.
- Korinek László (2005): *Irányzatok a kriminológiai gondolkodás fejlődésében*. BM Kiadó, Budapest.
- Korinek László (2006): *Bűnözési elméletek*. Duna Palota és Kiadó, Budapest.
- Kósa László (2000): Az önkormányzati rendőrségtől a budapesti állami rendőrség kialakulásáig, *Belügyi Szemle* 2000/2. sz. 104-116., elektronikusan: <http://www.orfk.hu/elemzesek/bunuldozes/oRendToBpAllRen.html>, illetve: <http://www.police.hu/ideiglenesek/elemzesek/bunuldozes/oRendToBpAllRen.html?pagenum=1> (Letöltés: 2012.06.11.)
- Kosáry Domokos – Németh G. Béla (szerk.) (1985): *A magyar sajtó története II.*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kozáry Andrea (1997a): Dokumentumok a szerveződő rendőrségről (1945. január-február), *Társadalmi Szemle* 1997/1. sz., 76-90.

- Kozáry Andrea (1997b): Gratz Gusztáv és az újjászervezett rendőrség 1945 nyarán, *Társadalmi Szemle* 1997/6. sz., 79-86.
- Kozáry Andrea (2010): Rendvédelem 1945 után, *Rubicon*. 2010/3. sz., 32-45.
- Krémer Ferenc (1998): A rendőrség társadalmi szerepe szociológiai szempontból. *Szociológiai Szemle*, 1998/1. sz., 93-112.
(elektronikusan: <http://www.mtapti.hu/mszt/19981/kremer.htm>)
- Krémer Ferenc (2003): *A rendőri hatalom természete*, Napvilág Kiadó, Budapest.
- Krémer Ferenc (2010): *Rossz döntések kora*. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Krémer Ferenc – Molnár Katalin – Szakács Gábor – Valcsicsák Imre (2010): *A rendészeti foglalkozási kultúra átalakítása – stratégiai koncepció*. *Rendészeti Szemle*, 2010. március, különszám, 269-306., Budapest.
- Kretschmer, Ernst (1921): *Körperbau und Character*. Springer, Berlin.
- Kriskó Edina (2009a): Gondolatok a politikáról és a rendőrségről (a TMRSZ-Jobbik együttműködés apropóján), *Tudomány és Oktatás*, AGTEDU 2009 Konferencia kiadvány, 474-479., Kecskemét.
- Kriskó Edina (2009b): *Az ILIAS keretrendszer a Rendőrség PR tevékenységének szolgálatában*, Tanulmány a Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa „A rendelkezésre álló erőforrások hatékonyabb és költségtakarékosabb felhasználását célzó innovációs javaslatok kidolgozása” című tudományos pályázatára, elérhető az ORFK intranet rendszerében
- Kriskó Edina (2012a): Web2.0-ás alkalmazások a kormányzati és önkormányzati kommunikációban, *Médiakutató*, XIII. évf. 1. sz., 2012/1. sz. (2012. tavasz), 21-37.
- Kriskó Edina (2012b): Az önkormányzati katasztrófavédelem kommunikáció webkettes eszközei, *Magyar Közigazgatás*, Nemzeti Közigazgatási Intézet, 2012/1. sz., 91-105.
- Kriskó Edina (2012c): PR stratégiák a rendvédelmi szerveknél, különös tekintettel a katasztrófavédelemnél, In: *Védelem Online – Tűz- és katasztrófavédelmi szakkönyvtár*, (főszerk.: Heizler György)
<http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan387.pdf>
- Laky Imre (1921): Adatok a budapesti rendőrség történetéhez, In: *A budapesti m. kir. államrendőrség tisztviselői részére tartott tájékoztató előadások*, 1-20., Budapest, MOL K-150 VI. kútfő 7. tétel (1921)
- Lamnek, Sigfried (1979): *Theorien abweichenden Verhaltens: Eine Einführung für Soziologen, Psychologen, Pädagogen, Juristen, Politologen, Kommunikationswissenschaftler und Sozialarbeiter*, Fink, München.
- Lemert, Edwin M. (1975): Der Begriff der sekundären Devianz, In: Lüderssen Klaus – Sack Fritz: *Seminar, Abweichendes Verhalten*, Frankfurt, Bd. I. 433-476.

- Leoni, Brigitte-Radford, Tim-Schulman, Mark (2011): *Disaster through a different lens: behind every effect, there is a cause*, United Nations International Strategy for Disaster Reduction Secretariat (UNISDR), http://www.unisdr.org/files/20108_mediabook.pdf
- Liszt, von Franz (1905): Die Gesellschaftlichen Faktoren der Kriminalität. In: *Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge*. Bd.2. Berlin.
- Lombroso, Cesare (1911): *Crime: Its Causes and Remedies*. Little, Brown, and Company, Boston. lásd elektronikusan:
<http://ia700307.us.archive.org/28/items/crimeitscausesre00lombiala/crimeitscausesre00lombiala.pdf>
- Lundman, Richard J. (ed.) (1980): *Police behavior*, New York, Oxford: Oxford University Press.
- Madarász Aladár (2002): Kameralizmus, történelmi iskola, osztrák gazdaságtan, *Közgazdasági Szemle*, XLIX. évf., 2002. október, 838-857. elektronikusan: <http://epa.oszk.hu/00000/00017/00086/pdf/madarasz.pdf>
- Magyary Zoltán (1942): *A magyar közigazgatás racionalizálásának programja*. Királyi Magyar Nyomda, Budapest.
- Manning, Peter K. (1997): *Police Work, The Social Organisation of Policing*, Second Edition, Waveland Press, Illinois.
- Márkus László: A legújabbkori magyar sajtótörténetírás módszertanáról, különös tekintettel az 1919-1944 közötti magyar sajtó történetére, *Századok*, 1979/5. sz., 884-888.
- Merton, Robert K. (1980): *Társadalomelmélet és társadalmi struktúra*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Mohl, Robert von (1866): *Die Polizeiwissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtsstaates*, <http://archive.org/stream/diepolizeiwisse01mohlgoog#page/n111/mode/2up>
- Dr. Molnár Katalin (2006): *Kommunikáció a rendőrségi ügyeleken*. Tudományos pályázat a belügyi ágazatban dolgozók részére, Budapest.
- Dr. Molnár Katalin (2007): *Egyes rendőri tevékenységek kommunikációs sajátosságai*, zárótanulmány a BM közigazgatási államtitkára, a Belügyi Tudományos Tanács elnöke 2006-os tudományos témakutatási pályázatán elnyert támogatás alapján készült kutatásról, Budapest.
- Molotch, H.L. – Lester, M. (1974.): News as Purposive Behavior: On the Strategic Use of Routine Events, Accidents and Scandals. *American Sociological Review*, no. 39. 1001-113.
- Monet, Jean-Claude (1993): *Polices et sociétés en Europe*. La documentation française, Paris.
- Monjardet, Dominique (1995): The French model of policing, In: Brodeur, Jean-Paul (ed.): *Comparisons in Policing: An International Perspective*, 49-68., Ashgate, Burlington.

- Németh Márta (1993): *A public relations nemzetközi értelmezései. A külföldi tapasztalatok hazai alkalmazásának lehetőségei és nehézségei*. Kandidátusi értekezés, Budapest.
- Nyárády Gáborné – Szeles Péter (é.n.): *Public Relations I.*, Perfekt, Budapest.
- Oakes, Richard T. (1996): The Albanian Blood Feud; *Journal of International Law and Practice*, H. Vol. 6; 177–198.
- Palombo, J. Bernade (1995): *Academic Professionalism in Law Enforcement*. Garland Publishing Inc., New York & London.
- Dr. Parádi József (szerk.) (1996): *A magyar rendvédelem története*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Parádi József (2005): Az európai rendvédelem története. *Az ezeréves magyar rendvédelem*. XI. évf. 14. sz., 85-90., Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
- Parádi József (2010a): A polgári magyar állam rendőrsége 1867-1918, *Rubicon*. 2010/3. sz., 4-13.
- Parádi József (2010b): Rendőrség a Horthy-korban, *Rubicon*. 2010/3. sz., 14-23.
- Parsons, Talcott (1988): A társadalmi rendszerről (szerk. Némethi Dénes), *Szociológiai Füzetek*, 45., ELTE Szociológiai Intézet és Továbbképző Központ, Budapest.
- Perrow, Charles (1994): *Szervezet-szociológia*. Osiris-Századvég, Budapest.
- Polizei und Neue Medien, *Öffentliche Sicherheit* 11-12/11, 19-20.
http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_OeffentlicheSicherheit/2011/11_12/files/Internet.pdf,
 letöltés ideje: 2012.02.07.
- Prestel, Bernhard: Police et management moderne. In: *Revue internationale de Criminologie et de police technique*, 1997/2.
- Pütter, Johann Stephan (1770): *Elementa iuris publici Germanici*, Göttingen 1754, seit 1770 als Institutiones iuris publici Germanici.
- Rau, Karl Heinrich (1825): *Über die Kameralwissenschaft: Entwicklung ihres Wesens und ihre Theile*. Winter, Heidelberg.
- Reiner, Robert (1995): Myth vs. modernity: Reality and unreality in the English model of policing, In: In: Brodeur, Jean-Paul (ed.): *Comparisons in Policing: An International Perspective*, 16-48., Ashgate, Aldershot, Burlington.
- Russel, Bertrand (1997): *A hatalom és az egyén*. Kossuth Kiadó, Budapest. (Rakovszky Zsuzsa ford.)
- Sade, Laja (2011): *Sussex police leap into social media*,
<http://www.guardian.co.uk/government-computing-network/2011/nov/10/sussex-police-social-media>, letöltés ideje: 2012.02.05.

- Sajtó – Média – Kommunikáció, In: *Rendőrségi évkönyv 2005*,
http://www.police.hu/data/cms191035/REK05_193_200_sajto.pdf
- Salgó László (1993): *A biztonság új típusú megközelítése*, kandidátusi értekezés, Szeged.
- Sándor Imre (1996): *Marketingkommunikáció és menedzsment*. Kézirat, BKE Marketing tanszék, Budapest.
- Sas Ferenc (2006): *A 125 éves fővárosi rendőrség története*, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest. <http://www.rendeszettudomanyi.hu/documents/A125eveselsozsoval.doc>
- Schwalbe, Michael L. (1987): G.H. Mead among Cognitivists. Roles as Performance Imagery. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, (Vol.17) 2, 113-133.
- Sergeant, Harriet (2008): *The Public and the Police*, Civitas. Institute for the Study of Civil Society, London.
- Shaked, Spier (2010): *Twitter vs. Police*, <http://drawer20.wordpress.com/2010/05/10/twitter-vs-police/> letöltés ideje: 2012.02.06.
- Sipos Balázs (2004): *A politikai újságírás mint hivatás*, Napvilág Kiadó, Budapest.
- Sipos Balázs (2011): *Sajtó és hatalom a Horthy-korban*, Argumentum, Budapest.
- Skolnick, Jerome H. (1966): *Justice Without Trial*, John Wiley & Sons, New York.
- Skolnick, Jerome H. (2011): *Justice Without Trial*, (4th ed.) Quid Pro Books, New Orleans, Louisiana.
- Social Media in Policing (2010): Nine Steps for Success,
http://www.policechiefmagazine.org/magazine/index.cfm?fuseaction=display_arch&article_id=2018&issue_id=22010, letöltés ideje: 2012.02.06.
 (From The Police Chief, vol. LXXVII, no. 2, February 2010. Copyright held by the International Association of Chiefs of Police, 515 North Washington Street, Alexandria, VA 22314 USA.)
- Sonnenfels, Joseph von (1771): *Grundsätze der Polizey, Handlung und Finanzwissenschaft*, J. Kurzböck, Wien,
<http://ia600301.us.archive.org/22/items/grundstzederpo01sonn/grundstzederpo01sonn.pdf>
- Stone, Brad (2009): *Police Take the Fight Onto the Web*, New York Times, March 7, 2009
<http://www.nytimes.com/2009/03/08/technology/08stream.html>, letöltés ideje: 2012.02.04.
- Dr. Szabó András (1980): *Bűnözés-ember-társadalom*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- dr. Szabó Imre (2011): *A rendészettudomány múltja, jelen és jövője*, http://www.bm-tt.hu/cuccok/letolt/rendtudtar/RendeszettudomanyMagyarorszagon_v5_szabo.pdf

- Szamel Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*, MTA Államtudományi Kutatások Programirodája, Budapest.
- Széchenyi Ágnes (2004): A huszadik század hiányzó sajtótörténete – adósságlista és javaslat. *Magyar Tudomány*, 10. sz., 1150-1163., elektronikusan: <http://www.matud.iif.hu/04okt/012.html>
- Székely Vladimir (1930): Visszaemlékezés a régi Rendőri Sajtóirodára, In: *Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve*, 27-32.
- Szigeti Péter (2001): Vázlat a közbiztonság három dimenziójáról: világrendszer – nemzetállami szint és lokalitás. *Jogtudományi Közlöny*, MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság, 2001/4. sz., 153-161.
- Szigeti Péter (2005): A hatalom filozófusa az államról. In: Fekete Judit – Szigeti Péter: *Az állam szerepe a jólétben és a mindennapi hatalomgyakorlásban*, Műhelytanulmányok, 2005/3., MTA Politikai Tudományok Intézete (Digitális archívum).
- Szikinger István (1998): *Rendőrség a demokratikus jogállamban*, Sík Kiadó Kft. Budapest.
- Sziklay János – Szász Menyhért (szerk.) (1935): *A magyar sajtó évkönyve 1935*, Hungária Lloyd Lapkiadó vállalat R.T., Budapest.
- Sziklay János – Szász Menyhért (szerk.) (1939): *A magyar sajtó évkönyve 1939*, Hungária Lloyd Lapkiadó vállalat R.T., Budapest.
- Takács Róbert (2012): *Politikai újságírás a Kádár-korban*, Napvilág Kiadó, Politikatörténeti Intézet, Budapest.
- Tarde, Gabriel (1908): *Összehasonlító tanulmányok a kriminológia köréből*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest.
- Tarde, Gabriel (1969): On Communication & Social Influence. 2-5, 30, Selected Papers. University of Chicago Press, Chicago.
- Tauber István (1992b): A Magyar Rendőrség és a rendszerváltozás a tudományos kutatások tükrében, *Nemzet és Biztonság*, Az Akadémiai Közlemények és a Rendészeti Tanulmányok 1. különszáma – A fegyveres erők és a társadalom, 127-132.
- Tauber István (1992): *A társadalmi értékrend és annak tükröződése a rendőrség hivatásos állománya gondolkodásában: 1989-1992*, BM Kiadó, Budapest.
- Török János (1930): Mihaszna Andrástól a Biztos urig, In: *A Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa 50 éves jubileumi évkönyve*, 26.
- Valin, Jean (2004): Overview of Public relations around the world and principles of modern practice, At the *CONFERP conference*, Brasilia, October 2004.
- Váriné Szilágyi Ibolya (1994): G. H. Mead eredeti szerepfogalma és későbbi változásai. *Szociológiai szemle*. 1994/4. sz., 3-20.

- Vermes Miklós (1971): *A kriminológia alapkérdései*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Wacquant, Loic (2001): *A nyomor története*. Helikon, Budapest.
- Weber, Max (1987): *Gazdaság és társadalom I.*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- West, Donald J. – Farrington David P. (1973): *Who becomes delinquent?* Heinemann Educational for the Cambridge Institute of Criminology, London.
- Wilson, Christopher P. (2000): *Cop knowledge: police power and cultural narrative in twentieth-century America*, University of Chicago Press, Chicago, London.
- Wilson, James, Q. (1973): *Varieties of Police Behaviour, The Management of Law and Order in Eight Communities*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Yaxley, Heather (2010): Online Public Relations: The adoption process and innovation challenge, a Greek example
<http://www.prconversations.com/index.php/2010/11/online-public-relations-the-adoption-process-and-innovation-challenge-a-greek-example/>
- Zimmermann, Gustav (1845): *Die Deutsche Polizei im neunzehnten Jahrhundert*, Hannover, Schlüter, 2 vols, elektronikusán:
<http://www.bsb-muenchen-digital.de/~web/web1081/bsb10813491/images/index.html?digID=bsb10813491&pimage=13&v=pdf&nav=0&l=de>
- Zischke, Tanja (2009): Liktoeren. Polizei im alten Rom? In: Grutzpalk, Jonas – Bruhn, Anja – Fatianova, Julia – Harnisch, Franziska – Mochan, Christiane – Schülzke, Björn – Zischke, Tanja: *Beiträge zu einer vergleichenden Soziologie der Polizei*, 55-69., Universitätsverlag Potsdam, Potsdam.
- Zsolt Péter (2002): *Média-háromszög*, EU-Synergion, Vác.

Egyéb hivatkozások

A Magyar Köztársaság Rendészeti Stratégiája, 2009. január 15., Munkaanyag

Az országos rendőrfőkapitány 4/2008. (OT 4.) ORFK utasítása az Országos Rendőrfőkapitányság Szervezeti és Működési Szabályzatáról,
http://www.police.hu/data/cms528075/orfk_szmsz.pdf

Mellékletek

1. sz. melléklet: A levéltári kutatómunka során feldolgozott általános belügyi (K-150) iratok listája

578. csomó I. kútfő 6. tétel (1877)

1139. csomó VII. kútfő 15. tétel (1883)

1190. csomó III. kútfő 6. tétel (1884)

1347. csomó VII. kútfő 7. tétel (1885)

2543. csomó III. kútfő 2. tétel (1895)

2770. csomó VII. kútfő 14. tétel (1896)

2804. csomó I. kútfő 14. tétel

3062. csomó II. kútfő 15. tétel (1932-1944)

3113. csomó III. kútfő 20. tétel (1942-44)

3587. csomó V. kútfő 13. tétel

3731. csomó VI. kútfő 7. tétel

3732. csomó VI. kútfő 7. tétel

3733. csomó VI. kútfő 7. tétel

3734. csomó VI. kútfő 7. tétel

3735. csomó VI. kútfő 7. tétel

3736. csomó VI. kútfő 7. tétel

3737. csomó VI. kútfő 7. tétel

3738. csomó VI. kútfő 7. tétel

3739. csomó VI. kútfő 7. tétel

3757. csomó VI. kútfő 13. tétel

3761. csomó VII. kútfő 1. tétel

2862

MUTATVÁNYLAP.

KÖZBIZTONSÁG

RENDESZETI ELMÉLETI ÉS TAPASZTALATI ISMERETEKET TERJESZTŐ HETI SZAK-KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési ár: helyben és vidékre
egy évre 4 frt osztr. ért.

Minden közlemény a szerkesztő lakására
Pest, Zöldfa-utca 3. sz. a., küldeni kérik.

NYILT KÉRELEM

a magyarországi büntető- vagy közrendészeti ügyekkel foglalkozó összes t. tisztviselői karhoz, ügyoszt. fő- és alszolgabíró, tiszti ügyész, városi fő- és alkapitány, jegyző, csendőbiztos, és községi jegyző urakhoz.

Nem létezik az a bármily kevés számú ügydarabbal foglalkozó hatóság, mely előtt egyszer másszor érdekesebb rendőri, vagy büntetőügy fel ne merülne, és nem merül fel az a jelentéktelen esemény, melyből a gondolkodó rendész valamit ne tanulhatna. — Továbbá, van a hazában igen sok a gyakorlat által megérintett, tapasztalt tisztviselő, ki ha tapasztalatait közli, egyrészt azokat elveszni nem hagyja, — másrészt a közügy nagy előnyére értékesítheti; minek folytán teljes tisztelettel felkérem a czimzett tisztviselő urakat, sziveskedjenek vagy régiebb tapasztalataik becses jegyzékét vagy a hatóságuk területén-újban felmerülő érdekesebb büntetőügyeket — különös tekintettel a büntetés kikutatási módjára — velem közölni.

Ez által nem csak a közügynek tesznek lényeges szolgálatot, a mennyiben egy — népünk különleges szokásaihoz mérendő — rendszer létrehozatalához bő anyagot szolgáltatnak, hanem nekem is a kezdeményezés nehéz munkáját tetemesen megkönnyítik.

Tisztelettel

Forster József, a „Közbiztonság” szerkesztője.

Feladatunk.

Ki nem ismeri nagy horderejét ezen szónak: „előre”. — A nemzetek, ugymint egyesek céljainak kivívására buzdítóbb szó, — rövidebb program nem képzelhető.

E szó leendő jelszavunk!

Mi részünkről működésünkre oly tért választottunk, mely eddig a szó szoros értelmében parlagon hevert: melynek keretébe első rész a legközelebb lefolyt évtizedek alatt honunkban a vele történt visszaélések miatt a nemzet nagy részénél keserű emléket hagyott maga után; de a melyet, az alkotmányos fogalmak megőrzésével személy és vagyonbiztonságunk érdekében még is művelni köztetelenségünknek ismerjük, s hisszük, hogy minden józanon gondolkodó fő annak fogja ismerni: a ki pedig ezt elismeri — kénytelen elismerni azt is, hogy a civilizatio előre haladtával többé vadon termetű rendőrségünkkel még nem állhatunk. Amalgamisálunk kell a személyes képességet a tudományos képzettséggel, — nem elég, hogy az emberben az embert, hanem szükséges éppen úgy, mint az ügyvédnek a jogvédőt, mint az orvosban a gyógyászt, a rendészben, személy és vagyonunk képzett őreit bírnunk. Ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha a rendőri szol-

galatra hajlammal bíró egyénben a vele született és erőit az elmélet terén a czélunk megfelelőleg tudományosan kiképezzük; s minthogy ennek kerésztől vitelére eddigelé semmi oly eszközzel nem bírtunk, mely rendészeti állapotunknak emeltyüljeül szolgálhatott volna, s így a rendőrségi közegeknek nem volt módjuk hivatásuk tanulmányozására; ennél fogva vállalatunk által oda kívánunk hatni, hogy lapunk lámpául szolgáljon, melynek világánál rendészeink az eltévedt emberiség hibáinak tömkelegébe belátva az így szerzett ismeretekkel fogantatandó gyakorlati eljárásunk kerek és kifogás nélküli legyen.

Ez feladatunk, melynek gyakorlati kivitelénél nem szándékozunk a szoba- vagy cathedrai tudósok száraz theoreticus módjával élni. — Mi az újabb rendszereket, ezek alapelveit, elméleteit tapasztalati adatokkal könnyen érthető nyelven kívánjuk előterjeszteni, hogy mindenki megérthesse; és tért nyitunk, hogy mindenki hozzá is szólhasson, — kétélyei iránt felvilágosíthassuk, a közlötték jobb részét felhasználhassuk, hogy az így támadt eszmecsereből nyert előny legyen működésünknek a közjóra kiható eredménye.

A külföld intézményei ismertetésénél sietni fogunk azoknak fényoldalait, nehélyeit és különösen a gyakorlati eljárás körül al-

kalmazandó azon módot tüzetesen elemezni, mely a rendészt higgadtá, ildomossá, éberre okossá, — szóval minden körülmények közt a helyzet urává teszi.

Mint szakemberek minden politiai pártárvolatlan kívül állván, e helyzetünket szigorúan megtartandjuk, és tisztán csak a személy, és vagyonbiztonság fentartására és megszilárdítására fogunk törekedni, ez lévén nem csak egyes álladalmaknak, — hanem az összes emberi társadalomnak alapja.

A szakmánkba vágó bel- és külföldi eseményeket könnyen érthető, érdekfeszítő leírásban kívánjuk közölni, hogy tanulságosak és mulattatók is legyenek.

Ezek együttesen képezik feladatunkat, de hogy ennek megfelelhessünk, a rendészetre hivatott hatóságok és ezek közögi- nek pártolására leendő oly mérvben szükségünk, mint minő mérvben szükséges közbiztonsági állapotunk javítása; és mi meg vagyunk győződve, hogy értelmes és lelkiismeretes rendészeink ennek szükségességét belátván, nehéz vállalatunk elő mozdtásában szellemi és anyagi uton teljes erejükből segíteni fognak.

Pest, 1869. július hóban.

A „Közbiztonság” szerkesztősége.

Iső évfolyam. 1870. 2. szám. Pest, vasárnap április 2.

KÖZRENDESZETI LAP.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK:
vidékre postán, vagy helyben hátkor
hordva:

Évesre	1 ft 25 kr.
Félévesre	2 ft 50 kr.
Egyszerre	5 ft. — kr.

Közlöny a rendőrség és rendőri büntető-igazságszolgáltatás tárgyait illető törvényhozás és közigazgatás köréből.

Megjelenik e lap minden vasárnap.

SZERKESZTŐSÉG:
ország-ét 11. szám
2. emelet.
E lap melléki részek
illető minden közö-
nyes a szerkesztő-
ség intézköd.

TIADÓ-IRVATAL:
beretők-törv. 2. szék.
A leg. ügyel. részek
előfizetőiért költő-
körtől postánként
a kiadó-írásnak
intézköd.

A hazai koldusgyőr.

A koldusok, mint általában tudva van, néhány év óta rendkívül elszaporodtak magyarországon. Bizonyítványokkal egyáltalában nem, vagy csak községi előjárások által kiállított és hamis bizonyítványokkal bíró kéregetők különféle csapások árnyéka alatt, fennakadva nélkül kóborolják be az országot és veszélyeztetik a közrendet, köznyugalmat, a személy- és vagyonbiztonságot.

E koldusoknak egyik kiváló osztályát munkaképes, de dologkerülő egyének, úgynevezett csavargók képezik, kik azon kívül, hogy a közbiztonságot legtöbb veszéllyel fenyegetik, már az által is rendkívül nagy hátrányra szolgáltatnak a társadalomnak, hogy egyrészt a közbiztonságot legelőbb veszélyeztetik, másrészt nyilvánosságra jött érzéketlenségükkel a koldusok, emberbaráti érzelmek, a szegénységességi kedvet, lehajolják és csekélyre tartják az országban nagy számmal lévő munkaképtelen koldusoktól, a valódi segélyre szorulóktól, a könyörtelenség filléreit elvonják.

E baj először 1867-ben kezdett feltűnni, mertben mutatkozni, mielőtt a belügyminister annak megszüntetése céljából 1867. oct. 23-án 4681. sz. a kelt rendeletével következőkre hivatkozva az ország összes törvényhatóságainak figyelmét:

1. „A már nagyban elharapódzott koldulás gyökeres orvoslására, illetőleg megszüntetésére szolgáló eszközök közül leghatályosabbnak a segélyre szorulóknak, menyiben munkaképesek, munkával ellátása tűnven ki, a törvényhatóságok oda irányozták törekvéseiket, hogy a munka képes szegényeknek a helyi körülmények szerint lehető keresetforrás nyitassék, mi kellő ügybizalom mellett legtöbb esetben eszközölhető lesz.”
2. „A községeknek kötelezőleg teendő, hogy a köbelakbéli munkaképtelen szegényeket maguk tartásuk alá, mire a dolog természetéből kifolyólag első sorban ők hivatvatnak, a mit jó akarat és a helyi viszonyokhoz alkalmazott intézkedések mellett minden község nehézség nélkül teljesíthetend.”
3. „Könyöradománygyűjtési engedélyek csak rendkívül élelmi csapások okorta nagyobb mérvű szorultságok folytán adathatnak és ekkor is nem egyes községek, hanem maguk a megyei kerület, illetőleg városi törvényhatóságok által, a pedig csak saját területeikre, még pedig mindenképp meghatározott időtartamra. A törvényhatósággal nem bíró községek pedig kéregetési engedélyek kiállításától egyáltalán eltiltandók.”

4) „Ily engedélyek kiadásánál mindenkor kellő elővigyázatú intézkedések alkalmazandók, hogy azokkal visszaélések ne történhessenek, s különösen, hogy az ily engedélyek más személyekre át ne ruháztassanak.”

5) „Oly rendkívül esetekben, midőn más törvényhatóságok területén, vagy éppen ország-szerinti kéregetés engedélyezésére is elkerülhetlennek mutatkoznak, az iránt esetről-csere a belügyministeriumhoz indokolt fölterjesztés teendő, melyben határozott javaslat teendő az iránt, mely területre és mennyi időre lenne a kéregetési engedély megadandó.”

6) „Felhivatnak a törvényhatóságok, miszerint illető alárendelt községeiknek, s nevezetesen a községi előjárásoknak szoros kötelezősége, hogy a szabályozott engedély nélküli kéregetőket illetőségük helyére azonnal elvitatkozzák.”

De a felhívásnak mi eredménye sem lett, az országos intézkedéstől baj orvoslattal maradt, minél fogva a belügyminister az 1869. évi dec. 23-án 7745. R. szám alatt a következő újabb rendeletet bocsátotta ki:

Valamennyi törvényhatóságnak.

Több oldalról érkezett panaszok arra mutatnak, hogy az ország-szerinti való koldulás és cédnőküli kóborlások megakadályozása tekintetéből 1867. évi october 26-áról 4682. szám alatt kelt korrendelet a hatóságok és községek részéről nem találkozott mindenütt azon figyelemre és pontos fogantatásra, melyet a közbiztonság érdeke és a békes községeknek szaktársoktól való megóvása méltán igényelne.

— A különféle árnyéka alatt kéregetők egész serege barangolja be az országot, kik távol vidékekről, sőt külső tartományokból is vagy semmi vagy elégtelen igazoló iratokkal ellátva hazájukból megindulván, a helyett, hogy mindjárt a legközelebbi községből visszautasítottatának, az átmeneti helyeken hatósági és községi községek által még sokszor — a pedig kellő vizsgálat nélkül kéregetési engedéllyel is látatnak el; — különösen oly esetek is fordulnak elő, hogy egyes tőrkar vallott község lakosai tömegesen lépik meg az ország legtöbb vidékeit.

Ezeknél fogva a községek ismételve figyelmeztetik, hogy ország-szerinti vagy több megyékre szóló könyöradomány gyűjtési engedély kiszolgáltatására csak a belügyministerium látván hivatva; más törvényhatóság köbelében való kéregetésre maga részéről engedélyt ne adjon, s az alattas községeket és községi előjárókat koldulásra szolgáló bármiféle bizonyítvány kiadásától tiltsa el; — egyuttal pedig hathatósan intézkedjék,

hogy az idegen törvényhatóság területéről betolakodott mindazon kéregetők, kik miniszeri engedéllyel magukat igazolni nem tudják, azonnal feltartóztatassanak, tőlök a koldulás támogatására szolgáló iratok elvitatkoznak, s ők lényesszerűtlenül vagy a körülmények szerinti tolerancia uton is, származási helyükre visszatartassanak. Budán 1869. évi december hó 23-án

Rajner Pál a. k.

Azonban dacára a fentebbi két belügyminiszeri rendeletnek, a koldusgyőr mit sem javult, sőt mind sötétebb és aggasztóbb alakban kezd az mutatkozni, mi elvitathatatlanul költő bizonyít.

Egyik az, hogy törvényhatóságaink között vannak olyanok is, melyek a községek kivételmainak költőképp megfelelni, vagy nem elég eredményes, vagy nem elég lelkiismeretesek.

Másik az, hogy a baj annyira elharapódzott, hogy meggyőződésünk, hogy az engedélyek többé nem — csupán törvényhozási ügy, a szegénygyőr rendezése által, lehet teljesen megszüntetni.

Addig pedig, míg a tekintetben a törvényhozási intézkedések, nincs egyéb hátra, mint hogy ott, hol a hivatottak kötelezettségüknek nem felelnek meg, a nagy községek maga vegye át a rendőrség szerepét és válogassa meg mindenki, hogy kiket részesítsen könyöradományba.

Kösz. Lajos.

Rendőrség és nevelésügy.

(Vége)

(— a —) Mindenek előtt kíváncsi volna, hogy a csavargók gondoskezelésük alatt lévő gyermekek iskolába járatására a legsszigorúbban köteleztessenek.

Ezen oly a népioktatás oktatási rendszere 1868-ki törvények 1. — 6. §-ában, melyekben minden szülő, gyám és gazda köteleztetik, hogy a gondozás alatt lévő gyermekeket életkoruk 6-ikának betöltésétől a 13-ikig, illetőleg 15-ik évük betöltéséig iskolába járassák és taníttassák, és ugyanazon törvény 3 §-ában, hol a tanítási kötelezettséget elmulasztókra büntetések szabhatók ki, általánoságban bennfoglaltatik ugyan; de a §-ok nem alkalmazhatók vagy legalább tényleg soha nem fognak alkalmaztatni oly szülő és gazda irányában, kiknek állandó lakhelyük minem; hanem homok tartozóikkal együtt, mint csavargók vagy vándorpart újak, az egész országot bebarangol-

Melléklet a „Közrendészeti Lap 15-ik számához

A magyar királyi belügyminiszterium
RENDŐRI KÖRÖZVÉNYE.
 VALAMENNYI TÖRVÉNYHATÓSÁGHOZ.

Budán, 1870. évi július hó 3-án

Gazdátlan tárgyak

3738. Aradi György moholi lakosok f. 6. mártius hó folyna a egy fakott
paripa lo hal farra Ely helyregett tévedett. Ezen lo, a mennyiben
talajdonos 1668-ban nem jelentkezett f. 6. augusztus hó 6-án
Mohi községben nyilvánv árveresen el fog adatni. Zombor
1870. május hó 30-án. Bács-Bodroghmogyra I. alispája.
3874. Kis-Turta kőszög gulyája két f. 6. jun. 3-án egy szennyvesztélt, egy
4 helyregették egy éves szar bornya került bitangagból. Kelt
1870. jun. 18-án. Pesti, Filis és Kolt t. e. vármegyék I. alispája.
3874. Az alheri kőszög minéban f. 6. junius 7-én egy 3 éves pör gazdas-
lan kassza, két csomóban hátai M helyre, hal lapoztatván elől 9-
helyregett állatot szők csadlakozott. Kelt Pesten 1870. junius 15-én.
Pesti, Filis és Kolt t. e. vármegyék I. alispája.
3908. Császár kőszög asztárán folyó évi junius 3-án egy két éves szőke
7 ritra becsült kassza szerző fogatott föl bitangagból. Kelt Sz.-Som-
lyán 1870. junius 16-án. Krasznamogyra I. alispája.
3967. A tuzsai határ on folyó évi május 31-én egy koros moddó bivalyfelet
fogatott föl bitangagból, becsült szerint értéke 37 ft 40 kr. Kelt
Szt.-Somlyán 1870. junius 16-án. Krasznamogyra I. alispája.
4017. Bakos György asztal lakos asztalán, machajstán nékelt egy éves
szőke csillagok homlokú szőke asztal, továbbá egy 1 éves, derek
szőke, helyregett szőke asztal, az asztal csallakok két bitangagban
találattak. E kasszák törvényes tulajdonosuk nem jelentkezett szőke
f. évi május hó 22-én az asztal városhatalni nyilvánv árverés
után eladotni fognak. Zombor, 1870. május hó 5-én. Bács-Bodrogh
mogyra I. alispája.
4019. Rákcs Péter öbcsés lakosai egy vilákos fekete bitangagban paripa lo
machajstán hiányában bitangagban találattak. Ezen lo, a mennyi-
ben tulajdonos 1668-ban nem jelentkezett f. 6. július 2-án. Császár
községben nyilvánv árveresen el fog adatni. Zombor 1870. má-
jus 3-án. Bács-Bodroghmogyra I. alispája.
4026. Hilder Mária öbcsés lakosai kanyúsai egy gazdaslan sarga h. sz.
O helyregett jobb farra szőke a mind a nagy lábára szőke lo
találattak bitangagban. Ezen lo, a mennyiben tulajdonosnak idők-
ben nem jelentkezett f. évi junius hó 20-án O-bcsa községben
kasszárváron el fog adatni. Zombor 1870. május hó 12-én Bács-Bod-
rogh t. e. megyék I. alispája.
4034. Udvard kőszög határában lo hó 13-án egy három éves szőke sarga
szőke, szőke cser, háka homlokú, az elad hal lábára kass, helyre-
gett kassza lo bitangagban találattak. Komárom 1870. junius
21-én. II. alispán.

Lopott tárgyak.

1893. Panfike Gergely pankotai lakostól május 24-én a Varjár térről egy fehér éves konyha filis kassza szerű és két fehér szű bennapoz malacs lapostól el. Arad 1870. évi május hó 30-án. Aradmegye I. alszámja.
1897. Boesak Gerasim szesznyai lakos kárára f. hó 26-án éjjel 27-én virradóra egy pár fehér szőrt öaltk, másik bogárazsár belyngtelon és minden loygnaktilk 7 éves ökrei a kertesi határ Gyalkukelörföl ömeron tettesek által ellopattak. Kelt Aradon 1870. június 4-én. Aradmegye I. alszámja.
1897. Folyó évi június 9-re virradóra Varga Gergely nagy-körsi lakos kárára eddig ismeretlen tettesek által a nagy-körsi szőlők mellől a követkösök leírása lovak lopattak el. a. m.: 1) egy 5 éves fekete párja hódas homlokú hátulról jobb lába kcsoly b. cs. 2: 2) egy 6 éves házas kanoszló b. cs. 0: 3) egy fekete csillagos homlokú párja hó b. cs. H. P. Földkereszt a törvényhatóságok, miszerint csak lovakat kűrtöztessék és akkor esetenben ide drótsitást adni szavcs. kadjenek. Kelt Pesten 1870. évi június 18-án. Pest Fils és Solt t. e. megyék II. alszámja.

Elveszett tárgyak

3930. Zolyomgyeői ment-andrási Ilstetűg Kupas Mátyás és Gyula testvérek vezetteék. Árult tölte, f. é. és május 18-án viadalmi versenyt vívott Gyurák felé. Gyurák, a horvátországiaknak, melyben 63 fős kőszeg, egy horvát, egy lengyel és egy magyar volt, elvesztették. Fölkezdtek Mordvinszabatskó és társak kíséretével. Kál Aradon 1870. május 29-án. Aradmegye I. alelnöke.
4011. F. május 30-án Sz. Fehérvártól tartott országgyűlésen Borovnyai István társai lakoztak egy db. kőh asztal fönnül szarv, belengedéskli fejűs tehénre elasztalt, a asztal első nem került. Sz. Fehérvártól 1870. június 21-én. Fehérmegye II. alelnöke.

Szókevények

- [illegible]

Eltűnt egyének

2828. Gácsorvári János: kurtiéri Tízra Wotokai lakos Samocki József János nevű 13 éves fia, a lomburgi c. k. helytartósági f. k. június 2-án 1900. o. k. kurti ártomány szerint, é. k. április 21-én 61. sz. kézirattal a szőlői házából eltávozván, állítólag Magyarországra menekült Samocki József 15 éves, terméketlencsény, haja sötét, szemek kék, arca kerek, sapát, orra szabályos, homloka széles.

RENDŐRI LAPOK

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST.

Kerespesti-ut 11. szám alatt.

Ide intézkedtek a lap személti és anyagi részét illető küldemények.

Megjelen hetenként 2-szer

vasárnapon és szerdán.

Felelős szerkesztő és lapfelügyelő:

FEKETE ADOLF.

Előfizetési árak:

Egész évre 10 ft. Negyed évre 3 ft.

Félévre . . 5 „ Egy hóra . . 1 „

Egyes szám ára 15 kr.

Csak bérmentes levelek fogadtnak el. Kéziratok vissza nem küldetnek.

Magán közleményekért soronként 10 kr. fizetendő. Magánszemélyek indokolt kívánatára valamely arczkép vagy rajz, 20 ftért sokszorosittatik és közöltetik.

Hauptmann (Kapitány) Jóska,

katonai szökevény, betörő tolvaj.

Nyomozandó, feltalálás esetén elfogandó és biztos őrizet alatt a legközelebbi katonai hatóság-hoz kísérendő.

Hauptmann másképp Kapitány Jóska 1857-ben Budapesten született, tehát most 25 éves. R. kath. vallású, nőtlen, asztalos. Veszélyes betörő tolvaj, a ki többek, — nevezetesen Martinek és Schönfeld szintén ismert betörők társaságában, mintegy 13 betöréssel lopást követett el, s e miatt több ízben, éveken át ült a budapesti kir. törvényszék börtönében. 1877-ben besorozták a 32. gyalogezred tartalékosánál, s mint ilyen, ezredétől megszökött, azonban elfogták és a budavári katonai fegyházba zárták. Innen 1880. év nov. 24-én ismét megszökött, de Nagy-Ényeden ugyanazon év december 22-én elfogták és e szökése miatt 9 évi fegyházra ítélték. A pétervári katonai fegyházból, hol büntetését volt leülendő, 1881. decz. 6-án harmadizben megszökött és azóta nem volt feltalálható.

A szökevény magas, izmos termetű, sötétszöke hajú, hosszukás arczú, kiálló járom csontokkal, ajka feltűnően vastag, szemei szürkék és szemöldöke szöke. Beszél magyarul és németül.

Körözések.

1. *Paties László* lopás miatt fél évi börtönrre ítélt ér. kárvati (Szilágy megye) illetőségű egyén ismeretlen helyre eltávozott, minél fogva nyomozandó és feltalálás esetén a legközelebbi kir. ügyészséghez kísérendő. Az illetőnek termete: közepmagasságú, izmos; arca kereked, vörös szepiő; szemöldöke vörös; szeme sárgás; ajkai duzzadtak, álla kerek, bajusza kicsi szöke; született Er-Szentkirályon; jelenleg 28 éves. Beszél magyarul és oláhul. Ruházata paraszti. Zilahi [törvényszék 13/1.]

2. *Waller Adolf*, csalás és szédeltés miatt Váczott letartóztatott utazó ügynök f. hó 28-án kíséroe elől Budapesten megszökött. Nevezett, Sátoralja-Ujhelyi születésű, izr., nős, magas termetű, sovány, barna arczszínű, nyírott fekete szakált és bajuszt visel; ruházata: hosszú fekete téli kabát, barna nadrág. Különös ismertető jele: térdei befelé hajlottak. Beszél magyarul és németül. Feltalálása esetén, a pestvidéki kir. törvényszékhez kísérendő.

Szökevények.

3. *Grünhut Teréz*, Löwy Ferdinándné miskolczi lakostól, kinél szolgálatban volt, mintegy 100 ft értékű ruhanemű eltolvajlása után megszökött. Személyleírása: 18—20 éves, ismeretlen illetőségű, izraelita, hajadon cseléd. Alacsony kóvér termetű, kerek orczájú, göndör barna hajú, sötét barna szemű,

orra s szája rendes, különös ismertető jele: nincs. Miskolcz 1882. jan. 24. Alispán.

4. *Zselicz-kisfalud községben* (a szállóhegyen) *Kocsa Péter*, ottani lakos, folyó hó 27-én a délelőtt, órákban Cseh Anna, férj. Másli Jánosné földművesné, zs.-kisfaludi lakost föbe, Cseh Ferencz földmivesi zs.-kisfaludi lakost pedig egy pisztolylyal fül és nyakba lötte. Előbbi meghalt, utóbbi pedig csak könnyű sebet kapott. A tettes a helyszínéről távozván, nyomban eltűnt s eddigelé feltalálható nem volt. Személyleírása: termete magas, arca hosszas, haja s szemöldöke barna, bajusza kicsiny barna, szeme kék, orra s szája rendes különös ismertető jele nincs, irni s olvasni tud, beszél magyarul, ruházata magyar nadrág és rövid kabát, magyar csizma és zsiros magyar kalapból áll. Kaposvárott, 1881. deczember 29-én. Alispán.

5. *Török vagy Somogyi Károly* takácssegéd, gazdájától Kelemen József kaposfüredi takács mestertől f. hó 13-án 2 pár gatyá s ing, 1 abrosz s 1 kendő eltolvajlása után megszökött. Személyleírása: 26 éves, nőtlen, takácslegény, termete magas, vékony, arca gömbölyű, barna, szeme s szemöldöke barna, orra s szája rendes, haja fekete, fogai épek, bajusza kicsiny fekete, szakála nincs, különös ismertető jele: jobb szemére hibás (kancsal). Kaposvárott, 1882. január 24. Alispán.

6. *Katonaszökevények. Jakus Máttyás, Köszegi János, Gessler Máttyás, Lehoczky István és Lengyel János* szökevény hadkötelesek körözendők, s elfogatásuk esetében a legközelebbi cs. kir. katonai, vagy a magyar királyi honvédt állomásparancsnokságnak átadandók. Budapesten, 1882. évi január hó 2-án. Cs. kir. főhadparancsnokság.

Nyomozások.

7. *Papdy Rozália*, szegedi illetőségű 27 éves szolgálóleány, közép termetű, izmos, kerek arcu, kék szemű, gesztenye-barna hajú és szemöldökű, rendes orr és száju, ép fogakkal, gyilkosság büntetésének kísérlétével van vádolva. Nyomozandó, s elfogatása estében a legközelebbi kir. ügyészségnek átadandó. Szegeden, 1881. decz. 19-én. Kir. törvényszék.

8. *Lechner József*, felső lánczi születésű 24 éves r. kath. nőtlen cseléd, közép termetű, kerek arcu, szöke hajú, kékszemű, szöke szemöldökű, rendes orr és száju, ép fogu, kicsiny szöke bajuszu, berotvált arcu, különös ismertető jele: jobb kezének mutató ujjáról a felső iz hiányzik, beszél magyarul és tótul, ruházata: kalap, széles gatyá, guba, és csizma, mint súlyos testi sértéssel vádolt egyén nyomozandó és elfogatása esetében a legközelebbi kir. ügyészségnek átadandó.

9. *Lopás és csalással vádolt Kucsorka Ignátz*, nyomozandó, kézre kerítése esetén a legközelebbi kir. ügyészségnek átadandó. Személyleírása: álló szül. 25 éves, nőtlen, mészáros, közepmagasságú, izmos, telt arcu, szöke hajú, magas lomlókú, kék-szemű, szabályos orru, s száju, beszél magyarul és keveset németül, ép fehér fogu, kis szöke bajsu, szakállatlan, gömbölyded állu. Budapest, 1881. decz. 31. kir. törvényszék.

10. *Linhardt Ruppert*, csalással vádolt egyén nyomozandó, s feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészséghez kísérendő. Személyleírása: körülbelül 38 éves, nős könyomládsz, magas termetű, testes

ORSZÁGOS LEVELTÁR
K. szék

337

Budapest, 1884.		1. szám.	Hétfő, március 31.
519 HIVATALOS RENDŐRI KÖZLÖNY. KIADJA A M. KIR. BELÜGYMINISZTERIUM.			
SZERKEZTŐSÉG: Budapest, a m. kir. belügyminisztérium épületében (országháza-utca).		ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 3 frt — kr. Félévre 1 frt 50 kr. Az előfizetési pénzek Légrady testvérekhez intézendők. (Kádár-utca 7. sz.)	
		Egyes száma ára: 3 kr. Rendőri jellegű magánhirdetések garancza-száma 20 kr.	
Nyomozások.			
<p>1. Péterfi Mihály lopás bűntettével vádolt szabad labon levő martonos napézámos lakásáról Martonosról ismeretlen helyre távozván, nyomozandó a feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé állítandó. Személyleírása: Születés-helye: K-Martonos, utolsó lakohelye Fiafalva; kora: 25 éves; vallása: unitárius; állapota: nőlen; foglalkozása: szolgálat; nagysága: 159 cmtr.; testalkata: erős; arca: kerek; arczín: szöke; haja: gesztenyeszín; homloka: kerek; szemek: kekek; szemöldöke: gesztenyeszín; orra: kicsiny; szája: szabályos; fogai: hiányosak; bajusza: szöke; szakála: nincs; álla: kerek; ismertető jele: nagy fülei vannak; nyelv-ismerete: magyar; ruházata közönséges paraszt ruha. 981/884. bf. sz. Maros-Vásárhely 1884. március 19. Kir. törvényszék.</p> <p>2. Sorján János ér-endrédi születésű cseled a szaniszló csendőrpáncsnokság jelentése szerint Klein Herman ér-endrédi lakostól 50 frt értékű ellopása után ismeretlen helyre távozván, nyomozandó. — Személyleírása: születési éve 1863; vallása: gör. kath.; termete: közép; arca: kerek; szeme: sárgás; szemöldöke: fekete; orra: rendes; szája: arányos; haja: sötétgesztenyeszín; szakála: nincs. Különös ismertető jele: nincs; sajátkezü aláírása: nincs. — 2159/884. a-1 sz. Nagy-Károly 1884. március 15. Alispán.</p> <p>3. Kleics Arkádus súlyos testi sértés bűntette miatt másodbíróságilag elítelt, ezen ítélet kihirdetése előtt megszökött egyén, nyomozandó és feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé állítandó. Személyleírása: neve: Kleics Arkádus, napézámos, szerb-szert péteri születésű és illetéges; Tófontán-megye perjancsi járásából, görög keleti vallású, 50 éves, közép termetű, hosszú arcú, szöke hajú, sárgás szemű, rendes arcu és száju. 1144/884. bf. sz. N. Kikinda, március 22. Kir. törvényszék.</p> <p>4. Zauner János gondatlanságból okozott súlyos testi sértéssel vádolt egyén, a bűntényben hozott másodbírósági marasztaló ítélet kihirdetése előtt eddigi tartózkodási helyéről Pozsonyból ismeretlen helyre távozván, nyomozandó és elfogatása esetén a legközelebbi kir. ügyészséghez kiserendő. — Személyleírása: születési helye: Pozsonygyörgy; kora: 45 éves; vallása: evang.; családi állapota: nős; foglalkozása: utóljára kocsi; termete: közép, erős, széles vállú; arca: boszas vöröses; haja: barna; szeme: barna; nagy; nyelvismere: német és tot; különös ismertető jele: menésnél teste előre hajlik. — 695/884. b. f. sz. Pozsony, 1884. március 27. Kir. törvényszék.</p> <p>5. Szarkováczy Lázár hatóság elleni erőszak bűntette miatt 8 havi börtönről elítelt, zombori illetőségű egyén ismeretlen helyre távozván, nyomozandó a feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé kiserendő. Személyleírása: kora: 40 éves; foglalkozása: napézámos; termete: közép; arca: barna; haja: barna; szeme: barnák; orra: szája: rendes; nyelvismere: szerb; különös ismertető jele: nincsenek. 1323/884. bf. sz. Zombor, 1884. március 20-án. A kir. törvényszék.</p> <p>6. Nyemrity Gavril súlyos testi sértés bűntettével vádolt igricei illetőségű (Szolnok-Doboka megye) egyén elítélésére előtt ismeretlen helyre távozván, nyomozandó, és feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé állítandó. — Személyleírása: kora: 46 éves; vallása: gör. kath.; foglalkozása: templomi gyertyákkal kereskedik; állapota: nős, egy gyermek atyja; termete: közepes; arca: hosszukás sovány; haja: gesztenyeszín; szemöldöke: gesztenyeszín; bajusza: gesztenyeszín; orra: rendes; szája: szabályos; fogai: épsége nem tudatuk; irni, olvasni: nem tud; viselete: szürke tondra, labán bocskort visel; különös ismertető jele: nincs. — 690/884. bf. sz. Deés, 1884. március 19. Kir. törvényszék.</p> <p>7. Musna József csalással vádolt náköfalvi illetőségű egyén, ismeretlen helyre távozván, nyomozandó és feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé állítandó. — Személyleírása: foglalkozása: kőelgyártó és szennygyűző, illetősége Náköfalva, állítólag legutóbb Czernabrában lakott, nős, 55 éves, termete magas és sovány, arca: hosszús; haja: ősz; szeme: kék; ősz szakála; orra és szája rendes, görbe labu. 2583/883. bf. sz. N. Kikinda, 1884. március 22. Kir. járásbírószék.</p> <p>8. Csendes György nagy-berényi születésű kanászbotjár, legutóbb a bencei pusztán tartózkodott, múlt évi december 25-én és folyó évi január 14-én a péli pusztán zsarolás, január 13-án és 14-én pedig a nagy-berényi és rebeci szőlőhegyen többek társaságában lopás bűntettét követve el, tartózkodási helyét elhagyta, a megszökött Nyomozandó és elfogatása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé kiserendő. — Személyleírása: születési helye: Nagy-Berény; utolsó tartózkodási helye: bencei pusztán; kora: 36 éves; vallása: róm. kath.; nőlen; kanász; nagysága: 160 cmtr.; termete: közép; arca: gömbölyű; arczín: szöke; haja: szöke; homloka: alacsony; szemöldöke: szöke; szeme: kekek; orra: rendes; szája: rendes; fogai: hiányos; bajusza: szöke; ajka: alacsony; különös ismertető jele: a jobb combján sebhely; beszél: magyarul; ruházata: dolmány és gaty. — 363/884. bf. sz. Tab. március 24. Kir. járásbírószék.</p> <p>9. Munteán Constantin súlyos testi sértés bűntettével vádolt ismeretlen tartózkodású segésvári lakos nyomozandó a feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé kiserendő. Személyleírása: származási helye: Segesvár; kora: 32 éves; vallása: görög keleti; családi viszonyai: nejétől elvált; foglalkozása: cipésmester; irni, olvasni tud, büntetve nem volt, kiszolgált katoná. 750/884. bf. sz. Erzsébetváros, 1884. március 10. Kir. törvényszék.</p> <p>10. Lampert Lajos volt dúdai tanító, jogérvényes ítélettel kiszabott négy napi fogház-büntetésnek kiállása előtt ismeretlen helyre távozván, nyomozandó a feltalálása esetén lakohelye alult kir. bírósággal közlendő. Személyleírása: Születési helye: Mencehely (Veszprémmegye); kora: 42 éves; vallása: református; állapota: nős; 2 leánygyermek atyja; szakála: hosszú gesztenyeszínű kecskeszakáll; bajusza: pódított, gesztenyeszínű. 129/884. bf. sz. Zirc, 1884. március 1. Kir. járásbírószék.</p> <p>11. Kokoreszku Péter több rendbeli lopással és gyújtogatással vádolt petnik lakos, a vizsgálat elrendelése után megszökövén, nyomozandó és feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé állítandó. Személyleírása: következő: neve: Kokoreszku Péter, születési helye: Petnik, lakohelye: ismeretlen, vallása: gör. kel., születési éve: 1856. Termete: közép izmos, arca: tele barna, haja: fekete, szemek: feketék, orra: rendes, szája: rendes, különös ismertető jeleit nem tudni, irni tud románul. — 1018/884. bf. sz. Ortova, 1884. márc. 28. Kir. bíróság.</p> <p>12. Szakolczai Mária lopással vádolt a illetőségi helyéről — Balassa-Gyarmatról — az ellene folyamatban lévő bűntényben kitűzött végtaggyalás elől — ismeretlen helyre költözött hajadon, nyomozandó a feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé állítandó. Személyleírása: Szakolczai Mária, szemerédi (bont-megyei) születésű, 18—19 éves, róm. kath., utóbb balassa-gyarmati lakos, hajadon, magas, sovány testalkatú, kerek arca, fehér arczínű, szöke hajú, közepmagas homloku, szürkés szemű, barna szemöldök, rendes arcu és száju, kerek állu ep fogakkal. 1480/884. bf. sz. Egér, 1884. március 22. Kir. törvényszék.</p>			
Szökevények.			
<p>13. Tralleszku György lopás bűntettével vádolt és letartóztatott romániai illetőségű vizsgálati fogoly mai napon delután 3—4 óra között a helyi királyi járásbírósi fogházból, az udvaron sétáltatás közben a fogház udvarának kerítésén magát átvetve, megszökött. Nyomozandó a feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyészség elé kiserendő. — Személyleírása: Születési helye: Negrusa (Románia); kora: 21 éves; vallása: gör. kel.; állapota: nőlen; foglalkozása: földmives; nagysága: magas; testalkata: sovány; arca: kicsiny; arczín: barna; haja: barna; homloka: barna; szemek: barnák; szemöldöke: barna; orra: kicsiny; szája: kicsiny; fogai: teljesek; bajusza: kicsiny barna; álla: rendes; ismertető jele: a homlokán jobb szemöldöke felett egy kis hegedes; nyelvismere: román; ruházata: romániai pörös öltözék. 908/884. bf. sz. Orsova, 1884. március 15. Kir. járásbírószék.</p>			
Honvéd-szökevény.			
<p>14. Jurac Miadik László 61. honvéd zászlóalji honvéd szökevény nyomozandó, a feltalálása esetében a legközelebbi es. kir. katonai avagy m. kir. honvédpáncsnokság elé kiserendő. Személyleírása: illetőségi helye: A-Vezekény Bars m., 23 éves; r. kath. nőlen, napézámos, közép-termetű, barnahajú, szemű és szemöldökű, rendes orru, szája és álla, hosszús arcu; magassága 1,60 m, beszél magyarul és toltul. Budapestben, 1884. március 31-én. M. kir. honvédelmi minisztérium.</p>			
Törvényellenes távollevő hadkötelesek.			
<p>15. Temesmegye alispánjának jelentése szerint a következő hadkötelesek tartózkodási helye</p>			

Budapest, 1896. 101. szám. Péntek, május 1.

RENDŐRI KÖZLÖNY.

A „Belügyi Közlöny” melléklapja. — Kiadja a m. kir. belügyminiszterium.

<p>Megjelenik rendszerint minden köznapon.</p>	<p>SZERKESZTŐSÉG: A MAGYAR KIR. BELÜGYMINISZTERIUMBAN. (I. Vár, országház-utca.)</p>	<p>Előfizetési ár: egész évre: 3 k. Az előfizetési pénz a belügyminiszterium elnöki segédhivatali főigazgatójához küldendő.</p>
---	--	--

Nyomozások.

6372. Sikkszász vétsége miatt vádolt ismeretlen tartózkodású Stralcher Gusztáv országos körzetsége elrendeltetvén, felhivatnak az ország összes bíróságai, hogy nevezett saját hatáskörük területén nyomoztatni, feltalálása esetén letartóztatni és a kir. büntető törvényszékhez bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: születési helye Nyitra, 40 éves, izr., özvegy, napzamos, nagysága alacsony, testalkata sovány, arca gömbölyű, arczsine vöröses, haja gesztenyészín, homloka magas, orra, szája rendes, fogai épek, bajusza vöröses barna, szakála vöröses, egész körzetszál, álla tojásdad, ismeretlo jele: vöröses, nyelvismerete magyar, német és horvát. 17864/96. Bpest, 96. márcz. 28. Kir. tszék.

6373. Hatóság elleni erőszak bűntette miatt vádolt ismeretlen tartózkodású Sántha György országos körzetsége elrendeltetvén, felhivatnak az ország összes bíróságai, hogy nevezett saját hatáskörük területén nyomoztatni, feltalálása esetén letartóztatni és a kir. büntető törvényszékhez bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: születési helye Szekesfehervár, 24 éves, román, kath., nő, napzamos, nagysága közép, testalkata szabályos, arca gömbölyű, arczsine, haja szőke, homloka magas, szemek kék, szemöldöke szőke, orra szabályos, szája rendes, fogai épek, bajusza sötét szőke, szakála borotvált, álla gömbölyű, nyelvismerete magyar, német és tót. 18571/96. Bpest, 96. márcz. 16. Kir. tszék.

6374. Sikkszász vétsége miatt vádolt ismeretlen tartózkodású Gallab Győző országos körzetsége elrendeltetvén, felhivatnak az ország összes bíróságai, hogy nevezett saját hatáskörük területén nyomoztatni, feltalálása esetén letartóztatni és a kir. büntető törvényszékhez bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: születési helye Budapest, 30 éves, román, kath., nő, 2 gyermek anyja, géplakatos, elektrotechnikus, nagysága magas, testalkata vézna, arca hosszú, arczsine balvány, haja szőke, homloka magas, szemek szőke, szemöldöke kevésbé szőke, barnába hajló, orra hosszú, egyenes, szája rendes, fogai épek, bajusza szőke, ritka, szakála borotvált, álla rendes, ismeretlo jele: a szemét idegesen rángatja, nyelvismerete angol, francia, német, magyar. 19611/96. Bpest, 96. márcz. 20. Kir. tszék.

6375. Lopás miatt vádolt jogerősen elítelt ismeretlen tartózkodású Dalmát József országos körzetsége elrendeltetvén, felhivatnak az ország összes bíróságai, hogy nevezett saját hatáskörük területén nyomoztatni, feltalálása esetén letartóztatni és a kir. büntető törvényszékhez bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: szül. helye Bpest, 17 éves, román, kath., nő, napzamos, nagysága igen magas, testalkata sovány, arca hosszú, arczsine pirosas, haja barna, homloka magas, szemek szőke, szemöldöke barna, orra, szája rendes, fogai épek, bajusza pelyhedzik, szakála nincs, álla hegyes, ismeretlo jele lábtörése volt: a jobb lábán, seb-

hely látható, nyelvismerete magyar, német. 26097/96. Bpest, 96. apr. 17. Kir. tszék.

6376. Lopás bűntettével és vétségével vádolt szökesben levő Rechák Márton országos körzetsége elrendeltetvén, felhivatnak az összes hazai hatóságok, hogy nevezett feltalálása esetén letartóztatni és a legközelebbi kir. ügyész-utján a pozsonyi kir. törvényszéki fogházba bekísértessenek. Személyleírása: 22 éves, termete közép, arca kerekded, haja szőke, szemek szőke, szája rendes, orra hegyes, beszél tótul, születési helye Almás 1838/86. Pozsony, 96. apr. 8. Kir. tszék.

6377. Szándékos emberölés bűntettének kísérletével vádolt ismeretlen helyen tartózkodó Zimmermann Ferenc ellen a kir. tszék 2243/96. II. számú végzésével országos körzetséget rendelvén el, felhivatnak az összes hazai hatóságok, hogy nevezett területükön nyomoztatni s feltalálása esetén a legközelebbi kir. ügyész-utján ezen kir. törvényszékhez bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: szül. helye Sápud, 36 éves, román, kath., nő, asztalos, nagysága alacsony, testalkata kövér, arca hosszú, arczsine fehér, haja gesztenyészínű, homloka rendes, szemek kék, szemöldöke szőke, orra sas orr, szája rendes, fogai épek, bajusza vöröses, hosszú, szakála borotvált, álla rendes, nyelvismerete magyar, tót. 2243/96. Eger, 96. apr. 4. Kir. tszék.

6378. Lopás bűntettével vádolt ismeretlen helyen tartózkodó Kovács István országos körzetsége elrendeltetvén, megkeresetnek a hazai összes hatóságok, hogy nevezett vádiottal az alábbi leírt személyleírás alapján hatóságuk területén köröztesse s feltalálása esetén letartóztatni s a legközelebbi kir. ügyész-utján közvetítéssel a győri kir. ügyész-utján, illetőleg törvényszéki fogházba szállíttatni sziveskedjenek. Személyleírása: czipész, sóptéri születésű, legutóbb Pápan lakott, közép termetű, kerekded arcu, kek szemű, szőke szemöldöke, rendes orru, szája, szőke haju, jó fogu, borotvált állu, különös ismeretlo jele bal karján neve tetovirozva. 1727/96. Győr, 96. apr. 14. Kir. tszék.

6379. Lopás bűntette miatt vádolt Durási Anasztázia ismeretlen helyre távozván, nevezettnek országos körzetsége leendő köröztesse és letartóztatása elrendeltetett. Mihezkepest megkeresetnek az összes közigazgatási hatóságok és csendőrsparancsnokságok, hogy Durási Anasztázia vádiottal saját területükön a legkiterjedtebben nyomozni s feltalálása esetén őt letartóztatni és a legközelebbi kir. ügyész-utján bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: bacsalmási szül. születésű és illetőségű, szolgáló, hajadon, 15 é., román, kath., alacsony termetű, hosszúsága arcu, sárga szemű, szőke szemöldöke, szőke haju, orra és szája rendes, fogai épek. 3395/96. Szabadka, 96. apr. 18. Kir. tszék.

6380. A kolozsvári kir. törvényszék mint büntető bíróság lopás bűntettért vad alá helyezett s bejelentés nélkül, fogadalma ellenére ismeretlen helyre eltávozott Major Mezesné szül. Rezi Zsuzsa ellen, ki Tordamegye szent-mihályi szül., 35 éves, unitárius, férjétől külön élő, kerekded, kerekded termetű, szőke, keskeny arcu,

barna arczsínű, gesztenyebarna hajszínnal, kerek homlokú, fekete szemű, barna szemöldökű, rendes szája és orru, kerek állu, beszél magyarul és románul, a nyomozást elrendeli. Felkértem ennek folytán az összes hatóságok, hogy nevezett hatóságok körében felkereseteni s megtalálása esetében a legközelebbi kir. ügyész-utján ide leendő továbbítás végett elkísértetni sziveskedjenek. 2203/96. Kolozsvár, 96. márcz. 30. Kir. tszék.

6381. Szűcs testvér bűntette miatt jogerősen elítelt Nyomcsák István szűcs-utjassal születésű, 25 éves, román, kath., nő, onomadiasság, büntetlen előéletű, a 67. gyalogezredhez besorozott katona, tartózkodási helyéről ismeretlen helyre távozván, felkértem a hazai hatóságok, hogy nevezett hatáskörükben belől nyomozni, feltalálása esetén a debreczeni kir. ügyész-utján bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: termete közép, kopcsa, arca hosszú, szemek szőke, szemöldöke fekete, szemek barna, haja fekete, szája rendes, fogai épek, különös ismeretlo jele jobb arcon alól fekete szemölcs, beszél, ír, olvas magyarul és tótul. 4537/96. Debreczen, 96. apr. 23. Kir. tszék.

6382. Magánlakásért bűntette, becsületsértés vétsége és tulajdon elleni kihágás miatt vádolt Hida Rikó Vassily ismeretlen helyre távozván, felhivatnak az ország összes hatóságai, hogy őt hatóságuk területén nyomoztatni és kezerkerítése esetén az eperjesi kir. ügyész-utján bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: illetőségi helye Nikláv, 35 éves, nő, gör. kath., termete közép, haja gesztenye-barna, arca kerek, szemek szőke, szemöldöke gesztenye-barna, bajusza és szakála borotvált, orra, szája rendes, különös ismeretlo jele kopasz, beszél tótul. 1508/96. Eperjes, 96. apr. 18. Kir. tszék.

6383. Misigay Katalin felhivat, miszerint az ellene lopás miatt folyamatban levő büntetőben hozott másodbírósi ítélet kihirdetéséhez f. évi június hó 15. napjánál délelőtti 9 órakor a kir. törvényszéknek annál is inkább jelenjen meg, mert ellene az ítélet Kaynar Gyula löcsei ügyvéd mint részére kinevezett védő előtt fog kihirdetett. Együttal tekintettel arra, hogy a Szepesmegye paviányi illetőségű Misigay Katalin ismeretlen helyre megszökött, köröztesse, feltalálása esetén letartóztatandó és a legközelebbi kir. ügyész-utján bekísértendő. Személyleírása: születési helye Paviány, 16 éves, román, kath., hajadon, cseled, nagysága közép, testalkata erős, arca kerekded, arczsine barna, haja sötétgesztenye, homloka közép, szemek fekete, szemöldöke sötét-gesztenye, orra, szája szabályos, fogai épek, álla rendes, nyelvismerete cigány és tót. 1315/96. Lőcse, 96. apr. 23. Kir. tszék.

6384. Várihály Ferenc lopás elkövetése után N.-Sáros lakása helyéről ismeretlen helyre megszökött, felhivatnak az összes hatóságok, miszerint nevezett az alábbi személyleírás alapján járások területén nyomoztatni s elfogatása esetén őt az eperjesi kir. törvényszék fogházába bekísértetni sziveskedjenek. Személyleírása: születési helye Gácsorvár, Gúgolóvár község, 24 éves, termete közép, haja szőke, bajusza szőke, álla borotvált, mómái munkás, beszél tótul és

Előfizetési árak.
Hatalóságok, rendőrség és a
csendőrség részére:
Egyszeri ár 7 ft - kr.
Fél évre 3 - 60 -
Negyed évre 2 - 30 -
Magánosoknak:
Egyszeri ár 10 ft - kr.
Fél évre 5 -
Negyed évre 2 - 30 -
Egyen szám 20 kr.

Budapest, 1894. október 7. — 1. évfolyam. 1. szám.

RENDŐRI LAPOK

128

Feladv. szerkesztő: CSEPREGHY S. A. J. Adó-tulajdonos: MIHÁLYFALVY J. Főszerkesztő: Dr. SCHEFF LÁSZLÓ.

A közönség és a közbiztonság.

Minden társadalmilag rendezett államban vannak és lesznek emberek, a kik megvetik a fenálló társadalmi rendet, nem tesznek különbséget enyém és tied között s állandóan veszélyeztetik polgártársaik életét és vagyonát. A társadalom, de különösen a közbiztonsági hatóságok, emberemlékezet óta folytatják a küzdelmet e misztikus emberek ellen, anélkül, hogy a tolvajvilágot kiirtani lehetett volna. A hatóságok kénytelenek voltak megelégedni annal, ha a tolvajvilág működését megszorították, a bűnöket kinyomozták s átadták az igazságszolgáltatásnak. Ha sikerült is talán a tolvajvilágot egyik-másik területről kiirtani, a tolvajvilág ezzel nem vesztett semmit, mert mindig talált újabb területet. A társadalomnak ez a misztikus rétege, bármennyire üldözzék is, bármint is diadalmozdognak felette, mindig új életre ébred s újult erővel száll szembe a társadalommal.

De akármilyen veszélyes is a társadalomnak ez a misztikus rétege, mégis rendkívül érdekes. Mert eltekintve a büntényről, melyet elkövettek, az ő életmódjuk, működésük, pszichológiai szempontból is annyi érdekes és sajátos adatot szolgáltatnak, hogy nemcsak a kriminalista, a kinek hivatása, ez abnormális viszonyokkal foglalkozni, hanem a nagy közönség is a legnagyobb érdeklődéssel viseltetik irántuk.

Ez az érdeklődés különösen nagyobb büntények tárgyalásánál észlelhető. A közönség egyszerre érdeklődni kezd a tolvajvilág iránt, a lapok hasábjait közölnék a tárgyalásról, a közönség eszmélni kezd a észrevetési a veszélyt, mely állandóan fenyegeti, védekezni készül, itt is ott is tanácsoknak, de végre ismét elnémi minden. A közönség napirendre tér a büntény felett. Ilyen körülmények között a közönség nagyon különös fogalmat alkot magának a tolvajvilágról s a mit nem ért, arról is képet alkot magának, a mely minden más, csak nem hű tükre a tolvajvilágnak. Ez ez nagyon sajnálatos, mert felesleges bizonyítani, minél jobban ismerjük felebarátaink gyöngéit, annál inkább védekezhetünk ellenük s csak kíváncsi, hogy a tolvajvilágot a maga mestelenségében mutassák be a közönségnek.

De hát ez nem is lehetett másképp. A rendőrség, még csak nem is olyan rég, egyedül harcolt a társadalom eme misztikus osztálya ellen. A közönség nem vett részt e harcban, de nem is vehetett részt, mert ehhez alkalma sem volt, nem is buzdították rá, de nem is rendelték azokkal az ismeretekkel, hogy a

veszélyes ellenféllel felvegye a harcot. A közönség tartózkodólag viselkedett. A rendőrséghez fordult, ha megkérődött, a rendőrség pedig igyekezett minél jobban eltitkolni eljárását, a mi bizonyos időben érthető is volt. Ma azonban a nyilvánosság korát éljük s ha körültekintünk, láthatjuk, hogy a közvélemény, a sajtó sokszor milyen nagy szerepet játszott a büntények kinyomozásánál.

A legtöbb közbiztonsági hatóság már szakított is a titkolódással s ha nagy büntény történt, a sajtóhoz folyamodik, mert tudja, hogy a közönség sokszor rendkívül fontos adatokat szolgáltathat kezébe. De fentartja a közönséggel az érintkezést már csak azért is, hogy

den számban, hogy a közönség a tolvajvilág ellen sikeresen védekezhessen s hogy feladatoknak teljesen megfelelhessen, igyekeztünk a bel- és külföld legjelentősebb kriminalisták munkatársainkat megnyerni.

A lap főmunkatársa dr. Scheff László fővárosi rendőrkapitány, a kiváló kriminalista, a kinek kiváló jogi czikkai már eddig is millió feltűnést keltettek a sajtólapok közönsége előtt. A külföldi munkatársak közül melléje sorakozik Guglielmo Ferrero, a turini egyetem hírneves tanára, a kinek a büntügyi antropológiáról Lombroso Cezarral együtt írt könyvei óriási feltűnést keltettek az egész világban, továbbá dr. Kohst Adolf, Berlinben lakó jeles író hazánkban.

A „Rendőri Lapok” rendszeres munkatársai:

Bétoille Albert Paris, a Figaro büntügyi rovatának vezetője, Brüsszelből Károly udvari tanácsos, a közbiztonsági iroda volt. előke Bécs; Berezzy Béla dr. Bodo László rendőrkapitányok, Barabás Péter detektív felügyelő helyettes, Chudy Hugó rendőrtanácsos, Dr. Dikó Akos rendőrfőkapitány, Engelbach Károly rendőrtanácsos, Egedy István rend. kapitány, dr. Farkas Alajos rendőrtanácsos Budapest; Jarko Antal rendőrtanácsos, a közbiztonsági iroda előke Bécs; Klausman A. Oskar büntügyi író Berlin; Kordcsanyi Sándor és Kreszényi Kálmán rend. kapitányok Budapest; Lóka Károly hírlapíró Milánó, Meisner Flórián kormánytanácsos Bécs, Mihály Béla rendőrkapitány Kassá, Hapa Gyula hírlapíró, Orácz; Nyitrai József hírlapíró Róma; dr. Nezel Károly rendőrfőkapitány Budapest; Nagy Márton főszolgabíró Nagy-Szalonta, Petrov Ivanics ny. rendőrbiztos Szt-Pétervár; Pármány Dénés országgy. képviselő, Percgrényi Sándor rendőrfőkapitány; Rédey Miklós rendőrfőkapitány; dr. Rózsaffy Antal rendőrfőorvos; dr. Sálly Sándor min. oszt. főkapitány; Szombathely Albert detektív felügyelő, Salló Károly rendőrkapitány; Sajó Sándor rendőrfőkapitány Budapest; Travers J. rendőrtanácsos Mainz, dr. Thöl Gyula törvényszéki orvos Műhlheim, Ury Nándor rendőrkapitány Budapest, Weiss A. D. volt rendőrtanácsos, a nemzetközi detektív iroda igazgatója Berlin; Wilhelm Ign. császári tanácsos, a Wilhelm sajtó-iroda szerkesztője Bécs; Zimarsky Károly rendőrkapitány Budapest.

Levelezőink vannak ezenkívül a világ minden nagyobb városában, a kik az ottan felmerülő rendőri eseményeket fogják szakszerűen feldolgozni a „Rendőri Lapok” számára bekiadani. Tekintettel továbbá arra, az élel forgalomra, mely Bécs és Budapest közt tapasztalható s mivel a magyar gondozatörök legnagyobb része Bécsbe s a bécsiek Budapestre mennek

9. sz. melléklet: Arcképes körözések 1894-ből (Rendőri Lapok)

RENDŐRI LAPOK.

1894. október 7.

A védekezés a kasszabetörők ellen, mint már említettük, ép olyan nehéz, mint a milyen nehéz feladat a rendőrségnek a gazemberek kinyomozása. Mert a betörők közt szintén vannak mechanikusok, lakatosok, a kik újabb találmányokon törik a fejüket. A legveszélyesebb a kasszákat a falba építeni, nehogy a betörők a kassza gyengébb oldalaihoz férkőzhessenek. A mi a homlokzat feltörése elleni védekezést illeti, igen czélzerű védekezésként találunk a villamos készülékekben. A kasszabetörők különben is csak végső esetben tesznek kísérletet az első oldallal a czélzertü villamos készülék mellett a betörők mindig elfoghatók. Egy nagy bécsi pénzügyintézetnél láttam olyan pénzszekrényt, hogy ha hivatalos ember vagy bárki is a hivatalos órákon túl a kasszába nyulni akart, a villamos csengő azonnal felavarta az őrzemélyeztet. Az áram azonnal megindult, mihelyt az illető a kassza zárba tette a kulcsot. Ezenkívül a villamos vezetéksodronyokkal hálószerűleg bevonva van az első oldal s így, ha a betörők az első oldalt akarják felfeszíteni, előbb a sodronyokat volnának kénytelenek elvágni. Mihelyt azonban szivágyák a sodronyokat, megszólalnak az órázóban a villamos csengők.

A legbiztosabban azonban úgy óvhatjuk meg a kasszákat a betörők elől, ha azokat állandóan őrzet alatt tartjuk. Mert hiszen vasszekrénynek csak ott van értelme, a hol sok pénz van s a kinek sok a pénze, az ne sajnáljon vagyoná érdekében néhány forintot kiadni. A pénzügyintézetnél mindenütt van őrzemélyeztet, de ott nem is törik fel a kasszákat. A betörők rendszeren vételeket választanak ki, a melyekbe könnyen hatolhatnak.

ghy.

Wer ist das?

Ein noch unbekannter Häftling des Hamburger Gerichtshofes, der angeblich Johann Mayer heisst und in Hermannstadt (Siebenbürgen) geboren sein soll. Er wurde beim Rosendiebstahl ertappt, den er mit besonderer Fachkenntnis verübte, woraus geschlossen werden kann, dass er Gärtner von Beruf sei. Von seinem 5 bis zum 17. Jahre war er bei einer Wander-Schauspielertruppe, deren Direktor ein gewisser Koskowsky gewesen sein soll. Von Siebenbürgen ging er nach Brasilien, dann nach Amsterdam, wo er erst in einem Kaffeehause, dann bei einem Bäcker bedienstet war. Der angebliche Johann Mayer ist 156 Cm. hoch, besitzt gedrungenen Gestalt, blondes Haar, niedere Stirne, blond Augenbrauen blaue Augen, grosse Nase, Zahnlücken und Vollbart. Spricht deutsch, etwas ungarisch. Zweifellos sind seine Angaben falsch und ersucht der Gerichtshof Hamburg alle Behörden, sofern dieselben Aufklärungen geben können, diese nach Hamburg einzusenden zu wollen.

Szabadlábon.

NYILVÁNTARTÁS.

Körözvény.

Megla Imre, álnéven, Brünner Ferencz, csáktornai születésű, 16 éves szabónak, többrendbeli lopás és betörés miatt a budapesti államrendőrség által köröztetik. Megla Imre, a ki magyarul, németül beszél, 159 cm. magas, haja szőke, szeme kék, nyakán elől barna szemölcs, felső fogai kiállók, termete nyúlánk, arca tojásdad és halvány színű, homloka keskeny, szemöldöke szőke. Készen volt büntetve a legutóbb 1894. augusztus 30-án szabadult ki a budapesti törvényszék fogházából. Rendesen lakást keres s ezt az alkalmat használja fel lopásra. A főváros területéről öt évre ki van tiltva.

Körözvény.

Fegyverezéshab.

Az utóbbi időben Budapest, Grácban és Bécsben többrendbeli kasszabetörések történtek, melyeknek elkövetésével Risztics Iván, bolgár nemzetközi betörő van gyanúsítva. Risztics Iván 1855-ben született Novoszelóban, ruszcsuki illetőségű nőlen, görögkeleti vallású s beszél bolgár, román s szerb, magyar, német és török nyelven. A mászarmestereséget tanulta, Romániában matróz volt a később, mint önkéntes lépett be a szerb hadseregbe. Hadseregéből kilépve, kasszabetörésekre adta magát, melyet kiváló eredménnyel folytat és jelenleg Európának csaknem minden rendőrsége által körözöztetik. Risztics Iván 179 cm. magas, válass, sugártermetű, csinos, de nem nagyon kővér, arca nagy és hosszú, arczsine egészséges, homloka széles, haja barna, szemöldöke, bajusza barna, szakála leborotvált, szeme zöldesbarna, orra nagy és hegyes, szája beszéd közben ferde áll, füleki kicsinyek. Bal lábujzában fűbe van. A főváros területéről mindenkorra kitiltva. Kasszabetörésért a budapesti törvényszék által 1887-ben négy évi fegyházra volt ítélve s 1891. április havában szabadult ki a váci fegyházból a hol büntetését leülte. Azóta tartózkodási helye ismeretlen, csak a kasszabetörések bizonyítják létezését. Legutóbb a török-kanizsai adóhivatalba tört be, a honnan 24.000 forintot vitt el.

Körözvény.

Martinovich Jován, belgrádi születésű, 35 éves, görög keleti, fűszerkereskedősegéd, mint Risztics Iván nemzetközi kasszabetörő bántarsa, többrendbeli betöréssel és betöréssel lopással gyanúsítván, a budapesti államrendőrség által európaszerte köröz-

Ki ez?

A hamburgi törvényszék fogházában ül ez az ismeretlen ember, állítólag Mayer János a neve s Erdélyben Nagy-Szebenben született volna Róza. Lopásokért, melyet kiváló szakértelemmel folytatott, s így valószínűleg mesterségére nézve került. Előadása szerint 1863-ban született, de születését nem ismeri s 5 éves korától 17 éves kor-

10. sz. melléklet: A Rendőri Lapok a Csendőrségi Lapok című szakközlőnnyel történt egyesítés után

RENDŐRI LAPOK

A CSENDŐRSÉG ÉS RENDŐRSÉG LAPJA
A MAGYARORSZÁGI RENDŐRHATÓSÁGOK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Előfizetési ára

Külföldre postabélyeggel több. — Egyed száma 40 fillér.	
Fényképek reprodukálása és külön kiadások meggyőzésé szerint.	

VIII. évfolyam. — 14. szám.

KIADÓ TUDÁSZDOKTOR
MEZEI SÁNDOR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
GUTHI IMRE.

Budapest, 1901. márczius 31-én.

Merénylet.

Lobbanékony természetű, gyöngye jellemű, léha embernek a hibája, hogy amit bajba kerül, sohasem keresi az okot önmagában, meghasonlik a sorssal és vagy ennek a rovására tudja be, vagy pedig egy olyan személy ténykedését hibáztatja, aki akár hivatali, akár pedig társadalmi állásánál fogva az illető egyén ügyében közreműködött az osztályigazságszolgáltatásban. Sok, nagyon sok ilyen ember van, sőt a történelemben is találunk erre elég példát. Maga ez a körülmény még nem bűn, csak egyéni hiba; mikor azonban a tulhajtott érzékenység egy adag feltűnési viselkedéssel párosulva oda fajul, hogy a már önmagával is meghasonlott ember bosszúra gondol és ezt az aljas vágyat kielégíti, vagy kielégíteni megkísérli, ez már olyan elvetemült dolog, amelyet nemcsak a társadalom, de a törvény is elítél.

Egy ilyen ember Gáll János, volt csendőri számvevő-tiszt is, aki olyan dolgokat követett el, amelyek nem férnek össze az al a pozícióval, amelyet elfoglalt és amely miatt fegyelmi uton hivatalától és rangjától is megfosztották. Nem bocsátkozhatunk annak a mérlegelésébe, vajjon minő külső körülmények játszottak közre abban, hogy ő a büntetendő cselekményt elkövette, megengedem, hogy ezek is befolyással voltak a sorsára, de annyi tény, maga az ítélet igazságos. Ha más ember követi el ugyanezt a bűnt, hasonlóan bünhődik érte. Elfogultságról, részrehajlásról vagy éppen rosszakaratról szó sem lehet. Megengedem azt is, hogy a büntetés, amely a vádlottnak nem csak a jövőjét, de az existenciáját is teljesen tönkre

Egy betörő király produkciójá.

téve talán annyira szigorú volt, hogy a polgári életben sokkal enyhébb büntetés árán szabadulhatott volna, amde a vádlott maga is katona volt, tagja annak a csendőri tisztikarnak, amely feltételesen büntetését, jó hírnevét, e szerint tudnia kellett azt is, hogy a szigorra éppen a tisztikar érdekében szükség van, mert egy olyan embert egy pillanatig sem szabad megtérni a testületben, aki saját tetteivel okot szolgáltatott az igazságszolgáltatásnak erre a módjára.

Hogy mi volt maga a bűn és milyen és mondhatnám atyai gyöngédséggel beszél a közcsendőrről is, mint egy dédelgetett gyermekről. Hogy milyen odaadással, buzgalommal és szívósággal látja el munkáját, erről azt hiszem elég alkalma van meggyőződni minden egyes csendőri embernek, mikor a felügyelő körutat tesz, hogy az egyes bajokat, hiányokat orvosolhassa. Oktat, int és buzdít, de méltánytalan dolog nem követ el soha.

És az a szerencsétlen, nyomorult ember mégis merényletet akart elkövetni ellene! Hogy miért? Erre a kérdésre talán a vádlott maga sem tudna megfelelni. Indulatait nem tudta magába fojtani, önmagát nem volt képes legyőzni bosszút, szomjazott és talán az agya sem működött már akkor szabályosan, mikor ez a sötét, ezéltalan, indokolatlan gondolat megszületett benne. Ki tudja, vajjon ez az ember nem-e inkább beteg, mint gonosztevő és nem-e inkább szánalomra, mint megvetésre méltó? Ezekre a kérdésekre majd a bűnügyi nyomozás és vizsgálat lesz hivatva megfelelni.

Nagy szerencse, hogy a merénylet nem sikerült és ezért örömmel üdvözljük nemcsak magát a csendőrség derék felügyelőjét, Jablanczy Sándor altábornagyot, hanem vele együtt a csendőrtisztületet is, amelynek nagy érdeke, hogy ez a férfi meg sokáig szentelje tudását, tevékenységét a közügynek és a csendőrségnek. Örömmel láttuk azt a meleg ovációt is, amelyben a csendőri tisztikar *Szesser György* tábornok felügyelő-helyettes vezetése alatt szeretett felügyelőjét ebből az alkalomból részesítette.

Forrás: OSZK

Közbiztonság

(RENDŐRI LAPOK.)

A MAGYARORSZÁGI RENDŐRTISZTVISELŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Aradi-utca 16. szám.

Előfizetési ára: Egész évre K 20.—, Fél évre K 10.—, Negyed évre K 5.—.

XVII. évfolyam — 4. szám. Szerkesztők: Székely Vladimír és Gegus Dániel Budapest, 1910. január 24-én.

Köpenick — apróra váltva.

Nagy koncepciók csak ritkán ütök fel magukat a bűnkrónikának örök sorozataiban. Annál tömegesebben lézengenek azonban az apró Ritterek... a vékony dongájú kalandorok. Mindegyikben van valami kölcsönként vonás a nagy svindlerektől. De csak néhány! Meg is elégszenek ezzel.

Mándoki Lajos.

És bármilyen mohók és sokat is szeretnének macskolni, alapjában véve ép ily kevés igényűek a jövedelemszerzés terén is. Mert hiába, többre nem bírja a szellemi szusz. Egyszóval 'Köpenickek' ugyan, de apróra, sőt legapróra felváltva!

A múlt hét krónikájából is több effajta bűn-epi-

gonnal számolhatunk be. Idehoztuk egyik másik fényképét is.

Mihályi alias Spitzer Lipót Pál az egyik ur, aki tiz-tizenöt esztendői apró-cseprő szélhámosságok után végre végleg bebukott a rendőrségre. Meglehetősen analfabéta, de aki ismerte — bár azt senki sem tette jól — ugyancsak régen foglalkozhatott azzal a gondolattal, hogy mégis csak hőberek ülhetnek abban az ügyvédi vizsgáló-bizottságban. Lám, Mihályi Pál ügyvédjelölt, milyen régen is ügyvédjelölt. Már kopaszodásnak is indul s még sines diplomája.

Mihályi Pál.

Mert ő kehne, aki a polgári iskola padjain mondott véglegesen búcsút a tudománynak, a pesti kávéházakban s orfeumok teliértjében — szóval, ahol az emberiség nagy része lakik — mindenütt ügyvédjelöltsködött. Holott ügyvédi irodának tájékát sem látta. De azért voltak felei. Sok pesti igazi ügyvédnek nincs.

Budapesti közuti vaspálya-társaság központi irodája a társulat saját épületében Budapest, Lipót-körút 22. sz. alatt van.

Budapest, 1910. év január 3.

Második évfolyam. 1. szám.

Előfizetési árak:
 Egész évre 8 kor.
 Fél évre 3 kor.

A Közbiztonság előfizetői ingyen kapják.

NEMZETŐR

POLITIKAI HETI SZEMLE.

Minden megkeresés a szerkesztőséghez kell, a közlemény ide irányítandó.

1910.

Majdnem paradoxonként hangzik, ha ezen a helyen kívánok boldog új élet lapunk olvasóinak, hol a politika napi eseményeivel vagyok kénytelen foglalkozni.

Máskor a politikai újév az ünnepélyes gratulációknak, bizalomteljes tervezeteknek, dicsőítő megemlékezésnek, unalmas lár, de nyugodalmas jegyében szokott elmúlni. Az idén? Úgyan ki mer megnyugvással tekinteni a jövőre? A kevesebb rossz az mind össze, amit a legvéresebb reményekkel várhatunk!

A kormányválság talán oldól az újév körül. Hogy mit hoz az új alakulat, sőt titok még e percben. Egy tényről lehet csupán kétségtelenül megállapítani: a magyar nemzet hagyományaitól kiforrott elveknek most sincs meg az az eltető ereje, mely végleges kormányzati politikának lehetne alapja, a pártok elrendezésének vonzó és eltávolító képessége. Sajnos, de való, alku tárgya lett minden. Az alku lehet igen bölcs, a helyzet-kényszere legyőzhető. Hogy azonban egy ilyen erőltetett megegyezésnek mi a jövője: szomorú prognózissal szolgál a koalíció diestelen kimúlása . . .

Azt lehetett elképzelni akkor, hogy az összes számottevő pártok együttműködése alatt felszabadul és határozott munkavégző irányt vesz a magyar nemzet leköltött energiája. Annyit méltán elvárhattunk, hogy előkészül a várható küzdelmekre, a közélet minden tényezője.

Es mit látunk a teljes szerteüzülés után? A nemzet jövőjébe vetett bizalom ismét csak szunnyadó erőkre támaszkodhatik.

Félő gondnal nézünk a csendben munkálkodó egyévre, a társadalom: szűkebb köreire, miket még nem használt el a válságos idők bomlasztó folyamata.

Es valljuk be szépitgetés nélkül a borús sejtelmek között ránk köszöntő jövő év ezeket is végzetes veszélyekkel fenyegeti!

Gazdasági téren, üres, becsapásra szánt formuláktól eltekintve, Ausztria minden oldalon teljes győzelmet aratott felettünk. A sok új teher pedig, miket el kell vállalni, lehetetlen, hogy ki ne hasson a megélhetésünkre is. Ime, ahhoz a kitűzött céljához, hogy koldus legyen a magyar, jelentős lépéssel közeledik a bécsi udvar. Azt, hogy a közéletet szellemi téren is tönkre tegye, az általános, egyenlő, titkos választói joggal akarják elérni.

En nem állítom azt, hogy a magyar társadalom minden erejének végső megfeszítésével és az állam hatalmának könyörtelen harcra való állításával radikális választási törvény helyett is ne lehetne a magyar nemzet túlsúlyát fenntartani, aspirációinak hódoló pártot összehozni. Szélsőségek felé hajló program nélkül ez aligha sikerül. És akkor ismét hol van a többségi párt kormányképessége? Ott leszünk, — ahonnan elindultunk!

Es hol van az a társadalom most, mely ilyen egységes erőfeszítésre volna képes? Mikor az egyéni aspirációk uszálnak gyűlölködve, csatározva a közélet felszínén, mikor a nagyközönség belefáradt a céltalan áldozatokba, unottan, sőt bizonyos undorodó nemtörődomséggel nézi a kívülről intézett aknamunkát, belső meghasonlásunkat.

Ahhoz pedig, hogy azt higgye valaki, hogy a bécsi udvar konok fufangja olyan kormányzatot tűr meg a választások idején, mely az állam erejét egyesítse a társadalomával, az ő, immár csak félig rejtgetett céljainak letörésére, gyűlölködő elvakultság vagy legalább is ártatlan együgyűség kell!

Az elmúlt évek, melylyel egy egész aera zárult le, Kossuth Ferenc megírta a nekrológot.

„A függetlenségi pártnak az eltelésében van a helye!”

Mennyi keserű rezignáció, mennyi nyevészlet előrelátás van e rövid mondatban!

De van benne egyszersmind akaratlan igazságszolgáltatás is.

A szabadelvű pártot ép az az árnyalat semmisítette meg, szakadatlan obstrukciókkal, szenvedélyes izgatásokkal, mely, most még beláthatatlan horderejű módozatok mellett hatalomra törekszik.

En őszintén kívánom, hogy siker koronázza azoknak a férfiaknak a fázadozását, kik most a már türelmetlen helyzethől keresnek kivezető utat. A nyomban bekövetkező balsiker ugyan csak a válság elhúzódását jelentené, míg ha téves utakra tértek és bukásuk később következik be, az egész nemzet helyreépíthetetlen veszteséget vonja maga után. És ép azért, nem kívánom nekik, hogy azok a fegyverek tegyék nehezzé érvényesülésüket, amelyeket ők elesítettek ki és tettek közönségessé!

Vállalkozásuktól számbavehető eredményeket balgaság volna várni. A józan megfontolás örömmel elégednek meg vele, ha oda tudnák visszaállítani az országot, hol ép az ő elhatalmasodásuk idején állott!

Es mikor ezt állítom, nem vonom kétségbe a nagytróró férfiaknak sem bölcsességét, sem hazafiságát, sőt még providenciális képességüket sem.

Némi aggályoskodás mindenesetre jogosult; régi sajnos tapasztalat, hogy már az a körülmény, hogy valaki iránt az udvar kitüntető bizalmat mutat, homályt vet az illető szándékainak őszinteségére. Bár lenne kivétel a mostani eset!

Mindenesetre túl vérmes bizakodás kell ahhoz is, hogy azt merje állítani valaki, hogy az az értéktöbblet, mely a koalíciós kormányban volt felhalmozva, kevesebb súlylyal bírt kifelé és befelé, mint egy hevenyészett alkudozásra bázírozott alkalmi kabinet!

Calomniare audacter, semper aliquid haeret.

Megengedem, hogy az előretörők taktikájának előnyére válik a visszavonulók lerántása. Az is lehet, egyik másik állítás hiteltre talál az országban. Kritizálni olcsó mulatság. Hibákat előtérbe állítani, gyengeségekre rávilágítani, még nem bölcsesség. Tiszteletreméltó férfiak intencióinak tisztaságát vonni azonban kétségbe céltatosan, már a közérdek ellen elkövetett bűn!

Abba a boszorkánykonyhába, ahol a mi szerencsénknek főzik, nehéz belátni, talán még a leginkább beavatottak sem tudják, hogy az eddigi kiméletlen taktikázzással Bécs mit akart elenünkre elérni. Egyelőre csak a negatív állásfoglalásukat látjuk tisztán. Ha csak ennél akarnak maradni, hazánk jövőjére még nem volna végzetes csapás. En azonban igen félek tőlük, messzebb ható terveket rejtgetnek a megfontolásunkra.

Nos, ha kicsinyes is és aljas is a fegyvereik de nekünk nem szabad figyelmen kívül hagyni, legkiváltképpen pedig nem szabad felülni büjtgetéseiknek és az utánzóik közé beállni. A bécsi közvélemény szolgái, organumai már régóta különös kedvüket lelték benne, gyalázni a mi nagyjainkat. Első sorban a nagy név és hagyomány viselőjét, Kossuth Ferencet rágalmazták meg különös előszeretettel. Eddig azért, mert bölcs belátása keresztülhuzta számításait, gátat vetett fondorkodásuknak, — most pedig nem átalják céda fordulattal úgy odaállítani, mintha Kossuth erőtlensége állta volna útját a nemzeti törekvések érvényesülésének. Ő tőlük megszoktunk már nyílt ellenségeskedést, gyáva hátbátámadást. Azt azonban, hogy idehaza is akadnak olyanok, akik hol kicsinylő mosolylyal, hol félig kimondott meggyanúsításokkal illetik, ezt az önmérsékletlen nagy áldozatkészséget tanúsító férfit, már alig lehet higgadtan szemlélni.

Az újév előestéjén szálljon magába közéletünk minden tényezője, tekintse végig az utolsó három év eseményeit elfogulatlanul. És akkor mondja meg a lelkiismeretére, hogy a jövőendő viszontagságai között nem-e az az egyetlen megnyugtató, hogy az ellenőrző ellenzék élén egy olyan férfit tartott meg a Magyarok Istene, mint Kossuth Ferenc? E magas műveltségű államférfi megismerte a mi viszonyainknak minden fonákiságát, de megismerte minisztersége alatt a bécsi udvar szövevényes szervezetét is. Tudja és felvilágosítja pártját a lehetőségekről és legyőzhető akadályokról. Bár maga arra a meggyőződésre jutott, hogy csak a függetlenségi párt teljes programjának követelésével tartja fenn a magyar nemzet kiírthatlan hagyományait: bölcsessége, sohasem fog a kormányzó pártnak oktanul nehez-

13. sz. melléklet: A Rendőr (1913-14)

1. szám. 7-142. Budapest, 1913 október 1. 1. évfolyam

A RENDŐR

A KÖZBIZTONSÁG (RENDŐRI LAPOK) KIADÁSA.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: BUDAPEST, VI. KER., TERÉZ-KÖRUT 25. SZÁM.
Főszerkesztő és kiadótulajdonos: MEZEI SÁNDOR.
Felelős szerkesztő: LAKY IMRE.

Beköszöntő.

Budapest, 1913. október 1.

Amikor a „Rendőr” szerkesztésére felhívtam, első gondolatom volt hálás köszönettel elhárítani magamról a lekötőlező megtiszteltetést. Magam előtt láttam feltornynosulni sziklameredeken leküzdhetlen hágókat, melyeknek elérése bár tufeszített munkát igényel, mégis sok küzdelem árán oly kevés kilátással kecsegtet!

A férfinak azonban a szép és jó után való küzdelmekről visszariadni nem lehet s aki a társadalom rétegeinek magasabb fejlődéséért küzdőknek harcosai közé szegődik, annak kalmar módon előre mérlegelni az elérhető sikert nem szabad.

Ép az előrelátható terhes feladat tudata készített első, elutasító válaszom megmásítására. A „Rendőr” szerkesztését felelősségem teljes tudatában vállalom el.

Tizenöt évi munkálkodást tagadtam volna meg, ha visszariadtam volna attól a felkínált alkalmától, mely ismét teret és alkalmat ad ama kedves eszmém ápolására, melynek célja: a magyar rendőröknek a közbiztonsági szolgálatra oly teljes és tökéletes kiképzése, hogy ne csak a közönség hivatkozhassek büszkén a „magyar rendőrré”, hanem a magyar rendőr is felelősségteljes hivatásának teljes tudatában büszkén hangoztathassa azt, hogy:

— En rendőr vagyok!

Évekig voltam abban a szerencsés helyzetben, hogy a budapesti fiatal rendőröket oktathassam.

Anyagi áldozatoktól vissza nem riadva, gyakran merész kockázatokkal, próbálgatva és óvatossan kísérletezgetve, hadat üzentem az oktatási rendszer maradiságának, mely nem lustaságból vagy nemtörődomségből, de inkább kevésbé indokolt óvatosságból megelégedett néhány sűrűn teleírt falitáblával, mely az akkori viszonyoknak megfelelőnek látszott s mely annak idején a rendőr tudományának összességét tartalmazta.

A falitáblák a lomtárba kerültek s megkezdtek Palágyi Kálmán r.-felügyelővel, akkori oktatótiszttel, az első tankönyv sajtó alá bocsátását. E tankönyvet aztán követte a többi.

Az író ember, mint a szülő a gyermek születésének, örül, ha egy könyve napvilágot lát. En könyveimnek sohasem örültem, mert érzem, hogy más viszonyok közt, szellemileg jobban előkészített rendőri anyagnak sokkal jobban, szebben és célszerűbben irhattam volna meg azon könyveket, melyek az oktatás céljaira szolgáltak. A nyers anyag, mit a rendőri iskola kiképzésre kapott, bizony sokszor nagyon is nyers volt, nagy átlaga még a helyesírás alapfogalmait sem ismerte s a kiképzésre alig pár hónap állott rendelkezésre. Ily körülmények között igen nehéz a tankönyv összeállítása.

Annál inkább nagyobb volt örömöm, midőn tapasztaltam, hogy a fentiek dacára a fiatal rendőrök, kiknek nevelése rám bízott, a tankönyvekből is mily sokat tanulnak s mily fényes eredményeket érnek el.

Örömmel láttam azt is, hogy a rendőri őrszemélyzet intelligenciája, általános műveltsége évről-évre szinte szemmel láthatólag fejlődött, külső és belső becsben egyaránt emelkedett s hogy ezt az előnyös fejlődést nemcsak hatóságaink ismerik el, hanem a rendőrök epébe mártott tollal írt napi újságcikkek is gyakran méltánylásban részesítik s megszűnnek a rendőri az életpapok Mihászna Andrásának tekinteni.

Mindig hittem és vallottam, hogy a fiatal, katonaságtól kikerült magyar legényekből ép oly kiváló közbiztonsági közegeket lehet nevelni, mint aminők a többi világvárosok tekintélynek örvendő rendőrei. Hisz a magyar nép természetében nincs sem durvaság, sem udvariatlanság! Sőt inkább az előzékenység s az udvariasság a jellegzetes nemzeti sajátossága. Hogy pedig az átlagosnál jóval felül emelkedett értelmi képességekkel rendelkezik, annak ékes tanubizonyosságai a tanosztálynál rendszerített képesítő vizsgák, hol 3—4 havi szakadatlan tanulás után az ujoncok a legelvontabb és legnehezebb szakkérdésekre is tiszta, világos és értelmes feleleteket adnak.

Sajnos, tapasztaltam azt is, hogy az iskolából kikerült, elméletileg legképzettebb rendőrnél is a szolgálatban nemcsak bizonyos zökkenés, sőt igen gyakran sajnálatos visszaesés is tapasztalható.

Ennek okát keresve, nem csupán abban találhatjuk, hogy a rendőr az iskolai, elméleti kiképzést nem tudja készpénzre váltani, azaz a gyakorlatban kellően érvényesíteni. A gyakorlati kiképzést maga az élet, a tapasztalat adja s a gyakorlati kiképzésnek annál jobban kellene sikerülni, mentől erősebb és tartalmasabb volt az elméleti kiképzés.

Hogy ez nem így van, hogy az alapigazság nem érvényesül a rendőröknel, annak okát másban kell keresnünk.

Egyik ok az ismétlődő oktatás hiányosságában

Budapest, 1921.
I. évf. 1. szám.
Kedd, november 15.

Szerkesztőség:
Budapest
IV., Magyar-utca 3.
Telefon 114-90.

A REND

Kiadóhivatal:
Budapest
IV., Magyar-utca 3.
Telefon 114-90.

Előfizetési ár:
Egész évre 660 korona
Félévre 330 korona

Főszerkesztő:
BAKSA JÁNOS

Felelős szerkesztő:
HORVÁTH ISTVÁN

Egyes példány ára **3 korona**

A magyar közönséghez!

Azok a katasztrófák, amelyek nemzetiünk az elmúlt esztendőben átélték, a maguk rettenetes fényével százszorosán megvilágították a törvényes rend szükségét, az állami és társadalmi rend hivatott őrzőinek fontosságát, a közigazgatási és közbiztonsági szervek és a közvélemény eleven kapcsolatának óriási jelentőségét. E hármasság közszükséglet, e hatalmas állami és társadalmi érdek jegyében indul meg *A Rend*, amely elsősorban a közigazgatási hatóságok, a budapesti és vidéki államrendőrség, a csendőrség, a rendőrtartások, a folyamőrség és vámőrség, valamint a velük karöltve működő állami és társadalmi szervezetek kapcsolatát fogja szolgálni, ápni és megerősíteni, az említett szervezetek sejtő, érdekeinek védelmével. *A Rend* a mai számmal indul meg, hogy az imént vázlatosan említett programját a napi újságírás eleven, tartalmas, színes eszközeivel, forró és rendkívül magyar őrzéssel, az állami és társadalmi együttműködés belső, lelki irrodentizmusával szolgálja.

A Rend szerkesztőségének hite és meggyőződése, hogy olyan kulturális munkára vállalkozott, amely az egész művelt világban eddig páratlan, mert egyetlen országnak sincs még olyan napilapja, amely a társadalmi rend őreit és a társadalmat egységbe, lelki harmóniába igyekszik foglalni. Ez a vállalkozás olyan speciális, állami speciális a magyar szenvedés és a magyar hit, s olyan szükséges, mint a magyar közszellemnek a mult-hoz képest való egészséges megújódása. A Rend nagyarányú társadalmi és kulturális politikát fog folytatni, s miközben a legelvezőbb és leggondosabb szaklapnak készül, egyben a nagyközönség szellemi és gyakorlati érdekeit is a leghatásosabban fogja előmozdítani. A Rendnek címében benne van a legteljesebb társadalmi harmónia, benne van az egy-egy magyarországi ország

szeforrása, benne van a katonaság szellem, az önfegyelem, az állami és társadalmi biztonság, amelyek tragikus hiánya szerencsétlen hazánkat vesztébe sodorta s

amelyek helyreállítása nélkül a területében és szellemében ép Magyarország helyreállítást el sem lehet képzelni. Ezeknek a gondolatoknak a jegyében kérjük a közgaz-

gatási és közrendészeti szervek támogatását épp úgy, amint az egész magyar nagyközönséget, mert minden sorunk, minden törekvésünk az ő érdekeiknek szól.

Az állam lelke a rend!
Ki rendet szeret, erőt akar,
ki erőt akar nagy Magyar-
országot akar —
Budapest 1921 nov. 8.
Horváth

B. A. SZERKESZTŐSÉG
Kiadóhivatali
Nyomdákban
1921. 11. 15.

Meg kell erősíteni a rend sziklavárát.

Gróf Bethlen István miniszterelnök nyilatkozata

A romokban heverő Magyarország ujjáépítésének feltétele a rend sziklavárának megerősítése. Aki ehhez a sziklavárhoz egyetlen termékével járul, a feltámadás nagy munkájának részesévé válik.

Bethlen

A rendőrség és csendőrség talpra állott

Gróf Ráday Gedeon belügyminiszter a közrend fentartásáról.

A magyar csendőrségnek és a budapesti államrendőrségnek európai híre volt a multban. A világháború és a két forradalom mindent megtépett, ami hírnév, dicsőség, tekintély volt ebben az országban.

A rendőrség és csendőrség is megtépázva került ki a péres és szennyes küzdelmekből, ők mégis talpra állott, sőt új szervezetekkel kiegészítve megszaporodott.

Bizva-bizom abban, hogy az az életenergia, amely a rend magyar

harcosait talpra állította, talpra állítja sokat szenvedett nemzetünket is.

Ráday

Nádasy országos főkapitány véleménye:

„Fordítsunk hátat a politikának”

A politikai életben a forradalmak lezajlása óta ismétlenül nagyobb viharoknak voltak szemtanúi az állami és társadalmi rend védelmére hivatott szervek.

Ilyen viharok alkalmával nem egyszer meg lehetett állapítani, hogy ezekben a szervezetekben itt-ott bizonyos ideges kapkodás, bizonytalanság uralkodik, amelytől elhomályosodik az éles szem, megremeg a biztos kéz.

A harcúton az újonc katona szokta így fejét kapkodni a golyók záporja között.

Mi nem vagyunk újoncok. A mi tiszta látásunkat semmiféle káprázat el nem homályosíthatja, nekünk csak egy világító látként lehet a törvény. A mi fülünkig más hang el nem hatolhat, csak a kötelesség szava.

Viharok tombolhatnak a fejünk felett, villámok hasogathatják az eget, nekünk a helyünkön kell állni megingás nélkül, biztos kézzel, szemrebbenés nélkül.

Emlékezzünk a rend bástyáinak a forradalmak idején történt összeomlására.

Ezeknek a bástyáknak többé

Kedd, 1921. december 13. **A REND**

HIVATALOS JELLEGŰ KÖZLEMÉNYEK

Engedélyezett és betiltott filmek

A. m. kir. Országos Mozgóképvizsgáló-Bizottság 218.921. sz. rendeletével nyilvános előadásra alkalmasnak találta a következő képszalagokat:

1. „A császár brigádosa” (Star) 1 felvonásos dráma.
2. „Jiddi kaland” (Polo) 1 felvonásos vígjáték.
3. „Nászutasok eldoradoja” (Polo) 1 felvonásos vígjáték.
4. „A próba” (Polo) 1 felvonásos vígjáték.
5. „Költőegyes szeszély” (Pathe) 1 felvonásos vígjáték.
6. „New-York express kábel” (Corvin) 6 felvonásos detektívkaland.
7. „A gépjáró” (Magyar-Kino Kinema) 1 felvonásos vígjáték.
8. „A farkas és a préda” (Oberlander) 4 felvonásos dráma.
9. „Hogyan drótozik meg a lepkék ragyogó színe” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
10. „Hogyan tesszük azert szép herénygyűjteményre” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
11. „Vadlázó-vadászat” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
12. „Jegyvadás Svédországban” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
13. „Az ember küzdelme a természettel” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
14. „Montenegrói herceg” (Magyar Progress) 3 felvonásos vígjáték.
15. „A moszkói” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
16. „Krimmi viselkedés” (Tuchten Jenő) 1 felvonásos természetrajzi felvétel.
17. „Téli tájak” (Tuchten) 1 felvonásos természetrajzi felvétel.
18. „Különféle sportképek” (Tuchten Jenő) 1 felvonásos természetrajzi felvétel.
19. „A bolha” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
20. „A kigyak világa” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
21. „Séta a rákok között” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
22. „A szarkok” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
23. „Srep-ten aszony” (Omnia) 5 felvonásos dráma.
24. „Külföldi állatok” (Omnia) 2 felvonásos vígjáték.
25. „Ujjazdrom az égben” (Tuchten Jenő) 2 felvonásos vígjáték.
26. „Pathe-Ujság 37. sz.” (Pathe) 1 felvonásos heti szemle.
27. „Az örökösödést fog” (Magyar Progress) 1 felvonásos vígjáték.
28. „Károci király a bálban” (Magyar Progress) 3 felvonásos vígjáték.
29. „Valuta harcok” (Rádus) 4 felvonásos vígjáték.
30. „A múlt emléke” (Tuchten Jenő) 1 felvonásos dráma.
31. „A halálvonal” (Tuchten Jenő) 1 felvonásos dráma.
32. „Albert szerelme” (Tuchten Jenő) 1 felvonásos vígjáték.
33. „Hegyek pásztora” (Tuchten Jenő) 4 felvonásos dráma.
34. „Az igazság hárszik” (Tuchten Jenő) 1 felvonásos vígjáték.
35. „Ordngalagló” (Schwarzenberg és Társa) 6 felvonásos dráma.
36. „Pathe-Ujság 36. szám” (Pathe) 1 felvonásos heti szemle.
37. „A walesi herceg utazása a föld körül” (Polo) 6 felvonásos etnographiai felvétel.
38. „A nagy titok II. rész” című „A sárka fehéradak” alcímű (Polo) 8 felvonásos dráma.
39. „A nagy titok III. rész” című „A hányzó ujj” alcímű (Polo) 8 felvonásos dráma.
40. „A nagy titok IV. rész” című „Egy kalandor vége” alcímű (Polo) 8 felvonásos dráma.
41. „Acht zikartak” (Művészfilmkiosztó és váll.) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
42. „Magyar Kulturumunka Albániaiban” (Művészfilmkiosztó) 1 felvonásos természetrajzi felvétel.
43. „Albánia” (Művészfilmkiosztó) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
44. „Sarah grófné” (Edison) 5 felvonásos dráma.
45. „Sphinx” (Edison) 4 felvonásos dráma.
46. „Shackleton” (Magyar-Oszták) 5 felvonásos ismeretterjesztő.
47. „Hogyan pusztítják a nyulat” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
48. „A palisipar” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
49. „Amerikai emlékek” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
50. „A dinoszaur” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
51. „Égsvízi halak” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
52. „A növényvilág rejtelmei” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
53. „Az aragóniai várak” (Rádus) 3 felvonásos dráma.
54. „Fázisipar” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
55. „Salvator-par” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
56. „A műanyagprofesszor” (Magyar-Oszták) 2 felvonásos vígjáték.
57. „Froing” (Star) 1 felvonásos aktualitás.
58. „Exotikus kalandok” I. fel. „Elrabolt menyasszony” alcímű III. fel. „Kaland a pónisárok” alcímű (Jolanda) 2 felvonásos vígjáték.
59. „Férfiaköltő felvétel” (Omnia) 5 felvonásos vígjáték.
60. „Férfiaköltő felvétel” (Schwarzenberg és Társa) 4 felvonásos dráma.
61. „A szerelme csapdája” (Pathe) 5 felvonásos dráma.
62. „Ejti a jégárát” (Korona) 5 felvonásos vígjáték.
63. „Szent bálvány táncosa” (Projectograph) 2 felvonásos dráma.
64. „Oh drága Beate” (Projectograph) 6 felvonásos vígjáték.
65. „Lelekes leány” (Magyar Kino Kinema) 1 felvonásos életkép.
66. „Háborúja szerelme” (Magyar Kino Kinema) 1 felvonásos görög szerelmi regény.
67. „Lélek a billenésben” (Magyar Kino Kinema) 4 felvonásos dráma.
68. „Az argenti kaland” című „Nick Winter detektívkalandjai” alcímű (Pathe) 6 felvonásos detektívkaland.
69. „Budapesti filmjegy IV.” (Magyar-Oszták) 1 felvonásos látványosság.
70. „Séta az új Stambul” (Rádus) 1 felvonásos vígjáték.
71. „Tálan igen, talán nem” (Projectograph) 6 felvonásos dráma.
72. „Egy szegény ifjú élményei” (Edison) 5 felvonásos dráma.
73. „Elet komédiája” (Nordisk) 4 felvonásos dráma.
74. „A piros bugyellár” (Pásztor-filmvállalat) 6 felvonásos népszerűműszi.
75. „A cirkus” (Pásztor) 4 felvonásos népszerűműszi.
76. „Cirkusz King I. rész” (Corvin) 7 felvonásos kalandortörténet.
77. „Cirkus fia” (Omnia) 2 felvonásos dráma.
78. „Morsai életét” (Edison) 2 felvonásos vígjáték.
79. „Az Alarcos lovag” (Unio) 5 felvonásos dráma.
80. „Rozmárvadászt” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
81. „A marmota” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
82. „Coodababba” (Projectograph) 3 felvonásos kalandortörténet.
83. „Cirkusz King II. rész” (Corvin) 8 felvonásos kalandortörténet.
84. „Cirkusz King III. rész” (Corvin) 10 felvonásos kalandortörténet.
85. „Cirkusz King IV. rész” (Corvin) 8 felvonásos kalandortörténet.
86. „Stella Maria” (Corvin) 6 felvonásos dráma.
87. „Feledtem barátod” (Nordisk) 2 felvonásos vígjáték.
88. „Futóhajók” (Nordisk) 1 felvonásos vígjáték.
89. „Fotobalutador” (Nordisk) 1 felvonásos vígjáték.
90. „Amerikai nagybócsi” (Nordisk) 1 felvonásos vígjáték.
91. „Self a kábaréban” (Rádus) 2 felvonásos vígjáték.
92. „Az ékkirányt leány” (Magyar-Oszták) 2 felvonásos dráma.
93. „Dolly mint szabados” (Magyar-Oszták) 3 felvonásos vígjáték.
94. „Dolly eljegyzése” (Magyar-Oszták) 2 felvonásos vígjáték.
95. „Dolly megérkezik” (Magyar-Oszták) 1 felvonásos vígjáték.
96. „Pathe-Ujság 39. sz.” (Pathe) 1 felvonásos heti szemle.
97. „Az élet tengerén” (Nordisk) 5 felvonásos dráma.
98. „Pathe Revue 41. sz.” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
99. „Magyarországi népszokások” (America) 1 felvonásos vígjáték.
100. „Lillomó bolgy” (Star) 6 felvonásos dráma.
101. „Gazdagok és szegények” (Korona) 4 felvonásos dráma.
102. „Pathe-Ujság 40. szám” (Pathe) 1 felvonásos heti szemle.
103. „Gyermek káptató” (Ostendban) (Magyar-Oszták) 1 felvonásos vígjáték.
104. „Budapesti filmjegy V.” (Magyar-Oszták) 1 felvonásos aktualitás.
105. „Lujza-géniuszok” (Magyar-Oszták) 1 felvonásos aktualitás.
106. „Gyermek káptató” (Ostendban) (Magyar-Oszták) 1 felvonásos vígjáték.
107. „Az élet tengerén” (Nordisk) 2 felvonásos vígjáték.
108. „Hibók és bók” (Star) 6 felvonásos dráma.
109. „Vízvár és természet” (Projectograph) 1 felvonásos természetrajzi felvétel.
110. „A glóriás szöveg” (Magyar-Oszták) 7 felvonásos dráma.
111. „Gyermek káptató” (Atlantia) 2 felvonásos vígjáték.
112. „A szalonfőnök” (Schwarzenberg és Társa) 7 felvonásos dráma.
113. „Hogyan fogják csavarni a fenevadakat” (Projectograph) 4 felvonásos természetrajzi felvétel.
114. „Egy mikroszkop fény” (Corvin) 1 felvonásos vígjáték.
115. „Egy rekke hárszik” (Corvin) 1 felvonásos vígjáték.
116. „Egy mint a jégkorszak” (Corvin) 2 felvonásos vígjáték.
117. „Lily és Teddy nyaralása” (Corvin) 1 felvonásos vígjáték.
118. „Pali mesterséges tanár” (Corvin) 1 felvonásos vígjáték.
119. „Pathe Revue 42. sz.” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
120. „Pathe Revue 43. sz.” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
121. „Bodriggás elbontásban” (Korona) 1 felvonásos dráma.
122. „Tíz-tíz-tíz” (Korona) 2 felvonásos vígjáték.
123. „Szívek a kövek között” (Korona) 6 felvonásos társadalmi dráma.
124. „A Remények detektív” (Corvin) 1 felvonásos vígjáték.
125. „A cowboy és a baba” (Corvin) 1 felvonásos életkép.
126. „Nobody VII. című” „Egy milliárd kalandor” alcímű (Magyar Progress) 1 felvonásos kalandortörténet.
127. „Nobody VIII. rész” (Magyar Progress) 1 felvonásos kalandortörténet.
128. „Nobody VIII.” című „Nobody kalandor” alcímű (Magyar Progress) 1 felvonásos kalandortörténet.
129. „Nobody IX.” című „A szívatag kalandor” alcímű (Magyar Progress) 1 felvonásos kalandortörténet.
130. „Nobody X.” című „A bosszúálló” alcímű (Magyar Progress) 1 felvonásos kalandortörténet.
131. „A bókár” (Schwarzenberg és Társa) 2 felvonásos vígjáték.
132. „O guru” (Pathe) 1 felvonásos vígjáték.
133. „A mikrodolgozó” (Schwarzenberg és Társa) 3 felvonásos vígjáték.
134. „Trek bók” (Schwarzenberg és Társa) 7 felvonásos dráma.
135. „Pathe Revue 44. sz.” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
136. „Kiddé vált dicsőség” (Orion) 4 felvonásos dráma.
137. „Tengerészek egy hadihajón” (Tuchten) 1 felvonásos természetrajzi kép.
138. „Sóos látképek” (Tuchten) 1 felvonásos természetrajzi kép.
139. „Vadászt Afrikában” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
140. „A vizipók” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
141. „Nevető örökös” (Tuchten) 1 felvonásos vígjáték.
142. „Ursula farkasok” (Engel H.) 8 felvonásos kalandortörténet.
143. „A házvirág” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
144. „Aranyos bókár” (Omnia) 5 felvonásos dráma.
145. „A világ ura” (Rádus) 6 felvonásos filmregény.
146. „A koca és a gödölgy” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
147. „A goca” (Musical Consortium) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
148. „A tengeri bókár” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
149. „Egyszeri tanács” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
150. „Képek az éjszakából” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
151. „Damocles kardja” (Star) 6 felvonásos dráma.
152. „Amennyire” című „Földünk az egész országból” alcímű (Orion) 5 felvonásos dráma.
153. „A bókár és a bókár” (Orion) 2 felvonásos vígjáték.
154. „A bókár és a bókár” (Edison) 1 felvonásos vígjáték.
155. „Hogyan kezd az egész” (Edison) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
156. „Képek az éjszakából” (Orion) 5 felvonásos vígjáték.
157. „Bókár és bókár” (Unio) 6 felvonásos dráma.
158. „A bókár és bókár” (Unio) 6 felvonásos dráma.
159. „Jószág szerelme” (Unio) 5 felvonásos dráma.
160. „Lily és Teddy a strandon” (Corvin) 1 felvonásos vígjáték.
161. „Pathe Revue” „ak. sz.” (Pathe) 1 felvonásos ismeretterjesztő.
162. „Az alvó” (Corvin) 2 felvonásos vígjáték.
163. „Lélek valed ifjúság” (Corvin) 4 felvonásos dráma.
164. „Alvó és a gyermek” (Schmidt) 1 felvonásos dráma.
165. „A megbolondult autó” (Rádus) 1 felvonásos vígjáték.
166. „Self a strandon” (Rádus) 1 felvonásos vígjáték.

Az Országos Mozgóképvizsgáló Bizottság továbbá előadásra alkalmasnak találta, de eltiltotta, hogy 16 évnel fiatalabb korúak az előadásban megjelenjenek, a következő képszalagokat:

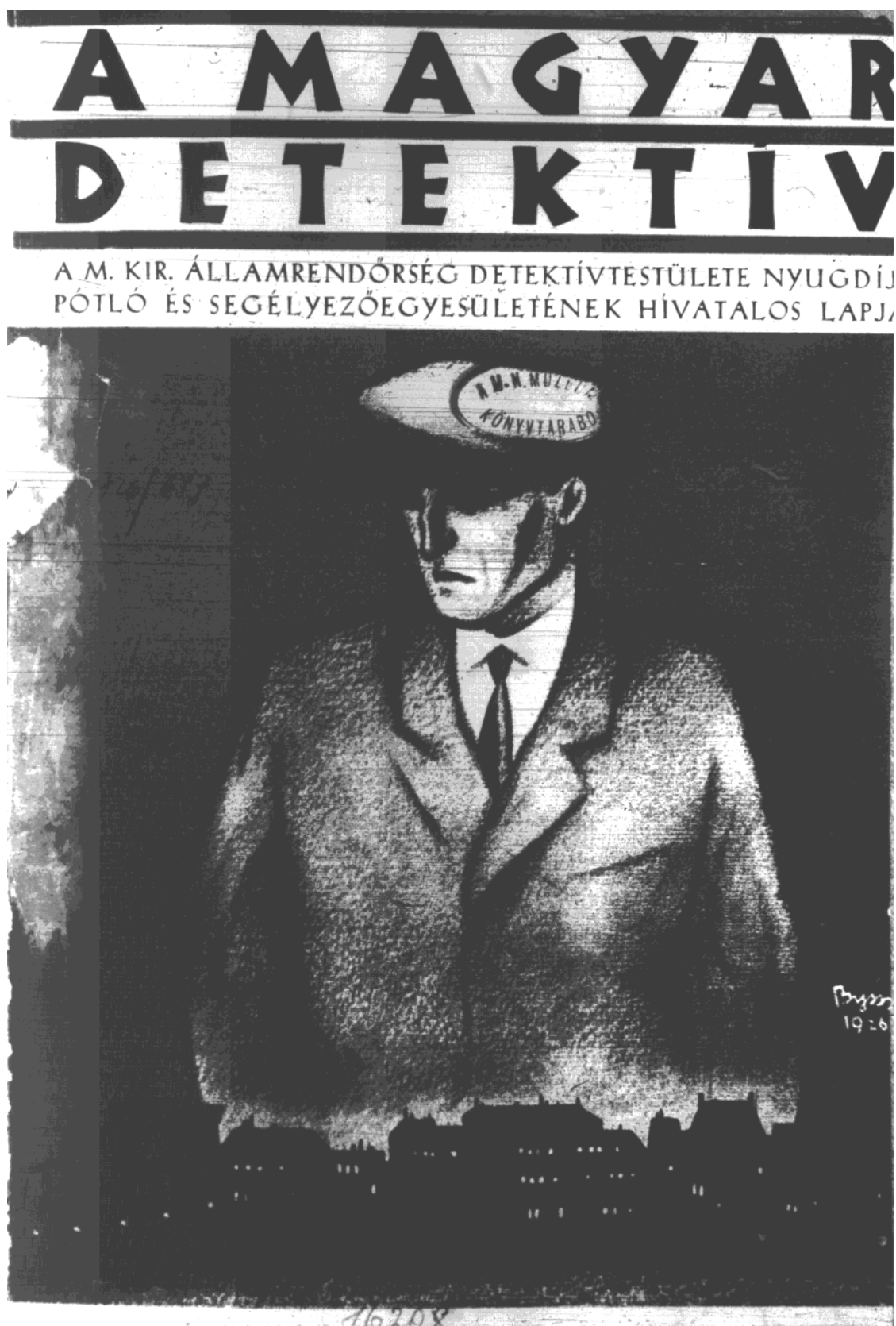
1. „A fehér farkas” (Omnia) 5 felvonásos színmű.
2. „Morguina éjszaka” (Omnia) 6 felvonásos dráma.
3. „Hábiak” (Unio) 4 felvonásos dráma.
4. „Fej nélkül jóva L.” (Faragó Rezső) 6 felvonásos dráma.
5. „Fej nélkül jóva II.” (Faragó Rezső) 6 felvonásos kalandortörténet.
6. „Fej nélkül jóva III.” (Faragó Rezső) 6 felvonásos kalandortörténet.
7. „A sárka kő” (Polo) 2 felvonásos dráma.
8. „Házasság szerelme” (Corvin) 6 felvonásos dráma.
9. „Pótszóra” (Star) 5 felvonásos dráma.
10. „A három nagytal” (Rádus) 4 felvonásos vígjáték.
11. „Bón rubai” (Expre) 5 felvonásos társadalmi dráma.
12. „Légy megbocsátó” (Rádus) 5 felvonásos filmregény.
13. „Madame Blanche” (Művészfilmkiosztó) 5 felvonásos dráma.
14. „Kini csodák” (Schwarzenberg és Társa) 6 felvonásos dráma.
15. „A titkok szigete” (Tuchten Jenő) 4 felvonásos dráma.

Az engedélyokirat kiadását megelőzően a bizottság a következő képszalagokról:

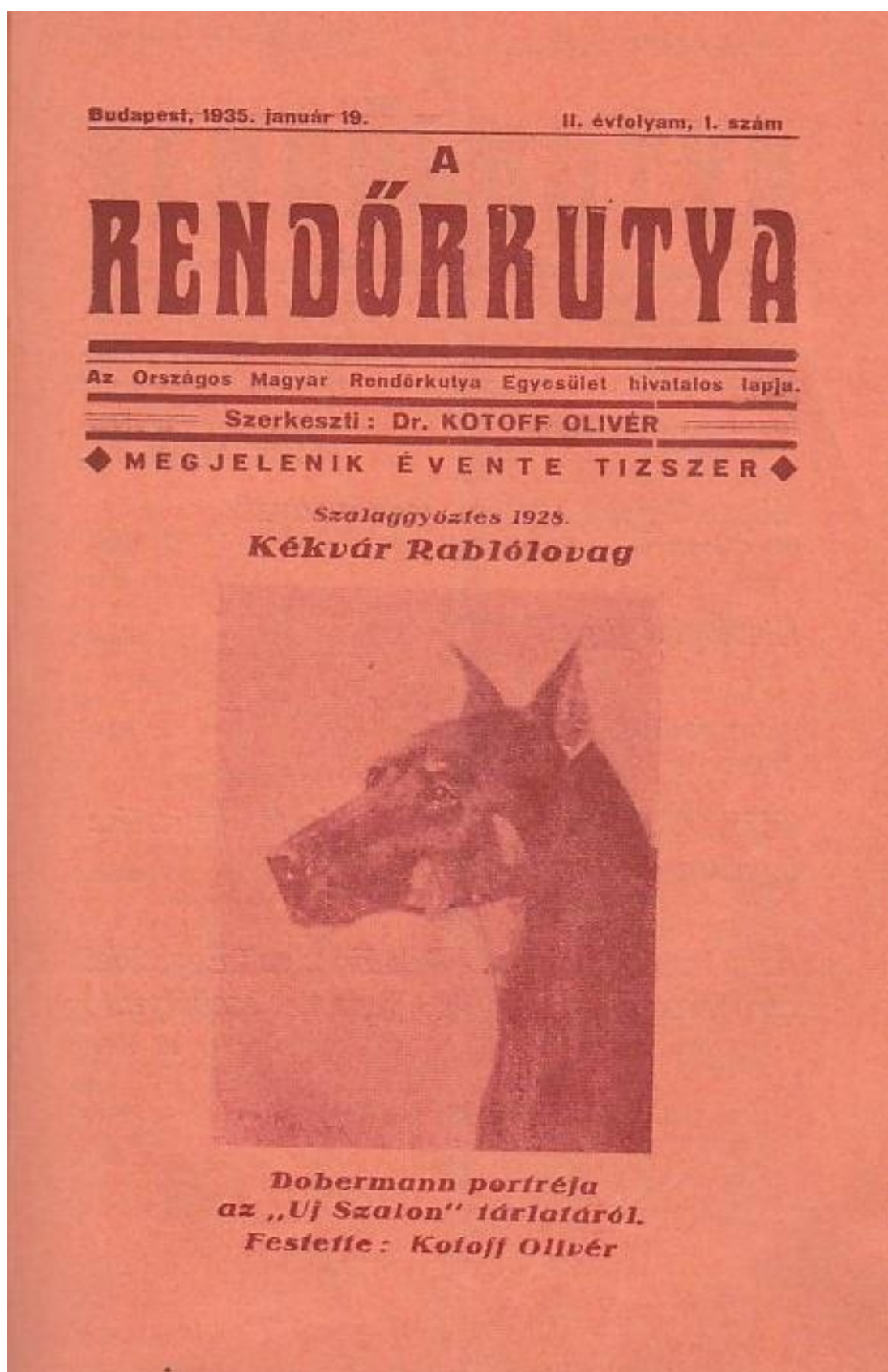
1. „Omok egy éjszaka” (Kino Sándor) 4 felvonásos dráma.
2. „Futó és a bókár” (Magyar Kino) 1 felvonásos vígjáték.
3. „Ossomlás” (Engel H.) 5 felvonásos dráma.
4. „Futó” (Művészfilm) 5 felvonásos dráma.
5. „Orosz pokol” (Magyar Progress) 5 felvonásos dráma.
6. „Cukoréper” (Tuchten Jenő) 1 felvonásos természetrajzi kép.
7. „Egy új paradicsom” (Edison) 4 felvonásos vígjáték.
8. „Vadász avé” (Star) 5 felvonásos vígjáték.
9. „Self a strandon” (Rádus) 1 felvonásos vígjáték.
10. „A világ bókár” (Engel H.) 5 felvonásos dráma.

17. sz. melléklet: Az 1926-ban indult Magyar Detektív

Forrás: OSZK

19. sz. melléklet: Az értekezésben hivatkozott rendőri lapok jegyzéke

A Rend I. évf. 1. szám, 1921.
A Rend I. évf. 3. szám, 1921.
A Rend I. évf. 4. szám, 1921.
A Rend I. évf. 5. szám, 1921.
A Rend I. évf. 23. szám, 1921.
A Rend I. évf. 27. szám, 1921.
A Rend II. évf. 5. szám, 1923.
A Rend III. évf. 31. szám, 1923.
A Rend III. évf. 32. szám, 1923.
A Rend III. évf. 37. szám, 1923.

A rendőrkutya I. évf. 1. szám, 1934.
A rendőrkutya II. évf. 2. szám, 1935.
A rendőrkutya II. évf. 8-9. szám, 1935.
A rendőrkutya III. évf. 1. szám, 1936.
A rendőrkutya III. évf. 2. szám, 1936.

Belügyi Szemle, I. évf. 1. szám
Belügyi Szemle, I. évf. 5. szám
Belügyi Szemle, I. évf. 9. szám
Belügyi Szemle I. évf. 11. szám
Belügyi Szemle I. évf. 12. szám
Belügyi Szemle, II. évf. 1. szám
Belügyi Szemle II. évf. 2. szám.
Belügyi Szemle II. évf. 4. szám
Belügyi Szemle II. évf. 5. szám
Belügyi Szemle, III. évf. 8. szám
Belügyi Szemle, III. évf. 12. szám
Belügyi Szemle VI. évf. 8. szám
Belügyi Szemle VII. évf. 1. szám
Belügyi Szemle VII. évf. 10. szám
Belügyi Szemle VIII. évf. 1. szám
Belügyi Szemle VIII. évf. 6. szám
Belügyi Szemle VIII. évf. 12. szám
Belügyi Szemle X. évf. 6. szám
Belügyi Szemle XI. évf. 4. szám
Belügyi Szemle XI. évf. 11. szám
Belügyi Szemle XII. évf. 6. szám
Belügyi Szemle XII. évf. 7. szám
Belügyi Szemle XIV. évf. 4. szám
Belügyi Szemle XV. évf. 9. szám
Belügyi Szemle XVI. évf. 10. szám
Belügyi Szemle XVIII. évf. 2. szám
Belügyi Szemle XVIII. évf. 4. szám
Belügyi Szemle XVIII. évf. 5. szám
Belügyi Szemle XIX. évf. 7. szám
Belügyi Szemle XIX. évf. 9. szám
Belügyi Szemle XIX. évf. 12. szám
Belügyi Szemle XX. évf. 5. szám
Belügyi Szemle XXI. évf. 8. szám

Belügyi Szemle XXIII. évf. 9. szám
Belügyi Szemle XXIV. évf. 2. szám
Belügyi Szemle XLXIX. évf. 2. szám
Belügyi Szemle LIII. évf. 12. szám

Bűnügyi Közértesítések Lapja II. évf. 31. szám, 1923.

Detektív Szemle 1923. október 15. (évfolyamszámozás nélkül)
Detektív Szemle 1923. december 25.
Detektív Szemle 1924. március 1.
Detektív Szemle 1924. május 8.
Detektív Szemle 1924. június 10.
Detektív Szemle 1924. október 20.
Detektív Szemle 1925. október 20.

Közbiztonság I. évf. 1. szám, 1869.
Közbiztonság I. évf. 5. szám, 1869.
Közbiztonság I. évf. 10. szám, 1869.

Közbiztonság (Rendőri Lapok) XIV. évf. 5. szám, 1907.
Közbiztonság (Rendőri Lapok) XIV. évf. 7. szám, 1907.
Közbiztonság (Rendőri Lapok) XV. évf. 33. szám, 1908.
Közbiztonság (Rendőri Lapok) XV. évf. 45. szám, 1908.
Közbiztonság (Rendőri Lapok) XV. évf. 46. szám, 1908.
Közbiztonság (Rendőri Lapok) XV. évf. 48. szám, 1908.
Közbiztonság (Rendőri Lapok) XVII. évf. 13. szám, 1910.
Közbiztonság (Rendőri Lapok) XX. évf. 17. szám, 1913.

Közrendészeti Lap I. évf. 1. szám, 1870.
Közrendészeti Lap I. évf. 14. szám, 1870.
Közrendészeti Lap II. évf. 33. szám, 1871.
Közrendészeti Lap III. évf. 7. szám, 1872.
Közrendészeti Lap III. évf. 8. szám, 1872.
Közrendészeti Lap III. évf. 10. szám, 1872.
Közrendészeti Lap III. évf. 19. szám, 1872.
Közrendészeti Lap III. évf. 25. szám, 1872.
Közrendészeti Lap III. évf. 45. szám, 1872.
Közrendészeti Lap IV. évf. 27. szám, 1873.
Közrendészeti Lap V. évf. 1. szám, 1874.

Magyar Detektív I. évf. 1. szám, 1926.
Magyar Detektív III. évf. 23. szám, 1928.
Magyar Detektív IV. évf. 2. szám, 1929.
Magyar Detektív IV. évf. 4. szám, 1929.
Magyar Detektív IV. évf. 5. szám, 1929.
Magyar Detektív IV. évf. 20. szám, 1929.
Magyar Detektív VIII. évf. 19. szám, 1933.

Magyar Rendőr I. évf. 1. szám, 1934.
Magyar Rendőr IV. évf. 5. szám, 1937.
Magyar Rendőr IV. évf. 16. szám, 1937.
Magyar Rendőr XV. évf. 1. szám (1961. január 7.)
Magyar Rendőr XV. évf. 2. szám (1961. január 14.)
Magyar Rendőr XV. évf. 3. szám (1961. január 21.)
Magyar Rendőr XV. évf. 10. szám (1961. március 3.)

Magyar Rendőr XX. évf. 1. szám (1966. január 6.)
Magyar Rendőr XX. évf. 9. szám (1966. március 3.)
Magyar Rendőr XX. évf. 15. szám (1966. április 14.)
Magyar Rendőr XX. évf. 20. szám (1966. május 19.)
Magyar Rendőr XX. évf. 27. szám (1966. július 7.)
Magyar Rendőr XXV. évf. 7. szám (1971. február 18.)
Magyar Rendőr XXV. évf. 9. szám (1971. március 4.)
Magyar Rendőr XXV. évf. 32. szám (1971. augusztus 12.)
Magyar Rendőr XXVI. évf. 1. szám (1972. január 6.)

Rendészeti Szemle, XXXI. évf. 6. szám

Rendőrségi Szemle I. évf. 1. szám,
Rendőrségi Szemle II. évf. 10. szám,
Rendőrségi Szemle II. évf. 12. szám,
Rendőrségi Szemle IV. évf. 4. szám,
Rendőrségi Szemle V. évf. 5. szám,
Rendőrségi Szemle VI. évf. 8. szám,
Rendőrségi Szemle, VIII. évf. 5. szám,
Rendőrségi Szemle XVIII. évf. 5. szám

Rendőr I. évf. 1. szám, 1927.
Rendőr I. évf. 2. szám, 1927.
Rendőr II. évf. 23. szám, 1928.
Rendőr II. évf. 31. szám, 1928.
Rendőr III. évf. 15. szám, 1929.
Rendőr III. évf. 17. szám, 1929.
Rendőr III. évf. 18. szám, 1929.

Rendőri Lapok I. évf. 3. szám, 1882.
Rendőri Lapok I. évf. 1. szám, 1894.
Rendőri Lapok I. évf. 10. szám, 1894.
Rendőri Lapok I. évf. 11. szám, 1894.
Rendőri Lapok II. évf. 32. szám, 1895.
Rendőri Lapok II. évf. 42. szám, 1895.
Rendőri Lapok II. évf. 49. szám, 1895.
Rendőri Lapok II. évf. 52. szám, 1895.
Rendőri Lapok III. évf. 18. szám, 1896.
Rendőri Lapok III. évf. 26. szám, 1896.
Rendőri Lapok V. évf. 10. szám, 1898.
Rendőri Lapok V. évf. 12. szám, 1898.

Rendőrségi Szemle I. évf. 1. szám,
Rendőrségi Szemle II. évf. 10. szám,
Rendőrségi Szemle II. évf. 12. szám,
Rendőrségi Szemle IV. évf. 4. szám,
Rendőrségi Szemle V. évf. 5. szám,
Rendőrségi Szemle VI. évf. 8. szám,
Rendőrségi Szemle VIII. évf. 5. szám,
Rendőrségi Szemle XVIII. évf. 5. szám